

कपेभगवत्प्रायश्चित्तसूत्रिप्रणीत
नाभिनन्दनजिनोद्धारप्रबंध
गुजगर्भा अनुवाद सहित.

श्रीमद्भाष्यरचितपत्नीश्वरिजीना मदुपदेष्टव्यां
श्रुतार्ता मर्याद करणा जोगिननिर्गामी
सुधारक द्वार नीरसाज धनर्ता.

२ - ० - ०

संपादक—प. भगवानदास हरखचंद

प्रकाशक-श्री हेमचन्द्राचार्य जैन ग्रन्थमालाना
संपादक मंत्री पंडित भगवानदास हरखचंद

प्रथमे आवृत्ति प्रत १०००

वि. सं. १९८५

मुद्रक:-प्रथम पृष्ठथी आरंभी
१३६ पृष्ठ सुधी लीबडी श्री
जसवतसिह मुद्रणालय अने
वाकीना भागना सूर्य-
प्रकाश मुद्रणालयना अधि-
पति मुळचंदभाई त्रिकमलाल.

શ્રીમાન્ પૂજ્યપાદ આચાર્ય વિજયનીતિસૂરિજી.

જન્મ સ. ૧૯૩૦ પોપ શુકલ ૧૧ તીર્થા સ. ૧૯૪૯ અષાઢ શુકલ ૧૧

કોચીનનિવાસી સ્વર્ગસ્થ શ્રીયુત શાહ ઉવરાજ ધનજી

નિવેદન

દ્વાપરાકાળથી જોન 'પ્રજનુ હૃદય' શત્રુઞય તીર્થની લક્ષિતી
 એટલું જોતપ્રોત થયેલું છે કે જ્યાં તેનો એક એક અણુ પણ
 પવિત્ર હોવાની ચિરંજીવિ આનંદ સ્વાભાવિક લાગે છે એ શત્રુઞયમાહા-
 ત્મ્યમાં આ તીર્થના અદ્ભુત પ્રભાવનું વર્ણન મળે છે તે જોતાં
 અત્યારે તો તેનો ધ્વંસાવશેષ હોય તેમ લાગ્યા સિવાય રહેતું નથી
 'આ તીર્થ' મ્હેરછોના 'અનેક આક્રમણો સંઘા' છે છતાં આ ગિરિરાજ
 અનેક યુદ્ધોમાં 'શત્રુઓના' ધા 'સાડન' કરી ફેંકી થયેલા છતાં વિજયવત
 યોદ્ધાની જોમ ધોતાના મહિમાને 'દિગંત'માં ફેલાવતો ઉન્નત મસ્તકે
 ઉભો હોય 'તેમ નજરે જોનારને પ્રતીત થાય છે આ તીર્થ' પર
 'અનેક ઉદ્ધારો' થઈ ગયા છે, તેમાં 'જલપડશાહ વગેરેના જે ઉદ્ધારો
 ઐતિહાસિક કાળમાં થયેલા' છે તેમાંના ચૌદમાં સૈકામાં થયેલા
 'સમરસિંહના' ઉદ્ધારનું આ 'પ્રબંધ'માં મુખ્યપણું વર્ણન કરેલું છે અને
 બીજા ઉદ્ધારોનું સંક્ષિપ્ત રૂપે સૂચન 'કરેલું છે

વિ સ ૧૩૬૯ માં ખીલજીવંશીય અલ્લાઉદ્દીનના ઐન્ય
 શત્રુઞય તીર્થનો 'લગ કર્યો' અને આદિજિનની પવિત્ર મૂર્તિને
 ખડિત કરી તે સીલજી તમામ હિંદુઓમાં અને વિશેષત જોન
 સંઘમાં ભારે ક્રોધ અને શોક 'પ્રમયો' તે વખતે પાટણમાં જોમવાળ
 જ્ઞાતિના દેશંદ્ર અને 'તેનો પુત્ર સમરસિંહ નામે ધનાઢય આવક રહેતા
 હતા તેમના 'જર્ણવામાં' આ વાત આવી અને તેમના હૃદયને સખત
 આઘાત થયો તે સમયે ઊકેશગચ્છીય ચિદ્રસેનસૂરિ પાટણમાં
 વિરાજમાન હતા તેમની પાસે દેશલશાહ ગયા અને તેમણે હૃદયમર્મ-
 બેદક તીર્થલગની હઠીકત કહી સિદ્ધસેનાચાર્યે કળિકાળનો પ્રભાવ
 જણાવી તેમના હૃદયને શાન્ત કર્યું અને શત્રુઞય તીર્થનો ઉદ્ધાર

કરવા પ્રોત્સાહન આપ્યું. તીર્થનેા ઉદ્ધાર કરવાનેા બન્ને પિતા પુત્રે નિશ્ચય કર્યો. તે વખતે પાટણમાં અલ્લાઉદ્દીનનેા દૃઢ પ્રીતિપાત્ર અલપ-ખાન નામે સુબેા રહેતો હતો, તેની સાથે સમરસિંહને ગાઢ મૈત્રી હતી. સમરસિંહે તેની પાસેથી ફરમાન મેળવી ચતુર્વિંધ સંઘની આજ્ઞા માગી શત્રુજય તીર્થના ઉદ્ધારનું કાર્ય શરૂ કર્યું. ત્રિસંગમપુરના રાજા મહીપાલદેવની અનુજ્ઞાથી તેના તાબાની આરાસણની ખાણમાંથી ફલહી મંગાવી અને તેની આદિજિનની નવીન મૂર્તિનું નિર્માણ કરાવી સંઘસહિત શત્રુજય તીર્થે જઈ સિદ્ધસેનસૂરિ પાસે વિ. સં. ૧૩૭૧ માં તેની પ્રતિષ્ઠા કરાવી પુષ્કળ ધનનેા વ્યય કર્યો. આ બધી હકીકત નજરે જોયા પછી, ખાવીશ વરસના અંતરે વિ. સં. ૧૩૯૩ માં કાંજરોટપુરમાં રહીને તે ઊકેશગચ્છીય સિદ્ધસેનસૂરિના શિષ્ય કંકસૂરિએ પોતે આ પ્રબન્ધની રચના કરી છે. તેથી આ પ્રબન્ધનું ઐતિહાસિક દૃષ્ટિએ પણ મહત્વ છે. આ સંબન્ધે પ્રબન્ધકારના સમકાલીન નિવૃત્તિગચ્છના શ્રીઆમ્રદેવસૂરીએ ‘સમરારાસુ’ નામે રાસ ગૂજરાતી ભાષામાં રચ્યો છે. જેનેા ઉલ્લેખ આ પ્રબન્ધમાં પ્રબન્ધકારે કરેલો છે. પણ તે રાસ સંક્ષિપ્ત છે અને આ પ્રબન્ધમાં વર્ણવેલી હકીકત વિસ્તૃત છે. આ પ્રબન્ધના પાંચ પ્રસ્તાવ છે અને દરેક પ્રસ્તાવને અન્તે “ **इति श्रीशत्रुञ्जयमहा-तीर्थोद्धारप्रबन्धे प्रथमः प्रस्ताव** ” એવું સમાપ્તિસૂચક વાક્ય છે, તેથી કદાચ આનું નામ ‘શત્રુજ્જયમહાતીર્થોદ્ધારપ્રબન્ધ’ એવું પણ હોય. પરન્તુ પ્રબન્ધના અન્તે **इति श्रीविमलगिरिमंडन-पापखंडनश्रीनाभिनंदनजिनस्योद्धारः संपूर्णो जात.** ’ એવો ઉલ્લેખ હોવાથી, આ પ્રબન્ધનું નામ ‘નાભિનન્દન જિનોદ્ધાર પ્રબન્ધ’ એવું રાખ્યું છે.

આ પ્રબન્ધની એક પ્રત અમદાવાદ દોશીવાડાની પોળમાં ડહેલાના ઉપાશ્રયના ભંડારમાં મેં જોઈ, અને તેને પ્રગટ કરવાથી ઐતિહાસિક

દેટલીક બાબતો પર પ્રકાશ પડશે એમ ધારી તેને મુદ્રિત કરવા ઇચ્છા થઇ, પણ તે મળેલી પ્રતિ અશુદ્ધ હતી, તેથી બીજી પ્રતિએના તપાસ કરાવ્યો, પણ મળી નહિ તેથી છેવટે આ પ્રબન્ધ એકજ પ્રત ઉપરથી મશોધન કરી છપાવ્યો છે અને તેમ કરવામાં ઘણી મુશ્કેલી અને વિલંબ થયો છે કાળજી રાખ્યા છતાં પણ કોઇ કોઇ સ્થળે સ્પષ્ટતાએ થઈ છે તેને સુર વાચક વર્ગ ક્ષતવ્ય ગણુગે

આ સાથે બધાને ઉપયોગી થાય માટે તેનો ગૂજરાતી અનુવાદ તથા પ્રારંભમાં ઐતિહાસિક સાર આપવામાં આવ્યો છે આ પ્રબન્ધને ગૂજરાતી અનુવાદ શ્રીમાન આચાર્ય વિજયનીતિસૂરિશ્રીએ પોતાના શાસ્ત્રી ગીરજશંકર પાસે કરાવી આપ્યો છે, માટે તેઓના અમે આભારી છીએ તે અનુવાદ તપાસી અને સંશોધિત કરી આ સાથે મુદ્રિત કર્યો છે

આ પ્રબન્ધને મુદ્રિત કરી પ્રકાશિત કરવામાં શ્રીમાન આચાર્ય મહારાજ શ્રીવિજયનીતિસૂરિશ્રીના ઉપદેશથી ડૉચીન નિવાસી સુશ્રાવક શાહ જીવરાજ ધનજીના અમરણુચે તેમના ધર્મપત્ની હીરબાઈએ દ્રવ્યની સહાય કરી છે તેથી તેમને ધન્યવાદ આપવા પૂર્વક તેમના કાર્યનું અનુમોદન કરી વિરમું છું

શ્રી હેમચંદ્રાચાર્યજેન ગ્રન્થમાળા	}	પ્રકાશક
જેન વિદ્યાર્થીમંદિર		
કાચરબરોડ-અમદાવાદ.		

નાભિનંદનજિનોદ્ધાર- પ્રબન્ધનો ઐતિહાસિક સાર.

આ શત્રુંજય તીર્થની પ્રાચીનતા અને તેના અદ્ભુત પ્રભાવે ભાવિક-મનુષ્યોના હૃદયમાં ચિરકાળથી તેની ઉડી છાપ પાડેલી છે. અને તેથી સર્વકાળે સર્વ તીર્થોમાં તેની પ્રધાન તીર્થ તરીકે ગણના થયેલી છે. શત્રુંજય તીર્થ સંબન્ધે, અત્યારે વિશ્વમાન સાહિત્યમાં સૌથી જૂનો ઉલ્લેખ^૧ અંગોમાં પણ મળે છે. તેથી એ તીર્થની

૧ ૧ તતેણં સે થાવચ્ચાપુત્તે અણગારસહસ્સેણં સદ્ધિં સંપરિવુડે જેણેવ પુંડરીણ પવ્વણ તેણેવ ઉવાગચ્છઈ, ૨ પુંડરીયં પવ્વયં સણિયં ૨ દુરુહતિ, ૨ મેઘઘણસાન્નિગાસં દેવસાન્નિવાયં પુઠ્ઠવિસિલાપટ્ટયં જાવ-પાઓઘગમણં ણુવન્ને । શાતાસૂત્ર આ. સ. ૫૦ ૧૦૮-૧.

તણં સે સુપ અણગારે-અન્નયા કયાઈં તેણં અણગાર-સહસ્સેણં સદ્ધિં સંપરિવુડે + + + જેણેવ પોંડરિણ પવ્વણ જાવ-સિદ્ધે । શાતાસૂત્ર આ. સ. ૫૦ ૧૦૮-૨

પ્રાચીનતા, ઐતિહાસિક દૃષ્ટિએ પણ સિદ્ધ છે' ત્યાર પછીના પ્રાચીન અને અર્વાચીન ઘણા ગ્રન્થોમાં તેના નામ અને વર્ણન અબન્ધે ઘણા ઉલ્લેખો મળી આવે છે આ તીર્થ અનેક કાળચક્રની સમ વિષમ પરિસ્થિતિમાં પસાર થતું હતું પણ યોગીની પેઠે ઉત્તર મમ્તકે પોતાના પ્રભાવને વ્યક્ત કરતું હતું છે. આ પાવન તીર્થને અનેક મહાપુરુષોએ આવી પોતાના ચરણરૂપગર્થી પવિત્ર કર્યું છે અને તે તીર્થે અનેક પતિતોને પાવન કરી પોતાની પવિત્રતા સાર્થક કરી છે અહિં અનેક સોની, ધ્યાની અને તપસ્વીઓએ આવી પોતાના આત્મકલ્યાણની સાધના કરી છે અનેકે સઘપતિઓ સઘ સાર્થે આવી આ તીર્થના દર્શન અને લક્ષ્મીથી કૃતાર્થ થયા છે

પૂર્વે આ તીર્થના અનેક ઉદ્ધારો થયા છે જ્યારથી ગૂજરાતમાં મુસલમાનોએ પ્રવેશ કર્યો અને તેની સત્તા નીચે ગૂજરાત આવ્યું ત્યારથી તેમના હાથે અનેક તીર્થોનો દ્વંસ થયો છે. આ ગાત્રુજય તીર્થ પણ તેમના આક્રમણથી બચ્યું નથી વિં સ ૧૩૬૯માં અહ્મદશહીન ખીલજીના મિત્રે મુખ્ય મંદિરનો નાશ કર્યો અને આદિજિનની પવિત્ર પ્રતિમાનો લગાડ્યો તેવા સમયમાં તેનો ઉદ્ધાર કરવો કેટલો મુશ્કેલ હતો તેની વાસ્તવિક કલ્પના પણ અત્યારે આ પાણે આવી શકે નહિ તે વખતે પાટણમાં દેગલગાડ અને તેને પુત્ર સમરસિંહ રહેતા હતા તે ધનાઢ્ય, બુદ્ધિમાન અને ઘણી જ લાગવગવાળા હતા ગાત્રુજય તીર્થના લગ્નની હકીકત જાણી તેમને ઘણું દુઃખ થયું અને ઉકેશગચ્છીય સિદ્ધસેનસુરિના ઉપદેશથી દેગલગાડ અને સમરસિંહને તીર્થના ઉદ્ધારની તીવ્ર ઇચ્છા થઈ સમરસિંહ તો પાટણના પ્રથમ મુખ્ય અલ્લપખાનનો ખાસ પ્રીતિપાત્ર અને વિશ્વાસુ મિત્ર હતો સમરસિંહે અલ્લપખાનનું મન રાજિત કરી ગાત્રુજયના ઉદ્ધાર કરવાનું કરમાન મેળવ્યું અને તેણે આદિજિનનું મુખ્ય મંદિર તથા રૂવકુલિકાઓ વગેરેનો ઉદ્ધાર કર્યો, તેમજ આદિજિનની પ્રતિમા નવીન કરાવી ઉપકેશગચ્છના મિદ્ધસેનસુરિના પ્રતિષ્ઠા કરાવી. એ બધી હકીકતનું સર્વિસ્તર વર્ણન

સિદ્ધસેનસૂરિના શિષ્ય કક્કસૂરિએ આ પ્રબન્ધમાં કર્યું છે. તેનો સંક્ષિપ્ત ઐતિહાસિક સાર આ પ્રમાણે છે.

પ્રથમપ્રસ્તાવ

અહિં પ્રબન્ધકાર પ્રથમ મંગલરૂપે આદિબિન, મહાવીરસ્વામી અને બીજા તીર્થંકરોની સ્તુતિ કરે છે. ત્યાર પછી સ્વશુર, સરસ્વતી અને સબ્જન-દુર્જનની સ્તુતિ કરી ગ્રન્થનો પ્રારંભ કરે છે.

મરુભૂમિમાં ઉપકેશપુર નામે નગર હતું. જ્યાં રત્નપ્રભાચાર્યે

મહાવીર નિર્વાણથી સીતેર વર્ષે વીરમંદિરની

વેસટ સ્થાપના કરી હતી. તે નગરમાં ઉપકેશ નામે

ઉન્નત વંશમાં થયેલો વેસટ નામે ધનાઢ્ય શ્રેષ્ઠી

રહેતો હતો. એક વખતે તેને કોઈ પણ કારણથી નગરના મુખ્ય

માણસો સાથે વિરોધ થયો, તેથી તે શ્રેષ્ઠી ત્યાં રહેવું અયોગ્ય ધારી

નગરનો ત્યાગ કરી કીરાટકૂપ નામે નગરમાં આવ્યો. ત્યાં પરમાર

કુળનો જૈત્રસિંહ નામે રાજા રાજ્ય કરતો હતો. તેની પાસે તે શ્રેષ્ઠી

ભેટણુ લઇને ગયો. રાજાને પ્રણામ કરી તેની પાસે ભેટણું મૂક્યું.

રાજાએ પણ વસ્ત્રાદિ વડે તે શ્રેષ્ઠીનું સન્માન કરી આવવાનું

કારણ પૂછ્યું. શ્રેષ્ઠીએ ઉત્તર આપ્યો કે આપના ગુણોથી આકર્ષિત

થઈ અહીં આવ્યો છું. રાજાએ તે શેઠને રહેવા માટે આવાસ આપ્યો.

અને શેઠ કુટુંબસહિત સુખપૂર્વક રહેવા લાગ્યો. હમેશાં રાજા પાસે

જવા આવવાથી પરિચય વધતાં બન્નેને ગાઢ પ્રીતિ થઈ. રાજાએ

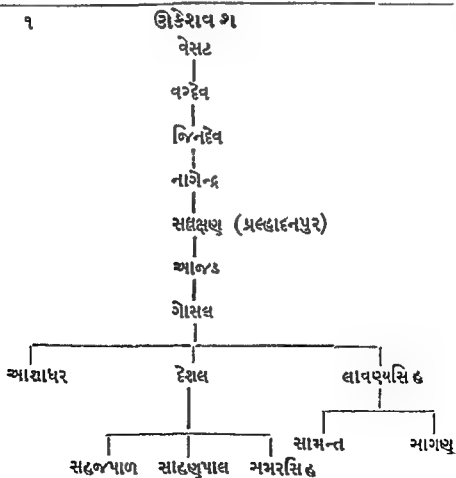
વેસટને તેના ગુણથી પ્રસન્ન થઈને નગરશેઠપણું આપી સર્વ વેપારી-

ઓમાં અગ્રણી કર્યો. વેસટે જૈત્રસિંહને અહિંસા વિષે ઉપદેશ કર્યો.

અને જૈત્રસિંહે વેસટના ઉપદેશથી પ્રાણીઓની હિંસાનો ત્યાગ કર્યો.

દ્વિતીય પ્રસ્તાવ

વેસટને વરદેવ નામે પુત્ર હતો તેને ગૃહકાર્યના ભાર સોંપી શેઠ શુભધ્યાને મરીને સ્વર્ગે ગયો વરદેવ પણ પોતાના પિતાની પેઠે નગરશેઠની પદવીને ધારણ કરતો અનેક લોકોનાં વેસટનો વશ ઉપકાર કરી પૃથિવીમાં પ્રસિદ્ધ થયો વરદેવને જિનદેવ, જિનદેવને નાગેન્દ્ર અને નાગેન્દ્રને મલ્લક્ષણ નામે પુત્ર થયો એક વખત જિનદેવને ઘેર ગૂજરાતથી કોઈ સાર્થપતિ આવ્યો તેના મુખથી ગૂજરાતની કીર્તિ સાંભળી તેનું મન ગૂજરાતમાં આવવા માટે લલચાયું અને તે સાથ પતિની માથે

પ્રહલાદનપુર-(પાલનપુર)માં આળ્યો. તે નગરમાં પ્રવેશ કરતાં તેને સારા શકુનો થયા અને તેણે હાથેનાં ત્યાં જ રહેવાનો નિશ્ચય કર્યો. ત્યાં ઉપકેશગચ્છની નિશ્વાએ પાર્શ્વનાથનું મંદિર હતું. તેની આ શેઠ સારસંભાળ રાખતો હતો. તેમને આજડ નામે પુત્ર થયો. આજડને ગોસલ નામે પુત્ર થયો. ગોસલને ગુણમતી સ્ત્રીથક્ષી આસાધર, દેસલ અને લાવણ્યસિંહ નામે ત્રણ પુત્રો થયા. પિતાએ તેઓને અનુક્રમે રત્નશ્રી, ભોળી અને લક્ષ્મી એ ત્રણ કન્યાઓ પરણાવી. દેવયોગથી ગોસલ નિર્ધન થયો અને થોડા દિવસમાં મૃત્યુ પામ્યો. આશાધરે પિતા મૃત્યુ પામવાથી ખાલ્યાવસ્થામાં ઘરનો બધો ભાર ઉપાડી લીધો. એક વખત દેવગુપ્તસૂરિને આશાધરે પોતાની જન્મ-પત્રિકા બતાવીને પૂછ્યું કે ‘ભગવન! હું કયારે ધનવાન થઈશ?’ ગુરુએ કહ્યું કે ‘તને થોડા દિવસમાં પુષ્કળ ધન મળશે, પરંતુ તને દક્ષિણ દિશામાંથી ધનને લાભ થશે.’ ત્યાર પછી આશાધર દક્ષિણમાં દેવગિરિ નગરમાં પોતાના ભાઈઓને મોકલી નિરંતર વેપાર કરવા લાગ્યો અને ત્યાંથી તેણે પુષ્કળ લક્ષ્મી મેળવી.

એક દિવસે તેણે ગુરુને વિનંતિ કરી કે આપ વૃદ્ધ થયા છો તો કોઈને આચાર્યપદ આપો. આચાર્યે કહ્યું કે સચ્ચિકાદેવીના આદેશ સિવાય કોઈને આચાર્યપદ અપાતું નથી. આવી ગચ્છની મર્યાદા છે. ત્યાર પછી તે શ્રેષ્ઠીના આગ્રહથી દેવગુપ્તસૂરિએ ઉપકેશગચ્છની સ્થિતિ કહી:—

૧

ઉપકેશગચ્છપટ્ટકમ

પાર્શ્વનાથના શિષ્ય

શુભદત્ત ગણધર

કેશીગણધર

સ્વયં પ્રભસૂરિ

(૧) રત્નપ્રભસૂરિ

ત્રેવીગમા તીર્થકર. શ્રીપાર્શ્વનાથના શિષ્ય શુભદત્ત નામે ગણ્ય,
 ધર-હતા તેના શિષ્ય, કેશી નામે થયા કે-
 ઠકેશ ગચ્છની સ્થિતિ જેણે પ્રદેશી રાજને બોધ પમાડી; નાસ્તિક-
 માંથી જૈનધર્મમાં અસ્થાવાળો કયો તેની-
 પાટે સ્વયં પ્રભસૂરિ થયા. તેના શિષ્ય રત્નપ્રભસૂરિ થયા તેમણે મહા:-

(જેમણે વારનિર્ધાણથી મિત્તરમે વર્ષે ઠકેશપુરમાં
 મહાવીર ભગવાનના મંદિરની સ્થાપના કરી હતી)

(૨) યક્ષદેવસૂરિ

(૩) કક્કસૂરિ

(૪) સિદ્ધસેનસૂરિ

(૫) દેવગુપ્તસૂરિ

+ + + + +

કક્કસૂરિ

+ + + + +

યક્ષદેવસૂરિ (દશપૂર્વધર)

+ + + + +

દેવગુપ્તસૂરિ

સિદ્ધસૂરિ વિ. સં. ૧૩૩૦માં આચાર્ય પદ.

કક્કસૂરિ

જેમણે વિ. સં. ૧૩૬૪ માં કાંજરોટપુરમાં સહીઆ પ્રબંધ રચ્યો હતો

૧ ઠકેશગચ્છીય પદ્માવલિમાં શુભદત્તની પાટે દરિદત્ત, દરિદત્તની પાટે-

વીર નિર્વાણથી આવનમા વર્ષે આચાર્ય પદ પ્રાપ્ત કર્યું, અને તે પછી અઢાર વર્ષે ઊકેશપુરમાં મહાવીરના મંદિરની સ્થાપના કરી. તેમણે સવાલાખ શ્રાવકો તથા અઢાર હજાર જંઘોને (?) પ્રતિબોધ પમાડ્યા અને ઊકેશ ગચ્છની સ્થાપના કરી. તેની પાટે અનુક્રમે યક્ષદેવસૂરિ, કંકસૂરિ, દેવગુપ્તસૂરિ, સિદ્ધસેનસૂરિ, અને રત્નપ્રભસૂરિ થયા. એ પ્રમાણે આચાર્યના એ પાંચ નામ વડે પાંચ આનન વડે જેમ સિંહ શોભે તેમ આ ગચ્છ શોભતો હતો. પૂર્વોક્ત પાંચ નામના આ ગચ્છમાં ઘણા આચાર્યો થયા. ત્યાર પછી કંકસૂરિ થયા અને તેણે આ ગચ્છમાં સચ્ચિકા દેવી, સર્વાનુભૂતિયક્ષ અને ચક્રેશ્વરીની વાણીથી તેવા પ્રકારના યોગ્ય પાત્રના અભાવે રત્નપ્રભસૂરિ અને યક્ષદેવસૂરિનું નામ બન્ધ પાડ્યું.^૨

આચાર્યસમુદ્ર અને આચાર્યસમુદ્રની પાટે કેશિગણધર થયા છે એમ જણાવેલું છે. જુઓ સાહિત્યસંશોધક ખં. ૨ અં. ૧.

૨ તે સંબંધે ઊકેશગચ્છીય પટ્ટાવલ્લિમાં એવું કારણ બતાવવામાં આવ્યું છે કે કંકસૂરિએ બાર વરસ સુધી આચાર્યભિલ તપ કર્યું. તેના સ્મરણસ્ત્રોત્રથી મરોટકોટના સોમક શ્રેષ્ઠીની બન્ધનશૃંખલા તૂટી ગઈ. શ્રેષ્ઠીએ વિચાર કર્યો કે જેના નામ સ્મરણમાત્રથી બંધન રહિત થયા હું તો એકવાર જઈ તેને વદન કરૂં. તે ભરૂચ આવ્યો. મુનિઓ ભિક્ષાએ ગયા હતા. ગુરુની પાસે સચ્ચિકાદેવી હતી, બારણું બંધ હતું. તેને ગુરુ સંબન્ધે શંકા થઈ. તેથી દેવીએ શિક્ષા કરી, તે મુખથી રુધિરનું વમન કરવા લાગ્યો. મુનિઓ ભિક્ષાથી પાછા ફર્યા. વૃદ્ધ ગણાધિપે જાણ્યું અને ગુરુને કહ્યું કે ભગવન્ ! બારણું સોમક શ્રેષ્ઠી લોહી વમતો પડેલો છે. ગુરુએ સચ્ચિકાનું આ કૃત્ય છે એમ જાણ્યું અને દેવીને બોલાવીને પૂછ્યું. દેવીએ કહ્યું કે ભગવન્ ! મેં તો યોગ્ય જ કર્યું છે, તે પાપિષ્ઠ છે, કેમકે જેના સ્મરણથી તેના બન્ધન તૂટી ગયા તે સંબંધે તેણે કૃષ્ટ વિચાર કર્યો. ગુરુએ દેવીને ગુસ્સો છોડી તેના ઉપદ્રવની શાન્તિ કરવા કહ્યું. દેવીએ તેમ કર્યું અને હવે માફ પ્રત્યક્ષ આગમન નહિ થાય તેમ જણાવ્યું. દેવીના વચનથી રત્નપ્રભસૂરિ અને યક્ષદેવસૂરિના નામ ભડારી દીધા. ઊકેશગચ્છીય પટ્ટાવલ્લિ જુઓ સાહિત્ય સંશોધક ખં. ૨ અં. ૧.

ત્યારથી આ ત્રણ નામના પણ શાસનપ્રભાવક ઘણા આચાર્ય આ ગચ્છમા થયા યાવત સિદ્ધસેનમૂરિની પાટે હુ (દેવગુપ્તસૂરિ) થયો એમ દેવગુપ્તસૂરિએ આશાધરને કહ્યું ત્યાર પછી આચાર્યે પોતાનું થોડું આયુષ ખાધી રહેલું જાણી વિ ૧૩૩૦ માં બાલચન્દ્ર નામના મુનિને સૂરિપદ આપ્યું, અને તેમનું નામ સિદ્ધસેનસૂરિ પાડ્યું ત્યાર પછી દેવગુપ્તસૂરિ કાળધર્મે પામ્યા

આશાધર પણ વિવિધ ધર્મકૃત્યોને કરી સ્વર્ગે ગયો ત્યાર પછી દેશલ ઘરનો નાયક થયો તેને 'ભોળી' નામે સ્ત્રી હતી તેણે ત્રણ પુત્રોને જન્મ આપ્યો સહજ, સાહજ અને સમરસિંહ દેગલના નાના ભાઈ લાવણ્યસિંહને લટમી નામે પત્ની હતી તેને સામત અને સાંગણ એ બે પુત્ર થયા દેગલે પોતાના જ્યેષ્ઠ પુત્ર સહજને દક્ષિણના દેવગિરિ નગરમાં મોકલ્યો અને ત્યાં તેણે પોતાના ચાતુર્યથી રામદેવ નૃપને અધીન કરી 'કર્પૂરધારાપ્રવાહ' એવું બિરુદ મેળવ્યું. ત્યાં તેણે એક મોટું પાર્શ્વજિનનું મંદિર કરાવ્યું અને સિદ્ધસેનસૂરિ પાસે તેની પ્રતિષ્ઠા કરાવી અર્વકળામાં કુશળ એવા માહણ્યને ખલાત મોકલ્યો

તૃતીય પ્રસ્તાવ

તે વખતે દિલ્હીની ગાદી ઉપર અલ્લાઉદ્દીન બાદશાહ હતો જેણે દેવગિરિ જઈ તેના રાજને ખાંધી ત્યાં અલ્લાઉદ્દીન પોતાનો જયમ્તલ રોપ્યો હતો જેણે સપા-દલક્ષના સ્વામી પરાક્રમી હુમ્મીર નૃપને

માગી તેનું બધું લઈ લીધું

તેણે ચિતોડના ગબ્બને ખાંધી તેનું ધન લેઈ તેને વાદરાની પેઠે નગરે નગરે લખાડ્યો,

જેના પ્રતાપથી ગૂજરાતનો રાજા કરણ નામી જઈને વિદેશમાં ભટકીને રાંકની પેઠે મરણ પામ્યો માળવાનો ગાજ ઘણા દિવસ સુધી બન્દીવાનની પેઠે કિલ્લામાં રહીને કાયરપણે ત્યાં જ મરણ

પામ્યો. જેણે કણ્ઠાટક, પાંડુ અને તિલંગાદિ દેશના રાજાઓને જીતીને
વશ કર્યા હતા. સમિયાનક અને જાબાલીપુર (જાલોર) પ્રમુખ નગરને
જેણે જીતી લીધા અને ગૂજરાતમાં લખતા આપરાને સૈન્યને પણ
તેણે નસાડી મુક્યું હતું.

તે અલ્લાઉદ્દીન ખાદશાહનો પ્રીતિપાત્ર અલપખાન નામે સુબો
પાટણમાં રહેતો હતો. દેશળનો પુત્ર સમરસિંહ તેની ઉચ્ચ
અધિકારી તરિકે સેવા કરતો હતો. અલપખાન પણ તેના ગુણથી
પ્રસન્ન થઈને તેને વિષે બન્ધુના જેવો પ્રેમ રાખતો હતો.

તે વખતે દુઃખમકાળના પ્રભાવથી દૈવયોગે મ્લેચ્છસૈન્યે શત્રુજય
તીર્થનો લંગ્ કર્યો અને આદિજિનની પ્રતિમાને તોડી નાંખી.
તે સાંભળીને સંઘને વજ્રપાતની જેમ ભારે આઘાત થયો. કેટલાકે
તો ભોજનનો ત્યાગ કર્યો, કેટલાકે રુદન કરવા લાગ્યા, એવો કોઈ
ખાળક, યુવાન કે વૃદ્ધ નહોતો કે જેણે તે વખતે પાણી પણ પીધું
હોય. દેસલ આ વાત સાંભળીને મૂર્છા ખાધ નીચે પડ્યો. જ્યારે શીતો-
પચાર વડે તેને ચૈતન્ય પ્રાપ્ત થયું ત્યારે તે વિલાપ કરવા લાગ્યો.
પછી પોષધશાલામાં સિદ્ધસેન સૂરિની પાસે જઈ તેણે તીર્થલંગ
સંબંધી બધી હકીકત કહી. સિદ્ધસેનસૂરિએ તેને આશ્વાસન આપી
શાંત કર્યો અને દુઃખપૂર્વક કલિકાલનો પ્રભાવ જાણાવી ખેદ ન કરવા
કહ્યું. સંસારને વિષે કોઈ પણ પદાર્થ સ્થિર નથી જ, આવું સંસારનું
સ્વરૂપ છે. તે મનુષ્યો ધન્ય છે કે તીર્થનો નાશ ન થાય માટે તેનો
ઉદ્ધાર કરાવે છે. આ શત્રુજય તીર્થને વિષે પૂર્વે ઘણા ઉદ્ધારો
થયેલા છે. પરંતુ તેમાં પાંચ ઉદ્ધારો પ્રસિદ્ધ છે.

૧ ગ્રહતુલ્ક્રિયાસ્થાનસંખ્યે ૧૩૬૯ વિક્રમવંત્સેર
જાબડિસ્થાપિતં બિમ્બં મ્લેચ્છૈર્મૃગ્નં કલેર્વશાત્ ॥

જિનપ્રભસૂરિવિરચિત શત્રુજયતીર્થકલ્પ.

આ અવસર્પિણી કાળમા પ્રથમ ઉદ્ધાર ભરત ચક્રવર્તીએ
 કરાવેલો છે બીજો ઉદ્ધાર અજિતનાથના
 શત્રુજય તીર્થના પુત્ર સગર ચક્રવર્તીએ કર્યો છે ત્રીજો ઉદ્ધાર
 પ્રાચીન ઉદ્ધારો પાડવોએ કર્યો છે, તે સિવાય મહાવીર
 સ્વામીના નિર્વાણ થયા પછી ૧ સંપ્રતિ,
 વિક્રમ, પાદલિપ્ત મૂરિપ્રતિભોધિત આમ રાજ, દત્ત અને સાતવાહન
 વગેરે ઘણા રાજાઓએ ઉદ્ધાર કરાવ્યા છે અને કલિકાલમા જાવડગાના
 પુત્ર જાવડિએ ચોથો ઉદ્ધાર કર્યો છે, અને પાંચમો ઉદ્ધાર ઉદયન મત્રીના
 પુત્ર ૨વાગ્ભટે કર્યો છે

આ પાંચ ઉદ્ધાર પ્રસિદ્ધ છે જ્યાં સુધી શત્રુજય તીર્થ
 શત્રુજયના તીર્થના ઉદ્ધારની છે ત્યાં સુધી ખરી રીતે કશું પણ ગયું નથી,
 દેગલની પ્રતિજ્ઞા માત્ર તીર્થનો ઉદ્ધાર કરાવનાર જામ્યે

આ પ્રમાણે મિહસેનસૂરીએ કહ્યું એટલે હાથ જોડીને દેશલ
 બોલ્યો આ મહાતીર્થ છે તો હું એનો ઉદ્ધાર અવશ્ય કરાવીશ
 કેમકે અત્યાગે મારી પાસે તેની બધી સામગ્રી તૈયાર છે ભુજ
 બળ, ધનબળ, પુત્રબળ, મિત્રબળ અને નૃપબળ મારી પામે છે પણ
 આપની સહાયની જરૂર છે

૧ મપદ્-ચિક્રમ-વાહક-હાલ-પાલિત-દત્તરાયાર્હ ।

૨ જ ઉદ્ધરિદિતિ તય મિરિસત્તુજય મદ્દાતિત્ય ॥

શત્રુજયકલ્પ

૩ શ્રીમદ્દામ્બદેવોડપિ જીર્ણોદ્ધારમકારયત્ ।

મદેવકુલિકસ્યામ્ય પ્રામાદસ્યાતિમક્તિનઃ॥

શિશીન્દુગચિવર્ષે ૧૦૧૩ ધ્યજારોપે વ્યધાપયત્ ।

વિ સ ૧૩૩૪ મા વિરચિત પ્રભાવકચરિત્ર

દેશલશાહે ઘેર જઈ પોતાના પુત્ર સમરસિંહને તીર્થોદ્ધારની વાત કહી અને તે પણ પિતાનું વચન સાંભળી સમરસિંહની નીમણુંક અત્યંત પ્રસન્ન થયો. તેણે પિતાને વિનંતિ કરી કે મને તીર્થોદ્ધારનું કાર્ય કરવાનો આદેશ કરો. દેશલે પોતાના પુત્ર સમરસિંહને કાર્યદક્ષ અને ભાગ્યશાળી જાણીને તે કામમાં તેની નીમણુંક કરી, હવે સમરસિંહ પોતાના પિતાના આદેશથી તીર્થોદ્ધારના કાર્યમાં અત્યંત સાવધાન થયો અને પ્રથમ તેણે સિદ્ધસેનસૂરિની પાસે જઈને અભિગ્રહ ધારણ કર્યો—

“જ્યાં સુધી શત્રુજય તીર્થનો ઉદ્ધાર પૂર્ણ ન કરું ત્યાં સુધી બ્રહ્મચર્યનું પાલન કરીશ, દિવસમાં બે વખત નહિ ખાઉં, ખલિલ, તેલ અને પાણી એવળે વસ્તુથી સ્નાન નહિ કરું, એક વિકૃતિ (વિગર્હ) ખાઈશ અને પૃથ્વી ઉપર સુષ્પશ.”

આ પ્રમાણે ગુરૂ પાસે અભિગ્રહ ગ્રહણ કરી સમરસિંહ પિતાની પાસે આવ્યો. આવીને તેણે પિતાને વિજ્ઞપ્તિ કરમાનની પ્રાપ્તિ કરી કે, હે તાત, આપ આજ્ઞા કરો તો અલ્પખાનને સંતોષ પમાડીને તીર્થના ઉદ્ધારને માટે પ્રમાણ મેળવું. દેસલે તેને તેમ કરવા કહ્યું. તેથી સમરસિંહ મણિ, મુકતા, સુવર્ણ, વસ્ત્ર અને આભરણાદિ વગેરે ઉત્તમ વસ્તુઓનું ભેટાણું લઈ અલ્પખાન પાસે ગયો. ખાન તેને જોઈને અત્યંત ખુશ થયો. હાથ જોડી કરીને ‘ભાઈ! આવ’ એમ ઉચ્ચ સ્વરે કહ્યું. સમરસિંહ તેની પાસે જઈને પ્રણામ કરી ભેટાણું મૂક્યું. તે જોઈ ખાન આનંદ પામ્યો અને આવવાનું કારણ તેને પૂછ્યું. સમરસિંહે કહ્યું કે, તમારા સૈન્યે અમારા શત્રુજય તીર્થનો ભંગ કર્યો છે, અને અમારી યાત્રા બંધ પડી છે. તીર્થ હોય તો તમામ હિન્દુઓ યાત્રાએ જાય અને ધર્મ નિમિત્તે ધનનો સદ્વ્યય કરે, દીન અને દુઃખી મનુષ્યોને જમાડે. અને તીર્થ સિવાય એ બધાં ધાર્મિક કૃત્યો અટકી પડ્યાં છે. માટે

મારે તીર્થના ઉદ્ધાર કરવો છે અને તેમાં આપની આજ્ઞાની જરૂર છે તો તમે તીર્થના ધ્વસ અને સર્જન કરવાથી પ્રભા તુલ્ય થાઓ એમ ઇચ્છુ છું

સમરસિંહની આ વાત સાલળી અલ્પજ્ઞાન અત્યત પ્રસન્ન થયો અને બોલ્યો કે, તારૂં ઇચ્છિત કાર્ય કર સમરસિંહ કહ્યું કે, જો તમે પ્રસન્ન થયા હો તો મને ફરમાન આપો કે જેથી માઝ ધારેલું કાર્ય નિર્વિઘ્ન સિદ્ધ થાય ખાને ફરમાન આપવા માટે બહિરામ મલિકને આજ્ઞા કરી અને કહ્યું કે મમરસિંહ મને પ્રાણથી પણ પ્રિય છે બહિરામ મલિકે ફરમાન લખ્યું અને તેને લઇને તે સમરસિંહની સાથે અલ્પજ્ઞાનની પાસે આવ્યો ખાને ફરમાન હાથમાં લઈ વાંચી મલિક બહિરામને હુકમ કર્યો કે, સ્વર્ણની બનાવેલી અને મણિ મુકતાફળ જડેલી ગિરજાણુ સહિત તસરીશ ખજનામાંથી લાવો મલિક બહિરામે તસરીશ લાવીને અલ્પજ્ઞાનને આપી, ખાને તે સમરસિંહને આપી, અને પછી ફરમાન આપીને કહ્યું કે, હવે તારૂં ઇચ્છિત કાર્ય સિદ્ધ કર સમરસિંહ ખાનને પ્રણામ કર્યા અને તે શિરજાણુ (પાઘડી) સહિત તસરીકા પહેરી અલ્પજ્ઞાને મંગાવેલા ઉત્તમ અશ્વ ઉપર બેઠો મમરસિંહ ફરમાન લઈ બહિરામ મલિકની સાથે પોતાને ઘેર આવ્યો અને વિવિધ પ્રકારનાં બેટણાં વડે બહિરામ મલિકને સતુદ્ધ કર્યો

ત્યાર પછી સમરસિંહ નગરજન સહિત ગુરુને વદન કરવા પૌપ-ધશાલામાં ગયો અને ગુરુને વદન કરી ફરમાન પ્રાપ્તિની હઠીકત કહી ગુરુએ કહ્યું—“ તારૂં ભાગ્ય ચડીયાતું છે કે મૂર્તિના દેખી ખાને તીર્થોદ્ધારની અનુજ્ઞા આપી ” સમરસિંહ ગુરુને વિનંતિ કરી કે, પૂર્વે વસ્તુપાલ મન્ત્રીએ મૂર્તિવિધાન માટે મમ્માણુશૈલદ્વલડી-અગમરમર પત્થગ્ની શિલા મંગાવેલી છે અને હજી તે બોયરામાં અક્ષત સ્થાપેલી છે, તેની નવીન પ્રતિમા કરાવું? ગુરુએ કહ્યું કે જો

મંમ્માણુફલહી મન્ત્રીએ આણેલી કે અને તે તેણે સંઘને સમર્પિત કરી છે. માટે ચતુર્વિધ સંઘની અનુમતિ લાખને તેની આદિ જિનની પ્રતિમા કરાવી શકાય.

સમરસિંહે શ્રીઅરિષ્ટનેગિના મંદિરે સર્વ આચાર્યો, શ્રાવકો અને સંઘના અગ્રણીઓને એકઠા કર્યાં. અને સંઘની અનુમતિ માગવી. સંઘને હાથ જોડીને વિનંતિ કરી કે ધર્મેના વંશી મ્હેરજીએ કલિકાળના પ્રભાવથી શત્રુંજય તીર્થાધિપતિની પ્રતિમાનો ભંગ કર્યો છે. તીર્થ અને તીર્થનાયકનો ઉચ્છેદ થવાથી શ્રાવકોના સંઘના ધર્મો અસ્ત થશે. તીર્થ નહિ હોય તો; દ્રવ્યસ્તવના અધિકારી શ્રાવકો શી રીતે દ્રવ્યસ્તવનું આરાધન કરશે; માટે સંઘની આજ્ઞા હોય તો હું તીર્થાધિપતિની પ્રતિમા કરાવું. મન્ત્રી વસ્તુપાલે મંમ્માણુખાણુથી લાવેલી ફલહી હજી ભોંયરામાં અક્ષત પડેલી છે અને તેણે તે સંઘને સોંપી છે. જો સંઘની આજ્ઞા હોય તો તેની પ્રતિમા ઘડાવું અથવા બીજી ફલહી મંગાવી કરાવું ?

આચાર્યો, સંઘપતિઓ અને શ્રાવકોએ સમરસિંહની પ્રશંસા કરી અને તેણે કહેલી વાતોનો વિચાર કરી બોલ્યા કે, સંઘની ઇચ્છા. આ ભયંકર કલિકાલ છે, તેથી મન્ત્રીએ ઘણા દ્રવ્યના વ્યયથી લાવેલી મંમ્માણુફલહી સંઘને સમર્પિત કરેલી છે, તેને બહાર કાઢવાનો અત્યારે સમય નથી, તે લલે એમને એમ રહે. તમે આરાસણુની ખાણુથી બીજી ફલહી મંગાવી તેની નવીન પ્રતિમા કરાવો એમ સંઘ ઇચ્છે છે.

સમરસિંહ સંઘના આદેશને માથે ચડાવી પોતાને ઘેર ગયો અને પોતાના પિતા દેશલશાહને બધો વૃત્તાંત કહ્યો.

હવે સમરમિહિ પિતાની આજ્ઞાથી આરાસણની ખાણથી ૫લડી મગાવવા પોતાના વિશ્વાસુ માણસોને વિજ્ઞપ્તિ બિબ્ભ માટે ત્રિમંગમ સાથે બેટણુ લઈને મોકલ્યા તેઓ થોડા પુરથી ક્ષણીનું લાવણ વખતમાં ત્રિમંગમપુર પહોંચ્યા તે વખતે ત્યાં આરાસણની ખાણનો માલિક મહિપાલ દેવ નામે રાણો રાજ્ય કરતો હતો “ તે રાજા માહેશ્વર-ગિવભક્ત છતાં પણ જીનધર્મેમાં શ્રદ્ધાવાળો હતો તે જન્મથી માંત્ર મદિરા વગેરે, પદાર્થનું ભક્ષણ કરતો નહોતો અને બીજા માંત્ર ભક્ષણ કરનારને પણ નિવારતો હતો. જે કદિ ત્રમ જીવની હિંમત કરતો નહોતો તેમ તેના રાજ્યમાં કોઈ પણ હિંમત રહી શકતો નહોતો તેના રાજ્યમાં બોકડા કે પાડાનો વધ કોઈ પણ કરતું નહોતું જુ જેવા કુદ જતુને પણ કોઈ મારી શકતું નહિ તે દિવસેજ એક વાર મ્નાન કરી ભોજન કરતો હતો ” તે રાજાને ‘પાતાશાહ’ નામે મત્રી હતો

સમરમિહના માણસો વિજ્ઞપ્તિપત્ર સાથે બેટણુ લઈને મહિપાલ દેવના દર્શન માટે આવ્યા, અને રાણાને નમસ્કાર કરી બેટણુ આગળ ધરી વિજ્ઞપ્તિપત્ર આપ્યો મત્રીએ રાણાની આજ્ઞાથી વિનંતિપત્ર લાઈમાં લઈને તેને ઉચ્ચ સ્વરે વાંચ્યો અને તેના અર્થ જણી ગણ્યો બોલ્યો કે, ‘સમરમિહ ધન્ય છે અને એનો જન્મ પણ માર્થક છે, હું પણ ધન્ય છું કે મારી પામે આરામની ખાણ છે, નહિ તો આ ખાખતમાં હું કયાંથી યાદ આવત’ વળી ગણ્યો પાતાશાહ મત્રીને કહ્યું કે સમરમિહનું બેટણુ પાછું આપો, કેમકે પુણ્યને માટે ધન કેમ લઈ શકાય ? ધન, પગિવાર અને જીવિતવડે મનુષ્ય ધર્મે કંઈ છે, તો માત્ર બેટણાવડે તેને કેમ હારી જવાય ? ખાખમાંથી જિનજિજ્ઞને માટે શિક્ષાદવને રૂઢાણ કરનાર પામેથી જે કર લેવાય છે તેને પણ હું આજ્ઞાથી છોડી દઉં છું, આ કાર્યમાં જે કાંઈ પણ મદાય જોઈએ તે કરવા તૈયાર છું

એમ કહી મહિપાલદેવ પાતાક મંત્રી સહિત સમરસિંહના પુરૂષોની સાથે આરસની ખાણ પાસે ગયો, અને આરસની શિલા કાઢનારા બધા સૂત્રધારોને બોલાવી તેની સાથે સન્માનપૂર્વક ખિખ માટે ફલહી-મોટી શિલા કાઢવાનું મૂલ્ય ઠરાવ્યું. સૂત્રધારોએ જે માગ્યું તેથી અધિક આપવાનું કબુલ કર્યું. શુભ નક્ષત્ર, શુભ વાર અને શુભ લગ્ને ખાણની પૂજા કરી કાર્યનો પ્રારંભ કર્યો. તે વખતે સમરસિંહના માણસોએ સુવર્ણના અલંકાર, વસ્ત્રો, તાંબૂલ અને ભોજનવડે સર્વ સૂત્રધારોનું સન્માન કર્યું, યાચકોને ધનિષ્ઠ દાન આપ્યું અને બધાને ભોજન માટે સત્રાકાર ખુલ્લું મૂક્યું.

કાર્યનો પ્રારંભ કરાવી અને મંત્રીને ત્યાં મૂકી મહિપાલદેવ ત્રિસંગમપુરે ગયા. ત્યાંથી તે રાજા હંમેશા માણસો મોકલીને ખખર કઢાવતો હતો અને કામ કરવાની સૂચના આપતો હતો. સૂત્રધારોએ ખાણ ખોદવાનો પ્રારંભ કરી દીધો અને થોડા દિવસમાં ફલહી બહાર કાઢી. ત્યાર પછી તેને પાણી વડે ઘોષ્ટને સાફ કરી ત્યારે મધ્ય ભાગમાં એક મોટી તડ બેઠી. તેઓએ સમરસિંહને તરત જ માણસો મોકલી ખખર આપ્યા. તેણે માણસો પાસેથી વચ્ચે તડ પડેલી ફલહીને નીકળેલ બાણી બીજી નવીન ફલહી કાઢવાની સૂચના મોકલી. તેની સૂચના પ્રમાણે બીજી ફલહી કાઢી. તેને પણ તેવીજ રીતે તડ પડેલી હતી. હવે રાણો, મંત્રી અને સમરસિંહના મનુષ્યો અત્યંત ખિન્ન થયા અને તે બધા દેવનું આરાધન કરવા અષ્ટમ તપ કરી ડાહના સંસ્તારક ઉપર સુતા. ત્રીજા દિવસે શાસન દેવતાએ આવીને ખાણના અમુક ભાગમાંથી ફલહી કાઢવાની સૂચના કરી અને તે પ્રમાણે કરવાથી સ્વચ્છ અને સ્ફટિકના જેવી નિર્મલ અને નિર્દોષ ફલહી નીકળી.

મંત્રીએ સમરસિંહને ફલહી પ્રાપ્ત થયાના સમાચાર આપવા માટે માણસો મોકલ્યા અને તેઓએ પાટણ બધ દેશલસહિત સમરસિંહને

ફલહી નિકળ્યાના સમાચાર આપ્યા સમરસિંહે તેને સુવર્ણના દાંત સહિત જીલ અને જો પદ્મવત્તો આપ્યાં તેણે આચાર્ય, સાધુ, સાધ્વી શ્રાવક અને શ્રાવિકાને એકઠા કરીને કહ્યું કે નિર્દોષ ફલહી પ્રાપ્ત થયાના સમાચાર આવ્યા છે તો હવે આ ફલહી વડે કે મન્ત્રી વસ્તુપાલની ફલહી વડે બિંબ કરાવું ? સઘે પૂર્વે કદા પ્રમાણે નવીન ફલહી વડે બિનબિંબ કરાવવાનો આદેશ આપ્યો.

સઘના અગ્રણી પુરુષોએ સમરસિંહને કહ્યું કે, આખા મુખ્ય પ્રાસાદનો ઘોરછોએ નાશ કર્યો છે, અને ઉદ્ધારના કાર્યનો વિભાગ તેની આસપાસની દેવકુલિકાઓ પણ પાડી નાંખી છે તેથી તે બધાં તૈયાર કરાવી તેની પ્રતિષ્ઠા કરાવાની છે તો બધાના પુણ્યને માટે યથાયોગ્ય વહે ચીને તે કરવા સઘે સૂચના આપવી જોઈએ તેમાથી કોઈ શ્રાવકે એમ કહ્યું કે, સઘની આજ્ઞા હોય તો મુખ્ય પ્રાસાદનો હું ઉદ્ધાર કરાવું સઘે ઉત્તર આપ્યો કે જો બિનબિંબ કરાવે છે તેજ પ્રાસાદનો ઉદ્ધાર કરાવે એ ઉચિત છે, કેમકે જો બોજન હોય તેનું તાબૂલ હોય એવો નિર્ણય કર્યો પછી સઘે હર્ષ સાથે જુદા જુદા માણસોને વહે ચીને જુદા જુદા ધર્મકાર્યો કરવા માટે સોંપ્યા સઘે સોંપેલા કાર્ય કરવાને ઉત્સુક થયેલા બધા શ્રાવકો પોતપોતાને ઘેર ગયા દેગલગાડ સઘનો આદેશ મેળવી ખુશ થયા અને પાતાક મન્ત્રીને પુષ્કળ ધન મોકલી આગળ કામ કરવાની સૂચના મોકલી.

પાતાક મન્ત્રીએ પણ બિંબને યોગ્ય શિલા નીકળી તેથી સ્વર્ણના કેકણ અને વસ્ત્રના દાનથી સૂત્રધારને સતુષ્ટ કર્યા મહીપાત્ર દેવ પણ દોષરહિત અને અખડ ફલહી નીકળેલી જાણી હર્ષ વડે પોતાના પુરથી ખાણ પાસે આવ્યા, અને સાક્ષાત્ બિંબ હોય તેમ તેણે તેની ચદન પુષ્પાદિવડે પૂજા કરી.

હવે રાણાએ પર્વતથી તે ફલહિકાને સૂત્રધારે પાસે ઉતારાવી આરાસણમાં તેનો પ્રવેશમહોત્સવ કર્યો આરામણની નજીકના

ગામના ભાવિક લોકોએ પણ આવીને તે ફલહિકાની પુષ્પ અને કપુરાદિ સુગંધી વસ્તુઓ વડે પૂજા કરી.ત્યાર પછી રાણો પાતાશાહેને બધી સૂચનાઓ કરી પોતાના નગરે ગયો.

પાતાશાહે ફલહીને મોટા રથમાં સ્થાપી અને તે રથની આગળ અને પાછળ દોરડાઓ બાંધી તેને વળગેલા ઘણા માણસો અને બળવાન બળદો વડે ખેંચીને મહાશ્રમપૂર્વક પર્વતથી નીચે ઉતારી, અને પછી આગળ ચાલતા કુમારસેના ગામની પાસેના ઉપવનમાં તે રથ અટક્યો, અને આગળ હવે જરા પણ ચાલી શકતો નહોતો. તે વખતે ત્રિસંગમપુર અને આસપાસના ગામના સંઘોએ આવી મહોત્સવ કર્યો.

પાતાશાહે કુમારસેના ગામમાં તે ફલહી આવ્યાના બપોર સમસિંહને આપવા પાટણ માણસને મોકલ્યો.

ફલહીનું શત્રુજય
પહોંચાડવું.

સમરસિંહ પણ કુમારસેના પાસે ફલહી પહોંચ્યાના સમાચાર જાણી જેમ મેઘધ્વનિથી મયૂર ખુશ થાય તેમ ખુશ થયો. સમરસિંહે

ફલહી લઈ જવા માટે બળદો લેવાને સાડ માણસો મોકલ્યા.તેઓએ દરેક ગામે જઈ તપાસ કરી. જેની પાસે સારા સારા બળદો હતા તેઓ પોતે પોતાના બળદો લઈને આવ્યા અને તેઓએ ઘણી ખુશીથી આપવા ઈચ્છા જણાવી. સમરસિંહના માણસોએ તેમાંથી વીશ બળદ લીધા અને તેઓને પુષ્કળ ધન આપવા માંડ્યું પણ તેઓએ લીધું નહિ.” સમરસિંહના માણસોએ બળદ લાવનાર માણસોને ભોજન, વસ્ત્ર અને તાંબૂલથી સત્કાર કર્યો. હવે સમરસિંહે લોઢાથી જડેલું, મજબૂત અને મોટું શકટ તૈયાર કરાવ્યું, તેને અને બળદોને લઈ માર્ગના અનુભવી માણસોને કુમારસેના ગામે મોકલ્યા. પાતામન્ત્રી મજબૂત અને મોટા શકટને જોઈ ખુશ થયા. તેઓએ તે ગાડામાં ફલહીને ચડાવી તેટલામાં તે ગાડું તટકાલ ભાંગી ગયું. મન્ત્રી ખિન્ન થયા અને પ્રીતી સમરસિંહ પાસેથી વધારે મજબૂત ગાડું મંગાવ્યું. તે પણ ફલહી ચડાવતાવાર ભાંગી ગયું. એમ સમરસિંહે ત્રીજીવાર પણ ગાડું મોકલ્યું

અને તેની પણ પહેલાના જેવીજ દગા થઈ આથી મન્ત્રીની ચિંતા ઘણી વધી અને તેણે સમરસિંહને આ અમાચાર મોકલ્યા. સમર- સિંહ પણ આ અમાચાર સાંભળી વિચારમાં પડી ગયો, તેની નિદ્રા પણ ઉડી ગઈ એટલામાં શાસનદેવીએ પ્રત્યક્ષ થઈને સમરસિંહને કહ્યું કે, ઝાઝા નામે ગામમાં દેવતા અધિષ્ઠિત મળખૂત શકટ છે, તે તને મળગે એટલે તારૂં કાર્ય સિદ્ધ થશે. સમરસિંહ ત્યાંથી શકટ મગાવવાનો વિચાર કરે છે એટલામાં તે દેવીનો પૂજારી આવ્યો અને તેણે કહ્યું કે, દેવીએ મને આદેશ કર્યો છે કે તું સમરસિંહને જઈને કહે કે, મારા ગાડાથી સુખપૂર્વક જલદી ભેઈ જઈ ગકાશે સમરસિંહ તે શકટ મોકલ્યું અને તેમાં જલદી ચઢાવી પોતાના દેગના સીમાડા સુધી વળાવી પાતામન્ત્રી પાછા વળ્યા. ફલદી અનુક્રમે ખેગલુ નામે ગામ પાસે આવી ત્યાંના સઘે ઉત્સવ કર્યો બીજા દિવસે કલદી આગળ ચાલી અને અનુક્રમે કેટલાક દિવસે ભાંડુ ગામે આવી

દેશલશાહ આ અમાચાર જાણી સિદ્ધસરિ અને પાટણના લોકો સહિત ફલદી ભેવા ભાંડુ ગયા. ચન્દ્રમા સમાન સ્વચ્છ અને શુદ્ધ જલદીને ભેઈ દેશલશાહ આનંદિત થયા અને સદનાદિ વડે તેની પૂજા કરી બધા માણસોએ દેમલ અને સમરસિંહની ધર્મો- હારક તરીકે પ્રશ્નમા કરી

જલદી આગળ ચાલી એટલે પુત્રમંદિત દેશલ અને બીજા લોકો પાછા વળ્યા અને ઘેર આવ્યા. જલદી દરેક ગામ અને નગરે પૂજાતી યાત્રુજયગિરિ પાસે આવી પહોંચી તે વખતે પાલી- તાખાના સંઘે મામા આવી તેનો આગમનોત્સવ કર્યો. દેશલશાહના પરિવારે તેને વધાવી અને પાછા પાટણ જઈ દેશલશાહને કલદી શત્રુજય પહોંચ્યાના અમાચાર કલા દેશલે તે માણસોને પાછા મોકલી પર્વત ઉપર ફલદી ચડાવવાની મુદ્દના મોકલી અને તેની સાથે પાટણથી જિલ્લા ઘડનાર સોજા સુદ્ધિમાન શિખીને રવાના કર્યા

તે સિવાય જૂનાગઢથી મંડલિક રા જને ઠાકા કહેતા હતા એવા
ખાલચન્દ્ર નામના મુનિને માણસો મોકલીને શત્રુંજય બોલાવ્યા અને
તેઓ તુરત આવ્યા. આવીને તેણે ગાડા પરથી ફલહી ઉતરાવી
કારીગર પાસે પર્વત ઉપર ચડાવવાને યોગ્ય હલકી કરાવી. ત્યારપછી
ચોરાશી સ્કન્ધવાહ-ખાંધે ઉપાડનારા પુરૂષોને એકઠા કરી લાકડા
અને દોરડા વડે ફલહી ખાંધી તેઓની ખાંધે મૂકી અને તેઓએ
છ દિવસમાં શત્રુંજય પર્વતની ઉપર ચઢાવી દીધી.

ત્યાર પછી પર્વત ઉપર તે ફલહીને તે કારીગરોએ ઘડવા
માંડી. સર્વવિદ્યાવિશારદ ખાલચન્દ્ર મુનિ પણ
બિખતું ઘડવું. તેમને સૂચના આપતા હતા. પ્રતિમા ઘડીને
તૈયાર થયા બાદ તેને ઘસી તેજસ્વી કરી
અને ખાલચન્દ્ર મુનિએ તે પ્રતિમાને મંગાવી મુખ્ય સ્થાને
સ્થાપન કરી.

અહીં પ્રબન્ધકાર જણાવે છે કે, કેટલાએક અસહિષ્ણુ ખલ
પુરૂષો દેશલના આ કાર્યની અદેખાઈ કરવા લાગ્યા અને તેના
સંસર્ગથી સજ્જન મનુષ્યો પણ દેશલથી વિરુદ્ધ થયા, પણ સાહણ્ય-
પાલની બુદ્ધિથી અને સમરસિંહના સત્ત્વથી એ બધું વિરોધી વાતા-
વરણ થોડા વખતમાં શાન્ત થઈ ગયું. જે સજ્જનો હતા તેઓ
ચોતાની ભૂલ સમજ્યા અને પ્રસન્ન થઈને દેશલના તીર્થાંકરના
કાર્યમાં સહાય કરવા લાગ્યા. ખાલચન્દ્ર મુનિએ બિંબને મૂળ સ્થાને
સ્થાપી દેશલશાહને ખબર આપી. દેશલશાહે સમરસિંહને
કહ્યું કે, હવે બિંબની પ્રતિષ્ઠા કરી સ્વસ્થાનકે સ્થાપન કરીએ તો
આપણું ઈષ્ટકાર્ય સિદ્ધ થાય, માટે ચતુર્વિધ સંઘસહિત યાત્રાએ જઈ
પ્રતિષ્ઠા કરાવું અને કૃતકૃત્ય થાઉં.

તે બન્ને પિતાપુત્ર પોષધશાળામાં શ્રીસિદ્ધસેનસૂરિને વન્દન કરવા ગયા અને વદન કરીને કહ્યું—“ અમારો

ઉદ્ધાર કાર્યની મનોરથરૂપ વૃક્ષ પહેલા આપના ઉપદેશરૂપી પૂર્ણાટિતિ પાણીના સિંચનથી ઉગ્યો હતો, તે અત્યાગે બિંબને મૂળ સ્થાને સ્થાપવાથી ફોતોન્મુખ થયો છે, હવે તેને

પ્રતિષ્ઠાદિ કાર્યદ્વારા આપ સકળ કરો છેવકથી માંડી કલશ સુધી મુખ્ય પ્રાસાદનો ઉદ્ધાર પરિપૂર્ણ થઈ ગયો છે તેની દક્ષિણ બાજુએ અઠા-પદની આકૃતિવાળુ ચોવીશ તીર્થંકરચુકત ચૈત્ય પણ નવીન કરાવ્યું છે બલ્લાનક મડપમા રહેલા સિંહનો પણ ઉદ્ધાર કરાવ્યો છે, તથા આદિજિનના પાછળના ભાગમાં વિહરમાન તીર્થંકરોનું નવું ચૈત્ય પણ કરાવ્યું છે સ્થિરદેવના પુત્ર લઢુકે ચાર દેવકુલિકા (નાના દેવમંદિર) અને જૈત્ર અને કૃષ્ણ નામે અઘપતિએ જિનબિબ્બહિત આઠ દેવકુલિકા કરાવી છે પૃથ્વીભટના કીર્તિસ્તભરૂપ કોટાકોટિનું ચૈત્ય જે તુકોએ પાડી નાખ્યું હતું, તેનો હરિશ્ચન્દ્રના પુત્ર કેશવે ઉદ્ધાર કર્યો છે એ ચિવાય બીજા નાના મંદિરોનો જે જે ભાગ પડી ગયો કે નાદુરસ્ત હતો તે સર્વ જુદા જુદા સઘના માણસોએ સમરાવ્યો છે આ તીર્થ પૂર્વના જેવું થઈ ગયું છે કે જેનો પૂર્વે ભગ થયો હતો તેમ જણાતું નથી હવે માત્ર કલશ અને ધ્વજદડ ચઢાવવા તથા અર્હતપ્રતિમાઓની પ્રતિષ્ઠા કરાવવી બાકી છે ” ઉત્તમ પ્રતિષ્ઠાનું મુક્ત આવે ત્યારે પ્રતિષ્ઠા કરવાનું ગુરુએ કહ્યું

ત્યાર પછી દેશભે પ્રતિષ્ઠાલબ્ધનો નિર્ણય કરવા માટે ઘણા

આચાર્યો, જ્યોતિર્વિદ્ધ બ્રાહ્મણો અને અગ્રણી

પ્રતિષ્ઠાલબ્ધ શ્રાવકોને બોલાવ્યા અને તેઓને યોગ્ય આમને

બેસાડી પ્રતિષ્ઠા લબ્ધનો નિર્ણય કરવા વિનંતિ

કરી તે બધા શાસ્ત્રજ્ઞોએ મળી બધાની સમતિથી નિર્દોષ એવું મુક્ત નક્કી કર્યું દેશભે મુખ્ય જ્યોતિષિક પાસે હંકુમખત્રિકા લખાવી

અને પ્રતિષ્ઠા સમયે સર્વ દેશોના સંઘને આવવા માટે વિશ્વમિત્રપત્રિકા લઈ જુદા જુદા દેશમાં માણસો મોકલી આમંત્રણ કર્યું. પોતાના સગાસંબંધી પૌત્રો અને મંત્રીઓ વગેરેને પણ આમંત્રણ કર્યું.

દેશલે યાત્રાયોગ્ય રથના જેવું નવીન દેવાલય તૈયાર કરાવ્યું અને પોષધશાલાએ જઈ આચાર્ય સિદ્ધસેનમુરિની પાસે તેને લઈને તેના ઉપર વાસક્ષેપ નંખાવ્યો.

હવે સર્વોત્તમ દિવસે શુભવાર અને શુભ નક્ષત્રે દેવાલયનું પ્રસ્થાન કરવાનો દેશલે વિચાર કર્યો. શુભ સંઘપ્રયાણ દિવસે પોષધશાલામાં સર્વ સંઘને એકત્ર કર્યો અને સમરસિંહે પિતાની આજ્ઞાથી આચાર્ય, ઉપાધ્યાય, સાધુ, સાધ્વીઓ, શ્રાવક અને શ્રાવિકાઓને યથાસ્થાને બેસાડ્યા, દેશલ પૃથ્વી ઉપર ઢીચણ સ્થાપીને વાસક્ષેપ નંખાવવા ગુરુના સન્મુખ બેઠો. ગુરુએ તેના કપાલમાં તિલક કર્યું અને તેના મસ્તકે વાસક્ષેપ નાંખ્યો. તથા સમરસિંહના માથે વાસક્ષેપ નાંખી ‘ તું સંઘપતિઓમાં અગ્રણી થા ’ એમ આશીષ આપી.

પોષ સુદિ સાતમનો દિવસ સંઘનો પ્રયાણનો સમય હતો ત્યારે ગૃહદેવાલયમાં રહેલી આદિનાથની પ્રતિમા લઈ દેશલે દેવાલયના રથમાં સ્થાપી અને તે રથને બે શ્વેત અને સરખા વૃષભ બેડ્યા. સામન્ત રથ ઉપર બેસી હાથમાં રાશ લઈને હાંકવા લાગ્યો. તે વખતે એક સુવાસિની સ્ત્રી શ્રીફળ અને અક્ષતનો ભરેલો સ્થાળ હાથમાં લઈ સામી આવી અને તેણે દેસલશાહ અને સમરસિંહના માથે અક્ષત નાંખ્યા, શ્રીફળ હાથમાં આપ્યું અને ચંદનનું તિલક કરી પુષ્પની માળા કંઠે પહેરાવી આશીર્વાદ આપ્યો. હવે સામન્તે વાદિત્રોના શબ્દ સાથે દેવાલયનો રથ આગળ ચલાવ્યો તે વખતે તેને અનેક પ્રકારના શુભ શકુનો થયા. સંઘનો નાયક દેશલ સુખાસનમાં બેસી દેવાલયની આગળ ચાલ્યો. તેજસ્વી સમરસિંહ પણ અસ-

વારોના સમૂહથી વીંટાયેલો ઉચ્ચ શ્રવા ઉપર બેઠેલા ધન્વની જેમ શોભતો દેવાલયની પાછળ ચાલ્યો.

ગખારિકામાં સઘપતિ દેશલે પડાવ નાંખ્યો. હવે સમરસિંહ સઘના માણુએ સાથે પુનઃ પાટણુ આવી સઘસહિત પોપધશાલામાં જઈ સર્વ આચાર્યોને વદન કરી યાત્રા માટે આવવા પ્રાર્થના કરી, તથા દરેકના ઘેર જઈ સવશ્રાવકોને પણ સઘમાં આવવા આમન્ત્રણ કર્યું તેઓ બધા સમરસિંહના ગુણુથી ખેંચાઈ સર્વ સામગ્રી તૈયાર કરી સઘમાં આવવા તૈયાર થયા.

મર્વમિદ્ધાન્તના પારગામી વિનયચન્દ્રાચાર્ય, બૃહદ્ગચ્છના સઘમાં આચાર્ય આચાર્ય રત્નાકરસરિ, દેવસુગ્ગિચ્છના પદ્મચન્દ્રાચાર્ય, ખડેરકચ્છીય મુમતિચન્દ્રાચાર્ય, અને મુનિઓ ભાવડારકચ્છીય વીરસરિ, ચ્ચારપદ્મચ્છના

મર્વદેવસરિ, બ્રહ્માણુચ્છીય જગતસરિ, નિર્વૃત્તિચ્છીય આમ્રદેવસરિ, કે જેણે સમરારાસુ નામે રાસ કર્યો છે, નાણુકચ્છીય સિદ્ધસેનાચાર્ય, બૃહદ્ગચ્છના ધર્મઘોષસરિ, નાગેન્દ્રચ્છના પ્રભાનદસુગિ, હેમચન્દ્રાચાર્યની પરપરામાં થયેલ વજ્રસેનાચાર્ય અને એ સિવાય બીજા લિંગ લિંગ ચ્છના આચાર્યો દેગલના સઘમાં યાત્રા માટે આવવા નીકળ્યા ચિત્રકૂટ, વાળાક, મારવાડ અને માળવાદિ દેશમાં જે જે પદ્મ મુનિઓ હતા તે બધા સઘમાં આવવા એકઠા થયા શુભવાર અને શુભ લગ્ને મર્વ દર્ગનના પારગામી મિદ્ધાસેનાચાર્ય પણ સઘમાં ચાલ્યા અને દેશલે તેનો પ્રવેશોત્સવ કર્યો.

ધર્મધુન્ધર સઘપતિ જન્મમિદ્ધ અને કૃષ્ણ દેશલના મેહથી ખેંચાઈને સઘમાં સાથે ચાલ્યા ચતુર હરિપાલ, સઘમાં આવેલા સઘપતિ દેવપાલ, શ્રીવત્સકુળના સ્થિરદેવના પુત્ર અમ્બી આવ્યા. લડક, મેનીમાં શિરોમણિ પ્રહ્લાદન, સત્યનિષ્ઠ શ્રાવકોત્તમ મોદાક, ધમ વીર વીરશ્રાવક તથા દીનોદ્ધારક દેવરાજ ઇત્યાદિ શ્રાવકો સઘમાં આવવા નીકળ્યા તે સિવાય બીજા

ગૂજરાતમાં જે જે પ્રસિદ્ધ શ્રાવકો હતા તે બધા સમરસિંહના અત્યંત રાગથી સંઘ સાથે આવ્યા હતા. એમ બીજા દેશના સંઘો આવી ગયા પછી દેશલે આગળ સંઘસહિત પ્રયાણ શરૂ કર્યું. તે બધામાં જૈત્રસિંહ, કૃષ્ણ, લંદુક અને હરિપાલ એ સંઘના અગ્રણી હતા.

હવે સંઘના પ્રયાણસમયે અલપખાનની રજા માગવા માટે મોટી ભેટ લઈને સમરસિંહ રાજમંદિરે ગયો અને તેણે ખાનની પાસે ભેટ મૂકી રજા માગી. ખાને સંતુષ્ટ થઈ તેને ઘોડા સહિત તસરિશ આપી સમરસિંહ સંઘની રક્ષા માટે જમાદાર માગ્યા અને ખાને ખરેખર ચમના પુત્રો જેવા મહામીર જાતિના દસ મુખ્ય જમાદારો આપ્યા. તેઓને લઈ સમરસિંહ પાછળથી સંઘને મળ્યો.

સહજપાલનો પુત્ર સોમસિંહ સંઘની દેખરેખ રાખતો હતો અને સમરસિંહ પણ ભોજન અને પાગરણની જાતે સારસંભાળ રાખતો.

સિલ્હાર જાતિના ઘોડેસવાર રજપુતો વડે વીંટાયેલો સમરસિંહ માથે છત્ર ધારણ કરી ઘોડા ઉપર ચઢ્યો હતો, અને તેની આગળ ધનુષને ધારણ કરનારાઓની ટોળી ચાલતી હતી.

સંઘના પ્રયાણસમયે પ્રથમ શંખ વાગતો હતો અને પછી ભેરી અને તાંસાઓ વાગતા હતા.

સ્પર્ધાપૂર્વક ચાલતા બળદો વડે ગાડાંઓ ચાલતા હતા. અભિગ્રહ ધારી ધાર્મિક પુરુષો પગે ચાલતા હતા. એટલો મોટો સંઘ હતો કે છૂટો પડી ગયેલો કોઈ માણસ પોતાના સંબંધીને સ્થાને પહોંચ્યા સિવાય મળી શકતો નહિ.

દરેક ગામના સંઘો સંઘપતિ દેશલ અને સમરસિંહ પોતાના ગામની પાસે આવેલા જાણીને દહીં, દૂધ વગેરે લેઈને સામ આવતા હતા અને સ્પર્ધાપૂર્વક સંઘનો સત્કાર કરતા હતા.

એ પ્રમાણે અહર્નિશ પ્રયાણ કરતો સઘ સેરીસા તીર્થે આવી
 પહોંચ્યો જ્યાં પાર્શ્વનાથ સગવાનની પ્રતિમા
 સેરિસા તીર્થે કાચોત્સર્ગ અવસ્થામાં વિરાજમાન છે તે પ્રતિમાને
 પહેલા મૂત્રધારે દેવના આદેશથી આખે પાટા
 બાધી એક રાત્રિમાં ઘડીને તૈયાર કરી હતી અને નાગેન્દ્રગચ્છીય
 દેવેન્દ્રમુરિએ તેની પ્રતિષ્ઠા કરી હતી જેઓ પોતાની મન્ત્રશક્તિથી
 સમેતશિખરથી વીસ તીર્થકરની પ્રતિમાઓ લાવ્યા હતા કે જેમની
 ત્રણ પ્રતિમાઓ અત્યારે કાન્તિપુરીમાં વિરાજમાન છે, તે દેવેન્દ્રમુરિએ
 આ પ્રભાવિક તીર્થની સ્થાપના કરી હતી દેસલશાહે ત્યા
 સ્નાન અને મહાપૂજાદિ ઉત્સવ કરીને આરતી કરી અને દરેક મનુ-
 બ્યના ભોજન માટે સત્રાકાર ખુલ્લું મૂક્યું ત્યાં અષ્ટાહિકાત્સવ
 કરીને સઘે આગળ પ્રયાણ કર્યું અને ક્ષેત્રપુર (સરખેજ) થઈને
 સઘ ધોળકા પહોંચ્યો ત્યાંથી પ્રયાણ કરી દરેક ગામ અને નગરને
 વિષે ચૈત્યપરિપાટી કરતો સઘ અનુક્રમે પીપરાળી ગામ પહોંચ્યો
 અને ત્યાંથી શત્રુજયગિરિને જોઈને અત્યંત હર્ષનિમગ્ન થયો તે
 દિવસે દેશલે લાપગી કરી ચતુર્વિધ સઘસહિત સમરસિંહને આગળ
 કરી શત્રુજયગિરિની મહોત્સવપૂર્વક પૂજા કરી તે વખતે ગિરિરા-
 જના દર્શનના આનંદથી પરવશ થયેલા દેશલે અને સમરસિંહે
 અગણિત યાચકોને પુષ્કળ દાન આપ્યું ત્યાંથી બીજા દિવસે તીર્થ-
 રાજના દર્શન કરવાની ઉત્કંઠાથી શીઘ્ર પ્રયાણ કરીને શત્રુજયની
 પાસે વસ્તુપાલની સ્ત્રી લલિતાદેવીએ કરાવેલા મરોવરને કાઠે સઘે
 પડાવ નાખ્યો અને તેની ચારે બાજુ ઉજ્જવલ તણુઓ અને
 રાવડીઓ નખાઈ ગઈ

દેશલે આવતી કાલે શત્રુજય ઉપર ચઢવાનો વિચાર
 સદગતપાલ અને સાદણ કયો તે સમયે એક માણસ વધામણી
 પાલનું સપસદિત લઈને આવ્યો કે, દેવગિરિ-દોહતાબાદથી
 આગમન મદગતપાલ અને ખસાતથી માહણપાલ
 મધસહિત આવેલા છે સઘ ઉપરની

ભક્તિ અને બન્ને ભાઈ ઉપરના પ્રેમવડે સમરસિંહ અત્યંત ખુશ થયો અને અત્યંત ઉત્કંઠિત હૃદયે સંઘસહિત એક યોજન સુધી તેની સામે ગયો. સમરસિંહ પોતાના બન્ને ભાઈને મળ્યો અને તેઓને ગાઢ આલિંગન કરી પ્રણામ કર્યાં. લોકો તેનું મહત્વ અને ભક્તિ બેધ વિસ્મિત થયા. તે બન્ને ભાઈઓ પણ સમરસિંહને ભેટી આનંદિત થયા. સંઘમાં જે જે આચાર્યો હતા તેને સમરસિંહે ભક્તિપૂર્વક વંદન કર્યું. ખંભાતથી પાતાક મન્ત્રીનો ભાઈ સાંગણુ, સંઘવી લાલા, શ્રાવકોત્તમ સિંહભટ અને વસ્તુપાલના વંશને દીપાવનાર બીજલશ્રેષ્ઠી પણ સંઘમાં આવ્યા હતા. તે સિવાય મદન, મોલહાક અને રત્નસિંહાદિ અસંખ્ય શ્રાવકો પણ સાથે સંઘમાં હતા. સમરસિંહ તે બધા શ્રાવકોનો યથાયોગ્ય સત્કાર કરી પોતાના બંધુઓ અને સંઘસહિત મહોત્સવપૂર્વક સંઘના પડાવને સ્થાને આવ્યો. ત્યાં બન્ને ભાઈઓએ દેશલને ભક્તિપૂર્વક પ્રણામ કર્યાં. બન્ને પુત્રોના આવવાથી સંઘપતિ દેશલનું ચિત્ત આનંદમાં મગ્ન થયું. રાત્રી ત્યાં ગાળી પ્રાતઃકાળે દેશલ સંઘસહિત શત્રુબંધ ઉપર ચઢવાને તૈયાર થઈ ગયો.

પંચમ પ્રસ્તાવ.

પ્રાતઃકાળે પાલીતાણા શહેરના પાર્શ્વજિન અને તીર્થાધિપતિ મહાવીરસ્વામીને પ્રણામ કરીને દેશલ સંઘસહિત સંઘ સહિત દેશલનું શત્રુબંધ પર્વતની પાસે ગયો અને ત્યાં રહેલા શત્રુબંધ ઉપર ચઢવું. નેમિનાથને પૂજી શ્રીસિદ્ધસેનસૂરિને હાથને ટેકો આપી દેશલે ગિરિરાજ ઉપર ચઢવાને પ્રારંભ કર્યો.

અહિં પ્રબન્ધકાર અશોક, અર્જુન, દેવદાર, આમ્ર, સાગ વગેરે ઝાડો; હારિત, ચકોર, ચાસ વગેરે પક્ષીઓ અને પાણીના ઝરણાઓનું વર્ણન કરે છે. તે ઉપરથી માલુમ પડે છે કે તે સમયે કદાચ

વૃક્ષરાજિ, પશુપક્ષીઓ અને પાણીના ઝરાણા વડે શત્રુજય પર્વત કુંદરતી સૌન્દર્યથી ભરપૂર હશે

દેગણે સઘસહિત શત્રુજયતીર્થ ઉપર ચઢી પ્રથમ પ્રવેશમા જેનો ઉદ્ધાર પોતેજ કરાવેલો હતો તે ભગવાન આદિનાથની માતાને ભેળા અને તેની પૂજા કરીને તે શાંતિનાથના ચૈત્યમાં ગયો ત્યાં પૂજા કરી ત્યાંથી આદિનાથાદિ જિનના મંદિરે જઈ ત્યાં પૂજા કરી પોતે જેનો ઉદ્ધાર કરેલો છે એવા કપર્દિ ચક્ષુની મૂર્તિના દર્શન કરવા સઘસહિત ગયો ત્યાં હલા રહી પ્રરશરતી ધ્વજવાળા ઋષભદેવના ચૈત્યને ભેધ પોતાને કૃતાર્થ માનવા લાગ્યો તે ચૈત્યને એક દષ્ટિવડે અવલોકન કરતા તેણે આદિજિનના ચૈત્યના સિંહદ્વારે જઈ ભગવાન યુગાદિ દેવને ભેધને હર્ષવડે પુષ્કળ ધનની વૃષ્ટિ કરી હવે તે ચૈત્યના મધ્ય ભાગમા પ્રવેશ કરીને પોતે કરાવેલ આદિનાથને વદન કરવાને ઉત્સુક ચિત્તવાળો દેશલ ભૂમિ ઉપર પડી પ્રણામ કરતો યુગાદિનાથની સમીપ આવ્યો અને ભક્તિથી આદિજિનને ભેટી પડ્યો ત્યારપછી આદિજિનની લેખ્યમૂર્તિને પુષ્પથી પૂજી પ્રદક્ષિણા કરતાં તેણે અગણિત અર્હંત બિભેાની પૂજા કરી

ત્યાર પછી કુંતીસહિત પાંડવોની પાંચ મૂર્તિને પૂજી રાયણુની નીચે રહેલા યુગાદિ ભગવાનના પગલાને અને પોતે કરાવેલી લોકોને આશ્ચર્યકારક એવી મયૂરની મૂર્તિને ભેધને મેાતી, મણિ અને સ્વર્ણની વૃષ્ટિ કરી

દેશલગાઉ ત્યાં મહોત્સવ કરી યાચકોને વસ્ત્રાદિક આપ્યા અને બાવીશ તીર્થકેાને પૂજી તેની સર્વગત પ્રદક્ષિણા કરી ત્યાર બાદ મસ્તક ભૂમિ ઉપર મ્યાપી આદિજિનને પ્રણામ કરી પોતાના મ્યાને પુત્રસહિત આવ્યો, અને પ્રતિષ્ઠાવિધિ કરવા તત્પર થયો તેણે પોતાના બ્રાહ્મ પુત્રો હોવા છતાં પણ ગમરસિંહને પ્રતિષ્ઠાવિધિ કરવાનો આદેશ કર્યો અને તે પિતાનેા આદેશ મેળવી અત્યંત આનંદિત થયો

હવે સમરસિંહે મીઠાઈ, પકવાન અને બીજી પ્રતિષ્ઠાવિધિમાં ઉપયોગી સેંકડો ઔષધીઓ એકઠી કરવા માંડી.
પ્રતિષ્ઠાવિધાન. આ પ્રતિષ્ઠાને ઉત્સવ બેવા સોરઠ અને વાળાકથી હજારો માણસો આવ્યા હતા.

આજે માઘ માસના શુક્લ પક્ષની સાતમ અને ગુરુવાર હતો. દેશલે ચતુર્વિધ સંઘને યાત્રા કરવા માટે એકઠો કર્યો અને સિદ્ધ-સૂરિ પ્રમુખ આચાર્યોની સાથે સમરસિંહ અને દેશલશાહ પાણી લેવા માટે કુંડ તરફ ગયા. સમરસિંહે દિક્પાલ અને કુંડના અધિ-પતિદેવ તથા ગૃહાદિની વિધિપૂર્વક પૂજા કરીને શ્રીસિદ્ધસૂરિદ્વારા મન્ત્રિત પાણીવડે ઘડાઓ ભર્યા અને તેને સુવાસિની સ્ત્રીના માથે મૂકી તે સંઘસહિત ઋષભદેવના ચૈત્યે આવ્યો. તેણે યોગ્ય સ્થાને તે પાણીના ઘડા મૂકાવી તે સ્ત્રીઓ પાસે સેંકડો ઔષધીના મૂળ વટાવવાનો પ્રારંભ કર્યો. સિદ્ધસૂરિએ તે બધી સ્ત્રીઓના મસ્તક ઉપર વાસ-ક્ષેપ નાંખ્યો. સ્ત્રીઓ મંગલગીતને ગાવાપૂર્વક તે ઔષધીઓનું ચૂર્ણ વાટતી હતી. સમરસિંહે તે બધાને નાના પ્રકારના પટ્ટકુલો આપ્યા. પછી તેણે સેંકડો ઔષધીઓનું ચૂર્ણ શરાવમાં નાંખ્યું.

હવે જિનાલયની ચારે દિશાએ નવ નવ વેદિકાઓ તૈયાર કરાવી અને તે વેદિકાની ચારે બાજુએ ચવાંકુરો-જવારા મૂક્યા. દેવના સન્મુખ રંગમંડપના મધ્ય ભાગમાં નન્દાવર્તપટ્ટ મૂકવા માટે એક હાથ ઉંચી ચાર ખુણાવાળી વિશાલ વેદિકા કરાવી. તેના ઉપર ચાર થાંભલાવાળો, ઉપરના ભાગમાં સુવર્ણના કલશચુકત, વિવિધ વસ્ત્રો તથા કેળના સ્તંભ વડે સુશોભિત મંડપ કરાવ્યો અને તેની પાસે ઋષભદેવના મુખ્ય ચૈત્યનો ધ્વજદંડ સુતાર પાસે તૈયાર કરી પ્રતિષ્ઠા કરવા માટે સ્થાપિત કર્યો. મુખ્ય ચૈત્યની આસપાસના ચૈત્યોની પ્રતિષ્ઠા કરવા માટે સુંદર ઉંચી વાલુકાયુક્ત અને સમૂળ ડાલસહિત વિશાલ વેદિકાઓ કરાવી, બારણે આંખાના પાનના

તોરણો બાધ્યાં સિદ્ધસેનમૂરિએ ગોરોચન, કેસર, કપૂર અને કસ્તૂરી પ્રમુખ મહામૂલ્ય વસ્તુઓ વડે પ્રથમ ચંદનનો લેપ કરી નન્દાવર્તનો પદ્મ લખ્યો।

હવે પાણીથી ભગેલી કુંડીમાં જ્યોતિષિકની ઘટ્ટીએ પાણીથી ભરાઈ જવાથી તળીએ ભેજવા લાગી એટલે પ્રતિષ્ઠાનો સમય બાણી શ્રીસિદ્ધસેનસૂરિ જિનમંદિરે ગયા તે સમયે બીજા આચાર્યો પણ પ્રતિષ્ઠા કરવા માટે તેની વિધિમાં સાવધાન થઈ મુખ્ય ચૈત્યને વિષે જઈ પોતપોતાના આમન પર બેઠા સઘપતિ દેગલ પુત્રસહિત આન કરી વિશુદ્ધ વસ્ત્રો પહેરી લલાટમાં ચંદનનું તિલક કરી ચૈત્યમાં ગયો।

તે વખતે બીજા શ્રાવકો પણ પોતપોતાના બિંબો લઈ હાજર થયા હતા શ્રીસિદ્ધસેનસૂરિ આગળીએ સુવર્ણની મુદ્રિકા અને હાથે કંકણ પહેરી દગામુકત બે વચ્ચેને ધારણ કરી જિનેશ્વરની સન્મુખ ઉભા હતા ઋષભદેવની દક્ષિણ બાજુએ માહણ્યસહિત દેગલ અને ડાબી બાજુએ અમરમિંહ સહિત સહજપાલ જિનને સ્નાત્ર કરાવવા સજ્જ થઈને ઉભા હતા સામન્ત અને માંગણ બંને ભાઈઓ આમર ધારણ કરી જિનની પાસે ઉભા હતા કોઈની અશુભ દૃષ્ટિ ન પડે તે માટે જિનના કંઠે અરિષ્ટ રત્નની માલા નાખી હતી ત્રિલોકનુ રક્ષણ કરવા અમર્થ જિનના કરને વિષે રક્ષાનિમિત્ત રાખડી બાંધી હતી કપૂર, ચંદન, ડાળ, અક્ષત, પુષ્પ, ધૂપ દંત્યાદિ પ્રતિષ્ઠાને યોગ્ય જે જે વસ્તુઓ બોધ્યે તે બધી ગોઠવી આગળ મૂકી હતી મિદળ સહિત ઋદ્ધિ અને વૃદ્ધિ એ બંને ઔષધી જિનને હાથે બાંધી, અને ગુરુએ દેશલાદિ શ્રાવકોને હાથને વિષે કુમ્ભબી-મૂત્ર બાંધ્યું હતું।

આ પ્રમાણે પ્રતિષ્ઠાની બધી આમત્રી તૈયાર થઈ એટલે સિદ્ધસેનસૂરિએ આત્રીઆ પાસે સ્નાનનો પ્રારભ કરાવ્યો, તીર્થ-

પતિ સ્પાદિનિનું સ્નાત્ર તેમણે સ્વયં કરાવ્યું અને અન્ય સ્નાત્ર-
યોએ પોતપોતાને યોગ્ય એવાં બીજાં સ્નાત્રો કરાવ્યાં.

હવે લગ્નની ઘડી આવી પહોંચી છે. શ્રીસિદ્ધસેનસૂરિ
સાવધાન થઈને જ્યોતિષિકોએ કહેલું પ્રતિષ્ઠાનું લગ્ન સાધના કર્યાં.
શુભ લગ્ને જિનપ્રતિમાને લાલ વસ્ત્રવડે ઢાંછીને તેની ચંદન અને દુર્ગામી
દ્રવ્ય વડે પૂજા કરી. તે સમયે સમરસિંહે હુરુની પેપપદ્માલાએ
જઈને નન્દાવર્તનો પદ્મ સુવર્ણિની સ્ત્રીના માથે મૂકી ઋષ્યભદ્રેવના
દૈત્યે આબેં. વાદિત્રના શબ્દો ચોતરફ પ્રસરવા લાગ્યા. દોડો
જિનના ગુણો ગાવા લાગ્યા, સમરસિંહે મંડપની વેદિકાને વિષે નન્દા-
વર્તનો પદ્મ મૂક્યો. સિદ્ધસેનસૂરિએ તેને પાદપી કપર વડે
યથાવિધિ પૂજા કરી. ત્યાર પછી સિદ્ધસેનસૂરિ ઋષ્યભ નિનની પ્રતિમા
પાસે આવી લગ્નની સિદ્ધિ માટે વિશેષ સાવધાન થયા અને
લગ્નનો સમય પાસે આબેં જાણી રૂપાની કોણી અને સોનની
સળી હાથમાં લેઈ તૈયાર થયા. ત્યારે ઋષ્યભદ્રેવ પ્રભુની પ્રતિષ્ઠાનો
સમય તદ્દન પાસે આબેં ત્યારે દોડો ઉચ્ચ સ્વરે 'સમય દયો
છે' એમ ચોતરફ ઉદ્ઘોષણ કરવા લાગ્યા.

બરાબર પ્રતિષ્ઠાના સમયે શ્રીસિદ્ધસેનસૂરિએ જિનપિંજર ધરી
વસ્ત્ર ખસેડીને તેના બન્ને નેત્રોમાં ઝરમે અને સાકરના ચોળવાણું
અંજન આંજ્યું અને વિક્રમ સંવત ૧૭૭૨ના માઘ માસના
શુક્લપક્ષની ચૌદશ, પુષ્ય નક્ષત્ર અને સોમવારે મીન લગ્નમાં નાલિ-
નંદન શ્રીઋષ્યભદ્રેવ લગ્નવાનની પ્રતિષ્ઠા કરી. પ્રથમ જાવડિના ઉદ્ઘાર
સમયે શ્રીવજ્રસ્વામીએ પ્રતિષ્ઠા કરી હતી અને ત્યારપછી આ
સિદ્ધસેનસૂરિએ પ્રતિષ્ઠા કરી. સિદ્ધસેનસૂરિની અનુસાધી મુખ્ય
પ્રાસાદના પ્વજાદંડની વાચનાચાર્ય નાગેન્દ્રસૂરિએ પ્રતિષ્ઠા કરી. સર્વ-
પુત્રો સહિત દેશકે ચંદન અને બરાસવડે સ્પાદિનિનના શરીરને
વિલેપન કરી તેની પાસે પકવાત્ર પ્રમુખ નૈવેદ્ય મૂક્યા.

તે વખતે કોઈકતો આનંદના આવેશથી નૃત્ય કરવા લાગ્યા, કોઈ મૃતુતિ કરવા લાગ્યા, કોઈક તો કસ્તૂરી વગેરે લઈ વિલેપન કરવા લાગ્યા અને કેટલાક તો પુખ્તો વડે જિનની પૂજા કરવા લાગ્યા એ પ્રમાણે લવ્યજનોએ મહોત્સવ કર્યો. હવે દેગલ ધ્વજ-દડનું સ્થાપન કરવા તૈયાર થયો. સિદ્ધસેનસૂરિને હાથનો ટેકો આપી પુત્રસહિત દેગલ ધ્વજદડની આથે આગળ ચાલ્યો અને પ્રાસાદના ગિખર ઉપર ચઢી ગયો. ત્યાં તેણે કીર્તિની સાથે સૂત્રધારે દ્વારા દડનું સ્થાપન કર્યું અને દડની સાથે ધ્વજ બાંધી તે સમયે વજ્ર, સૌનેયા, ઘોડા, અલકાર વગેરેનું યાચકોને દાન દીધું મહાજપાલ, સાહણ્ય સમરસિદ્ધ, સામત અને સાગણ એ પાંચે ભાઈઓએ ધનની વૃદ્ધિ કરી

દેશલે ત્રણ છત્ર અને બે ચામર આદિજિનના શ્રેયમા આપ્યા તે સિવાય સુવર્ણના દડયુક્ત અને ઉપ્યતન્તુના બનેલા બીજા બે ચામર પણ આપ્યા મનોહર સ્નાત્રના કુંભ, ઉપાની આરતી અને મગજાદીવો આપ્યા ત્યાર પછી બધા જિનનો સ્નાત્રવિધિ કર્યો, અને ચઢનાદિવડે બીજા બધા જિનેની પૂજા કરી ત્યાર પછી શ્રીસિદ્ધસેનસૂરિના ચરણને વદન કરી તેમજ બીજા સુવિહિત સાધુને લક્ષ્મ-પાન વડે પ્રતિલાભી પ્રાત કાલે પોતાના પુત્રસહિત દેગલે પારણ કર્યું ચારણ, ગાયક, અને ભાટોને જમાડ્યા તથા ભેગી, દીન, અનાથ અને દરિદ્રીઓના બોજન માટે મત્રાકાર ખુદ્દું મૂક્યું એ પ્રમાણે હમેશાં દાન આપતા દેશલે દશ દિવસ સુધી ઉત્સવ કર્યો અગિયારમે દિવસે પ્રાત કાળે શ્રીસિદ્ધસેનસૂરિના સ્વહસ્તે પ્રભુનું કકણુ છોડાવ્યું અને સુવર્ણના મુકુટ, હાર, શ્રી-કંઠ, બાણુબંધ અને કુંડલાદિ પોતે કરાવેલા નવા અલકારે પ્રભુને ચઢાવ્યા

તે સિવાય બીજા પણ લવ્ય જનોએ સુદર ધ્વજો બાંધી અને જિનનું સ્નાત્ર કર્યું સઘમાં આવેલા પુરુષોએ પોતપોતાના

વારાને દિવસે મહાપૂજા અને દાનસત્રો કર્યાં. દેસલે સંઘસહિત આદિજિનની આરતી ઉતારવાનો પ્રારંભ કર્યો. તેની બંને બાજુએ સાહણુ અને સાંગણુ ચામર ધારણુ કરી તથા સામન્ત અને સહજપાળ કલશ ધારણુ કરી ઉભા હતા. ત્યાર બાદ સમરસિંહે પિતાના નવ અંગે ચંદનના તિલક કર્યાં, લલાટે તિલક કરીને અક્ષત ચોડ્યા અને ડોકમાં ફુલની માળા પહેરાવી. બીજા પાણુ સંઘના પુરુષોએ ચંદન વડે પગે પૂજા કરી, કપાલે તિલક કરી અને આરતીની પૂજા કરી તેના કંઠે માલા પહેરાવી. જિનશુણુના ગાનારા ગાયકોને મહા મૂલ્ય સ્વર્ણના કંકણુ, તુરંગ અને વસ્ત્રોના દાનથી સંતુષ્ટ કર્યા. દેશલશાહે આરતી કરીને મંગલદીપ ગ્રહણુ કર્યો. ભાટો તે વખતે મોટા સ્વરે દેશલ અને સમરસિંહની ખિરુદાવલી બોલ્યા અને તેને તેઓએ પુષ્કળ દાન આપ્યું. ત્યાર પછી કપુર વડે મંગલદીપ કરી વાગતા વાદિત્રના શબ્દની સાથે ઉચ્ચસ્વરે મંગલદીપ બોલી, હાથ બેડી શકસ્તવ વડે આદિજિનની સ્તુતિ કરી. સિદ્ધસૂરિએ પાણુ શકસ્તવ થયા બાદ આદિજિનની અમૃતાષ્ટક વડે સ્તુતિ કરી.

એ પ્રમાણે આદિજિનનો પ્રતિષ્ઠામહોત્સવ કરી અલીપટ કાર્યની સિદ્ધિથી ઉત્પન્ન થયેલા પ્રમોદ વડે દેશલે નૃત્ય કર્યું અને જિનની સ્તુતિ કરી. ત્યાર પછી યુગાદિ દેવની રજા માગી દેશલ કપર્દિયક્ષને મંદિર ગયો અને ત્યાં નાળીએર અને લાપશી વડે ચક્ષની પૂજા કરી, તેના મંદિરે ધ્વજ ચડાવી, તથા ધર્મકાર્યમાં સહાય કરવા તેની પ્રાર્થના કરી.

સંઘનાયક દેશલ શત્રુંજય તીર્થને વિષે વીશ દિવસ રહી પુત્ર સહિત સિદ્ધસેનસૂરિની સાથે પર્વત ઉપરથી ઉતરવા તૈયાર થયો અને સર્વ અર્હતોને નમી પ્રાતઃકાલમાં પર્વતથી નીચે ઉતરી સંઘના નિવાસ સ્થાને આવ્યો. સુંદર મોદક અને અનેક પ્રકારના શાક ઇત્યાદિ રસ-

વતી વડે મુનિવચેને પ્રતિલાક્ષી પરિવાર સહિત સઘને આદરપૂર્વક બોજન કરાવ્યું, તથા ખારોટ, લાટ ચારણો અને ગાયકોને પણ જમાડ્યા.

આ સંઘમાં આચાર્ય, વાચનાચાર્ય, ઉપાધ્યાય ઇત્યાદિ પદમ્થ પાંચસો મુનિઓ હતા, મહારાષ્ટ્ર અને તિલ્લગ દેશથી સહજપાલ આરીક વચ્ચે લાવ્યો હતો, તેણે તે વડે લકિતપૂર્વક તેઓના સત્કાર કર્યો તે સિવાય બીજા જે હજાર મુનિઓને પણ અનેક પ્રકારના વસ્ત્રો અને ઉચિત વસ્તુઓ વડે પ્રતિલાક્ષ્યા પ્રબન્ધકાર જણાવે છે કે સમરસિંહે સાતસો ચારણો, ત્રણ હજાર લાટ અને હજાર ઉપરાંત ગાયકોને મનોવાહિત સોનૈયા, તુરગ અને વસ્ત્રોનું દાન કર્યું પુષ્પની વાટિકાઓ કે જેના અરઘટ લાગી ગયા હતા, અવેડાઓ નહોતા અને વાડ વિના વૃક્ષો ઉખડી ગયા હતા તે વાટિકાઓને માળીઓને ધન આપી પ્રભુની નિત્ય પુષ્પપૂજા માટે ખરીદી લીધી અને નવી કરાવી જિનેન્દની પૂજા કરનારા, ગાન કરનારા, મૂત્રધાગે અને ભાટોને ઇચ્છિત વૃત્તિ આપીને ત્યાં તીર્થ ઉપર મૂક્યા

ત્યાર બાદ દેસવે ઉજ્જયન્ત તીર્થની યાત્રા કરવા માટે પ્રયાણ કર્યું દેવાલય આગળ ચાલ્યું અને ત્યાર પછી સધળું ગિરનાર દેસલ સર્વ મઘમહિત ચાલ્યો અને તે અમરા- તરફ પ્રયાણ વત્યાદિ પુર અને ગામને વિષે પોતાના અદ્ભુત કાર્યો વડે જિનશામનની પ્રભાવના કરતો ઉજ્જયન્તગિરિ પહોંચ્યો

તે વખતે ત્યાં જૂનાગઢમાં મહીપાલદેવ નામે રાજા હતો, તે જૂનાગઢની પામે સઘમહિત દેસલ અને સમરસિંહને આવેલા બહુી તેના શુભ્રાથી આકર્ષાઈને મઘપતિ દેસલ અને મમગમિહની સામે આવ્યો મમરમિહ અને મહીપાલદેવ પરસ્પર પ્રેમપૂર્વક બેઠ્યા

અને કુશળપ્રશ્ન પૂછતા સમાન આસને બેઠા. વિવિધ પ્રકારના ભેટણાં વડે સમરસિંહે મહીપાલદેવને સંતુષ્ટ કર્યો. અને તેણે પણ દ્વિગુણ ભેટ વડે સમરસિંહને ખુશી કર્યો. ત્યાર બાદ સમરસિંહની સાથે ચાલતા મહીપાલદેવે સંઘ સહિત દેશલને પ્રવેશોત્સવ કર્યો.

મહીપાલદેવ તેજપાલપુરની પાસે સંઘનો વાસ કરાવી પોતાના આવાસે આવ્યો. હવે ઉજ્જયન્તગિરિના શિખર ઉપર વિરાજમાન નેમિનાથને નમવાને સકલ સંઘસહિત દેશલ ગુરુઓની સાથે પર્વત ઉપર ચઢ્યો. શત્રુંજય તીર્થની પેઠે ત્યાં પણ મહાધ્વજ, અવારિત સત્ર-ભોજનશાળા, પૂજા અને દાનાદિક સર્વ કૃત્યો કર્યા. પ્રદ્યુમ્ન અને શાંખના ઉચ્ચ શિખરો બેયાં. જ્યાં નેમિનાથ ભગવાનના ત્રણ કલ્યાણક થયેલાં છે એવા રૈવતગિરિના સર્વ પ્રાસાદોમાં યાત્રા તથા મહાધ્વજ અને મહાપૂજાદિ કરી પુત્ર અને પૌત્રસહિત દેશલે અંબાની અર્ચા કરી. તે જ વખતે સમરસિંહની સ્ત્રીએ પુત્રને જન્મ આપ્યો. પુત્ર જન્મના સમાચાર જાણી દેશલે અંબાનું વિશેષતઃ અર્ચન કર્યું. ત્યાર બાદ ગજેન્દ્રપદ કુંડમાં દેશલે અને તેના પુત્રોએ સ્નાન કરી પાપને તિલાંજલિ આપી.

આ તીર્થમાં દશ દિવસ સુધી રહીને દેશલ ગિરિનારથી નીચે ઉતર્યો. તે વખતે દેવપત્તનને (પ્રભાસપાટણને) રાજ મુગ્ધરાજ હતો તે સમરસિંહનું દર્શન કરવા ઉત્કંઠિત થયો. તેણે પોતાના પ્રધાનોને વિજ્ઞપ્તિપત્ર લઈ સમરસિંહ પાસે મોકલ્યા. અને તેઓએ સમરસિંહની પાસે આવી વિજ્ઞપ્તિપત્ર તેના હાથમાં આપ્યો. સમરસિંહ મુગ્ધરાજનું આમંત્રણ આવેલું જાણી ત્યાં જવા ઉત્સુક થયો. હવે સમરસિંહ મહીપાલદેવની રજ માગવા માટે ભેટણું લઈ તેની પાસે ગયો અને ભેટ મૂકી તેની પાસે રજ માગી. મહીપાલદેવે પણ સંતુષ્ટ થઈને સમરસિંહને શ્રીકરી અને એક ઉત્તમ ઘોડો આપ્યો.

હવે દેગલે મુઘરાજના આમત્રણથી દેવપત્તન તરફ સફલ
 સઘસહિત પ્રયાણ કર્યું રસ્તામાં વામનપુરી
 સઘનુ દેવપત્તન જહુ (વણુથલી) વગેરે સર્વ સ્થાનકે ચૈત્ય-
 અને સમરસિહ તથા મુઘરાજનો સમાગમ પરિપાટિ કરતો દેશલ સઘસહિત દેવપત્તન
 પહોચ્યો.

મુઘરાજ સમરસિહને સઘસહિત આવેલો જણીને પોતે
 પરિવારમહિત મઘના સન્મુખ આવ્યો. સમરસિહ અને મુઘરાજ
 બન્ને મળ્યા અને મુઘરાજ સમરસિહને ભેટીને અત્યંત ખુશ થયો.
 પરસ્પર બન્નેએ કુશલપ્રશ્ન પૂછ્યા પછી અરસપરસ ભેટણા આપ્યા
 અને ખુશ થયેલા બન્નેએ પોતાની મૈત્રી વધારે દઢ કરી.

હવે મઘપતિ દેગલ અને સમરમિહિ સઘસહિત ઉત્તમાહપૂર્વક
 ધ્વજ અને તોરણો વડે સુગોલિત દેવપત્તનમાં પ્રવેશ કર્યો અને
 સોમશ્વરદેવ મુઘરાજની પાસે આનંદપૂર્વક એક પ્રહર ગાળ્યો.
 સઘપતિએ મઘનો નિવામ પ્રિયમેલકમા રાખ્યો અહિ સઘપતિ
 તરફથી અષ્ટાહિકા મહોત્સવ, જિનચૈત્યોમાં પૂજા તથા સોમશ્વરની
 પાણુ પૂજા થઈ.

મુઘરાજે સમરમિહિને શ્રીકરી અને તુરગ ઉપહાર તરીકે આપ્યા,
 તે લઈને અજઘરપુરે પાર્શ્વનાથને નમસ્કાર
 અન્નધર તરફ કરવા દેશલમહિત સમરમિહિ મઘ સાથે
 સઘનું પ્રયાણ કર્યું.

જે પાર્શ્વનાથ મમુઝના મધ્ય ભાગમાંથી નીકળ્યા અને વડા-
 ણુવટીને (ચૈત્ય બનાવવાનો) આદેશ કરી તેણે બનાવેલા ચૈત્યમાં
 પ્રતિષ્ઠિત થયેલા છે તે પાર્શ્વનાથ ભગવાનનો પૂજા પ્રમુખ મહો-
 ત્સવ કરીને દેશલ મઘસહિત દોડીનાર ગયો.

ત્યાં અંબિકાનું દેવાલય છે. તેની ઉત્પત્તિ પ્રર્ણધકાર આ પ્રમાણે

જાણાવે છે કે-તે પૂર્વ જન્મમાં પ્રાહ્મણની સ્ત્રી હતી. તેણે એક વખતે મુનિને અન્નદાન આપ્યું, તેથી તેનો પતિ ગુસ્સે થયો. પતિના ગુસ્સે થવાથી જે પુત્રને લઈ તે ગિરનાર ગઈ અને ત્યાં નેમિનાથને નમી તેનું સ્મરણ કરતી પોતાના જે પુત્રોને આગ્રહણ વડે ખુશ કરવા માટે આંખાના ઝાડ નીચે બેઠી હતી. તેવામાં તેણે પોતાના પતિને આવતો જોયો અને તેના લયથી ત્રાસ પામી નેમિનાથનું શરણુ અંગીકાર કરી પર્વતના શિખર ઉપરથી પડી અને મરીને તે અધિષ્ઠાયિકા અંબિકા નામે દેવી થઈ. તેના પહેલાનો વાસ કોડીનારને વિષે હોવાથી તેનું ચૈત્ય પણ ત્યાં થયું. તેને કપૂર કુંકુમાદિથી પૂજા કરી અને ત્યાં પણ મહાધ્વજ ચઢાવી.

ત્યાંથી સંઘપતિ દેશલ દીવળદરે ગયા. ત્યાં મૂળરાજ નામે રાજા હતો. તે સમરસિંહને પ્રેમથી નાવની સાથે દીવળદર સંઘ નાવ બેઠી તેના ઉપર કટ-સાદડી પાથરી સહિત દેશલનું જહું દેવાલય અને સંઘસહિત મહોત્સવપૂર્વક જળ-મર્ગે લાવ્યો.

ત્યાં કોડપતિ હરિપાલ નામે વણિક રહેતો હતો. તેણે સંઘ-સહિત દેશલનું વાત્સલ્ય કર્યું. ત્યાં અષ્ટાહિકોત્સવ કરી યાચકોને વાંછિત દાન આપી સંઘપતિએ શાનુંજય તીર્થ તરફ પુનઃ પ્રયાણ કર્યું. એવામાં સિદ્ધસેનસૂરિને કોઈ વ્યાધિ થયો અને તેની પીડાથી આગળ વિહાર ન કરતાં તેઓ જૂનાગઢમાં રહ્યા.

તે વખતે સંઘે મળીને ગુરુને વિજ્ઞપ્તિ કરી કે આપ રોગથી પીડિત થયેલા છો, અત્યારે વિશિષ્ટ જ્ઞાનના મેરુગિરિને આચાર્યપદ અલાવે કોઈ આયુષ જાણી શકતું નથી, તો આપ કોઈ શિષ્યને સ્મરિમન્ત્ર આપો. ગુરુએ કહ્યું કે મારું આયુષ હજી પાંચ વરસ અને નવ દિવસ બાકી છે, સત્યાદેવીએ કહેલો શિષ્ય પણ મારી પાસે છે, પરન્તુ હમાણું હું

ઢોધને આચાર્યપદ પર સ્થાપિત કરવા ઇચ્છતો નથી તે સાંભળી સમગ્ર સઘે ફરી વિનંતિ કરી કે આપે કહ્યું તે બરોબર છે, પરંતુ અમે વિશ્વસિ કરીએ છીએ કે આપે શત્રુજય તીર્થ ઉપર પ્રતિષ્ઠા કરીને સ્થાવર તીર્થની સ્થાપના કરી હવે આચાર્ય પદ આપવા વડે જ ગમ તીર્થની સ્થાપના આપના હાથે થાય એવી અમારી ઇચ્છા છે. અઘની વિશ્વસિથી પ્રસન્ન થયેલા સિદ્ધસેનસુરિએ સવત ૧૩૭૧ ના ફાગણ માસના સુકલ પક્ષની પાંચમના દિવસે મેરુગિરિ નામના શિષ્યને આચાર્યપદવી આપી અને તેનું ‘કલ્કસુરિ’ એવું નામ રાખ્યું. ત્યાં રહેલા ધારસિહ નામના મંત્રીએ સુરિપદને મહોત્સવ ડર્યો.

ઉત્સાહપૂર્વક પાંચ દિવસ ત્યાં રહીને સિદ્ધસેનસુરિ ત્યાંથી નીકળી દેશલના સઘને શત્રુજય તીર્થે જઈને મળ્યા હવે દેશ લેફરીવાર શત્રુજય તીર્થની યાત્રા કરીને ગુરુની સાથે પાટલાપુર (પાટડી) તરફ સઘ સહિત ગયો ત્યાં નેમિનાથનું મંદિર હતું, તેને પૂજી ત્યાંથી દેગલ સઘસહિત શાખેશ્વર તીર્થે ગયો. ત્યાં લગવાન પાર્શ્વનાથને પ્રણામ કરી તે તીર્થને વિષે મહાદાન અને મહાપૂજા કરી તથા મહાધ્વજ ચઢાવી સઘ હારિજ ગયો. ત્યાં ઋષભદેવ લગવાનને નમી ત્યાંથી પાટણ જવા પ્રયાણ કર્યું અને પાટણની પાસે આવેલા ‘સોમલા’ નામે ગામમાં દેસલે સઘસહિત પડાવ નાંખ્યો.

તે વખતે સઘસહિત કુશલપૂર્વક દેશલને આવેલા જાણી પાટણ નિવાસી બધા માણસો સઘની સામે ગયા સઘને પાટણમાં અને તેઓએ સમરસિહ અને દેશલના ચરણની પ્રવેશોત્સવ સુવર્ણના પુષ્પોથી પૂજા કરી નમસ્કાર કર્યો મિત્ર મિત્રોને, બધું બધું, પિતા પુત્રને એમ બધા જન પરસ્પર આનંદપૂર્વક ભેટ્યા, અને તેઓએ પોતપોતાના સ્વજનને ગળે પુષ્પની માળા નાંખી ‘તીર્થથી આવેલા છે માટે પૂજ્ય છે’ એમ ધારી લોકોએ ખૂબ પૂજા સત્કાર કર્યો.

પ્રમંધકાર અહિં જાણાવે છે કે આખા નગરમાં એવો કોઈ બ્રાહ્મણ, ક્ષત્રિય, વૈશ્ય, શૂદ્ર કે યવન નહોતો કે સમરસિંહના ગુણોથી એવાંધને અહિં સામે ન આવ્યો હોય.

સંઘપતિએ દરેક નગરવાસીનું તાંબૂલ અને વસ્ત્રાદિક વડે આદરપૂર્વક સન્માન કર્યું.

હવે દેશલે શુભ મુહૂર્તે નગરમાં પ્રવેશ કરવાનો પ્રારંભ કર્યો. ત્યારે સંઘના બધા જનો સુંદર વસ્ત્રો પહેરી સંઘપતિની સામે ગયા. સમરસિંહ વગેરે સંઘના અગ્રણી ઘોડા ઉપર ચઢ્યા અને દેશલ ખાનની પાલખીમાં એસી પાટણ લાણી ચાલ્યો. દેવાલય આગળ ચાલ્યું અને તેની ચારે બાજુ સિદ્ધસેનમૂરિ પ્રમુખ મુનિવરો અને ઉપાસકો પણ ચાલ્યા.

સંઘપતિ દેશલ અને સમરસિંહને આવતા બેઠને પાટણની સમસ્ત જનતા હર્ષસહિત તેને બેવાને એકઠી થઈ. ઘરેઘરે કુંકુમની ગુંડળી, તોરણો, પૂર્ણ કલશ અને ધ્વજઓ વડે તે પુર સુશોભિત થયેલું હતું. એમ ઉત્સાહપૂર્વક દેશલે સમરસિંહસહિત પોતાના ઘરે પ્રવેશ કર્યો.

પ્રથમ કપાદ્યક્ષસહિત જિનને ઉતારીને ઘર દેવાલયને વિષે સ્થાપ્યા. ત્યાર પછી આસન ઉપર બેઠેલા સમરસિંહ સહિત દેશલનું નગરવાસીઓએ ન્યુંછનક કરી વંદન કર્યું. સમરસિંહે પણ વસ્ત્ર અને તાંબૂલ આપવા વડે નગરવાસીજનનો સત્કાર કર્યો.

ત્યાર પછી સહજપાલાદિ પુત્રોએ વિનયપૂર્વક પોતાના પિતા દેશલના પગ દૂધ વડે ઘોયા. ત્રીજે દિવસે દેવભોજ્ય કરાવ્યું. તે વખતે ઈચ્છાપૂર્વક પકવાનાદિ વડે સાધુઓને પ્રતિલાભી, નગરવાસી પાંચ હજાર માણસોને ભક્તિપૂર્વક જમાડ્યા અને બીજા દરેક લોકોને માટે સત્રાગાર ખુલ્લું મૂક્યું. દેશલે તીર્થોદ્ધારને વિષે સત્યાવીશ લાખ ને સિત્તેર હજાર રૂપિયાનો વ્યય કર્યો.

પોતાને કૃતકૃત્ય માનતો દેગલ ધર્મક્રિયામાં અનુરક્ત થતો।

ઘરના કામકાજમાં લાગી ગયો। સમરમિલ પણુ
દેશલની દરી વાર રાજ્યન્માન વધવાથી જૈનશામનની ઉન્નતિ અને
શત્રુજયતીર્થની યાત્રા પરોપકાર કરતો દિવસો વ્યતીત કરવા લાગ્યો।
ત્યાર બાદ ૧૩૭૫ ના વર્ષે દેશલે સાત સઘપતિ
અને ગુરુસહિત જે હજાર શ્રાવકોની સાથે શત્રુજય તીર્થની બીજી
વાર યાત્રા કરી અને ત્યાં અગીયાર લાખ રૂપિયાનો વ્યય કર્યો તે
વખતે તેણે સોરઠમાં મ્લેગ્છોએ પકડેલા માણુમેને પણ છોડાવ્યા।

હવે સિદ્ધસેનસૂરીએ પોતાનું આયુષ માત્ર ત્રણ માસ બાકી
રહેલું જણી દેગલને કહ્યું કે તારૂં આયુષ પણ
દેસલનું સ્વર્ગગમન માત્ર એક માસ બાકી છે, માટે ભિક્ષુપુરે જઈને
કંકસૂરિને મુખ્ય ચતુષ્ઠિકાને વિષે સ્થાપન કરવા
મારી ઇચ્છા છે જે તારી ઇચ્છા હોય તો તુરત ચાલ, 'જ્યાં દેવતાએ
બનાવેલી વીર ભગવાનની પ્રતિમા સ્થાપિત થયેલી છે એવું તે ઉત્તમ
તીર્થ છે ત્યારે દેશલ સમગ્ર આમગ્રી તૈયાર કરી સઘની માથે સિદ્ધસે-
નસૂરીસહિત ચાલ્યો રમ્તામાં જતા દેસલ સ્વર્ગે ગયો। માહ મામની
પૂનમે શ્રી સિદ્ધસેનસૂરિએ મુખ્ય સ્થાને શ્રી કંકસૂરિને બેમાડ્યા
મુનિરત્નને ઉપાધ્યાય પદ અને શ્રીકુમાર તથા સોમચન્દ્રને અનુક્રમે
ઉપાધ્યાયપદ અને વાચનાચાર્યપદ આપ્યું દેમલના પુત્રે ત્યાં
યથાવિધિ વીરસ્નાન કર્યું અઢાર ગોત્રસહિત સહજે અવારિત સત્ર,
અને સાધર્મિકવાત્મલ્ય કર્યું ત્યાં અષ્ટાલિકા ઉત્પવ કરીને સિદ્ધ-
સેનાચાર્ય સહજપાલની સાથે કંલોધિ તીર્થે ગયા, અને ત્યાં પાર્શ્વનાથ
ભગવાનને વાંઘા ત્યાં યાત્રા કરીને પાછા વળી નિરતર પ્રયાણુ
કરતા કરતા સિદ્ધસેનાચાર્ય સઘસહિત પાટણુ આવ્યા।

જ્યારે એક માસ બાકી રહ્યો ત્યારે સિદ્ધસેનસૂરિએ કંકસૂરિને

કહ્યું કે હવે મારું આયુષ માત્ર એક માસ બાકી છે જ્યારે તે
આઠ દિવસ બાકી રહે ત્યારે તમારું મને સંઘની
સિદ્ધસેનગૃહીનું ક્ષામણાપૂર્વક અનશન કરાવવું. કલિયુગમાં આવું
સ્વર્ગગમન. વિશિષ્ટ જ્ઞાન હોય શું એમ શંકા લાવી કૃષ્ણસૂરિએ

કહેલા દિવસે ગુરુને અનશન ન કરાવ્યું. ગુરુએ
સ્વયમેવ એ ઉપવાસ કર્યા, અને સંઘસમક્ષ અનશન શ્રદ્ધા કર્યું.
સહજપાલ પ્રમુખ બધા શ્રાવકોએ મહોત્સવ કર્યો. તે વખતે પાટણમાં
ચાર વર્ણુમાંનો કોઈ પણ બાળક, યુવાન કે વૃદ્ધ માણસ નહોતો કે
જે સૂરિને વંદન કરવા ન આવ્યો હોય. પાંચ યોજનની આસપાસના
ગામોમાં એવું કોઈ પણ ગામ નહોતું કે ત્યાંથી માણસો વંદન કરવા ન
આવેલા હોય. ત્યાર પછી છ દિવસે કહેલી વેળાએ આચાર્ય સમા-
ધિવડે કાળધર્મ પામી સ્વર્ગે ગયા. તે વખતે નગરવાસી જનોએ
હર્ષપૂર્વક તેમનો ઉત્સવ કર્યો. છ દિવસે એકવીશ મંડપવાળું
વિમાન તૈયાર થયું એટલે શ્રાવકો તેમાં આચાર્યના શરીરને સ્થાપન
કરી ઉત્સવપૂર્વક એક કોશ સુધી તે વિમાન લઈ ગયા, અને
તેઓએ ચંદન અગરના કાષ્ઠવડે તથા કપુરવડે તેમના શરીરનો
અશ્નિદાહ કર્યો. સંવત્ ૧૩૭૬ ના ચૈત્ર સુદિ ચૌદશે તેઓ સ્વર્ગે ગયા.

ત્યારબાદ કૃષ્ણસૂરિ ગચ્છનું પાલન કરવા લાગ્યા. તે વખતે
દિલ્હીમાં કુતલ્યુદાન બાદશાહ હતો. તે સમર-
સમરસિંહનું દિલ્હી સિંહના ગુણ સાંભળી તેને મળવા ઉત્સુક
તરફ પ્રયાણ અને ત્યાં થયો. તેણે ફરમાન કાઢી સમરસિંહને બોલા-
બાદશાહનું સન્માન. વ્યો અને તે પણ સર્વ સામગ્રી તૈયાર કરી દિલ્હી
તરફ ચાલ્યો. દિલ્હી પહોંચતા વાર બાદશાહે
સમરસિંહને આદરપૂર્વક બોલાવ્યો. સમરસિંહે પણ વિવિધ પ્રકારની
ભેટ બાદશાહ પાસે મૂકી પ્રણામ કર્યા. બાદશાહે તેના ગુણથી સંતુષ્ટ
થઈને તેને સર્વ વ્યાપારીઓમાં અગ્રેસરી સ્થાપ્યો. ત્યાં બાદશાહની
અવનવી મહેરબાની વડે તેનો કેટલોક કાળ વ્યતીત થયો.

અમરસિંહ ખજેખર દાનવીર હતો. એક વખતે કોઈ ગંદ્યાએ તેની પ્રગસાનું એક ધ્રુવપદ કંઈ એટલે તેને એક હજાર ટક આપી દીધા ત્યાર પછી દંતુશુદ્ધિની ગાદીએ ગ્યાસુદ્દીન આવ્યો. તેણે પણ સમરસિંહનું અન્માન કરી બાદગાહની પેઠે પ્રેમપૂર્વક પુત્ર તરીકે તેના સ્વીકાર કર્યો. અમરસિંહની લાગવગ ઘણીજ વધી ગઈ પાડુદેગના વીરવલ્લભ નામના રાજાને બાદગાહે કેદ કર્યો હતો. તેને અમરસિંહે છોડાવી પોતાના દેગમા પુનઃ ગાદીએ બેસાડ્યો તથા તેમને ‘રાજ સસ્થાપનાચાર્ય’ એવું બિરુદ મળ્યું.

બાદગાહનું પ્રમાણ મેળવી ધર્મવીર અમરસિંહે જિનની જન્મભૂમિ મથુરા અને હસ્તિનાપુરમાં જિનપ્રભસૂતિ માથે અધપતિ થઈને સઘ માથે જઈ તીર્થયાત્રા કરી.

હવે તિલગ દેગમાં ગ્યાસુદ્દીન બાદશાહનો પુત્ર ઉલ્લાખાન સુબા તરીકે હતો, તેની પામે અમરસિંહ ગયો અને તેણે પણ સમરસિંહને પોતાનો લાઇ ગણી તિલગના અધિપતિ તરીકે નિમ્નો. તેણે તુર્કોને હાથે કેદ પકડાયેલા અગીયાઝ લાખ માણુમેને છોડાવ્યા અનેક રાજા, રાણા અને વેપારીઓ ઉપર સમરસિંહે ઘણો ઉપકાર કર્યો. સર્વ દેગથી આવેલા શ્રાવકોને કુટુંબમંદિત તિલગ દેગમાં વસાવી દેરગલપુરમાં જિનાલયો. કંગવી જૈન શામનરૂપી આત્રાજ્ય એકછત્ર કર્યું. અમરસિંહે તિલગને સ્વામી થઈને તેણે પોતાના પૂર્વજોને દીપાવ્યા અને જિનશામનમાં તે એક ચક્રવર્તી જેવો થયો. તેણે ન્યાયપૂર્વક તિલગદેશનું રક્ષણ કર્યું અને ઠલિયુગમાં કૃતયુગનો અવતાર કરીને તે સ્વર્ગમાં ગયો.

હવે પ્રબન્ધકાર પ્રબન્ધની અમાતિ કરતા છેવટે જગુવે છે કે “૧૩૯૪ માં વર્ષે મિહિમુગિના ગિપ્ય આચાર્ય કુક્કમુગિએ કાંગ-ગેટપુરમાં રહીને આ પ્રબન્ધની રચના કરી છે.”

વિષયાનુક્રમ

પ્રસ્તાવ ૧

વિષય.

પૃષ્ઠ

આદિજિન, મહાવીર, અન્ય તીર્થંકરો, સ્વગુરુ અને

સરસ્વતીની સ્તુતિ ... ૩

સજ્જન અને દુર્જનની સ્તુતિ ... ૪

વસ્તુનિર્દેશ ... ૫

ઉપકેશ નગરનું વર્ણન ... ૫

ઉપકેશ નગરમાં વીર ભગવાનનું મંદિર ... ૬

ભિક્ષુકેશ વંશનું વર્ણન ... ૭

વેસટ શ્રેષ્ઠીનું વર્ણન ... ૭

વેસટનો નાગરિકો સાથે વિરોધ ... ૮

વેસટનું નગરમાંથી પ્રયાણ ... ૮

વેસટ કિરાટકૂપનગરમાં ... ૯

જૈત્રસિંહ નામે કિરાટકૂપ નગરનો રાજા ... ૯

વેસટ અને જૈત્રસિંહનો સમાગમ ... ૧૧

મહાજનની જૈત્રસિંહ પાસે અમારિ માટે યાચના ... ૧૧

વેસટનો જૈત્રસિંહને અહિંસા વિષે ઉપદેશ ... ૧૨

અહિંસા વિષે ધનદેવની કથા ... ૧૫-૩૯

જૈત્રસિંહે કરેલો હિંસાનો ત્યાગ ... ૩૯

કિરાટકૂપ નગરમાં વેસટનો વાસ ... ૪૦-૪૧

પ્રસ્તાવ ૨

વેસટના વંશનું વર્ણન ... ૪૨-૫૫

પ્રહલાદનપુર (પાલણપુર) નું વર્ણન ... ૪૭

વિષય	પૃ૦
છોકેશ ગરુડની મિથિતિ	૫૫-૬૮
પાત્રદાન વિષે શખરાજ કથા	૮૬૮-૧૩૧
આશાધરનું સ્વર્ગગમન	. ૧૩૨
દેશલનો વશ	૧૩૨-૧૩૭

પ્રસ્તાવ ૩

સુલતાન અલ્લાઉદ્દીન	૧૩૮
અલપખાન અને સમરસિહ			૧૩૯
શત્રુજય તીર્થનો ભગ			૧૪૦
શત્રુજય તીર્થના ઉદ્ધારો			૧૪૨-૧૬૧
ભરત ગાનનો પ્રથમ ઉદ્ધાર			૧૪૪
સગર ચક્રવર્તીનો બીજો ઉદ્ધાર			૧૪૫
પાડવોનો ત્રીજો ઉદ્ધાર			૧૪૬
ભવહીનો ચોથો ઉદ્ધાર			૧૪૮
વાઘસરનો પાંચમો ઉદ્ધાર			૧૫૩
શત્રુજયના ઉદ્ધારનો દેગલનો નિશ્ચય			૧૬૧
અલપખાન પાંચેથી તીર્થોદ્ધારનું કરમાન મેળવવું			૧૬૨

પ્રસ્તાવ ૪

તીર્થોદ્ધાર માટે સઘની અનુમતિ	..	. ૧૬૭
બિબ્બ માટે આરામણથી ફલહી મગાવવી		૧૬૮-૧૮૧
ત્રિસગમપુરનો રાજા મહિપાલદેવ		. ૧૬૯
ફલહીનું શત્રુજય ઉપર ચઢાવવું		. ૧૮૨
ગિલ્દિપદારા બિબ્બનું ઘડવું		૧૮૩
શત્રુજયના દેવાલયોનો ઉદ્ધાર		૧૮૫
પાટણથી શત્રુજય તરફ સઘનું પ્રયાણ		૧૮૭
સઘમાં આચાર્ય અને મુનિઓ		૧૯૧

સંઘમાં અગ્રેસર શ્રાવકો૧૬૨
સેરીસા, સરખેજ, મોળકા અને પીપરાળી વગેરે સ્થળો			
થઈને સંઘનું શત્રુજય પહોંચવું	૧૬૬-૧૬૭

પ્રસ્તાવ ૫

સંઘસહિત દેશલનું શત્રુજય ઉપર જવું	૨૦૦-૨૦૩
પ્રતિષ્ઠા વિધાન	૨૦૩-૨૧૬
સંઘનું ગિરનાર તરફ પ્રયાણ ૨૧૬
જૂનાગઢના રાજા મહીપાલદેવ અને સમરસિંહનો સમાગમ.			૨૧૬-૨૨૦
સંઘનું ગિરનાર ઉપર જવું ૨૨૦
સંઘનું પ્રભાસપાટણ જવું અને તેના રાજા મુઘ્ધરાજાનો સમાગમ.	૨૨૧-૨૨૨
અજઘર પાર્શ્વનાથ તરફ સંઘનું પ્રયાણ	૨૨૩
કોડીનારમાં અંબિકાનું દેવાલય	૨૨૪
દીવર્ણદર સંઘસહિત દેશલનું જવું ૨૨૪
મેરુગિરિને આચાર્યપદ ૨૨૫
શત્રુજયની પુનઃ યાત્રા કરી, પાટડી, શંખેશ્વર અને હારિજ થઈ સંઘસહિત દેશલનું પાટણ આવવું			૨૨૬-૨૨૭
સંઘનો પાટણમાં પ્રવેશોત્સવ	૨૨૮-૨૨૯
દેશલની ફરીવાર સંઘસહિત તીર્થયાત્રા	૨૩૦
દેશલનું સ્વર્ગગમન ૨૩૦
સિદ્ધસેનસૂરિનું સ્વર્ગગમન.	૨૩૧-૨૩૨
સમરસિંહનું દીલ્હી તરફ પ્રયાણ અને બાદશાહનું સન્માન૨૩૩
સમરસિંહની જિનપ્રભસૂરિ સાથે હસ્તિનાપુર આદિ તીર્થની યાત્રા			
સમરસિંહના કાર્યો ૨૩૩
સમરસિંહને તિલગદેશનો અધિકાર અને પ્રબંધની સમાપ્તિ.			૨૩૪-૨૩૬
સુધારો વધારો ૨૩૬

નાભિનંદનજિનોદ્ધારપ્રબન્ધ

ગૂજરાતી અનુવાદ.

પ્રસ્તાવ ૧.

ત જિન નૌમિ નામેય ચદ્ધ વૃષભ ત્રિત ॥
લેભે ધવલ હત્યાહ્યા ચિશ્વધૃર્વદનક્ષમ ॥૧॥

નાભિ રાજના પુત્ર શ્રીઆદિજિનેશ્વર ભગવાનની હું મ્તુતિ કરું છું, કે જેમનો લાછન રૂપે આશ્રય કરીને વૃષભે (બળદે) જગતની ધુરાને વહન કરવામાં સમર્થ “ધવલ” એવી સરા પ્રાપ્ત કરી ?

સર્વ જિનેશ્વરોમાં જેમણે એકાકીએજ રાગાદિ મહાન ગતિઓનો પરાજય કર્યો છે અને તેથીજ જેમણે “વીર” એવું નામ પ્રાપ્ત કર્યું છે, તે શ્રીવીર ભગવાન તમારૂં કલ્યાણ કરે ૨

તે ત્રિવાયના બીજા પણ તીર્થકર્તાઓ સૂર્યો, મન્નજનોના દોષોરૂપી ગતિનો સહાર કરનારા થાઓ, કે જેઓના હાથઓ કિરણોના સ્પર્શમાત્રથી લવ્યજીવોરૂપી કમળપક્ષિ પ્રદુલિત થાય છે ૩

જેમની કૃપાથી હું જડ હોવા છતાં મોતીના સ્વરૂપને પામ્યો છું અર્થાત્ વિદ્યાન તરીકે પ્રસિદ્ધ થયો છું, તે માગ ગુરુશ્રીને હું મ્તવુ છું ખરેખર તે મારા ગુરુમહારાજને મોતીની છીપના અપુટનીજ ઉપમા ઘટી શકે છે (કેમકે તેમના અપર્કથીજ હું મોતી જેવો થયો છું) ૪

જેમની સેવાથી હમ પક્ષી પણ શુદ્ધ પક્ષવાળો (ઉજ્જવળ પાંખોવાળો) થયો છે અને દૂધ તથા પાણીનું પૃથક્કરણ કરવામાં કુશળ થયો છે તે શ્રીચરમ્વતી દેવી મારા પર કૃપા કરે ૫

સજ્જન સ્તુતિ.

પ્રત્યેક વસ્તુના સૂક્ષ્મ તત્ત્વને પ્રત્યક્ષ જોનારી જેઓની બુદ્ધિ, બીજા મનુષ્યો દોષોથી ભરપૂર હોવા છતાં પણ તેઓ વિષે કેવળ એક સૂક્ષ્મમાં સૂક્ષ્મ પણ ગુણનુંજ અવલોકન કરે છે, તે સજ્જન-
નોની હું સ્તુતિ કરું છું.^૬

દુર્જનોની પણ સ્તુતિ.

ખરેખર દુર્જન પણ સ્તુતિપાત્રજ છે. કેમકે તે સ્વાદિષ્ટ-મધુર એવી કવિતારૂપી સાકરમાંથી દોષોરૂપ કાંકરાઓને બહાર કાઢે છે અને તેથી તે ઉપકારકજ છે, તો પછી તેની નિંદા કેમ થઈ શકે? ^૭

વસ્તુનિર્દેશ.

એ પ્રમાણે નમસ્કાર : કરીને શ્રીશત્રુંજય તીર્થરાજનો જો પ્રમાણે ઉદ્ધાર થયો છે, તે વિષેની આ કથાનું હું વર્ણન કરું છું.^૮ જ્યારે સુષમા કાળ હતો તે સમયે એ તીર્થરાજના અનેક ઉદ્ધારો થયા છે અને તેમાં કંઈ આશ્ચર્ય જેવું પણ નજ ગણાય. કેમકે સુવર્ણના ઉત્પતિક્ષેત્રમાં સુવર્ણજ ઉત્પન્ન થાય તે કંઈ આશ્ચર્યજનક નજ હોય—અર્થાત્ સુષમાકાળ કેવળ ધર્મથીજ ભરપૂર હોય—ધર્મ-નોજ સમય હોય અને તે સમયે તેવાં ધર્મકાર્યો થાય તેમાં કંઈ નવાઈ નથી.^૯ પણ આ દુઃષમાકાળ, કે જેમાં ધર્મની કથા પણ પ્રાપ્ત કરવી અશક્ય છે તેમાં આ સમુદ્ધાર થયો તેજ આશ્ચર્ય-જનક છે. અરે ! તેજ મરૂભૂમિ (નિર્જળપ્રદેશ)માં કલ્પવૃક્ષના સ-માગમ જેવું છે—જેમ નિર્જળ ભૂમિમાં એકાદ વૃક્ષ પણ મળવું અ-શક્ય છે છતાં તે સ્થળે કલ્પવૃક્ષની પ્રાપ્તિ જેમ આશ્ચર્ય ઉત્પન્ન કરે તેમ આ દુઃષમાકાળ, કે જેમાં ધર્મનું નામ નિશાન પણ ભા-ગ્યેજ મળી શકે છે, તેમાં આવું શત્રુંજય સમુદ્ધાર જેવું કાર્ય અ-

ઉપકેશ નગરનું વર્ણન.

વશ્ય આશ્ચર્યજનક છે ૧^૦ માટેજ તેનું અહીં વર્ણન કરવું તે યોગ્ય છે કેમકે આ કાળમાં તેનું કર્મ ખરેખર અપૂર્વ ગણાય જેમ કોઈ એક છવને કેવળજ્ઞાન ઉત્પન્ન થાય અને અપૂર્વકરણથી તેના ગુણોનું જે વર્ણન કરવામાં આવે તે ડહ અયોગ્ય ગણાય નહિ (તેમજ આ શ્રીશત્રુજય સમુદ્ધારનું વર્ણન પણ યોગ્યજ છે)^{૧૧} જે ગુરુએ શ્રી જિનેશ્વરની સમુદ્ધરેલી પ્રતિમાની પ્રતિષ્ઠા કરી છે અને જે શ્રાવકે એ પ્રતિમાનો ઉદ્ધાર કરાવ્યો છે, તેઓ બન્ને-પ્રતિમા અને ઉદ્ધાર કરનારા પુણ્યગાળી મહાપુરુષોનું ચરિત્ર હું વર્ણવું છું કેમકે કળિકાળમાં તેઓ બન્નેએ મહાન (સુભ) કર્મ કરેલું છે ૧૨-૧૩જે કે આ મહાપુરુષોના ચરિત્રનું વર્ણન કરવા માટે સાક્ષાત્ બૃહસ્પતિ પોતે પણ સમર્થ નથી, તો પછી મારા જેવા પુરુષમાં તેઓના ચરિત્રાનુવાદ કરવાની શક્તિ હોય જ ક્યાથી ૧૧૪ વળી મારી બુદ્ધિ મદ છે છતાં પણ હું મારી ગતિ પ્રમાણે તેઓના ચરિત્રનું વર્ણન કરવા તૈયાર થયો છું દાખલા તરીકે મયૂર વૃત્યકળાને બાણતો નથી છતાં પણ હર્ષને લીધે શુ વૃત્ય કરતો નથી ૧૧૫ પાંગળા મનુષ્યમાં ઉતાવળે ચાલવાની ગતિ હોતી નથી, છતાં પણ તે ધીમે ધીમે શુ ચાલતો નથી ૧ હીંગણો મનુષ્ય વૃક્ષનું ફળ લેવા પડોચી શકતો નથી તો પણ તે હાથને લખાવતો નથી ૧૧૬ એજ પ્રમાણે હે ભગ્ય જનો ! આ કળિકાળમાં પણ પાપનો નાશ કરનાર એ મહાપુરુષોનું ચરિત્ર, મેં જે પ્રમાણે જોયું છે તે પ્રમાણે હું વર્ણવું છું, તેનું તમે આદરપૂર્વક શ્રવણ કરો ૧૭

ઉપકેશ નગરનું વર્ણન.

મરુદેશ (મારવાડ)ના અલકારરૂપ ‘ઉપકેશ’ નામનું એક શ્રેષ્ઠ નગર છે તે નગર પૃથ્વી ઉપરના આદિઆ જેવું દોષને મ્વાભાવિક રીતે જ સુદર છે ૧૮ તેના બાગબગીચાઓ અનેક વૃક્ષોથી ભરપૂર

છે; તેમાં વસનારા મહામુનિઓ સ્ત્રીઓના સંબંધ માત્રથી પણ મુક્ત છે, પણ નગરવાસીઓમાં તેવો કોઈ મનુષ્ય જોવામાં આવતો નથી કે જે (ધર્મદષ્ટિઓ) અપરાધી હોય અને સ્ત્રી સંબંધથી રહિત હોય.^{૧૯} વળી એ નગરમાં હંસો સ્ત્રીઓની ગતિ જોઈને તથા સ્ત્રીઓ હંસોની ગતિ જોઈને અન્યોન્ય ઉપદેશ વિનાજ તે (પોતપોતાની) ગતિને સુશિક્ષિત અથવા સુંદર કરે છે.^{૨૦} અને તે સ્થળે પ્રદીપ્ત મણિઓની કાંતિથી રાત્રિનો સમસ્ત અંધકાર સમૂળગો નાશ પામે છે. તેથી ત્યાંની તળાવડીઓમાં કમળો સદાકાળ પ્રફુલ્લ રહે છે.^{૨૧} રાત્રિના સમયે તે નગરના પ્રત્યેક ગૃહનાં જાળીયાઓમાંથી ચંદ્રનાં કિરણો, અંદરના ભાગમાં પ્રાપ્ત થાય છે, કે જે કિરણો વિયોગિની સ્ત્રીઓપર કામદેવે ફૂંકેલાં રૂપેરી બાણો હોય તેવાં જાણાય છે.^{૨૨}

ઉપકેશનગરમાં વીર ભગવાનનું મંદિર.

વળી એ નગરમાં શ્રીવીર ભગવાનના નિર્વાણ પછી સિત્તેર વર્ષ ગયા પછી શ્રીમાન રત્નપ્રભ નામના આચાર્યે શ્રીવીર ભગવાનનું મંદિર સ્થાપેલું છે, કે જે મંદિરમાં તે સમયથી આરંભીને નિશ્ચળ એકલા શ્રીવીર ભગવાન (હજી સુધી પણ) શ્રી રત્નપ્રભ આચાર્યની પ્રતિષ્ઠા જનસમૂહમાં અત્યંત (સ્થિર થયેલી) કહી બતાવે છે.^{૨૩-૨૪} તે પ્રદેશ ઉપર કાળા અગરના (ધૂપનો) ધુમાડો ગોટેગોટ ઉછળી રહ્યો છે, જેથી તેની શ્યામ કાંતિવડે આકાશનું સ્વરૂપ સદાકાળને માટે શ્યામજ થઈ રહ્યું છે.^{૨૫} વળી ત્યાં જ્યારે નાટકનો સમય ઉપસ્થિત થાય છે અને તેમાં મૃદંગોના શબ્દ સંભળાય છે, ત્યારે મયૂરો મેઘગર્જનાની બ્રાંતિથી નૃત્ય કરવા મંડી પડે છે.^{૨૬} પ્રત્યેક વર્ષે એ નગરમાં, નગરવાસીઓના પાપનો બાણે ઉચ્છેદ કરવો હોય તેમ નરદમ સુવર્ણનો રથ સર્વત્ર ઘૂમી વળે છે.^{૨૭} તેમજ એ નગરમાં અત્યંત ઉંડી “વિદગ્ધા” નામની એક વાવ છે, કે જે વાવ, નીચે

વેસટ ઁષ્ટીનુ વર્ણન.

નીચે જનારી પગથીઆંઓની પકિતથી ભૂલભૂલામણીથી સરપૂર છે ૨૮ ફેટલાએક કૌતુકી લોકો એ વાવના પગથીઆપર કકુના થાપા કરી કરીને વાવમાં ઉતરે છે પણ ફરીથી તેજ પગથીઆંઓ દ્વારા તે વાવમાંથી બહાર નીઁળી શકતા નથી (આવી ભૂલભૂલામણી સગેલી તે વાવ છે) ૨૯

છિકેગ વ ગનુ વર્ણન.

હવે તે ઉપકેગ નગરમાં છિકેગ નામનો એક ઉન્નત વ ગ વિખ્યાત છે, કે જે માહોમાહે મજબૂત મધિ-એટલે ઘણીજ સપત્તિવાદથી સગેલો, મરણ અને ધનાદિની સપત્તિથી શૂન્ય નથી પણ આત્મિક ગીતે સરપૂર છે, -સમૃદ્ધિમાન છે ૩૦ જેમ એક વ શમાં (વાંમના વૃક્ષમાં) ચોતરફ પાંદડાઓ ગોલી રધા હોય તેમ, એ છિકેશવગમાં ચોખાજી પ્રતિદ્ધ એવાં અદાર ગોત્રો ગોલી રધા હતાં અને તે અદારેમાંથી એક વિગાળ મિથિતિવાળું ઁષ્ટિગોત્ર અત્યંત પ્રતિદ્ધ હતું ૩૧

વેમટ ઁષ્ટીનુ વર્ણન.

તે ઁષ્ટિગોત્રમાં 'વેમટ' એવા નામથી પૃથ્વીમાં પ્રખ્યાત થયેલો અને મહાન ભાગ્યમપત્તિ તથા વૈભવવાળો ઁષ્ટી ઉત્પન્ન થયો ૩૨ તેણે ઉપગઉપગી ધનદાન કરીને ચાચકોનાં જુદોને એવાં તો ભગપૂર કરી મૂક્યાં કે જેથી દાગિદ્રધને ત્યાં રહેવાનું મ્યાન નહિ મળવાથી તુરતજ ત્યાંથી દૂર ચાલ્યું ગયું ૩૩ તેની ઉન્નવણ કીર્તિ જગતમાં એટલી બધી ફેલાઈ ગઈ કે સદના ઉદય વિના પા! રાત્રિવિકાસી કમળો મદાને માટે વિદ્યમ્વર ગ્રહેવા લાગ્યા ૩૪ ચંદ્રમાં પોતે પણ પોતાના અંગતમ અર્થથી તથા નવીન સૌમ્યતાથી તે ઁષ્ટીની સમાનતાને પામી શકતો ન હતો ૩૫ વળી તેણે પોતાની અદળત્ર મપત્તિથી ધનદૈવ-કૃષેરનીજ બંને તુલના કરી હતી, માન

કુબેરમાં રહેલું કુબેરપણું (એટલે નીચ વેરલાવ) તથા પિશાચપણું પ્રાપ્ત કર્યું ન હતું. (આટલી કુબેરમાં અને તેમાં વિશેષતા હતી.)^{૩૬} ખરેખર તેના ગુણોનો સ્વભાવ કોઈક અલૌકિક હતો, કેમકે એકાદ વખતે પણ તેઓનું (ગુણોનું) જો દર્શન થયું હોય તો તેઓ, બીજાના ગુણોમાં આસક્ત થયેલા હરકોઈના મનને ત્યાંથી મુક્ત કરે. (ગુણ એટલે દોરી, દોરીનો સ્વભાવ બીજાને બાંધવાનોજ હોય છે. છતાં એ શ્રેષ્ઠિના ગુણનો સ્વભાવ બીજાને મુક્ત કરવાનો હતો, આવા આશયથીજ અહીં કહેવામાં આવ્યું છે કે, તેના ગુણોનો સ્વભાવ કોઈક અપૂર્વ-અલૌકિક હતો.)^{૩૭}

વેસટનો નાગરિકો સાથે વિરોધ.

એ પ્રમાણે તે સર્વ પ્રકારે અત્યંત પ્રશંસાપાત્ર હતો, છતાં કોઈ સાહજ કારણથી તેને નગરવાસીઓના અગ્રેસરો સાથે વિરોધ થયો.^{૩૮} તે પછી શ્રેષ્ઠી વેસટે આવી નીતિનો મનમાં વિચાર કર્યો કે ‘જે પ્રદેશમાં પરસ્પર વૈર ઉત્પન્ન થયું હોય તે પ્રદેશમાં કદી વસવું નહિ.’^{૩૯} આવો વિચાર કરી તે શ્રેષ્ઠ બુદ્ધિવાળો શ્રેષ્ઠી, તે નગરમાંથી નીકળી જવા માટે મનમાં તૈયાર થયો. કેમકે રાજાઓની બુદ્ધિ કોઈકાળે શું સ્થિર હોય છે ?^{૪૦}

વેસટનું નગરમાંથી પ્રયાણ.

પછી જેમ એક ગોત્રી અથવા કુટુંબી મનુષ્ય પોતાના કુટુંબથી વિખૂટો પડે તેમ, એ શ્રેષ્ઠી પોતાનું સર્વસ્વ સાથે લઈને નગરથી વિખૂટો પડ્યો—ત્યાંથી ચાલી નીકળ્યો. ^{૪૧} રથમાં બેસીને ઘણાજ ઉત્સાહપૂર્વક ત્યાંથી તેણે ચાલવા માંડ્યું અને તે સમયે પોતાનાં કુટુંબી જનો સુંદરવાણીથી જેમ પ્રેરણા કરે તેમ, શુભ ભવિષ્યને સૂચવનારાં શકુનોએ તેને પ્રેરણા પણ કરી હતી—અર્થાત્ તે જ્યારે નીકળ્યો ત્યારે તેને ઘણાં સારાં શકુનો થયાં હતાં^{૪૨}

વેસટ અને જૈત્રસિંહનો મમાગમ.

વેસટ કિરાટકૂપ નગરમાં.

મ્વચ્છ અત કરણવાળો અને પાપરહિત તે વેસટ, માર્ગમાં ઘણી ઝડપથી ચાલવા માડ્યો અને ભેતભેતામાં “કિરાટકૂપ” નામના નગરમાં આવી પહોંચ્યો ૪૩

કિરાટકૂપ નગરનું વર્ણન

એ નગરમાં ચારે દિશાએ દેવાલયોપરની પતાકાઓ ફરકી રહી હતી અને તે પતાકાઓદ્વારા એ નગર, અર્વદિગાઓમાં મુસાફરી કરી રહેલા મુસાફરોને પોતાની સમીપ બંને બોલાવી રહ્યું હોય તેવું લાગતું હતું ૪૪ તે મ્યજે રાજહત્ત વગેરે પક્ષીઓ વાવોમાં કલ્લોલ કરી રહ્યાં હતાં અને પોતાના ગળદોદ્વારા મુસાફરોને (વાવોના) જળની સુદરતા બંને કહી રહ્યાં હોય, એમ જણાતું હતું ૪૫વળી ત્યાં અગરના ધૂપ અવિચ્છિન્ન રીતે બળી રહ્યા હતા અને તેનો ધૂમાડો ગોટેગોટ આકાશમાં ભરાઈ રહેતો, જેથી મદાકાળ વર્ષાકાળની રાત્રિએ બંને મેઘ ચઢી આવ્યો હોય તેવો દેખાવ થતો હતો ૪૬ જૂદા જૂદા દેગોમાંથી આવેલા સખ્યાર્ણધ માર્થવાહો (વેપારીઓ-વણુજરાઓ) એ નગરની પડોશમાં આવીને વિશ્રાંતિ લઈ રહ્યા હતા આવા પ્રકારના તે નગરને ખરેખર માર્થક મજાવાળું ભેધને શ્રેષ્ઠી વેસટે ત્યાં સ્થિતિ કરવાનો મનમાં વિચાર કર્યો ૪૭

જૈત્રસિંહ નામે કિરાટકૂપ નગરનો મળ.

એ નગરમાં જૈત્રસિંહ નામનો મહાબુદ્ધિમાન રાજા ગમ્ય કરતો હતો તે પરમારવંશમાં ઉત્પન્ન થયો હતો અને પોતાના પરાક્રમથી અમર શત્રુઓને તેણે લયલીત કરી મૂક્યા હતા ૪૮

વેસટ અને જૈત્રસિંહનો મમાગમ

શ્રેષ્ઠી વેસટે પોતાના પરિવારને નગરના ઉપવનના (બગીચાના) મીમાડામાં મૂક્યો અને પોતે કેટલાંક બેટણાં લઈને ઉતા-

પ્રસ્તાવ ૧.

વળથી રાજમહેલ તરફ ગયો. ૪૯ ત્યાં દ્વારપાલે તેને માર્ગ બતાવ્યો. એટલે તેણે રાજની પાસે જઈને પ્રથમ પ્રણામ કર્યાં. અને પછી સર્વ ભેટણાં રાજને નિવેદન કર્યાં. ૫૦ રાજ, તેણે અર્પણ કરેલાં ભેટણાંથી પ્રસન્ન થયો અને સ્વાગત પ્રશ્ન પૂછી, સામે દષ્ટિપાત કરી શ્રેષ્ઠિને તેણે સંતોષ્યો તથા વસ્ત્રાલંકારાદિકથી તેનું સન્માન કર્યું. ૫૧ પછી રાજએ પૂછ્યું કે “ હે શ્રેષ્ઠિ ! તમે ક્યાંથી આવ્યા છો ? અહીં શા માટે આવ્યા છો ? ” આના ઉત્તરમાં શ્રેષ્ઠિએ કહ્યું કે, “ હે મહારાજ ! આપની કીર્તિ સમગ્ર જગતમાં સર્વત્ર વિચરી રહી છે, અને પ્રસન્ન થયેલી એક ભાટણની પેઠે આપના ગુણોની શ્રેષ્ઠતા સર્વ ઠેકાણે ગાઈ રહી છે. ૫૨-૫૩ આજ કારણથી હે મહારાજ ! આપના ગુણોને લીધે જાણે આકર્ષાયા હોય તેમ સર્વ દેશોમાંથી સમગ્ર મનુષ્યો પોતાની મેળેજ આપની સમીપમાં આવ્યા કરે છે. ૫૪ હું પણ હે દેવ ! એજ પ્રમાણે આપના ગુણોથી આકર્ષાઈને શ્રેષ્ઠ ઊપકેશ નગરથી અહીં આવ્યો છું અને આપના ચરણમાં નિવાસ કરવા ઇચ્છું છું. ” ૫૫ શ્રેષ્ઠિનું એ વચન સાંભળી સાહસિક રાજ પણ, અન્યો-ન્ય મળતી દાંતની કાંતિ અને નેત્રના અવલોકનથી સભાને ઝળા-હળ કરતો બોલી ઉઠ્યો કે, ૫૬ “ આજે સુંદર શરીરવાળા આપ-પુરુષરત્નરૂપ-સમુદ્ર સાથે સમાગમ થયો તેથી આ નગર ખરેખર શોભી નીકળશે. ૫૭ જેમ એક રાજહંસના સામીપ્યથી સરોવરની અપૂર્વ શોભા થાય તેમ, તમારા આવવાથી આ નગરની અપૂર્વ શોભા થઈ છે. ૫૮ માટે હે શ્રેષ્ઠિ ! તમે મારા આ નગરને શોભાવો, તમારી પાસેથી હું કોઈપણ જાતનો કર લઈશ નહિ; વળી તમારે અહીં આવવામાં બીજું જે કંઈ પ્રયોજન હોય તેને પણ તમે સુખેથી કહો. ” ૫૯ એ પ્રમાણે રાજની કૃપાથી શ્રેષ્ઠી અત્યંત પ્રસન્ન થયો. તેણે ફરી આ પ્રમાણે કહ્યું “ હે રાજ ! આવા પ્રકારના ગુણોથી તમે જગતના ચિત્તને વશ કર્યું છે, તે ખરેખર યોગ્યજ છે

મહાજનની અમારિ માટે યાચના.

અને હે સમર્થ રાજા ! તમારી પ્રસન્ન દષ્ટિએ વૃષ્ટિથી સિંચાઈને અમારા મનડા પૃથ્વી ગેમાચને બહાને ખરેખર અકુળિત થઈ છે ૬૦-૬૧ એટલુંજ નહિ પણ હે રાજા ! આપના અનુગ્રહ અને પ્રિય-લાવણ્યે અમૃતપાનથી આતંકિકરીતે વૃક્ષ થયેલું માડ લાગ્ય હવે કળ-પૂલવાળું થયું છે-કૃતાર્થ થયું છે એમ મને જણાય છે ૬૨ એ પ્રમાણે ચતુરાઈ ભરેલી વાતચીત કરવામા રાજા અને શ્રેષ્ઠી રોકાયા હતા તેવામા છડીદાઝે એકદમ આવીને નમન કરી રાજાને આ પ્રમાણે જણાવ્યું ૬૩

મહાજનની અમારિ માટે યાચના.

“ હે દેવ ! સર્વ મહાજન એકલું મળીને મિહઠારમા (દરબારગઢમા પ્રવેશ કરવાના મુખ્ય દરવાજામા) આવ્યું છે, અને મારી મારકત આપને વિનંતિ કરે છે કે, ૬૪ “ આ નગરમાં સ્પલ્ભ-મીનુ એક ઉત્તમ દેરાસર છે, તેની ચોખ્ખાણુ ફરતી બાવન દેહેરી-રીઓવી તે ગોખી રહ્યું છે ૬૫ એ દેરાસરમાં મૂળનાયકજીની જ્યારે આરતી થાય છે ત્યારે, ફરતી બાવન દેહેરીઓમા પણ તેજ પ્રમાણે થાય છે ૬૬ પ્રત્યેક વર્ષના ત્રણમે ને માઠે દિવમે શ્રાવકો તે દેરાસરમા નિત્ય અઠાઈ ઓગ્છવો કયા કરે છે ૬૭ તેના શુકનામ ઉપર મુખ પડેાળુ કરીને બેઠેલા મિહો, જાણે કાંઈ પાપી મનુષ્યને આવતો બેઈ તેને માગવા માટે તૈયાર થયા હોય તેવા દેખાય છે ૬૮ તેના આગળના લાગમાં હોયો અને વિગાળ એક ગગમડપ તૈયાર કરવામા આવ્યો છે કે જે પુણ્યલક્ષ્મીની પુત્રીના મ્વયવર માટેજ જાણે તૈયાર કર્યો હોય તેવા દેખાય છે ૬૯ એ દેગ-મગના શિખર ઉપર ઉપરાઉપરી સુવર્ણકળગો મ્થાપવામાં આવ્યા છે, કે જેઓ પુણ્યલક્ષ્મીની પદમણીના હિત્તવ નિમિત્તે મ્થાપી મૂકેલા

પ્રસ્તાવ ૧.

પૂર્ણ કળશો હોય તેવા શેભે છે. ૭૦ હે દેવ ! આજે નગરમાં તે ઋષભદેવ ભગવાનની રથયાત્રા થવાની છે માટે આપ જીવહિંસાનું નિવા-
રણ કરો,” એમ મહાજન પ્રાર્થના કરે છે. ૭૧ તે સાંભળી રાજા હસી
પડ્યો, તેણે શ્રેષ્ઠિ પ્રત્યે કહ્યું કે, “ હે શ્રેષ્ઠિ ! આ વાણીઆઓના
ધર્મમાં અહિંસાની ઘોષણા પ્રથમ કરાવવામાં આવે છે અને બીજા
કાર્ય પછી કરવામાં આવે છે. ” ૭૨ શ્રેષ્ઠિએ કહ્યું:-“ આ ધર્મ વાણી-
આઓનો છે, એમ જે આપ કહો છો તે યોગ્ય નથી. કેમકે ગંગાનું
તીર્થ શું કોઈના બાપનું છે ? ૭૩ જે વ્રાણી ધર્મ કરે છે તેનેજ તેનું
ફળ મળે છે. જેમ દાખલા તરીકે, જે મનુષ્ય ભોજન કરે છે તેજ
તેથી વૃક્ષ થાય છે, બીજે નહિ. ૭૪ માટે આ ધર્મને તો સત્ત્વશાળી
ક્ષત્રિયોજ આચરી શકે છે, નહિ કે xત્રીજે ભાગ ઓછી
માટીથી ઉત્પન્ન થયેલા વાણીઆઓ આ ધર્મનું સારી રીતે આચરણ
કરી શકે છે ! ૭૫ હે દેવ ! ચાલુ આરામાં જે જિનેશ્વરો, વાણી-
આઓના આરાધ્ય દેવ છે અને ભવિષ્યમાં જેઓ થશે તેઓ સર્વે
ક્ષત્રિયોના કુળમાંજ ઉત્પન્ન થાય છે. ૭૬ આ ધર્મ ક્ષત્રિયોનાજ
કુળક્રમથી ઉતરી આવેલો હોઈને ક્ષત્રિયોનો પોતાનોજ છે, પણ
ચાલુ સમયમાં વાણીઆઓ કોશાધ્યક્ષ તરીકે થઈ રહ્યા છે. ” ૭૭
વેસરનો અહિંસાવિષયક ઉપદેશ.

આવા હેતુથીજ વાણીઆઓ પ્રથમ અમારિની ઘોષણા કરાવે
છે, કેમકે હે દેવ ! વ્રાણીઓની રક્ષા તેજ ધર્મનું મૂળ કહેવાય છે. ૭૮
મહાભારતમાં પણ કહ્યું છે કે:-

“ વરમેકસ્ય સત્ત્વસ્ય દત્તા હ્યભયદક્ષિણા ॥

ન તુ વિપ્રસહસ્રેભ્યો ગોસહસ્રમલંકૃતમ્ ॥૭૯॥

x આ વાક્યનો સ્પષ્ટભાવ જણાતો નથી, તેથી માત્ર શબ્દાર્થજ
આપ્યો છે.

વેસટનો અહિંસાવિપયક ઉપદેશ

પ્રકતઃ કાશ્ચનો મેર્વેહુરત્ના વસુધરા ॥

પ્રકમ્ય જીવિત દધાન્ન ચ તુલ્ય યુધિષ્ઠિર” ॥૮૦॥

માત્ર એકજ પ્રાણીને અલયદક્ષિણા—જીવિતદાન આપવું તે, એક હજાર પ્રાણીઓને ગણુગાગેલી એક હજાર ગાયોના દાન આપવા કરતા પણ શ્રેષ્ઠ છે ૭૯ હે યુધિષ્ઠિર ! એક તરફ સુવર્ણના મેરુ પર્વતનું દાન અપાય, બીજી તરફ પુષ્કળ રત્નોવાળી પૃથ્વીનું દાન અપાય અને ત્રીજી તરફ માત્ર એક જીવિતનું દાન અપાય તોપણ તેની તુલના પ્રથમના બે દાનો કદી કરી શકે નહિ—અર્થાત્ સુવર્ણના મેરુના દાન કરતાં તથા બહુરત્ના પૃથ્વીના દાન કરતા પણ માત્ર એક જીવિતનું દાન વધારે શ્રેષ્ઠ છે ૮૦

ગૈવ ગાન્ધર્વાં પણુ કલ્પુ છે કે —

“ કૃશ્વર્ગો જીર્ણકલયા પ્રધિષ્ઠો ભગવાનિતિ ॥

તસ્માત્ સર્વાણિ ભૂતાનિ માનયેન્નાપમાનયેત્ ” ॥૮૧॥

ભગવાન ઇશ્વર—શકર પોતે, પ્રાણીમાત્રમાં જીવન્વરૂપે પ્રવેશ કરીને રહ્યા છે, માટે સર્વ પ્રાણીઓને માન આપવું, પણ કૌઘનું અપમાન કરવું નહિ (તો પછી હિંસા તો કેમ થઈ શકે ?) ૮૧

કૌશલાન્ત્ર (વામભાર્ગીય ગાન્ધર્વ) માં પણ આ પ્રમાણે કહેવામાં આવ્યું છે કે —

“ અહિંસા પ્રથમ પુષ્પ પુષ્પમિન્દ્રિયનિગ્રહ ॥

મર્મભૂતદયાપુષ્પ ભાવપુષ્પ ચતુર્યકમ ॥ ૮૨ ॥

પશ્ચમ તુ ક્ષમાપુષ્પ પદ્ય વ્રોધધિવર્જનમ્ ॥

સત્તમ જ્ઞાનપુષ્પ તુ વ્યાનપુષ્પમથાટમમ્ ॥ ૮૩ ॥

ક્રત્યેન્નમદામિ પુષ્પે પૂજયેત્ ત્રિપુગં સદા ॥

તમ્ય જ્ઞાનં ચ મોક્ષશ્ચ ક્રત્યેવ ભૈરવોઽગ્રયીત્ ” ॥ ૮૪ ॥

પ્રસ્તાવ ૧.

અહિંસા એ પ્રથમ પુખ્ત છે, ઇન્દ્રિયનિગ્રહ બીજું પુખ્ત છે, પ્રાણી માત્ર ઉપર દયા રાખવી તે ત્રીજું પુખ્ત છે, ભાવ અથવા શ્રદ્ધા એ ચોથું પુખ્ત છે, ક્ષમા પાંચમું પુખ્ત છે, ક્રોધનો ત્યાગ કરવો તે છઠ્ઠું પુખ્ત છે, જ્ઞાન એ સાતમું પુખ્ત છે, અને ધ્યાન તે આઠમું પુખ્ત છે. આ આઠ પુખ્તો વડે ત્રિપુરા દેવીનું સદા પૂજન કરવું અને એ રીતે જે પૂજન કરે છે, તેને જ્ઞાન તથા મોક્ષ પ્રાપ્ત થાય છે, એમ ભૈરવે કહ્યું છે.”૮૨-૮૪ આ પ્રમાણે હે દેવ ! ધર્મની માતા અને પાપોને દૂર કરનારી જીવદયાને સર્વશાસ્ત્રોમાં માન્ય ગણેલી છે. ૮૫ કેમકે:-

“ ન સા દીક્ષા ન સા ભિક્ષા ન તદ્દાન ન તત્તપઃ ॥

ન તજ્ઞાનં ન તદ્ધ્યાનં દયા ચત્ર ન વિચત્તે ” ॥૮૬॥

જ્યાં દયા નથી તે દીક્ષા ન કહેવાય, ભિક્ષા ન કહેવાય, દાન ન કહેવાય, તપ ન કહેવાય, જ્ઞાન ન કહેવાય કે ધ્યાન ન કહેવાય. ૮૬ આ જીવદયાનું સારી રીતે પાલન માત્ર જૈનોજ કરે છે, કેમકે તેઓ માંસ ભક્ષણ કરનારા હોતા નથી, પણ માંસ ભક્ષણમાં લાલચુ અને કૂર મનવાળા પુરુષો, તે જીવ દયાનો સ્વીકાર કરતા નથી. ૮૭ માંસનું ભક્ષણ કરનારા મનુષ્ય વિના બીજા કોઈ પણ જીવદાતક હોતા નથી. માટે માંસ ભક્ષણ કરનારો મનુષ્ય, સર્વજીવોના વધથી ઉત્પન્ન થનારા પાપવડે લેપાય છે—અર્થાત્ માંસભક્ષક પુરુષ સર્વજીવ વધનો પાતકી છે.”૮૮ એ સાંભળીને રાબનો આંતરિક વિવેક સ્પષ્ટ સ્વરૂપમાં ઉદય પામ્યો. પછી તેણે કહ્યું કે, “અરેરે ! હે શ્રેષ્ઠી ! અમે માંસ ભક્ષણ કરનારા, ઘણાં ઘણાં પાપો કરીએ છીએ, અમારી શી ગતિ થશે ? ૮૯ અમે માંસ ભક્ષણ કરવામાં આસક્ત છીએ અને તેથીજ હમેશાં શિકાર કરવામાં તલ્લીન રહીએ છીએ. ખરેખર, તલમાં જેમ કાળા તલ અસંખ્ય હોય છે તેમ, અમારામાં પાપ પણ અસંખ્ય છે.”૯૦ રાબનાં એ દીન વચન સાં-

ધનદેવનું દૃષ્ટાંત

લજી શ્રેષ્ઠીએ કહ્યું “હે દેવ ! તે પુરુષ પુણ્યાત્માજી હોઈ ગયે, કે જે પાપ કરીને તેને માટે પશ્ચાત્તાપ કરે છે, પણ પાપી પુરુષ તો પાપકર્મ કરીને, સિંહનો શિકાર કરનારાની પેઠે ઉલટો આનંદ પામે છે ૯૧ માટે હે દેવ ! તમે તો પુણ્યાત્મા છો અને ધર્માચરણને માટે ચોગ્ય છો, તેથી હે પ્રભો ! સુવર્ણની પેઠે દયા ધર્મનો નિશ્ચય કરી તેનો આશ્રય કરો” ૯૨

રાજાએ કહ્યું — “હિંસા મારામાં મારી વગ પગપરાથી ચાલી આવેલી છે અને માસલક્ષણુ પણ પરપરાથી જ આવેલું છે, જેથી અતિમ્વાદિષ્ટ અને અતિદુર્લભ તે માસ લક્ષણુનો હું કેવી રીતે ત્યાગ કરી શકું ?” ૯૩ શ્રેષ્ઠીએ કહ્યું — “કોઈ એક રોગ અથવા દારિદ્ર્ય પોતાનામાં પોતાની વશપરપરાથી હિતરી આવ્યું હોય હતા, એવો કોઈ સુખકારી મયોગ પ્રાપ્ત થાય ત્યાં, કયો જીર્ણમાન પુરુષ તે રોગનો કે દારિદ્ર્યનો ત્યાગ ન કરે ? ૯૪ જે પુરુષ પોતાના કુળકર્મથી આવેલી હિંસાનો ત્યાગ કરે છે તે પુણ્યશાળી છે, વળી જેના વગમાં હિંસા કરાતી હોય તે પુરુષ પણ શું હિંસાનો ત્યાગ ન કરી શકે ? ૯૫ જે પુરુષ પોતે શુદ્ધ જીર્ણવાણો હોઈને પોતાના કુળકર્મથી ચાલતી આવેલી હિંસાનો ત્યાગ કરે છે તે, ધનદેવની પેઠે પ્રત્યેક જન્મમાં અમૃદ્ધિ પામે છે” ૯૬ તે સાંભળી રાજાએ પૂછ્યું — “હે શ્રેષ્ઠી ! તે ધનદેવ કોણુ હતો ?” ત્યાં શ્રદ્ધિઓમાં શ્રેષ્ઠ તે વેમટે ધનદેવની કથા કહેવા માંડી ૯૭

ધનદેવનું દૃષ્ટાંત

આ ભરતક્ષેત્રમાં વૈતાલ્ય નામનો એક રૂપેરી પર્વત છે તે પર્વત પૃથ્વીરૂપી સ્ત્રીનો કપુરના ચૂર્ણથી ભરેલો મેથો બાલો હોય તેવો ગોળી ગ્યો છે ૯૮ તેનો વિન્તાર પાંચસો યોગ્યનો છે, તેની ઉંચાઈ પચીસ યોગ્ય છે અને તેના બંને તરફના છેડા પૂર્વ તથા પશ્ચિમ

સમુદ્રમાં સ્થિતિ કરી રહ્યા છે. ૯૯ તેની ઉપરના ભાગમાં પૃથ્વીથી દશ યોજન સુધી જઈને આસપાસ બંને બાજુ દશ દશ યોજનના વિસ્તારવાળી બે શ્રેણીઓ આવી રહેલી છે. ૧૦૦ વળી તે પર્વત ઉપર રત્નમય એવું ઉત્તમ સિદ્ધાયતન વિરાજે છે, કે જે શાશ્વતી પ્રતિમાઓથી યુક્ત હોઈને એ પર્વતના મુકુટ જેવું શોભી રહ્યું છે. ૧૦૧ અને ત્યાં સિદ્ધદેવોની સ્ત્રીઓનાં ગીતશ્રવણથી આકર્ષાયલાં ચિત્તવાળા અને તેથીજ સ્થિર થયેલાં નેત્રોવાળા એચરો, મનુષ્યજાતિના હોવા છતાં દેવો જેવા જણાય છે. ૧૦૨ હવે એ પર્વતની દક્ષિણ તરફની શ્રેણિમાં ‘સ્વર્ણપુર’ નામનું શ્રેષ્ઠ નગર આવેલું છે, કે જેને બેઈને દેવતાઓ પોતાની અલકા નગરીમાં રહેવા માટે પણ નિરુત્સુક બન્યા છે. ૧૦૩ એ નગરમાં પોતાની કીર્તિ અને પ્રતાપ વડે ચંદ્ર તથા સૂર્યનો પરાજય કરનારો ‘હેમરથ’ નામનો એચર રાજ રાજ્ય કરતો હતો. ૧૦૪ તે રાજની કાંતિ સ્વાભાવિક રીતેજ પ્રદીપ્ત હોઈને અનેક વિદ્યાઓવડે વિશેષ તેજસ્વી જણાતી હતી અને તે પોતે પણ પાશોથી જોમ સિંહ અજ્યે છે તેમ, શત્રુઓથી અજ્યે હતો. ૧૦૫ એ રાજને ‘હેમમાલા’ નામની સતી શિરોમણિ સ્ત્રી હતી. તેણી પોતાના નિર્ભજ ચારિત્ર્યના ગુણથી પોતાના પતિના ચિત્તને આનંદ પ્રમાડતી હતી. ૧૦૬ એક દિવસે રાજ હેમરથ રાત્રે નગર ચર્ચા બેવા માટે નગરમાં ફરતો હતો. તેવામાં કોઈ એક સ્થળે તેણે આ શ્લોક સાંભળ્યો:—૧૦૭

સર્વત્ર ધવલા હંસા મયૂરાશ્ચિત્રિતાઃ પુનઃ ।

સર્વત્ર જન્મમરણે ભોગાઃ સર્વત્ર ભોગિનામ્ ॥ ૧૦૮ ॥

હંસો સર્વ સ્થળે ધોળા હોય છે, મયૂરો સર્વ સ્થળે રંગબેરંગી હોય છે, જન્મ તથા મરણ પણ સર્વ સ્થળે હોય છે અને ભોગી પ્રાણીઓને સર્વસ્થળે ભોગો આવી મળે છે. ૧૦૮

આ શ્લોક સાલળીને રાજ વિચાર કરવા લાગ્યો કે, શ્લોક-
માહેના પ્રથમના ત્રણ અર્થો તો સત્ય છે, પણ “ભોગી પ્રાણીઓ-
ને સર્વસ્થળે ભોગો મળી આવે છે ” આ અર્થ ઘટી શકતો નથી
૧૦૯ કેમકે, રાજ હોય તે પણ પોતાનાજ દેગમાં આદરસત્કારને
પામે છે, પણ પરદેશમાં તો રાંકની પેઠે ભૂખથી ટળવળે છે ૧૧૦
વળી રાજની જે કૃપા થાય તો રક પણ એકદમ રાજ બની જાય
છે, માટે શ્લોકનું એ છેલ્લું વાક્ય ખંધ બેસતું નથી ૧૧૧ અથવા
મહાકવિની રચનામાં અન્યથા કેમ હોઈ શકે ? માટે ચાલ, હું પોતે
જ મારા રાજ્યનો ત્યાગ કરી કોઈ અજ્ઞાત પ્રદેશમાં ચાલ્યો જઈ.
૧૧૨ ત્યાં જઈને જે હું ભોગવૈભવોનું પાત્ર બનીશ તો પરીક્ષા
કરાયલા રત્નની પેઠે આ વાક્યને સત્ય માનીશ ” ૧૧૩ આવો
મનમાં વિચાર કરી રાજ્યને પોતાનો રાજ્યભાર મનિઓને સોંપી
દીધો અને પોતે એકલો તે નગરનો ત્યાગ કરી એક ક્ષણવારમાં
‘ તામ્રપુર ’ નગર તરફ ચાલી નીકળ્યો ૧૧૪ તેણે મનમાં વિચાર
કર્યો કે — “ સર્વ મનુષ્ય હિતમ વેપથી તથા સુદર સ્વરૂપથી સર્વ
ઠેકાણે માનમત્કારને પામે છે ” માટે હું મારી આ પૂર્વ અવસ્થાનો
સર્વથા ત્યાગ કરૂં ૧૧૫ તે પછી હેમરથે “ કામરૂપિણી ” નામની
વિધાનું સ્મરણ કર્યું અને તેના પ્રભાવથી એક ક્ષણવારમાં પોતાના
ગરીરને તેણે ઠેકાડીયું કરી મૂક્યું ૧૧૬ તેનું સ્વરૂપ છિન્નભિન્ન થયેલી
નાસિકાવાળું, અત્યંત સ્થૂલ અધરોષ્ટવાળું, નીકળી પડેલી બન્ને આંખો-
વાળું, મોટા મોટા કાનવાળું, અત્યંત બીડામણું, સડી ગયેલી હાથ-
પગની આંગળીઓવાળું, ડૂટી નીકળેલી ફાલ્લીઓમાંથી નીકળતા દુર્ગંધી
પદ્ધતી વ્યાપ્ત અવયવોવાળું અને બહુબળી રહેલી માખીઓથી હિલરાઈ
રહેલું બની ગયું આ રીતે તે ઠેકાડીયાના સ્વરૂપવાળો થઈ ગયો
૧૧૭-૧૧૮

પ્રસ્તાવ ૧.

તે પછી શરીરને ટેકવતો અને પગલે પગલે શ્વાસથી પૂર્ણ થયેલી છાતીવાળો તે કોઢીઓ, નગરમાં પ્રવેશ કરી ચૌટા વચ્ચે પડી રહ્યો. ૧૧૯ બીજી તરફ ‘તામ્રચૂડ’ નામનો તે નગરનો વિદ્વાન રાજા, કે જે ઈન્દ્રસમાન પરાક્રમી હતો, તેણે પોતાનું સભાગૃહ શોભાવ્યું—અર્થાત્ રાજા તામ્રચૂડે સભામાં પ્રવેશ કર્યો. ૧૨૦ તે રાજા રત્નના સિંહાસન ઉપર બેઠો હતો. તે વેળા બીજા પણ અનેક સામંતો, અમાત્યો, મંત્રીઓ તથા રાજાઓ ત્યાં આવીને રાજાને નમન કરવા લાગ્યા. ૧૨૧ અને સુવર્ણ, મણિ તથા માણિક્યના અલંકારોથી શોભી રહેલા તે રાજાઓ, પોતપોતાની યોગ્યતા પ્રમાણે રાજાને નમસ્કાર કરી ત્યાં બેઠા. ૧૨૨ તે સમયે એ સભા, દેવોના જેવા વિદ્વાન સભાસદોથી ભરપૂર હોઈને ઈન્દ્રની સભાની પેઠે શોભી રહી હતી. ૧૨૩ રાજાની પુત્રી મદનમંજરી પણ તે વખતે ત્યાં આવી પહોંચી અને રાજાને નમન કરી તેની આજ્ઞાથી તેની સમીપમાંજ બેઠી. ૧૨૪ રાજા તામ્રચૂડ, ધારણ કરેલા મણિ તથા સુવર્ણના અલંકારોનાં કિરણો વડે આકાશમાં ઈન્દ્ર ધનુષ્યનો દેખાવ કરતા તે સભાના લોકને બેઠેને અત્યંત આનંદ પામ્યો અને અત્યંત પ્રકાશી રહેલી દાંતની કાંતિવડે બમણાં થયેલાં વચનોથી અધરોબ્ધને ઉજ્જવળ કરતો આ પ્રમાણે બોલ્યો. ૧૨૫-૧૨૬ “હે સભાસદો ! તમને આવી સમૃદ્ધિ પ્રાપ્ત થઈ છે, તે કોની કૃપાથી તે તમે કહો.” તે સાંભળી સભાસદો બોલી ઉઠ્યા કે, “આ સમૃદ્ધિ અમને આપની કૃપાથી જ મળેલી છે.” ૧૨૭ તે વેળા સમીપમાં બેઠેલી રાજકન્યાએ નેત્રોને ત્રાંસાં કરીને પોતાનું મુખ મરડ્યું. રાજાએ પણ તેની એ ચેષ્ટા બેઠેને પુત્રીને કહ્યું કે, ૧૨૮ “હે પુત્રિ ! સભાસદોનું આ વચન સાંભળી તેં મુખ કેમ મરડ્યું ? શું આ લોકોએ કહેલું વચન અસત્ય છે ? અથવા કોઈ બીજું કારણ છે ? તે કહે.” ૧૨૯ ત્યારે રાજપુત્રી બોલી:—“હે પિતા ! સેવા કરવામાં ચતુર આ તમારા

ઉત્તમ ગણુતા સેવકો પોતાના સ્વામિઓને જે યોગ્ય લાગે અને પ્રિય થઈ પડે તેવું વચન કહે છે ૧૩૦ માટેજ હું કહું છું કે, આ અભાસદો સર્વથા અસત્ય વચન કહે છે કેમકે, સર્વ લોકે, પોતે પૂર્વ જન્મમાં સપાદન કરેલા કર્મનુજ ફળ ભોગવે છે અરે! દેવો પણ પૂર્વકર્મથી અધિક ફળ આપી શકતા નથી, તો પછી હાડ-માસનાં પુતળાં કેમ મનુષ્યો તો કોણ માન ? ૧૩૧-૧૩૨ આવા આશયથીજ શાસ્ત્રકારો કહે છે —

ધનિષુ મુઘા કિમુ ધાવસિ વૃષ્ણીમાધ્વ ન સાધ્વિદ ચરિતમ્॥
વિધિલિગ્વિતાક્ષરમાલં ફલતિ કપાલં ન મૃપાલ ॥૧૩૩॥

અરે ઓ પ્રાણી ! તું ધનવાનો પાસે વ્યર્થ દોડાદોડી શામાટે કરે છે ? ગાત રહે આવું આચરણુ યોગ્ય નથી યાદ રાખ કે, વિધાતાએ લખેલી અક્ષરમાળાવાળું તારૂં લલાટજ શુભાશુભ ફળદાતા છે, રાજ કે ધનવાન નહિ ૧૩૩ વળી હે તાત ! જે કદાચ તમારી કૃપાથીજ મનુષ્યો ધનવાન થતા હોય તો પછી આ નગરમાં કેટલાએક મનુષ્યો દરિદ્રી કેમ છે ? ૧૩૪ અરે ! તે બીજાં લોકોની વાત તો બાજુ પર રહી, પણ જે તમારા સેવકો છે તે બધા પણ સમાનસપત્તિવાળાં જોવામાં આવતા નથી ૧૩૫ જેમકે—આ તમારા સેવકોમાં કેટલાએક તમારા જેવાજ સપત્તિવાળાં જોવામાં આવે છે, ત્યારે બીજાં કેટલાએક પોતાની ખાંધ ઉપર તમને ઉપાડે છે અને એક જૂઠું ખાય છે ૧૩૬ વળી કેટલાએક તમારૂં દાસત્વ કરી રથા છે અને કેટલાએક શ્રેષ્ઠ અધિકારીઓ છે આ રીતે હે પિતા ! સર્વ મનુષ્ય પોતપોતાના કર્મનાં ફળને પામે છે. ૧૩૭ પણ જોએનું તેવું લાગ્યું નથી તેઓને તમે પોતે પણ કોઈ પ્રકારની સમૃદ્ધિ આપી શકતા નથી આ વિષે એક દષ્ટાંત હું તમને કહું છું, તેને તમે

પ્રસ્તાવ ૧.

એકાગ્ર ચિત્તે સાંભળો. ૧૩૮ “ પૂર્વે ક્રોધ એક રાજપુત્ર હતો. તે સદ્-ભાગ્યથી રહિત હતો. પણ તેની બહેન ક્રોધ એક રાજ સાથે પરણી હતી. તેણી રૂપમાં કામદેવની સ્ત્રી રતિને પણ જિતનારી હતી, જેથી પોતાના પતિને પ્રીતિવર્ધક થઇ પડી હતી. બીજી તરફ તેણીનો ભાઇ, કે જે ભાગ્યહીન હતો તે પ્રતિદિન અતિ દુઃખી અવસ્થામાં આવ્યે જતો હતો. ૧૩૯-૧૪૦ એક દિવસે તે દુઃખી મનુષ્ય પોતાના બનેલી-રાજ પાસે આવ્યો અને જેવો સૂર્યની સમીપમાં નિસ્તેજ થયેલો ચંદ્ર જણાય તેવો, તે જણાવા લાગ્યો. ૧૪૧ પછી તે પોતાની બહેનને મળ્યો, એટલે તેણીએ પોતાના પતિ સાથે તેને મેળવી આપ્યો. રાજાએ પણ તેનું સન્માન કરી પોતાની સેવામાં તેની યોજના કરી. ૧૪૨ પછી તો પેલો માણસ પણ રાજાની કૃપાથી અને સર્વ સ્થળે જવા આવવાની છૂટ હોવાથી નિત્ય આવ જ કરીને સભામાં સર્વની સાથે જોડાઇ ગયો. ૧૪૩ અને એવા પ્રકારની સેવા કરવા લાગ્યો, કે જેથી રાજા તેના પર પ્રસન્ન થયો. પણ જે સમયે પ્રસન્ન થઇને રાજા તેને કંઇ આપવા માટે તૈયાર થતો હતો તે સમયે જ તેના ક્રોધ અપુણ્યના ઉદયથી અકસ્માત્ રીતે ક્રોધ અંતરાય આવી પડતો હતો, જેથી રાજાનું ચિત્ત બીજે સ્થળે લાગી જતું હતું, તેમજ સભા પણ વિસર્જન થઇ જતી હતી. ૧૪૪-૧૪૫ એ રીતે પૂર્વની પેઠે જ એ પામતો હતો, જેથી પટરાણી પોતાના ભાઇની એ સ્થિતિ જોઇને (એક દિવસે) રાજાને કહેવા લાગી કે, ૧૪૬ ‘ હે નાથ ! મને લાગે છે કે, હું તમારી પ્રિય પત્ની નથી. ’ ત્યારે રાજાએ કહ્યું કે, શા ઉપરથી તું એમ કહે છે ? એટલે તેણીએ કહ્યું કે, મારો ભાઇ તમારી પાસે રહેલો છે, છતાં તેને તમે કંઈ આપતા નથી. ૧૪૭ જેમ ક્રોધ એક મનુષ્ય, જળથી ભરેલા સરોવરને કિનારે બેઠો હોય છતાં તૃષાથી સંતાપ પામે તેમ, મારો ભાઇ તમારી સમીપમાં રહેવા છતાં દુઃખી થાય છે. ૧૪૮ જો હું તમને પ્રિય હોઉ તો મારો ભાઇ પણ તમને પ્રિય હોવો જોઇએ.

ધનદેવનું દૃષ્ટાંત.

કેમકે લોકમા આપણે જોઈએ છીએ કે, જે વસ્ત્ર જેને પ્રિય હોય છે, તેને તે વસ્ત્ર ઉપરનું વીટણુ પણ પ્રિય જ હોય છે ૧૪૯ જેમ એક વૃક્ષ અત્યંત નમી પડેલું હોય અને તેથી તેના મૂળ મમીપ હોયેલા એક દીંગણો મનુષ્ય પણ પોતાની મેળે જ તે વૃક્ષના ફળને શુ મપાદન કરતો નથી ? તેમા એ વૃક્ષને શુ દ્વંપણુ લાગે છે ? ” વળી પણ તે ગણીએ ધર્મ્યાપૂર્વકે કહ્યું કે, “ ખરેખર, આ જગતમા તમાગ જેવો ખીનો કાષ્ઠ ધૂતારો નથી કેમકે તમે માગ ચિત્તને વિશ્વાસ ઉપજાવે તેવા માત્ર વચન જ કહો છો ૧૫૦-૧૫૧ ધારો કે કાષ્ઠ એક મનુષ્ય કાષ્ઠને કંઈ આપે છે, ત્યારે ખીનો કાષ્ઠ મામાન્ય મનુષ્ય તેનો શુ હાથ પડે છે ? મતલબ કે, કંઈપણની પેઠે તમે જે આપવા તૈયાર થાઓ તો તમને કાણ મેકનાર છે ? ” ૧૫૨ તે માલગી ગળએ રાણીને ઉત્તર આપ્યો કે, ‘ કાલે સવારે તે તારા ભાઈના અભાગ્યનું કળ હું તને અત્યક્ષ બતાવીશ, મારે હે દેવિ । તુ ધીગજ ધર, કાપ કર મા ’ ૧૫૩ ગણીને એમ કહી ગળએ પોતાના માળાને એક ખીનોડ આપ્યું કે જેમા શુભ રીતે એક ગ્લ મકવામા આગ્યુ હતું પણ ગળના માળાએ તેની અદર ગહેલા ગ્લને જાણ્યું નહિ ૧૫૪ તે તો એ ખીનોડ લઈને પોતાના ધર તરફ ચાલી નીકળ્યો અને જતા જતા પોતાના મનમા તેણે વિચાર કર્યો કે, “ અહો આટલા દિવસ સુધી હું ગળની પામે ગહો, ત્યારે માત્ર આ એક ફળ તેની પામેથી હું મેળવી શક્યો ૧૫૫ કીક છે, આ ખીનોડ વેચીને તેના મૂલ્ય વડે આજે હું ભોજન કરીશ કેમકે, આ ખીનોડને હું ખાઈ જઈશ તો તેથી ભોજન જેવી તૃપ્તિ નહિ જ થાય ” ૧૫૬ મનમા આવો વિચાર કરી તે નિર્ભાગી મનુષ્યે કાષ્ઠ એક કાંઈઆની દુકાને જઈ તુરંત જ તે ખીનોડ વેચી નાખ્યું ૧૫૭ પાછળથી કાંઈ એક વેપારીએ મૂલ્ય આપીને તેજ ખીનોડ ખરીદ્યું અને ગળને પ્રમત્ર કરવા મારે તેની

પ્રસ્તાવ ૧.

ભેટ ધરી, ૧૫૮ રાજાએ ખીજેઈ હાથમાં લઈ લક્ષ્યપૂર્વક જોવા માંડ્યું અને તેમાં રત્નના છિદ્રનું ચિન્હ જોઈ નિશ્ચય કર્યો કે, આ તેજ ખીજેઈ છે કે, જે મેં મારા સાળાને અર્પણ કર્યું હતું. ૧૫૯ ખીજે દિવસે સવારમાં રાજાએ પોતાના સાળાને પૂછ્યું કે, “હે ભદ્ર ! મેં તમને જે ખીજેઈ આપ્યું હતું તેનું તમે શું કર્યું ? ” ૧૬૦ તેના ઉત્તરમાં તેણે કહ્યું કે, ઘણે લાંબે કાળે જેમ તાડના વૃક્ષ પાસેથી મળે તેમ, એ ફળ તમારી પાસેથી મને મળ્યું, તેનું મારે લક્ષણ કરવું જોઈએ નહિ, એમ ધારીને મેં તે વેચી નાખ્યું. ૧૬૧ પછી સભા વિસર્જન કરી રાજા અંતઃપુરમાં આવ્યો અને પેલું ખીજેઈ ખતાવી પટરાણીને તેણે કહ્યું કે, ૧૬૨ ‘હે દેવિ ! તારા ભાઈનું અભાગ્ય તું જો. આ ખીજેરામાં એક કરોડની કિંમતનું રત્ન મૂકીને મેં તારા ભાઈને ગઈ કાલે આપ્યું હતું. અને તેણે પોતે હાથો હાથ લીધું હતું છતાં તેમાંથી તેણે રત્ન ગ્રહણ કર્યું નહિ પણ ખજારમાં તેને વેચી નાખ્યું. જેથી સમુદ્રના તરંગમાંથી નીકળી ગયેલું પ્રાણી પાછું જેમ સમુદ્રમાં આવે તેમ તે ખીજેઈ ફરી મારી પાસે આવ્યું છે. ૧૬૩-૧૬૪ આ રીતે તારા ભાઈનું જ અભાગ્ય છે તેમાં હું શું કરું ? હું તેને વારંવાર આપવાની ઇચ્છા કરું છું પણ તેમાં મને અચિન્ત્ય અંતરાય આવી નહે છે.” ૧૬૬ પછી રાજાએ તે ખીજેરામાંથી રત્ન બહાર કાઢીને રાણીને ખતાવ્યું અને રાણીએ પણ તે પ્રત્યક્ષ જોયું એટલે તેજ સમયે રાજાની વાત તેણે માની લીધી.” ૧૬૭

માટે હે પિતા ! કેાઈ પણ મનુષ્ય, પોતાના કર્મથી અધિક ફળ મેળવી શકતો નથી. આ તમારા સેવકા કેવળ તમારી ચિત્ત વૃત્તિને અનુસરનારા છે, તેથી તમને પ્રિય લાગે તેવું બોલે છે. ૧૬૮ પોતાની પુત્રીનું તે વચન સાંભળી રાજાનું મન ક્રોધથી વ્યાકુળ થઈ ગયું. તેણે મનમાં વિચાર કર્યો કે, સભાની સમક્ષ આ છોકરીએ મારું અપમાન

ધનદેવનું દૃષ્ટાંત

ક્યું છે, માટે પુત્રી હોવા છતાં માગ શત્રુરૂપ આ કન્યાને ક્રોધકે દુખમાં હું નાખી દઉં કેમકે રાજાએને પોતાની આરાના અપમાન જેવું બીજું કોઈ મરણ નથી અર્થાત્ પોતાની આરાનું અપમાન તે રાજાએને મરણ કરતા પણ અધિક દુખદાયી છે ૧૬૯-૧૭૦

આવો વિચાર કરી રાજાએ તે કન્યાને કહ્યું કે, “હે પાપણિ ! જો કર્મનું જ ફળ મર્વને મળે છે તો તું પણ તારા કર્મનું ફળ ભોગવ ” ૧૭૧ એ માલણી તે મહા શુદ્ધિમાન કન્યા હર્ષપૂર્વક પિતાના પગમાં પડી અને બોલી ઉઠી કે, “ પિતાની આરા મને માન્ય છે ” ૧૭૨ એમ કહીને તે ત્યાંથી આલી ગઈ એટલે રાજાએ ક્રોધવાળને આરા કરી કે, “ જે કોઈ મનુષ્ય દુખીમાં પણ અતિ દુખી હોય તેને તું મારી પામે લાવ ” ૧૭૩ રાજાની તે આરા થતા જ ક્રોધવાળ, પ્રણામ કરીને તેવા પુરુષની ગોધ કરતો ઢરતો ચાટામાં આવી ચઢ્યો ત્યાં કાઠીઆના સ્વરૂપમાં રહેલા પેલા વિદ્યાધરને તેણે જોયો, ૧૭૪ એટલે તેણે વિચાર કર્યો કે, રાજાએ જેવા પુરુષને તેડી લાવવા માટે મને કહ્યું છે તેવો જ આ પુરુષ દુખી મનુષ્યોમાં પણ અતિ દુખી જેવામાં આવે છે ૧૭૫ પછી તેણે પોતાના માણસોદ્વાગ તેને ઉપડાવીને સાયકાળના મમથે રાજાની આગળ હાજર કર્યો રાજા પણ તે કાઠીઆને તેવો અતિદુખી જોઈને અત્યંત આનંદ પામ્યો અને તેને આ પ્રમાણે કહ્યું -“ તું મારી કન્યાનું પાણિગ્રહણ કર કેમકે તે મને પ્રિય છે ” તે માલણી કાઠીઓ બોલ્યો -“ હે રાજા ! મારા જેવા એક કાઠીઆની તમે મસ્કરી શા માટે કરો છો ? ” ત્યારે રાજાએ કહ્યું -

“ આમાં કંઈ મસ્કરી કરવા જેવું છે જ નહિ કેમકે તું મારો જમાઇ છે, મારી પુત્રીનો પતિ હોઈને મને માન્ય છે, માટે તું મસ્કરીને પાત્ર નથી હોય જ નહિ ” ૧૭૬-૧૭૮ પછી કાઠીઓ બોલ્યો -

“તમે વિદ્વાન છો-મમલુ છો, છતાં તમને આવો વિચાર કેમ સૂઝ્યો ? હું એક કાઠીઓ છું, મગ્ધ પયારીએ પડ્યો છું, તેને તમે પોતાની

પ્રસ્તાવ ૧

કન્યા આપો, તે શું યોગ્ય છે ? રૂપમાં રંભા જેવી આ કન્યા ક્યાં ? અને ગળતા કાઠવાળો હું ક્યાં ? જેમ હાથણી અને ગધેડાનો સમાગમ કદી હોઈ શકે નહિ તેમ, આ કન્યાનો અને મારો સમાગમ કદી હોય જ નહિ.” ૧૭૯-૧૮૦

રાજાએ કહ્યું:—“આમાં તારે કોઈ પણ જાતનો વિચાર કરવાનો નથી. દૈવે જ આ કન્યાને વર તરીકે તને અર્પણ કર્યો છે; માટે તું મારી પુત્રીને પરણ. ૧૮૧ જે તું મારી આજ્ઞાને નહિ માનીશ તો (વિના મોતે) મરણ પામીશ.” તે પછી “બહુ સાહે” એમ તે કાઠીઆએ કબૂલ કર્યું એટલે રાજા પ્રસન્ન થયો. ૧૮૨ અને તેણે એક ક્ષણ વારમાં પેલી કન્યાના માતાને ઘેર ગાંધર્વ વિવાહની સમગ્ર સામગ્રી તૈયાર કરાવી. ૧૮૩ કન્યાની માતા, આ વિવાહના યથાર્થ સ્વરૂપથી અજ્ઞાત હતી. તેણે તો ઉજ્જવળ વસ્ત્ર પહેરાવીને તથા હાથમાં કડાં વગેરે ધારણ કરાવીને પોતાની પુત્રીને રાજા પાસે હાજર કરી. ૧૮૪ પછી રાણીએ, જેને કંકણ વગેરે પહેરાવ્યાં હતાં એવા પેલા કાઠીઆ વરને જોઈને રાજાને પૂછ્યું કે, “કન્યાને પરણનારો વર ક્યાં છે ?” ૧૮૫ એટલે રાજાએ પેલા કાઠીઆને બતાવ્યો કે તુરતજ રાણી મૂર્છા પામીને ધરણી પર ઢળી પડી. પાછળથી કેટલાએક શીતળ ઉપચારો કરવામાં આવ્યા, ત્યારે તે જાગૃત થઈ અને આ પ્રમાણે વિલાપ કરવા લાગી. ૧૮૬ અરે ઓ નિર્દય નાથ ! તમે આ દુષ્ટ ચેષ્ટા શી આરંભી છે ? અરેરે ! આવી સદ્ગુણસંપન્ન પુત્રી આવા કાઠીઆ વરને તમે કેમ આપો છો ? હાય ! તમારા ચિત્તમાં શું કોઈ ભૂત ભરાયું છે ? અથવા દૈવયોગે તમારી બુદ્ધિ શું નાશ પામી છે કે જે તમે મારા પ્રિય પતિ હોઈને આ રીતે વિપરીત થઈ બેઠા છો ? ૧૮૭-૧૮૮ જેમ સર્પો વિશાળ શરીરવાળા અને કાંચળાથી ઢંકાયેલા હોઈને કુટિલ, કૂર ચેષ્ટાવાળા, અતિ ભયંકર અને મંત્રીથી

વશ કરી શકાય તેવા હોય છે તેમ, રાજાઓ પણ ભોગવૈભવોવાળા અને છડીદારોથી ઘેરાયેલા હોઈને મૃતિકા, ડૂંગ ચોટાવાળા, મહા ભયકર અને યુક્તિ પ્રયુક્તિઓથી વશ થઈ શકે તેવા હોય છે ૧૮૯ એ પ્રાચીન ઇવિઓના વચનને હે ગણ તમે મત્સ્ય કરી બતાવ્યું છે કેમકે તમે પોતાના મતાનને આ દુષ્ટ ઉદગ્રવાળા મૃતિકા વગેરે અર્થથી કરી દો છો. ” ૧૯૦ ગણીનું એ વચન માલળી રાજાએ કહ્યું કે, “હે પ્રિય ! તું વ્યર્થ મને આ ઠપકો આપે છે ? તારી આ પુત્રીના પૂર્વજન્મોપાર્જિત કર્મનેજ ઠપકો આપને ? ૧૯૧ આ તારી છોકરીજ મને એ પ્રમાણે કહે છે કે, “ મર્વ મનુષ્ય પોતે કરેલ કર્મના ફળને પામે છે ” માટે આ વિષે હું ઠપકા પાત્ર નથી ૧૯૨ પછી રાજાનો આશય જાણી લઈને ગણીએ મદનમંજરીને કહ્યું કે, “હે પુત્રિ ! તું તાગ પિતાને શાત કર, જેથી તે પોતાના કાપનો ત્યાગ કરે ૧૯૩ હે પુત્રિ ! હજી પણ કંઈ બગડી ગયું નથી કેમકે અગ્નિને આગ ફેગ ફર્યા પડેલા ખીજો વર થઈ શકે છે ” ૧૯૪ તે માલળી પુત્રીએ પોતાની માતાને કહ્યું કે, “ હે માતા ! તું તો કંઈ કર મા પુત્રી તો પોતાનાજ પુણ્યની વાગ્મ હોય છે, કદી પિતાના પુણ્યની નહિ ૧૯૫ હે માતા ! આમા માગ પિતાનો કોઈ પણ જાતનો દોષ નથી, પણ માગ પૂર્વજન્મનું કર્મજ આ અમથે ઉદય પામ્યું છે ૧૯૬ હજીકોઈ મનુષ્ય પોતાના કર્મફળને ભોગવીને અતિ મહાન દુર્ગ પ્રાપ્ત કરે છે પણ ખીજાએ મપોદન કરેલા મહાન પુણ્યફળને કોઈ પ્રાપ્ત કરી શકતું નથી ૧૯૭ એ પ્રમાણે એકજ આગ્રહવાળી પોતાની પુત્રીને ગણાએ પેલા કોઢીઆ માથે પગલાવી દીધી અને તે ગણકન્યા પણ તે કોઢીઆ પતિને પોતાના ઈષ્ટદેવની પેઠે માનવા લાગી ૧૯૮ પછી રાજાએ તે કન્યાની માતાને બળાત્કારે ત્યાંથી દૂર કરી અને તે પુત્રીને તથા પેલા કોઢીઆને પોતાના માથુસોદાગ નગની બહાર મોકલી આપ્યા ૧૯૯ ત્યાં નગની બહાર તે

કોઠીઓ આમતેમ લોટતો હતો, નિઃશ્વાસ નાખતો હતો અને કબ્બે ભરેલી અવસ્થામાં રહેતો હતો. પતિવ્રતા પેલી રાજપુત્રી પણ પોતાના પતિની સેવામાં નિત્ય પરાયણ રહેતી હતી. ૨૦૦ એક દિવસે પેલો કોઠીઓ રાજપુત્રીના આંતર અભિપ્રાયને જાણવાની ઇચ્છાથી મધ્યરાત્રે નિઃશ્વાસ નાખીને તૂટક અક્ષરે તથા મંદસ્વરે કહેવા લાગ્યો. ૨૦૧ “ઓ ભાગ્યશાળી સુંદરિ ! હું કોઠીઓ છું, ભાગ્યહીન છું, તું મારા ચરણ શા માટે દાબે છે-સેવે છે ? શું તે સાંભળ્યું નથી ? ૨૦૨

“રાજદણ્ડો જ્વરઃ કુષ્ઠપીનસં નયનામયમ્ ।

પઞ્ચૈત્તે વ્યાધયો રાજન્ ! સંક્રામન્તિ નરાન્નરમ્ ” ॥૨૦૩॥

રાજનો દંડ, તાવ, કોઠ, નાકનો રોગ અને નેત્રનો રોગ આ પાંચ વ્યાધીઓ એક મનુષ્યમાંથી બીજા સમીપ રહેનારા મનુષ્યમાં પણ દાખલ થાય છે. ૨૦૩ જેથી તારૂં આ સ્વરૂપ કે જે ઉર્વશીના રૂપને પણ જીતી શકે તેવું છે, તે અક્ષસોસ ! મારા સંગના દોષથી કાંજના સંગથી દુધની પેઠે તત્કાળ વિનાશ પામશે. ૨૦૪ ઓ સુંદરી ! હજી પણ કંઈ બગડ્યું નથી. તું તારા મામાને ઘેર ચાલી જ, અથવા કોઈ બીજો પતિ કરી લે. ” ૨૦૫ તે સાંભળી રાજપુત્રી પતિને કહેવા લાગી, “હે પ્રિય ! તમે આમ ન બોલો, કેમકે કુળવાન સ્ત્રીઓને પોતાના માતા પિતાએ આપેલો એકજ પતિ હોય છે. ૨૦૬ અરે ! જો કુળવાન સ્ત્રીઓ પણ બીજો પતિ કરશે તો પછી, તેઓમાં અને વેશ્યાઓમાં શો ભેદ રહેશે ? ૨૦૭ માટે હું નાથ ! તમેજ મારા જીવન પર્યંત મારા પિતાએ આપેલા પતિ છો, કેમકે રાજાઓનું તથા સત્પુરુષોનું વચન અને કન્યાનું દાન એકજ વખત હોય છે. ૨૦૮ રાજપુત્રીનું એ વાક્ય સાંભળી કોઠીઓ મનમાં પ્રસન્ન થયો. તેણે ફરી પણ કહેવા માંડ્યું કે, “તું કહે છે તે સત્ય છે; પણ તારૂં એ વચન સ્ત્રી પુરુષની સમાનતામાંજ ઘટી શકે છે-અર્થાત્ સ્ત્રી અને પુરુષનું જોડું જો સમાન

યોગ્યતાવાળું અથવા મમાન કક્ષાવાળું હોય તોજ તાગ કહેવા પ્રમાણે
હોય શકે પણ—૨૦૯

“ગતે મૃતે પ્રવ્રજિતે ક્ષીણે ચ પતિતે પત્તા ।

પશ્ચસ્વાપત્સુ નારીણાં પતિરન્યો વિધીયતે ” ॥ ૨૧૦ ॥

“પોતાનો પતિ પરણીને તુગત ચાલ્યો ગયો હોય—દાસી ગયો

હોય, મરણ પામ્યો હોય, મન્યાસી—દીક્ષિત થઈ ગયો હોય, નપુમક
હોય અથવા ગેગાદિથી પતિત થયો હોય કે વિખતીય મનુષ્યો સાથે
વટલી ગયો હોય તો અર્થાત્ આ પાત્ર પ્રકારમાની કોઈ પણ આપત્તિ
આવી પડી હોય તો ઓઝાધી બીજો પતિ કરી રાક્ષા કરે.” આ
પ્રાચીન કવિના વચન પ્રમાણે તુ જો બીજો પતિ કરીશ તો તેમા તને
લેશ માત્ર દોષ લાગશે નહિ ૨૧૧ હું ગણતા કોટથી ઘેરાયેલો છું,
જેથી માત્ર ત્રણ દિવસજ જીવીશ માટે તુ કોઈ ન જાણે તેમ રાત્રિમા
તાગી ઇચ્છા હોય ત્યા ચાલી જ ૨૧૨ પત્ની તે ગંજપુત્રી કાઠી-
આના પગમા પડીને ગળગળે સ્વેદ કહેવા લાગી કે, “હે પ્રિય ! કરીથી
તમારે મરકીમા પણ મને આ પ્રમાણે કહેવું યોગ્ય નથી ૨૧૩ તમે
માગ દેવ છો, શુભ છો, નાશ છો અને જીવનરૂપ છો તમાગ વિના બીજો
કોઈ પણ મન, વચન કે કર્મથી માગે પતિ નજ હો ” ૨૧૪

ગંજપુત્રીનો એ નિશ્ચય જાણી તે વિદ્યાધર (કાઠીઆના રૂપમા
હતો તે) મનમા અત્યંત પ્રમત્ર થયો તેણે પોતાનું મુળ સ્વરૂપ ધાગણ
કરવાની ઇચ્છાથી તે રૂપને કરનારી વિદ્યાનું સ્મરણ કર્યું, ૨૧૫ એટલે
તુગતજીવેદમણમાથી જેમ સૂર્ય બહાર આવે અને નાટકના રોજ ઉપરથી
જેમ નટ નીકળી આવે તેમ, એ વિદ્યાધર પોતાના કાઠીઆ સ્વરૂપમાંથી
નીકળીને મુળ સ્વરૂપને પ્રાપ્ત થયો ૨૧૬ તે મમયે તેના જ્ઞાનમા
કુટંગો ચાલી ગયા હતા અને આખા શરીરપર તેણે સુવર્ણ, મણિ
તથા મોતીઆના અલંકારો ધાગણ કર્યા હતા, જેથી તે ગત્રિના મમયે

પ્રસ્તાવ ૧

પણ દેવની પેઠે સર્વત્ર પ્રકાશ પાડી રહ્યો હતો. ૨૧૭ વિદ્યાધરનું એ સ્વરૂપ જોઈને વિસ્મય તથા ભયને લીધે રાજપુત્રીમાં મિશ્રરસ ઉત્પન્ન થયો—અર્થાત્ પોતે ભયભીત થઈ અને આશ્ચર્ય પામી, સારે વિદ્યાધરે તેને કહ્યું—“હે પ્રિયા ! તું તારા મનમાં વ્યાકુળ થા મા, હું તારો તેજ પતિ છું, કે જે હમણાં વિદ્યાધરરૂપે દેખાઉં છું. મારા આ વચનને તું સત્યજ્ઞ માન. ૨૧૮-૨૧૯ હું હેમરથ નામનો વિદ્યાધર છું, પણ “ ભોગી જીવોને સર્વ ઠેકાણે ભોગો પ્રાપ્ત થાય છે. ” આ વિષયમાં સંશય કરીને કાઠીઆના સ્વરૂપે અહિં આવ્યો છું. ” ૨૨૦ તે પછી જેમ (રાત્રીવિકાસી) કમલિની, આંદનીવડે શુદ્ધ કિરણોવાળા ચંદ્રને જોઈને પ્રસન્ન-પ્રપુલ્લ થાય તેમ, તે રાજકન્યા પોતાના પતિને સુંદર સ્વરૂપવાળો જોઈને પ્રસન્ન થઈ—આનંદ પામી, ૨૨૧ પેલા વિદ્યાધરે પણ પ્રજ્ઞામિ નામની વિદ્યાથી પોતાના સમગ્ર પરિવારને ત્યાં બોલાવ્યો, જેથી તેજ ક્ષણે તે ત્યાં હાજર થયો. ૨૨૨ વળી તે વિદ્યાધરે પોતાની વિદ્યાના બળથી તે સ્થળે એક ભવન (રાજમહેલ) તૈયાર કર્યું. તે ભવન નરદમ રત્નના હજારો થાંભલાઓ ઉપર સ્થિર થયેલું જણાતું હતું, તેના ઉપરની સુંદર પુતળીઓનાં રૂપ જોવા માટે મનુષ્યોનાં મન આકર્ષાઈ જતાં હતાં, તે જાણે કોઈ દૂર પ્રદેશથી આવ્યું હોય અને વિશ્રાંતિ માટે ત્યાં સ્થિર થયું હોય તેવું જણાતું હતું, મોટા મોટા ગવાક્ષો (ગોંબો) રૂપ પોતાનાં અનેક મુખોને પહોળાં કરી તે જાણે વાયુને પી જતું હોય તેવું લાગતું હતું, નીકળતી રત્નકાંતિની પ્રભાના તરંગોવડે વ્યાપ્ત થયેલી પૃથ્વીરૂપ સમુદ્રમાં તે સ્થિતિ કરી રહ્યું હતું, તેના ઉપર પ્વજ-પતાકા ફરકી રહી હતી, તેની શોભા એક વિમાનના જેવીજ જણાતી હતી, તેની અંદરના ભાગમાં નગરવાસીઓના નિવાસોની રચના પણ કરી હતી, તેના ઉપરના ભાગમાં રત્નોની કળશપંક્તિ શોભી રહી હતી અને તેમાં સાત માળની ઘટના

કરવામાં આવી હતી આવા પ્રકારનું સ્વર્ગના વિમાન જેવું ભવન તૈયાર કરીને તે વિદ્યાધરે, તેમાં અત પુરના (જનનાખાનાના) મહેલો, અશ્વરાજા, હાથીખાના, મહામહાલ તથા દુકાનો વગેરે મર્વની પણ ગચના કરી ૨૨૭-૨૨૮ ખીજે દિવસે પ્રાત કાળમાં નગરની બહાર એવા (દિવ્ય) ભવનને જોઈને નગરવાસીઓ વિચારમાં પડી ગયા કે, આવું નગર અસ્માત્ અદિ ક્યાથી આવ્યું ? તેઓએ ગળને પણ એ વાત જાહેર કરી, જેથી રાજા પણ ભયભીત થયો તેણે એ નગરના અસ્માત્ આવવા વિષે વિશેષ માહિતી મેળવવા સાકં બદિઓને (ભાટ-ચારણોને) વિદાય કર્યા તે બદિઓ, ઉતાવળા ઉતાવળા ત્યા ગયા અને તે વિષે સર્વ વાત જાણીને ત્યાંથી પાછા આવી ગળને કહેવા લાગ્યા કે, “ હેમગ્ય નામનો વિદ્યાધર તમને મળવા માટે આવ્યો છે ” તે પછી સમગ્ર-સામગ્રીથી સજ્જ થઈ ગળ, નગરની બહાર જ્યાં એ વિદ્યાધર હતો ત્યાં એને મળવા માટે ગયો, ૨૨૯-૨૩૨ તે સ્થળે દિવ્ય વસ્ત્રાલક્ષથી ગોબી રહેલા વિદ્યાધરના પરીવારને જોઈને રાજા વિસ્મય પામ્યો કે, શું આ તે સ્વર્ગજ પૃથ્વીપર આવ્યું છે ૧૨૩૩ વર્ણી તે મમયે ત્યાંની અશ્વ-રાજાને અને હાથીખાનાને ઘોડાઓ તથા હાથીઓથી ભરપૂર જોઈને રાજાએ તુરંત પોતાના અશ્વર્ચના મદનો ત્યાં દ્યો ૨૩૪ તે પછી ગળ, હાથી ઉપરથી ઉતરીને મહેલની અદર દાખલ થયો અને જળકાતમણિની બાધેલી ભૂમિમાં જળની વ્રાતિ થઈ જવાથી ગળએ વસ્ત્ર ઉઘાડી લીધા ૨૩૫ તે જોઈ છડીદારે હસીને કહ્યું કે, “ હે ગળ ! આ જળ નથી પણ પૃથ્વી છે આવી વ્રાતિ તમને કેમ થઈ ? શું વરની ભૂમિમાં કદી જળ હોય ખરું ? ૨૩૬ તે માલખી રાજા શરૂ માઈ ગયો, તેણે આગળ ચાલવા માડ્યું, તેવામાં કોઈ એક સ્થળે જાણે ઓવતો હોય તેવો નરદમ રત્નનો બિલાડો તેના જોવામાં

આવ્યો; જેથી આ તો અપશુકન થયાં; એમ માનીને રાજા ત્યાં ઉભો રહ્યો. ૨૪૭ પછી થોડો વખત ત્યાં ઉભો રહીને તે આગળ વધ્યો એટલે જાણે છવતી હોય તેમ ચોતરફ સર્વ પ્રકારનાં કાર્યોને કરી રહેલી કેટલીએક પુતળીઓ તેના જોવામાં આવી. ૨૪૮ એ રીતે વિચિત્ર પ્રકારનાં અનેક આશ્ચર્યોને જોતો જોતો રાજા મહેલના અદ્ભુત સાતમા માળ ઉપર ચઢ્યો. ૨૪૯ ત્યાં વિદ્યાધરેનો રાજા સિંહાસન ઉપર બેઠો હતો. તેણે રાજાને આવતો જોઈ સન્માનપૂર્વક તેને અભ્યુત્થાન આપ્યું, અને પ્રણામ કરી તુરતજ પોતાના આસન ઉપર તેને બેસાડ્યો. પછી તે વિદ્યાધરે પોતાની પત્ની મદનમંજરીને ત્યાં બોલાવી એટલે તે પણ ત્યાં આવીને પોતાના પિતાના ચરણમાં પ્રણામ કરી બે હાથ જોડીને હાલી રહી ૨૪૦-૨૪૧ રાજાએ પોતાની પુત્રીને જોળખી લીધી અને મનમાં બેઠ પામી આવો વિચાર કર્યો કે, “ જો વિદ્યાતા ! કોઈ પુરુષના વંશમાં તું પુત્રી આપીશ નહિ. કેમકે તે, ઘુણુ નામના કીડાઓની પેઠે પોતાના જન્મસ્થાનનેજ એકદમ દૂષિત કરે છે. ખરેખર સ્ત્રીમાત્ર લક્ષ્મીના જેવી ચંચળ હોય છે, નદીની પેઠે નીચ મનુષ્યો સાથે ગમન કરનારી હોય છે, અને સંધ્યાની પેઠે એક ક્ષણવાર રાગ (રંગ તથા રતેહ) વાળી જોવામાં આવે છે. માટેજ તે કુળને દૂષણ આપનારી થાય છે. ૨૪૨-૨૪૪ દૈવે સ્ત્રીમાત્રને પ્રત્યક્ષ છરીની પેઠે નાશ કરનારી ઉત્પન્ન કરી છે. કેમકે તે જો કંઠમાં લાગેલી હોય-વળગેલી હોય તો ક્ષણવારમાં મનુષ્યને પ્રાણ રહિત કરે છે. ૨૪૫ ખરેખર, મારી આ પુત્રી કુળને કલંક લગાડનારી જન્મી છે. કેમકે આણે પોતાના પરિણીત વરનો ત્યાગ કરી બીજા વરનો આશ્રય કર્યો છે. ” ૨૪૬ એ પ્રમાણે રાજા ચિંતામાં પડી જઈને મનમાં બેઠ કરતો હતો; તે જોઈને વિદ્યાધરે કહ્યું:—“ તમે વ્યર્થ સંશય કરો મા. ૨૪૭ તમે કોપ કરીને આ મદન-મંજરીને જે કાઢીઓ વર પરણાવ્યો હતો તેજ હું પોતે છું. ખરેખર

આ તમારી પુત્રી ભાગ્ય મપત્તિવાળી થઈ છે ૨૪૮ હે રાજા !
 “ ભોગી પુરુષોને સર્વ ઠેકાણે ભોગો પ્રાપ્ત થાય છે ” આ પ્રાચીન
 પંડિતોના મુલાપિતની પરીક્ષા કરવા માટે મેં એ માયા દરી હતી
 ૨૪૯ પણ મને આ સ્ત્રીનો લાલ થયો તેથી એ વચન મત્ત થયું
 છે હે રાજા ! આ માટે વચન અત્યંત પ્રાતઃકૃત સત્ય છે, એમ તમે
 માનો ” ૨૫૦

વિદ્યાધર ગજાએ જ્યારે એ પ્રમાણે કહ્યું ત્યારે ગજાના ગેમાય
 હર્ષથી પ્રકુલ થયા તેણે મદનમજરીને કહ્યું કે, ૨૫૧ “ હે વિન-
 યવાળી મુર પુત્રિ ! મેં તારાપર અકૃપા કરી છે-નિર્દયતા વાપરી
 છે, તો પણ તું તારા પોતાના મનને માગપર દયાળુ કર, કૃપાળુ
 કર અને પ્રમદ્ન કર ” ૨૫૨ તે સાંભળી પવિત્ર આચારવાળી તે
 મદનમજરી બોલી કે, “ હે પિતા ! આ તમે શું કહો છો ? તમે
 તો એવા પ્રદાનનું મને વગ્દાન આપીને ઉલટો માગપર ઉપકાર
 કર્યો છે ૨૫૩ અરે ! જેના મેકડો ઉપકારો કરીને પણ છોડી
 ઝાણમુક્તા થઈ શકતા નથી એવા પોતાના પિતાપર એવો ક્યો ભુદ્ધિ-
 માન મનુષ્ય હોય કે ક્રોધ કરે ? ” ૨૫૪ તે વખતે ગજા એક-
 દમ હર્ષમા આવી જઈને બોલી ઉઠ્યો કે, “ હે પુત્રિ ! તું આ પ્રમાણે
 મને પ્રિય વચન જ કહે છે તેથી ખરેખર મુગવાન છે જેમકે,
 સાકરને પીમાને ચૂર્ણરૂપ કરી નાખવામા આવે તો પણ તે શું કહી
 શકે ? ૨૫૫ હે પુત્રિ ! મેં કૃતધ્નમા અને તે મુગવાન
 મનુષ્યોમા આવશ્યક દિવાકર રેખા મેળવી છે ૨૫૬ તે પછી
 હેમગ્ય વિદ્યાધરે, ગજાનો હાથ પકડીને તેને મમજાવ્યો અને તે બન્ને
 પિતાપુત્રી વચ્ચે પૂર્વની પેઢેજ પરસ્પર પ્રીતિ વધારી આપી ૨૫૭
 પછી ગજા, તે વિદ્યાધરને મદનમજરીની માતાને મળવા માટે તથા
 તેને આનંદ ઉપજાવવા માટે સત્વર પોતાના મહેલમા તેડી ગયો.

પ્રસ્તાવ ૧

અને ત્યાં ઉત્તમ રસોઇઆઓએ કરેલી સ્વાદિષ્ટ રસોઈથી તે વિદ્યાધરને પરિવારની સાથે તેણે જમાડ્યો. ૨૫૮-૨૫૯ ઉપરાંત જાતજાતનાં ખાણું તથા વસ્ત્રાલંકાર આપી રાજાએ, પોતાના જમાઈનો પરિવારની સાથે સત્કાર કર્યો. ૨૬૦ તેમજ પોતાની માન્ય પુત્રીને જો. જામાં બેસાડી, દિવ્યવસ્ત્રાલંકાર અર્પણ કરી સુંદર પ્રિય વયનોથી સન્માન આપ્યું. ૨૬૧ પછી હેમચંદ્ર રાજાની રાજ લાઇ, પોતાની પત્ની સાથે વિમાનમાં બેસીને પરિવારની સાથે આકાશમાં આહ્વેય ગયો. ૨૬૨ એક ક્ષણવારમાં તો તે પોતાના નગરમાં જઈ પહોંચ્યો અને ઉત્સવપૂર્વક નગરમાં દાખલ થઈ ઘણા લાંબા કાળસુધી વિદ્યાધરના રાજ તરીકે રહ્યો. ૨૬૩ એક દિવસે ઉદ્યાનપાળે (માળીએ) આવીને રાજાને વિનંતિ કરી કે, “ હે મહારાજા ! આજે બહારના ભાગમાં સુવતાચાર્ય નામે જ્ઞાની સાધુ પધાર્યા છે. તે પોતાના સર્વોત્તમ જ્ઞાનથી સર્વ પ્રાણીઓના ભૂત ભવિષ્યદ્ સૂચ્યોને દૂર કરી રહ્યા છે. ” ૨૬૪-૨૬૫ જેમ મેઘગર્જના સાંભળીને મથૂર આનંદ પામે તેમ, એ જ્ઞાની મહારાજના આવવાના સમાચાર સાંભળી રાજા અત્યંત આનંદ પામ્યો અને ઉત્તમ વાહન તૈયાર કરાવી, અનેક રાજકીય પરિવાર સાથે લઈ શિષ્ટાચાર પ્રમાણે પોતાની સ્ત્રીસહિત વંદન કરવાને નીકળ્યો. ૨૬૬-૨૬૭ ત્યાં જઈને રાજા ચામર, છત્ર, મુકુટ, મોજડી વગેરે રાજ ચિન્હોનો ત્યાગ કરી આચાર્ય મહારાજની સન્માન ગયો. અને સંસાર સમુદ્રમાંથી મુક્ત થવા માટે દ્વાદશાવર્ત વંદન કરી ખીજ સાધુઓને પણ ભક્તિપૂર્વક નમન કર્યું. ૨૬૮-૨૬૯ તે પછી રાજા વગેરે પર્યદા જ્યારે બેસી ગઈ, ત્યારે આચાર્ય અધર્મનો નાશ કરનારી ધર્મ દેશના કરવાનો આરંભ કર્યો. ૨૭૦ હે ભવ્યજીવો ! અપાર એવા સંસારનો સંગ કરી રહેલાં પ્રાણીઓને ચુલ્લકાદિ દશ આખ્યાનો વડે આ મનુષ્ય જન્મ ખરેખર દુર્લભ છે. ૨૭૧ વળી આ મનુષ્ય જન્મમાં પણ રૂધિર, હાડકાં,

ચામડી, ચગળી, મળળ, આતરડા અને વિષ્ટા વગેરેના પાત્રરૂપ આ શરીર કૃત્ત્વન, અમાર તથા અનિત્ય ગણાય છે ૨૭૨ તે પશુ માતાના દૂધથી પોષણ પામેલા આ દેહમાથી કેળના વૃક્ષમાથી જેમ કેળા ગ્રહણ થાય છે તેમ, એકજ ફળ અને એકજ સાર ગ્રહણ કરવાનો છે, તે એજ કે ધર્મનું એવન ૨૭૩ કેમકે ધર્મથીજ મનુષ્યોને આ લોકના તથા પરલોકના સર્વ ઇચ્છિત અર્થો-ભોગ વૈભવો પ્રાપ્ત થાય છે, ૨૭૪ એટલુજ નહિ પણ ધર્મથીજ દેવાગનાઓ-એ દરેલા મગીતથી પ્રમન્નચિત્તવાળા અને ઇચ્છા પ્રમાણે દાર્ધ પૂર્ણ કરનારા દેવો થઈ શકાય છે ૨૭૫ છ ખડ જગતક્ષેત્રના અધિપતિઓ, નવ નિધિના ઇશ્વરો આ સર્વ ચક્રવર્તિઓ ધર્મથીજ થયા કરે છે ૨૭૬ વળી ઓત્રીમ પ્રશાન્ના અતિશયોથી પ્રકાશી ગહેલા આ જિનેશ્વરો પણ ધર્મનાજ પ્રભાવથીજ ત્રણ જગતના મનુષ્યોમા પૂજ્ય થાય છે ૨૭૭ અને મૌલાચ, રૂપ, તથા પગક્રમ આદિ પ્રત્યેકના ચિત્તને હર્ષ ઉપગમનાર જે જે વસ્તુ જગતમા જોવામા આવે છે તે પણ ધર્મને લીધેજ છે ૨૭૮ અરે ! એટલુજ નહિ, ધર્મના પ્રભાવથી જીવ અનત, મનાતન, નિર્માધ અને અતુલ એવા મોક્ષ મળ્યા મુખને પ્રાપ્ત કરે છે ૨૭૯ એ પ્રમાણે હે ભવ્યજીવો ! ધર્મના પ્રભાવને જાણીને ભાવ તથા આદરપૂર્વક નિઃતર ધર્મમાજ સદ્ય આપો ૨૮૦ વિદ્યાધર હેમચંદ્રે ગુરુ પાસેથી એ ધર્મનો પ્રભાવ માલજીને તેમને નમન કર્યું અને પછી તે બોલ્યો કે “ હે ભગવન ! મે પૂર્વજન્મમાં તેવું ક્યુ પુણ્યકર્મ કર્યું હતો ? ” ૨૮૧

ગુરુ બોલ્યા — “ હે મહાબાહુ ! તુ તારા પૂર્વજન્મને માલજ, જે માલજીને તું પોતે પણ પવિત્રાત્મા થઈશ ૨૮૨

પૂર્વે દૂર્મનામના ગામમા લલિત સ્વભાવનો એક કુલપતિ હતો તેનું નામ ધનદેવ હતુ તેને યગોમતી નામની એક સ્ત્રી હતી એ કુલ-

પતિને નીચ મનુષ્યોનો અંગ થયો, જેથી તે નિરંતર શિકાર કરવાના વ્યસનવાળો થઈ ગયો, માંસલક્ષણમાં લુપ્થ થયો અને પારધિઓ સાથે મળીને જીવોની હિંસા કરવા લાગ્યો. ૨૮૩-૨૮૪ એક દિવસે તે કુલપતિ શિકાર કરવા માટે ખીજ વનમાં નીકળી ગયો અને ત્યાં જઈને તેણે નાસભાગ કરતાં જે જે પ્રાણીઓને જોયાં તે સર્વનો સંહાર કરવા માંડ્યો. ૨૮૫ વળી તે દોડી જતાં પ્રાણીઓની પાછળ દોડવા લાગ્યો, ચાલી જતાંની પાછળ ચાલવા માંડ્યો અને પોતે મારેલા પ્રાણીઓને ખૂંચી પાડતાં જોઈ અત્યંત આનંદ પામ્યો. ૨૮૬ પછી તે નિર્દય અંતઃકરણવાળો કુલપતિ, કોઈ એક ભયભીત થયેલા મૃગની પાછળ દોડ્યો અને તેને મારવા માટે ધનુષમાં બાણ સાંધીને તેના પર તેણે ફેંક્યું. ૨૮૭ પણ તેવામાં પેલો મૃગ લતાઓની ઝાડીમાં દાખલ થઈને આગળ નીકળી ગયો એટલે તે મૃગ મરણ પામ્યો છે કે નહિ, તે જોવા માટે એ કુલપતિ તેની પાછળ પાછળ ગયો. ૨૮૮ તે, લતાઓની ઝાડીમાં જોવો દાખલ થયો, કે તુરંતજ ત્યાં બેઠેલા એક મુનિ તથા તેમની આગળ પડેલું પોતાનું બાણ તેના જોવામાં આવ્યું. ૨૮૯ કુલપતિ ધનદેવ, મુનિને જોતાંજ ભયભીત બની ગયો અને તેમના ચરણમાં નમી પડ્યો. તે બોલી ઉઠ્યો કે, “હે પ્રભુ! આપને મારવાના પાપથી હું લેપાયો છું, તો આપ મારા પર પ્રસન્ન થાઓ. હે ભગવન્! આપ અહીં બેઠા હતા, એ મારા જાણવામાં ન હતું. મેં તો માત્ર મૃગને મારવા માટેજ તેની પાછળ દોડીને બાણ ફેંક્યું હતું.” ૨૯૦-૨૯૧ ધનદેવે એમ કહ્યું ત્યારે પેલા મુનિ તો ધ્યાનમાંજ મગ્ન ચિત્તવાળા હતા, જેથી કંઈ બોલ્યા નહિ એટલે ધનદેવ અત્યંત ભયભીત થયો. તે મુનિના ચરણમાં વળગી પડ્યો, અને બોલ્યો કે, ૨૯૨ “હે ભગવન્! આપ તો લોકમાં સર્વ કરતાં અધિક તેજસ્વી છો. આપની પાસે દેવો પણ ધાસ જેવા છે-તુચ્છ છે, તો પછી મારા

જેવો મનુષ્ય કોણુ માત્ર ? ૨૯૩ માટે લાભ, પિતા, પુત્ર કે સ્વામી
 દોષ પણ નથી મને માગવામા જગદી બિલાડાના ઝંન ડાપવા
 જેવું છે ૨૯૪ માટે તમે માગ પર ક્રોધનો ત્યાગ કરો કેમકે
 તમે તો પ્રાણી માત્રને આલબન આપો છો, તો માગ પર કૃપા
 કરી અવચ્છ મનવાળા થઈને તમે મારી પીક પર હાથ મૂકો ” ૨૯૫
 તે પછી મુનિ ધ્યાન પારીને—ધ્યાન મુદ્ધત થઈને ધનદેવ પ્રત્યે બોલ્યા —
 “અરે ! માધુઓ તો સ્વભાવિઃ ગીતેજ ક્રોધરૂપ યોદ્ધાને મદા જિત-
 નાગ હોય છે ૨૯૬ જેવી તેઓ પોતાના અપગ્રાધ કરનારા ઉપર
 પણ વ્હી ક્રોધ કરતા નથી હે ભદ્ર ! તાગ ઉપર તો માટે ક્રોધ કરવાનો
 અવદારજન દર્શા છે ? કેમકે તુ તો દેવળ નિગપગ્રાધી છે ૨૯૭ જે
 પ્રાણી દોષનો અપગ્રાધ કરી પશ્ચાતાપ કરે છે તે પણ ક્રોધને
 પાત્ર નથી—અર્થાત્ તેના ઉપર પણ ક્રોધ કરવો યોગ્ય નથી તો પછી
 તાગ નિગપગ્રાધી ઉપર તો ક્રોધ કેમ થઈ શકે ? ૨૯૮ માટે હે ભદ્ર !
 ભયનો ત્યાગ કરી, શાત થઈને તુ માઁ વચન માલજ, જેથી જન્મા-
 નગમા તુ વ્હી દુખી ન થાય ૨૯૯ હે ભદ્ર ! તને પોતાને જેવો
 મૃત્યુથી ભય છે, તેયોજ ખીન્ન પ્રાણીઓને પણ ભય હોય છે, એમ તારે
 જાણવું ૩૦૦ અરે ! “તુ મરી જા ” એમ કહેવા માનથી પાત્ર પ્રાણી
 દુખી થાય છે, તો પછી તેના પર તીવ્રણુ કર્યોનો પ્રદાર કરવામા
 આવે તો દુખી થાય, એમા શુ આશ્ચર્ય હોય ? ૩૦૧ એક કાઠીઓ
 માણસ કાઠથી પીડાતો હોય છે, છતાં પણ મગનાને ઇચ્છો નથી,
 એ પડી જે પ્રાણી મુખી હોય છે, તેને તો મગવાની ઇચ્છા કેમન
 થાય માટે મિદ્ર થાય છે કે, મૃત્યુનો ભય મુખીને કે મુખીને બન્નેને
 મમાનજ છે ૩૦૨ આમમાગમા ભોગ પેભયોનો મયોન વીન્નળીના
 જેવો ચચળ કે અને હવન પણ દાથીના ડાનની પેડે અરિથગ છે
 આમ મમત્તને મનુઓએ પાપમા પ્રીતિ કરી તે યોગ્ય નથી ૩૦૩

આ જગતમાં જીવોના વધ જેવું બીજું એક પણ પાપનું મૂળ નથી. કેમકે, તેથી જન્માન્તરમાં લાખો દુઃખો ઉત્પન્ન થાય છે. ૩૦૪ મનુષ્ય, જે સ્ત્રી, પુત્ર તથા પત્નીને માટે પાપ કરે છે તેઓ, પરાધીન થઈને નરકમાં જતા તે પુરુષની કદી રક્ષા કરી શકતા નથી, ૩૦૫ અરે ! પોતાનાં સ્વજનોની વાત તો દૂર રહી પણ આ દેહ, કે જે કેવળ પોતાનોજ ગણાય તે પણ યુદ્ધમાં—કટોકટીના સમયે જેમ દુષ્ટ સેવક પોતાથી જૂદો પડે છે તેમ, જૂદો પડે છે—પોતાને ત્યજી જાય છે. ૩૦૬ માટે તું ધર્મ કરવામાં યુદ્ધિ કર. કેમકે ધર્મ સુખકારક છે, અને નિત્ય છે. તેનું આચરણ કરવાથી આ લોકનાં કે પરલોકનાં દુઃખ થતાં નથી.” ૩૦૭ મુનિના સુખમાંથી નીકળેલો તે અમૃત તુલ્ય ઉપદેશ સાંભળી, તે ધનદેવે પણ મિથ્યાત્વરૂપ ઝેરનો તત્કાળ ત્યાગ કર્યો. ૩૦૮ પછી તેણે મુનિના ચરણમાં નમસ્કાર કરી વિનંતિ કરી કે, “હે પ્રભુ ! સંસારરૂપ આંધળા કુવામાં પડતા મને તમે આધાર આપ્યો છે—ટોકા આપ્યો છે. ૩૦૯ હું પ્રતિજ્ઞા કરું છું કે, આજથી આરંભી હું કદી પણ જીવોનો વધ કરીશ નહિ, તેમજ માંસભક્ષણ પણ કરીશ નહિ, આવો મને નિત્યનો નિયમ હો.” ૩૧૦ તે સાંભળી મુનિએ પણ કહ્યું કે, “ખરેખર તારા જેવો બીજો કોઈ પણ પુણ્યશાળી નથી. કેમકે, તેં ઘણા લાંબા કાળથી અભ્યાસ કરેલા પાપનો એક ક્ષણ વારમાં ત્યાગ કર્યો છે. ૩૧૧ હવે તે ગ્રહણ કરેલા નિયમને તું જીવિત પર્યંત પાળજે. કેમકે તે નિયમ તને અવશ્ય ફળદાતા થશે.” ૩૧૨ ધનદેવ બોલ્યો કે, “ હે પ્રભુ ! પ્રાપ્ત થયેલા ધનના ભંડારનો કયો મનુષ્ય ત્યાગ કરે ? ગયેલા નેત્ર જ્યારે ફરીથી પ્રાપ્ત થાય ત્યારે કયો મનુષ્ય સળીવડે તેનો નાશ કરે છે ? ૩૧૩ માટે હું જ્યાં સુધી જીવીશ ત્યાં સુધી પ્રયત્નપૂર્વક આ નિયમનું પાલન કરીશ, કેમકે કયો યુદ્ધિમાન મનુષ્ય, હાથમાં આવેલા કલ્પવૃક્ષનો સાદર સ્વીકાર

ન હો ? ” ૩૧૪ એમ કહીને તે મુનિના ચરણમા પડ્યો અને ધનુષ-
બાણ વગેરે સર્વ શિકાગ્ના સાધનો લાગી નાખી પોતાના ઘર તરફ
ચાલી નીકળ્યો. ૩૧૫એ રીતે જ્યારે તે ઘેર આવ્યો ત્યારે તેની સ્ત્રી
પોતાના પતિને માસ તથા ધનુષબાણ રહિત આવેલો જોઈને પૂછવા
લાગી કે, “ આજે તમારી પાસે કંઈ જોવામા કેમ નથી આવતું ? ”
૩૧૬ પછી તે ધનદેવે તે દિવસે જે વૃત્તાત બન્યું હતું તે સમગ્ર
પોતાની પત્ની આગળ કહી મલળાબ્ધ ત્યારે તેણીએ પણ કહ્યું કે
“ હે પ્રિય ! આપને ધન્ય છે, કે જેથી આપને મુનિનો સમાગમ
થયો. ૩૧૭ આપે જે નિયમ લીધો છે તે મને પણ માન્ય છે આપણે
બન્ને જાણુ મળીને તે નિયમનું પાલન કરીશું ” ૩૧૮ તે પછી તેઓ
બન્ને સ્ત્રી-પુરુષ પ્રમન્નચિત્તે નિયમનું પાલન કરવા લાગ્યાં અને શુદ્ધ
દ્રવ્ય મ પાલન કરી પોતાનો ઢાળ ગાળવા લાગ્યા. ૩૧૯ તેઓનો એ
રીતે કેટલોક કાળ ગયો તેવામા ગક્ષમની પેઠે લોકનો ક્ષય કરનારો
ભયકર દુષ્કાળ પ્રાપ્ત થયો. એ મમયે કાષ્ઠપણ મનુષ્ય સુખી જણાતો
ન હતો. ૩૨૦ માતાઓ પોતે પણ કેટલીએક બાધાઓ મળીને મેળ-
વેલા પોતાના પુત્રને છેતરીને એકાતમા રહી તુચ્છ અન્ન ખાઈ જતી
હતી. ૩૨૧ પિતાઓ પણ પ્રીતિરીતિનો ત્યાગ કરી ધાસની પેઠે પુત્રને
વેચી નાખતા હતા અને તેના મૃત્યુમા કેટલુંક ધન લેતા હતા. ૩૨૨
વળી તે સમયે નિર્ધન-ગ્રંથ મનુષ્યો, દુષ્ટ વાયુના આધાતથી પૃથ્વી પર
પડી ગયેલા પાપરૂપ વૃક્ષના જાણે ફળ હોય તેમ પૃથ્વી પર જ્યા
ત્યા પડેલા-ગડવડતા જોવામા આવતા હતા. ૩૨૩ અને નાગરિકાના
પ્રત્યેક ઘેર દ્વારમાં હિમી રહેલી ગ્રંથ મનુષ્યોની દીન પકિત, દુખના
પોકાર કરી રહી હતી, અને પોતાના પાપને જાણે સૂચવી રહી હોય
તેવી જણાતી હતી. ૩૨૪ એ રીતે લોકોનો સહાર કરનારો તે દુષ્કાળ
હિપચિત થયો, ત્યારે અન્નના અભાવને લીધે લમલગ ધણા મનુષ્યો

પ્રસ્તાવ ૧.

મરણ પામ્યા. ૩૨૫ અને જેઓ જીવતા રહ્યા તેઓ પણ માંસભક્ષણ કરવામાં આસક્ત બની ગયા તેમજ ફેટલાએક તો અનુક્રમે તે ગામનો ત્યાગ કરી બીજે સ્થળે ચાલ્યા ગયા. ૩૨૬ તે વેળા પેલો ધનદેવ પણ અન્ન ખૂટી જવાને લીધે દુઃખી થઈને ટ્રાઇએક સાર્થની સાથે પોતાની સ્ત્રીસહિત સમીપના દેશમાં જવા નીકળ્યો. ૩૨૭ તે વેળા સાર્થ(મનુષ્યોનો કાફલો)ના સમગ્ર લોકો માંસભક્ષણ કરીનેજ પોતાની જીવિકા કર્યે જતા હતા. પણ પેલાં બન્ને સ્ત્રી પુરુષો તો માર્ગમાં કોઈ પ્રકારનું અન્ન નહિ મળવાથી નિરાહાર રહીનેજ આગળ વધ્યે જતાં હતાં. ૩૨૮ પછી તો અન્ન નહિ મળવાને લીધે માર્ગમાં ચાલવા માટે તેઓ અશક્ત થઈ પડ્યાં, જેથી મૃત્યુના ભયથી આતુર બનેલાં તેઓએ પરસ્પર આવો વિચાર કર્યો:—૩૨૯ “ જે સ્થળે અન્ન પુષ્કળ છે તે દેશ અહીંથી બહુ દૂર છે, આપણે આગળ જવા માટે હવે અશક્ત છીએ, અને જીવનપર્યંત પણ આપણે આપણા ગ્રહણ કરેલા નિયમને તો પાળવોજ છે. ૩૩૦ માટે બલાત્કારે પણ આપણું મૃત્યુ હવે આવી પહોંચ્યું છે; તો સકામનિર્જરા કરીને પોતાની મેળેજ જો સધાતું હોય તો આપણો જન્મ ખરેખર નિર્મળ—શુદ્ધ થાય.” ૩૩૧ આવો વિચાર કરી તે દંપતીએ શુદ્ધ મનથી અનશન કર્યું અને દેહનો ત્યાગ કરી પહેલાં સ્વર્ગલોકમાં તેઓ ગયાં. ૩૩૨એ પ્રમાણે પૂર્વજન્મમાં તમે બન્નેએ હિંસાનો તથા માંસભક્ષણનો ત્યાગ કર્યો હતો તથા નિયમનું ખરાખર પાલન કર્યું હતું, તેથી તમને આ સંપત્તિ પ્રાપ્ત થઈ છે. ૩૩૩ પહેલા સ્વર્ગલોકમાંથી ચ્યવીને તું મેઘરથ (હિમરથ?) નામનો વિદ્યાધર થયો છે અને યશોમતી (ધનદેવની સ્ત્રી) આ મદનમંજરી રૂપે ઉત્પન્ન થઈ છે. ” ૩૩૪

મુનિ પાસેથી પોતાનો એ પૂર્વજન્મ સાંભળીને તે દંપતી (હિમરથ અને મદનમંજરી) તું મન તે વિષે અનેકાનેક તર્ક—વિતર્ક કરવા

જૈનસિંહની હિંસાનો ત્યાગ

લાગ્યું, જેથી દુરતજ તેઓને જાતિસ્મરણ થયું અને મુનિ પ્રત્યે તેઓ બોલ્યા કે, ૩૩૫ “આપ ભગવાને અમને જે પૂર્વજન્મનું વૃત્તાત કહી સંભળાવ્યું તે, હમણા અમને જાતિસ્મરણ થવાથી જાણે પ્રત્યક્ષ હોય તેમ અમારી મનમુખજ જણાય છે ૩૩૬માટે હે પ્રભુ ! તમે અમને ગૃહગ્ર્યને યોગ્ય ધર્મનો ઉપદેશ કરો, કેમકે મહાકુબ્જ એવા ચારિત્રને અમે ગ્રહણ કરી શકીએ તેમ નથી ” ૩૩૭ તે માલળી મુનિએ, વિનયનત્ર એવા તે બંને સ્ત્રી પુરુષને, મમ્યકૃત્વના મૂળ કાળજીરૂપ બાગ વ્રતો ગ્રહણ કરાવ્યા ૩૩૮ એ ગીને તેઓ બંને જણ જૈનધર્મનો સ્વીકાર કરી મહામુનિને વદન કરી પોતાના નગરમા દાખલ થયા અને મુનિએ પણ બીજી તરફ વિદાગ કર્યો ૩૩૯ પછી તે દંપતીએ નિગતીયાગપણે શુદ્ધ ગૃહગ્ર્યધર્મનું પાલન કરી અને અનનનવ્રત ગ્રહણ કર્યું, ૩૪૦ અને તેનું પણ નિગતીયાગપણે આગધન કરી તેઓ બંને સ્વર્ગમા ગયા ભવિષ્યમા ત્યાથી અત્રીને મદાવિદેહ ક્ષેત્રમા મનુષ્યાવતાર ગ્રહણ કરી તેઓ મોક્ષે જશે ૩૪૧

જૈનસિંહની હિંસાનો ત્યાગ

(વેસ્ટ બોલો-) હે ગજ ! એ પ્રમાણે જે કાંઈ મનુષ્ય યજ્ઞવતી પેઠે પ્રાણીઓની હિંસા કરતો નથી તથા મામ ભક્ષણ કરતો નથી તે પણ પુણ્યશાળી ધર્મ શકે છે ૩૪૨ વેમટનુ એ વચન માલળી જૈનસિંહ ગાનએ તેને દર્શુ કે, “ હે એહિ ! હું મદાગાને માટે માંમભક્ષણનો ત્યાગ કરી શકું તેમ નથી, નો પણ હું પોને, નિગપગાંધી પ્રાણીઓનો કદી વધ કરીશ નહિ અને મરિનામા પદ્મ દિવમ સુધી મામનો પણ ત્યાગ કરીશ ” ૩૪૩-૩૪૪ત્યાગે શ્રેષ્ઠી બોલ્યો કે, “ હે પ્રભુ ! વાદ ! ધન્ય છે તમને ! તમે માન આટલુજ સાંભળ્યું તેટલામા નો જીવના વધનો તમે ત્યાગ કર્યો, ૩૪૫ હીં છે, તમે તમાગ

વચનને સત્ય કરીને આટલું પણ તમારું વચન પાળજો. કેમકે સત્યનું પાલન કરવું તેજ સત્પુરુષોનો સદા ધર્મ છે. ”૩૪૬ પછી જૈત્રસિંહ બોલ્યો:—“ હે શ્રેષ્ઠિ ! આમાં તમે આટલો બધો આગ્રહ શા માટે કરો છો ? ભુખ્યા માણસને ભોજન માટે શું પ્રાર્થના કરવી પડે કે ?” ૩૪૭ વળી પણ રાજાએ કહ્યું કે, “ તમે મારા અતિથિ તરીકે અહીં આવ્યા છો, તેથી પ્રથમથીજ મને માન્ય તો હતા પણ હવે તો તમે મને ધર્મોપદેશ આપ્યો તેથી મારા અત્યંત પૂજ્ય બન્યા છો. ૩૪૮ માટે મેં આપેલા ગૃહમાં તમે અહીંજ રહો. હું તમને સર્વનગરવાસીઓના શિરોમણિ કહું છું. તમારે નિત્ય મારી પાસે આવ્યા કરવું.” શ્રેષ્ઠિને એ પ્રમાણે કહીને રાજાએ છઠ્ઠીદાર મારફત સંધને રથયાત્રા કરવાની આજ્ઞા કરી, તેમજ આખા નગરમાં અમારિ ઘોષણા કરાવી દીધી. ૩૪૯-૩૫૦ વળી વેસટ માટે શ્રેષ્ઠ નિવાસગૃહની મંત્રીને આજ્ઞા કરી જેથી તે મંત્રીએ શ્રેષ્ઠીની સાથે જઈ રાજાની આજ્ઞા પ્રમાણે સર્વ વ્યવસ્થા કરી આપી. ૩૫૧ પછી શ્રેષ્ઠી વેસટ પણ નગરની બહાર રાખેલા પોતાના કુટુંબને ત્યાં લાવ્યો અને રાજાએ આપેલા ઇન્દ્રલવન જેવા ધરમાં સુખેથી રહેવા લાગ્યો. ૩૫૨ પછી અન્યોન્યને ત્યાં જવા આવવાથી તથા એકબીજાનાં પ્રિય લાષણથી રાજા તથા શ્રેષ્ઠી વચ્ચે કૃણુ તથા બળદેવના જેવી ગાઢ પ્રીતિ ઉત્પન્ન થઈ. ૩૫૩ એ રીતે રાજાની કૃપા સંપાદન કરીને પણ વેસટ શ્રેષ્ઠીએ ક્રોધને કદી કઠોર વચન કહ્યું ન હતું. કેમકે ચંદ્રકાંત મણિ અમૃત વિના બીજી વૃષ્ટિજ કરતો નથી. ૩૫૪ વેસટને રાજાએ જેમ જેમ માન આપવા માંડ્યું તેમ તેમ તેણે લોકોનો ઉપકાર કરવા માંડ્યો. જેમ દાખલા તરીકે—ચંદ્રમાને શંકરે મસ્તકપર ધારણ કર્યો, ત્યારે તેણે સર્વનો સદા ઉપકાર કરવા માંડ્યો. ૩૫૫ એ પ્રમાણે સમગ્ર નાગરિકોના શિરોમણિપણાને ધારણ કરતો, દાનમાં કદપ્પૃક્ષની બરોબરી કરતો અને પોતાના યશ

જૈનસિંહની હિંસાનો ત્યાગ

વિદ્યાલથી આખા વિશ્વને પૂર્ણ કરી દેતો તે વેસટ ઈંદ્રી એ નગરમાં
ધણા લાખા કાળ મુધી રહ્યો ૩૫૬

શ્રીગતુ જયમહાતીર્થોદ્ધાર પ્રજાવમાં પહેલો પ્રસ્તાવ સમાપ્ત.

પ્રસ્તાવ ૨.

વેસટના વંશનું વર્ણન.

વાસમાસેદુષસ્તસ્ય ધર્મકર્મજુષસ્તથા ॥

પ્રસિદ્ધિરાસીત્ સ યથા હ્યુપમાનમભૂત્ સત્તામ્ ॥૧॥

શ્રેષ્ઠી વેસટ એ નગરમાં રહીને ધર્મકર્મ કરવા લાગ્યો. જેથી તેની એટલી બધી પ્રસિદ્ધિ થઈ કે સત્પુરુષોમાં તે ઉપમા આપવા યોગ્ય થઈ પડ્યો.^૧ તેને વરદેવ નામનો એક પુત્ર ઉત્પન્ન થયો, જે ખરેખર શ્રેષ્ઠ દેવ જેવોજ હતો. તે ઉદાર મનવાળો હોઈને દેવના જેવીજ સમાનતા ધરાવતો હતો. માત્ર તેની સ્વર્ગમાં સ્થિતિ ન હતી. (આટલોજ તેનામાં તથા દેવમાં અંતર હતો.)^૨ અનુક્રમે વેસટે ધરનો સર્વ કારભાર પોતાના પુત્રને સોંપી દીધો અને પોતે તો અનશન ગ્રહણ કરી શુભ ધ્યાનયુક્ત થઈને સ્વર્ગે ગયો.^૩ પછી તેનો પુત્ર વરદેવ પણ પિતાની પેઠેજ નગરવાસીઓનું મુખ્યપણું કરવા લાગ્યો.

વેમટના વંશનું વર્ણન.

અને લોકોનો ઉપદગ કરતો પૃથ્વીપર પ્રસિદ્ધ થયો.^૪ સમય જતાં તેને પણ જિનદેવ નામનો એક પુત્ર થયો, કે જેની શુદ્ધિ જિનભગવાનના અગ્નિયુગલનું સેવન કરવામાં આમંત્રિત રહેતી હતી.^૫ અપાર શુદ્ધિવાળા તેના પિતાએ અનુક્રમે ગૃહનો મર્વ કાઢાવ્યો તેના પર નાખી દીધો. અને પોતે માર્ગમાં રહેલો મુગાફર એક ગામથી જેમ બીજો ગામ જાય તેમ, સ્વર્ગમાં ગયો.^૬ જિનદેવ, દેવપૂજા વગેરે કરવામાં સદા તત્પર રહેવા લાગ્યો અને સત્પુરુષોમાં માન્ય થઈ સુખેથી કાળનિર્ગમન કરવા લાગ્યો.^૭ પછી તેને પણ યોગ્ય મમયે અપ્પટ્ટ ગુણોના ભડાર રૂપ એકપુત્ર થયો તેનું નામ 'નાગેન્દ્ર' હતું અને રાજાઓ પાસે તેનું ધણું માન હતું.^૮ 'તે નાગેન્દ્ર પોતાના ગોત્ર (કુળ-અથવા પૃથ્વી કે પર્વત) નો ઉદ્ધારક હતો, જેથી ગેય નાગની પેઠે પોતાના 'નાગેન્દ્ર' નામને તેણે મત્સ્ય કૃત્યું હતું (અર્થાત્ ગેય નાગ જેમ પૃથ્વી તથા પર્વતોનો ઉદ્ધારક છે-ધાગણ કરનાર છે તેમ તે નાગેન્દ્ર પણ પોતાના વશનો ઉદ્ધારક હતો,) માત્ર ગેય નાગમાં જેમ બે શ્વલ તથા વક્ત્રગતિ છે તેમ, એ નાગેન્દ્રમાં બે શ્વલ (એટલે અબી બોલા ને અબી ફાટ-એવી) ન હતી અને તેની ગતિ (ચાલચલગત) પણ મગ્ગ હતી.^૯ નાગેન્દ્ર નામના તે પોતાના પુત્રે વગ્નો બધો ભાગ ઉપાડી લીધો ત્યારે એક દિવસે જિનદેવ (તેનો પિતા) ખરાદીયામાં વહેલો ઉડી સાવધાન થઈ આ પ્રમાણે વિચાર કરવા લાગ્યો, -^{૧૦} "આ સમગ્ર જગતમાં સમસ્ત વસ્તુઓને પ્રાણીઓ પોતે પ્રત્યક્ષપણે ક્ષણિક-નાશવત બોધ રહ્યા છે,^{૧૧} તો પણ શરીર આદિ પદાર્થોમાં ગાઢ પ્રીતિરૂપ સાકળથી જડાઈ જઈને પોતાને હિતકર ધર્મ કરતા નથી, કે જે ધર્મે ધનાદિ સર્વ પદાર્થો આપ્યા છે,^{૧૨} તેમજ બીયારા ગૃહસ્થાશ્રમીઓ મોહરૂપી ગ્રહના આવેશથી એટલા બધા પરત્ર બની જાય છે, કે જેથી તેણે (મોહરૂપગ્રહે) પોતાની ક્ષેત્રી કર્યા છતાં પણ તેઓ જાણી

શકતા નથી. ૧૩ વળી આ સંસારમાં સ્ત્રી તો ખરેખર હાથીને બાંધવાની સાંકળ જેવી છે, કે જે પુરુષરૂપ હાથીને એવો તો વશ કરે છે કે કોઈ સમર્થ પુરુષ પણ તેથી પોતાનું ઇષ્ટ સાધન કરી શકતો નથી. ૧૪ દેવે મારા પગમાં પુત્ર રૂપી મોટી બેડી નાખીને મને એવો બાંધી મૂક્યો, જેથી મને મુક્તિ (મોક્ષ) દુર્લભ બેવામાં આવે છે. ૧૫ અરેરે ! હું જિનભગવાનનાં વચનામૃતનું હમેશાં શ્રવણ કરું છું, છતાં કામરૂપ ગ્રહના આવેશથી ગાંડોતૂર બની જઈને મેં મારા યૌવનને વ્યર્થ ગુમાવ્યું. ૧૬ મારી જીવાની ચાલી ગઈ છે અને મારો દેહ અતિ-શય વૃદ્ધાવસ્થાથી ઘેરાઈ ગયો છે. માટે શક્તિહીન થયેલા મારામાં હવે દીક્ષા લેવાની યોગ્યતા તો રહી નથી. ૧૭ પણ મારો પુત્ર મારી આ-જ્ઞામાં રહે છે અને તેણે ધરતો ભાર પણ ઉપાડી લીધો છે, તો ધનતો ધર્મમાં વ્યય કરીને હું પરલોક સાધન કરું. ૧૮ અને ગુરુમહા-રાજને બોલાવી તેઓની સમક્ષ મોટા ઉત્સવપૂર્વક અઘાધઓ કરાવું, તેમજ સાધર્મિકાનું વાતસલ્ય તથા સાર્વજનિક અન્નસત્ર કરાવી મેં મેળવેલા દ્રવ્યને સફળ કરું.” ૧૯-૨૦

આવો મનમાં વિચાર કરી સવારમાં તે મહાપુરૂષે પોતાના પુત્રને બોલાવ્યો અને પોતે વિચારેલો રાત્રિનો સર્વ વિચાર તેને જાણા-વ્યો. ૨૧ પિતાનો એ વિચાર જાણી મનમાં પ્રસન્ન થઈને પુત્રે કહ્યું કે, “ બહુ સાર, આપ આપે સંપાદન કરેલા દ્રવ્યને ધર્મ કાર્યમાં વાપરો; એથી બીજું મારે આપની પાસે શું માગવાનું હોય ? (અર્થાત્ હું પણ એજ માગું છું કે, ઘણી ખુશીથી આપના દ્રવ્યનો ધર્મકાર્યમાં આપ ઉપયોગ કરો.) ૨૨ હરકોઈ પુત્ર મરણ પામેલા પોતાના પિતાનું ધન લઈને તેનો દેવાદાર થાય છે, પણ પિતા પોતેજ પોતાની હયાતીમાં પોતાનું ધન વાપરી નાખે તો પુત્ર તેના ઋણમાંથી મુક્ત થાય છે. ” ૨૩ પુત્રના એ વચનથી જિનદેવ પ્રસન્ન થયો. તેને

જિનેશ્વરના માર્ગમા ગહીને બમણો ઉત્સાહ પ્રાપ્ત થયો ૨૪ પછી
 શ્રેષ્ઠી જિનદેવે “ક્રમચરિ” નામના પોતાના ગુરુમહાગજને મત્વ
 બોલાવ્યા અને પોતાના મનોગ્ધને મપૂર્ણ કર્યો ૨૫ પછી તે શ્રેષ્ઠીએ
 કૃતાર્થ થઈને બે દાય બેડી ગુરુમહાગજને કહ્યું કે, “હે પ્રભુ ! હજી
 મારૂં આયુષ્ય ઘટકુ છે, તેનો આપ વિચાર કરો ” ૨૬ તે માલગી
 આચાર્ય મહારાજે વિચાર કરીને કહ્યું કે, “હે જિનદેવ ! તારૂં આયુ
 ધ્ય હવે ત્રણ મહિના બાકી છે મારે તું ધર્મપગાયણ થા ” ૨૭
 તે પછી તેજ સમયે એકદમ ઉભો થઈ જઈને તથા ગુરુને પ્રાર્થના
 કરીને તે શ્રેષ્ઠી પોતાનું મૃત્યુ મનીષમા આવ્યું તેથી ધર્મ કરવામા
 ઉઘમી થયો ૨૮ તેણે યોગ્ય મમયે આચાર્ય મહાગજને બોલાવીને
 અનશન વ્રત ગ્રહણ કર્યું અને પ્રાણી મારને અભયદાન આપ્યું ૨૯
 એ રીતે નિગતીચાપણે અનશન વ્રત પાળીને તે શ્રેષ્ઠી સ્વર્ગમા ગયો
 અને પાછળથી તેના પુત્રે તેની મર્વ મગ્ધુક્રિયા કરી ૩૦ તે પછી
 તેનો પુત્ર નાગેન્દ્ર, ધગ્ના ઐશ્વર્યને પામ્યો અને મમય જતા મેઢો
 બાધાઓથી એક પુત્ર પ્રાપ્ત કરીને તે આનંદ પામ્યો ૩૧ તેણે પોતાના
 પુત્રના અવયવોમા અદ્ભુત લક્ષણો જોઈને ધણાજ ઉત્તમવર્ણક તેનું
 ‘મલ્લક્ષણ’ એવું નામ પાડ્યું ૩૨ પછી તે મલ્લક્ષણે મમય કર્ણાઓને
 અદ્વપસમયમાજ અભ્યાસ કરી લીધો અને વ્યવહાર, આચાર તથા
 ગુણોમા પણ તે કુશળ થયો ૩૩ એટલે તેનો પિતા નાગેન્દ્ર, ધગ્નો
 મર્વભાગ પુત્ર ઉપર રદાપીને તેમજ પોતાના ધનને માત્ર ક્ષેત્રોમા કૃતાર્થ
 કરીને સ્વર્ગ ગયો ૩૪ એ પ્રમાણે પિતા સ્વર્ગ ગયો ત્યારે સુવર્ણ
 મમાન ક્રાંતિવાળો માધુ મલ્લક્ષણ, પોતાના ધગ્ના વંશવોનો સ્વામી
 થયો ૩૫ તેની શુદ્ધિ દેવોની પૂજામા તથા આવસ્યક વગેરે ધર્મ-
 કર્મમાં નિત્ય આમદત રહેવા લાગી અને ગુરુભક્તિમા તત્પર ગહી
 મુખપૂર્વક તે મુખેથી પોતાનો મમય ગાળવા લાગ્યો ૩૬

હવે એક દિવસે ગૂજરાત દેશમાંથી કોઈ સાર્યવાદક પોતાના સાર્યની સાથે અટળક કરીઆણાં લખતે તે નગરમાં આવ્યો. ૩૭ એક સમયે તે પોતાની દુકાનમાં સ્વસ્થ થઈને બેઠો હતો. ત્યારે સદસક્ષણે હર્ષથી અને કૌતુકથી આવી લોકવાયકા તેને પૂછી. ૩૮ “ તમે કયા દેશમાંથી આવ્યા છો ? તમારો એ દેશ ક્રેવો ગુણુવાન તથા સમૃદ્ધિમાન છે ? એ દેશમાં જે કોઈ શ્રેષ્ઠ નગર હોય તે વિષે મારી આગળ તમે સંપૂર્ણ વર્ણન કરો. ” પછી તે સાર્યપતિએ કહ્યું કે, “ હે મહા બુદ્ધિમાન ! હું ગૂજરાત દેશમાંથી આવ્યો છું, ખરેખર, જે મને એકે હજાર જીલ્લો હોય તોજ એ દેશના ગુણોને હું વર્ણવી શકું. ૩૯-૪૦ તો પણ એ દેશના કેટલાએક ગુણોનું હું થોડુંકજ વર્ણન કરું છું. કેમકે, ઇન્દ્રની સમૃદ્ધિ જે કે અદ્ભુત છે તોપણ તેનું શું વર્ણન કરવામાં આવતું નથી ? ૪૧ ગૂજરાત દેશની ભૂમિ સમગ્ર જાતની ધાન્યસંપત્તિને ઉત્પન્ન કરવામાં સમર્થ છે, ત્યાં પર્વતો ઘણા આવેલા છે, તેના ફૂવાઓ તદ્દન સમીપમાંજ રહેલા જળથી ભરપૂર છે અને તેથીજ તે ભૂમિ કેવળ જળમય છે. ૪૨ વળી તે દેશમાં નારંગી, મોસંબી, જાંબુ, લીંબડા, કદબ, કેળ, સરગવો, કોદ, કરમઠાં, ચારોળી, પીંડુ, આંબા, સીતાફળ, બહેડાં, બીજેરાં, ખજૂર, દ્રાક્ષ, શેરડી અને ફળુસ વગેરેનાં ઝાડ તેમજ બોરસળી, કેવડો, જાંબ, ચપો, શેવંતી, માલતી, વાળો, જસુદ, સમુલ, જૂંઘ-વગેરે લતાઓ પુષ્કળ છે. ૪૩-૪૪ તારી પાસે હું કેટલાંક વૃક્ષોનાં નામ લઉં, પણ સંક્ષેપમાં એટલુંજ કહી શકાય કે આ પૃથ્વી ઉપર જેટલાં વૃક્ષો ફળવાળા ગણાય અને જેટલાં વૃક્ષો પુષ્પવાળા થાય છે-તેઓ સર્વે તે દેશમાં છે. ૪૬ એટલુંજ નહિ પણ એ દેશની ભૂમિમાં એવો ગુણ છે કે જેથી મગ, તુવેર, ડાંગેર, અડદ, ઘઉં, જીવાર અને બાજરી—વગેરે સર્વ જાતનાં અન્ન નીપજે છે. ૪૭ એ દેશમાં રહેનાર સર્વ મનુષ્ય, સમુદ્રના પુષ્કળ દિનારાઓ પર

વેસટના વંગતુ વર્ણન

અહ્ય વ્યવમાય કરે છે તો પણ અખૂટ ધન મપાદન કરે છે ૪૮ વળી ત્યા નાગર (મોપારી) ના ટુકડાં તથા નાગરવેલના પાન મિત્રોની પેઠે પ્રાણીઓના મલીન મુખને પણ ગંગી આપે છે ૪૯ તેમજ એ દેશમા પગમ, કુવા, તળાવ, ગામ અને અન્નક્ષેત્ર વગેરેમા ગિચ્છિતિ દગનાગ દોષપિણ્ય મુસાફરો પોતાની માથે ભાથુ કે પાણી કદી લેતા નથી ૫૦ તે દેશમા મુસાફરો ગાઢ વૃક્ષોની પન્નિત નીચે ચાલે છે, તેથી સૂર્યના તાપથી ઢી મતાપ પામતા નથી ૫૧ શત્રુજય, રૈવતક (ગિરનાર) વગેરે તીર્થો પણ એ દેશમા વણા આવેલા છે, કે જેઓ પોતાનુ સેવન કરનાર લવ્યજીવોને મોક્ષપટે પહોચાડી આપે છે ૫૨ વળી મોમનાથ, બ્રહ્મ-સ્થાન, મૂળસ્થાન તથા સૂર્યતીર્થ વિગેરે લૌકિક તીર્થો પણ ત્યા છે ૫૩ એ દેશમા કસુબી તથા મજ્જીઆ રગથી ગોલા અને વૈશમથી વણેલા રગભેરગી વસ્ત્રોને મર્વ મનુષ્યો મદા ધાગણુ કરે છે ૫૪ અને ત્યાં પ્રાણીઓના ઉપકારથી, મદામાથી તથા પ્રિય ભાપણોથી વિદ્વાનો પ્રમન્ન થાય છે તેથી એ દેશને 'વિવેદમૃદસ્પતિ' એવુ ઉપનામ આપે છે ૫૫ અગ્રેષ્ઠ, પૃ્તી પર જોટલા દેગો છે તેઓ મર્વે એ દેશની સમાનતા ઢરી ગોકે તેમ નથી, અને સ્વર્ગને તો મે જોયુ નથી તેથી સ્વર્ગની માથે પણ એ દેગની સમાનતા હુ કેમ ઢહી રાહુ ? ૫૬ એ દેશના ગામડા પણ અતુલ વૈભવવાળા હોમને નગરો જેવા છે અને નગરોની ગણતરી તો તારી પાસે હુ કોઈ રીતે ઢરી શકુ તેમ નથી ૫૭ કેમકે તે દેશ મલ્લસાણુ । એ દેશમા અણુદિલપુગ, મ્તભનીર્ય-વગેરે સ્વર્ગના જેવા અમખ્ય નગરો છે ૫૮

પ્રદહાનપુગનુ વર્ણન

હાતમા એ દેશમા પ્રદહાનપુગ નામનું એક નગર છે હુ માનું છુ કે સ્વર્ગમા પણ એના જેવુ કોઈ નગર હોગે કે કેમ ? એ રાકા-અપ છે ૫૯ એ નગરમા પુષ્કળ ધન મપાદન કરવાના મયોગો

આવી મળે છે, તેથી માણસો તેને ‘ સ્થલવેલાકૂલ ’—સ્થળબંદર એવું
બીજું નામ પણ આપે છે. ૬૦ વળી તે સ્થળે શ્રીપાર્શ્વનાથ ભગવાનનું
‘ પ્રદક્ષાદનવિહાર ’ નામનું દેરાસર છે, જે દેવોના ઘર જેવું સુંદર
છે. ૬૧ એ નગરમાં જેટલાં દેવમંદિરો છે તે સર્વના ઉપર સુવર્ણના
કાંગરાઓ આવી રહ્યા છે, તેથી એ નગરે બહુ મુકુટો પહેર્યા હોય એમ
જણાય છે, ૬૨ તેમજ સુવર્ણના દાંડા તથા કળશોની સ્વચ્છ દ્રેણાયલી
કાંતિવડે પ્રાતઃકાળમાં લોકો, પોતાના નેત્રોનો પ્રકાશ સ્ખલિત થઈ
જવાને લીધે ઉંચે જોઈ શકતાં નથી. ૬૩ વળી તે નગરમાં આર-
તિના સમયે ઝાલરોના ઝણુઝણાટથી તિરસ્કાર પામેલો કળિકાળ-
રૂપી શત્રુ, એ નગરમાંથી દૂર નાસી જાય છે. ૬૪ ત્યાંની
બજારો અગણિત કરીઆણાંઓથી એટલી બધી ભરપૂર છે, કે જેથી
મનુષ્યો જ્યારે કંઈ ખરીદવા માટે નીકળે છે ત્યારે જૂદી જૂદી
વસ્તુઓને જોઈને પોતાને ખરીદવાની વસ્તુ ખરેખર ભૂલી જાય છે. ૬૫
જેમ રોહણાચળ પર્વતમાં મણિઓ ઉત્પન્ન થાય છે તેમ, એ
નગરમાં પણ ગુણવાન, દ્રવ્યથી ઉલ્લાસવાળા અને મનુષ્યો-
માં અલંકાર જેવા સંઘનાયક રૂપ મણિઓ ઉત્પન્ન થાય છે. ૬૬
અરે! બીજા વિશેષ કૌતુકનું તો શું વર્ણન કરવામાં આવે પણ તે
નગરમાં સાધુઓ *સકલત્ર (એટલે વિરોધ પક્ષમાં સ્ત્રીસહિત અને
વિરોધપરિહાર પક્ષમાં સર્વનું રક્ષણ કરનારા) છે અને દેવાલયો
અપ્રતિમ(વિરોધપક્ષમાં પ્રતિમારહિત અને વિરોધપરિહારપક્ષમાં અનુપમ
—સર્વોત્તમ) છે. ૬૭ વળી એ નગરમાં જે નગરવાસીઓ શિવભક્ત
છે તેઓ સુગત (એટલે વિરોધપક્ષમાં બૌદ્ધમતને અનુસરનારા
અને વિરોધપરિહારપક્ષમાં શ્રેષ્ઠ ગતિવાળા) છે, બૌદ્ધમતના અનુ-
યાયીઓ વિજયની અલિલાષાવાળા છે (રાગાદિ શત્રુઓ પર વિજય

* અહીંથી જે શ્લોકમાં વિરોધાભાસ અલંકાર મૂકવામાં આવ્યો છે.

મેળવવા પ્રયત્ન છે) અને જેઓ જોના છે તેઓ પણ શિવ (વિરોધપક્ષમાં શક અને વિરોધપક્ષિદારપક્ષમાં મોક્ષ)માં આસક્ત રહે છે. આ સિવાય બીજી કયું આશ્ચર્ય હોઈ શકે ? ૬૮ હે પ્રેમિ ! એ નગરમાંથી હું અહીં આવ્યો છું, ખરેખર એ નગરને તે તારી દૃષ્ટિએ જો પ્રત્યક્ષ જોયું હોય તોજ તું કૃતાર્થ થઈ શકે " ૬૯ માર્થપતિએ કહેલા તે વચન માલખીને માધુ સસ્ત્રક્ષણનું મન પ્રહ્લાદનપુર જવા માટે એકદમ હિતાવળી બની ગયું ૭૦ પછી અનુક્રમે પ્રાપ્ત કરવા ચોખ્ખો એવા સર્વ સંબંધને પોતાને વશ કરી તે સસ્ત્રક્ષણ પેલા માર્થપતિની સાથેજ પ્રહ્લાદનપુર નગરને રસ્તે પડ્યો ૭૧ અનુક્રમે અવિચ્છિન્ન રીતે મુમાદરી કરવાથી તે પ્રહ્લાદનપુર નગરમાં જઈ પહોંચ્યો અને ત્યાં નગરમાં પ્રવેશ કરતા જ તેને ઉત્તમ શકુનો થયા ૭૨ જેવા કે—પોતકી નામનું એક પક્ષી પોતાની જમણી પાખ પર લીલા ધાસવાળા પ્રદેશ ઉપર બેઠેલું તેના જોવામાં આવ્યું અને પછી તે પક્ષી સુદૃઢ એટલે કરીને, શિર સ્થાની મોટો શબ્દ કરીને તથા ડાખી તગ્ધ થઈને આખાના વૃક્ષ ઉપર જઈ બેઠું એ પક્ષી ત્યાં જઈને જેવું બેઠું કે તુરંત જ આપોઆપજ તેના મુખમાં ખોગકની પ્રાપ્તિ થઈ. ૭૩-૭૪ મણિકંઠ-એટલે આપપક્ષી પણ ઉત્કૃષ્ટિત થઈને જમણી તરફથી ડાખી તગ્ધ ગયું અને એક કૃતરે સારે ઠેકાણે મૂનીને ડાખી તગ્ધથી જમણી તગ્ધ આવ્યો ૭૫ વળી એ સસ્ત્રક્ષણે તે નગરની અદ્ય ત્યાં પ્રવેશ કર્યો, ત્યારે શ્રીપાર્શ્વનાથ લગ્નનાનો રથ તેને માંમે મળ્યો પછી તે પોતે પણ અંધની સાથે નગરમાં ફર્યો ૭૬ તે મંથમે એક સકુનવેષા, કે જે તેની સાથે જ ત્યાં આવ્યો હતો તે બોલ્યો કે, " તમે આ નગરમાં જો રહેનો તો તમને પુત્ર તથા ધનનો લાભ થશે, તમારા વશમાં ઉત્પન્ન થશે પુત્રો સંધના નાપક થશે, વગી બીજા કેટલાએક પુત્રો તો દેવોના મંદિરો બંધાવશે અને તમારી

પ્રસ્તાવ ૨.

ચોથી પેઢીમાં જે એક પુત્ર થશે તે તો તીર્થનો ઉદ્ધાર કરનાર થશે. કેમકે તમે નગરમાં જ્યારે પ્રવેશ કર્યો ત્યારે ચોથા શકુનમાં ભગવાનનો આ રથ તમને સામે મળ્યો છે. ૧૭૭-૭૯ તે પછી એ શકુનવેત્તાને દ્રવ્ય તથા પાન વગેરે આપીને સદૃશ્યે સન્માન કર્યું અને રથમાં બેઠેલા શ્રીપાર્શ્વનાથ ભગવાનને નમન કરી પોતાના શુરુને પણ વંદન કર્યું. ૮૦ સદૃશ્યે પેલા સાર્થપતિના વર્ણન કરતાં પણ અધિક સુંદરતાવાળા તે નગરને પ્રત્યક્ષ બોધ, પોતાનાં બન્ને નેત્રોને, જન્મને તથા જીવિતને કૃતાર્થ માન્યાં. ૮૧ પછી તેણે ત્યાં રહેવા માટે અનાયાસે એક મકાન મેળવી લીધું અને તેમાં તે સ્વસ્થ મનથી રહેવા લાગ્યો તથા સુખેથી ધન સંપાદન કરવા લાગ્યો. ૮૨ એ રીતે સુંદર એક વૃક્ષની પેઠે પોતાના મૂળને મજબૂત રીતે બાંધીને તે ત્યાં રહ્યો ત્યારે તેની છાયા (કાંતિ) સર્વના આશ્રયસ્થાનની પેઠે ક્રાંતિક અપૂર્વ-અલૌકિક થઈ. ૮૩ હવે એ નગરમાં ઉપકેશ નામનો એક ગચ્છ હતો અને તેની વ્યવસ્થા નીચે પાર્શ્વનાથ ભગવાનનું એક મંદિર હતું. તેમાં એ શ્રેષ્ઠી (સદૃશ્ય) આનંદપૂર્વક ગોષ્ઠિક થયો-અર્થાત્ દેરાસરના વ્યવસ્થાપક તરીકેનું કામ કરવા લાગ્યો. ૮૪ પછી તે શ્રેષ્ઠીને ‘આજડ’ નામનો એક પુત્ર થયો કે જે સમુદ્રમાંથી ઉત્પન્ન થયેલા ચંદ્રમાની પેઠે પોતાની સર્વ કળાઓના વિસ્તારથી પૃથ્વીમાં સર્વને આનંદ પમાડવા લાગ્યો. ૮૫ વળી તે આજડ શ્રીપાર્શ્વનાથના દેરાસરમાં, પૌષ્ઠશાળામાં તથા પોતાના શુરુઓ પાસે આદરપૂર્વક ભક્તિભાવ કરવા લાગ્યો. ૮૬ પોતાનો પિતા જ્યારે મરણ પામ્યો, ત્યારે આજડ તેમને સ્થાનકે આવ્યો અને લોકોમાં અધિકાધિક માન્ય થયો. ૮૭ જેમ પૂર્વાચલ ઉપર સૂર્ય ઉદય પામે તેમ, એ આજડ પણ સાર અસાર વસ્તુનો જગતમાં પ્રકાશ પાડતો તથા લોકોનો નિરંતર ઉપકાર કરતો પ્રતિદિન અવ્યુદય પામવા લાગ્યો. ૮૮ તેણે ઉપકેશ ગચ્છના પાર્શ્વનાથના

વેસટના ચરણું વર્ણન

દેગસગમા એકવીસ આગળની શ્રીઆદિનાથ ભગવાનની પ્રતિમાને મળ-
નાયકજી તરીકે તથા તેમના પરિવારમા એકમે ગિત્તે ૫૧૭ પ્રતિ-
માઓને તૈયાર કરાવી અને તેઓ મર્વની શ્રીદેવગુપ્તસૂરી પામે વિવિ
પ્રમાણે પ્રતિષ્ઠા કરાવી વળી એક નવુ દેગમગ કરાવીને તેમા ફેટલી-
એક પ્રતિમાઓ ખેસાડી અને તેના આગળના ભાગમા અતિવિગાળ
એક મહા બધાઓ ૮૯-૯૧ એ પ્રમાણે નિગત ધર્મદાર્યોમા
પ્રવૃત્તિ કર્યા કરતો હતો તેવામા અનુક્રમે એને “ ગોમલ ” નામનો
એક પુત્ર ઉત્પન્ન થયો, ૯૨ તેને એના પિતાએ માગ ઉપાધ્યાય પામે
મમત્ર કરાવ્યો લખાવ્યો, જેથી તે અલ્પકાળમા જ વિદ્વાનોના
મમદ્વમા અગ્રેમગ થયો ૯૩ પછી તેને “ ગુણમતી ” નામની એક
કન્યા માથે પરણાવ્યો, કે જે કન્યા ૩૫ તથા પૌત્રનથી સુકત હતી
અને જુળ તથા શીલના ગુણથી મપન્ન હતી ૯૪ તે બન્ને ત્રી-
પુરુષના ચિત્ત પ્રીતિભાવથી એટલા ભાવિત-વામિત બની ગયા કે
જેવી તેઓનો ફેટલોક ઢાળ મુખએનમા જ ચાલ્યો ગયો ૯૫ તે
પછી એક દિવસે આજડે પોતાના આયુષનો અત અવેલો જાણી
દેવગુપ્તગુરુને પોતાની પામે બોલાવ્યા અને તેમની આગળ આવી
વિનતિ કરી, ૯૬ “ હે પ્રભુ ! આપ મારા પૂજ્ય હો અને તેથી જ
આપને પૂછુ છુ કે, આ (મગ્ણ) મમથે શ્રાવણએ જે ઢછ પોતાનુ
આત્મમાધન કરવુ જોઇએ, તેનો આપ મને તાગવા માટે ઉપદેશ કરો ”
૯૭ તે માલળી આચાર્ય મહાગજે મિથ્યાદુષ્ટતપૂર્વક સિદ્ધાન્તમા
કહેલી શુદ્ધ આગધના વિધિ પ્રમાણે તેની પામે કરાવી ૯૮ પછી
તે મત્પુરુષે ચાગે પ્રકાગના મધ પાસે ક્ષમા માગી તેમજ મર્વ જીવોને
(મન, વચન અને કાયા-એમ) ત્રણ પ્રકારે ખમાવ્યા ૯૯ પછી
સાતે ક્ષેત્રમા ધનનો વ્યય કરવા માટે પોતાના પુત્રને તેણે ગિખામણ
આપી અને પોતાના જધુઓને પોતાનુ ધન વહેચી આપી શુદ્ધ

ધ્યાન કરવામાં તે તત્પર થયો; ચતુઃશરણુનો આશ્રય કરી તે શુદ્ધિમાન શ્રેષ્ઠીએ અનશન ગ્રહણ કર્યું, પંચ પરમેષ્ઠિ નમસ્કારનો ઉચ્ચાર કરવા માંડ્યો તથા ભવ્ય જીવોના મુખથી તેનું શ્રવણ પણ કરવા માંડ્યું. એ રીતે શુદ્ધ ધ્યાન કરીને પોતાના પવિત્ર ધરનો તથા દેહનો ત્યાગ કરી તે સ્વર્ગે ગયો. ૧૦૦-૧૦૨ તેના પુત્ર ગોસલે પણ પિતાના મૃત્યુનો ઉત્સવ કરી નગરવાસીઓનાં સર્વ કાર્યો સાધવા માંડ્યા અને નિરાકુળપણે કાળ વ્યતીત કરવા માંડ્યો. ૧૦૩ તેની સ્ત્રી ગુણમતી, કે જે ઘણીજ ભાગ્યશાળી હતી તેણે લોકને આનંદ આપનારા અનુક્રમે ત્રણ પુત્રોને જન્મ આપ્યો. જેમ મનુષ્યોના કંઠની શક્તિ ત્રણ સ્વરોને ઉત્પન્ન કરે છે તેમ, ૧૦૪ એ ત્રણ પુત્રોમાં પહેલો ‘આસાધર’ નામનો હતો, બીજો ‘દેસલ’ નામનો હતો અને ત્રીજો ‘લાવણ્યસિંહ’ નામનો હતો. આ ત્રીજો પુત્ર અવસ્થાપરત્વે સૌથી નાનો હતો પણ ગુણોમાં સૌના કરતાં શ્રેષ્ઠ હતો. ૧૦૫ જેમ તક્ષક નાગ પોતાની ત્રણ ફણાઓ વડે લોકોમાં અસહ્ય ગણાય છે તેમ, ગોસલ પણ પોતાના એ ત્રણ પુત્રો વડે લોકોમાં અસહ્ય થઈ પડ્યો અને બીજા શ્રીમંતોમાં પણ મુખ્ય થઈ પડ્યો. ૧૦૬ પછી પિતાએ એ ત્રણ પુત્રોને રત્નશ્રી, ભોલિકા અને લક્ષ્મી નામની ત્રણ કન્યાઓ અનુક્રમે પરણાવી. ૧૦૭ એ ત્રણ પુત્રો હમેશાં પોતાની આજ્ઞામાં રહેતા હતા, જેથી તેઓની સહાયને લીધે ગોસલ શ્રેષ્ઠી સુખેથી પોતાનો કાળ વ્યતીત કરવા લાગ્યો. ૧૦૮ એ રીતે કટલોક કાળ ગયો તે પછી કર્મના યોગને લીધે ગોસલ શ્રેષ્ઠી અનુક્રમે નિર્ધન બની ગયો, અને બનવા ભોગ પણ છે. કેમકે લક્ષ્મી, જે પોતાના ધરણ્ય કમળમાં પણ સ્થિર રહેતી નથી, તે કાંઈ મનુષ્યને ત્યાં શું સ્થિર રહી શકે ? ૧૦૯ તે પછી અદ્યપસમૃદ્ધિવાળો થયેલો ગોસલ પણ પોતાના આયુષનો ક્ષય થયો, ત્યારે પાપશુદ્ધિ

વેમટના વંશનું વર્ણન

ગણિત થઇને મમાધિ વડે મૃત્યુ પાગ્યો ૧૧૦ એ મમયે તેનો પહેલો પુત્ર આમાધર નાની વયનો હતો છતાં પણ પોતે અપાગ્નુદિવાળો હોવાથી ધગ્ના ભાગને તેણે ઉપાડી લીધો. ખરૂં છે કે, ધૂસરી ધાગણુ કાઢવાને યોગ્ય થયેલો બળદ શુ વયની દગકાર ગણે છે ? ૧૧૧ એક દિવસે આમાધરે પોતાની જન્મપત્રિકા દેવગુપ્તસૂરિને બતાવી અને પ્રશ્ન કર્યો કે, “ હે પ્રભુ ! હું ધનવાન થઇશ કે નહિ ? ” ત્યારે આચાર્યે વિચાર કરીને કહ્યું કે, “ હે ભદ્ર ! તું અસ્પૃશ્યમયમા જ અપાગ્ન ધનનો સ્વામી થઇશ, પણ તે મેળવેલા ધનને જો તુ ધર્મ-કાર્યમા નહિ વાપરે તો એ ધન પોતાની મેળે તારી પામેથી ચાલ્યુ જાયો માટે તુ અવિનાશી પુણ્ય કર્મ કરજો ” ૧૧૨-૧૧૪ તે માલખી આમાધરે પ્રણામ કરીને શુરુને કહ્યું કે, “ હે પ્રભુ ! મને જો ધન પ્રાપ્ત થશે તો ધર્મ વિના બીજે કાષ્ઠપણુ અથવા તેનો હું વ્યય કરીશ નહિ ” ૧૧૫ આવી પ્રતિજ્ઞા કરીને તે મત્યપુરુષ, તે દિવસથી આગલી જે કાંઈ અસ્પૃશ્ય ધન પણ મપાદન કરતો હતો તે મર્વને ધર્મમા અર્પણુ કરી દેતો હતો ૧૧૬ એક દિવસે તે, શ્રીદેવગુપ્તસૂરિને વાદવા માટે પુણ્યરૂપ હાથીની સાથા સમાન પાપપ્રયાગમા ગયો ૧૧૭ તે વખતે શુરુમદ્દાગજ દેવવદન કરતા હતા તેમને વાદીને શુરુએવાની ધ્વજાથી તે ત્યાં બેઠો ૧૧૮ તે વેળા બીજા માધુઓ ભિક્ષા લેવા માટે જ્યારે બહાર ગયા, ત્યારે કોઈ એક માત વર્ષની કન્યા ગમતી ગમતી એક-દમ વેગથી ઉપાશ્રયમા આવી, ૧૧૯ એટલે તેજ મમયે ગાન્યકા નામની દેવી તે કન્યાના સગીરમાં દાખલ થઇ, ત્યારે આચાર્ય મદાગજે પોતાના મનમાં જે જે અર્થો ચિંતવ્યા હતા તે મર્વ તે દેવીને પૂછ્યા અને તેણે તેના મર્વ ઉત્તરે પણ કહ્યા ૧૨૦ પત્ની આમાધરે પણ શુરુને નમન કરી પૂછ્યું કે, “ મને ધન પ્રાપ્ત થશે અથવા નહિ થાય, તે વિશે પણ આપ દેવીને પૂઝો ” ૧૨૧ ત્યારે શુરુની ત્રેરણાથી તે જગદી-

પ્રસ્તાવ ૨.

શ્વરીએ કહ્યું કે, “ થોડાજ દિવસમાં આને પુષ્કળ ધન પ્રાપ્ત થશે. પરંતુ આને સદા દક્ષિણ દિશામાંથીજ લાલ થશે, ઉત્તર, પૂર્વ કે પશ્ચિમ દિશામાંથી કદી લાલ થશે નહિ. ” એમ કહીને તે સત્યકાદેવી ત્યાંથી અંતર્ધાન થઇ ગઈ એટલે આચાર્ય મહારાજે આશાધરના મસ્તકપર અમંગળનો નાશ કરનાર વાસક્ષેપ છાંટ્યો. ૧૨૨-૧૨૪ તે પછી સાધુ આશાધરે દેવતી વાણી ઉપરથી કુટુંબીઓની સાથે જવું-આવવું કરીને કેટલોક સતત વ્યવહાર (વેપાર-રોજગાર) ચાલુ કર્યો. ૧૨૫ અને અનુક્રમે વેપાર કરતાં કરતાં મંદરાચલથી મંથન કરેલા દક્ષિણ દિશાના સમુદ્રમાં તેણે લક્ષ્મી સંપાદન કરી. ૧૨૬ પછી પૂર્વે કહેલાં ગુરુનાં વચનનું સ્મરણ કરી તે સ્વચ્છ અંતઃકરણવાળા આશાધરે, પોતાના ધનનો સાતે ક્ષેત્રોમાં વ્યય કરવા માંડ્યો. ૧૨૭ અને પછી તો તે લક્ષાધિપતિ બની ગયો, એક દિવસે તેણે શ્રીદેવગુપ્તસૂરિને વિનંતિ કરી કે, “ આપ શરીરે હવે અશક્ત થયા છો અને વૃદ્ધાવસ્થાથી ઘેરાયા છો-વૃદ્ધ થયા છો, માટે તમે બીજા કોઇને આચાર્ય પદપર સ્થાપિત કરો. હું, મારા વૈભવપ્રમાણે તેમાં ધનવ્યય કરીશ. ૧૨૮-૧૨૯ તે સાંભળી આચાર્ય મહારાજે કહ્યું કે, હે મત્પુરુષ ! આ ગચ્છની તેવી મર્યાદા નથી. સત્યકાદેવીની આજ્ઞા વિના આ ગચ્છમાં બીજાને ગુરુ (આચાર્ય) કરી શકાય નહિ. ૧૩૦ જ્યારે તે દેવી પોતેજ અમને આદેશ આપશે ત્યારે અમે કોઇને આચાર્ય કરીશું, તે વિના નહિ. ૧૩૧ તે સાંભળી આશાધરે પૂછ્યું કે, “ બીજા એક એક ગચ્છમાં ધણા આચાર્યો કરવામાં આવે છે, તો પછી આપણા ગચ્છમાં એકજ આચાર્ય કેમ હોય ? ૧૩૨ માટે હે પૂજ્ય મહારાજ ! આપણા ગચ્છની સ્થિતિ કંઈક અંશે હમણાં મને સંભળાવો. કેમકે એ વૃત્તાંત જાણ્યા વિના મનુષ્ય મૂઠ જોવો બની જાય છે. ” ૧૩૩

ઉકેશ ગચ્છની સ્થિતિ.

ગુરુમહારાજ બોલ્યા — “એ મમત્ર વૃત્તાત ડહેવા માટે હું સમર્થ નથી, તોપણ મક્ષેપમા તને એ વૃત્તાત કંટુ છુ, સાલળ ૧૩૪

ઉકેશ ગચ્છની સ્થિતિ

આજ અવસર્પિણીમા ત્રેનીગમા તીર્થંકર શ્રીપાર્શ્વનાથના શિષ્ય શુભદત્ત નામના ગણધર થઇ ગયા છે ૧૩૫ તેમને ‘કેશિ’ નામના એક ગિધ્ય હતા, જેમણે પ્રદેગિ ગળને બોધ આપી નાસ્તિકધર્મમાથી જૈનધર્મમા આણ્યો હતો ૧૩૬ તેમના શિષ્ય સ્વયંપ્રભસૂરિ થયા એક દિવસે તે મુનીશ્વર, વિદ્યાર ડરતા કૃતા શ્રીશ્રીમાલ નગરમા આવ્યા અને તે નગરના ઉદ્યાનમા માસકલ્પ ગલા ત્યા અનેક લબ્ય છવે સસાગરૂપ વૃક્ષનો નાશ ડરવા માટે સતત તેમનુ ઉપામન ડગવા લાગ્યા ૧૩૭-૧૩૮ હવે તેજ મમત્રે વૈતાલ્યપર્વતમા મણિરત્ન નામનો એક પ્રખ્યાત વિદ્યાધરરાજ, તે વિદ્યાધરોના એવર્ધનું પાવન કરી રહ્યો હતો—અર્થાત્ ત્યા ગળ્ય કરી રહ્યો હતો ૧૩૯ એક દિવસે તે દક્ષિણ દિશામા આવેલા આઠમા દ્વીપમા ‘નિત્યપ્રકાશિત અજન’પર્વત પર ગહેલા શાશ્વતા તીર્થંકરોને વાદવાની ઇચ્છાથી એક લાખ વિમાનો સાથે આઠાશ માર્ગે જતો હતો તેવામા નીચે પાચસો સાધુઓ સહિત સ્વયંપ્રભસૂરિને તેણે જોયા ૧૪૦-૧૪૧ તુગતજ તેણે વિચાર ડ્યો કે, ‘જગમતીર્થનું કદી ઉલ્લવન ડગવુ નહિ’ આવો વિચાર ડરી આઠાશમાથી તે નીચે ઉતર્યો અને લક્ષિતપૂર્વક પ્રણામ કરી દેશના સાલળનાની ઇચ્છાથી ત્યા બેઠો ૧૪૨ આચાર્ય મહારાજે પણ સસાગની અસાગતાને જણાવનારી એવા પ્રકારની દેગના આપી કે જેથી તેની શુદ્ધિ સંસારમાથી વિગ્રત થઇ ૧૪૩ તેણે પોતાના પુત્રને રાજ્યાસને બેસાડી, સ્વજનોની ગળ લઇ પાચસો વિદ્યાધરોની સાથે દીક્ષા લીધી ૧૪૪ અનુક્રમે તે ગીતાર્ય થયો એટલે આચાર્યમહારાજે તેને પોતાના

સ્થાન ઉપર સ્થાપિત કર્યો—આચાર્યપદ અર્પણ કર્યું. પછી પાંચસો મુનિઓની સાથે તે પૃથ્વીપર વિહાર કરવા લાગ્યા. ૧૪૫ એક દિવસે ડોકેશ નગરમાં આચાર્યમહારાજ સમવસર્યા; પણ ત્યાંના કાઠ મનુષ્યે આચાર્યમહારાજ ત્યાં રહ્યા છતાં તેમને વંદન આદિ કર્યું નહિ. ૧૪૬ એટલે આચાર્યમહારાજનું તે અપમાન થયેલું જોઈ શાસનદેવીએ શાસનનું માન જાળવવા ખાતર તેની ઉત્તરિ કરવાનો મનમાં વિચાર કર્યો. ૧૪૭ બીજી તરફ એજ નગરમાં ડિહડ નામનો એક એથી રહેતો હતો. તે ઘણોજ પુણ્યશાળી હોઈને પુણ્ય સંપાદન કરવા માટે કૃષ્ણનું અનુપમ મંદિર કરાવી રહ્યો હતો. ૧૪૮ પણ શાસનદેવીએ તે મંદિરમાં મૂળનાયક તરીકે બેસાડવાને શ્રીવીરભગવાનની નવી પ્રતિમા તેજ એથીની ગાયના દૂધવડે તૈયારી કરવા માંડી. ૧૪૯ એથીની તે ગાય, કે જે ઘડા જેવડા મોટા આકૃષ્ટિવાળી હતી તે સાચંકાણે ગાયોના ટોળામાંથી નીકળી જઈને ‘લાવણ્યહદ’ નામના પર્વતમાં નિત્ય પોતાનું દૂધ સ્ત્રવી આવવા લાગી. ૧૫૦ એથીએ દૂધના અભાવનું કારણ એક દિવસે ગોવાળને પૂછ્યું એટલે ગોવાળે બરાબર નિશ્ચય કરીને તે વાત એથીને કહી અને પ્રત્યક્ષ સિદ્ધ કરી દેખાડી. ૧૫૧ તે પછી એથીએ સમગ્ર દર્શનના આલ્મજીને બોલાવીને પોતાની ગાયના દૂધને સ્ત્રવી જવાના સંબંધમાં પૂછ્યું, ત્યારે તેઓએ પણ જૂદીજૂદી અનેક રીતે તેનું કારણ કહ્યું; ૧૫૨ પણ પરસ્પર ભિન્ન થયેલા તેઓના ભાવાર્થને લીધે એથીનું મન સંશયકુળ થયું, અને તેની તેજ સ્થિતિમાં લગભગ પાંચ મહિના ઉપર કેટલાએક દિવસો વીતી ગયા. ૧૫૩ પેલી તરફ, ત્યાં આવેલા સૂરિ પણ એક માસકદપ ત્યાં કરીને બીજી તરફ ચાલ્યા ગયા હતા, પણ પાછળથી એક ચાતુર્માસ બીજે સ્થળે રહીને તેજ સૂરિ પાછા ત્યાં આવ્યા. ૧૫૪ એથીએ જાણ્યું કે એક સૂરિ નગરના ઉદ્યાનમાં આવીને રહ્યા છે, જેથી તે આચાર્ય પાસે આવ્યો અને પોતાનો સંદેહ તેમને

હોકેશ ગચ્છની મિથિતિ

પૂજ્યો ૧૫૫ સૂરિએ તેનું શુભ પરિણામ જાણી લીધું અને સ્પષ્ટ-
રીતે તે શ્રેષ્ઠીને તેમણે કહ્યું કે, “ જા, તારા સંશયને હું અવશ્ય દૂર
કરીશ ” ૧૫૬ સૂરિના એ વાક્ય ઉપર શ્રદ્ધા ગાખીને પેલો શ્રેષ્ઠી
ઉતાવળો ઉતાવળો પોતાને ઘેર ગયો અને પાછળથી સૂરિએ પણ
‘ધ્યાન કર્યું’ જેથી શામનદેવી ત્યાં આવી પહોંચી ૧૫૭ દેવીએ આ
પ્રમાણે વિનંતિ કરી કે, “ હે પ્રભુ ! વીરજિનેશ્વરની નવી પ્રતિમા હું
તૈયાગ કરી રહી છું, તે છ મહિનામાં તૈયાગ થશે ” ૧૫૮ પછી
આચાર્ય મહાગજે કહ્યું કે, “ હે દેવિ ! તું પોતે એ શ્રેષ્ઠીની આગળ
પ્રત્યક્ષ થઇને આ સર્વ વૃત્તાત તારા સ્વમુખે, જેવું હોય તેવું, તેની
પાસે કહી મળજાવ ” ૧૫૯ પછી તે દેવી પણ ગુરુની આજ્ઞા
પ્રમાણે ત્યાં જઈને નિદ્રામાંથી જાગ્રત થયેલા આશ્ચર્યચક્રાત્મક મનવાળા
શ્રેષ્ઠીને પ્રત્યક્ષસ્વરૂપે કહેવા લાગી કે, ૧૬૦ “ હે શ્રેષ્ઠિ ! હું શામનદેવી
પોતે, ગુરુની આજ્ઞાથી તારી ગાયના દૂધસાવનું કાગળું કહેવા માટે
અહીં આવી છું માટે તું સાવધાન થઇને સાંભળ ૧૬૧ તારી ગાયના
દૂધથી હું શ્રીવીંગલગવાનની નવી પ્રતિમા તૈયાગ કરી રહી છું, માટે
પાપના સ્થાનરૂપ મદેહને તું કરીશ મા ” ૧૬૨ એમ કહીને તે દેવી
ત્યાંથી અતર્ધાન થઇ ગઈ એટલે મોહવશ થયેલા તે શ્રેષ્ઠી પણ
પ્રાતઃકાળે ગુરુની પાસે જઈને ગુરુના ચગણુમાં વદન કરી ત્યાં બેઠો
૧૬૩ પછી તેણે બે દાઘ બેડી રાત્રે શામનદેવીએ જે કંઈ કહ્યું
તે વિષે આવો પ્રશ્ન પૂછ્યો ૧૬૪ “ જો કે શામનદેવીએ જે પ્રમાણે
કહ્યું છે તે તે પ્રમાણેજ હશે, તોપણ તે સર્વ વૃત્તાત આપ મને કહો ”
પછી ગુરુએ જે વૃત્તાત જન્યુ હતું તે સર્વ તેને કહી મળજાવ્યું ૧૬૫
તે મમયે શ્રેષ્ઠીએ ગુરુને વિનંતિ કરી કે, “ હે પ્રભુ ! આપ મારી
માથે ચાલો આપણે વીરજિનેશ્વરની પ્રતિમાને હવે બહાર કાઢીએ ”
૧૬૬ ત્યારે સૂરિએ પણ કહ્યું કે, એ પ્રતિમા જો કે પૂર્ણ થઇ છે

પ્રસ્તાવ ૨.

તોપણ શરદ્ઋતુના આ સાત દિવસ તું થોભી જા, તે પછી શુભ મુહૂર્તે આપણે તેને લાવીશું. ” ૧૬૭ તે સાંભળી શ્રેષ્ઠીએ કહ્યું કે, આપ મારા પૂજ્ય છો અને આચાર્ય છો માટે આપનું વચન તથા આદેશ તેજ શુભ મુહૂર્ત છે, તો હવે મારી પ્રાર્થનાને આપ સત્વર પૂર્ણ કરો. ૧૬૮ આવા પ્રકારના શ્રેષ્ઠીના અતિ-આગ્રહથી ચંચળતા રહિત એવા પણ પૂજ્ય આચાર્ય મહારાજે શ્રેષ્ઠીને સાથે લઈ જ્યાં શ્રીવીરભગવાનની મૂર્તિ હતી ત્યાં ગયાં. ૧૬૯ તે સ્થળે સુવર્ણનો સાથીઓ તથા પુષ્પો બેઠાને શ્રેષ્ઠીએ પોતે પૃથ્વીને ખોદી અને જિનભગવાનને બહાર કાઢ્યા. ૧૭૦ પછી જેમના હૃદયસ્થાનમાં લીધુંના ફળ સમાન બે ગાંઠો શોભી રહી હતી તે શ્રીવર્ધમાન જિનેશ્વરને શ્રેષ્ઠી, આનંદપૂર્વક પોતાના દેવમંદિરમાં લઈ ગયો. ૧૭૧ અને પછી પવિત્રભુક્ષિવાળા તે શ્રેષ્ઠીએ પ્રતિષ્ઠાનાં શુભ લગ્નો શોધાવીને તેમાંથી જે લગ્ન સર્વ પ્રકારના દોષોથી રહિત હતું તે એક લગ્ન (મુહૂર્ત) નો નિશ્ચય કર્યો. ૧૭૨ માધમાસના શુકલપક્ષની પૂર્ણા-પંચમી તિથિને દિવસે આઠમુહૂર્તમાં ગુરુવાર અને ધન લગ્ન હતું ત્યારે, શ્રેષ્ઠી આચાર્ય મહારાજના કહેવા પ્રમાણે વિધિપૂર્વક પ્રતિષ્ઠાની સર્વ સામગ્રીઓ એકઠી કરવામાં રોકાયો કે તેજ સમયે કારંટક નગરથી સંઘની વિનતિ લઈને કેટલાએક આવકો ઉતાવળા ઉતાવળા આવ્યા અને તેઓએ આચાર્ય મહારાજના ચરણમાં વંદન કર્યું. ૧૭૩-૧૭૫ પછી તેઓએ વિનતિ કરી કે, “હે પૂજ્ય મહારાજ! શ્રેષ્ઠ કારંટક નગરમાં સંઘે, શ્રીવીરભગવાનનું નવું મંદિર તથા નવી પ્રતિમા તૈયાર કરાવેલ છે, ૧૭૬ માટે તેની પ્રતિષ્ઠા કરવા સાફ સંઘે આપને વિનંતિ કરી છે, તો હે ભગવાન! તે ઉપર લક્ષ્ય આપી આપ પ્રસન્ન થાઓ અને ત્યાં પધારી અમારા મનોરથો પૂર્ણ કરો. ” ૧૭૭ તે વિનતિ સાંભળી આચાર્ય મહારાજે વિચાર કર્યો કે, જે મુહૂર્ત અહિં નક્કી કર્યું છે

હિંદુ ગાંધીની સ્થિતિ

તેજ મુદ્દત્ ત્યાને માટે પણ ચોચ છે ” પછી મહાબુદ્ધિમાન આચાર્યમહાગજે શ્રાવકો પ્રત્યે કહ્યું કે, “ હે ભાગ્યે ! અમારું આવડું કેમ બની શકે ? કેમકે જે લગ્ન અહિં નહીં કર્યું છે તેજ લગ્ન ત્યાંને માટે પણ શુદ્ધ છે, બીજી કોઈ શુદ્ધ નથી માટે અહીંનું કામ પડતું મૂકીને બીજે સ્થળે કેમ જઈ શકાય ? ૧૭૯ તે માલણી પેલા શ્રાવકો ખેડ પામ્યા અને ગરમીદા બની ગયા, એટલે વળી પણ તેઓ મામે લેખને આચાર્યમહાગજ બોલ્યા કે, “ હે સુર પુરુષો તમે વ્યર્થ ખેડ પામેો મા ૧૮૦ ને કે મારે દેહ એજ છે અને અહીં લગ્ન પણ છે, તેથી એકી માથે બને લગ્નો માયવી શકાય નહિ પણ અહીંનું કામ મિદ્ધ દરીને હું આગળ માર્ગે ત્યાં અવરથ આવીશ ૧૮૧ તમારે એક નિશ્ચય દરીને પ્રતિષ્ઠાની મામત્રી તૈયાગજ ગાંધી, જેથી તેજ લગ્નમા મધની ધમ્મજા હું પૂર્ણ કરીશ ” ૧૮૨ તે પછી અત્યંત વૃદ્ધ પામેલા આનંદવાળા તે શ્રાવકો, આચાર્ય મહાગજને વદન કરી પોતાને નગર ગયા અને મત્વગ મંત્રને તેઓએ ખખર આપી ૧૮૩ જેથી મને પણ માવભાસમાજ સર્વ શ્રાવકોદ્ધારા વિવિધપ્રમાણે પ્રતિષ્ઠાની મામત્રી એકી કરી ૧૮૪ તે પછી શ્રીમાન ઉપકેસ નગરમા વીગભગવાનની વિધિપ્રમાણે પ્રતિષ્ઠા દરીને શ્રીરત્ન-પ્રભસુતિ, આકાશ માર્ગે કારટક નગરમા ગયા અને ત્યાં તેજ ધન સમમા ઉત્તમ પ્રકારે પ્રતિષ્ઠા કરી ૧૮૫-૧૮૬ એ રીતે શ્રીમહાવીર ભગવાનના નિર્વાણ પછી મિત્રે વર્ષ ગયા પંજી હિંદુશનગરમા શ્રી-વીગભગવાનની ઉત્તમ મિત્ર આપના યજ્ઞ હતી ૧૮૭ પંજી દરી પણ આગળ માર્ગે ઉપકેસ નગરમા પાછા આવી આચાર્યમહાગજે, જિનભગવાનની આનંદિયા તથા પૂજનક્રિયા વગેરે કેમ કરવી, તે શ્રેષ્ઠીને મમનનુ ૧૮૮ એ પ્રમાણે અનુક્રમે હિંદુ શ્રેષ્ઠી જિન-ધર્મને તથા ગુદમગ્ધકત્વને ધાગ્યુ કરનારો થયો હતો અને તેનો

પ્રસ્તાવ ૨.

પરિવાર પણ તેના જોવોજ ધાર્મિક બન્યો હતો. ૧૮૯ શ્રીરત્નપ્રભસૂરિ પણ ત્યાં આવી આવીને ઘણી વાર માસકલ્પ રહેતા હતા, જેથી તેમના અનેક માસકલ્પ ત્યાં થયા હતા. ૧૯૦ પૂજ્ય શ્રીરત્નપ્રભસૂરિએ ત્યાં રહી રહીને વાણીઆઓના અઢાર હજાર સંધોને બોધ આપ્યો હતો. ૧૯૧ એક દિવસે આચાર્યમહારાજે શ્રાવકોને કહ્યું કે, “તમે આ ચંડિકા દેવીનું પૂજન કરો મા. કેમકે પ્રાણીઓનો ધાત કરીને તે હમેશાં પાપિણી થયેલી છે.” ૧૯૨ તે સાંભળી શ્રાવકોએ કહ્યું કે, “હે પ્રભુ આ દેવી ચમત્કારી છે. જો અમે તેનું પૂજન ન કરીએ તો તે અમારા કુટુંબનો તથા અમારો નાશ કરી નાખે”. ૧૯૩ ત્યારે આચાર્યમહારાજે કહ્યું કે, “હું તમારી રક્ષા કરીશ.” પછી સર્વ શ્રાવકો દેવીનું પૂજન કરતા બંધ થયા એટલે તે દેવી ગુરુમહારાજ ઉપર ક્રાપી ઉઠી. ૧૯૪ તેણે નિરંતર ગુરુમહારાજ માટે લાગ જોવા માંડ્યો. એક દિવસે સાયંકાળના સમયે ગુરુમહારાજ ધ્યાન રહિત અવસ્થામાં બેઠા હતા ત્યારે તે દેવીએ તેમના નેત્રોમાં પીડા કરી ૧૯૫ ગુરુમહારાજ પોતાના જ્ઞાનવડે તે જાણી ગયા કે આ કામ દેવીનુંજ છે. પછી તેમણે દેવીને એવી તો જકડી બાંધી કે જેથી ખીલાઓથી જડી દીધેલા શરીરની પેઠે તેને પીડા થવા લાગી. ૧૯૬ તે પોકારી ઉઠી કે, “હે સ્વામિન્! અજ્ઞાનભાવને લીધે મેં આપનો અપરાધ કર્યો છે, માટે ક્ષમા કરો. હું ફરી આ પ્રમાણે કદી નહિ કરું, પ્રસન્ન થાઓ.” ૧૯૭ તે વેળા આચાર્યમહારાજે તેને પૂછ્યું કે, “તેં ક્રોધ કેમ કર્યો હતો?” ત્યારે તે બોલી કે મારા સેવકોની તમે રક્ષા કરી હતી, તેથી મેં ક્રોધ કર્યો હતો. ૧૯૮ પછી આચાર્યમહારાજે પૂછ્યું કે, “તને શું ઇષ્ટ છે?” ત્યારે તેણે કહ્યું કે, “મને તો કડડા મડડા એટલે માંસ પ્રિય છે.” તે સાંભળી ગુરુમહારાજે કહ્યું કે, “હે દેવિ! તું જો માંસ વચન કરીશ તો હું તારું પ્રિય કરીશ.” પછી દેવીએ કહ્યું કે, “હે પ્રભુ! મને માંસ

ઉકેગ ગચ્છની સ્થિતિ

પ્રિય મળરો એટલે અવશ્ય હું તમને વશ થઈશ અને તમારી ઇચ્છા મત્વ પૂર્ણ કરીશ ” આમ બોલતી દેવીને આચાર્યમહારાજે કહ્યું કે, “હે દેવિ ! તારે તારા પ્રતિજ્ઞાવચનમા મદા સ્થિર રહેવું હું તને ડડડા મડડા (તિવા અનુકરણ શબ્દો) આપીશ તેમા તારે આનંદ માનવો ” ૧૯૯-૨૦૧ તે પછી ગુરુમહાગજના એ વચનનો સ્વીકાર કરી દેવી તત્કાળ અતર્ધાન થઈ ગઈ અને પછી ગુરુમહારાજે પણ સર્વ શ્રાવકોને એકઠા થયાં ૨૦૨ શ્રાવકો બધા એકઠા થયા એટલે તેઓની આગળ આચાર્યમહારાજે કહ્યું કે, “હે શ્રાવકો ! ઉત્તમ સુવાણી પૂરી વગેરે પકવાન તૈયાગ કરાવો અને દરેક ગેર કપૂર, અગર તથા કસ્તુરી વગેરે સુગંધી પદાર્થો એકત્ર કરો તેમજ પુષ્પો પણ માથે લ્યો, એ પ્રમાણે બધું કર્યા પછી મત્વર તમે પૌષ્પશાળામા આવો એટલે આપણે મધની સાથે ચડિ-દાને મદિરે જઈએ ” ૨૦૩-૨૦૪ પછી પૂજની સામગ્રી લઈ શ્રાવકો પૌષ્પશાળામા આવ્યા એટલે આચાર્ય મહારાજ તેઓની સાથે દેવીને મદિરે ગયા ૨૦૬ ત્યાં જઈને દ્વારમાં ઉભા રહી આચાર્યમહારાજે શ્રાવકોની માથે દેવીની પૂજા કરી અને બોલ્યા કે, “ હે દેવી ! હું તારૂં ઇચ્છિત તને આપુ છું, તને તું ગ્રહણ કર ” ૨૦૭ એમ કહી પોતાની બન્ને બાજુ રહેલા પકવાનથી લગેલા બે ડડાઓને બન્ને હાથ વડે દડા મડા કરતાં લાગી નાખ્યા અને પછી કહ્યું કે, “ હે દેવિ ! તું તારૂં ઇષ્ટ ગ્રહણ કર ” ૨૦૮ તે વેળા પ્રત્યક્ષ સ્વરૂપે આચાર્ય આગળ ઉભી ગેલી દેવી બોલી કે, “ મને પ્રિય દડડા મડડા તે આ નદિ પશુ બીજા છે ” ૨૦૯ ગુરુ મહારાજ બોલ્યા, “એ તારે કે મારે લેવા-દેવા ચોખ્ખી નથી હે દેવિ ! માસભક્ષક તો ગણમેજ હોઈ શકે પણ દેવો તો અમૃતનું જ બોજન કરનારા છે ૨૧૦ માટે સર્વ શ્રેષ્ઠ જીવલેખા ધર્મનો જ દેવળ તું આશ્રય કર ” પછી તે દેવી

ગુરુએ કહેલા એ ધર્મનો ખોધ પામી, તેનો સ્વીકાર કરી ખોલી કે,
 “ હું આપની સેવા કરવા તત્પર છું. ચોખ્ખા સમયે આપે માફ રમણ
 કરવું અને દેવતાવસર સમયે મને ધર્મલાલ આપવો. ૨૧૧-૨૧૨
 વળી કંકુ, નૈવેદ્ય તથા પુષ્પ વગેરેથી ઉઘમી એવા શ્રાવકો દ્વારા
 તમારે મારી સાધર્મિકની પેઠે પૂજા કરાવવી.” ૨૧૩ તે સમયે દીર્ઘ-
 દષ્ટિવાળા શ્રીરત્નપ્રભસૂરિએ વિચાર કરીને દેવીના તે વાક્યનો સ્વી-
 કાર કર્યો, કેમકે સત્પુરુષો હમેશાં ગુણગ્રાહી હોય છે. ૨૧૪ એ રીતે
 એ દેવી, પોતાની પ્રતિજ્ઞાને સત્ય કરી પાપનો નાશ કરનારી થઈ
 તેથી તેનું “સત્યદ્રા” એવું નામ જગતમાં પ્રસિદ્ધ થયું. ૨૧૫
 પ્રભુ શ્રીરત્નપ્રભસૂરિએ પણ એ રીતે સર્વત્ર વિહાર કરીને સવા
 લાખથી વધારે શ્રાવકોને ખોધ આપ્યો હતો. ૨૧૬ પછી તે આચાર્ય-
 મહારાજ, શ્રીમહાવીરના નિર્વાણથી પંચાશીમે વર્ષે પોતાના ગુરુ
 પાસેથી આચાર્ય પદ પ્રાપ્ત કરીને તે પછી અઢાર વર્ષે ઊકેશ તથા
 કારંટક નગરમાં શ્રીમહાવીર સ્વામીની એ પ્રતિમાઓની પ્રતિષ્ઠા
 કરીને, ચામુંડા દેવીને પ્રતિભોધીને, સવા લાખથી કંઈક વધારે શ્રાવ-
 કોને ખોધ આપી, શાસ્ત્રોક્ત રીતિ પ્રમાણે અતિચારરહિત ચારિત્ર
 પાળીને તથા ચક્ષુદેવ નામના આચાર્યને પોતાના સ્થાન ઉપર સ્થાપીને
 પોતાના ચોરાશી વર્ષના આયુષના અંતે સ્વર્ગમાં ગયા. ૨૧૭-૨૨૦
 તે પછી પૂર્વાચલ ઉપર જેમ સૂર્ય પ્રકાશે તેમ, ચક્ષુદેવ નામના સૂરિ
 તેમના સ્થાન ઉપર આવીને પ્રાણીઓના અજ્ઞાન રૂપ અંધકારનો
 નાશ કરતા પ્રકાશવા લાગ્યા. ૨૨૧ એક દિવસે તે આચાર્ય વિહાર
 કરતા કરતા કારંટક નગરમાં ગયા અને ત્યાં મણિભદ્ર ચક્ષુના સ્થાનમાં
 પોતે રહ્યા. ૨૨૨ તે સમયે તેમના કાઠ એક નાના શિષ્યે પોતાની
 મૂર્ખાઈથી તથા બાળભાવની ચંચળતાથી ચક્ષુના મસ્તક ઉપરજ
 ચાતરાનું ઘોચેલું પાણી નાખ્યું. ૨૨૩ તેથી ચક્ષુ અત્યંત ક્રોધાયમાન

ઉકેશ ગચ્છની સ્થિતિ.

થયો તેણે પેલા ગિબ્યને ગાડો કરી મૂક્યો આ વાત સુરિએ પોતાના જ્ઞાનથી જાણી લીધી તેમણે આગ્રહપૂર્વક યક્ષને વચ્ચે, એટલે તે, આચાર્યમહારાજનો મેવક થઈ ગયો એ રીતે યક્ષે પોતે તેમના ચગલુને સંવ્યા તેથી તેમનું 'યક્ષદેવ' નામ માર્થક થયું ૨૨૪-૨૨૫ પંક્તિ તેમણે પણ કક્કસુરિ નામના ગુરુને પોતાના સ્થાને ગ્રાહ્યા, કે જેમના ગુણો ગાવાને બૃહસ્પતિ પોને પણ સમર્થ નથી ૨૨૬ એ કક્કસુરિના ગ્યાન પર શુદ્ધિના લડાર સિદ્ધસુરિ થયા, કે જેમનું સૂક્ષ્મદર્શિપણુ જોઈને શુક્રાચાર્ય ક્રોધથી પોતાની એક આખ ખેચી ફાટી (અર્થાત્ શુક્રાચાર્ય દગ્તા પણ તેમનું સૂક્ષ્મદર્શિપણુ અધેક હતું) ૨૨૭ પછી તેમના સ્થાન પર અત્યંત ગુણુશાળી શ્રી-દેવગુપ્તસુરિ થયા, જેમના યશની ઉજ્જવળતાથી તિગ્રસ્કાર પામેલો ચદ્ર આકાશમા ચાલ્યો ગયો ૨૨૮ આ પાત્ર નામો વડે, પાત્ર મુખે વડે જેમ મિહુ ગોભે તેમ ગચ્છ ગોભતો હતો અને વાદીઓ રૂપી હાથીઓના ગડસ્થળોને ભેદી નાખતો હતો ૨૨૯ એ પ્રમાણે આ ગચ્છમા અનુક્રમે અનેક સુરિઓ થઈ ગયા, તે પછી વિદ્વાનોએ વર્ણન કરવા યોગ્ય ગુણોના આશ્રય રૂપ કક્કસુરિ નામના એક આચાર્ય થયા ૨૩૦ તેમના વચ્ચે શુદ્ધિના લડાર યક્ષદેવસુરિ થયા તે જાણે બીજા વજ્રસ્વામી થયા હોય તેમ, પૃથ્વી પર દવા પૂર્વેને ધારણ કરનાર હતા ૨૩૧ તેમના મમયમા બાર વર્ષનો મનુષ્ય સહારક એક દુષ્કાળ પડ્યો, જેથી અનેક માધુઓ તે વેળા અનશનદરીને સ્વર્ગમા ચાલ્યા ગયા ૨૩૨ તે પછી ત્યારે દુષ્કાળ ગયો અને બાકી ગ્રહેલા માધુઓ એટલા મળ્યા ત્યારે, યક્ષદેવાચાર્ય ચન્દ્રગચ્છગ્રામ્યે ૨૩૩ ત્યાંથી ચદ્રગચ્છના ગિબ્યને ત્યારે દીક્ષા અપાય કે અને ત્રાવકો પર ત્યારે વામ-ક્ષેપ નખાય છે, ત્યારે ચદ્રગચ્છનું નામ લેવાય છે ૨૩૪ વળી ત્યાંથી ઠાટિક નામનો ગણ, તેની વગ નામની રાખા અને ચાદ્રગ

અત્યારે આ ગરુડમાં કહેવાય છે. ૨૩૫ આ ચાંદ્રગરુડનાં પાંચસો સાધુઓ, સાત ઉપાધ્યાયો, બાર વાચનાચાર્યો અને ચાર આચાર્યો એકત્ર મળ્યા. તથા બે પ્રવર્તક અને બે મહત્તર હતા. ૨૩૬-૨૩૭ અને બાર પ્રવર્તિની તથા બે મહત્તરા સાધ્વીઓ હતી. આ રીતે ચાંદ્રગરુડની અંદર સાધુસાધ્વી પણ એકઠાં થયાં અને તેની મંજ્યા કહેવામાં આવી છે. ૨૩૮ એ ગરુડમાં પૂર્વોક્ત પાંચ નામના ક્રમથી આચાર્યો થવા લાગ્યા, પછી પુનઃ શ્રીકૃષ્ણસૂરિ નામના એક આચાર્ય થયા. ૨૩૯ તેમણે શ્રીસલદેવી, સર્વાનુભૂતિ તથા ચક્રેશ્વરીના કહેવાથી શ્રીરત્નપ્રભસૂરિ તથા શ્રીચક્ષ્ણેશ્વરના નામ પોતાના ગરુડમાં અપાતાં બંધ કર્યાં, કેમકે તેમણે જાણી લીધું હતું કે, આ બે મહાપુરુષોનાં નામ જેમને આપી શકાય એવાં પાત્રો, હવે આ ગરુડમાં થશે નહિ. ૨૪૦-૨૪૧ માટે તે દિવસથી આરંભી પ્રથમનાં બે મુખ્ય નામોને કાશમાં સિદ્ધક તરીકે રહેવા દીધાં અને પાછળનાં ત્રણ નામો (દેવગુપ્તસૂરિ, સિદ્ધસૂરિ અને કૃષ્ણસૂરિ-આ ત્રણ નામો) પોતાના ગરુડના આચાર્યોને આપવા માંડ્યા. આ રીતે ચાલુ સમયમાં પણ તે ત્રણ નામોજ ચાલ્યાં આવે છે; ૨૪૨ અને આ ત્રણ નામોના ક્રમથી હું-શ્રી સિદ્ધસૂરિના સ્થાન પર આવ્યો ત્યાં સુધીમાં ઘણા આચાર્યો થઈ ગયા છે. ૨૪૩ એ પ્રમાણે આ ગરુડમાં અનુક્રમે ત્રણ નામોજ થઈ શકે છે, ચોથું થઈ શકતું નથી. માટેજ આ ગરુડમાં આચાર્ય પણ એકજ હોય છે. ૨૪૪ પરંતુ આ ગરુડમાં પૂર્વે જે જે ગુણુવાન આચાર્યો થઈ ગયા છે તેઓની ખ્યાતિ તથા વૃત્તાંત બૃહસ્પતિ પોતે પણ જો વર્ણુવા બેસે તો પાર પામે નહિ (તો પછી બીજો કોણુ માત્ર ?) ૨૪૫ માટે આ ગરુડમાં જે કોઈ ઉકેશવંશનો હોઈને બન્ને પક્ષે (માતા તથા પિતાના બન્ને કુળથી) શુદ્ધ હોય અને ગુણુવાન હોય તે એકજ આચાર્ય થઈ શકે છે. ૨૪૬ માટે હે સંજ્ઞન આશાધર ! દેવી પોતે

ઊકેગ ગચ્છની સ્થિતિ

ત્યારે મને ઉપદેશ આપજે, ત્યારે હું કાઠને સૂરિપદ આપીશ, અથવા તાગ હાથમા *ગોલક-ગોળ (?) છે. ૨૪૭

દેવગુપ્તસૂત્રિએ એ પ્રમાણે કહ્યું, ત્યારે મળ્લન આશાધર બોલ્યો — “હે ભગવન ! આપનો સકલ્પ ભલે પૂર્ણ કરો શુ કાઠ બુદ્ધિમાન પુરુષ પોતાની મર્યાદાનો કદી ત્યાગ કરે ?” ૨૪૮ તે પછી પોતાને યોગશી વર્ષ વીતી ગયા એટલે એ દિવસે પોતાનું આયુષ જાણવા માટે ગુરુમહાગજ ધ્યાનમા બેસી ગયા અને સત્યજ્ઞ દેવીનું અમૃત્યુ કરવા લાગ્યા ૨૪૯ તે મમયે એ દેવી પણ પ્રત્યક્ષ થઈને બોલી કે, “તમારું આયુષ હવે તેનીમ દિવસનું છે માટે તમે પોતે હવે પોતાને સ્થાને કાઠનું આચાર્યપદ કરો” ૨૫૦ તે સાંભળી આચાર્યે કહ્યું કે, “હે દેવિ ! આ ગિધ્યોમા સૂરિપદને યોગ્ય હોય એવો કાઠપણુ ગિધ્ય માગ જોવામા આવતો નથી માટે હું કાને સૂરિપદ આપુ અને શુ કરું ?” ૨૫૧ ત્યારે દેવી બોલી — “આ બાલચંદ્ર, તમાગ સૂત્રિપદને યોગ્ય છે, તે જીવનપર્યંત ભાગ્યવાન તથા (મત્રાદિને) સિદ્ધ કરનારો થશે” ૨૫૨ તે પછી ગુરુએ આરાધનને બોલાવી કહ્યું કે, “આજે મધ્યગત્રિના મમયે મને દેવતાનો આદેશ મળ્યો છે કે—” તારૂં આયુષ્ય હવે તેનીમ દિવસનું બાકી છે, માટે મત્વગ આ બાલચંદ્રને તું તાગ સૂત્રિપદ ઉપર સ્થાપી દે” ૨૫૩-૨૫૪ માટે આ કાર્યમા તારો પ્રથમથીજ ભાવ હતો, તેથી (હું તને કહું છું કે,) હું આગાધગ ! સૂત્રિપદ માટેની મર્વ મામત્રી સત્વર તું તૈયાર કર” ૨૫૫ ગુરુની એ આજ્ઞા થવાથી પોતાને ભાગ્યશાળી માનતા આગાધગે પણ તત્કાળ મર્વ મામત્રી તૈયાર કરી ૨૫૬ એટલે વિક્રમગજ પંચી ૧૩૮૦મે વર્ષે કાગણુ મહિનાની નવમી ને શુક્રવારને દિવસે અતિમાનપૂર્વક બોલાવવામા આવેલા સમગ્રગુણુવાળી માધુઓ, માધ્વીઓ, શ્રાવકો તથા

* અદિ ગોલકચંદ્ર શા આશપને જણાવે છે તે સકારપદ છે

પ્રસ્તાવ ૨.

શ્રાવિકાઓની સમક્ષ પાર્શ્વનાથ લગવાનના મંદિરમાં મોટા ઉત્સવ-
પૂર્વક શ્રીદેવગુપ્તસુરિએ પોતાના સ્થાન પર સિદ્ધસૂરીને * આચાર્ય
કર્તા. ૨૫૭-૨૫૮

તે વેળા સન્ન્યસ આશાધરે એવા પ્રકારનું સંઘવાતસદ્ય
કર્તુ ક જોથી બીજા સર્વ દર્શની લોકોને વસ્તુપાલનું સ્મરણ થઇ
આવ્યું. ૨૬૦ પછી અનુક્રમે શ્રીદેવગુપ્તસુરિ સ્વર્ગમાં ગયા *એટલે
તેમનો જ્યાં સંસ્કાર થયો હતો તે પૃથ્વીપર આશાધરે પગલાં કરાવ્યાં.
૨૬ એ રીતે શ્રીસિદ્ધસૂરિની સ્થાપના કરવાથી સન્ન્યસ આશા-
ધરની લક્ષ્મી, અધિકાધિક વધવા લાગી. ૨૬૨ તે પોતે પણ દેવોમાં
તથા મનુષ્યોમાં પૂજ્ય બની મહાન મંદરાચળ પર્વતની સ્થિતિ ધારણ
કરવા લાગ્યો અને યાચકોને સર્વ ઇચ્છિત પ્રકારનાં દાનો આપવામાં
કદપવૃક્ષ જેવો થઇ પડ્યો. ૨૬૩ તેને ઘેર આચાર્ય મહારાજના બળ્યે
સાધુઓ નિર્દોષ ભાતપાણીમાટે યથારુચિ લિક્ષાએ જતા હતા
૨૬૪ ઉપરાંત જે સાધુઓ ગચ્છમાંથી બહાર નીકળી જઇને એકલા
વિહાર કરતા હતા તેઓની તો (તેને ઘેર) કાંઈ સંખ્યા કરવાને
પણ સમર્થ ન હતો. ૨૬૫ વળી બીજા યોગીઓ, તાપસો, બ્રાહ્મણો,
રંક મનુષ્યો, કાર્પટિકા (એટલે કાટલાં વૃટલાં કપડાં પહેરી મુસાફરી
કરનાર યાત્રાળુઓ), ભાટો, ચારણો તથા ગવૈયાઓ-એ સર્વને પણ
તેઓની ઇચ્છાનુસાર તે આપતો હતો. ૨૬૬ એ રીતે આશાધર
યાચકોની આશાને ધારણ કરનાર થઇ પડ્યો અને પોતે સત્ત્વ-(ઘૈર્ય-
પરાક્રમ)-વાળો હોવા છતાં પણ બીજા સત્ત્વો (બ્રાહ્મણો)નો ઉપ-
કારક થઇ પડ્યો. ૨૬૭ તેને રત્નશ્રી નામની પત્ની હતી. તે પણ
અત્યંત ભાગ્યશાળી હતી. જેમ આકાશ તથા તારામંડળને પ્રકાશિત

*શ્રીબાળચંદ્રનેજ આચાર્ય પદ અર્પણ કરતી વેળા શ્રીસિદ્ધસૂરિ
એવું નામ આપેલું છે.

ઉકેશ ગચ્છની સ્થિતિ

કગ્નારી રોહિણીથી નિશાનાય-ચંદ્ર સોમે તેમ, એ આશાધર રત્નશ્રીની માથે ગોળી ગ્લો હતો ૨૬૮ એ પ્રમાણે તે આશાધર, પુત્રગૃહિત એવી પોતાની સ્ત્રી માથે માત્ર પ્રજાના મુખ્ય ક્ષેત્રોમાં મુખેથી દાના-દિવિધિરૂપ ધાન્યની વાવણી કરી ગ્લો હતો ૨૬૯ એક દિવસે તે આશાધર પૌપધશાળામાં ગયો, અને ત્યાં સિદ્ધસગિને વદન કરી બે હાથ જોડીને બેઠો ૨૭૦ તે પછી આચાર્ય મહાગજે પોતાની અસ્ખલિત વાણીથી મસારના યથાર્થ સ્વરૂપને દર્શાવનારી ધર્મદેશના કગ્વાનો આગ લ ક્યો ૨૭૧

જેમકે —“હે ભવ્ય જીવો ! આ મસારમાં ભમી ગ્લેલા પ્રાણી-ઓને ધર્મસાધન કગ્વામાં ડાગણુભૂત મનુષ્યત્વ આદિ મામત્રી ખરેખર દુર્લભ છે ૨૭૨ મનુષ્યજન્મ, આર્યદેશ, ઉત્તમકુળ, ભાવના, ગુરના ઉપદેશનું શ્રવણ, નીરોગિપણ અને વિવેકીપણ—આ મર્વ દુર્લભ મામત્રી સંપાદન કરીને વિદ્વાનોએ ધર્મ ઠરવામાં જ ઉદ્ધમ જીવો જોઈએ, જેથી મોક્ષમિદ્ધિ સુલભ થાય ૨૭૩-૨૭૪ એ ધર્મને જિતેશ્વરોએ બે પ્રજાગ્નો કહ્યો છે એટલો તો મર્વ પ્રકારે મૂર્ખ રીતે આવઘ પદાર્થોના ત્યાગ અને બીજો દેશ-અમુક અગે આવઘ પદાર્થોના ત્યાગ ૨૭૫ તેમાં પ્રથમનો મર્વ સાવઘ ત્યાગ વ્રતધારી માધુઓથી જ પાળી શકાય છે પણ બીજો દેવત ત્યાગ ગૃહચાત્રમીઓ પણ કરી શકે છે ૨૭૬ પ્રથમનો મર્વ આવઘત્યાગ, જેઓએ મર્વ પ્રજાગ્ના મગનો ત્યાગ કરેલો હોય છે તેવા માધુઓ અહિંમા, મત્ય, અસ્તેય, સ્વભયર્થ અને અપગિત્રહ—આ પાંચ મહાવ્રતોદ્વાગ પાળી શકે છે, ૨૭૭ પણ બીજા દેશત આવઘ ત્યાગને અમુક અગેજ મગનો ત્યાગ કરી અહિંમા, મત્ય, અન્તેય, સ્વભયર્થ અને અપગિત્રહ—આ પાંચ અણુવ્રતોદ્વારા, દિગ્વિગતિ આદિ ગૃહચાત્રમીઓના ત્રણ ગુણવ્રતો તથા સામાયિક આદિ આગ નિસાવ્રતોદ્વાગ પાળી શકે છે આ પ્રમાણે ગૃહ-

પ્રસ્તાવ ૨.

સ્થાશ્રમીઓનો ધર્મ ખાર પ્રકારનો થાય છે. તે ધર્મના દાન, શીલ, તપ તથા લાવ-આ ચાર ભેદો પણ છે. તે દ્વારા એ ગૃહ-સ્થધર્મનું વિશેષે કરી આરાધન કરવું જોઈએ. ૨૭૮-૨૮૦ આ ધર્મનું મૂળ કારણ દાન કહેવાય છે. એ દાન ઉત્તમ પ્રકારનું હોઈને નિરંતર સુપાત્રનેજ આપવું જોઈએ, કેમકે સુપાત્રે દાન કરવાથી શંખરાજની પેઠે આ લોકની તથા પરલોકની લક્ષ્મી મેળવી શકાય છે. ૨૮૧

પાત્રદાન વિષે શંખરાજ કથા.

જેમકે:—

આ જંજુદીપતી દક્ષિણ દિશાના તિલક સમાન અને ધર્મ તથા ધાન્યના ઉત્પત્તિક્ષેત્રરૂપ ભરત નામના ક્ષેત્રમાં ખરાખર મધ્યપ્રદેશમાં આવેલું રત્નપુર નામનું એક ઐષ્ટ્ર નગર છે, જે નગરને જોઈને દેવો સ્વર્ગલોકથી પણ નિઃસ્પૃહ બની ગયા છે. ૨૮૨-૨૮૩ એ નગરનું, પોતાના પ્રતાપરૂપ અગ્નિથી શત્રુપક્ષને બાળી નાંખનારો અને રાજાઓની પંક્તિથી સેવવા યોગ્ય નરોત્તમ નામનો રાજા રક્ષણ કરતો હતો. ૨૮૪ ખરેખર આ ચંદ્રમા, તે રાજાના મુખથી પરાજય પામી જાણે શરમાયો હોય તેમ આકાશમાં ચાલ્યો ગયો. એ રાજાને ઉત્તમ કુળમાં ઉત્પન્ન થયેલી અને ઐષ્ટ્ર કુળાઓવાળી વસુંધરા નામની પટ્ટરાણી હતી. ૨૮૫ એ બંને રાજા રાણીનાં મન અન્યોન્ય ઉપરના રાગથી વૃદ્ધિ પામેલા પ્રેમમાં મગ્ન થઈ રહ્યાં હતાં, અને તેઓની પાસે કદી નાશ ન પામે તેટલી અઢળક લક્ષ્મી હતી, જેથી તેઓનો કેટલોક કાળ એ પ્રમાણે (સુખમાં) ચાલ્યો ગયો. ૨૮૬ એક દિવસે વનમાં સળગી ઉઠેલા દાવાનળના ધૂમાડા સમાન ઘોર અંધકારથી બ્યાસ મધ્યરાત્રિના સમયે (પોતાના શયનમાં) સૂતેલી રાણી વસુંધરાએ એક સ્વપ્ન જોયું. ૨૮૭ તેમાં તેને એવું જોવામાં આવ્યું કે, વિષ્ણુએ પોતાનો શંખ પોતાના હાથમાંથી તે રાણીના હાથમાં

પાત્રદાન વિષે ગ ખરાજ કથા

આખો અને પછી તે રાખ મોતી જેમ છીપમા પ્રવેશ કરે તેમ, તેણીના મુખમા ચંદ્ર ઉદયમા દાખલ થયો. ૨૮૮ આ ગ્રમ જોઈને ગણી જાગી ઉઠી તેનું ગરીબ હર્ષના આવેશથી જાણે ખમણુ ચંદ્ર ગયું, તેણે પોતાના પતિ પામે જઈ પોતે જોયેલું સ્વપ્ન આદ્યપૂર્વક તેને કહી સંભળાવ્યું ૨૮૯ પોતાના દાનને અમૃત જેવું તે વચન માલળીને રાજાનું શરીર ગેમાચવ્યાસ ચર્ષ ગયું ૨૯૦ તેણે પોતાની શુદ્ધિ માથે સ્વપ્ન વિષે વિચાર કર્યો અને પછી ગણી આગળ તે સ્વપ્નનું મપૂર્ણ ફળ કહ્યું —

‘ હે મુદિતિ ! મર્વ પ્રકાશની પૂજાઓમા વિધ્યુની પેઠે વિજય-શીલ (અર્થાત્ વિધ્યુની પેઠે મર્વ ગયેલે પ્રથમ પૂજાને પામનારો) પુન તને થશે ” ૨૯૧ રાજાનું એ વચન માલળી હર્ષથી, કાકડીના વેલાની પેઠે મર્વાગે દટકિત-રોમાચિત થયેલી ગણી પોતાના વસ્ત્રને છોડે ગાક બાધીને તે સ્વપ્નને પોતે ગ્રહણ કર્યું હોય તેમ જગવા લાગી. ૨૯૨ તે પછી પોતાના પતિની અનુગ્રા લઈ પોતાના નિવાસસ્થાનમા ગઈ એટલે તેજ મમયે તેના ઉદયમા દેવલોકમાથી એક દેવ અવતર્યો ૨૯૩ રાદણાચલની બુમિ ચિતામગ્નિ ગતને જેમ ધાગણુ કરે તેમ, તેના ઉદરે સર્વ મમાગમા માગરૂપ અને મમૃદ્ધિને આપનારા પુત્રને ધાગણુ કર્યો ૨૯૪ અનુક્રમે તે ગર્ભ વૃદ્ધિ પામવા લાગ્યો અને દેવની પૂજા, મોટા દાન તથા ઉપકાર કરવા-વગેરે શુભ કૌલસા કરવા લાગ્યો. ૨૯૫ રાજાએ પણ ગણીના તે તે મમગ્ર દોહલા પર્ણુ કર્યા, કેમકે તેના ભાગ્યશાળી પુરુષોના કાર્યમા શુ કદી વિલંબ થાય ? ૨૯૬ એ રીતે પોતાના મનને અનુકૂળ આદાર, વિદ્યાર, રાખન, આસન, વસ્ત્ર તથા અગવિલેપન-વગેરેથી પ્રમન્ન થયેલી ગણી ગર્ભનું પોષણ કરવા લાગી. ૨૯૭ તે પછી ગર્ભના મરિના તથા દિવસો ન્યારે પૂર્ણ થયા અને મમગ્ર ગ્રહો પોતપોતાના ઉચ્ચ સ્થાનોમા

પ્રસ્તાવ ૨.

સ્થિતિ કરી રહ્યા ત્યારે ઇન્દ્રાણી જેમ જ્યન્તને જન્મ આપે તેમ પોતાની કાંતિથી દિશાઓને પ્રકાશમાન કરી રહેલા મહાપુણ્યશાળી પુત્રને રાણીએ સુખેથી જન્મ આપ્યો. ૨૯૮-૨૯૯ તે સમયે ગાલો કુલાવીને નાજરોએ તથા દાસીઓએ રાજ પાસે જઈ સ્પષ્ટ રીતે વધામણી આપી અને તેને પ્રસન્ન કર્યો. ૩૦૦ રાજાએ પણ પોતાને વધામણી આપનારાઓને અનેક પ્રકારનાં ઇનામો આપ્યાં. કેમકે જગતમાં પ્રાણ અને ધન કરતાં પણ પુત્ર આધક હોય છે. ૩૦૧એ વેળા તે પુત્રનો જન્મ સાંભળી શત્રુઓ પણ હર્ષ પામ્યા. કેમકે તેઓએ માન્યું કે, આ જ્યારે મોટો થશે ત્યારે અમારી યુદ્ધશક્તિને પૂર્ણ કરશે. ૩૦૨ શાસ્ત્ર કહે છે કે “આયુર્વે ઘૃતમ્” ઘી પ્રાણીઓતું આયુષ છે. વળી “ગુહમાધુર્યમપ્યતઃ” અર્થાત્ ગોળની મીઠાશ સર્વોત્તમ છે. આવા હેતુથી રાજાએ પુત્ર જન્મના સમયે પુત્રના આયુષની વૃદ્ધિ માટે લોકોને ગોળઘી આપ્યાં. ૩૦૩ વળી તે સમયે પાઠશાળાઓના અધ્યાપકો, માટીના મણકાઓથી મૂળાક્ષરોનો અભ્યાસ કરતા બાળકોના સમુદાયોની સાથે રાજ પાસે આવીને રાજની શુભપ્રશંસા કરવા લાગ્યા; ૩૦૪ અને રાજા પણ ભેટણાં લઈ લઈને આવેલા બીજા રાજાઓને તથા સમગ્ર નગરવાસી લોકોને ખુશાલીનાં દાન આપી સન્માન આપવા લાગ્યો. ૩૦૫ વળી તેણે કૃદ્ધાનામાંથી કેદીઓને છોડી મૂક્યા તેમજ ભાટ ચારણોને પણ પુષ્કળ દ્રવ્યની ભેટ કરી તેઓના પર કૃપા કરી. ૩૦૬ શહેરમાં પણ દરેક દુકાને તથા દરેક ઘેર માણસો ઉભરાઈ રહ્યાં હતાં અને ધ્વજાઓ ફરકી રહી હતી, તેથી એ નગર રાજાના પુત્રજન્મ સમયે હર્ષથી જાણે નૃત્ય કરતું હોય તેમ લાગતું હતું. ૩૦૭ એ પ્રમાણે પોતાને ત્યાં પુત્રજન્મ થયો તેથી રાજાએ દશ દિવસ સુધી એવા પ્રકારનો ઉત્સવ કર્યો કે જેમાં ઠેરઠેર કપૂરતું ચૂર્ણ વ્યાપ્ત થયેલું જોવામાં આવતું હતું, અતિ-

પાત્રદાન વિષે ગંધરાજ કથા

સુગંધવાળા પુષ્પોના ઢગલાઓ જોવામાં આવતા હતા, અન્યોન્ય પાનખીડા અપાઈ રહ્યા હતા, મોટા મોટા હર્ષનાદો ચોતરફ મલળાઈ રહ્યા હતા, પ્રત્યેક મનુષ્યના રોમાંચ વિસ્તર ચર્ચ રહ્યા હતા, સ્ત્રીઓના ગમમડળ વચ્ચે અતઃપુરના રક્ષક નાજરો ઉભેલા જોવામાં આવતા હતા, ટકુથી ગંગાઈ ગયેલી પૃથ્વી ઉપર નૃસ કગતી વાગગનાઓના હારોમાંથી મોતીઓ તૂટી પડતા હતા, તેઓનો દેખાવ પૃથ્વી પર દરેક સાથીઓ જેવો જણાતો હતો અને ઉત્તમ શણગાર તથા અલકારોને સજી રહેલા સ્ત્રીઓના ટોળેટોળા જોવામાં આવતા હતા ૩૦૮-૩૧૧ પછી દશ દિવસનું વૃદ્ધિસૂતક ઉતર્યું અને પોતાનો કુલાચાર પણ બરાબર કરવામાં આવ્યો એટલે સુવાસિની સ્ત્રીઓએ ગળનું તથા તેના પુત્રનું મગજ કર્યું ૩૧૨ પોતાના ગોત્રીઓ, મિત્રો તથા સ્વજનોને નોતરીને રાજ્યે ભક્તિપૂર્વક અને પોતાની સાથેજ ભાતભાતના ભોજનો જમાવ્યા ૩૧૩ અને જમાવ્યા પછી પાનખીડા તથા વસ્ત્રાદિકથી તેઓનો સત્કાર કરી, બે હાથ જોડી ગળ્યે અમૃત જેવી મધુગ્વાણીથી પોતાના સ્વજનો પ્રત્યે કહ્યું કે, આ પુત્ર ત્યારે ગર્ભમાં આવ્યો, ત્યારે સ્વપ્નમાં એની માતાએ વિધ્યુના હાથમાંથી રાખ મેળવ્યો હતો, માટે આપ સર્વની જો સમતિ હોય તો તેનું “ રાખ ” એવું નામ ગખીએ, ૩૧૪-૩૧૫ “ બહુ સાર, એ ઠીક છે ” એમ સર્વ સ્વજનોએ કહ્યું ત્યારે મનમાં પ્રસન્ન થયેલી રાજની બહેને બાળકના મસ્તક પર અક્ષત નાખીને તેનું નામ પાડ્યું ૩૧૬ તે પછી કામાલિલાય જેમ વિષયેચ્છાઓથી વૃદ્ધિ પામે તેમ, એ પુત્ર પાત્ર ધાવમાતાઓના પોપણ તળે રહી પોપાવા લાગ્યો અને શરીરે વધવા લાગ્યો ૩૧૭ જેમ મેરુ પર્વત ક્ષપવૃક્ષનું લાલન પાલન કરે તેમ, ગળ પણ પોતાના પુત્રને જોળામાં બેસાડી, પ્રીતિરસનું સિન્ધન કરી આનંદપૂર્વક તેનું પાલન કરવા

પ્રસ્તાવ ૨.

લાગ્યો, ૩૧૮ જેમ સૂર્ય ક્ષણેક્ષણે જુદી જુદી રાશિઓમાં સંચાર કરે છે તેમ, એ રાજપુત્ર પણ ક્ષણે ક્ષણે રાજ્ય પ્રત્યે તથા રાણી પ્રત્યે જવા લાગ્યો. ૩૧૯ જે સમયે ધાવણ ધાવવાની ઉત્સુકતાથી તે રાજકુમાર સમીપમાં આવતો હતો ત્યારે રાણી તેને બોલાવીને બેઠી પડતી હતી અને તે વેળા તેના મુખરૂપ મઘનું પાન કરીને એટલી બધી મૂર્છિત (મસ્ત) બની જતી હતી કે કાંઈ પણ વસ્તુનું તેને સ્મરણ રહેતું ન હતું. ૩૨૦ જેમ બીજનો ચંદ્રમા સર્વને આનંદદાયી થાય છે, અને પ્રત્યેક દિવસે એક એક કળાથી વૃદ્ધિ પામે છે તેમ, એ રાજકુમાર પણ સર્વને આનંદદાયક થઈ પ્રત્યેક દિવસે શરીરથી તથા તેજથી વૃદ્ધિ પામવા લાગ્યો. ૩૨૧ ક્રમે ક્રમે પગલાં મૂકતાં શીખીને ધુધરીઓના શબ્દો સાથે સાથે તે ખેલવા લાગ્યો, જેથી બાળકો સાથે ક્રીડા કરવામાં અબાણ્યા દેવતાઓને પોતે બાણે હસી કાઢતો હોય તેમ લાગતું હતું. ૩૨૨ તેના પિતાએ પણ પગલાં મંડાવવા સમયનું દાન તથા ક્ષૌરકર્મ (બાળ મોવાળા ઉતરાવવા તે) વગેરે સર્વ ક્રિયાઓ મોટા ઉત્સવપૂર્વક કરી. ૩૨૩ તે કુમાર વસંત આદિ પોતાના મિત્રો સાથે જેમ કામદેવ ક્રીડા કરે તેમ, સમાન વયના પોતાના મિત્રો સાથે પોતાની ઈચ્છાનુસાર નિરંતર ક્રીડા કરવા લાગ્યો. ૩૨૪ તે પછી પોતાના પુત્રને અધ્યયન કરવાને યોગ્ય થયેલો બાણી પિતાએ વિદ્યાભ્યાસ કરવા માટે એક ઉપાધ્યાયને સત્કારપૂર્વક અર્પણ કર્યો. ૩૨૫ એટલે તે કુમાર પણ તત્ક્ષણે સમગ્ર કળાઓને ગ્રહણ કરવા લાગ્યો અને ઉપાધ્યાયને પોતાને પણ “આ તે શું પૂર્વ જન્મમાંથી જ બાણી આવ્યો હશે” આવા પ્રકારનું આશ્ચર્ય ઉત્પન્ન કરવા લાગ્યો. ૩૨૬ જેમ અગસ્ત્યે સર્વ સમુદ્રોને કંઠસ્થ કર્યા હતા (તેઓનું જેમ પાન કર્યું હતું) તેમ, એ કુમાર પણ સર્વ કળાઓને કંઠસ્થ કરી જગતમાં અનંત મહિમાને પ્રાપ્ત થયો—જગતમાં સર્વોત્કૃષ્ટ—સર્વોત્તમ થયો.

પાત્રદાન વિષે ગંખરાજ કથા.

૩૨૭ તેનો કંઠ હુમના જેવો ઉજ્જવળ હોઈને ત્રણ રેખાઓને ધારણ કરતો હતો અને તે શખકુમાર ખરેખર શખના જેવો જ પૃથ્વી પર વિગ્તા પામતા મનોહર શબ્દવાળો થયો ૩૨૮ અતુક્રમે તે બુદ્ધિમાન શખે, પોતે પહેરેલી પુષ્પની માળાની પેઠે બાલ્યાવસ્થાનો ત્યાગ કર્યો, અથવા ખરૂં છે કે, તેવા કળાસપન્ન પુરુષોમા બાળ-ભાવ કયા ગહી શકે ? ૩૨૯ જેમ સ્વભાવિક ગીતે જ મુદરતાવાળા સુવર્ણને જો ઉજ્જવળ હોય તો તે જેમ વિશેષ ક્રિતિમાન થઈ પડે તેમ, તે શખકુમારનું શરીર યૌવનથી ઉન્નત બનીને અત્યંત મનોહર થઈ પડ્યું ૩૩૦ એ ગજપુત્ર, પ્રતિદિન મહાન ઉદયને પામવા લાગ્યો અને મિત્રમંડળના મધ્યમા નિગત ધૂમવા લાગ્યો છતાં પણ આશ્ચર્ય એ હતું કે, તેની ગતિ કદી વક્ર થઈ નહિ—હમેશા તે સગળ સ્વભાવનો—મૌમ્ય જ રહ્યો ૩૩૧ એટલું જ નહિ પણ મમુદ્રના જેવો તે ગભીર બન્યો, મેરુના જેવો ગિચર થયો, દંધના જેવો સ્વચ્છ યશવાળો થયો, દ્રાક્ષિણી પેઠે પ્રિયભાષી થયો, કલ્પવૃક્ષ જેવો દાતા બન્યો અને સૂર્ય જેવો પ્રતાપી થયો આ રીતે સમગ્ર ગુણો હોવાને લીધે તે મમયે એ કુમાર જ વર્ણન કરવા યોગ્ય હતો, બીજો કોઈ ન હતો ૩૩૨-૩૩૩ તે કોઈ દિવસે દાથી ઉપર બેઠાને તથા કેટલાએક દાથીઓ, ઘોડા તથા પાળાઓને માથે લઈને ધન્દની પેઠે ગાન્વાડી (ગજન્વારી) કરતો હતો ૩૩૪ કોઈ દિવસે પોતે દાથીઓનાં તથા ઘોડાઓના શિક્ષણને જણતો એવો તે શખ ભદ્રિક સ્વભાવના શિષ્યોની પેઠે તેઓને શિક્ષણ આપતો હતો, ૩૩૫ કોઈ દિવસે શિષ્ટોની મર્યાદા પ્રમાણે વિદ્વાનોની મલાઓમા બેઠી અન્યોન્ય મશય કરતા વિદ્વાનોને શ્રેષ્ઠ તત્ત્વ મમળવતો હતો ૩૩૬ કોઈ વખતે બાગબગીચાઓમા જઈને, ઉત્તમ ગાયનો ગાઈને અથવા નાટક વગેરે જોઈને સ્વર્ગમા જેમ દેવ મમય ગાળે તેમ સુખેથી કાળ નિર્ગમન કરી રહ્યો હતો ૩૩૭ પંડી

રાજાએ કુમારને સ્વર્ગની દેવાંગનાઓનો પણ રૂપમાં પરાજય કરે તેવી ‘લક્ષ્મીવતી’ વગેરે અનેક રાજકન્યાઓ પરણાવી. ૩૪૮ એટલે તે શંખકુમાર પાંચે વિધ્યોનું સુખેથી સેવન કરવા લાગ્યો. કેમકે વિવેકી મનુષ્ય પણ જો સમયોચિત આચરણ કરે તો દોષપાત્ર ગણાતો નથી. ૩૪૯ અને તેથી જ વર્ષ જેમ વર્ષાઋતુ, શિશિરઋતુ તથા ગ્રીષ્મઋતુનું અનુક્રમે સેવન કરે છે તેમ, એ રાજકુમાર ધર્મ, અર્થ તથા કામ-એ ત્રણે પુરુષાર્થોનું અનુક્રમે સેવન કરવા લાગ્યો. ૩૪૦ લોકમાં કહેવત છે કે “ધર્મ ધનનો ઉત્પાદક” છે, પણ એ કહેવત ખોટી જણાય છે, કેમકે એ શંખકુમારનું ધન જ દાન, દેવપૂજન આદિ-દ્વારા ધર્મનું ઉત્પાદક થઈ પડ્યું હતું. ૩૪૧ વળી તે સર્વ સ્થળે સંચાર કરતો હતો, છતાં તેણે પોતાની મર્યાદા ત્યજી ન હતી; અને આશ્ચર્ય તો એજ હતું કે, તે પોતાના સુખાસન* ઉપર સ્થિતિ કરીને પણ આનંદથી નગરમાં ફરતો હતો. ૩૪૨ તે કુમાર એક દિવસે રાત્રિના સમયે વીરચર્યા કરવા એકલો નિકળ્યો, તેવામાં ક્રોધથી ભણવામાં આવતો આ સ્લોક તેણે સાંભળ્યો-૩૪૩.

“ યો ન નિર્ગત્ય નિઃશેષાં વિલોકયતિ મેદિનીમ્ ।

અનેકાશ્ચર્યસંપૂર્ણાં સ નરઃ ક્રૂપદર્દુરઃ ” ॥ ૩૪૪ ॥

“ જે પુરુષ પોતાના વતનમાંથી બહાર નીકળી જઈને અનેક આશ્ચર્યોથી ભરપૂર આ પૃથ્વીને જોતો નથી તે કુવામાંહેનો દેડકો

* અહીં વિરોધાભાસ અલંકાર છે. સુખાસન એટલે પોતાને બેસવાનું સુખજનક આસન, આ આસન ઉપર બેઠો હતો છતાં નગરમાં કેમ ફરી શક્યો ? આ વિરોધ જણાય છે, તેનો પરિહાર આ પ્રમાણે થાય છે-સુખાસન એટલે પાલખી, તે પોતાની પાલખીમાં બેસીને નગરમાં ફરવા નીકળતો હતો.

છે ૩૪૪ આ શ્લોક માલણી ગજકુમાર મનમાં પ્રસન્ન થયો તેણે વિચાર કર્યો કે, ખરેખર હું કુવામાહેનો દેડકો છું માટે પૃથ્વીને જોવાનો હું પ્રયત્ન કરું ૩૪૫ મનમાં આવો નિશ્ચય કરી કોષને પણ જણાવ્યા વિના પોતે એકલો હાથમાં તરવાર લઈ નગરમાંથી નીકળી ગયો ૩૪૬ એ વેળા તેને માતાનું, પિતાનું, ભાઈનું, સ્ત્રીઓનું, મિત્રોનું સ્મરણ થતું ન હતું, માત્ર એક પૃથ્વીદર્શન કરવાનું જ તેને સ્મરણ થયા કરતું હતું ૩૪૭ તે જ્યારે નગરમાંથી ચાલ્યો ત્યારે પાછળથી નગરની પડોશમાં જ કોષએક પગકમી ક્ષત્રિય મળ્યો, જે કોષ રાજની મેવા કરવા માટે પદેશમાં જતો હતો ૩૪૮ તેણે પ્રણામ કરી બે હાથ જોડીને ગજકુમારને કહ્યું—“ હું સેવા કરવા માટે જ ખીજે સ્થળે જઈ રહ્યો છું, તો તમારે જ મારા ઉત્તમ સ્વામી માનીને આશ્રય કરો છું ” ૩૪૯ ગજકુમાર તો ઉદગમ્યહિવાળો હતો અને મહામત્સ્વનાળી પુરુષોમાં શ્રેષ્ઠ હતો જેથી તુરંત જ પોતાના મિત્ર તરીકે તેનો આશ્રય કર્યો કેમકે મહાન પુરુષો શરણે આવેલા ઉપર પ્રેમ ગંખનારા હોય છે ૩૫૦ અહો ! કેવું આશ્ચર્ય ! ! ગંભીરતા ત્યાગ કરી કુમાર એકલો નગરની બહાર નીકળ્યો, પણ તુરંત જ તેને મધાત મળી ગયો, ખરું છે કે મોટા પુરુષોનું ભાગ્ય મતલબ જાગતું જ રહે છે ૩૫૧ જેમ દુધ અને પાણી એકદમ મળી જાય છે તેમ, એ કુમાર અને પેલો ક્ષત્રિય પણ તત્કાળ મળી ગયા અને એક ચિત્ત બની ગયા કેમકે, ‘ અન્યોન્યનું શુદ્ધ ચિત્ત તેજ પ્રેમનું ધરણુ છે ’ ૩૫૨ જેમ સ્વર્ગમાંથી બે દેવો ઉતરી આવ્યા હોય તેમ, તેઓ બન્ને જણા, માર્ગમાં અન્યોન્યને મોટી મોટી ઘાઓ કહેતા પૃથ્વીને જોવાના ઠાતુકથી ચાલ્યા ૩૫૩ બગામર મવા પહોર જેટલો દિવસ ચઢ્યો એટલે તેઓ એક ગામ પામે આવી પહોંચ્યા, અને ત્યાં વિત્રાતિ લેવા માટે પોતાના મિત્ર સાથે ગજકુમારે એક ઝાડની છાયાને

પ્રસ્તાવ ૨.

આશ્રય કર્યો. ૩૫૪ તેવામાં કોઈ એક ગૃહસ્થ એ ગામની બહાર નીકળી આવ્યો. તેણે વસંતની સાથે રહેલા સાક્ષાત કામદેવ સમાન એ કુમારને જોયો. ૩૫૫ તે ગૃહસ્થ પણ ઉદાર બુદ્ધિનો હતો. તેણે કુમારને પ્રણામ કરી બે હાથ જોડી કહ્યું—“મારે ઘેર પધારીને આપ મારા ઘરને પાવન કરો.” ૩૫૬ તેના આગ્રહથી અને પોતાની જમણી આંખના ફરકવાથી કુમારનું મન પણ તેને ઘેર જવા આકર્ષાયું, એટલે પોતાના મિત્ર સાથે ઉડીને તેની સાથે તેને ઘેર જવા તે ચાલ્યો. ૩૫૭ પછી એ ગૃહસ્થે પોતાને ઘેર જઈ તેઓ બન્નેનો સ્નાન-ભોજન આદિથી સત્કાર કર્યો અને પછી પોતાની “શ્રીમતી” નામની પુત્રીને કુમાર પાસે લાવીને બે હાથ જોડી તેણે કુમારને વિનંતિ કરી, કે “હે સ્વામિ ! મારા જીવનતુલ્ય આ મારી પુત્રીનું પરિગ્રહણ કરી આપ તેને કૃતાર્થ કરો.” ૩૫૮-૩૫૯ તે પછી રાજકુમારની કેટલીક બૂઝૂટીની એષ્ટાઓથી ચેતી જઈને તેનો મિત્ર બોલ્યો:—“અરે ભાઈ ! જેનું કુળ તથા શીલ તને બાળુવામાં નથી તેવા આ પુરુષને તું તારી પુત્રી કેમ આપે છે ? કેમકે પૃથ્વીપર ધણા ધૂર્ત લોકો ગુપ્ત રીતે ફર્યા કરે છે. માટે કાગડાને જેમ કાયલ ન અપાય તેમ, તું આને પોતાની પુત્રી ન આપ,” ત્યારે તે ગૃહસ્થે કહ્યું:—“લલા માણસ ! તમે આવા સુઘ થઈને અજ્ઞાનીની પેઠે કેમ બોલો છો ? સદ્ગુણવાળું માણેક પ્રાપ્ત કરીને ક્યો માણસ તેવું કુળ જોવા બેસે ? ૩૬૦-૩૬૨ કોઈએક ઉત્તમ વસ્તુ જેવી જોવામાં આવે કે તુરંત જ તેના ગુણો પોતાની મેળે (જેનારના) બાળુવામાં આવે છે. જેમકે ઉંચી જાતનું કપૂર, તેની પરીક્ષા કરવાથી સુગંધી કેમ બને ? (અર્થાત્ તેવા કપૂરની તો સ્વાભાવિક રીતે જ સુગંધી હોય છે—પરીક્ષા કરવાની જરૂર રહેતી નથી.) ૩૬૩ માટે હે દાતા પુરુષ ! મારી આ પ્રાર્થનાને આપે અવશ્ય સ્વીકારવી જોઈએ; કેમકે, કોઈની પ્રાર્થનાનો સ્વીકાર કરવો તે સત્પુરુષોનું પ્રથમ વ્રત છે.” ૩૬૪ પછી કુમારે પણ કંઈ

પાત્રદાન વિષે ગાંધારાજ કથા.

પ્રત્યુત્તર આપ્યા વિના જ તેની પ્રાર્થનાને સ્વીકારી લીધી, કાગણુ કે
 ટ્યો સુદ્ધિમાન પુરુષ પોતાને મનગમતી ચોગ્ય વસ્તુનો ભાગ કરવા
 ઇચ્છે ? ૪૬૫ તે પછી દિમાલય પર્વત, શરૂ જોડે જેમ પાર્વતીને
 પરણાવે તેમ, એ ગૃહસ્થે ધણાજ આડળગ પૂર્વઃ પોતાની પુત્રી
 રાજકુમારને પરણાવી ૪૬૬ એટલે બે દિવસ સુધી તે શ્રીમતી માથે
 પોતાની ઇચ્છાનુમાર તેણે સુખ ભોગવ્યું અને પછી તે રાજકુમાર
 દેરો જોવાની ઇચ્છાથી આગળ ચાલ્યો ૪૬૭ તે આ શ્રીમતીએ, તેને
 ભાતુ આપ્યું હતું, અને માર્ગમા ચાલવામા તેને જ્યારે થાક લાગ્યો
 ત્યારે માર્ગમા કોઈએક બધું હોય તેવો સુદર શ્રેષ્ઠ છાયાવાળો
 એક વડ તેના જોવામા આવ્યો, ૪૬૮ અને કાન્તા, પર્વત અને વચ્ચની
 જેમ એ વડની છાયા ગ્રીષ્મઋતુમા રીતળ રહેતી હતી, શીતઋતુમા
 ગરમ રહેતી હતી, એ રીતે મર્વને સુખજનક ચર્ચ પડતી હતી, તેથી
 રાજકુમારે એ વડનો આશ્રય કર્યો ૪૬૯ તે મમથે પોતાના મિત્રે
 આપેલા આમનપર તે કુમાર જોવામા બેસે છે કે તેજ વેળાએ
 વડમા ગદેનારા યક્ષે પ્રલક્ષ ચમને કુમારને કહ્યું—૪૭૦ “ અરે
 ઓ ! તું કાણુ છે ? કોની આરાધી આ માગ આશ્રય તણે ઉભો
 ગયો છે ? અત્યા ઓ સ્વચ્છ મનુષ્ય ! જો તારે જીવવાની
 ઇચ્છા હોય તો મત્વર અહીંથી ચાલ્યો જા ” ૪૭૧ તે માલળી
 પોતાનું પગદમ તથા વિગેધ કરવાની ઇચ્છાને શુભ ગાંખી કુમાર
 બોલ્યો—“અમને છાયાનો આશ્રય કરવાની ઇચ્છા ચમ્મ તેથી આ વૃક્ષ પાસે
 અમે આવ્યા છીએ ૪૭૨ બ્રહ્માએ વૃક્ષોને ઉત્પન્ન કર્યા છે તે સર્વનો
 ઉપકાર કરવા માટે ઉત્પન્ન કર્યા છે વળી આ વૃક્ષ મરીઆમ રગતા-
 પર આવેલું છે, તો તેના પર તુ પોતાનું સ્વામિત્વ કેમ કરે છે ?
 ૪૭૩ તું નથી જાણતો કે વૃક્ષો, મેઘ, નદીઓ અને સૂર્ય ચંદ્રના
 દિગ્ગો, પોતાની મેળેજ મર્વનો ઉપકાર કરી ગયા છે તેઓના પર

ક્રોધનું સ્વામિત્વ હોય શકેજ નહિ. ૩૭૪ માટે વૃથા અમને અટકાવીને તું તારી પોતાની શામાટે હલકાઇ કરે છે? ખરેખર તું તો પારકા ઘરમાં ક્રોધને પૂછ્યા વિના ઘુસી જઇને મંત્રી થઇ બેઠેલા ક્રોધ મૂર્ખના જેવો દેખાય છે ! ” (પાડોશી મટીને ઘરઘણી થઈ બેઠેલા જણાય છે !) ૩૭૫ કુમારે એ પ્રમાણે કહ્યું ત્યારે પેલો યક્ષ પણ પ્રત્યક્ષ થઇને કઠોર અક્ષરે બોલ્યો—“ રે ! રે ! ઓ મૂર્ખા ! તું નથી જાણતો કે હું આ વડનો સ્વામી છું. માટે તું જાણ કે, આ સમયેજ હું તને યમરાજનો અતિથિ બનાવું છું. (તું પોતાનો અપરાધ કબૂલ કરતો નથી પણ ઉલટો) મારી સામે ઉત્તર આપે છે; માટે ચાલ, તું તારા ઇષ્ટ દેવનું સ્મરણ કરી લે.” ૩૭૬-૩૭૭ યક્ષનું એ વચન સાંભળી કુમાર ખડખડાટ હસી પડ્યો. તેણે કહ્યું કે, તું પોતાની દેવજાતિથીજ શું ગર્વ કરે છે? અરે ઓ ! તું નથી જાણતો કે, દેવતાઓ પણ સત્પુરુષોનું દાસત્વ કરે છે. ૩૭૮ વળી ક્ષત્રિયોનો ઇષ્ટ દેવ તો તેઓની તરવારજ હોય છે અને તે, સદાકાળ મારા હાથમાં જ રહે છે; માટે ચાલ, મારી સામે આવ. ૪૭૯ કુમારની એ નિર્ભય વાણીથી યક્ષે તેનું અતુલ સાહસ જાણી લીધું, પછી તેના પર વૃદ્ધિ પામેલા ગ્રેમને લીધે દંતપંક્તિની ઝળહળી રહેલી કાંતિવાળો (અર્થાત્ હર્ષનું અદૃહાસ્ય કરી) યક્ષ બોલ્યો કે, હે સ્વામી ! તમે તમારા સાહસને લીધે મને વશ કર્યો છે. હું તમારા દર્શનથી પ્રસન્ન થયો છું અને તમારા સેવકભાવને પ્રાપ્ત થયો છું, માટે (મારી એ પ્રાર્થના છે કે) હું સદાકાળ તમારો અનુચર થાઉં-સેવક ભાવે સાથેજ રહું. ૩૮૦-૩૮૧ તે વેળા રાજપુત્રે પણ પૂર્વ-જન્મમાં જાણે પોતાના પરિચયવાળો હોય તેમ એ દેવ પર પ્રીતી કરી તેને પ્રસન્ન કર્યો. કેમકે સજ્જનોનું હૃદય સદા ક્રામળ હોય છે-દયાળુ હોય છે. ૩૮૨ એક ક્ષણવાર તે વૃક્ષ નીચે વિશ્રાંતિ લીધા

પાત્રદાન વિષે ગ ખરાબ કથા

પછી ત્યાં ભોજન કરીને ડુમાર, નદિ તથા ચદિ નામના પોતાના બે ગણો માથે જેમ શક્ય જાય તેમ, તેઓ બન્ને માથે ત્યાથી આગળ ચાલ્યો. ૩૮૩ માર્ગમા આકાશ માર્ગે ગમન કરીને યક્ષે, ડુમારની દષ્ટિને આનંદ આપવા માટે અનેક પ્રકારની ચેષ્ટાઓ કરી અને તેના મનને આશ્ચર્ય પમાડયું. ૩૮૪ વળી તે વેળા કાંઈ એક મુમાફર ગ્રથમા બેઠીને જતો હતો, તેની સ્ત્રીને યક્ષે હરી લઇને અંતર્હિત કરી હીધી, ત્યારે પેલો મુમાફર, આકુળવ્યાકુળ થઇને ડુમારના પગમા પડ્યો અને વિલાપ કરવા લાગ્યો કે, હે દેવ ! કાંઈ અલક્ષ્ય પ્રાણીએ મારી સ્ત્રીને હરી લીધી છે. ૩૮૫-૩૮૬ તે સાંભળી ડુમારે હસીને તેને કહ્યું—“અલ્યા ઓ બાપલા ! પોતાની સ્ત્રીનું પણ જો તું રક્ષણ કરી શકતો નથી, તો પછી મસ્તક ગ્રન્થ મનુષ્યોનું રાજ્ય ચાલ્યું જાય, એમા શું આશ્ચર્ય છે ?” ૩૮૭ પછી તે વેળા યક્ષ પણ પ્રત્યક્ષ થઇને બોલ્યો—“હે સ્વામી ! આ મુમાફર પોતાના ભાતાની માથે આખો રથ તમને જો અર્પણ કરી દે તો પોતાની સ્ત્રી મેળવે” ૩૮૮ તે સાંભળી ડુમારે કહ્યું—“મારે એના રથની કંઈ જરૂર નથી, તું એને એની સ્ત્રી મોપી દે” ડુમારના એ કહેવાથી યક્ષે તેની સ્ત્રીને પ્રકટ કરી ૩૮૯ એવા પ્રકારની તે યક્ષની ચેષ્ટાઓ જોઇને ડુમારે મનમા વિચાર કર્યો કે મને, આનંદ આપવા માટે આ નાટકી પણ હીક મળી આવ્યો છે. ૩૯૦ ફરી પણ માર્ગમા પોતાના સ્વામીને વિનોદ આપવા માટે યક્ષે કેટલીક સ્ત્રીઓને વસ્ત્ર-ગહિત કરી મૂકી અને કેટલીકને ત્રાપી નાખેલા કેશવાળી કરી મૂકી. ૩૯૧ વળી કાંઈ એક મુમાફરના રથને બળદો વિનાનો કરી બળદો વિના પણ વેગથી દોડી જતો જનારો. ૩૯૨ એ પ્રમાણે તે યક્ષ ભક્તિવાળા મેવકની પેઠે ડુમારના પગિશ્રમને દુઃકરવા માટે જાત જાતની ચેષ્ટાઓ કરવા લાગ્યો. ૩૯૩ અને ડુમાર પણ તેણે

કરેલી ગમતોથી ક્રોધ પણ સ્થળે પોતાના પરિશ્રમને જાણી શક્યો નહિ. પછી તે પોતાના સહાયકની સાથે રત્નપુર નામના નગરમાં જઈ પહોંચ્યો. ૩૯૪ તે નગરમાં પ્રવેશ કરતાં જ રાજપુત્રે પટહધ્વનિ સાંભળ્યો, જેથી કંઈ હિતવાચ્ય સાંભળતો હોય તેમ તેણે પોતાના કાનને તુરતજ તે તરફ સાવધાન કર્યા. ૩૯૫ (અને સાંભળ્યું કે,) “રાજાની વહાલી પુત્રી બે પક્ષીએ (બગલે) પકડેલી માછલીની પેઠે ઉગ્રદોષથી સપડાયલી છે; માટે જે પુરુષ એને મુક્ત કરશે તેને રાજા ઇચ્છિત વસ્તુ આપશે.” આ વાત સાંભળીને શંખકુમારે યક્ષના કહેવાથી પટહનો સ્પર્શ કર્યો—તે કામ કરી આપવા પોતે કબુલ થયો. ૩૯૬-૩૯૭ પછી પટહ વગાડનારો, રાજકુમારને રાજા પાસે લઈ ગયો એટલે રાજાએ સ્વાગત વચન કહી તેને પોતાના આસન પર બેસાડ્યો. ૩૯૮ રાજા પણ તે વેળા શંખકુમારને જોઈને મનમાં વિચાર કરવા લાગ્યો કે, આ તે શું ? બે સ્વર્ગવૈદ્યમાંનો એક વૈદ્ય મારી પુત્રીને સાજી કરવા માટે અહીં આવ્યો છે ? ૩૯૯ પછી રાજાએ વિનયપૂર્વક પૂછ્યું—“હે મહાભાગ ! જેમ ગાય ક્રોધ એક સિંહના પંજામાં સપડાઈ હોય તેમ, મારી પુત્રી દોષના સપાટામાં સપડાઈ છે. માટે તેને તમે દોષમુક્ત કરો. ૪૦૦ કેમકે મંત્રવેતાઓનો તેવો ક્રોધ મંત્ર નથી, તંત્રશાસ્ત્રીઓનું તેવું ક્રોધ તંત્ર નથી, વિદ્વાનોની તેવી ક્રોધ વિદ્યા નથી, વૈદ્યોનું તેવું ક્રોધ ઔષધ નથી અને ઉત્તમ તીર્થમાંહેનું ક્રોધ ઉત્તમ તીર્થ નથી કે જેનો મેં (મારી પુત્રીને સાજી કરવા) ઉપયોગ કર્યો ન હોય ! પણ તે સર્વ બળ મનુષ્ય પર કરેલા ઉપકારની પેઠે વ્યર્થ થયેલું છે.” ૪૦૧-૪૦૨ તે પછી યક્ષની સાથે થોડો કંઈ વિચાર કરીને શંખકુમારે રાજાનું વચન સ્વીકારી લીધું એટલે જે અંતઃપુરમાં તે રાજપુત્રી હતી, ત્યાં રાજા શંખકુમારને લઈ ગયો. ૪૦૩ શંખકુમારે પણ ત્યાં જઈને એક

પાત્રદાન વિષે ગાંધારાજ કથા.

મંડળ બનાવ્યું અને ચદન, અગર, કપૂર, કપૂરી તથા કેસર વગેરેથી તે મંડળનું પૂજન કરી તેમાં પેલી ગંજપુત્રીને બેસાડી ૪૦૪ તે પછી પોતે નાસિકના અગ્રલાગમા દષ્ટિ આપીને રાતપણે જાણે દાઢ મંત્રનું મંથન કરતો હોય તેમ, ધ્યાન લગાવીને બેસી ગયો. ખરેખર મર્વ દેકાણે આડબગનોજ જય થાય છે ૪૦૫ ગાંધારાજ જો કે સુદ્ધ હોતો-નિષ્કપટી હતો છતાં તે સમયે તેણે હૃદયમાં કૃતિલતા કરી હતી કેમકે જેનું નામ ત્રિયવદ હોય તે મનુષ્ય, શુ પોતાના નામને સત્ય રૂપે છે ૪૦૬ જેમ દાઢ એક ધનુષ ઉત્તમ વગ (વામ) માં જન્મ્યું હોય અથવા તેનો ગુણુ (દાગ) પોતાના ગુણુનામને ધગવતો હોય તો પણ કાર્યકાળે તેનામાં વફતા થાય તો તે યદ્ધ નિઘ ગણાય નહિ તેમ, આની વફતા પણ અનિઘ છે ૪૦૭ તે પછી પેલી ગંજપુત્રીનો દોષ યક્ષની સંક્રિતથી તુગતજ દ્રુ કરાયો. યક્ષે તેણીનો દોષ દૂરી લીધો કેમકે જગતમાં બળવાનો રૂતાં પણ અધિક બળવાન હોય છે ૪૦૮ જેમ ચંદ્રની મૂર્તિ ગદ્ગદપ દોષથી મુક્ત થાય તેમ, એ રાજપુત્રી પોતાના શરીર દોષથી મુક્ત થઈ અને સૂર્યોદય મમયની કાતિની પેટ ગંગાને અધિક ગોભાવનારી કાતિથી મુક્ત થઈ ૪૦૯ તે વેળા તેણીના માતપિતા વગેરે અબધીઓ મદનમંજરીને નીગંગી થયેલી જાણીને તેણીનો પુનર્જન્મ થયો હોય તેમ માનવા લાગ્યા, ૪૧૦ અને મદનમંજરીનો વગ આ ગુણુગ્રાહ્ય રાજકુમારજ થાય તો માર્કે, આવો વિચાર કરી કુમારને કહેવા લાગ્યા-૪૧૧ "તમે પોતાના દર્શન આપીને જેમ અમારી દષ્ટિને દૂતાર્થ કરી છે તેમ, હવે પાણિગ્રહણ કરીને આ અમારી પુત્રીને દૂતાર્થ કરો." ૪૧૨ પછી ગાંધારાજે દંતુકે, દાઢ એક પુત્ર્ય કેવા ગુણુવાળો છે, ક્યા કુળનો છે-વગેરેનો ત્યાં સુધી નિવચન થાય ત્યાં સુધી તેને પોતાની પુત્રી દાઢ રીતે આપવી ન લેઈએ "૪૧૩ ગાંધારાજે વચન

સાંભળી રાજા બોલ્યો:—“ હે બુદ્ધિના ભંડાર કુમાર ! જે વિષયમાં પ્રત્યક્ષથી જ વસ્તુસ્થિતિનું જ્ઞાન થાય તેમાં કયો પુરુષ અનુમાન-પ્રમાણુ જોવા બેસે ? તમારું કુળ વગેરે, ગુણોના આધાર અને સ્થાન-રૂપ આ તમારા દેહથી જ જાણવામાં આવી ગયેલ છે, માટે તમે લેશમાત્ર મારું અપમાન કરશો મા. ૪૧૪-૪૧૫ તે પછી શંખકુમાર મૌન રહ્યો; એટલે પોતાના વચનને તેણે સ્વીકારી લીધેલું જાણી રાજાએ, શુભ દિવસે મોટા ઉત્સવપૂર્વક તેની સાથે પોતાની પુત્રીનાં લગ્ન કર્યાં. ૪૧૬ પછી શંખકુમાર કેટલાએક દિવસ ત્યાં રહ્યો અને તેણે કામદેવના ગર્વથી પોતાની ઇચ્છાનુસાર વિષયસુખ ભોગવ્યું. ૪૧૭ અને પછી ફરી પણ દેશ જોવાને ઉત્કંઠિત બની પોતાની સ્ત્રીની સંમતિ લઈ પેલા બે મિત્રો સાથે તે આગળ ચાલ્યો. અથવા વજ્ર (સૂર્ય ?) કાઢી સ્થળે શું સ્થિર રહી શકે ? ૪૧૮ પછી તેણે કાઢીએક વનમાં આગળ ચાલવા માંડ્યું, અને સાયંકાળનો જ્યારે સમય થયો ત્યારે પરિશ્રમને દૂર કરવા માટે મિત્રે કરી આપેલી પાંદડાંની શય્યા પર સ્વસ્થ ચિત્તે વિશ્રાંતિ કરી. ૪૧૯ બરાબર મધ્યરાત્રિનો સમય થયો, ત્યારે સમીપના પ્રદેશમાં પ્રજ્વલિત જ્વાળાઓવાળા અગ્નિને જોઈને તેણે એ અગ્નિની મૂળ ઉત્પત્તિ જાણવા માટે ચક્ષુને આજ્ઞા કરી. ૪૨૦ ચક્ષુ પણ સત્વર ત્યાં ગયો અને તેના સંબંધમાં જાણી લઈ ત્યાં આવીને કુમારને જણાવ્યું કે, હે દેવ ! કાઢીએક મહાન્ સિદ્ધ વિદ્યાને સાધી રહ્યો છે; પણ જેમ કાઢી નિર્ભોગ્ય મનુષ્યને ચિત્રક વનસ્પતિનો વેલો જોવામાં ન આવે તેમ, અત્યંત પ્રયાસ કરવા છતાં પણ એ સિદ્ધને વિદ્યાની અધિષ્ઠાત્રી-દેવીનાં દર્શન થતાં નથી. ૪૨૧-૪૨૨ હું માનું છું કે, તે પોતે જો કે અશક્ત છે તોપણ આપની સહાયથી પોતાની વિદ્યાને સાધી શકશે. જેમકે સારથિ અરુણ સાથળ વિનાનો છે તોપણ સૂર્યનો સ્વીકાર કરી—આશ્રય

ઢરી આકાશમા ગતિ કરે જ છે ૪૨૩ તે પછી બહુ માડ, હું મારા
 ગરીબોના નાગ કરીને પણ તેને મદાય ઢરીના, એમ ગંખડુમાઝે કહ્યું.
 અથવા સત્ય છે કે, મત્સ્યપોનો જન્મ પગથે જ હોય છે ૪૨૪
 કુમાર પણ ઉતાવળો ઉતાવળો પેલા યોગી પાસે ગયો અને તેને કહ્યું
 કે, હું તારી મદાયમા છું, માટે નિર્ભય થઈને તુ તારી વિદ્યામિદ્ધિ
 મમાસ ૬૦ ૪૨૫ એમ કહીને તે ગંખડુમાઝ હાથમા તગવા લઈ
 યોગીની પાસે ઉભો રહ્યો એટલે યોગીએ ચિત્તની એકાગ્રતા કરી
 મહાવિદ્યાનું યાન કરવા માડ્યું ૪૨૬ એક ક્ષણ નેટલો મમય ગયો
 કે તુગત જ જાણે બીજો કાળ હોય તેવો દ્રાઈ દુર્ભય ગક્ષમ હાથમા
 તગવા લઈ કુમાર આગળ પ્રકટ થયો ૪૨૭ તેણે ભ્રમર ચટાવી
 લય કરી સ્વરૂપે ગંખડુમાઝે ઢરી કહ્યું કે, અહ્યાં એ મૂર્ખ !
 શુ વિચારીને તુ અહીં આવ્યો છે ? હું આ યોગીને મારી નાખીશ,
 તુ મત્વર અહીંથી ચાલ્યો જ ચાલ્યો એ ગદેશ ! વ્યર્થ ધોખીને
 ત્રે તુ દા મરે છે ૪૨૮-૪૨૯ પેલો ગંખડુમાઝ પણ માદમી
 હતો તેણે એ ગક્ષમને ઉત્તર આપ્યો કે, મત્વરો ગક્ષક હું અહીં
 ઉભો છું, તેથી ઇન્દ્ર પોતે પણ પગભવ ઢરવાને મમર્થ નથી, તો
 પછી તુ દ્રાણ માન ? ૪૩૦ તે માલણી ગક્ષસ અત્યંત દોષાયમાન
 થયો, અને દેવેન્દ્ર મામે જેમ દાનવ ધમી જાય તેમ તગવા ઉગા-
 મીને કુમાર મામે ધમી ગયો, ૪૩૧ ગંખડુમાઝે પણ મિદ્ધની પેડે
 નિર્ભય થઈ હર્ષથી તગવા ઘુમાવા માડી, અને હાથી જેવા તે
 ગક્ષમને મારવા માટે તૈયાર થયો ૪૩૨ પેલો ગક્ષમ ઉગ્ર મહાશકરે
 તગવા ઘુમાવી રહ્યો હતો તેવામા ગંખડુમાઝે પોતાની તગવાગનો
 પ્રદાર કરી તેની તગવાગના બે દુકડા કરી નાખ્યા ૪૩૩ એટલે તુગત
 જ ગક્ષમે તગવા ફેંકી દીધી અને ગંખડુમાઝને પોતાની બાથમા
 લીધો. ગંખડુમાઝે પણ તગવા મૂકી ઈર્ષ ગક્ષમને બાથમા ધાલી

પ્રસ્તાવ ૨.

ખૂબ રગડવા માંડ્યો. ૪૩૪ એ વેળા વનના બે હાથીની પેઠે તેઓ બન્ને જાણા યુદ્ધ કરવા લાગ્યા, અને ત્યાં ઉભેલા રાજકુમારના મિત્ર, યક્ષ તથા યોગીને ભય, વિસ્મય તથા હર્ષાદિના રસને ઉત્પન્ન કરવા લાગ્યા. ૪૩૫ જાણે બે મહા લડી રહ્યા હોય તેમ, તેઓ બન્ને પગની આંટી નાખીને હાથ વડે અન્યોન્યને બાંધીને તથા મુઠ્ઠીઓના પ્રહાર કરીને એકબીજાને પૃથ્વી પર લોટાવી દેવા લાગ્યા અને પછી તો થાક્યા પણ ખરા. ૪૩૬ તે વેળા શંખકુમારને એક દાવ હાથમાં આવી ગયો. તેણે તુરતજ પોતાનો એ અવસર મેળવી લઈ પેલા રાક્ષસનો પગ પકડ્યો અને પોતાના મસ્તકની આસપાસ એક ક્ષણવાર સુધી તેને ભમાવ્યો. ૪૩૭ તે જ ક્ષણે એ રાક્ષસે પોતાનું રાક્ષસી સ્વરૂપ ત્યજી દીધું, અને પોતાના દિવ્યદેહની કાંતિથી દિશાઓમાં ઝળહળાટ કરતી વિદ્યાની અધિષ્ઠાત્રી દેવી ત્યાં પ્રકટ થઈ. ૪૩૮ પછી તે બોલી કે, હે વત્સ ! હું વિદ્યાની અધિષ્ઠાત્રી દેવી છું, મેં તારા સત્ત્વની પરીક્ષા કરવા માટે જ આવું રાક્ષસી સ્વરૂપ ધારણ કર્યું હતું. ૪૩૯ હે સાર્ત્ત્વિકામાં શ્રેષ્ઠ કુમાર ! જેમ ઉત્તમ સુવર્ણ અમૂલ્ય હોય તેમ, તારું સત્ત્વ પણ અમૂલ્ય છે—અપ્રતિરૂપ છે. તેથી હું તારા પર પ્રસન્ન થઈ છું, તને જે કંઈ ઇષ્ટ હોય તે વર તું માગી લે. દેવીએ એ પ્રમાણે કહ્યું, ત્યારે કુમાર બોલ્યો:—“હે દેવિ ! હું જે સમયે તારું સ્મરણ કરું તે સમયે તું મારી પાસે આવજે.” ૪૪૦—૪૪૧ “તથાસ્તુ” એમ કહીને દેવી અંતર્ધાન થઈ ગઈ. તે પછી પેલો યોગી પણ ઉભો થઈને કુમારને ભેટી પડ્યો અને પોતાનો સ્વાર્થ પૂર્ણ થવાથી મનમાં પ્રબુદ્ધ થઈ તે બોલ્યો કે, હે મહાભાગ ! આ સિદ્ધિ તમારી કૃપાથી જ મને પ્રાપ્ત થઈ છે. કેમકે ચંદ્રકાંતમણિમાંથી જે અમૃતસ્ત્રાવ થાય છે તેમાં ચંદ્રની ચેષ્ટા જ કારણભૂત હોય છે. ૪૪૨—૪૪૩ ઇત્યાદિ પ્રશંસા કરીને યોગીએ કુમારને અત્યંત આગ્રહપૂર્વક એક ગોળી

આપી, કે જેમા મનુષ્યને અદૃશ્ય કરવાની શક્તિ હતી ૪૪૪ એ ગોળી લઇને ડુમારે તે આખી રાત્રિ સિદ્ધની માથે વાતચીત કરવામા ગાળી દાઢી, અને સવારમા તે કાષઠ નગરની પાસે જઈ પહોંચ્યો. ૪૪૫ એ નગરમા એક ગ્રથો ધણો જ કાલાહલ થઇ ગયો હતો અને ધણા લોકો એઠા થયા હતા તે જોઇને કૌતુક સ્વભાવવાળો ડુમાર પણ પોતાના મિત્રને તથા યક્ષને માથે લઇ ત્યાં ગયો ૪૪૬ તેની વચ્ચે જઇને તેણે જોયું તો દાદડીઓથી ભરેલું એક ગાડું ત્યાં ઉભું હતું અને તેની પામે જ કાષઠએક ધનવાન વાણીઓ ઉભેલો જોવામા આવતો હતો ૪૪૭ પછી શંખકુમારે કાષઠ એક માણસને પછડી કે, કેમ ભાઇ ! આ વાણીઓ ચીલડાનો વેપાર કરવાને તો અયોગ્ય દેખાય છે, છતાં ચીલડાના ગાડા પામે કેમ ઉભો છે ૪૪૮ પછી પેલા માણસે કહ્યું કે, આ તો એક માર્થપતિ છે, લગભગ કુખેગના જેવો ધનવાન છે માત્ર ગમ્મતને માટે ચીલડા લઇને તે આ પ્રમાણે દહી ગયો છે કે, જે માણસ એક ઠેકાણે ઉભો રહીને આ બધી દાદડીઓ ખાઇ જાય તેને હું પૂરેપૂરી એક લાખ મોનામહોરો આપુ પણ કાષઠ મનુષ્ય આવું દંડિન દામ કરવા મમર્થ થઇ રાકતો નથી, જેથી તેના ઉત્તર માટેની જાણે છાયા હોય તેમ, આ મર્વલોક અહીં તેની પામેના ભાગમા ફર્યા કરે છે ” ૪૪૯-૪૫૧ તે પછી શંખકુમારે માર્થપતિના વચનનો સ્વીકાર કર્યો અને યક્ષની શક્તિને લીધે એક ગમ્મતમાત્રમા તે બધી દાદડીઓને એક દાળીયાની પેટે ખાઇ ગયો ૪૫૨ તે જોઇ મર્વ મનુષ્યો તો વિચારમા જ પડી ગયા અને કહેવા લાગ્યા કે આ તે કાષઠ સિદ્ધ હશે, દેવ હશે કે વિદ્યાધર હશે ? ખરેખર આવા અદ્ભુત કર્મોથી મર્વને આશ્ચર્ય કરનારો આ પુરુષ કાષઠ મામાન્ય મનુષ્ય નથી ૪૫૩ એ રીતે માણસો ડુમારની ગુતિ કરી રહ્યા હતા તે વેળા પેલો માર્થપતિ ડુમારની પ્રાર્થના કરી

તુરત જ તેને પોતાને ઘેર લઇ ગયો. ૪૫૪ અને ત્યાં ભાતભાતનાં આનંદપાનથી ઘણા જ માનપૂર્વક તેને જમાડીને તેની આગળ પોતાની પુત્રીને હાજર કરી એ હાથ જોડી બોલ્યો કે, હે દેવ ! આ મારી પુત્રી આજે આપની સ્ત્રી તરીકે થઇ ચૂકી છે, અને કૃતાર્થ થઇ છે. હું મારી પુત્રી આપને આપું છું, તેમાં જે કારણ છે તેને તમે સાંભળો, ૪૫૫-૪૫૬ “હું આ જ નગરમાં રહું છું. જાતનો વાણીઓ છું. મારું નામ સાગર છે. હું પૂર્વે ઘણો જ દરિદ્રી હતો; પણ નિર્જળ પ્રદેશમાં જેમ કલ્પલતા ઉત્પન્ન થાય તેમ જે સમયે આ પુત્રી મારે ત્યાં જન્મી તે દિવસથી આરંભી આ પુત્રોના ભાગ્ય વડે મારે ત્યાં અકસ્માત્ ધન આવવા લાગ્યાં અને અલ્પસમયમાં જ જળવડે જેમ સરોવર ભરાઇ જાય તેમ, હું ધનસમૃદ્ધિથી પરિપૂર્ણ થઇ ગયો. ૪૫૭-૪૫૮ આ મારી પુત્રી રૂપમાં સર્વ દેવાંગનાઓનો પરાજય કરે તેવી છે, સર્વાંગે શુભ લક્ષણવાળી છે અને સર્વના મનને આનંદ ઉપજાવે છે, માટે લોકોએ આનું “મનોરમા” એવું નામ પાડેલું છે. ૪૫૯ આ જેમ જેમ મોટી થવા લાગી તેમ તેમ, સર્વ કળાઓને ભણી ગઇ અને અનુક્રમે સુંદર તરુણ અવસ્થાને પ્રાપ્ત થઇ. ૪૬૦ આને યુવાન થયેલી જોઈ તેને માટે યોગ્ય વર મેળવવાના ચિંતા સમુદ્રમાં હું ડૂબી જવા લાગ્યો પણ તેવામાં મારી ગોત્ર દેવીને એક નૌકાની પેઠે મેં પ્રાપ્ત કરી. ૪૬૧ તેના મેં આશ્રય કર્યો એટલે તેણે આપને આના વર તરીકે બતાવ્યા અને આપની પરીક્ષા કરવામાં કાકડીઓના ભક્ષણને અભિજ્ઞાન-ઓળખવાના સાધનરૂપે જણાવ્યું. ૪૬૨ માટે પુણ્યથી પ્રાપ્ત થયેલી આ મારી પુત્રીને તમે પરણો.” એ પ્રમાણે સાંભળીને રાજકુમાર જ્યારે મૌન રહ્યો ત્યારે તે અમૂઢ શુદ્ધિવાળા સાગરએથીએ કુમારની સાથે મોટા ઉત્સવપૂર્વક પોતાની પુત્રીનાં લગ્ન કર્યાં. ૪૬૩-૪૬૪ પછી એ નવી પરણેલી મનોરમા

સ્ત્રીએ જોટલામા તે કુમારના મનને કંઈડ આકર્ષ્યું કે તુરત જ દેરો
 જોવાની ઇચ્છાએ પણ કુમારના તરફ કટાક્ષ દ્યો—અર્થાત્ દેરો
 જોવાની ઇચ્છા તેને સ્ફુરી આવી ૪૬૫ પોતાની તે ઇચ્છા,
 મનોગમાને જણાવીને તે રાજકુમાર પોતાના મિત્રોની સાથે
 ત્યાથી આગળ આલ્યો કેમકે જાતજાતના અનાતર પ્રસંગો
 ચાલુ પ્રમંગનો બાધ કરી શકતા નથી ૪૬૬ પછી તે ગજકુમાર
 અનુક્રમે ચાલતા ચાલતા ત્રિયલાપી જનમમુદાયથી વ્યાપ્ત એવી મિથિલા-
 નગરીમાં જઈ પહોંચ્યો, જે નગરી અગ્નિરૂપ મુખવાળા દેવોથી ભય
 પામી પૃથ્વીપર આવેલા સ્વર્ગ મમાન જણાતી હતી ૪૬૭ એ નગ-
 રીમાં જેની આગ્રાને શત્રુગાન્યો પણ વશ થઈને પાળી રહ્યા હતા
 તેવો એક ગાળ, સ્વર્ગ જેની મમૃદ્ધિઓથી સમૃદ્ધિમાન રાજ્યનું પાલન
 કરતો હતો. ૪૬૮ તે રાજ્યને ‘મુદરી’ નામની એક પટ્ટરાણી હતી,
 જે પતિવ્રતા હતી અને જોણીના શીવના પ્રતાપથીજ ચંદ્રમા ઢંછક સ્યામ
 થઈ ગયો છે ૪૬૯ તે રાણીના ઉદરરૂપી નાની તળાવડીમાં જેમ
 એક હમલી ઉત્પન્ન થાય તેમ, રતિસુદરી નામની એક પુત્રી જન્મી
 હતી, જોણીની રૂપસપત્તિ જોવાને માટે ઇન્દ્રને એક હજાર નેત્રો કરવા
 પડ્યા ૪૭૦ એ ગજપુત્રી, વિદ્યામાં સરસ્વતી સમાન હતી, રૂપમાં
 કામદેવની સ્ત્રી સમાન હતી અને સૌભાગ્યમાં લક્ષ્મી મમાન હતી
 તેણી અનુક્રમે યુવાવસ્થાને પ્રાપ્ત થઈ, ૪૭૧ પણ કોઈક કાગળને લીધે
 તે રાજપુત્રી પુરુષોનો દ્રેષ કરનાર થઈ અને તેજ કાગળથી તે પોતાના
 પાણિપ્રહણના નામને પણ સહન કરી શકતી નહિ ૪૭૨ તે મમયે
 રાજ (તેણીનો પિતા) આવી ચિતા કરવા લાગ્યો કે, પિતાને ઘેર
 ગ્રહેલી આ પુત્રી ખરેખર અપકીર્તિને માટેજ થઈ પડશે, કેમકે તે
 વિવાહને ઇચ્છતી નથી, તો હવે આ મસારમાં મારે શું કરવું, કાનો
 આશ્રય કરવો ? અથવા હું કયા જાઉં ‘ આવા પ્રકારની ચિતારૂપી

નદીમાં રાજા ડૂબી જવા લાગ્યો, લગલગ એલાન જેવો બની ગયો અને બાણે દુઃખથી વ્યાકુળ બની ગયો હોય તેમ તેનાથી ખોરાક લઇ શકાતો ન હતો અને તેને નિદ્રા પણ આવતી ન હતી. ૪૭૩-૪૭૪ રાજાની આ વ્યગ્રતાનું કારણ નગરવાસીઓમાં પણ માંહોમાંહે ચર્ચાતું હતું, તે સાંભળીને રાજકુમાર શંખનું મન તુરતજ તેને (રાજકુમારીને) મળવા માટે આતુર બન્યું. ૪૭૫ તેણે પ્રથમ યક્ષની સાથે કેટલીએક વાતચીત કરી અને પછી સિદ્ધે આપેલી પેલી ગોળીના પ્રભાવથી અદૃશ્ય થઇ યક્ષે બતાવેલા માર્ગે કન્યાના અંતઃપુરમાં તે દાખલ થયો. ૪૭૬ ત્યાં અલૌકિક રૂપવાળી તે રાજકન્યાને જોઇને રાજકુમાર મનમાં વિચાર કરવા લાગ્યો કે, પોતાના પતિ કામદેવનો ત્યાગ કરીને રતિ દેવી પોતેજ આ રતિસુંદરી રૂપે અહીં આવી છે કે શું? ૪૭૭ પછી તે સમયે કુમારની સાથે રહેલા યક્ષે પોતાની શક્તિથી પોપટનું સ્વરૂપ ધારણ કર્યું અને પોતાની પાંખોને ધૂણાવતો ધૂણાવતો પેલી રાજકુમારીની આગળ જઇને ઉભો રહ્યો. ૪૭૮ એટલે તે ઉત્તમ જાતિના પોપટને રાજસભામાં રાખવા લાયક જોઇને રાજકુમારીએ તેને પકડવાની ઇચ્છાથી એકદમ જેવો તેનાપર હાથ નાખ્યો કે તેજ સમયે પોપટ મનુષ્ય ભાષાથી કહ્યું કે, “ઓ રાજકુમારિ ! આ શું ? તું તો પુરુષોનો દ્રેષ કરનારી છે, છતાં મને પુરુષને સ્પર્શ કરવા તું કેમ ઇચ્છે છે ? ૪૭૯-૪૮૦ વળી તારું શરીર પુરુષનો દ્રેષ કરવારૂપ દોષથી ખરેખર દૂષિત બનેલું છે, જેથી તારો સ્પર્શ પણ કોઢીઆના સ્પર્શની પેઠે સર્વથી અશુભજ ગણાય. ” ૪૮૧ તે સાંભળી રાજકન્યા હસીને બોલી કે, હે પોપટ ! તેં કહ્યું તે યોગ્ય નથી. કેમકે હું જો ગુણોનો દ્રેષ કરનારી ન હોઉં તો આવા તારા ઇપક્રમે પાત્ર કેમ હોઇ શકું ? ૪૮૨ હે પોપટ ! પુરુષો વિષે લેશ માત્ર ગુણ જોવામાં આવતો નથી. તેઓનો સ્નેહ સંધ્યાકાળનાં વાદળાં જેવો ક્ષણિક હોય

છે તેઓમા પ્રેમનો અંશ પણ હોતો નથી અને તેઓ કેવળ નિર્દયજ
હોય છે, ૪૮૩ જેમ એક બળદ, બુદ્ધા બુદ્ધા પ્રત્યેક ધાસ પર મુખ
નાખીને બીજી તરફ ચાલ્યો જાય છે તેમ, પુત્ર પણ સ્ત્રીનો સાગ
સ્ત્રીને ચાલ્યો જાય છે, તો પછી પેલા બળદમા અને પુરુષમા સો
બેદ રહ્યો ? ૪૮૪ તે માલણી પોપટ તેની મશ્કરી કરતો બોલ્યો—
“ વાહ ! વાહ ! મિથ્યા પડિતાઇનો ડોળ ધાલી બેઠેલી તને ધિક્કાર
છે કેમકે તે કાંઈ એકાદ પુરુષની નિર્ગુણતા હિપગથી પુરુષની આખી
જાતિને દૂષિત કરી છે ૪૮૫ ધાર, કે કાંઈ એકાદ ઘોડો અગમ્ય
નીકળ્યો તેથી (ધન્દ્રનો) હૃદયે શ્રવા ઘોડો પણ તેવોજ હોય, એમ
કેમ કહેવાય ? મર્ષોમા કાંઈ એક મર્ષ જેરી હોઇને પૃથ્વીને દૂષિત
કરે છે ત્યારે બીજો ગેપનાગ પૃથ્વીનો હિદ્દાર કરી ગયો છે—પૃથ્વીને
ધારણ કરી ગયો છે, ૪૮૬ માટે વિદ્વાન મનુષ્યે, કાંઈ એકાદને દલકો
જોઇ, તેની આખી જાતિને દૂષિત ગણવી નહિ કેમકે આપણા પોતાના
શરીરમા પણ મર્વ અગોની સમાનતા જોવામા આવતી નથી. ૪૮૭
એ રીતે પોતાના શારીરિક અવયવોમાજ વિપમતાનું તાત્કાલિક જોઇ
તું વિચાર કરી લે, અરે ! તેવો કાંઈ પિતા કે પુત્ર પણ નથી કે જે
અન્યોન્યના ગુણોથી સમાન હોય ૪૮૮ માટે હે ભોળા ગજપુત્ર !
જેમ વૃક્ષ વિના લતા અને ચંદ્ર વિના ચાંદની આનંદ પામી શકતી
નથી તેમ, પતિ વિના સ્ત્રી પણ આનંદ મેળવી શકતી નથી ૪૮૯
જેમ કાંઈ મોતીની માળા, સ્ત્રીના કંઠમાજ ગહેવાને ચોગ્ય હોઇને
પૃથ્વીપર પડી ગયેલી હોય તો ગોલતી નથી તેમ, કાંઈ ગુણવાન સ્ત્રી
પણ પતિના આશ્રય વિના વ્હી રોલતી નથી ૪૯૦ જેમ મેઘ,
નદીઓને મર્વાગે ભરપૂર કરી શકે છે તેમ, આ મનુષ્ય લોકમાં
સ્ત્રીઓના મર્વ મનોરથને કેવળ તેઓનો એક પતિજ પૂર્ણ કરી શકે
છે, બાકી કે પિતા સ્ત્રીઓના સર્વ મનોરથો પૂર્ણ કરી શકતા નથી.

૪૯૧ માટે હે ભદ્રે ! પુરુષોનો દ્વેષ કરવાના આગ્રહરૂપ આ તારા દોષનો તું ત્યાગ કર. મનુષ્ય સંબંધી દુર્લભ જન્મ પ્રાપ્ત કરીને તેને વૃથા કેમ ગુમાવે છે ?” ૪૯૨ પોપટનાં તે વચન સાંભળ્યા પછી કુમારી બોલી—“હે પોપટ ! તેં મને જે કહ્યું તે યોગ્ય છે, પણ પુરુષોનું નિર્ગુણપણું મેં પ્રત્યક્ષ જોયું છે, સાંભળ. ૪૯૩ પૂર્વ જન્મમાં નંદા નામની હું એક આહ્વાણી હતી. મારો જન્મ શુદ્ધ કુળમાં થયો હતો અને સદ્ગત નામનો આહ્વાણ મારો પતિ હતો. અમે નંદિગ્રામમાં રહેતાં હતાં. ૪૯૪ હું મારા પતિના જન્મ્યા પછી જન્મતી હતી. સૂતા પછી સૂતી હતી અને બેઠા પછી બેસતી હતી. જેમ શરીરની છાયા શરીરને અનુસરે છે તેમ, હું પણ સર્વ વિષયમાં મારા પતિને અનુસરી રહેતી હતી. ૪૯૫ એક સમયે લોકોના અભાગ્યને ક્ષીધે એ દેશમાં દુષ્કાળ પડ્યો, જેથી સર્વ લોકો માતા પુત્ર આદિથી રહિત થઈને દુખી થઈ પડ્યા. ૪૯૬ તે પછી ક્ષુધાથી વ્યાકુળ થઈને કોઈ કોઈ લોકો ત્યાંથી વિદેશ તરફ નીકળી ગયા, ત્યારે મારો પતિ પણ મને છોડીને બીજા કોઈ દેશમાં જવા તૈયાર થયો. ૪૯૭ એ વખતે મેં તેને કહ્યું કે, “ હે પ્રિય ! મને અહીં મૂકીને તમારે અહીંથી જવું તે યોગ્ય નથી. સર્પ વિના બીજો કયો પુરુષ પોતાની પ્રિયકાંચળીનો ત્યાગ કરે ?” ૪૯૮ ઇત્યાદિ સુક્તિવાળાં સુવાક્યોથી મેં જ્યારે ખૂબ કહ્યું, ત્યારે મારા પતિની ઇચ્છા ન હોવા છતાં પણ હું તેમની પાછળ પાછળ નીકળી શકી. કેમકે સંધ્યા સૂર્યની પાછળ કેમ ન જાય ? ૪૯૯ એક સમયે જંગલમાં અમે મુસાફરી કરી રહ્યાં હતાં તે વખતે રાત્રિના સમયે હું નિદ્રાવસ્થામાં પડી હતી ત્યારે મને ત્યાં એકલી મૂકીને મારો પતિ ક્યાંક ચાલ્યો ગયો. ૫૦૦ પછી હું જાગી અને મેં મારા પતિને જ્યારે ક્યાંય ન જોયો ત્યારે ભાંગી ગયેલી લતાની પેઠે એકાએક મૂર્ચ્છિત થઈને હું પૃથ્વીપર ઢળી પડી; ૫૦૧ અને મૂર્ચ્છા ઉતરી

ત્યારે આવો વિકાપ કરવા લાગી હે માતા ! હે પિતા ! હે માગ પ્રિયપતિ ! મને અનાયતે આ જગલમા મદીને તમે કેમ ગયા ૧૫૦૨ તે પછી ટોળાથી વિષ્ણુટી પડેલી મૃગલીની પેઠે અને મથવારાથી ભુદી પડેલી સુદરીની પેઠે હું પણ જગજગ આગ દિવમ સુધી તે જગલમા નિગધાગ સ્થિતિએ માગ પતિની ગોધમા ભટકી ૫૦૩ પણ જ્યારે માગ પતિને મેં ટ્યાય ન જોયો ત્યારે મેં માગ મનમાં વિચાર કર્યો કે, જરૂર મારો પતિ મને છોડીને કાઈ બીજો સ્થળે ચાલ્યો ગયો છે કેમકે, પ્રથમ પણ તેણે મને એ પ્રમાણે કહ્યું હતું ૫૦૪ આવો વિચાર કર્યા પછી કાંઈ પણ અ્યાનકે પહોચવાનો મનમાં સંકલ્પ કરી હું ત્યાંથી ચાલી જો કે હું મુઘાથી અત્યંત પીડાતી હતી તો પણ માત્ર પાત્ર ગ્રામ લઈને કાંઈ એક ગામમાં હું પહોંચી ગઈ ૫૦૫ ત્યાં ભિક્ષાને માટે હું ભટકતી હતી, તેવામાં એક અપા મગમાં ફેટલીક સાધ્વીઓને મેં જોઈ એટલે તેઓની પાસે જઈ પ્રણામ કરી તેઓ પામેથી ધર્મદેશના માલણી ૫૦૬ તેને લીધે પ્રથમથીજ અત્યંત દુઃખી અને વ્યાકુળ થયેલા માગ હૃદયમાં, વચ્ચમાં જેમ ગગ પેસી જાય તેમ, પુષ્ટળ ધર્મરાગ દાખન થયો ૫૦૭ મેં તે સાધ્વીઓ પામે દીક્ષા પણ લીધી અને ફેટલોક કાળ નેમનું સેવન કર્યું, પછી ત્યાં મગણ પામી હમણાં અહીં ગમ્મને ત્યાં ગતિસુદરીરૂપે હું ઉત્પન્ન થઈ ૫૦૮ મને અહીં યુવાવસ્થા પ્રાપ્ત થઈ એક દિવસે ગજમહેલની બારીમાં હું ઉભી હતી તેવામાં ગજમાર્ગમાં જઈ ગહેલી ફેટલીક સાધ્વીઓ માગ જોવામાં આવી ૫૦૯ તેઓને જોતાજ મને માગ પૂર્વ જન્મનું અમણ થઈ આવ્યું અને માગ તે પૂર્વજન્મના પતિનું કપટ પણ યાદ આવ્યું, જેથી મને પુરુષો પર દેવ પ્રાપ્ત થયો ૫૧૦ આ રીતે પુરુષોનું નિર્ગુણપણ જોઈનેજ તેઓના તગ્ધ ધિક્કાર હું દર્શાવું છું, નહિ કે ગુણોના પણ હું દેવ કરે છું કેમકે ગુણો તો

પાસે તે આવે છે. ”૫૨૭ ઠીક છે, ત્યારે તો તે મને પણ ભલે દર્શન આપે. એ પ્રમાણે જેવું રાજકુમારીએ કહ્યું કે તુરત જ કુમારે પોતાના મુખમાંથી પેલી અંતર્ધાન થવાની ગોળીને કાઢી નાખી અને તે ત્યાં પ્રકટ થયો. ૫૨૮ તે વખતે સાક્ષાત્ દેવસમાન તે કુમારને જોઈને તે રાજપુત્રી, આનંદરૂપ રસથી છંટાઈને પૃથ્વીની પેઠે રોમાંચરૂપ અંકુરોથી ખીલી નીકળી. ૫૨૯ એક ક્ષણવાર તેણીએ લજ્જાથી અસ્થિર નેત્રે શંખકુમારને જોયો અને તેથી શંખકુમાર પણ અમૃતના કુંડમાં જાણે કંઠપર્યંત મગ્ન થઈ રહ્યો હોય તેવો જણાતો હતો. ૫૩૦ તે પછી પોપટે કહ્યું, કે, હે ભદ્રે ! આ તારો પ્રાણપ્રિય, તારા ચિંતનની સાથે જ અહીં આવ્યો છે, માટે હવે તું સમયોચિત કરી લે. ૫૩૧ વળી તે વેળા શંખકુમારે પણ સ્નેહ બતાવીને કહ્યું કે, હે સુંદર મુખવાળી ! હું તારે વિષે ઉત્કંઠિત છું અને તેં સ્મરણ કર્યું કે તુરત જ અહીં આવ્યો છું. ૫૩૨ રાજકુમારે એમ કહ્યું એટલે તેણી બોલી-“ હે સ્વામિ ! તમે અહીં વિલંબ કરો મા. મને અહીંથી ખીજે ઠેકાણે લઈ જાઓ. કેમકે આ વાત જો રાજના જાણવામાં આવશે તો મોટી ફજેતી થશે. ” ૫૩૩ તે સાંભળી પેલો યક્ષ, પોપટનું સ્વરૂપ છોડીને બોલ્યો કે, “ હે કલ્યાણિ ! તારે માટે જ આ મારો પ્રયાસ છે; તો હવે તું સત્વર ચાલ. ” ૫૩૪ એમ કહીને તે યક્ષે કાંઈ પણ મનુષ્યનાં ધનુષ વગેરે આયુધો તથા એક રથ હરી લાવીને સજ્જ કર્યા અને કુમારની આગળ હાજર કર્યા. ૫૩૫ એટલે રાજકુમાર, પોતાની પ્રિયા રતિસુંદરીની સાથે પોતાનો મિત્ર જેમાં સારથિ તરીકે થયો હતો તેવા એ રથમાં બેઠો, અને પેલા યક્ષની સાથે નગરમાંથી બહાર નીકળી ગયો. ૫૩૬ તેવામાં એ વાત અંતઃપુરની રક્ષિકાઓના જાણવામાં આવી અને તેઓએ રાજ પાસે આવીને જાહેર કર્યું કે, “ હે મહારાજ ! કાંઈએક પુરુષ ક્યાંકથી આવીને

ગજકુમારીનું હૃદય દુઃખી બન્યું છે "૫૩૭ તે વેળા ગજાએ પૃથ્વી કે, ગજકુમારી પોતાની ધમ્મજાતી જ બન્યું છે ' અથવા બાણે જળથી હૃદય દુઃખી હોય તેવી પોતે ક્રિયા કરી રહી છે ? ૫૩૮ ત્યારે દાસીઓ બોલી, - "તેની ચેષ્ટાઓ ઉપજાતી જણાય છે કે, તે બાણે હૃદયથી જતી હોય " આ પ્રમાણે દાસીઓના જણાવ્યા પછી રાજાએ ૨૫૮ ગીતે કહ્યું - ૫૩૯ " કુમારી પ્રથમ પુરુષોનો દેવ દરનારી હતી, છતાં આ મમયે પોતાની મેળે જ કોઈ પતિ પામે ને જતી હોય તો ખરેખર, આ તો આપણી ધમ્મજા હોઈને પોતાની મેળે જ ગુમકુ કૂટયુ એમ મનાય ૫૪૦ માટે હવે તે જ પુરુષને અહીં બોલાવીને મારી પુત્રીના તેની માથે લગ્ન કરી આપુ કેમકે અતિથિ, હુમવાથી કે ગડવાથી પણ ને જતો જ ન હોય તો પછી હસીને જ તેનો સ્વીકાર કરવો તે વધારે મારું છે " ૫૪૧ આવો વિચાર કરી ગજા, એક વેગવાળા ઘોડા ઉપર બેસીને મત્વર ત્યાં ગયો કે જ્યાં શખરાજ નગરની બહાર રહ્યો હતો ૫૪૨ શખ પણ ગજાને શાત્રવરૂપે આવેલો જોઈને હૃદયથી તેની માથે ગયો અને તેને પ્રણામ કર્યા, મત્પુરુષો પોતાના મદાચારથી કદી ભ્રષ્ટ થતા નથી ૫૪૩ પછી ગજાએ પોતાના જમાઈને જોઈને મનમાં વિચાર કર્યો કે, મારી પુત્રીને આવો પતિ મળ્યો તેથી ખરેખર ખીગમાં મારું પડ્યા જેવું જ થયું છે ૫૪૪ વળી અને પોતાને ધન્ય છે, કે જેને આવો જમાઈ મળ્યો ! ધન્ય છે આ મારી પુત્રીને કે જેને આવો પતિ મળ્યો અને આ બન્નેનો આ ગીતે જે મમાગમ થયો, તે પણ ધન્યવાદપાત્ર જ છે ૫૪૫ તે પછી ગજાએ આનંદપૂર્વક શખરાજને તેના મિત્રોની સાથે નગરમાં આણ્યો અને ગુજા દિવસે મોટા ઉત્સવપૂર્વક તે બન્નેના તેણે લગ્ન કરી આપ્યા ૫૪૬ તેમજ હસ્તમેયન મમયે પુષ્કળ દાથી, ઘોડા, સુવર્ણ વગેરેની ભેટ કરીને ગજાએ પોતાના

પ્રસ્તાવ ૨.

જમાઇને પરમપ્રીતિપૂર્વક એક રાજ મહેલમાં વસાવ્યો. ૫૪૭ કુમાર પણ ફેટલોક કાળ ત્યાં રહ્યો અને પછી સાંથી જવાને માટે ઉત્કંઠિત બન્યો. કેમકે ભાગ્યશાળી પ્રિયોની એકા પોતાની ઇચ્છાને અનુસરતી હોય છે. ૫૪૮ તેણે પોતાનો અભિપ્રાય રતિમુંદરીને જણાવ્યો અને ઘોડા વગેરે જે ધન પોતાને ત્યાંથી મળ્યું હતું તે બધું ત્યાં મૂકી દધને તે રાજકુમાર એ નગરમાંથી ચાલી નીકળ્યો. કેમકે તેને પૃથ્વી જેવા માટેનું કુતુહલ હતું. ૫૪૯ ત્યાંથી જતાં જતાં રાજકુમારે લોકો પાસેથી સાંભળ્યું કે, સૌવીર નગરમાં ‘અરિકેસરી’ નામનો રાજા છે અને તેને મદનમંજરી નામની પુત્રી છે. ૫૫૦ તેના પિતાએ હમણાં તેણીનો સ્વયંવર ઉત્સવ આરંભ્યો છે અને તે નિમિત્તે દૂતો દ્વારા બોલાવવામાં આવેલા ઘણા રાજાઓ ત્યાં એકઠા થયા છે. આ વાત સાંભળીને શંખકુમારને પણ તે સ્વયંવરરૂપ કસોટીના પથર ઉપર પોતાનાં પુણ્યરૂપ સુવર્ણની પરીક્ષા કરવાની ઇચ્છા થઇ આવી; જેથી તે પણ પોતાના બન્ને મિત્રોને સાથે લઇ તે તરફ જવા ચાલી નીકળ્યો. ૫૫૧-૫૫૨ અનુક્રમે તે કુમાર સૌવીર નગરમાં જઇ પહોંચ્યો. તે નગર પાપથી રહિત છે અને અનેક ક્રાંતિપતિઓને લીધે ફરકતી ધ્વજાઓ વાળું હોઇને દેવનગર સમાન શોભે છે. ૫૫૩ એ નગરની બહાર, ત્યાંના રાજાએ પોતપોતાના કર્મમાં આસક્ત થયેલી અનેક સ્ત્રીઓથી વ્યાપ્ત એવો સ્વયંવર મંડપ તૈયાર કરાવ્યો હતો; ૫૫૪ જે મંડપમાં ઉત્તમ તોરણો તથા મણિઓની પંક્તિઓનાં ફિરણો ઉચે આકાશમાં ફેલાઈ રહ્યાં હતાં, જેથી તેણે સ્વર્ગનાં વિમાનોને પણ (પોતાના તેજથી) જીતી લીધાં હતાં. વળી તેના ઉપર એક ઉંચી ધ્વજા ફરકી રહી હતી, જે તેની પોતાની શોભા હોય તેવી જણાતી હતી. ૫૫૫ કદાચ કોઇને શંકા થાય કે આ મંડપ દેવેન્દ્રનો આશ્રિત હશે, આવો વિચાર કરીને તે મંડપ પોતેજ પોતાના પર

કુતી ધ્વજગોદ્વાગ મૂચવતો હતો કે તે ઈન્દ્રનો આશ્રિત નથી વળી તે, પોતાના પર કુકતી પતાકાઓથી સ્વર્ગની જાણે તર્જના કરતો હોય તેમ લાગતું હતું ૫૫૬ એ મહાપ્રભા હીંગ તથા મણિઓ ૩૫ ચક્રનો ઉદય જણાતો હતો, સોનેરી-રૂપેની સત્તાગઓ ૩૫ તારાઓ જણાતા હતા અને અગરની સુવાસથી તેમાં અતિ મુગધી દેહાઈ રહી હતી તેથી જાણે એક આગ્રાપ્રદેગ હોય તેવો એ ગોભતો હતો ૫૫૭ તે સ્થળે માચડાઓ ઉપર માક્ષાત્ નામદેવ જેવી ગોભાવાળા અનેક ગજપુત્રો તથા મોટા મોટા ગજઓ મિહામન ઉપર ખેડેલા જોવામાં આવતા હતા ૫૫૮ તેઓએ દિવ્ય વસ્ત્રો તથા અવકાગે ધાગણુ ડ્રાયા હતા તેઓમાં કોઈ પ્રકારના દુષણો ન હતા અને તેઓ ગાન્ધુરીને જોવાની ઉત્કંઠાથી અત્યંત આતુર થઈ ગયા હતા ૫૫૯ તેવામાં પોતાના પિતાની આગ્રા થવાથી રાજકન્યા, હાથમાં વરમાળા લઈને સ્વયંવર મહાપ્રભા આવી પહોંચી તેણીએ સ્વેત ચંદનનું વિલેપન તથા સ્વેત વસ્ત્રો ધાગણુ ડ્રાયા હતા, મોતીની માળાઓ વડે તે અત્યંત ગોખી ગઈ હતી, તેણી એક પાલખીમાં બેઠેલી હતી અને તેના સમાન વયવાળી તેની મળીઓ તેની માથે હતી ૫૬૦-૫૬૧ તેનો મધ્ય પ્રદેશ પૃથ્વીના મધ્ય પ્રદેશ જેવો (દિગ્દેશવાને લીધે) ગોભતો હતો, તેના કેશ ધણાજ મુદર હતા, તેના શરીર પર મોતેની-રૂપેની સત્તાગઓ પ્રકાશી ગયા હતા, જેવી ચળવળ તાગઓવાળી ગતિ સમાન તે જણાતી હતી, અને તેની કાંતિ ચંદ્રના જેવી ગોભતી હતી ૫૬૨ જેમ મમુદના કિનારાપર ઉત્તમ ગંધર્વા પડ્યા હોય, તેમ તેના મુખ-લાગ પર ઉત્તમ નાક ગોખી ગયું હતું જેમ એક ડાંગેનો છોડ તેના ઉત્તમ મુખથી ગોખે તેમ, એ ગજકન્યા મુદર મમ્તકથી ગોભતી હતી અને દારવોની સેના, કુર્ચુ તથા ગાગેય-બીખ્મડુમાંથી જેમ ગોભતી હતી તેમ, એ કન્યા પણ કુર્ચુ-કાનમાં ગાગેય-એટલે સુધર્ષના

અલંકારોથી શોભતી હતી. ૫૬૩ એ પ્રમાણે તે અદ્ભુત રૂપવાળી કન્યા, તે સ્વયંવર મંડપમાં આવી કે તુરતજ વરસાદની ધારાઓ જેમ પર્વતની ભૂમિપર પડે તેમ એકી સાથે સર્વ રાજાઓની દૃષ્ટિ તેના પર પડી. ૫૬૪ પછી તે રાજકન્યા હાથમાં વરમાળ લઈને જેવી સ્વયંવર મંડપમાં ઉભી રહી તેવામાં અકસ્માત કોઈએ આવીને બાજ-પક્ષી જેમ ચકલીને લઈ બીજા તેમ તેણીનું હરણ કર્યું. ૫૬૫ તે વેળા “ભુઓ, ભુઓ, આ કન્યા ગઈ” એમ સર્વ રાજાઓ અન્યોઅન્ય બતાવી રહ્યા હતા તેટલામાં તો આકાશમાં જેમ વિજળી અદસ્ય થઈ બીજા તેમ એ રાજકન્યા એકાએક અદસ્ય થઈ ગઈ. ૫૬૬ રાજા અરિ-કેસરી પણ પુત્રીનાં હરણથી અત્યંત દુઃખી થયો અને વ્યાકુળ થઈને સર્વ રાજાઓ આગળ આવું વચન કહેવા લાગ્યો કે, ૫૬૭ હે રાજાઓ ! અને હે લોકો ! જે કોઈ મારી પુત્રીને લાવી આપે તેને હું માફ અર્થે રાજ્ય તથા તે પુત્રી અર્પણ કરવા તૈયાર છું. ૫૬૮ તે સાંભળી રાજાઓ તો બીજા જકડાઈ ગયા હોય તેમ મૌનજ રહ્યા; એટલે શંખકુમારે ઘણાજ ઉત્સાહપૂર્વક કહ્યું, “હું તમારી પુત્રીને લાવી આપું.” ૫૬૯ તે સાંભળી રાજાએ કહ્યું, “હે પુત્ર ! ખરેખર, તેં મને જીવિતદાન આપવાનું જ બહાર કર્યું છે, માટે તું હવે સત્વર તૈયાર થા અને રામે જેમ સીતાને આણી હતી તેમ, મારી પુત્રીને તું લાવી આપ.” ૫૭૦ તે વેળા શંખે પ્રતિજ્ઞા કરી કે સાત દિવસની અંદર હું તમારી પુત્રીને જો ન લાવી આપું તો મારા પ્રાણની અગ્નિમાં આહુતિ આપીશ. ૫૭૧ આવી પ્રતિજ્ઞા કરીને તે, સર્વ રાજાઓની સમક્ષ ત્યાંથી બહાર નીકળ્યો અને તે વેળા સત્ત્વ-શાળી ઘણા રાજાઓ તેની સામે આશ્ચર્યની સાથે જોઈ રહ્યા. ૫૭૨ પછી તે શંખકુમારે કોઈ એક એકાંત પ્રદેશમાં જઈને પૂર્વે પોતાને વરદાન આપનારી દેવીનું સ્મરણ કર્યું એટલે તેજ સમયે ત્યાં આવીને

દેવીએ કહ્યું કે, હે વત્સ ! જોલ, હું તારૂં ક્યું કાર્ય કરું ? ૫૭૩
 તે માલગી ગાંધે કહ્યું કે, હે દેવિ ! કાગડો જેમ બાળકના હાથ-
 માથી પરી લઈ જાય તેમ, કોઈએ આનીને સ્વયવર્ગમાથી ગજપુત્રીનું
 હૃદય ક્યું છે ૫૭૪ જો કે સ્વયવર્ગમા ધણી ગજાઓ એકઠા મળ્યા
 હતા, છતાં તેઓના દેખતા આગળના ભાગમાથી જ કોઈએ ગજ-
 કુમારીનું હરણ કર્યું છે અને તે હરણ કરનારો કોઈ એક મિદ્ધની
 પેઠે ગજકન્યાનું હૃદય કરીને ક્યા ગયો છે તે જાણવામા આવતું
 નથી, ૫૭૫ માટે હે દેવિ ! જ્ઞાનદ્વારા જાણીને તમે મને કહો કે તે
 કન્યા ક્યા ગઈ છે અને કોણે તેનું હૃદય કર્યું છે ? જેથી તમારી
 કૃપાને લીધે તેને હું અહીં લાવું ૫૭૬ પછી દેવીએ કહ્યું — “હે
 વત્સ ! તે રાજકન્યાનું જેણે હરણ કર્યું છે તેને હું જાણું છું, માટે
 તું કહે તો એક ક્ષણવારમા હું તને ત્યાં લઈ જઈશ ” ૫૭૭ તે સાલગી
 “ બહુ સારું ” એમ શંખકુમારે કહ્યું, એટલે દેવીએ જે સ્થળે
 પેલી કન્યાને રાખવામા આવી હતી ત્યાં આકાશમાર્ગે તેને લાવી
 મૂક્યો ૫૭૮ એ રીતે મણિના અલકારોથી ગોલી રહેલા તે કુમારને
 દેવીએ ત્યાં ઉતારી મૂક્યો ત્યારે, તે સદાચારી પુરુષ, માતાએ પૃથ્વી પર
 મૂકેલા બાળકની પેઠે ત્યાં આમ તેમ ફરવા લાગ્યો ૫૭૯ પછી દેવી તો
 ત્યાંથી અતર્ધાન થઈ ગઈ અને શંખકુમાર પણ ત્યાંથી આગળ
 ચાલવા માડ્યો તેવામા જૈનમંત્રદાયની પેઠે અત્યંત શન્ય એવું કોઈ
 એક નગર તેના જોવામા આવ્યું ૫૮૦ એ નગર વિન્ધ્યાચલ પર્વતની
 પેઠે સુદૃઢ હોઇને આસપાસ પડેલા મદમત્ત હાથીઓથી બચત હતું,
 વેશ્યાના વાસગૃહમા જેમ ભોગી પુરુષો કાચળીઓ છોડી ગયા હોય
 તેમ અનેક સર્પોએ તે નગરમા કાચળીઓ છોડેલી જોવામા આવતી
 હતી, ૫૮૧ જેમ* કોઈ એક ધાર્મિક રાજાના રાજ્યમા દારૂના પીડાઓનું

* અહીં મૂળમા શબ્દાલક્રાંતી દષ્ટિએ તથા મસ્તૃત વાક્ય

નામ નિશાન ન હોય તેમ, એ નગરમાં દેવમંદિરોનું નામ નિશાન ન હતું, જેમ નાસ્તિકોનાં શાસ્ત્રોમાં સ્વર્ગાદિ પરલોકની ગતિ કે સ્થિતિ જોવામાં આવતી નથી તેમ, એ નગરમાં ખીજ કાષ્ટ પણ લોકની આવજા કે વસતિ જોવામાં આવતી ન હતી. ૫૮૨ તેમાં કાષ્ટ પણ સ્થળે ચિત્રો જોવામાં આવતાં ન હતાં, પણ યક્ષ તથા ચિત્રક વનસ્પતિ તે સ્થળે દેખાતી હતી, એનો વિસ્તાર ઘણોજ મોટો હતો અને તેમાં ઉંચાં ઉંચાં ઘરોની પંક્તિ અત્યંત શોભી રહી હતી. ૫૮૩ એવા પ્રકારનું તે નગર જોઈને શંખકુમાર અંદર દાખલ થયો અને તેમાં આગળ જતાં સાત માળનો એક રાજમહેલ તેણે જોયો, તે મહેલ સર્વાંગે અત્યંત સુંદર હતો. ૫૮૪ પછી તે મહેલના સાતમે માળે જઈને રાજકુમારે જોયું તો અશ્રુઓની અવિચ્છિન્ન ધારાઓથી જેનાં નેત્રો ઉભરાઈ રહ્યાં હતાં તેવી પેલી રાજકન્યા તેના જોવામાં આવી. ૫૮૫ તે સમયે કુમારની સાથે આવેલા પેલા યક્ષે એકાએક તેણીને કહ્યું કે, હે કલ્યાણિ ! તારું હરણ કરનારાનો નાશ કરવા માટે આ વીર પુરુષ અહીં આવ્યો છે, તેની સામે તું જો. ૫૮૬ યક્ષનાં તે અપરિચિત વચ્ચેનાં સાંભળીને રાજકન્યાએ જેવું ઉંચું જોયું એટલે તુરતજ તેનાં નેત્ર શરમીંદાં તથા હર્ષથી પ્રકુલ થયાં. ૫૮૭ પછી કુમારનું અતુલ સ્વરૂપ જોઈને રાજકન્યા મનમાં વિચાર કરવા લાગી કે, મારા વૃથાજન્મને ધિક્કાર છે ! કેમકે મારા જેવી એક કોડીની કિંમતની સ્ત્રી માટે આ કરોડોની કિંમતનો પુરુષ ખરેખર કષ્ટમાં આવી પડશે. ૫૮૮ અરે ઓ દૈવ ! મારો જન્મ શા માટે થયો ? કદાચ જન્મ થયો તો જન્મીને તુરતજ હું મરણ કેમ ન પામી ! કેમકે હું પોતેજ આવા પુરુષરત્નનો નાશકર્તા થઈ પડીશ. ૫૮૯ મનમાં આવો વિચાર

રચનાની દૃષ્ટિએ રમણીયતા છે, પણ અર્થાલંકાર તથા આશય સાથે જોતાં જોઈએ તેટલી સુંદરતા જણાતી નથી.

કરીને તે દયાળુ કન્યા બોલી કે, માહમિકામા મુખ્ય એવો એક ગણસ મને અહીં લાવ્યો છે, તેણે જ અવવગમાથી માફ હરણ કર્યું છે, તે પાપી, હમણા ગણમદ્વીપમા ગયો છે, પણ એકાતંગ તાવની પેઠે હમણાજ આ નગરમા આવી પહોચ્યો ૫૯૦-૫૯૧ ને કે તમે સર્વ ગુણોથી શ્રેષ્ઠ છો, ઉત્તમગુણવાળા છો અને માત્તિવક્ર છો તો પણ એ દુષ્ટ તમારે અનિષ્ટ કર્યો માટે તમે સત્વર અહિં વી આપ્યા નહોતો ૫૯૨ ગજકન્યાએ જ્યારે એમ કહ્યું ત્યારે મહાનીજ ગખ-કુમાર બોલી ઉઠ્યો — “હે સુદર્શિ ! તું ગણગ મા મે રાક્ષસોને શિક્ષા કરવાનોજ આગ્રહ લીધો છે, તે માફ વ્રત છે ૫૯૩ એ ગણમ, પ્રાતઃકાળે અહીં આવે ત્યારે તું પોતેજ આ વાતને પ્રત્યક્ષ જોજો કેમકે કોઇ માધ્ય વસ્તુમા પ્રત્યક્ષ પ્રમાણથીજ મિદ્ધિ થતી હોય તો તે કયો વિદ્વાન મનુષ્ય અનુમાન કરવાની ઇચ્છા કરે ” ૫૯૪ કુમારની આ વાતને અનુમોદન આપતો યક્ષ પણ તે વેળા પ્રત્યક્ષ થઇને બોલ્યો કે, આમા તારે મશય કરવો નહિ, કેમકે ઇન્દ્ર પોતે પણ આ કુમાર પામે તુચ્છ છે, તો પછી ગણમો કોણ માત્ર ૫૯૫ હે સુદર્શ-શ્રમરવાળી કન્યા ! જે પુરુષ ગમતમાત્રમા મોટા મેરુપર્વતને ઉપાડી લે તે એક મગ્ગવને ઉપાડે તેમા શુ આશ્ચર્ય ગણાય ૫૯૬ આવા હેતુથીજ જેમ વિષ્ણુએ લક્ષ્મી માટે મમુદ્રમથન કર્યું હતું તેમ, આ ગજકુમારે તારા માટે આવું અમાધ્ય કર્મ પણ સ્વીકાર્યું છે ૫૯૭ વળી તારે માટે જો દ્વાય આનું અશુભ થાય તો પણ તે શુભ થયેલુજ મનાય, કેમકે ગવણે પણ મીતાને માટે પોતાના દરો મસ્તકાનો ત્યાગ કર્યો હતો,” ૫૯૮ તે પછી લન્તમને લીધે ધીમે ધીમે બોલીને નીચા મુખે ગજકન્યાએ કહ્યું કે, મારા પ્રાણજ આ કુમારને અધીન છે, આથી કદાચ વધારે કહેવું તે વ્યર્થ છે ૫૯૯ એ પ્રમાણે પ્રીતિગંધના ઉદ્ધામને વચ થયેલા અને પ્રકુલ

મનવાળાં તે ત્રણેની રાત્રિ તથા દિવસ એક ક્ષણની પેઠે મુખેથી
પસાર થયો. ૬૦૦ તેવામાં રાક્ષસ ત્યાં આવી પહોંચ્યો, તેણે શંખને
કહ્યું કે રે રે નરાધમ ! મરવાની ઇચ્છાથીજ તું અહીં આવ્યો છે,
માટે તારા ઇષ્ટ દેવનું સ્મરણ કરી લે. ૬૦૧ રાક્ષસનાં એ વચનનો
શંખકુમાર ઉત્તર આપતો હતો તેટલામાં તો આકાશમાંથી આવીને
દેવીએ તે રાક્ષસને મળખૂત જકડી બાંધ્યો અને પૃથ્વી પર ફેંકી
દીધો, ૬૦૨ તે જોઈ શંખે કહ્યું, “ હે દેવિ ! તમે આ શું કર્યું ?
મારા હાથની ખરજ તો હજી તેવી ને તેવીજ રહી ગઈ.” ૬૦૩
ત્યારે દેવી બોલી—“ તારા ભાગ્યના પ્રભાવથી જ હું આ કરી
શકી છું, જો એમ ન હોય તો રાક્ષસને શિક્ષા કરવામાં મારી શક્તિજ
ક્યાંથી હોય ?” ૬૦૪ પછી પેલો રાક્ષસ ખૂસો પાડવા લાગ્યો કે,
હે નાથ ! હે દયાળુ ! તમે મને છોડાવો, કરી કદી પણ આવું
દુષ્ટ કર્મ હું નહિ કરું. ૬૦૫ તે સાંભળી શંખે કહ્યું કે, હે રાક્ષસ !
હું તને તોજ છૂટો કરું, કે જો, તું મારી સામે યુદ્ધ કરે, કેમકે
મને યુદ્ધ કરવાની ઉત્કટ ઇચ્છા છે અને મહાન પુરુષો રણસંગ્રામમાં
આવું છળ કદી કરતા નથી. ૬૦૬ તે વેળા પેલા રાક્ષસે કહ્યું કે,
હે દેવ ! હું તમારી દષ્ટિએ પડ્યો હતો તેજ સમયે ગતપ્રાણ
જેવો થઈ ગયો હતો અને તેથીજ દેવીએ મને બાંધ્યો છે, નહિ તો
આ દેવી મારી સામે શા હિસાબમાં છે ? ૬૦૭ માટે હવે યુદ્ધ કર-
વાનું મારાથી બની શકે તેમ નથી. અરે ઓ કુમાર ! મારા પ્રાણ
નિકળી જાય છે, માટે તમે મને છોડાવો, આ વખતે જ્યારે એકની
દાઢી સળગી રહી છે ત્યારે બીજો જેમ દીવો કરવાની ઇચ્છા કરે
તેણે તમે કરો છો. (અર્થાત્ આ બંધનથી મારા પ્રાણ ચાલ્યા
જાય છે ત્યારે તમે યુદ્ધની માગણી કરો છો.) ૬૦૮ તે રાક્ષસે એમ
કહ્યું એટલે શંખકુમારે તેને બંધનથી છોડાવ્યો. કેમકે સત્પુરુષો શાંત

પાત્રદાન વિષે ગંબીરજી કથા

થયેલા સત્ત્વ ઉપર પણ ત્રેમાળ થાય છે ૬૦૯ તે પછી કુમારે ગણસને પૂછ્યું કે, હે ભદ્ર ! જેમ વીજળી અને વાયુનો મમાગમ ન હોય તેમ ગણમ અને માનુષી સ્ત્રીનો મમાગમ પણ નજ હોય છતાં તે આવેા વિરુદ્ધ સમાગમ કેમ કરવા ઇચ્છ્યો ?” ૬૧૦ એ પ્રમાણે કુમારે પૂછ્યું ત્યારે રાક્ષસે પોતાના મસ્તક ઉપર કમળના ડોડાની પેઠે હાથ ભેડીને કુમાર આગળ કહ્યું કે, ૬૧૧ હે દેવ ! મામાન્ય એક કીડા પણ કારણ વિના કદી પ્રવૃત્તિ કરતો નથી, તો પછી માગ જેવો દેવ જાતિમા જન્મેલો અને વિલગજ્ઞાનવાળો તો કાણુ વિના પ્રવૃત્તિ કરેજ કેમ ? ૬૧૨ હે સ્વામિ ! આ કન્યાનું મેં હજુ કંઈ હવુ તેમા જે કાણુ છે તેને તમે એકાગ્ર ચિત્તે માલજો આ ભગતક્ષેત્રમા મુઆમ નામનું એક ઉત્તમ ગામ છે એ ગામમા જે લોકો ગહે છે તેઓની પામે અનેક પ્રકારના બળદો છે, તેઓમા અનેક પ્રકારના ધર્મો પણ છે, તેઓ સુવર્ણને ધાણુ કરે છે, સદા કાળ અત્યંત પ્રસન્ન ગહે છે અને તેઓના નેત્રો તથા નામો પણ અત્યંત સુદૃઢ છે જેથી તેઓ ઇશ્વરને પણ હમી કાઢે છે મહા સમૃદ્ધિમાન ક્રોધ રાજા કરતા પણ તેઓ વધારે સમૃદ્ધિમાન છે ૬૧૩-૬૧૪ તે ગામમા ધનદેવ નામનો એક વાણીઓ રહેતો હતો તેનો વૈભવ મન્ત્રસૂત્રથી યુક્ત હતો, અને ખરેખર તેની સમૃદ્ધિ જોઈને ઇર્ષ્યાથી દુષિત થયેલો ધનદ-કુબેર પણ કુબેર-દુષ્ટ વૈરી થયો છે અર્થાત્ ધનદેવની ધનસમૃદ્ધિ કુબેરની સમૃદ્ધિ કરતા પણ અધિક હતી, જેથી કુબેરને ધનદેવ માથે જાણે વેગ થયુ હોય અને તેથીજ તે કુબેર (દુષ્ટ વૈરી) નામનો ધારક બન્યો હોય ૬૧૫ એ ધનદેવને સૂરદેવ નામનો પુત્ર હતો તે દેવની પેઠે વિદ્વાનોમા પ્રિય થઈ પડ્યો હતો અને સસારગ્રપ વનપ્રદેશમા થનાગ પુરુષો રૂપી હાથીઓમા અલકાગ્રપ હતો ૬૧૬ પછી તેના પિતાએ ઔલાખ-

પ્રસ્તાવ ૨.

મુંદરી નામની અનન્ય રૂપસંપત્તિવાળી કન્યા તેને ઘણાજ આનંદથી પરણાવી. ૬૧૭ એટલે તે પોતાની સ્ત્રી સાથે ઘણાજ રાગપૂર્વક વિષયોને સેવવા લાગ્યો, અને તેણી સાથે સ્નેહનો આભ્યાંતર રસ તેને પ્રાપ્ત થયો. ૬૧૮ તે પછી પોતાનો પિતા મરણ પામ્યો ત્યારે સૂરદેવ પોતાનું ધન સાથે લઈને વિશેષ ભોગસંપત્તિ માટે પોતાનપુર નગરમાં ગયો. ૬૧૯ ત્યાં તેણે એક મહેલ લીધો અને તેમાં પેલી સ્ત્રી સાથે રહીને તેમજ પોતાની ઇચ્છાનુસાર ધન વ્યય કરીને તે અતુલ આનંદ કરવા લાગ્યો. ૬૨૦ ક્રમે ક્રમે તે બંને સ્ત્રી-પુરુષો, અન્યોન્ય ઉપર એટલાં બધાં પ્રેમી બન્યાં, કે જ્યેથી તેઓનો સ્નેહ બંધ, (નાગરવેલમાં રહેલા) શુભનાગની પેઠે અત્યંત એકતાને પ્રાપ્ત થયો. ૬૨૧ એક દિવસે સૂરદેવની સ્ત્રી મહેલના ગોખમાં બેઠી હતી. તેવામાં દૈવયોગે પોતાનપુરના રાજા જિતશત્રુની દૃષ્ટિ તેના પર પડી. ૬૨૨ પેલી સ્ત્રીએ પણ મોહનનક લતાની પેઠે રાજાને એટલો બધો મોહિત કર્યો, કે તેનું મન કેવળ તે સ્ત્રીનુંજ સ્મરણ કરવા લાગ્યું. ૬૨૩ ખરું છે કે:—

સ્ત્રીકટાક્ષાઃ કાલકૂટં તતો વા વિષમા હિ તે ।

ઉપમુક્તે વિષે મોહ ણુ સ્યાદીક્ષિતેષ્વપિ ॥ ૬૨૪ ॥

સ્ત્રીકટાક્ષાઃ કાલકૂટાદપ્યેતે વિષમા યતઃ ।

વિષેહે વિષમીશોઽપિ ન કટાક્ષાન્ પુનઃ સ્ત્રિયઃ ॥ ૬૨૫ ॥

સ્ત્રીઓના કટાક્ષ હળાહળ ઝેરરૂપજ છે, અથવા ઝેરના કરતાં પણ વિષમ છે—મહા ભયંકર છે. કેમકે, ઝેરને તો ખાવાથીજ બેલાન થવાય છે, પણ સ્ત્રીકટાક્ષોને તો માત્ર જોવાથીજ મોહિત થવાય છે—સારાસારના વિવેકથી ભ્રષ્ટ થવાય છે. ૬૨૪ શાસ્ત્રકારો કહે છે કે સ્ત્રીના કટાક્ષો ખરેખર કાલકૂટ નામના ઝેર કરતાં પણ અતિ વિષમ છે—અતિ દુઃસહ છે, કેમકે શંકરે કાલકૂટ ઝેરને સહન કર્યું હતું પણ

પાત્રદાન વિષે ગંધરાજ કથા.

સ્ત્રીના કટાક્ષો મહન કર્યા નહિ ૬૨૫ આવા હેતુથી તે ગળ મોહના આવેગને વશ થઇ ગયો. તેણે પોતાના કુળ ઉપર પ્રાપ્ત થનારો અપયશનો પણ કંઈ વિચાર કર્યો નહિ અને પોતાના માણસો દ્વારા તે શ્રેષ્ઠ સ્ત્રીનું હૃદય કગવી પોતાના અતપુરમા તેને ગંધી ૬૨૬ પછી સૂરદેવ મહાજનને સાથે લઈ પોતાની સ્ત્રી માટે ગળની પાસે ગયો અને નમસ્કાર કરી બે હાથ જોડી તેને આ પ્રમાણે કહેવા લાગ્યો, ૬૨૭ “પગ્નીનો જે અર્પણ કરવામા આવે તો મહાન પુરુષ પણ અધમ દશાને પામે છે જેમકે, પૂર્વે (સિવે) પોતે પણ (તેજ કર્મથી) નયુમકપણુ પ્રાપ્ત કર્યું હતું ૬૨૮ વળી તમે તો મર્વના ક્ષેત્રો (ધન, સ્ત્રી, જમીન વગેરે) ની ગ્લા કગવા માટે એક વાડ જેવા છો છતાં તમે પોતેજ તમાગ ગ્લારૂપ કર્મનો નાશ કરો તો પછી ગ્લાણુ કાણુ કરો ૬૨૯ હે ગળ ! પગ્ની, દુર્ગતિના દાર દેખાડવામા એક દીવી છે, માટે તેનાથી તો તાપના ભયથી જેમ દૂર રહેવું જોઈએ તેમ, દૂરજ રહેવું ૬૩૦ હે દેવ ! જે પુરુષે પગ્નીમા શુદ્ધિ મરખી પણ કરી હોય તેનો તો આ પૃથ્વી ઉપર અપકીર્તિનો દોલજ વાગી ચૂક્યો એમ સમજવું ૬૩૧ હે દેવ ! પૂર્વ ગવણુ પોતે પણ પગ્નીનું હૃદય કરીને પોતાની ઇચ્છા પૂર્ણ કર્યા વિનાજ મગ્ણુ પામ્યો અને મગીને નગ્કે ગયો ૬૩૨ વળી જેમ આખાના વૃક્ષ ઉપર તુખડી લટકાવી હોય તો તે કંઈ ગોમે નહિ તેમ, તમારી પાસે આ સ્ત્રી ગોભતી નથી, માટે હે દેવ ! તમે માગ પર પ્રમત્ર થાઓ અને વાણીવાને યોગ્ય એવી મારી સ્ત્રી અને અર્પણુ કરો ૬૩૩ સૂરદેવે એમ કહ્યું તે પછી મર્વ મહાજનને નમસ્કાર કરીને ગળને કહ્યું—“હે દેવ ! આની સ્ત્રી એને પાછી આપો કેમકે રાજઓ ન્યાયના આપડ હોઇને કદી અન્યાય કરેજ કેમ ૬૩૪ વળી બીજી રાજકન્યાઓ ઘણી છે છતાં કદપ-લતાઓમા કડવી ઘીમોડીની જેમ અંત પુગમાં આને ગંધવાનો આમહ

પ્રસ્તાવ ૨.

તે તમને યોગ્ય નથી.”૬૩૫ એ પ્રમાણે નગરવાસી લોકોએ રાજને ધણું કહ્યું તો પણ તે સર્વ, વળમાં નખના લખાણની જેમ વ્યર્થ જ થયું. ૬૩૬ અને ઉલટા જાણે અપરાધી હોય તેમ, કઠોર ભાષણ કરનારા ઉદ્ધત નીચ માણસોદ્વારા ધક્કા મરાવીને રાજની આજ્ઞાથી તેઓને કાઢી મૂકવામાં આવ્યા. ૬૩૭ તે પછી સૂરદેવ પોતાની સ્ત્રીના વિયોગરૂપ અગ્નિથી અંતઃકરણમાં અત્યંત બળવા લાગ્યો અને વૃક્ષની પેઠે સૂકાવા લાગ્યો. ૬૩૮ જેમ ચક્રવાક પક્ષી પ્રિયાના વિરહથી વિદ્રવ થઈને વિલાપ કરે તેમ, એ વિલાપ કરવા લાગ્યો અને જેમ કાઠ તૃષાતુર મનુષ્ય સરોવરની આસપાસ ભમ્યા કરે તેમ, રાજમહેલની આસપાસ ભમવા લાગ્યો. ૬૩૯ તેને, તાપથી તપેલા મનુષ્યની પેઠે માણસોમાં, વનમાં, કાઠ રંગમેળાપમાં, ગામડામાં કે ધનમાં-કાઠ પણ સ્થળે આનંદ મળતો ન હતો. ૬૪૦ એક દિવસે દુઃખથી વ્યાકુળ થઈને કાઠ એક બગીચામાં તે ગયો અને ત્યાં કાઠ એક શૈવ તપસ્વીનાં તેને દર્શન થયાં. પેલા તાપસે તેને પોતાનાં દુઃખનું કારણ પૂછ્યું. ૬૪૧ ત્યારે તેણે અથેતિ સર્વ વૃત્તાંત તેની આગળ કહી સંભળાવ્યું. પછી પેલા તાપસે દુઃખી માણસને જેમ ઔષધ આપે તેમ તેને ઉપદેશ આપ્યો અને તે ઉપદેશવડે એક ક્ષણવારમાં મોહનો ત્યાગ કરી વૈરાગ્યથી તેણે દીક્ષા લીધી. ૬૪૨-૬૪૩ એ દીક્ષાનું ધણા કાળ સુધી પાલન કર્યું અને અંતે આયુષ પૂર્ણ થયે મરણ પામીને તેજ હું રાક્ષસ-દ્વીપમાં રાક્ષસોનો નાયક થયો. ૬૪૪ મેં વિભંગજ્ઞાનથી જાણી લઈને જિતશત્રુ રાજનો નાશ કર્યો અને તેના આ દેશને પણ વૈરભાવથી ઉજ્જડ કર્યો. ૬૪૫ જે લોકો આ દેશમાં રહેતા હતા તેઓ સર્વે, મારા અત્યંત ભયથી જીવિત લઈને કાગડાઓની પેઠે સત્વર નાસી ગયા. ૬૪૬ પછી તે દિવસથી આરંભીને હું રાક્ષસદ્વીપમાંથી આવી આવીને કાઠ કાઠ સમયે મારા જાતીય રાક્ષસોની સાથે અહીં કીડા કરું છું અને

પાત્રદાન વિષે રાખરાજ કથા

તેથીજ આ માડ કીડાસ્થાન થયું છે. ૬૪૭ પેલી સૌભાગ્યસુદરી હતી તે પણ ગળના અતપુરમા ગ્રહીને કાઠ દિવસે તેણે જૈન સાધુઓ પામે શ્રાવકનો ધર્મ સાલળ્યો અને એ વર્ષ સુધી તેનું આગધન કર્યું, જેથી તે પોતાનું આયુષ્ય પૂર્ણ થયા પછી મળ્યું પામીને આ મદનસુદરીરૂપે ઉત્પન્ન થયેલી છે ૬૪૮-૬૪૯ હુ, જો કે આની પર પ્રથમથીજ ગાંગી હતો પણ તે ન્યા સુધી કુમારી હતી ત્યા સુધી મે તેનું હજુ કર્યું ન હતું, પછી જ્યારે તેનો સ્વયંવર થવા લાગ્યો ત્યારે અવશ્ય આને કાઠ પગથુરો અને તેનો પતિ થશે, એ મહન નહિ થવાથી ક્રોધમા ને ક્રોધમા તેને હુ અહીં લાવ્યો છુ આ રીતે સ્ત્રીના વૈગુણ્ય આ કુળ છે ૬૫૦-૬૫૧ પણ હે કુમાર ! તમાગ અતુલ ભાગ્યવિલાસથી અને નિસીમ સાહમથી હુ પ્રસન્ન થયો છુ માટે હે વત્સ ! હે કુળધુન્ધર ! તમે આને પગણો, ૬૫૨ અને આ દેશના ગળ્યનો પણ સ્વીકાર કરો, જેથી સમગ્ર પ્રજાઓ, મકાનો, નગરો તથા ગામડા ફરી અહીં નિવાસ કરે ૬૫૩ “બહુ માડ” એમ કહીને ફરી પણ રાખકુમારે કહ્યું કે માત દિવસમાજ હુ તમારી પુત્રીને લાવી આપીશ, નહિ તો અગ્નિમા પ્રવેશ કરીશ, એમ આ મદન-સુદરીના પિતા પાસે મે પ્રતિજ્ઞા કરી છે, માટે તે પ્રતિજ્ઞા પૂર્ણ કરવાને હવે મારે વિશ્વળ કરવો નહિ જોઈએ, અને તેથીજ હાલ તો આ દેશમા, મારે વાસ કરવો તે પણ યોગ્ય નથી ૬૫૪-૬૫૫ હમણા તો આ કન્યા તેના પિતાને મારે મોપવી જોઈએ આ વાક્ય સાલળી મદનમજરી કન્યા એક ક્ષણવાગ શકાકુલ ચમ ગમ કે આ કુમાર મને પગથુરો કે નહિ ૨૬૫૬ પણ તેજ સમયે તેને દુઃખમાંથી મુક્ત કરનાર તેનું ડાણુ નેત્ર ફરક્યું અને પામેના આસોપાલવના વૃક્ષ ઉપર અશોડ પક્ષીનો શબ્દ તેણે માલળ્યો ૬૫૭ આ એ નિમિત્ત પોતાના હિતકારક હાવાથી મદનમજરીની ભુદ્ધિએ પો-

તાના સંબંધમાં માન્યું કે, મારા તરફ દૈવ અનુકૂળ છે. ૬૫૮ પછી પેલા રાક્ષસે અત્યંત ભક્તિપૂર્વક શંખકુમારને પોતાના ત્યાં છ દિવસ સુધી રાખ્યો અને પુષ્કળ આદર સત્કાર કરીને તેને સંતોષ્યો. ૬૫૯ તે પછી યક્ષ, રાક્ષસ અને દેવીએ તૈયાર કરેલા વિમાનમાં બેસીને તે બંને શંખકુમાર તથા મદનમંજરી એક ક્ષણ વારમાં આકાશ-માર્ગે જઈને પોતાનપુરમાં પહોંચી ગયાં. ૬૬૦ ત્યાં સ્વયંવરમાં “આ તે કોઈ ઇન્દ્ર અહિં રક્ષા કરવા માટે આવે છે? અથવા ઇન્દ્ર ન હોય કેમકે ઇન્દ્ર તો હજાર નેત્રોરૂપી દ્રોણ વાળો છે અને આ તો તેવો નથી. ત્યારે આ શું સૂર્ય છે? પણ તે તો દુરાલોહ છે અને આતો પ્રિયદર્શન છે, ત્યારે આ કોઈ વિદ્યાધર કન્યા ઉપર મોહિત થઈને અહિં આવે છે?” ૬૬૨આવા પ્રકારના અનેક સંશયોને રાજાએ કરી રહ્યા હતા. તેવામાં આકાશમાંથી જેમ ક્યુતર ઉતરી આવે તેમ શંખકુમાર નીચે ઉતર્યો. ૬૬૩ તે સમયે રાજા, જાણે આનંદજ પ્રત્યક્ષસ્વરૂપે આવ્યો હોય તેમ પોતાની પુત્રીને આવેલી જોઈ પ્રપુલ્ક નેત્રે તેને ભેટી પડ્યો અને તેના મસ્તક ઉપર તેણે સુગંધન કર્યું. ૬૬૪ તેમજ પ્રતિજ્ઞાત કાર્યભારને બરાબર રીતે પરિપૂર્ણ કરનાર શંખકુમારને જોઈને “ઘરિત્રી રત્નગર્ભા” પૃથ્વીમાં ઘણાં રત્નો પડેલાં છે, એ વાક્યને સત્ય માન્યું. ૬૬૫ પછી રાજાએ પૂછ્યું કે, હે કુમાર ! આ મારી પુત્રીને ક્યાંથી કેવી રીતે તું લાવી શક્યો અને તેં કેવી રીતે જાણ્યું હતું કે તે અમુકજ સ્થળે છે? આ સર્વ વાત તું મારી આગળ કહે. ૬૬૬ રાજાએ એ પ્રશ્ન કર્યો કે તેજ સમયે રાક્ષસે પ્રત્યક્ષ થઈને તે સર્વ વૃત્તાંત રાજાને જણાવી દીધું. ૬૬૭ ત્યારે એ સાંભળીને રાજાએ, અત્યંત શોભાયમાન થઈને આવેલા સર્વ રાજાઓને સન્માન આપી વિદાય કર્યા. ૬૬૮ અને પછી શુભ દિવસે તથા શુભ લગ્ને મોટા ઉત્સવપૂર્વક પોતાની પુત્રીનાં રાજકુમાર શંખ સાથે

લગ્ન કર્યા ૬૬૯ એ મમયે ત્યારે પહેગમણી આપવાનો વખત
 આવ્યો, ત્યારે ગજાએ મનમા વિચાર કર્યો કે, કન્યાને લાવી
 આપનાગ હુકોઈ પુરપતે મારૂં અર્ધુ ગજા આપી દેવાનો તો મેં
 સ્વીકાર કર્યો જ છે, જેવી અર્ધુ ગજા તો મારે આને આપવાનું જ
 છે, વળી મારે પુત્ર નથી મારે કોઈ મુપાત્રને જેમ મન્ત્ર આપવામા
 આવે તેમ, આને માડ મમત્ર ગજા અર્પણ કરી દઉં ૬૭૦-૬૭૧
 આવો વિચાર કરી તેણે મત્રીઓ, સામતો તથા ગણીઓની પણ
 તે બાજતમા મમતિ લીધી અને પછી શખડુમાગને પોતાના મહેલ
 ઉપર લઈ જઈને પોતાના આસન ઉપર તેને બેસાડી દીધો ૬૭૨
 પછી ગજાએ તેના લગ્નમા લાગ્યરૂપ આવમની સ્થિતતા કરવા માટે
 જાણે શામનરૂપ પદી માગવામા આવતી હોય તેમ, ચંદનતું તિલક
 કર્યું, ૬૭૩ અને ડાબા તથા જમણા હાથથી તેનું મન્ત્ર પકડી ગાળી,
 જાણે અક્ષર લખતો હોય તેમ, તિલક ઉપર ચોખા ચોઢ્યા ૬૭૪
 તે પછી રાજ, પોતે મન્ત્ર નમાવીને તે ગજામાગને નમ્યો એટલે
 મત્રીઓ, સામતો તથા મર્વ નગવામીઓ પણ તેને નમ્યા ૬૭૫
 તે મમયે માગલિડ આચારની પ્રવૃત્તિ ચાલુ થઈ, વાદિત્રો વાગવા
 લાગ્યા, મગલધ્વનિ થવા લાગ્યા અને ગજાની ગણીઓના તથા
 ભાટ ચાણોના જયજય શબ્દ થઈ ગયા ૬૭૬ જેમ વિપણની
 અધાગના લક્ષ્મી છે તેમ, શખડુમાગની મુખ્ય પદગણી તરીકે મદન-
 મજરીનો પણ તેની માથે અલિપેટ કરવામા આવ્યો ૬૭૭ એ ગીતે
 ગજાએ પોતાના નગરો, ખાણો, ઉત્તમ ગામો, મહેલો, ખજાના, ઘોડા
 તથા હાથીઓ-આ મર્વ તથા બીજા જે ટકા હતું તે બધું રાજ-
 ડુમાગને અર્પણ કરી દીધું ૬૭૮ માત્ર એ ગજામાગ પોતે લગભગ
 મર્વ વિપયોને જાણતો હતો, જેથી ગજાએ તેને ગિખામણ આપવી
 અયોગ્ય માનીને કોઈ પ્રદાનની શિખામણ આપી નહિ કેમકે મગ્યવતી

પ્રસ્તાવ ૨.

કરનારી થઇ અને રાગી થઇને રાજાને અત્યંત આકર્ષક થઇ પડી. ૭૦૦ અહો ! શંખરાજાને ધન્યવાદજ અપાય. કેમકે, તેણે પરોપકાર કરવામાં તત્પર થઇને પોતાના અલ્પ સમયના પ્રીતિપાત્ર મિત્રને આખું રાજ્ય આપી દીધું. ૭૦૧ અરે ! વિધાતા પોતે પણ રાજાને કદી મિત્ર કરી શકતો નથી, પરંતુ આ તો કાંઈ અપૂર્વજ વિધિ બન્યો કે રાજાએ પોતાના મિત્રને રાજા બનાવ્યો. ૭૦૨ હવે આ તન્દ્ર શ્રીશંખરાજા, શ્રીમાન પોતાનપુર નગરમાં નગરવાસી સર્વ લોકોનું ઘણીજ શાંતિથી શાસન કરી રહ્યો હતો. ૭૦૩ તે, શ્રીરામની પેઠે ન્યાયથી સર્વત્ર પૂજ્ય થઇ પડ્યો અને તેના રાજ્યમાં કાંઈ પણ ઠેકાણે “ તમે મને આપો ” એવું વચન ઉચ્ચારવામાં આવતું ન હતું- અર્થાત્ તેના રાજ્યમાં કાંઈ પણ સ્થળે કાંઈ યાચક ન હતો. ૭૦૪ એ રાજાનો યશ મોગરાના પુષ્પ સમાન તથા ચંદ્ર સમાન ઉજ્જવળ હોઇને આકાશમાં ફેલાઇ ગયો હતો અને જગત ઉપર ઘોળા રેશ-મનો જાણે ચંદ્રવેો હોય તેવો શોભતો હતો. ૭૦૫ એ રાજા ઉપર ન્યાયને લીધે લોકોની પ્રીતિ થઇ, લોકપ્રીતિથી અદ્ભુત સંપત્તિ પ્રાપ્ત થઇ, સંપત્તિથી દાન અને દાનથી યશ પ્રાપ્ત થયો. આ રીતે સર્વ ઉત્તરોત્તર તેને પ્રાપ્ત થયું. ૭૦૬ વળી એ રાજાએ પોતાની બુદ્ધિરૂપ સૂત્ર (બાંધવાની દોરી) થી શત્રુને વશ કર્યા; કેમકે જે કામ ગોળ આપવાથી થતું હોય તેમાં ક્યો માણસ ઝેરનો ઉપયોગ કરે ! ૭૦૭ તે પછી કેટલાએક ભાગ્યશાળી રાજાઓ, પોતાની કન્યાઓને ભેટ રૂપે લાવીને અત્યંત આનંદથી શંખરાજાને પરણાવવા લાગ્યા. ૭૦૮ અને શંખ રાજાએ જુદા જુદા દેશોમાં ભ્રમણ કરતી વેળા જે જે સ્ત્રીઓ સાથે લગ્ન કર્યાં હતાં તેઓ સર્વને પણ તેણે આદરસત્કારપૂર્વક ત્યાં તેડાવી લીધી. ૭૦૯ એ રીતે મહા સમૃદ્ધિવાળાં એ રાજાઓનો તે સ્વામી થયો અને સૂર્યની પેઠે પ્રતાપી થઇને સર્વોત્તમ પ્રસિદ્ધિને

પાત્રદાન વિષે રાખરાજ કથા

પ્રાપ્ત થયો ૭૧૦ તે પછી એના પિતા નરોત્તમ રાજને પોતાના પુત્રની ગોધ મળી એટલે તુગતજ તેણે તેને બોલાવવા માટે બે ઉટ-સ્વારોને રાખરાજ પાસે મોકલ્યા ૭૧૧તેઓ, ઘણી ઝડપથી લા આવી અને રાખરાજના દ્વારમા ઉભા રહ્યા છડીદારે એ ખમગ રાજને આપી અને પછી રાજની આજ્ઞાથી તેઓને અદર દાખલ કરવામા આવ્યા ૭૧૨ તેઓએ અદર જઈને રાજને પ્રણામ ક્યો ત્યારે રાજ પણ તેઓને પોતાના પિતાના સેવક તરીકે ઝાળખીને હુર્પથી પ્રકુલ થયેલા શરીરે એકાએક ભેટી પડ્યો ૭૧૩ ઉપગત પોતાના દેશનો વાયુ પણ આનંદ ઉપજાવે છે તો પછી પોતાના દેશનો માણસ આનંદ ઉપજાવે તેમા શુ નવાઈ હોય ? ૭૧૪ પછી સ્વચ્છ મનવાળા રાખકુમારે, પોતાના માતા પિતાનું, સમગ્ર પરિવારનું તથા આખા રાજ્યનું કુશળ વૃત્તાત તેઓને પૂછ્યું, ૭૧૫ ત્યારે તેઓએ ક્યું કે, હે દેવ ! ત્યાં મર્વે કુશળ છે, તો પણ આપના દર્શનરૂપી મહાન ઔપધિથી દવે ત્યાં વિગેષ કુશળ થરો ૭૧૬ એમ કહીને તેઓએ નરોત્તમ રાજનું આજ્ઞાપત્ર રાખરાજને નિવેદન કર્યું એટલે ગંધે પણ પ્રીતિનું જાણે મર્વસ્વ હોય તેવું એ પોતાના પિતાનું આજ્ઞાપત્ર લક્ષિતથી ગ્રહણ કર્યું, ૭૧૭ અને તેને ઉખેળીને સાવધાન મનથી આ પ્રમાણે વાચવા માડ્યું —

“ સ્વસ્તિ શ્રીગત્પુર નગરથી રાજ નરોત્તમ, રાખ સમાન સુરોભિત પુત્ર રાખને અત્યંત પ્રીતિથી પ્રકુલિત અતઃકરણે આજ્ઞા કરે છે કે, હે પુત્ર ! જે દિવસે મને પૂજ્યા વિના તે ઠાઠક પ્રદેશ તરફ અહીંથી પ્રયાણ કર્યું છે તે દિવસથી આગળીને મારી નિદ્રા, જૂખ તથા આનંદ ચાલ્યા ગયાં છે, માટે મતલબ અહીં આવીને તારા દર્શનરૂપ નેત્રાન્નથી માર્ગ તથા તારી માતાના નેત્રના પડળને દવે તુ દૂર કર” ૭૧૮-૭૨૧

પ્રસ્તાવ ૨.

એ પ્રમાણે તે લેખનો અર્થ વિચારીને. મયૂરનો શબ્દ સાંભળીને જેમ બાલા ઉત્કંઠિત થાય તેમ પોતાના પિતાનું દર્શન કરવા માટે તે ઉત્કંઠિત થયો. ૭૨૨ તેણે પોતાના મિત્રને બોલાવીને બન્ને રાજ્યની સંભાળ રાખવા ભલામણ કરી અને પોતાના પિતાને મળવા માટે શુભ દિવસે ત્યાંથી પ્રયાણ કર્યું. ૭૨૩ એ સમયે તે રક્ષક રાજ્યની પાછળ અનંત સામંત, રાજ્યઓ અને અનેક મોટા અમાત્યો, ચતુરંગી સેના સાથે કુટુંબી તરીકે ચાલતા હતા. ૭૨૪ વળી તે વખતે હાથીઓના ગંડસ્થલના અગ્રભાગમાંથી ઝરતી મદધારાઓથી પૃથ્વીમંડળ છંટાઇ રહ્યું હતું અને પછી તે ઉપર મનુષ્ય આદિ સર્વ પ્રાણીઓનાં પગલાં પડતાં હતાં, જેથી તેનો દેખાવ સવળા પાથરી દીધેલા ચંદ્રવા જેવો જણાતો હતો. ૭૨૫ પૃથ્વી પર ચાલતાં રથોનાં પૈડાંથી આકાશમાં જે ધૂળ ઉડી હતી તે સર્વ પ્રદેશમાં ધમધાર છવાઇ ગઇ હતી અને તેમાં સુવર્ણની છડીઓના ચમકારા, મેઘમાં વીજળીઓ ઝબકતી હોય તેવા પ્રકાશી રહ્યા હતા. ૭૨૬ ચાલતા ઘોડાઓનાં પગલાંઓથી પૃથ્વી પણ શત્રુઓના ઉચ્ચાટન માટે સર્વત્ર મૂકી દીધેલા ઠકારોથી વ્યાપ્ત હોય તેવી જણાતી હતી. ૭૨૭ સેનામાં વિશાલ ઢાલને ધારણ કરનારા પાળાઓ, તાક્ષ્ય (એટલે ગરુડ તથા ઘોડો) એવા પોતાના નામ ઉપરથી ઘોડાઓ પરના રનેહને લીધે અનેક સ્વરૂપો ધારણ કરીને ગરુડ પોતેજ બાણે ત્યાં આવ્યો હોય તેવા શોભતા હતા. (કેમકે, તેઓએ હાથમાં પકડેલી ઢાલો પાંખોના આકારની દેખાતી હતી.) ૭૨૮ એ રીતે લાખો લોકો ગાડાં, બળદો, ઉટ, ગધેડાં તથા ખચ્ચરો સાથે લઇને તે રાજ્યની સાથે એ વેળા ચાલ્યાં હતાં. ૭૨૯ રાજ શાખ દરેક ગામે તથા પ્રત્યેક નગરે જુદી જુદી ભેટોને ગ્રહણ કર્યે જતો હતો અને યાત્રિકોને યથેષ્ટ દાન આપ્યે જતો હતો. એમ કરતાં કરતાં અનુક્રમે તે રત્નપુર પાસે

પાત્રદાન વિશે ગાંધારાજ કથા

જઈ પહોંચ્યો. ૭૩૦ તે વખતે ગાંધારાજ નગેતમે પોતાના પુત્રનું આગ-
મન જ્યારે જાણ્યું ત્યારે, ચક્રના આવવાથી જેમ મમુદ્ર આનંદ પામે
તેમ, હર્ષ પામીને રોમાચિત થઈ ગયો. ૭૩૧ તેણે આખા નગરમાં
માચડા, ધ્વજાઓ, પતાકાઓ વગેરે બધાવવાની આજ્ઞા કરી, તેમજ
વાળી-ઝાડીને માફ કરવામાં આવેલા નગરમાં મોટા મોટા ઉત્સવો
કરવાની પણ આજ્ઞા કરી. ૭૩૨ અને તે આજ્ઞાને નગરના રક્ષક
પુરુષોએ મર્વ ઠેકાણે જ્યારે અમલમાં મૂકી દીધી ત્યારે, ગાંધારાજ પોતાના
અતપુરુષ અને પતિવારની માથે નગરમાંથી બહાર નીકળ્યો. ૭૩૩
પેલી તરફ ગાંધારાજ પણ પોતાના પિતાને આવનો જોઈ હાથી ઉપરથી
નીચે ઉતરી પડ્યો અને પિતાની આગળ જઈ દેવના ક્રોધ યાત્રિકની
પેઠે પૃથ્વી પર લોટી પડ્યો-પિતાને સાશ્વત પ્રણિપાત કર્યો. ૭૩૪
પછી ગાંધારાજ પણ હાથી ઉપરથી ઉતરીને ડુભાગની માથે ગયો એટલે
તેઓ બન્ને પિતા-પુત્ર અન્યોન્યને મળ્યા. ૭૩૫ તે વેળા ગાંધારાજે
અત્યંત ભક્તિપૂર્વક પિતાના ચગલુમાં પ્રણામ કર્યા અને પિતાએ
પણ પુત્રને છાતી માથે આપીને મસ્તક પર સુબન કર્યું. ૭૩૬ પછી
કર્તિક સ્વામી જેમ પાર્વતીના ચગલુમાં વદન કરે તેમ, ગાંધારાજે
પોતાની માતાના ચગલુમાં વદન કર્યું ત્યારે, તેની માતા પણ
હર્ષના અશ્રુ વગમાવતી પુત્રને બેટી પડી. ૭૩૭ તે મમયે
માતાના એ હર્ષાશ્રુના જળથી ગાંધારાજના શરીર પર રોમાચિતના
અન્તે રૂટી નીકળ્યા તે તો યોગ્ય જ ગણાય પણ આશ્ચર્ય
એ બન્યું કે તેના ગોઠની લતા એ હર્ષાશ્રુના મિચનથી એન્દમ
સૂકાઈ ગઈ (અર્થાત્ માતાના હર્ષાશ્રુથી ગાંધારાજને રોમાચિત થયા
અને તેનો ગોઠ દૂર થયો). ૭૩૮ પછી ગાંધારાજ પ્રમત્ર થઈને બીજી
માતાઓના ચગલુમાં પણ પડ્યો એટલે તે મર્વ માતાઓએ ઓવા-
ગણા લઈને આવીવાંદ આપ્યા. ૭૩૯ તેમ જ બીજા પોતાના પતિવાર

વર્ગે તથા નગરવાસીઓએ પણ શંખકુમારે જ્યારે નમસ્કાર કર્યા ત્યારે યથાયોગ્ય-જેને જે ઘટે તે પ્રમાણે તેને કહ્યું. ૭૪૦ જેમકે કોઈએ કહ્યું કે, તું લાંબા કાળ સુધી જીવ, કોઈએ વળી કહ્યું કે, તું લાંબા કાળ સુધી આનંદમગ્ન રહે, કોઈએ કહ્યું કે, લાંબા કાળ સુધી તું પૃથ્વીનું પાલન કર, અને કોઈએ વળી કહ્યું કે, તારી પ્રતિદિન ચઢતી થાઓ તથા તું સમૃદ્ધિમાન થા. આ પ્રમાણે નગરવાસી-ઓએ તેને અભિનંદન આપ્યું. ૭૪૧ પછી શંખકુમારની સર્વ સ્ત્રીઓ, પોતાની સાસુઓને પગે પડી અને નમ્ર થઈને તેઓએ સાસુઓએ આપેલા આશીર્વાદોનો સ્વીકાર કર્યો. ૭૪૨ તે પછી નરોત્તમ રાજા, પોતાના પુત્ર જયંતની સાથે ઇન્દ્ર જેમ ઐરાવત હાથી ઉપર બેસે તેમ, શંખકુમારની સાથે એક મુખ્ય હાથી ઉપર બેઠો. ૭૪૩ એ વખતે મનુષ્યોના હર્ષપોકાર થવા લાગ્યા, ભેરીઓના ભણકારા સંભળાવા લાગ્યા અને ખીજાં પણ મોટાં મોટાં વાદિત્રો વાગવા લાગ્યાં. ૭૪૪ ખીજી તરફ સ્તુતિપાઠકોનો જ્યજ્યધ્વનિ થઈ રહ્યો ને ધોડાઓના હુણહુણટથી દિશાઓ ગાજી ઉઠી. આ રીતે સર્વ પ્રદેશને કેવળ શબ્દમય કરતો રાજા નરોત્તમ, નગરમાં દાખલ થયો. ૭૪૫ તે વેળા નગરની સ્ત્રીઓ, હર્ષના હાસ્યથી સુશોભિત જાણાતી દાંતની કાંતિથી પોતાના અધરોષને વ્યાપ્ત કરી દઈ, સ્પૃહાપૂર્વક શંખકુમારને માંહો-માંહે ખતાવવા લાગી. ૭૪૬ દૂધની મલાઈ જેવા ઉજ્જવળ સ્ત્રીઓના કટાક્ષો, શંખકુમારના પ્રત્યેક અંગમાં તે વખતે લાગી પડ્યા, જેથી તેનું આખું શરીર ખરેખર શંખના જેવું જ ગૌર બની ગયું. ૭૪૭ નગરની દરેક દુકાનોએ, પ્રત્યેક ઘરે તથા દરેક શેરીએ જાતજાતનાં ભેટણાંઓથી નરોત્તમ રાજાનો સત્કાર કરવામાં આવ્યો અને પછી પોતાના મહેલમાં તે આવ્યો. ૭૪૮ ત્યાં પેલા યક્ષે મહા તેજસ્વી શંખકુમારનું ચરિત્ર જ્યારે તે નગરમાંથી બહાર નીકળ્યો હતો

ત્યારથી આગળીને ગજની આગળ ઢી મલળાવ્યુ. ૭૪૯ પછી નરોત્તમ ગજએ મર્વ લોકોની મમતિ લઇને પોતાની મેળે પ્રાપ્ત થયેલાં બે રાજ્ય ઉપગત પોતાના ગજનો પશુ આમી બનાવ્યો. ૭૫૦ અને પોતે ગજનો મર્વ લાર તેના પર મૂળી દઈ નિશ્ચિત થયો તથા આગ્રિ લેવા માટે તત્પર થઈ રહ્યો કેમકે વૃદ્ધાવસ્થામાં એ જ યોગ્ય ગણાય ૭૫૧ એ પ્રમાણે રાત થયેલો તે ગજ અને નવીન ઉદય પામેલો પ્રતાપી ગજકુમાર બન્ને જણા, કૃષ્ણપક્ષની પડવાના દિવસના ચંદ્ર-સૂર્યની પેઠે ગોલવા લાગ્યા, ૭૫૨ અને લોકોનું પાલન કરતા હતા, તેનામાં એક દિવસે ઉદાનપાળે આનીને ગજને જણાવ્યુ કે, હે દેવ ! આજે ઉદાનમાં મર્વના મમત્ર મશયોને દૂર દરનાગ શુભકર નામના કેવલી પધાર્યા છે, માટે હે ગજ ! તમે તમારી દષ્ટિને કૃતાર્થ દરો ૭૫૩-૭૫૪ આ વૃત્તાત માલળીને નરોત્તમ ગજ, રોગી જેમ પોતાને ઇચ્છિત આપધ માલળીને પ્રમત્ર થાય અને વૈદને ઈનામ આપે તેમ, પ્રમન્ન થયો તથા ઉદાનપાળને તેણે ઈનામ આપ્યુ ૭૫૫ પછી ગજગજને તથા અતપુર આદિ પરિવારને સાથે લઈ નરોત્તમ ગજ મુનિને વદન કરવા માટે નીકળ્યો ૭૫૬ અને તેઓ બન્ને ગજ, કેવલિને જોઈને હાથી ઉપગથી ઉતરી પડી, રાજ્યના ચિન્હોનો તાગ કરી, પાચ પ્રદારના અભિગમ-પૂર્વક પાચે અગોથી પૃથ્વીનો સ્પર્શ કરી મુનિને તેઓએ વદન કર્યું મુનિએ પણ ધર્મલાલનો આશીર્વાદ આપી તેઓ બન્નેને અભિનંદન આપ્યુ ૭૫૭-૭૫૮ પછી તેઓ બન્ને ગજ, વિનયાધીન થઈ કેવલી આગળ બેઠા એટલે કેવલીએ પણ બોધ આપવા માટે દેશનાનો આગ લ કર્યો ૭૫૯ “ હે ભવ્યજીવો ! આ મમાગરૂપ મમુદ્ર મર્વ પ્રાણીઓને ખરેખર દુસ્તર થઈ પડે છે, કેમકે તે મમુદ્રમાં જન્મ, મૃત્યુ તથા જગરૂપ ચચળ તરંગો ઉપગઉપરી ઉછળી રહ્યા છે,

પ્રસ્તાવ ૨.

વ્યાધિઓ રૂપ જળનું પૂર ચોતરફ ફેલાઈ રહ્યું છે, માનસિક પીડાઓ-રૂપ જળચરજંતુઓ ચોખ્ખાંજી તેમાં વસી રહ્યાં છે, મોહરૂપી મોટી ભમરીઓમાં સંખ્યાબંધ પ્રાણીઓ ગેય થતાં તેમાં જોવામાં આવે છે, તેના મધ્ય વિભાગમાં ક્રોધરૂપી વડવાનળ પ્રજ્વળી રહ્યો છે, તેથી તે મહા લયંકર છે, માનરૂપી મોટા પહાડો તેમાં આવેલા છે, જેથી મોક્ષમાર્ગમાં સ્થિતિ કરવારૂપ વહાણુ તેમાં અથડાઈને છિન્નભિન્ન થઈ જાય છે, માયા-કપટરૂપ લતાઓનાં ગીચ ઝુંડ તેમાં વ્યાપ્ત છે જેથી પ્રાણીઓની સદ્ગતિ દુઃસંચાર થઈ પડે છે-સ્ખલિત થાય છે-પ્રાણીઓ સદ્ગતિએ જઈ શકતાં નથી. અને તૃણા આદિ નદીઓના પૂરથી તે સમુદ્રમાં લોભરૂપ જળનો ઓધ પ્રતિદિન વધતો જાય છે. ૭૬૦-૭૬૩ આ સંસારસમુદ્રને તરી જવા માટે હવે તમારે અવશ્ય યત્ન કરવો જોઈએ; નહિ તો સર્વ અર્થોને સિદ્ધ કરી આપનારો મોક્ષરૂપ બેટ તમને પ્રાપ્ત થશે નહિ. ૭૬૪ આ સમુદ્રને ઉતરી જવા માટે સર્વજ્ઞોએ આ ઉપાય કહ્યો છે કે, આમાં મંથમરૂપ વહાણુ અવશ્ય મેળવવું જોઈએ અને તેને માટે સર્વ ક્રોધએ મહાન આગ્રહ કરવો જોઈએ. ૭૬૫ આ વહાણુ, જે કે પુષ્કળ પરિષ્કોરૂપ લોખંડી ભારથી ભરપૂર છે તો પણ અંતે ઉત્તમ સત્ત્વને પ્રાપ્ત કરી આપનારું છે અને તેમાં પણ જે ક્રોધ ઉત્તમ નાવિક-ખલાસી-સદ્ગુરુ મળી આવે તો તો કયા મનુષ્યને આનંદજનક ન થાય ? ” ૭૬૬ કેવલીની એ દેશના સાંભળીને નરોત્તમ રાજાનું મન જે પ્રથમ રાગી હતું તે પણ એકદમ સ્થિર થઈને વિરક્ત બની ગયું. અથવા તેમાં અત્યંત આશ્ચર્ય ન જ ગણાય, કેમકે સુનિઓની શક્તિ સર્વ કંઈ કરી શકે છે. ૭૬૭ તે પછી નરોત્તમ રાજાએ નમસ્કાર કરી આનંદપૂર્વક કેવલીને પૂછ્યું કે, હે પ્રભુ ! મારા પુત્રે પૂર્વજન્મમાં શું પુણ્ય કર્યું હતું ? કેમકે, એ પોતાના રાજ્યનો ત્યાગ કરી પોતે એકલા જ એક મિત્રને સાથે લઈ જ્યાં જ્યાં ગયો ત્યાં ત્યાં તેને

પાત્રદાન વિષે ગંખરાજ કથા.

અદ્ભુત સપત્તિ પ્રાપ્ત થઇ ૧૭૬૮-૭૬૯ આ સાલણી દેવલીએ કહ્યું કે, હે રાજા ! તું એકાગ્રચિત્તે સાલણ

ગંખરાજના પૂર્વજનની કથા

“આ ભરતક્ષેત્રમા સુસ્થિત નામનું એક એક ગામ છે તેનો રાજા લલિત નામનો એક ક્ષત્રિય હતો તે ગંજની તરવાર તેના એક મંત્રીરૂપે હોઇને શત્રુઓને ઉચ્ચાટ ઉપજાવતી હતી ૭૭૦-૭૭૧ એ ગંજને તાગદેની નામની સ્ત્રી હતી તે આખા દેશમા પ્રિય થઇ પડી હતી અને તેણે પોતાના ગુણોથી દોગડાથી પોતાના પતિના મનરૂપ વાનગને બાંધીને સ્થિત કર્યો હતો ૭૭૨ જેમ ગોવાળ ગાયોનું મમાન રીતે પાલન કરે તેમ, એ ગંજ તે ગામની મર્વ પ્રજાઓનું મમાન રીતે પાલન કરતો હતો અને ગોવાળ જેમ ગાયોમાથી સ્વચ્છ દૂધનું દોહન કરે તેમ, એ ગંજએ પણ પ્રજાઓમાથી ઉત્તમવળ પગ મંપાદન કર્યો હતો ૭૭૩ એક દિવસે તે ગામના દગ્વાળમા બેઠો હતો અને ગામના લોકસમુદાયમા કંઇ ચર્ચા કરતો હતો તેવામા ગધેડાના પૂછડાને વળગી ગ્રહલો દોષએક પુરુષ તેના જોવામા આવ્યો ૭૭૪ તેને ગધેડો ઉપગઉપરી પાછલા પગની લાતો માર્ય જતો હતો તો- પણ તેણે તેનું પૂછડું છોડ્યું નહિ, પણ પોતાના શરીરને સંકાચી ગાખી પુછડે પડેલા સાપની પેઠે હિલકું પકડીજ ગાખ્યું ૭૭૫ ગામના લોકોએ તેને વારવાર કહ્યું કે, તું ગધેડાનું પૂછડું મૂકી દે તેમજ ગધેડો પણ ઉપગઉપરી તેને માગતો હતો, છતાં તેણે પૂછડું છોડ્યું નહિ, જેથી આખરે અશક્ત થઇને ડાળી ઉપરથી પડેલા વાનગની પેઠે તે પછડાઈ પડ્યો અને મોટેથી ગડવા લાગ્યો ૭૭૬ ત્યારે ગામ-ધણી વગેરે મર્વ લોકોએ દયાને લીધે તેને ઉડાડ્યો અને વસ્ત્રના છેડાથી તેનું શરીર લૂછી નાખીને ચકુ જગ તેને પીવરાવ્યું ૭૭૭ પછી લોકના સમુદાયમા તેને લાવીને પૂજ્યું કે, તારે

આટલો બધો આગ્રહ પકડવાનું કારણ શું ? શા માટે બધાએ કહ્યું છતાં અને ગધેડે માર્ગો છતાં તેં તેનું પૂંછડું છોડ્યું નહિ ? ૭૭૮ ત્યારે તેણે કહ્યું કે, હે દેવ ! મારી માતાએ મને કહ્યું હતું કે, હે પુત્ર ! તું હરકોઈ કામમાં આવો શિથિલ છે, તેથી તું તારું પેટ કેવી રીતે ભરીશ ? માટે તારે બીજા કોઈ, જે કંઈ કરવાનું કહે તેમાં ખૂબ આગ્રહ પકડી રાખવો, જેથી લોકોમાં સદાકાળ તું પ્રિય થઈ પડીશ. ” ૭૭૯-૭૮૦ આ મારી માતાની શીખા-મણુથી મેં ખૂબ આગ્રહ કરીને પૂંછડું છોડ્યું ન હતું. કેમકે, એ ગધેડાના માલીકે “ આ ગધેડાને તું પકડી રાખ ” એમ મને કહ્યું હતું. ૭૮૧ આ પ્રમાણે સાંભળીને ગામઘણીએ પોતાના મનમાં વિચાર કર્યો કે, આ તરુણ અત્યંત મુગ્ધ છે-અજ્ઞાની છે, માટે આને મારા નીતિગૃહમાં રાખીને હું શિક્ષણ આપું. ૭૮૨ આવો મનમાં વિચાર કર્યા પછી તેણે પેલા મુગ્ધ માણસને પોતાના ઘર કામમાં નીમ્યો અને ખાવામાં તથા વસ્ત્ર પહેરવાં વગેરેમાં તેના પર દયાને લીધે હમેશાં શિખામણુ આપવા માંડી. ૭૮૩ એક દિવસે ભોજન વખતે તે ગામઘણી ગામલોકોની સભામાં બેઠો હતો, ત્યારે તેની સ્ત્રીએ તેને બોલાવવા માટે પેલા મુગ્ધ યુવાનને મોકલ્યો. ૭૮૪ તેણે ત્યાં સભામાં જઈને પોતાની મૂર્ખાઈથી સર્વ લોકોના સાંભળતાં મોટા શબ્દથી ખુલ્લી રીતે કહ્યું કે, ચાલો, રાખ થંડી થઈ જાય છે. ૭૮૫ તે સાંભળીને સર્વ સહવાસી લોકોએ “ અહો ! આ ગામઘણી છે, છતાં રાખ ખાય છે ” આવી ગામઘણીની હાંસી કરી અને પછી તે ગામઘણી પણ “ આની મૂર્ખતાને ધિક્કાર છે ” આમ મનમાં વિચાર કરતો ઘેર ગયો. ૭૮૬ તેણે મૂર્ખાને એકાંતમાં બેસાડીને કહ્યું, “ અલ્યા ઓ ! હું જ્યારે સભામાં બેઠો હોઉં, ત્યારે તારે જે કંઈ કહેવાનું હોય તે કહેવું નહિ; પણ સભામાંથી હું ઉઠું ત્યારે જ

કહેવું ૧૭૮૭ આવી ગિખામણુ આપીને તેણે બોજન કર્યું અને પેલો મૂર્ખ શિરામણી તેને કામે લાગ્યો ૭૮૮ હવે એક દિવસે એવું બન્યું કે પેલો ગામધણી દેવીની યાત્રા નિમિત્તે ગામમા ન્યા ઉત્સવ થતો હતો, ત્યાં બેઠો હતો, તેવામા તેનું ઘર મળ્યું, એટલે તેની સ્ત્રીએ પેલા મૂર્ખાને તેને બોલાવવા માટે મોકલ્યો ૭૮૯ તે વેળા ગામની પાસેના એક બગીચામા દેવીની યાત્રા નિમિત્તે આવેલા લોકો એકઠા મળ્યા હતા અને તેઓની વચ્ચે ગામધણી બેઠો હતો, જેથી પેલા મૂર્ખાધિગજને ગામધણીએ આપેલી પ્રથમની શીખામણુ યાદ આવી અને તે ઘણા લાખા મમય સુધી મૌન ધરીને ત્યાં ઉભો રહ્યો પછી ગામધણીએ જ્યારે પ્રજ્યુ ત્યારે તેણે તેના જાન પામે જઈને કહ્યું કે, તમારું ઘર અગ્નિથી બળી જાય છે આ માલણી ગામધણીએ પોતાના ગામ મામે દષ્ટિ કરી, ત્યારે તો દૂધ અને પાણી જેમ એક ચંપ જાય તેમ, આજશમા કેવળ ધૂમાડો જ તેના જોવામાં આવ્યો ૭૯૦-૭૯૨ પછી ગામપતિએ કહ્યું કે, અરે આ મૂર્ખ ! તું આટલે સુધી આવ્યો શા માટે ? અને જો આવ્યો તો તે કહ્યું કેમ નહિ ? શા માટે ખીતારી જડી દીધો હોય તેમ ઉભો રહ્યો ? ૭૯૩ ત્યારે તેણે કહ્યું કે, મને મારી ગેઠાણીએ મોકલ્યો તેથી હું આવ્યો છું અહીં તમે લોકના મેળાવડામા બેઠો હતા તથી તમારી શીખામણુ પ્રમાણે મેં તમને કહ્યું નહિ ૭૯૪ તે પછી ગામપતિ ગામના લોકોની સાથે ઉતાવળો ઉતાવળો ઘેર ગયો પણ તેટલામા તો ઘર અગ્નિથી બળીને ભસ્મ થઈ ગયું હતું ૭૯૫ એ વખતે ગામધણીએ પેલા મૂર્ખ ચાકુને કહ્યું કે, તું દેવો મૂર્ખ દેખાય છે ? ન્યા ધૂમાડો જોવામાં આવે ત્યાં કાંઈને પૂછ્યા વિના પોતાની મેળેજ ધૂળ તથા કાદવ વગેરે નાખી દેવા જોઈએ ૭૯૬ તે માલણી પેલાએ કબૂલ કર્યું કે, હવે પછી એમ કરીશ, અને પછી

તે પોતાને કામે લાગ્યો. ગામઘણીએ પણ તેજ ક્ષણે નવું ધર તૈયાર કરાવ્યું. ૭૯૭ તે પછી એક દિવસે ગામઘણીની સ્ત્રી, પોતાનાં નવાં ધોયેલાં વસ્ત્રોને ધરના ઝોરડાની અંદર રહીને ધૂપ આપીને સુગંધી કરી રહી હતી, જેથી અંદરના ભાગમાં પ્રસરેલો ધૂમાડો વસ્ત્રોમાંથી બહાર નીકળવા લાગ્યો. તે જોઇને પેલા મૂર્ખ યાદરે તે વસ્ત્રો પર કાઢવ, ધૂળ વગેરે નાખ્યાં. આ સમયે ગામઘણીની સ્ત્રી-તારા, કોઇ કામ પ્રસંગે ઝોરડાની બહાર ગઇ હતી, પણ તે પાછી અંદર આવી અને પોતાનાં વસ્ત્રોને એ રીતે બગાડેલાં જોઇ તેણે પોકાર કરી મૂક્યો કે, ૭૯૮-૮૦૦ અરે ઝો પાપી ! દુરાચારી ! મૂર્ખ ! તેં આ શું કર્યું ? હમણાં જ ધોયેલાં આ વસ્ત્રોને તેં આ પ્રમાણે કેમ બગાડ્યાં ? ૮૦૧ તે સાંભળી તેણે કહ્યું કે, મને મારા શેઠે આજ્ઞા આપી હતી તેજ પ્રમાણે મેં કર્યું છે. કેમ ? આ મને પોતાને હિતકારક નથી ? જો હું મારા સ્વામીનું કહેલું નહિ કરીશ તો પછી બીજું શું કરીશ તે મને કહો. ” ૮૦૨ પછી પેલી સ્ત્રીએ પણ પોતાના ઘણીને બોલાવીને નોકરનું તે કૃત્ય બતાવ્યું એટલે તેણે કહ્યું કે, હશે, ફરીથી તું તારાં વસ્ત્રોને તને રુચે તેવાં ધોઇ લેજે. ૮૦૩ ત્યારે પેલી સ્ત્રીએ કહ્યું કે ધોવાની વાત પછી, પણ પ્રથમ આ મૂર્ખાને ધરમાંથી બહાર કાઢો. કેમકે, તે હમેશાં આવા સંતાપ જ કરાવ્યા કરે છે. ૮૦૪ તે સાંભળી ગામઘણી બોલ્યો:-આ એકલો જ ધરનું સંવર્ણ કામ કરવાને સમર્થ છે, માટે સૂર્ય જેમ પોતાના પગ વિનાના સારથિનો ત્યાગ કરતો નથી તેમ, આપણે પણ આનો ત્યાગ કરવો ન જોઇએ. ” ૮૦૫ પછી પેલી સ્ત્રી બોલી, “ હે નાથ ! ધરનું સંવર્ણ કામ હું પોતે કરીશ, પણ આ મૂર્ખાને તો હવે કાઢવો જ જોઇએ. કેમકે, જેથી કાન તૂટી જાય તે સોનું પણ શું કામનું ? ૮૦૬ વળી હે સ્વામી ! આવા મૂર્ખ યાદરથી તમને કોઇ જાતનો ગુણ

તાપસની કથા

નથી, તેમ તમારી ગાભા પણ નથી. કેમ કે, કાર્ધ એક ધર ખાલી પડી ગયે તે મારૂં, પણ તે ધર ચોરથી ભરેલું હોય તો મારૂં નહિ” ૮૦૭ પોતાની સ્ત્રીએ એ પ્રમાણે કહ્યું એટલે ગામધણી બોલ્યો - “હે પ્રિયા ! આ મૂર્ખનો પણ આપણે સ્વીકાર કર્યો છે, તેમા લોકો શું કહેવાના છે ? મહાદેવે પોડીયાનો સ્વીકાર કર્યો, તેથી તે ‘પથુપતિ’ કહેવાય છે, પણ પેલા પોડીયાનો પોતે ત્યાગ કરે છે ૧૮૦૮ આને આપણે હમેશા શિક્ષણ આપીશું, તેથી તે કુળજ બની જશે કેમકે, પર્વતની નદીનો પત્થર પણ હમેશા અત્યંત ધર્પણથી ગોળ બની જાય છે” ૮૦૯ પછી પેલી સ્ત્રીએ કહ્યું - “હે સ્વામિ ! હું ધાડ છું કે, આને હમેશા શિક્ષણ આપવામા આવશે તો પણ આ કદી કુળજ થશે નહિ કેમકે લગડને મારો અભ્યાસ ડગવવામા આવે તો પણ તે કદી કાયમનો સ્વરૂપ રહે ૧૮૧૦ વળી હું સ્વામી ! ગાંધમા પણ આવું સુભાષિત આપણા સાક્ષણવામા આવે છે કે પડિત ગરુમારે પણ મૂર્ખ મિત્ર મારે નહિ ૮૧૧ તો પછી હું નાથ ! આ તો આપણો મૂર્ખ એવક છે, તે તો કેમ જ મારો ગણાય ? જેમ માટીનો કાચો ધડો પોતાનામા ગ્રહેલા જળનો તથા પોતાનો પણ નાશ કરે તેમ, આવો એવક પોતાના ગેફનો તથા પોતાનો બન્નેનો નાશ કરે ૮૧૨ વળી કહેવાય છે કે મૂર્ખ માણસ પોતાને તથા પોતાના આશ્રિતોને પણ મનુષ્ય નાખે છે જેમકે પૂર્વે એક કુટુંબ તાપમે ગામના મર્વ લોકોને મનુષ્ય નાખ્યા હતા ૮૧૩ આ માલગી ગામપતિએ કહ્યું કે, એ કુટુંબ તાપમે કાણ હતો ? ત્યારે તેણીએ કહ્યું કે-

તાપસની કથા

વૈતાલ્ય પર્વતમા વિષ્ણુનું નામનું એક નગર છે તેનો ગાંધ વેગચૂન નામનો એક વિદ્યાધર હતો ૮૧૪ એક દિવસે તેમનામા બેઠો હતો ત્યારે તેણે સાંભળ્યું કે, સૌ પથમા જડતા વણી હોય છે આ માલગીને

તે વિદ્યાધર, એ કહેવતની સત્યતા જોવાને પૃથ્વી પર આવ્યો. ૮૧૫ તે સમયે પોલાસક નામના ગામમાંથી સમિધો લેવાને ગયેલો કાઠ એક તાપસ તેના જોવામાં આવ્યો. ૮૧૬ એટલે તે વિદ્યાધરે મુનિની પાસેજ ચરી રહેલી એક (માયાવી) ગાય ઉત્પન્ન કરી. તે ગાયને સ્વૂલ શરીરવાળી જોઈને ઋષિએ માની લીધું કે, આ તો ખરેખર કામધેનુ છે. ૮૧૭ પછી તે ગાય જ્યારે આકાશમાં ઉડી, ત્યારે પેલો તાપસ પણ પોતાના મનુષ્ય શરીરથી જ સ્વર્ગમાં જવાની ઇચ્છાથી ગાયને પુંછડે વળગી પડ્યો. ૮૧૮ તે જ ક્ષણે વિદ્યાધરની તે માયા, વૈતાલ્ય પર્વતમાં જઈ પહોંચી અને તેને પુંછડે વળગેલા પેલા તાપસે પણ તે પ્રદેશને જ સ્વર્ગ માની લીધું. ૮૧૯ ત્યાં વિદ્યાધરે તેમને પોતાને ઘેર લઈ જઈ લાડુ ખવરાવ્યા, ત્યારે મુનિએ તો મોટા મોટા તે લાડુને જ સ્વર્ગનાં ફળ માની લીધાં. ૮૨૦ અને તે સ્વાદિષ્ટ લાડુથી તૃપ્ત થઈ હૃદયમાં તેણે વિચાર કર્યો કે ખરેખર આટલા દિવસ સુધી મારો જન્મ વ્યર્થ જ ગયો; ૮૨૧ પણ હવે સ્વર્ગનું આ અપૂર્વ ભોજન પામીને હું કૃતાર્થ થયો છું; અને ગામના સર્વ લોકોને પણ આ ભોજનનાં હું દર્શન કરાવું, કેમકે પરદેશમાં ગમે તેટલી લક્ષ્મી સંપાદન કરી હોય તો પણ તેથી શું? એ લક્ષ્મી, ખીજા બેટમાં જેમ સૂર્યની શોભા જોવામાં આવતી નથી તેમ, પોતાના માણસોના જોવામાં આવતી નથી. ૮૨૨-૮૨૩ આવો નિશ્ચય કરી તે મુનિ, ચરવા માટે જતી પેલી ગાયના પુંછડે ફરીથી વળગી પડ્યો અને સુતરના તાંતણાની પેઠે પૃથ્વી પર આવી પહોંચ્યો. ૮૨૪ તેણે સત્વર પોતાના ગામમાં જઈ સ્વર્ગના મોદક-ભોજનની વાત સર્વ માણસો આગળ કહેવા માંડી. કેમકે કુતરાના પેટમાં ગયેલી ખીર કદી સ્થિર રહે? ૮૨૫ પછી તો તેણે વારંવાર ગાલ પુલાવી પુલાવીને સ્વર્ગનાં ફળોનું વર્ણન કરવા માંડ્યું અને ગામનાં લોકોને તે

તાપમની કથા

જેવા માટે આતુર બતાવી મૂક્યા ૮૨૬ એ પ્રમાણે તે મૂર્ખ ઋષિનાં વચનથી ગામના મૂર્ખ લોકો પણ સ્વર્ગ જેવા તૈયાર થઈ ગયા અને ઋષિના રાગી બની રહ્યા કેમકે, મમાનને મમાન છિપ જ રાગ બધાય છે ૮૨૭ પછી તે ઋષિ, સર્વ લોકોને માથે લઈ ન્યા પેલી ગાય ચગતી હતી ત્યા ગમે અને પોતે તે માર્ગને જાણતો હોઈને ગાયની પાછળ ન્યારે તે હિંચો ત્યારે તેના પગે ખીન્ને, ખીન્ને પગે ત્રીજે અને ત્રીજાને પગે ચોથો-એમ મર્વ લોકો સાંજના આકાશોની પેઠે અન્યોન્યને વળગી ચાલ્યા ૮૨૮-૮૨૯ તે વખતે ગાયના પૂછડે વળગેલી લોકોની પકિત આકાશમા ન્યારે ફર પહોંચી, સારે સ્વર્ગ પૃથ્વીના અતરના માપવા માટે જાણે કોઈ એક દોરી હોય તેની રોલવા લાગી ૮૩૦ પછી એ પકિતમાહેના કાષ્ઠએક વચ્ચે રહેલા માણસે પેલા અગ્રેમર ઋષિને પૂછ્યું કે, સ્વર્ગના એ કળતું માપ કેવડું હોય છે? ૮૩૧ આ સાંભળી તે દુષ્ટબુદ્ધિ ઋષિએ કળતું માપ કહેવા માટે મૂર્ખાઈથી હાથમાથી ગાયનું પૂછડું મૂકી દઈ બે હાથ પહોળા ઝ્યાં એટલે તેજ ક્ષણે મનુષ્યમા જેમ વહાણ તળાએ બેમે તેમ, ગામ લોકોની આખી તે પકિત, આકાશમાથી પૃથ્વીપર પડી તે એક મૂર્ખની સાથે મર્વ લોકોના હાડકા લાગી પડ્યા તથા સર્વનો નાશ થયો ૮૩૨-૮૩૩ માટે હે સ્વામી! તમે પણ આ મૂર્ખ શિરોમણી સેવકનો ત્યાગ કરો કેમકે, બાળકોનું તથા સ્ત્રીઓનું પણ હિત વચન સ્વીકારવામા આવે છે, ૮૩૪ પછી તે ગામપતિએ “બહુ સાદ” એમ કહીને તે સેવકને ટાઢી મકચો ખરૂં છે કે, પુરુષો ધણકરીને સ્ત્રીઓના હાથમા રહેલા સર્વમા જેવા હોય છે ૮૩૫ તે પછી એ ગામધણીએ ખીન્ને એક મુલગ નામનો નોકર પોતાને ત્યા રાખ્યો અને તે નોકર પણ ભદ્રક પ્રકૃતિવાળો હોઈને આલાક તથા સ્વામીનો ભક્ત નીવડ્યો ૮૩૬ તે વખતે ગામપતિ પણ સર્વ

કામ કરવામાં સમર્થ એ નોકરને લીધે ગરુડને લીધે જેમ વિષ્ણુ સુખી થાય તેમ, સુખી થયો. ૮૩૭ એક સમયે ગરાળર ભોજનના સમયે તે ગામપતિને ઘેર સાક્ષાત્ ધર્મના જેવા એક માસના ઉપવાસી મુનિ, પારણું કરવાના હેતુથી વહોરવા માટે આવ્યા; ૮૩૮ એટલે જંગમ કટપવૃક્ષ જેવા તે મુનિને પોતાને ઘેર આવેલા જોઇ, ગામધણી પ્રસન્ન થયો અને પેલા મુનિની સામે ગયો. ૮૩૯ એ સમયે અત્યંત હર્ષને લીધે તેનાં ગાત્રો પ્રકુલ થયાં અને મુનિના પગમાં પડી તેણે પોતાની પત્નીને આજ્ઞા કરી કે, ૮૪૦ હે ત્રિયા ! જે સુંદર દૂધપાક તૈયાર કર્યો છે તે અહીં લાવ અને આ સુપાત્રને તેનું દાન કર. કેમકે આવું દાન અનંતગણું થાય છે. ૮૪૧ તે સાંભળી પેલી સ્ત્રી પણ અત્યંત પ્રસન્ન થઇ અને દૂધપાક, સાકર તથા ઘી પેલા સેવક દ્વારા મંગાવીને મુનિ આગળ હાજર કર્યો. ૮૪૨ પછી શુદ્ધ લાવવાળી તે સ્ત્રી, પોતાના પતિની આજ્ઞા પ્રમાણે પરમ લકિતપૂર્વક એ શુદ્ધ દૂધપાકનું દાન કરવા માટે તૈયાર થઇ. ૮૪૩ ત્યારે સાધુએ તેની આગળ, સંસાર સમુદ્રથી તરી જવા માટેનું જાણે એક વાહન તૈયાર કર્યું હોય એવું પોતાનું પાત્ર ધર્યું. ૮૪૪ પેલી સ્ત્રીએ પણ સાકર તથા ઘીની સાથે પરમ હર્ષપૂર્વક દૂધપાકનું દાન કર્યું અને તે દાન કરાવનાર તેના પતિએ ‘આપ આપ’ એમ વારંવાર કહ્યું, ૮૪૫ જેથી દાન કરનારી પેલી સ્ત્રી તથા દાન આપનારો તેનો પતિ પ્રસન્ન થયાં અને તેઓએ મનની ઉદારતા, ધનની સંપત્તિ તથા સુપાત્રના યોગથી અનંત પુણ્ય ઉપાર્જન કર્યું. ૮૪૬ વળી દાન આપતાં આપતાં પેલી સ્ત્રી મને ધન્ય છે એમ અત્યંત હર્ષ પામતી હતી તથા દાન ગ્રહણ કરનારો મુનિ પણ આવા પ્રસન્ન મનથી મને દાન અપાય છે એમ માનીને પોતાને ધન્ય માનતો હતો. ૮૪૭ તેમજ પેલા સેવકે પણ હર્ષથી અપાતા તે દાનની “ અહો

તાપસની કથા

અતુલ દાન, અહો અદ્ભુત પુણ્ય” એમ સ્ત્રીને અનુમોદના સ્ત્રી હતી, જેવી તેણે પણ પુણ્ય મંપાદન કર્યું ૮૪૮ અરે ! સુપાત્ર દાન વડે (પ્રાપ્ત થતા) દાનરૂપ ગત્યના હું શું વખાણુ કરે ? કેમકે જગતમા પ્રજ્ઞ એવો માધુ પણ એને કર આપે છે એની આગળ પોતાનો હાથ લમાવે છે ૮૪૯ ખરેખર ! સુપાત્ર દાનનુ ફળ કોઈ અદ્ભુત છે કેમકે, દાન કરનારો મનુષ્ય માત્ર અતનું જ દાન સ્ત્રીને અનંત મપત્તિઓ પ્રાપ્ત કરે છે ૮૫૦ તે પછી પેલા મુનિ, દાન લખતે બીજે સ્થળે આત્મા ગયા અને તે ત્રણ જણાઓ પણ પોત પોતાનુ આયુધ્ય પૂર્ણ સ્ત્રીને ચિત્તની એકાગ્રતાપૂર્વક મગ્ન પામ્યા ૮૫૧ હે ગામ ! પછી તેઓ ત્રણે જણા મૌઘર્ષ દેવસોદમા અન્યોન્યની માથે જ રહેનાગ ત્રણ દેવ થયા અને ત્યા અર્ગના સુખ ભોગવીને અનુક્રમે આ ત્રણરૂપે ઉત્પન્ન થયા છે ૮૫૨ પૂર્વે જે ગામપતિનો જીવ હતો તે તાગે પુત્ર થયો છે, તેની પત્નીનો જીવ હતો તે આના મિત્રરૂપે ઉત્પન્ન થયો છે અને તેઓના એવડનો જીવ હતો તે વચ્ચે કાંઈ મિથ્યાત્વના મમર્ગથી એક મનુષ્યભવ સ્ત્રી અજ્ઞાનકષ્ટ ભોગવીને આ ચક્ષુરૂપે ઉત્પન્ન થયો છે, જે હમણા તાગ પુત્ર ઉપર પ્રીતિ ગણે છે ૮૫૩-૮૫૪

એ પ્રમાણે પોતાના પુત્રનો પૂર્વ ભવ માલગી નરોત્તમ ગામ સસાગથી વિગ્રહ મનવાળો થયો અને તેણે ગુરુને નમન સ્ત્રી વિનંતિ સ્ત્રી ૬- ૮૫૫ “ હે પાલક પ્રભુ ! પ્રાણી માત્રને ભય આપનાગ અને પગિણુમે દાઝુ આ કાળવરૂપ મમારગક્ષમથી તમે માડ ગ્લણુ કરો ” ૮૫૬ તે માલગી ગુરુએ કહ્યું કે, “ હે મહાગત ! જે મનુષ્ય જિનમુદ્રા (જેની દીક્ષાથી) સુક્ત થાય છે અને ઉત્તમ આગમોરૂપ મહા મત્રોનો આશ્રય કરે છે, તેને આ મમારગક્ષમથી ભય નથી ૮૫૭ ગુરુએ એમ કહ્યું એટલે નરોત્તમ ગામએ નગરમાં,

આવેલાં જિનમંદિરોમાં અઢાઇ ઝોઝવ કર્યા, દીનઆદિને-ગરીબ લોકોને દાન આપ્યાં અને પછી સર્વ ઋદ્ધિવડે શંખ રાજની સાથે ગુરુ પાસે જઈને હર્ષપૂર્વક દીક્ષા લીધી. ૮૫૮-૮૫૯ શંખ રાજ પણ ગુરુને તથા પિતાને પ્રણામ કરી પિતાના વિયોગથી વ્યાકુળ અંતઃકરણે નગરમાં પાછો આવ્યો. ૮૬૦ તેણે પોતાના રાષ્ટ્રના દરેક ખેતરોને પાણી પૂરું પાડી ધાન્યસંપત્તિ વધારી મૂકી અને વર્ષાકાળના ઉત્તમ મેઘની પેઠે પ્રજાને ધનવાન બનાવી. ૮૬૧ પેલી તરફ નરોત્તમ મુનિ ગુરુ સાથે પૃથિવિ ઉપર વિહાર કરતા કરતા અનુક્રમે ગીતાર્થ બન્યા અને સર્વ સાધુઓમાં શ્રેષ્ઠ થયા. ૮૬૨ એક દિવસે તે મુનિ વિહાર કરતા કરતા રત્નપુર આવ્યા, એટલે શંખરાજ તેમનું આગમન સાંભળી તેમને વાંદવા માટે ગયો. ૮૬૩ રાજ, વિનયથી નમ્ર થઈ ગુરુની પાસે બેઠો એટલે ગુરુએ સંસાર સમુદ્રમાં નૌકા સમાન દેશના આપવાનો આરંભ કર્યો:— ૮૬૪

“આ અનંત સંસારમાં ભ્રમણ કરી રહેલા સંસારીઓ માટે કોઈ એક છાયા વૃક્ષની પેઠે આ મનુષ્ય જન્મ, અમૃત્ય તથા દુર્લભ છે. ૮૬૫ વળી હે ભવ્ય જીવો ! તે મનુષ્ય જન્મમાં પણ આર્યક્ષેત્ર તથા ઉત્તમ કુળ વગેરે દુર્લભ છે, અને તેમાં સુગુરુનો સંયોગ થવો તે પણ અતિદુર્લભ છે. કદાચ પુણ્યયોગે તેવો સંયોગ જો પ્રાપ્ત થાય તો પરદેશ ગયેલા વેપારીઓ જેમ રત્નો લાવે તેમ જરૂર તે ગુરુના હાથમાંથી મહાવ્રતરૂપી રત્નો તમે લઈ લેજો. ૮૬૬-૮૬૭ નહિ તો યાદ રાખજો કે, એવા રત્ન આપનાર ગુરુ ફરી દુર્લભ થઈ પડશે અને પછી તમે મેળવેલો ખજાનો ગયો એટલે હાથ પંપાળતા રહેશો. ” ૮૬૮ આ દેશના સાંભળીને મહારાજ શંખે, વીર્ય તથા બળથી ઉલ્લાસમાં આવી જઈ મહાવ્રતરૂપ રત્નોની માગણી કરી. ૮૬૯ સારે ગુરુએ કહ્યું:—હે મહાભાગ ! આમાં વિલંબ કરવો ન

ગાંધીરાજની કથા.

જોઈએ મહાવ્રતરૂપ મહારત્નોનો સગ્રહ કરવાનો તમે આદર કરો-
 તુગત જ આગ લ દેરો "૮૭૦ "બહુ મારૂ" એમ કહીને ગાંધીરાજ
 નગરમા ગયો અને તે ન્યાયી ગાંધીએ સૂરપાલ નામના પોતાના પુત્રને
 રાજ્યાસને બેસાડ્યો ૮૭૧ તે મમયે એ નવો રાજા બધાં રાજ્યાસને
 બેઠો ત્યારે, જો કે તે કુશળ હતો તોપણ તેના પિતાએ પ્રેમથી
 આની શીખામણ આપવા માડી, ૮૭૨ "હે પુત્ર ! તારે ન્યાયથી જ
 લક્ષ્મી મેળવવી, કેમકે તેવી લક્ષ્મી સ્થિર થાય છે અને કીર્તિ કુ-
 નારી થઈ પડે છે જેમ શરીરમા અળપૂર્વક જે વધારો થાય છે તેજ
 ઉત્તમ ગણાય છે નહિ કે મોળ આવવાથી ૮૭૩ હે પુત્ર ! તારે પૃથ્વી
 પર અત્યંત રાગી ન થવું તેમ સર્વથા વિરક્ત પણ ન થવું, પણ
 મધ્યસ્થપણે વશમા ગહેનારી કાંઈ સ્ત્રીનો ઉપભોગ કરવામા આવે
 તેમ તારે પૃથ્વીનો ઉપભોગ કરવો. ૮૭૪ આ પૃથ્વી, વેશ્યા સ્ત્રીની
 પેઠે કાંઈની થઈ નથી અને કાંઈની થશે નહિ તે કાંઈને અત્યંત
 સ્વાધીન કે વશ થતી જ નથી ૮૭૫જો કે પૃથ્વીનો મોટો ભાગ તાગ
 તામામા છે તો પણ તેથી તારે પ્રમાદી બનીને ગર્વ કરવો નહિ
 કેમકે, આપણે માલગીએ છીએ કે ગવણ પોતે પણ ગર્વથી દુર્દશાને
 પામ્યો હતો ૮૭૬હે વત્સ ! તારે કાંઈનો પણ કદી વિશ્વાસ કરવો
 નહિ, કેમકે વડવાનને સમુદને વિશ્વાસ પમાડીને શુ ર્થુ છે તે તું જાણ
 છે ૮૭૭ હે પુત્ર ! ઉત્તમ, મધ્યમ કે અધમ દરકાંઈ તારા મેવક ઉપર
 તારે મમાન ભાવ ગાંધવો, અને ગાંધવાના કાટાની પેઠે મમાન સ્થિતિમા
 ગહેવું, જેથી તું પ્રમાણપાત્ર થઈશ ૮૭૮ વળી જેમ નદીઓ પર
 આગ્રહ ન કરવો જોઈએ તેમ, તારે કાંઈ સ્ત્રીઓ પર પણ આગ્રહ
 કરવો નહિ-સ્ત્રીઓને વશ થવું નહિ કેમકે નદીઓ જેમ સમુદ્રમા
 ધમડી જાય છે તેમ, સ્ત્રીઓ પણ (પુરુષોના મનરૂપ) જોતગતે
 ખેંચીને તેઓને સસારરૂપ સમુદ્રમા ધમડી જાય છે ૮૭૯ હે વત્સ !

(૧૨૯)

તારે સર્વદા ધર્મ કરવામાં જ ઉદ્યમ કરવો. કૃમકે, ધર્મ સર્વ વસ્તુને આપનારો છે. અરે ! સૂર્ય પોતે પણ વૃષભગ્નનો (ધર્મનો) આશ્રય કરવાથી જ અત્યંત તેજસ્વી થાય છે. "૮૮૦" એ પ્રમાણે પુત્રને શિખામણ આપ્યા પછી શંખરાજાએ લકિતથી સાધર્મિકાનું વાત્સલ્ય કર્યું—સમાનધર્મ-વાળાઓનો ભોજનાદિ સત્કાર કર્યો અને દીનઆદિને ધનનું દાન કર્યું. ૮૮૧ તેમ જ પરમલકિતપૂર્વક મુનિઓને વહોરાવી, પુરતકાની પૂજા કરી, જૈન દેરાસરોમાં ઘણા જ આનંદજનક અઠ્ઠાઈ ઝોમ્મવો કર્યા. ૮૮૨ પછી અંત.પુર તથા રત્નો વગેરે શ્રેષ્ઠ વસ્તુઓથી સુશો-લિત એવા સર્વ રાજ્યનો ત્યાગ કરી તે રાજા દીક્ષા લેવા તત્પર થયો. ૮૮૩ તે સમયે મોટો શબ્દ કરનારાં જાત જાતનાં વાદિત્રો રસ-પૂર્વક વગડાવવામાં આવ્યાં અને નગરવાસીઓ તથા પોતાના પુત્રથી અનુસરાયલો શંખરાજા, સુવર્ણ તથા મણિઓના અલંકારોથી સુશોભિત થઈ પાલખીમાં બેસીને દીક્ષા લેવાની ઉત્કંઠાથી નગરની બહાર નીકળ્યો. ૮૮૪-૮૫

શંખરાજાએ દીક્ષા લીધી.

ત્યાં મુનિની પાસે જઈ શંખરાજાએ દીક્ષા માગી એટલે તેમણે પણ તેને પાંચ મહાવ્રતો ૩૫ મણિઓ અર્પણ કર્યા. ૮૮૬ મદનમંજરી વગેરે તેની ઘણી સ્ત્રીઓ પણ પોતાના પતિને અનુસરી—તેઓએ પણ દીક્ષા લીધી. અથવા સ્ત્રીઓને એજ યોગ્ય છે. ૮૮૭ પછી શંખ-રાજાના મિત્રે પણ શંખરાજાની દીક્ષા સાંભળીને પોતાનાં બન્ને રાજ્યો સૂરપાળને સોંપી દીધાં અને પોતે ગુરુ પાસે દીક્ષા લીધી. ૮૮૮ સૂરપાલ રાજા, પોતાના પિતાને તથા દાદાને વંદન કરી પોતાના નગરમાં ગયો અને આખી પૃથ્વીનો શાસ્તા થયો, ૮૮૯ બીજી તરફ શંખમુનિએ પણ ગુરુની સાથે વિહાર કર્યો અને સર્વ સાધ્વીઓ પણ ગુરુની આજ્ઞા લઈ સાધ્વીઓની પાસે ગઈ. ૮૯૦

શંખરાજની કથા.

શંખમુનિનો મોક્ષ.

એ પ્રમાણે લાખાંકાળ સુધી દીક્ષા પાળીને તથા કેવળજ્ઞાનરૂપ અપત્તિ મપાદન કરીને શંખમુનિએ અનેક લભ્ય છવોને બોધ પમાડ્યો અને આખરે પોતાના મિત્રની માથે તે મોક્ષે ગયો ૮૯૧ આ શંખરાજનું ચગ્રિ, ધર્મશ્રવણ કવવામા પ્રીતિવાળા મનુષ્યોની શ્રવણેન્દ્રિયનુ આદર્શક છે, માટે તેનું શ્રવણ કરી લભ્ય છવો કોષ્ઠ પશુ જાતના નિયાણા ગહિત એવા દાનધર્મમા નિગત આમકત થાઓ કેમકે, દાનધર્મ મોક્ષસુધી લઇ જનારો છે ૮૯૨

દાનના વિષયમાં શંખરાજની કથા સમાપ્ત

(ગુરુ આશાધરને કહે છે—)

તેમજ શીલ પશુ મર્વ દયાઓનું મળ છે, માટે વિવેકી પુરુષે તેનું પાલન કરવું આ શીતના પ્રભાવથી મિહ, હાવી વગેરે દુર્દમ પ્રાણીઓ પશુ વશ થાય છે ૮૯૩ વળી બાર પ્રકારનું જે તપ વહેવામા આવ્યું છે તેનું પશુ વિદ્વાન મનુષ્યે સેવન કરવું, કેમકે તપથી નિદાશિત ધર્મોના પશુ નાશ થાય છે ૮૯૪ તેમજ સ્વચ્છ આશય-વાળા પુરુષોએ નિગત ભાવના પશુ ભાવની જોઇએ, કેમકે ભાવના ભાવવાથી દાન, શીલ અને તપ મક્ષણ થાય છે ૮૯૫ હે સત્પુરુષ ! દાન, શીલ, તપ અને ભાવના—આ ચારેમા ભાવના મર્વ કરતાં શ્રેષ્ઠ છે અને તે બીજા સર્વને જિતનારી છે—સર્વ કરતાં વિગેય ફળદાયી છે માટે ગૃહચાત્રીઓએ તીર્થયાત્રા આદિ ધર્મકૃત્યો કરીને ભાવના હમેશા ભાવવી જોઇએ ૮૯૬ વળી હે આશાધર ! મધનું અધિપતિપણ પ્રાપ્ત કરવું, કેમકે તે ચક્રવર્તીઓને પશુ દુર્લભ છે અને તેથી તીર્થ કરવું નામ—જોત્ર પશુ મેળવી શકાય છે ૮૯૭ ગુરુનો આ ઉપદેશ આશાધરના હૃદયમા વજ્રરોપની પેઠે લાગી ગયો અને તે ઉપદેશમાં મમ્મ થયેલી એની ધર્મશુદ્ધિ નિશ્ચય

પ્રસ્તાવ ૨:

અર્ષ. ૮૯૮ અને પછી શુદ્ધ બુદ્ધિવાળા તે આશાધરે, સમગ્ર દેશોમાંથી સંઘ એકઠો કર્યો અને શત્રુંજય મહાતીર્થ આદિ સાત તીર્થ ક્ષેત્રોમાં જિન ધર્મની મોટી પ્રભાવના કરવા માંડી તેમજ નિષ્કપટભાવથી યાત્રા કરીને સંઘપતિપણું સંપાદન કર્યું. ૮૯૯-૯૦૦ પછી બે વર્ષો વીતી ગયાં એટલે તે અમાપ બુદ્ધિવાળા સંઘપતિએ, સંઘના સાત નાયકો સાથે જિનયાત્રા કરી, ૯૦૧ તેમજ નવી નવી જિનપ્રતિમાઓ સ્થાપીને તથા પુસ્તકો લખાવીને તેણે જિનમંદિરોને અને પોપધ-શાળાઓને ભરપૂર કર્યા. ૯૦૨

આશાધરનું સ્વર્ગગમન.

એ રીતે જાત જાતનાં ધર્મકૃત્યો હુમેશાં કરીને સાધુ આશાધર સુખના સ્થાનરૂપ સ્વર્ગમાં ગયો. ૯૦૩

આશાધરના નાનાભાઈનું નામ દેશલ હતું; તેનો યશ દેશ-વિદેશમાં પ્રસરી રહ્યો હતો અને આશાધરના સ્વર્ગગમન પછી વિષ્ણુના વક્ષઃસ્થળમાં જેમ કૌસ્તુભ મણિ રહે છે તેમ, એના પર ધરનો સમગ્ર ભાર પ્રાપ્ત થયો. ૯૦૪ દેશલની સ્ત્રીનું નામ 'લોલી' હતું. તેનું મન માયા-દંભથી રહિત હતું અને તેણી તે કાળની સતી સ્ત્રીઓમાં શિરોમણી હતી. ૯૦૫ બે કે, કામરૂપી કેસરીસિંહ અત્યંત બળવાન છે તોપણ તેણીએ શીલરૂપ ખીલા સાથે તેને એવો તો જકડી દીધો હતો, જેથી એના મૂળરૂપ પાંજરામાંથી તે બહાર નીકળી શકતો નહતો. ૯૦૬

દેશળનો વંશ.

એ સ્ત્રીએ ત્રણ પુત્રોને જન્મ આપ્યો. જેઓના જન્મ સમયે લોભ, પાપ તથા કલિયુગ-આ ત્રણેને લયની કંપારી છૂટી ગઈ. ૯૦૭ તેમાં સૌથી મોટાનું નામ સહજ હતું. એ સદા ધર્મકર્મમાંજ

તત્પર ગ્રહેતો હતો અને પાપકર્મથી અલગ ગ્રહેતો હતો તેથી જાણે
એમ લાગતું હતું કે, ધર્મકર્મતત્પરતા એની સાથેજ જન્મી હતી
કે શુ ? ૯૦૮ કામધેનુ એના દાનથી પગજય પામીનેજ ઇન્દ્ર પામે
ચાલી ગઇ અને કલ્પવૃક્ષ તો મેરુ પર્વતમાં તપશ્ચર્યા કરવા માટે
જ નીકળી પડ્યું (અર્થાત્ કામધેનુ તથા કલ્પવૃક્ષ કરતા પણ
સુહજ વધારે દાતા હતો) ૯૦૯ વળી તેના દાનથી પગજય
પામેલા ચિતામણી ગ્લને તો ચિતાજ ચઇ પડી, (કે હવે
ક્યા જવું ?) આવા દાગણીથી તે ત્રણે પદાર્થો (કામધેનુ, કલ્પવૃક્ષ
તથા ચિતામણિ ગ્લ) પૃથ્વીનો ત્યાગ કરીને હાલમાં ક્યાં આસ્યાં
ગયા છે ૯૧૦

મહાજના નાનાભાઈનું નામ સાહણ હતું, તે ગ્વલાવે મજ્જન
હોઈને અતિ ઉજ્જવળ ગુણોનો આશ્રય હતો અને હું માનું છું કે
ચક્રમા, એના યશસ્વ મરોવગ્નો જાણે એક હસ હોય તેવો જણાતો
હતો (અર્થાત્ એના મમયમા એનો યશ ચક્ર કરતા પણ અતિ
ઉજ્જવળ હતો ૯૧૧ લોકો, સાહણને મુક્તમર્દી કહેતા હતા પણ
તે યોગ્ય નથી, કેમકે સાહણ બીજાઓના ચૂલ દોષોને પણ જોઈ
શકતો નહોતો (અર્થાત્ સાહણ, બીજાઓના ચૂલ દોષોને પણ
લક્ષ્યમાં લેતો નહોતો, તો પછી મુક્ત મોષોને તો કેમજ લક્ષ્યમાં
લે ?) ૯૧૨

આ સાહણથી પણ નાનો જે ત્રીજો ભાઈ હતો તેનું નામ
સમરસિંહ હતું તે ગુણોને લીધે પોતાને અગણિત કહેવગાવતો હતો,
(અર્થાત્ તેનામા અગણિત ગુણો હતા) પણ તે પોતેજ મનુષ્યોમા
અત્યંત ગણની કરવા યોગ્ય થઈ પડ્યો હતો-ગુણોને લીધે મનુષ્યો
તેને અગ્રેમ ગણતા હતા ૯૧૩ વળી તેનામાં જે અપૂર્વ ગુણો

હતા તે ક્યા મનુષ્યને વિસ્મય પમાડતા ન હતા ? કેમકે તેઓ લોકોને અંધનથી છોડાવતા હતા. ૯૧૪

દેશલના નાનાભાઈનું નામ લાવણ્યસિંહ હતું. તેને વિષ્ણુને જેમ લક્ષ્મી નામની સ્ત્રી છે તેમ, બ્રાણી માત્રનું હિત કરનારી લક્ષ્મી નામની સ્ત્રી હતી. ૯૧૫ એ લાવણ્યસિંહ, દાન વડે યાચકોને પાંચ શાખા-વાળા કલ્પવૃક્ષ જેવો થઈ પડ્યો હતો અને કામધેનુ, ત્રિતામણિ રત્ન તથા પારિજાતક-એ ત્રણેના અધિષ્ઠાયક દેવો કરતા પણ ઉચ્ચ સ્થાને પહોંચ્યો હતો-તેઓના કરતાં પણ અધિક દાતા હતો. ૯૧૬ જેમ આકાશ, સૂર્ય તથા ચંદ્રેષુ પુત્રને ઉત્પન્ન કરે છે તેમ, એની સ્ત્રી લક્ષ્મીએ બે પુત્રોને જન્મ આપ્યો હતો. આ બે પુત્રો પણ સમગ્ર જગતનો ઉપકાર કરવામાં ધુરંધર હતા. તેમાંના પહેલાનું નામ સામંત હતું, જે શમ, શૌચ, સત્ય, શીલ, સત્વ તથા સંયમશાળી પુરુષોમાં સદા અતિ ઉત્તમ હતો. ૯૧૭-૯૧૮ આના નાના ભાઈનું નામ સાંગણુ હતું. તે પણ જગતમાં પ્રખ્યાત હોઈને તેના ગુણો, મનુષ્યોના જ્ઞાનમાં આવીને લાગલાજ હૃદયમાં ચોટી જતા હતા અર્થાત્ તેના ગુણો કર્ણપ્રિય હોઈને હૃદયાકર્ષક પણ હતા. ૯૧૯ લાવણ્યસિંહ સ્વર્ગે ગયો એટલે તેના મોટા ભાઈ દેશલ, જે સર્વદા મોટા ભાગ્યશાળી હતો તેણે ધરનું સમગ્ર અશ્વર્ય પોતાને સ્વાધીન કર્યું. અને પાંચ ગુલાવહ અણુવ્રતોથી યુક્ત મૂર્તિમાન ગૃહસ્થ ધર્મની પેઠે પાંચ પુત્રોથી યુક્ત હોઈને શોભવા લાગ્યો. ૯૨૦-૯૨૧ પિતા-દેશલે પોતાના મોટા પુત્ર સહજને વિશેષ ગુણવાન બાળી શ્રીમાન દેવગિરિ નગરમાં રહેવા માટે મોકલ્યો. ૯૨૨ અને તેનાથી નાના સાહણને સર્વ કળાઓમાં કુશળ બાળી સ્તંભતીર્થ નગરમાં રહેવા માટે મોકલ્યો. ૯૨૩ આ રીતે તેણે સર્વ પુત્રોને, સારથિ જેમ ઘોડાઓને ચાણક મારીને સન્માર્ગે લઈ જાય તેમ, શિખા-મણુ રૂપી ચાણકા મારી મારીને સન્માર્ગે જનારા કર્યા. ૯૨૪

દેગલનો વશ.

પેત્રી તમ્મ સહજ પોતાના ગુણો વડે દેવગિરિના રામદેવ રાખને એવો તો વશ કર્યો, જેથી તે ખીજા કાષ્ઠની વાત પણ કરતો ન હતો. ૯૨૫ વળી કપૂરના મમુલયથી સુદર એવું તાજૂન (પાનમીડુ) તેને ત્યારે અપાતુ હતુ ત્યારે મૃતિપાકડો “ઢૂંરધાગ પ્રવાહ” એવુ ગિરદ તેને આપતા હતા ૯૨૬ તેની (સહજની) કીર્તિ, છેક તિતગ દેશના ગામ સુધી પહોચી ગઇ, જેથી પ્રેગધને તે ગામએ પોતાના નગરમા દેવમદિ બનાવવા માટે તેને સ્થાન આપ્યુ ૯૨૭ વળી કુર્ણાટક તથા પાંડુ દેશમા પણ તેનો યશ મદાકાળ ડોલવા લાગ્યો, જેથી તે દેશના ગામ સુદા સર્વ લેણી, તેને મળવા માટે આતુર થઇ જતા હતા. ૯૨૮ એક દિવસે હિદા બુદ્ધિવાળા દેશજ શ્રેષ્ઠીએ, શ્રીમાન દેવગિરિ નગરમા નવુ જૈન મદિ કઠવાની ઇચ્છા કરી ૯૨૯ અને પોતાનો મનોરથ મિદ્ધસૂગિ ગુરુને તેણે જણાવ્યો કે, એક જૈનમદિ બધાવવાની મને ઇચ્છા છે, માટે આપની કૃપાથી મારો એ મનોરથ મત્વર પૂર્ણ થાય તેમ તમે કરો એ દેગમગમા મૂળનાયક તરીકે જ્યા ભગવાનની પ્રતિષ્ઠા કરવી અને ફાની પ્રતિષ્ઠા કરવાથી પરિણામમા હિત થાય, તે મને કહો. ૯૩૦-૯૩૧ ત્યારે ગુરુમહાગજે જ્યુ કે, તાગ કાષ્ઠ ભાગ્યના યોગથીજ આની તને ઇચ્છા થઇ છે કેમકે જિનમદિ બધાવનારાઓની અતિ હિચ્છ ગતિ થાય છે. ૯૩૨ તારા એ દેરામરમા હુદ અરિણોનો નાશ કરનારા શ્રીપાર્શ્વનાથ ભગવાનને મૂળનાયક તરીકે આપવા કેમકે હે સાધુ તે ભગવાન સર્વ ઇષ્ટ વસ્તુને આપનાગ છે ૯૩૩ આ સાંભળી દેશલે, દેવાગરિમા ગહેતા સહજને જિનદેરામ કઠવાની આગ્રા મોકલી ૯૩૪ એટલે તેણે પણ મુધાતુર મનુષ્યો જેમ આક્રમણા દ્વંધનો હર્ષથી સ્વીકાર કરે તેમ, પોતાના પિતાની એ આગ્રાનો સત્વ હર્ષપૂર્વક સ્વીકાર કર્યો ૯૩૫ પછી તેણે નજગણાં અર્પણ કરી રામદેવ ગામને પ્રસન્ન કર્યો અને તે નગરમાં

પ્રસ્તાવ ૨.

જિનમંદિર માટે જગ્યા લીધી. કેમકે ધર્મકાર્યમાં ડાણુ વિલાંબ કરે ? ૯૩૬ તે પછી થોડાજ દિવસમાં નિરંતર પુણ્ડળ ધન આપવાને લીધે કારીગરોના ઉત્સાહથી દેવમંદિર તૈયાર થઈ ગયું. ૯૩૭ પછી દેશલે નરદમ આરસના પથરની અને તેથી ચંદ્રમા જેવી જણાતી મૂળનાયકજીની પ્રતિમા, બીજી બે મોટી પ્રતિમાઓ અને ચોવીશ નાની પ્રતિમાઓ તૈયાર કરાવી, તેમજ સત્યા દેવી, અંબિકા દેવી, સરસ્વતી દેવી અને ગુરુની મૂર્તિઓ પણ કરાવી. ૯૩૮-૯૩૯ તેમજ સિદ્ધસૂરિનો આદરસત્કાર કરી, તેમને સાથે લઈ, દેશલ મળૂરો પાસે પ્રતિમાઓ ઉપડાવીને દેવગિરિ તરફ જવા ચાલતો થયો. ૯૪૦ સહજપાલ પાશુ ગુરુ તથા પ્રતિમાઓનું આગમન સાંભળી આનંદપૂર્વક ચાર ત્રણાણુ સુધી સંઘ સાથે સામે આવ્યો. ૯૪૧ અને ગુરુ તથા મૂળનાયક ભગવાન, દેવગિરિમાં જ્યારે આવી પહોંચ્યા ત્યારે સહજે પ્રવેશનો મહોત્સવ કર્યો. ૯૪૨ તે વખતે પ્રવેશમંગળનાં વાદિત્રોના પડધા ચોતરફ સંભળાવા લાગ્યા; જાણે કળિકાળમાં નિદ્રાવશ થયેલા ધર્મને જગતમાં જાગ્રત કરતા હોય તેવા જણાવા લાગ્યા. ૯૪૩ નગરના પ્રત્યેક ઘરનાં બારણાઓ પર તોરણો શોભી રહ્યાં હતાં, જેઓ ભવ્યજીવોની પુણ્યલતાઓમાંથી નીકળેલા ફણુગા હોય તેવાં દેખાતાં હતાં. ૯૪૪ વળી ઘેર ઘેર સ્થાપવામાં આવેલા પૂર્ણ કલશો, પુણ્યરૂપ રત્નોથી ભરપૂર હોઈને પ્રકટ થયેલા નિધિઓ સમાન શોભતા હતા. ૯૪૫ એ રીતે અતુલ મહોત્સવ ચાલી રહ્યા હતા, ત્યારે સહજપાલ, પ્રતિમાઓને દેવમંદિરમાં, અને ગુરુમહારાજને પોષધશાળામાં લઈ ગયો. ૯૪૬ પછી અતુલ મે સિદ્ધસૂરિએ જળયાત્રા આદિ મહોત્સવપૂર્વક પ્રતિષ્ઠાના મુહૂર્તનો સમય સાધ્યો-પ્રતિષ્ઠા કરી. ૯૪૭ તે સમયે સારી રીતે પ્રસિદ્ધ થયેલા શ્રેષ્ઠી દેશલે, ઉત્તમ પ્રતિનાં ભોજનોથી તથા વસ્ત્રોથી ચારે પ્રકારના સંઘનું સન્માન કર્યું. દેરાસરની આગળ વિશાળ મંડપ બંધાવી તેની ચોતરફ મોહના પ્રવે

દેગણનો વશ

શને અટકાવવા માટે દુર્ગમા એક કિલ્લો ઢગવ્યો એ કિલ્લામા ચોવીમ નાની નાની દહેરીઓ આવેલી હતી તથા સુદૃઢ હવેલીઓની શ્રેણી સોભતી હતી ૯૪૮-૯૫૦૫છી દેશલે પોતાના કુળને પ્રદાશમા લાવવાનો પ્રદીપ્ત દીવો હોય તેવો એક સુવર્ણકલશ દેગમઝ ઉપર યથાધ્યો, ૯૫૧ તેમજ જગતમા ભ્રમણ કરતી પોતાની કીર્તિને એક સ્થળે રિચર ઢગવાનો દાડો હોય તેવો એક સુવર્ણનો ખજદડ પણ દેગમઝ ઉપર યથાધ્યો ૯૫૨ એ પ્રમાણે અનેક પ્રદારના ધર્મકૃત્યોથી આ દેશમા શ્રીજિનશામનની ઉન્નતિ કરીને દેશવ કાષ્ઠ મોટા કાર્યની સિદ્ધિ માટે ગુરની સાથે ગૂર્જરભૂમિના અલગગરૂપ પાટણ નગરમા ગયો ૯૫૩

બીજો પ્રસ્તાવ સમાપ્ત.

પ્રસ્તાવ ૩

સુલતાન અલાઉદ્દીન.

તદા તત્ર સુરત્રાણોઽલાવદીનો નદીનવત્ ॥

ઉદ્દેહદ્વાજિકલ્લોલોર્વરાવ્યાપી નૃપોઽભવત્ ॥ ૫ ॥

તે સમયે એ પાટણનગરમાં, સમુદ્રની પેઠે હિજળતા ઘોડાઓ
રૂપી તરંગોથી પૃથ્વીમાં વ્યાપ્ત થયેલો સુલતાન અલાવદ્દીન નામનો
રાજા હતો.^૧ જેણે દેવગિરિમાં જન્મને ત્યાંના રાજાને કેદ કર્યો હતો.
અને પછી તેજ રાજાને પોતાના જયસ્તાંભની પેઠે ત્યાં (રાજા તરીકે)
સ્થાપ્યો હતો.^૨ વળી તેણે સપાદલક્ષ દેશના અધિપતિ અને
અભિમાની એવા વીર હુમાર રાજાનો વધ કરીને તેનું સર્વસ્વ લઈ
લીધું હતું.^૩ શ્રીચિત્રકૂટ દુર્ગના રાજાને પણ કેદ પકડીને તેણે તેનું
ધન લઈ લીધું હતું અને ગણે બાંધેલા વાનરની પેઠે તે રાજાને નગરે
નગરે ભ્રમણો હતો.^૪ ગૂજરાત દેશનો રાજા કર્ણુ પણ જેના પ્રતા-

અલપખાન અને સમગ્મિહ.

પથી મત્વ નાખી ગયો હતો અને પરદેશમાં ભટકી ભટકીને રકની પેઠે મરણ પામ્યો હતો.^૫ માળવ દેશનો ગજ પશુ જેના લયથી ઘણા દિવસ સુધી કિલ્લામાં ભગઈ પેડો હતો અને કેદીની પેઠે ત્યાજ પુરુષાર્થ ગહિત મરણ પામ્યો.^૬ તેમજ ઇન્દ્ર મગ્ધા પરાક્રમથી પ્રકાશી ગ્રહેલા તે ગમ્મએ કર્ણાટ, પાંડુ, તિલગ-આદિ ઘણા દેશના રાજાઓને વશ કર્યા હતા.^૭ વળી તેણે સમિયાનક તથા જાબાલિપુત્ર વગેરે વિવિધ સ્થાનો પોતાને કબજે કર્યા હતા, જેઓની સખ્યા ડગી પશુ અરાધ્ય છે.^૮ ખર્ષરાદિની સેનાની ટાળાઓ પોતાના દેશમાં જે ભમતી હતી, તેઓના સંગ્રહમાં તેણે એવું ઝૂંઘું હણુ કે, જેથી ફગી તેઓ કદી દેખાયા જ નહિ.^૯

અલપખાન અને સમરસિહ

તે વખતે પાટણમાં સુલતાનનો માનીતો અલપખાન નામે સુબો ગ હતો હતો, જે નગના સર્વ લોકોનો નાયક હતો.^{૧૦} એ સુમાના શત્રુઓની ઝીઝો, પોતાના પતિઓ પગલોડમાં આસ્થા ગયેલા હોવાથી કદી નિદ્રા લઈ ચડતી ન હતી અને નિદ્રાથી વ્યાકુળ એવા તેણીઓના નેત્રમાંથી નિરતર અશ્રુધારાઓ સ્રવ્યા કરતી હતી.^{૧૧} કેટલીએક રાજગણીઓ પણ એ સુમાની મુતિપાઠિકાઓ તરીકે તેની પામે ગહેતી હતી અને શબ્દાયમાન કદ્દોના ખણખણાટથી તેના ગોગવને જાણે ટહી ટહી હોય તેની જણાતી હતી.^{૧૨} શ્રેઢી દેશલનો પુત્ર શ્રીસમરસિહ આ સુમાની હમેશા સેવા કરતો હતો કેમકે સેવા સર્વકાર્યને મિદ્ધ કરી આપનારી છે.^{૧૩} અલપખાન પણ તેના ગુણોથી પ્રસન્ન થઈ પોતાના ભાઈની પેઠે તેના પર પ્રીતિ રાખતો હતો, કેમકે ગુણોજ મનુષ્યોના ગોગવનુ કારણ અને છે.^{૧૪} કેટલાએક

ક્ષુદ્ર મનુષ્યો, સૂર્યના તાપથી તપેલી ધૂળની પેઠે દ્રાઢ સામાન્ય મિત્રની સહાયથી પણ જગતમાં અસહ્ય થઈ પડે છે-અભિમાનથી છટી જાય છે, પણ એ સમરસિંહ, પોતાના પર સુખાની કૃપા હતી છતાં પણ ચંદ્રના કિરણસ્પર્શથી ચંદ્રકાંત મણિ જેમ શીતલ બને છે તેમ, શીતલ રહેતો હતો.^{૧૫} જેમ મેઘ, સમુદ્રમાંથી જળ મેળવીને દેશનાં ખેતીવાડી જેવાં કામ કરી આપે છે, તેમ સમરસિંહ પણ સુખાની કૃપા મેળવીને પોતાના દેશના રાજાઓનાં કામ કરી આપતો હતો.^{૧૬} તે સમરસિંહ મનુષ્યોને આનંદદર્તા હતો, સદાચારી હતો અને મહા-તેજસ્વી હતો, તેથી સમુદ્ર જેમ ચંદ્રમા વડે શોભે તેમ, એનો પિતા દેશલ તેના વડે શોભતો હતો.^{૧૭} જેમ ડુબેર સમગ્ર ઐશ્વર્યશાળી હોવાથી સુખપૂર્વક કાળ નિર્ગમન કરે છે તેમ, દેશલ પણ સમગ્ર ઐશ્વર્યશાળી તથા સરળ મનનો હોઈને પાટણમાં સુખેથી કાળ નિર્ગમન કરી રહ્યો હતો.^{૧૮}

૧. શત્રુજય તીર્થનો લગ્ન.

હવે એક દિવસે એવું બન્યું કે, દુઃષમાકાળના પ્રલાવથી અથવા પૃથ્વીપરના સર્વ પદાર્થો અસ્થિર હોવાથી કે કલ્યાણના ક્ષેત્રો સર્વદા વિધ્નોથીજ ભરપૂર હોય છે તેથી શ્રીશત્રુજય તીર્થના નાયક શ્રીઆદિનાથ લગવાનની પ્રતિમાનો દૈવયોગે મ્લેચ્છો- (મુસલમાનો)ના સૈન્યોએ નાશ કર્યો.^{૧૯-૨૦}

કાનમાં શૂળ ભોંક્યા જેવી આ વાત જ્યારે સાંભળવામાં આવી, ત્યારે સમગ્રગૃહાદિ સર્વ મનુષ્યોનાં મન એટલાં બધાં પરવશ થઈ ગયાં કે તેઓને પોતાનાં સ્વરૂપનું પણ ભાન રહ્યું નહિ.^{૨૧} કેટલાકે તો તે દુઃખથી મનમાં ખી થઈને અનશન કર્યાં અને કેટલાક અશ્રુથી ઉભરાઈ જતાં નેત્રે

શત્રુજય તીર્થના લાગ

ગડવા લાગ્યા. ૨૨ એ વખતે એવો ક્રોધ બાળક, તરણ કે વૃદ્ધ આવક અથવા આવિકા ન હતી કે જેણે (એ વાત સાંભળીને) પાણી પણ પીધું હોય ૨૩ દેશક પણ એ વાત સાંભળીને જાણે વળગી હોય તોય હોય તેમ (મર્જિત થઈને) પૃથ્વી પર પછડાઈ પડ્યો અને પછી શીતલ ઉપચારો કરવાથી તેને ન્યારે લાન આવ્યું ત્યારે તે આ પ્રમાણે વિલાપ કરવા લાગ્યો, ૨૪ “ અરે ! ઝો કલિયુગ ! તને ધિક્કાર છે, કેમકે તું પાપી છે, ધર્મના વિધોનો નાશક છે, તીર્થોનો વિનાશક છે અને મત્સ્ય, પવિત્રતા તથા મનનનોપગ દોષારોપ કરનાર છે ૨૫ આહ ! ઝો પાપી ! આ શત્રુજય મહાતીર્થ, જે સસાર સમુદ્રના પાર પહોંચાડવામા મમથ છે, તેનો પણ તે નાશ કર્યો ! ૨૬ અરે અરે આ કલિકાળ, પિશાચના જેવો દુષ્ટશુદ્ધિ છે, કેમકે તે, મતોપને પ્રાપ્ત થયેલા વિવેકી મનુષ્યની પણ વિટળના કરે છે—તેની પણ આખા જગતમા ફેળેતી કરે છે. ૨૭ જેમ એક શ્યામ ઢાગડો, પવિત્ર જળથી ભરેલા સુદૃઢ ધડામા પોતાની ચાચ બોળીને તેને વટલાવે છે તેમ, આ કલિયુગ પણ પુણ્યરૂપ જળથી ભરેલા લબ્ધ જીવરૂપ ધડામા પોતાનો પેસારો કરીને તેને વટલાવે છે, દુરાચારી—અભવ્ય કરી મૂકે છે ૨૮ આવો રોક ટરી દેશક, ગુરુ સિદ્ધસૂરિ પાસે ગયો અને ત્યાં જઈને તીર્થમા કરવામા આવેલું મ્લેચ્છ લોહિાનું મર્વ કૃત્ય તેણે કહી સંભળાવ્યું ૨૯ તે સાંભળીને શાસ્ત્રજ્ઞાનના સમુદ્રરૂપ શ્રીસિદ્ધસૂરિએ કહ્યું કે, હે એથી ! તું ખેદ કર મા સમારની સ્થિતિ એવીજ હોય છે, માંભળ ૩૦ આ સસાર અસાર છે તેમાની સર્વ વસ્તુ સદાને માટે ક્ષણવિનાશી છે એવો ક્રોધ પણ પદાર્થ નથી કે જેને સ્થિરતા પામેલો ક્રોધજે જાણ્યો હોય ૩૧ જેમ નદીના તથા સમુદ્રના તટગો ચચળ છે તેમજ ગ્રાણી માત્રનું જીવન, યૌવન તથા ધન ચચળ છે, એટલું જ નહિ પણ જેનાથી સર્વ પુરુષાર્થો સાધી

શકાય છે તે આ શરીર પણ વિજળીના ચમકારા જેવું અસ્થિર છે-
ક્ષણભંગુર છે. ૩૨ સર્વ ભોગ-વૈભવો તથા કાંઈ પ્રિય સાથેના સમા-
ગમો પણ વાયુએ ઊરાડેલા આકાશના ૩ જેવા અસ્થાયી છે અને નગરો,
ખાણો, તળાવો તથા ગામડાં વગેરે જે કંઈ વસ્તુ જોવામાં આવે છે
તે સમગ્ર ચંચળ છે. ૩૩ વળી ઝોઝામાં પૂરું હમણું આ દુઃખમાકાળ
ચાલી રહ્યો છે, જેના સંબંધમાં તીર્થંકરોએ કહ્યું છે કે, ખીન્ન
સર્વકાળો કરતાં દુઃખમાકાળમાં અનંતગણી હાનિ જોવામાં આવે છે.
૩૪ માટે હે શ્રેષ્ઠીસત્તમ ! સંસારના આ સ્વરૂપનો વિચાર કરી
તારે શોક કરવો નહિ, પણ મનમાં એવો વિચાર કરવો કે, ૩૫ આ
સમયે જે પુરુષ એ આદિનાથ લગવાનનો ઉદ્ધાર કરાવશે તેજ ખરો
ધનવાન હોઈને ધન્યવાદપાત્ર ગણાશે, કેમકે તેથી તીર્થનો સમૂળગો-
નાશ નહિ થાય. ૩૬ હે ભદ્ર ! આ શ્રીશત્રુંજયનું તીર્થ એ પર્વત
જ્યાં સુધી પૃથ્વી પર રહેશે ત્યાં સુધી સદાને માટે અવિનાશી રહેશે.
૩૭ કેમકે હે શ્રેષ્ઠી ! પૂર્વકાળમાં પણ સમુદ્રમાં જેટલા જળબિંદુઓ
છે તેટલા આ તીર્થના ઉદ્ધારો થઈ જ ગયા છે. ૩૮ તેઓમાંના પાંચ
ઉદ્ધારો પૃથ્વી પર પ્રસિદ્ધ થયા છે (અને તેઓ મારા જાણવામાં
છે પણ) બાકીનાનું નામ પણ જાણી શકાતું નથી. ૩૯ પછી દેશલે એ
હાથ જોડીને ગુરુને વિનંતિ કરી કે, હે પ્રભુ ! શ્રીશત્રુંજય તીર્થના
ઉદ્ધારોનું તમે અનુક્રમે વર્ણન કરો. કેટલાં વર્ષોની પહેલાં એ મહા-
તીર્થ પ્રકટ થયું ? એનો મહિમા કેવો છે ? પૂર્વકાળમાં તેના ઉદ્ધાર
કરનારા કોણ થઈ ગયા છે ? ૪૦-૪૧

શત્રુંજય મહાતીર્થના ઉદ્ધારો.

ગુરુ બોલ્યા:—“હે શ્રેષ્ઠી ! કેટલીએક ઉત્સર્પિણીઓ તથા અંવસ-
ર્પિણીઓ ચાલી ગઈ છે; પણ આ તીર્થ તો તે સર્વમાં હતું જ.

શત્રુજય તીર્થના ઉદ્ધારો.

આ કષ્ટ અપકાળનું નથી ૪૨ વળી તે તે સમયે જોનો ઉદ્ધાર કરનારા પણ ત્યાં ચક્ર ગયા છે, જેઓના નામ હાલમાં જાણી શકાતાં નથી કેમકે તે તે ઉદ્ધાર કાળને ધણો મમય વીતી ગયો છે ૪૩ આજ અવમર્ષિણીમાં પૂર્વે અતિમુક્ત આદિ આચાર્યોએ જે તીર્થમંદિરોમાં કલે છે, તેનો કષ્ટ લાગ હમણાં હું તને કહું છું ૪૪ આ ભગતક્ષેત્રમાં પૂર્વે કેવળજ્ઞાનવડે સૂર્યમમાન અને મર્વતીર્થરોમાં પ્રથમ શ્રીનાલિનદન જિનેશ્વર થયા ૪૫ તેમના ગણધરો ચોગણી હતા તેઓમાં ભગતગજના પુત્ર પુંડરીક ગણધર મુખ્ય હતા. એક મમયે જ્યારે પોતાનામાં કેવળજ્ઞાન પ્રકટતું ન હતું, ત્યારે તેમણે ચોક્કસ વિપત્તી મનમાં ખિન્ન થઈને પ્રભુને પ્રણામ કરી કહ્યું કે, ૪૬-૪૭ હે નાથ ! જળથી ભરેલા સરોવર પામે ગ્લા છતાં જેમ દોષ એક મનુષ્ય તૃપ્તાતુ રહે, લવણ સમુદ્રના કિનારા ઉપર ગ્લા છતાં દોષ દુર્મજ મનુષ્ય મીઠા પિનાતુ અન્નભોજન કરે અને ગદહ્યાયળ પર્વતનું સેવન કરતો હોય છતાં દોષ મનુષ્ય એક દાંકરો પણ ન મેળવી શકે તેમ, હું તમારો પૌત્ર છું, ભક્તિમાન ગિધ્ય છું તથા સતત આપની પામેજ રહું છું, છતાં હજી કેવળજ્ઞાન પ્રાપ્ત કરી શકતો નથી (એ કેવુ આશ્ચર્ય ?) ૪૮-૫૦ એ સાલણી ભગવાને કહ્યું—“ હે મહામત્તવાન્ પુંડરીક ! તું ખેદ કર મા તારામાં હજી પણ મોહાદિ આત્મશત્રુઓ વસી ગ્લા છે ૫૧ તું ત્યારે શત્રુજય તીર્થમાં જઈશ, ત્યારે હે મહામત્તવા ! આખ્યતઃ શત્રુઓને જિતીને કેવળજ્ઞાન પ્રાપ્ત કરીશ ૫૨ પંત્રી પુંડરીક, પ્રભુને નમસ્કાર કરી પોતાની સ્વાર્થમિદ્ધિની ધન્યતાથી એકલા જ શત્રુજય મહાતીર્થ તરફ ચાલી નીકળ્યા, કેમકે શત્રુઓને જિતવામાં દોણ ગિલન કરે ૫૩ પુંડરીક ગણધર, એ પ્રભાણે શત્રુજય તરફ જવા નીકળ્યા ત્યારે ભગવાનના પગિવાગમાંથી ફેરલાએક સાધુઓ પણ તેમની પાછળ નીકળી પડ્યા ૫૪ માર્ગમાં

મુસાફરી કરતાં તેઓ એક ગામથી બીજે ગામ જતા હતા અને તે તે સ્થળેથી પાંચ સાત પાંચ સાત સાધુઓ તેમને મળ્યે જતા હતા. ૫૫ એ રીતે પુંડરીક, શત્રુંજય પહોંચ્યા તેટલામાં તેમની સાથે પાંચ કરોડ સાધુઓની સંખ્યા એકઠી થઈ ગઈ. ૫૬ અને તે સમય પરિવારની સાથે ગણધર પુંડરીક, શત્રુંજ્યોનો પરાજય કરવાની ઉત્કંઠાથી શત્રુંજય પર્વતપર ચઢ્યા. ૫૭ શમગુણિનિષ્ઠ તે પુંડરીક ગણધરે, સર્વ સાધુઓની સાથે ત્યાં અનશનવત લીધું અને એક માસમાં કેવળજ્ઞાન પ્રાપ્ત કરી મોક્ષપદ સંપાદન કર્યું. ૫૮ આ શત્રુંજય ઉપર ચૈત્રમાસની પૂર્ણિમાને દિવસે પુંડરીક નિર્વાણ પામ્યા હતા, તેથી એનું બીજું નામ ‘પુંડરીકગિરિ’ પણ કહેવાય છે. ૫૯ તે પછી શ્રીનાભિનંદન ભગવાને પુંડરીક ગણધરનું એ સર્વ નિર્વાણવૃત્તાંત ભરત રાજ આગળ કહી સંભળાવ્યું. ૬૦ એટલે શરીરે રોમાંચિત થઈને ભરતે પણ ભગવાનને વિનંતિ કરી કે, ખરેખર મને ધન્ય છે. કેમકે મારો પુત્ર શત્રુંજ્યોને જિતીને સિદ્ધ થયો; હે ભગવાન! એ શત્રુંજય તીર્થ ઉપર જિનમંદિર બંધાવીને હું પણ પુણ્ય સંપાદન કરું અને તે તીર્થ પણ જગતમાં પ્રકટ થાય. ૬૧-૬૨ ભગવાને પણ કહ્યું કે, તે યોગ્ય છે. કેાઈ સામાન્ય સ્થળે પણ જિનમંદિર બંધાવવામાં પુણ્ય છે, તો પછી આ શત્રુંજય ઉપર બંધાવવાથી કંઈ સામાન્ય પુણ્ય ન થાય-અર્થાત્ અનંત પુણ્ય પ્રાપ્ત થાય. ૬૩

ભરત રાજનો પ્રથમ ઉદ્ધાર.

તે પછી ભરતચક્રવર્તીએ, ધર્મચક્રવર્તી ભગવાન શ્રીઆદિનાથ મહારાજની આજ્ઞાથી શત્રુંજય ઉપર નરદમ સોના, રૂપા તથા હીરા-માણેકનું એક જિનમંદિર બંધાવ્યું. ૬૪ તેમાં શ્રીનાભિનંદન ભગવાનની રત્નમય પ્રતિમાને મૂળનાયક તરીકે ગભારામાં સ્થાપિત કરી તેમજ પુંડરીક ગણધરની રત્નમય પ્રતિમાની તથા બીજી પણ મણિની,

શત્રુજય તીર્થના ઉદ્ધારો

મુવર્ણની તથા રૂપાની જિનપ્રતિમાઓની પ્રતિષ્ઠા કરી ૬૫-૬૬ તે પછી એ તીર્થ શત્રુજય, પુડરીઁ-છત્યાદિ એકવીશ નામથી પૃથ્વી પર પ્રમિદ્ધ થયું ૬૭ એ પ્રમાણે આ વિમલગિગિ ઉપર ભરત ગળએ સૌની પહેલા શ્રીનાભિનદનજિનનું મદિ બધાંબુ હતું અને તેથી એ ગળ પ્રથમ ઉદ્ધારક કહેવાય છે ૬૮ શ્રીશત્રુજય પર્વત મળભાગમા પચાસ યોજન પહોળો ઉપગના ભાગમા દશ યોજન પહોળો અને તેની ઉચાઈ આઠ યોજન હતી ૬૯ ચોથા આગમા આ પર્વતનું માપ તેટલુંજ ગ્રહે છે પણ પાંચમા આરામા અનુક્રમે ઓછો થતા થતા છેવટ સાત હાથનો-૮ થઈ જશે ૭૦ પૂર્વ કાળમા પણ આ તીર્થ ઉપર ઋષ્યભક્ષેન વગેરે અસખ્યાતા પરમેષ્ઠીઓ મમવમર્યા હતા અને ત્યાજ મિદ્ધિને પામ્યા હતા ૭૧ વળા માત્ર શ્રીનેમિજિન વિના ઋષ્યભક્ષેવભગવાન વગેરે ત્રેવીશ તીર્થ કરે કવળજ્ઞાનથી ગોભાપમાન થઈને મમવમર્યા હતા, ૭૨ એટલુંજ નહિ પણ શ્રીપદ્મનાભ વગેરે ભવિષ્યકાળના તીર્થ કરે પણ પોતાના ચગણ કમળથી એ તીર્થને પવિત્ર કરશે ૭૩ શ્રીઆહુબલિએ પણ આ મહાપર્વત ઉપર મમવમરણથી યુક્ત શ્રીમન્નેવીનું મદિ સુદગ રતોથી બધાંબુ હતું ૭૪ ઉપરાત નમિ વિનમિ નામના મુખ્ય વિદ્યાધરો મે કરોડ મુનિઓની સાથે એ તીર્થમા સિદ્ધિપદને પામી ગયા છે ૭૫ અને શ્રીનાભિનદન ભગવાનથી આગળીને તેમનીજ પર પગના અસખ્યાતા મહાપુરુષો છેક અજિતનાથ તીર્થ કર સુધી આ પર્વત ઉપર મોક્ષે ગયા છે ૭૬

સગર રાજનો બીજો ઉદ્ધાર

તે પછી અજિતનાથ ભગવાનનો પુત્ર સગર ગળ ભરતખડનો અધિપતિ થયો અને તેણે પણ શત્રુજયના ચૈત્યનો ઉદ્ધાર કરી મુક્તિપદ પ્રાપ્ત કર્યું ૭૭ આ પૃથ્વી પર શત્રુજય તીર્થના પાંચ ઉદ્ધારો પ્રસિદ્ધ

છે. તેમાંના બીજા ઉદ્ધારક તરીકે સગર ચક્રવર્તી થઇ ગયો છે. ૭૮ તે કાળમાં આ પર્વત ઉપર રામ વગેરે ત્રણ કરોડ સાધુઓ, એકાણું લાખ નારદો અને દશ કરોડ દ્રવિડ-વાલિખિલ્ય વગેરે રાજાઓ આઠ કર્મરૂપ ધાસને ક્ષણવારમાં બાળી ભસ્મ કરી નાખીને સિદ્ધિપદને પામ્યા છે. ૭૯-૮૦ તેમજ પ્રદ્યુમ્ન-સાંબ વગેરે કુમારો સાડા આઠ કરોડ મુનિઓની સાથે આ પર્વત ઉપર સનાતન મોક્ષ પદને પામ્યા છે. ૮૧

પાંડવોનો ત્રીજો ઉદ્ધાર.

તે પછી જ્યારે દુષમાણાળ ઉપરિચિત થયો અને લોકો લોભી થવા લાગ્યા, તે જોઇને પાંડવોએ, સુવર્ણ-રત્નમય તે ચૈત્યની તથા તેમાંની રત્નમય પ્રતિમાની કોઇ ગુપ્તસ્થાનમાં રક્ષા કરી-એટલે માણસો ન જઇ શકે તેવા સ્થાનમાં તેઓનું સ્થાપન કર્યું અને તે સ્થળે ઇંટોનું તથા કાળોનું મંદિર બંધાવી તેમાં ચૂના જેવા લેખ્ય પદાર્થોની મૂળ પ્રતિમા સ્થાપિત કરી. આ રીતે તેઓ ત્રીજા ઉદ્ધારક તરીકે લોકમાં વિખ્યાત થયા. ૮૨-૮૪ પછી તે પાંચે પાંડવો માતા કુંતીની સાથે તથા વીશ કરોડ મુનિઓની સાથે એ પર્વત ઉપર મોક્ષે ગયા. ૮૫ વળી થાવડ્યાસુત, શુક વગેરે સાધુઓ અને ભરત આદિ અસંખ્ય રાજાઓ, આ પર્વત ઉપર મોક્ષે ગયા છે. ૮૬ તેમજ બીજા તથા સોળમા તીર્થંકર અજિતનાથ અને શાંતિનાથ ભગવાને પોત પોતાના સમયમાં આ પર્વત ઉપર ઘણાં ચોમાસાં કર્યાં છે. ૮૭ કેમકે શ્રી નેમિનાથના શિષ્ય શ્રીનન્દિષેણ આ પર્વતની યાત્રા કરવા ગયા હતા અને તે સમયે તેણે અજિતશાંતિસ્તવ નામનું સ્તોત્ર રચ્યું છે. (આ ઉપરથી જણાય છે કે તેઓ બન્ને ભગવાને ત્યાં ચોમાસાં કર્યાં હતાં.) આ રીતે શત્રુંજય પર્વત ઉપરના ચૈત્યના તથા પ્રતિમાના પ્રત્યેક કાળમાં

શત્રુજય તીર્થના ઉદ્ધારો

ઐટલા બધા ઉદ્ધારો થયા છે કે જેઓની સખ્યા સમુદ્રના જળાંશિ દુઓની સખ્યા પ્રમાણે અગણિત છે—ગણી ગણાય તેની નથી ૮૮-૮૯ ખીજ તીર્થમાં તપ કરવાથી જે ફળ પ્રાપ્ત થાય છે તે ફળ આ તીર્થના ભાવપૂર્વક દર્શન માત્રથીજ પ્રાપ્ત કરી શકાય છે ૯૦ ખીજ કોષ્ટ ક્ષેત્રાદિમાં એક કરોડ મનુષ્યોને યથેચ્છ ભોજન કરાવવાથી જે ફળ મેળવી શકાય છે તેજ ફળ આ શત્રુજય તીર્થ ઉપર એક ઉપવાસ કરવાથી મેળવી શકાય છે ૯૧ આ જૂમડળ ઉપર ખીજ જે કોષ્ટ તીર્થો મર્વોત્કૃષ્ટ ગણાય છે તેઓ સર્વના આ મહાતીર્થના દર્શનથીજ દર્શન થઇ ચૂક્યા ગણાય છે ૯૨ આ તીર્થરાજના દર્શન જેવા થાય છે કે તેજ મમયે લવિષ્યકાળની નરક-તિર્થ ચ આદિ દુર્ગતિઓ દૂર થાય છે, તેમજ કુદૈવ અથવા કુમનુષ્યગતિનું પલ્લુ વાગણુ થાય છે ૯૩ દ્વિમા કરનારા દ્વિસક પ્રાણીઓ પણ આ તીર્થમાં આવીને ઉભા ગ્લા હોય તો આના પ્રભાવથીજ પાપગ્રહિત થઇને સુગતિને પામે છે ૯૪ આ શ્રી-શત્રુજય પર્વત ઉપર જઇને જિનેશ્વર ભગવાનના જે દર્શન કરવા તેજ મનુષ્ય જન્મના શ્રવનનું તથા ધનનું ફળ ગણાય છે ૯૫ ઐટ-હુંજ નહિ પણ આ પર્વત ઉપર જઇને જે કોષ્ટ ઉપાસના, તપ, દાન, શાસ્ત્રાધ્યયન, શીન તથા જપક્રિયાનું અનુષ્ઠાન કરે છે તેને મહા અનંતગણુ ફળ પ્રાપ્ત થાય છે ૯૬ જે શુદ્ધિમાન મનુષ્ય આ તીર્થમાં માત્ર અગ્રા જેવડીજ પ્રતિમાની પ્રતિષ્ઠા કરે છે તે અતે આ લોકમાં ચક્રવર્તી આદિની સમૃદ્ધિ ભોગવીને સ્વર્ગમાં જાય છે ૯૭ આ મહાતીર્થમાં કપદી નામનો યક્ષ, શ્રીનાભિનદન ભગવાનનો સેવક થઈ રહ્યો છે અને લગ્ન શ્રવેની નિગત લક્ષ્મિ કરે છે ૯૮ હે માધુમત્તમ દેગલ! આ મર્વોત્તમ તીર્થગતના પ્રભાવનું વર્ણન કરવાને આ જગતમાં કોણુ મમર્થ છે ૯૯ શ્રી વીર ભગવાનના નિર્વાણ પછી પણ આ મહાતીર્થ ઉપર ગત

સંપ્રતિ, વિક્રમ, પાદલિખ, આમ, દત્ત અને શ્રીશાતવાહન વગેરે ધણા ઉદ્ધારકો થઇ ગયા છે.

પાછળથી આ કળિયુગના સમયમાં શ્રેષ્ઠી જાવડિએ આ તીર્થનો ઉદ્ધાર કરાવ્યો છે. તે જાવડિ ધર્મનિષ્ઠ પુરુષોમાં મુખ્ય હતો અને તેણે જે પ્રમાણે આનો ઉદ્ધાર કરાવ્યો છે તે વૃત્તાંત મારા સાંભળવા પ્રમાણે હું તને આદરપૂર્વક કહું છું, સાંભળ:-૯૯-૧૦૨

જાવડિનો ચોથો ઉદ્ધાર.

પૂર્વે મધૂક (મહુવા)નામના નગરમાં પ્રાગ્વાટ કુળમાં ઉત્પન્ન થયેલો જાવડ શ્રેષ્ઠીનો પુત્ર જાવડિ નામનો થઇ ગયો છે. ૧૦૩ તેને સીતાદેવી નામની સુશીલ સ્ત્રી હતી. તે જાણે પ્રત્યક્ષ સીતા અવતરી હોય તેવી જણાતી હતી. માત્ર રાવણને પ્રિય ન હતી. ૧૦૪ એક દિવસે જાવડિ પોતાની એ ધર્મપત્ની સાથે શત્રુંજય પર્વત ઉપર શ્રીનામિ-નંદન ભગવાનની યાત્રા કરવા માટે ગયો. ૧૦૫ ત્યાં જઇને તેણે અતિ-હર્ષને લીધે રોમાંચિત થઇ જળભરેલા કળશોથી જિન ભગવાનને સ્નાન કરાવ્યું. ૧૦૬ તે સમયે સ્નાત્રની જળધારા અવિચ્છિન્ન રીતે પ્રતિમાપર પડતી હતી અને પ્રતિમા તો કેવળ લેપનીજ હતી, જેથી લગાર ખંડિત થઈ ગઇ. ૧૦૭ આ જોઇને જાવડિ અને તેની પત્ની મનમાં ખેદ પામ્યાં. તેઓ આરે પ્રકારના ભોજનનો ત્યાગ કરી તીર્થંકર ભગવાનની સન્મુખ બેસી ગયા. ૧૦૮ તેઓને વીશ ઉપવાસ થયા ત્યારે શાસન દેવીએ જાવડિને કહ્યું કે, જિનેશ્વરસ્વામી તો સિદ્ધ છે અને બુદ્ધ છે, તે તને શું ઉત્તર આપશે? માટે કપર્દી નામનો યક્ષ જે આ તીર્થનો રક્ષક છે તેની આગળ તું જા અને તારી ઇચ્છામાં આવે તેટલા ઉપવાસ કર. ૧૦૯-૧૧૦ શાસન દેવીના આ વચનથી જાવડિ યક્ષના મંદિરમાં ગયો અને પોતાની ઇષ્ટસિદ્ધિ

રાત્રુજય તીર્થના ઉદ્ધારો

માટે પત્ની માથે ત્યા બેઠો ૧૧૧ બરાબર છટો ઉપવાસ થયો. એટલે યક્ષે પ્રત્યક્ષ થઇને કહ્યું કે, આ ઉપવાસ દુગ્ધમા તારો ગો હેતુ છે? તે તું મને કહે ૧૧૨ ત્યારે જાવડિએ કહ્યું કે, હું ધર્મબુદ્ધિથી ભગવાનને સ્નાન કરાવતો હતો, તેમા તેમની પ્રતિમા ખડિત થઇ છે, જેથી મે મહાન પાપ ઉપાર્જન કર્યું છે ૧૧૩ માગ ઉપરનો આ કલક ન્યામુધી ચદ્ર-સૂર્ય ગહેગે ત્યામુધી મને તપાવ્યા રૂગે અને તેને લીધે મારુ મુખ જગતમા દર્શન કરવાને અયોગ્ય થઇ પડ્યું છે ૧૧૪ માટે હે યક્ષેશ ! હું સ્વચ્છ આશયવાળો ! તમે મારા પર એવી કૃપા કરો, જેથી આ પાપમાથી મારી કંઈક મુક્તિ થાય ૧૧૫ પછી યક્ષે કહ્યું - “*ગન્જનક દેશમા શ્રીબ્રાહ્મ-બલિએ કરાવેલું આદિનાથ ભગવાનનું બિંબ છે ચક્રેશ્વરી દેવી હમેશા તેની પૂજા કરે છે અને હમણા તે એક ભોલગમા ગ્રહેલું છે, માટે તેને અહીં લાવીને આ દેગમગમા મૂળનાયક તરીકે તેની પ્રતિષ્ઠા કર” ૧૧૬-૧૧૭ તે સાંભળી જાવડિ બોલ્યો- “માગ ધગમા તેટલું પુણ્ય ધન નથી, કે જેથી તે ગન્જનક જેટલા દૂર પ્રદેશથી તે પ્રતિમાને હં લાવી રાકું” ૧૧૮ ત્યારે યક્ષે કહ્યું - “આ બાબતમા તારે કોઈ પ્રકારની ચિંતા કરવી નહિ તે પ્રથમ બાગવર્ષ પહેલા જે અઢાગ વહાણો મોકલ્યા છે તે તાગ ભાગ્યને લીધે હવે સત્વગ ધનથી ભગપૂર થઇ આવી પહોંચશે” ૧૧૯-૧૨૦ યક્ષના આ દહેરાથી જાવડિ પ્રમત્ત થયો અને પોતાની સ્ત્રી સીતાની સાથે તેણે તે ચાર્યમિદ્ધિને અવસ્ય થનારી માની લીધી ૧૨૧ પછી બરાબર મતાવીશમે દિવસે પોતાની પ્રિયા માથે તેણે પાગણું કર્યું, ઘાંચું કે કોઈ પશુ સ્થળે મૃત્યુ પ્રાપ્ત કોઈ પણ પચમ સ્વરે ગાતો નથી (?) ૧૨૨ તે પછી તીર્થનાયક ભગવાનને વાદીને જાવડિ પોતાને નગરે

* ગન્જનક દેશ હાલના મમયમા ગીઝની નામથી ઓળખાય છે.

પ્રસ્તાવ ૩.

ગયો; કેમકે કપટીયક્ષના કહેવાથી તેનું મન નિઃસંદેહ થયું હતું. ૧૨૩: તેણે દાણ લેનારા અધિકારીઓને ત્રણ લાખ દ્રવ્ય આપીને પોતાનાં આવનારાં વહાણોની સંદેહ ભરેલી વસ્તુના સંબંધમાં દાણનો નિશ્ચય પણ કરી લીધો. ૧૨૪ તેવામાં પુષ્કળ ધનથી ભરેલાં અદારે વહાણો. અણુચિંતવ્યાં આવી પહોંચ્યાં એટલે જાવડિ હર્ષ પામ્યો, ૧૨૫ અને દાણ લેનારા પેલા અધિકારીઓ તો અનેક લાખો રૂપીઆનું પોતાનું દાણ ગયેલું જોઈને શરમિંદા થઈ ગયા અને ધન ગયા પછી જેમ જુગારી હાથ ધસે તેમ, પોતાના હાથ ધસવા લાગ્યા. ૧૨૬ શ્રેષ્ઠી જાવડિએ વહાણમાં આવેલાં કરીઆણાં વેચી નાખ્યાં અને તેથી અનેક કરોડો દ્રવ્યનો તે આસામી બની ગયો. કેમકે, પ્રાણીઓનો પુણ્ય કરવાનો મનોરથ તત્કાળ ફળે છે. ૧૨૭ પછી જાવડિ યક્ષે બતાવેલા જિન ભગવાનના બિંબ માટે મહાકીંમતી ભેટણાં લઈને ગજગજનક દેશમાં ગયો. ૧૨૮ ત્યાં યવન જાતિનો (મુસલમાન) એક સુલતાન રાજ્ય કરતો હતો. તેને જાવડિએ જાત જાતના શ્રેષ્ઠ ભેટણાં ધરી પ્રસન્ન કર્યો. ૧૨૯ એટલે તે સુલતાને કહ્યું:—“હે શ્રેષ્ઠી! બોલ, તારે જે કંઈ પ્રયોજન હોય તે તું મને કહે, તે બીજા કોઈથી ન સાધી શકાય તેવું હશે તો પણ હું જાતે કરવા તૈયાર છું.” ૧૩૦ ત્યારે જાવડિ બોલ્યો:—“હે રાજા! આપ તો યાચકોને કલ્પવૃક્ષ જેવા છો, જે તમે મને માફ માગેલું આપતા હો તો હું એક બિંબ માગું છું, તે મને આપો.” ૧૩૧ એ સમયે રાજાએ “બહુ સારું” એમ કહીને તે આપવા વચન આપ્યું, પણ તે વિષે પ્રશ્ન કર્યો કે એ બિંબ શું છે? કેમકે તે યવન હોઈને બિંબ શબ્દના અર્થથી અજાણ્યો હતો, ૧૩૨ પછી જાવડિએ કહ્યું:—“હે પ્રભુ! જે દેવતી અમે પૂજા કરીએ છીએ તેની જે મૂર્તિ તે બિંબ કહેવાય છે અને તે અહીં ભોંયરામાં છે.” ૧૩૩ રાજાએ કહ્યું:—“ભલે તે ભોંયરાને જો તું જાણતો હોય તો એ બિંબને લઈ જા.” રાજાની એ આજ્ઞા થતાંજ

શત્રુજયતીર્થના ઉદ્ધારો.

જાવડિએ યક્ષની કહેલી નીશાનીઓ ઉપરથી તે ધ્યાન બાણી લીધું અને બોયગની બૃમિને માણુમોદાગ જેવી અલગ કગની કે તુગતજ મિબ પ્રકટ થયું ૧૩૪-૧૩૫ એ મિબની ચક્રેશ્વરી દેરી જાતજાતના ગ્તનાત્કારોથી તથા દિવ્યમાળાઓથી નિત્ય પૂજા કરતી હતી ૧૩૬ તે વેળા યવન રાજાએ પ્રતિમાના દર્શન કરી મનમાં વિચાર કર્યો કે આ તો માક્ષાત્ જગતકર્તાજ નિકળેલા છે પછી તેણે પ્રતિમાને પ્રણામ કરી મોટા ઉત્સવ કરાવ્યો ૧૩૭ વળી તે સુલતાને જાવડિની પ્રશંસા કરી કે, ખરેખર તું કોઇ ધન્યવાદ પાત્ર છે અને પુણ્યરાણી છે, કેમકે દેવતાઓ પણ આ ગીને તાગપર પ્રમત્ર છે ૧૩૮ માટે ખુશીથી, તું આ પ્રતિમાને સર્ષ જ અને પોતાનો મનોરથ પૂર્ણ કર મને પોતાને પણ આ મારા ધ્યાનમાંથી પ્રતિમા આપવાથી પુણ્યનો લાભ મળવા દે ૧૩૯ એમ કહી તે સુલતાને ગેમ્મી વસ્ત્રો તથા સુવર્ણના અનકારો આપી જાવડિ નું મન્માન કર્યું અને ઉત્સવપૂર્વક પ્રતિમા સહિત તેને ત્યાંથી વિનાય કર્યો ૧૪૦ અનુક્રમે મદાવિકટ માર્જને પણ સુભાગ્યથી કાળીને દેગતાના અનિશ્ચયને લીધે તે પ્રતિમા શ્રીશત્રુજય પામે આવી પહોંચી ૧૪૧ પત્રી જાવડિ, દરગેજ પર્વતની જેટલી ઉચાઇ સુધી પોતાના માણુમો પામે મટેનત દગવીને પ્રતિમાને ઉચે ચઢાવતો હતો તેટલીજ નીચાઇ સુધી એક વ્યતર, દરગેજ તે પ્રતિમાને પાછી ઉતારી નાખવા લાગ્યો, જેથી એ પગિશ્ર મમાજ તેના ૭ મહિના વીતી ગયા ૧૪૨-૧૪૩ આખરે જાવડિ ચાક્યો, તેણે યક્ષનું મનમાં ચિંતન કર્યું એટલે તેણે પ્રત્યક્ષ આવી જાવડિને આવું સ્પષ્ટ વચન કહ્યું-૧૪૪ "હે શ્રેણી ! તું અને તારી સ્ત્રી બન્ને આ પ્રતિમાનું માધુ જ્યારે ચાલે ત્યારે તેના બન્ને પંડાના પાછળના ભાગમાં દેહા મુખના પત્થરની પેઠે દેમ રૂપે થાઓ " ૧૪૫ તે માળગી બીજે દિવસે શ્રેણી પોતાની સ્ત્રી માથે પંડાની

પ્રસ્તાવ ૩.

ધારના પાછળના ભાગમાં ટેકા મુકવાના પત્થરની પેઠે આડો પડ્યો. ૧૪૬ એટલે તેજ ક્ષણે પ્રતિમા સુખેથી પર્વત ઉપર ચઢી ગઈ. ખરેખર સિદ્ધિનું કારણ સત્ત્વ છે અને સત્ત્વથી સર્વ કંઈ જિતાય છે. ૧૪૭ જાવડિએ વિક્રમરાજ પછી ૧૦૮મા વર્ષે તે જિંજને મૂળનાયકજી તરીકે સ્થાપ્યું. ૧૪૮ એ સમયે જ્યારે પૂર્વકાળના લેખ્યમય ભગવાનને પોતાને સ્થાનેથી ઉઠાડ્યા ત્યારે તેના અધિષ્ઠાયક વ્યંતર દેવોએ ક્રોધાવેશથી મહાપ્રયંડ શબ્દો કરી મુક્યા. ૧૪૯ અને તેના ફેલાવાથી આખું ભૂમંડળ કંપી ઉઠ્યું, શત્રુંજય પર્વત જાણે ચીરાઈ ગયો હોય તેમ જણાવા લાગ્યું, કડિઆ વગેરે કારીગરો મૂર્છિત થઈને પૃથ્વી પર ઢળી પડ્યા અને સમુદ્ર ઉછળવા લાગ્યો. ૧૫૦-૧૫૧ એ પ્રમાણે જગતમાં ખળભળાટ થયેલો જોઈ જાવડિનું અંતકરણ વ્યાકુળ બની ગયું અને તે લેખ્યમય પ્રતિમાની આગળ ઉભો રહીને નમન-પૂર્વક વિનંતિ કરવા લાગ્યો કે, ૧૫૨ હે સ્વામિ ! કારણપૂર્વક કરા-યલા મારા અપરાધને ક્ષમા કરો. હે કૃપાનિધિ ભગવન ! મારા પર પ્રસન્ન થાઓ, કૃપા કરો. ૧૫૩ આ ગરીબ કારીગરો મારી આજ્ઞાને પરવશ હતા; (અને તેથીજ તેઓએ આ કૃત્ય કરેલું છે) માટે તેઓને તમે જીવાડો. તમે તો પ્રાણીમાત્રનું હિત કરનારા છો. ૧૫૪ હે નાથ ! લોકો પ્રથમ તમારી સ્નાત્ર પૂજા વગેરે ક્રિયાઓ સદા કરશે અને પછી આ નવી પ્રતિમાનું પૂજન-અર્ચન કરશે. ૧૫૫ જાવડિનાં એ વ્યવસ્થા વચન પછી વ્યંતર દેવોએ તત્કાળ તે કારીગરોને જીવાડ્યા, કેમકે દેવો દુર્બળોને નાશ કરતા નથી. ૧૫૬ પછી શુભ આશયવાળા વજ્રસ્વામી ગુરુદ્વારા જાવડિએ શુભ લગ્નવાળા દિવસે નવી પ્રતિમાની વિધિ પ્રમાણે પ્રતિષ્ઠા કરી. ૧૫૭ એ પ્રતિમા લાવવામાં જાવડિએ નવલાખ સોના મહોરો ખર્ચી હતી અને તેની પ્રતિષ્ઠામાં દશલાખ સોનામહોરો વાપરી હતી. ૧૫૮ તે પછી એ

(૧૫૨)

ગત્રુજય તીર્થના ઉદ્ધારો.

અન્ને સ્ત્રી પુરુષ જિનમદિગ્ના ઉપગ્ના ભાગ ઉપગ ચઢીને પોતાના સેવકાની સાથે નૃત્ય કરતા હતા તેવામાં વ્યતર દેવોએ પૂર્વના વૈગથી તેઓને ક્યાક શુભ ક્ષત્રી દીધા, જેથી ક્ષત્રી તેઓ જણાયાજ નથી (કે ક્યા ગયા ?) ખરેખર, પૂર્વનું વૈર દુસ્ત્યજ છે-ત્યજવાને અશક્ય છે ૧૫૯-૧૬૦

વાગ્લટનો પાંચમો ઉદ્ધાર

હવે, જે પાંચમો ઉદ્ધારક પ્રસિદ્ધ થયો છે, તેવિષે હું કહું છું તે આભળ, શ્રીમાન શ્રીમાળ (શ્રીમાળી) વશમા પર્વે યોદ્ધિત્ય નામનો એક પુરુષ થઇ ગયો છે તે જહાજની પેઠે સર્વ મનુષ્યોને દગ્ધિતારૂપ મહુદ્ધમાથી તાગનારો હતો, તેનો પુત્ર આર્ત્રેવગ હતો, ૧૬૧ તે આર્ત્રેશ્વરનો પુત્ર દોહિવ નામનો હતો, એ દોહિલને જુ-જઝનાગ નામનો મહાભાગ્યશાળી પુત્ર હતો અને તેનો પુત્ર ખીજ દેવ જેવો વીગદેવ નામનો હતો આશ્ચર્ય માત્ર એટલુંજ હતું કે એ વીગદેવ સાક્ષાત્ દેવ સમાન હતો છતાં કવિ (શુક્રાચાર્ય અથવા નિદાન) નો દ્રેષી ન હતો અને દાનવશવદ ન હતો (અર્થાત્ દાનવોનું ક'પાણુ ધમ્મનારો ન હતો-દાનવોનો શત્રુ ન હતો પણ દાનવે વશ ગહેનારો હતો-મેટો દાતા હતો) ૧૬૨-૧૬૪ તે વીગદેવનો પુત્ર ઉદ્યન નામનો હતો તેનો ભાગ્યરૂપી મૂર્ધ જગતમા ઉદ્ય પામીને પોતાના કિરણોનો પ્રકાશ સર્વત્ર પાડી ગયો હતો ૧૬૫ એ ઉદ્યનને બે પુત્રો હતા મોટાનું નામ વાગ્લટ હતું અને નાનાનું નામ આત્રલટ હતું આ બન્ને પુત્રો મજાજનોનું મદા દિત કરનારા હતા ૧૬૬ તે મમગે આ શ્રીજયમિદ ગગ્ગએ પોતાની પૃથ્વીરૂપ મડપના આધાર તરીકે ઉદ્યનને એક સ્તભ રૂપે સ્થાપ્યો હતો-અર્થાત્ જયમિદે ઉદ્યનને પોતાનો મની બનાવ્યો હતો, કેમકે તે મદાસત્ત્વવાન હતો ૧૬૭ ઉદ્યનમત્રી પણ રાજના મુખ્ય પ્રધાનપદને પામીને ગગ્ગના એવા કામ

પ્રસ્તાવ ૩.

કરવા લાગ્યો, જેથી રાજાને પ્રાણની પેઠે પ્રિય થઈ પડ્યો. ૧૬૮ પછી રાજા જયસિંહ રાજ્યની સર્વ ચિતા તે મંત્રીપર મૂકીને પોતે તો કેવળ રાજ્ય સુખજ ભોગવવા લાગ્યો, અને મંત્રી, રાજકારભાર કરવા લાગ્યો. ૧૬૯ એક સમયે શ્રી સિદ્ધચક્રવર્તી-સિદ્ધરાજે (જયસિંહે) સુરાષ્ટ્ર દેશના પોતાના શત્રુ રાજા જૈત્રસિંહને જિતવા માટે મંત્રીને આજ્ઞા કરી. ૧૭૦ મંત્રી ઉદયન પણ રાજાની આજ્ઞાને હર્ષપૂર્વક સ્વીકારીને ઘોડાઓના ખખખાટથી પૃથ્વીને ધ્રુજવી મૂકતો ચાલતો થયો. ૧૭૧ તેણે પોતાના તેજથી તથા ચતુરંગી સેનાએ ઉરાડેલી રજથી આઠાશમાં સૂર્યને ઢાંકી દીધો અને ઘણીજ ઝડપથી તે *વર્ધમાનપુર નગરે પહોંચી ગયો. ૧૭૨ ત્યાંથી પોતાના સૈન્યને જૈત્રસિંહની રાજધાની તરફ રવાના કરી દઈ મંત્રી ઉદયન, થોડા પરિવારની સાથે શ્રીશત્રુંજય પર્વત ઉપર ગયો. ૧૭૩ ત્યાં તેણે પવિત્ર બુદ્ધિથી શ્રીતીર્થરાજ ભગવાનને પ્રણામ કરી સ્નાન કરાવ્યું અને શ્રેષ્ઠ પુષ્પો તથા વસ્ત્રાલંકારોથી તેમની પૂજા કરી. ૧૭૪ પછી ગવૈયાઓથી ગવાતા જૈનગુણના શ્રવણથી અત્યંત ભક્તિયુક્ત થઈ હાથમાં આરતિ લઈને તે જ્યારે ભગવાનની આગળ ઉભો ત્યારે એક ઉદર બળતી દીવાની દીવેટને ભગવાનની પાસેથી લઈ જઈને ભીંતમાં પેસી ગયો. આ દૃશ્ય જોઈને ઉદયને મનમાં વિચાર કર્યો કે, આ કાળના જિનમંદિરમાં આ રીતે કદાચ અગ્નિ લાગે તો ભગવાનની પ્રતિમા પણ જોખમમાં આવી પડે. આવો મનમાં વિચાર કરી તેણે સંકલ્પ કર્યો કે, આ દેવમંદિરને મૂળમાંથીજ પથરોવડે ચણાવીને હું જ્યારે સ્થિર કરીશ ત્યારે દિવસમાં બીજી વખત ભોજન લેઈશ, અને જ્યારે મારો આ સંકલ્પ પૂર્ણ થશે ત્યારે હું ખોળ, તેલ તથા જળ એ ત્રણ વસ્તુને એકત્ર કરી સ્નાન કરીશ. ૧૭૫-૧૭૬ આવી પ્રતિજ્ઞા કરીને

* આ વર્ધમાનપુર તે આજનું વઢવાણ હોવું જોઈએ.

શત્રુજય તીર્થના ઉદ્ધારો

તે મત્રીએ ભગવાનને વાદી અને પર્વત ઉપરથી ઉતરીને શત્રુ સામે તેણે પ્રયાણ કર્યું ૧૮૦ તે પછી બન્ને સૈન્યો એકત્ર મળ્યા અને તેઓ વચ્ચે તગ્વાગ તગ્વાગથી બાણ બાણથી મહાન યુદ્ધ શરૂ થયું ૧૮૧ અનુક્રમે જૈનસિંહના સૈન્યે ચોતગ્ધથી અત્યંત ફેલાઈ જઈને મત્રીના સૈન્યને ભયભીત કરી મૂક્યું, જેથી સર્વ દિશાઓમાં નાશી જવા માટે તે તૈયાર થયું ૧૮૨ પોતાના સૈન્યને એ પ્રમાણે નામતુ બોધ મહામત્રી ઉદ્યને તેને ધીરજ આપી અને પોતે પણ કવચ પહેરી મજાક થઈને શત્રુઓનો નાશ કરવા માટે યુદ્ધમાં ઉતરી પડ્યો ૧૮૩ તે માહસી મત્રી, તુગ્તજ રાજા જૈનસિંહ આગળ જઈને ઉભો અને તેને પકડાવવા લાગ્યો કે, તારા ઇષ્ટ દેવને યાદ કર અથવા હથિઆગ હાથમાં લે ૧૮૪ હું શ્રીસિદ્ધયકવર્તીનો હાથી છું અને તારી મામે ચઢી આવ્યો છું, માટે ચાલ, મારા ગ્વામીના ચગણુ કુમળને શરણે થા ૧૮૫ આ માભળા જૈનમિદ પણ બોલ્યો — “વાણીઆઓનું માહસ અમાગ જાણવામાજ છે, માટે તું હાથમાં ત્રાજવા લઈ લે અને આ તરવાગને છોડી દે નકામો મૂઠ ન થા ૧૮૬ યાદ ગપ્પ કે, જેવી રીતે ચણા ખાઈ શકાય છે તેવી રીતે મગી ખાઈ શકાતા નથી જેમ પોતાની સ્ત્રીને મારી શકાય છે તેમ, કાષ્ટ એક મુભટને મારી શકાતા નથી, ૧૮૭ માટે જ, મારી દષ્ટિ આગળથી દૂર થા તારા જેવા વિજ્ઞાતીય ઉપર મારું શસ્ત્ર ક્રોધ કરતું નથી ૧૮૮ તારે આવો મદ ન કરવો કે, મને મારા રવામીએ મેનાનો નાયક બનાવ્યો છે! કેમકે કુતંગને મિંહનો વેપ ધાગણુ કરાવવામાં આવે તો પણ તે મિંહની ગર્જના કરતો નથી” ૧૮૯ આ માભળા મત્રીએ કહ્યું ‘પોતાનો પુરપાર’, શક્તથી પ્રકટ થાય છે, નહિ કે બહુ બકવાદ કરવાથી’ ૧ મોનું મોળવંજુ છે કે નહિ, તેની પરીક્ષા ક્રોડીના પત્યગ ઉપર થઈ શકે છે, ૧૯૦ તગ્વાગપી ત્રાજવામાં ગદેલા ગોળના પિંડરૂપ તારા મન્ત્રને તોળના

આ વાણીયાના હાથ ધીર થઇને ને. ૧૯૧ આ માંભળીને જૈત્રસિંહનો ક્રોધ એકદમ વધી પડ્યો, તેનાં નેત્રો લાલચોળ બની ગયાં અને હાથમાં ભાલો લઇ તે મંત્રી સામે દોડ્યો. ૧૯૨ તેજ સમયે મંત્રી પણ ઉઘાડી તરવારે તેની સામે દોડ્યો. મંત્રી ઘણોજ ચાલાક હતો. તેથી તેણે પોતાની સામે આવતા શત્રુના ભાલાને વચ્ચેથીજ કાપી નાખ્યો. ૧૯૩ પછી તેઓ બન્ને વચ્ચે તરવાર તરવારથી ઘણીજ ઝડપથી યુદ્ધ શરૂ થયું, તેમાં જૈત્રસિંહના પ્રમાદનો લાભ લઇ મંત્રીએ પોતાની તરવારનો પ્રહાર કરીને તેના બે ટુકડા કરી નાખ્યા. ૧૯૪ એટલે તુરતજ “મંત્રી જીત્યા, જીત્યા” એવો સ્તુતિપાઠોનો શબ્દ ઉંચેથી સંભળાવા લાગ્યો, જેથી શત્રુઓનું સૈન્ય તેજક્ષણે નાશી ગયું. ૧૯૫ મંત્રી ઉદ્યન પણ શત્રુની તરવારના પ્રહારથી અત્યંત ધાયલ થયો હતો તે શરીરે અશક્ત થઇને પૃથ્વીપર પડી ગયો. ખરેખર કાલાયસ-તરવાર કાઢીને પણ પોતાની થઇ નથી. ૧૯૬ તે સમયે રણસંગ્રામની સર્વ વ્યવસ્થા કરીને બધા મંત્રીઓ તથા સુભટો, ઘોડા ઉપરથી પડેલા મંત્રીની આસપાસ આવી મળ્યા. ૧૯૭ તેઓએ, અત્યંત શ્વાસોચ્છ્વાસ લેતા તથા કરુણ શબ્દે કંઈક કહી રહેલા મંત્રીને કહ્યું કે, હે ભદ્ર ! આપને વળી આ કાયરતા શી ? જે સેવક, પોતાના સ્વામીના કામ માટે રણસંગ્રામમાં પ્રાણ ત્યજે છે તે , સૂર્યમંડળને ભેદીને સુખ ભરેલા સ્વર્ગલોકમાં જાય છે. ૧૯૮-૧૯૯ વળી તમે તો રણના મોખરામાં રહી પોતાના સ્વામીનું કાર્ય સંપૂર્ણ કર્યું છે, જેથી આ ઠેકાણે આમ બ્યથાકુલ થઈને શોક શા માટે કરો છો ? ૨૦૦ તમને જે આ ઘાવ થયા છે તેનો આપણે વૈદ્યો પાસે ઉપચાર કરાવીશું. એટલે તુરતજ તમે નીરોગી થશો, માટે ખેદ કરો મા.” ૨૦૧ ત્યારે મંત્રી બોલ્યો-“મૃત્યુ પ્રાણી માત્ર માટે નિશ્ચિત છે, તેમાં વિદ્વાનોને શોક હોયજ શાનો ? અને હું તો મારા સ્વામીના કાર્ય માટે મૃત્યુ પામું છું, જેથી મને તો વિશેષ કરીને શોક થાયજ

ગરુડન્ય તીર્થના ઉદ્ધારો

નહિ, ૨૦૨ પણ માગ ચિત્તમા જે એક શસ્ત્ર છે, તે મને મારા ધાવ ક્રમતા પણ અત્યંત દુષ્ટી કરે છે, અરે! તેજ હમણા મને સાલે છે ૨૦૩ “તે શસ્ત્ર શુ છે?” એમ તેઓએ ત્યારે પૂછ્યું ત્યારે મંત્રી બોલ્યો—“મે શ્રીગરુડન્ય ઉપગ્રન્થ દેવળ બધાવવાને મનમા સદૃષ્ટ કર્યો હતો, તે મારો મનોગ્રંથ માગ આ મરણથી મારા મનમાજ રહી ગયો, ‘અમ આજ શસ્ત્ર માગ હૃદયને માલે છે’” ૨૦૪-૨૦૫ તે સાંભળી મંત્રીઓ બોલ્યા—“હે મંત્રિન આ બાજતમા તમે ગોઠ ડગે મા તમારો પુત્ર વાગ્લટ, તમને એ ઋણમાથી મુક્ત કરવા મમર્થ છે ૨૦૬ વળી નીતિશાસ્ત્રનુ આ વચન છે કે, પુત્ર, પિતાનું ઋણ અદા કરેજ છે, માટે વાગ્લટ તમે ઇચ્છેલા દેવળને અવસ્ય બધાવરો ૨૦૭ અમે તમાગ પુન વાગ્લટને પ્રેરણા કરીશુ, જેથી મત્વર તે તમાગ મનોગ્રંથને પૂર્ણ કરશે” ૨૦૮ તે મંત્રીઓએ એ પ્રમાણે કહ્યું એટલે ઉદયન મંત્રી પ્રમન્ન થઇને બોલ્યો કે, અમ, ત્યારે તો આટલાથીજ દુઃકૃતાર્થ થયો છુ વળી તેણે કહ્યું કે, અવસ્ય, હવે મારૂ આયુષ્ય અતિ અલ્પ છે, માટે તમારે ઔપધ આદિ ઉપચારો કરાવવાની કાષ્ટ જરૂર નથી હવે તો મારું ધર્મજ ઔપધરૂપ છે, માટે આ મસાગરૂપ મમુદ્રમાથી પાગ લઇ જવામા એક ખસામ્ત્રી મમાન કાષ્ટ એક માધુને સત્વર અહીં લાવો, એટલે તેની પાસેથી દુઃપરલોકનું ‘લાતું’ લઇ લઉં ૨૦૯-૨૧૧ મંત્રીએ પોતાની એ ઇચ્છા જણાવી એટલે તેઓએ આખી જાવણીમાં તપામ કર્યો પણ તેવો કાષ્ટ તપોધન-સાધુ તેઓના જોવામાં આવ્યો નહિ, તેથી તેઓએ કાષ્ટ એક ગરુડતા વડે માણુમને મસ્તક મુડાવી માધુનો વેષ પહેરાવીને મંત્રી આગળ દાજર કર્યો ૨૧૨ મંત્રીએ તેને મન્ય માધુમાની ભાનનાપૂર્વક પ્રજ્ઞામ કર્યા અને તેની આગળ અતિમ-મગ્ન કાળની આગધના કરી ૨૧૪ પછી ચિત્તની એકામ-

તાપૂર્વક શુભ ધ્યાનથી યુક્ત થઈ, પરમેષ્ઠી નમસ્કારનો પોતેજ ઉચ્ચાર કરતો એ મંત્રી પ્રાણનો ત્યાગ કરી સ્વર્ગે ગયો. ૨૧૪ સાધુવેપને ધારણ કરનારા પેલા રઝળતા વંઠ મનુષ્યે પણ અમૃત્ય ચિંતા-મણિ સમાન તે સાધુવેપને અકસ્માત પ્રાપ્ત કરી પુનઃ તેને દુર્લભ માનીને તેનો ત્યાગ કર્યો નહિ. ૨૧૫ પણ ક્રાઇ સુગુરુ પાસે જઈ વિધિપૂર્વક તેણે દીક્ષા લીધી અને નિર્મળ ચિત્તથી તેનું પાલન કર્યું. ૨૧૬ મંત્રીઓએ પણ ઉદયનમંત્રીનો દેહસંસ્કાર કરી સુરાષ્ટ્ર દેશમાં શેલ્લહસ્ત-(તે નામનો ક્રાઈ મુખ્ય મંત્રી હોય અથવા જૈત્રસિંહ રાજાનો પુત્ર હોય) ને રાજાની આગ્રાથી રાજાના પ્રતિનિધિ તરીકે સ્થાપ્યો. ૨૧૭ પછી બીજા સર્વ મંત્રીઓ, સૈન્યને સાથે લઈ, પાટણ નગરમાં આવી પહોંચ્યા અને તેઓએ જૈત્રસિંહરાજાનું સર્વસ્વ રાજા જયસિંહને અર્પણ કર્યું. ૨૧૮ તે સમયે રાજાએ પણ ત્યાંથી આવેલી તે ભેટ સામે દષ્ટિ સરખી પણ ન કરી. તેનાં નેત્રોમાં મંત્રીના દુઃખથી અશ્રુઓ ઉભરાઈ નીકળ્યાં. ૨૧૯ પછી રાજાએ તે સર્વ ભેટ ઉદયનના પુત્ર વાગ્ભટને અર્પણ કરી દીધી; ઉપરાંત દુર્જનોનાં બળાં બંધ કરનારો ઉદયને ધારણ કરેલી મંત્રી મુદ્રા તેને અર્પણ કરી. ઉદયનની પેઠે વાગ્ભટને પણ પોતાનો મંત્રી બનાવ્યો. ૨૨૦ વાગ્ભટ પણ રાજરૂપ ગુરુપાસેથી લોક સમૂહમાં સિદ્ધિ કરનારી, પોતાનું શાસન ચલાવનારી તે મંત્રીમુદ્રા પ્રાપ્ત કરીને પ્રજાઓનું એક આશ્રયસ્થાન બન્યો અને દુષ્ટોને શિક્ષા કરનારો થયો. ૨૨૧ એક દિવસે પેલા મંત્રીઓએ વાગ્ભટને પ્રણામ કરીને તેના પિતા ઉદયને જે કહ્યું તે સર્વ જણાવ્યું. ૨૨૨ એટલે વાગ્ભટે પણ પિતાના એ બંને અભિપ્રાયોનો તેજ સમયે સ્વીકાર કરી લીધો અને પોતાની આગ્રામાં રહેનારા કેટલાએક કારીગરોને શત્રુંબજ પર્વતપર મોકલ્યા. ૨૨૩ એ કારીગરોએ, શુભ મુહૂર્તે મંદિર ચણવાનું કામ શરૂ કર્યું

શત્રુજય તીર્થના ઉદ્ધારો

અને એક વર્ષમાજ સપૂર્ણ તૈયાર થયેલા તે મદિપર કળશ
પ્રથુ ચઢાવી દીધો. ૨૨૪ એ રીતે ઝારીગ લોકોએ તેનાપર કળશ
ચઢાવ્યો ત્યારે, તે વધામણી આપવા માટે તેઓએ એક પુરુષને વિગ્ર-
પ્તિપત્ર સાથે વાગ્લટ પાસે રવાના કર્યો. ૨૨૫ વાગ્લટમત્રીએ તે
પુરુષદ્વારા આવેલા વિગ્રપ્તિપત્રનું સીલ તોડીને તે લેખ વાંચ્યો અને
દેરાસરને સપૂર્ણ તૈયાર થઈ ગયેલું જાણી પોતે અત્યંત પ્રસન્ન થયો.
૨૨૬ તે વખતે મત્રીનાયક વાગ્લટે, આનંદથી રોમાચિત થઈને તે
લેખ લાવનારના પુરુષને નગદમ સુવર્ણની એક જીભ અર્પણ કરી.
૨૨૭ તે પછી વાગી રહેલાં વાદિત્રોના ધ્વનિઓથી ગગન મડળ
તથા ભૂમડળના મધ્ય પ્રદેશને ભરી દેનારો મહોત્સવ ચાલુ થયો. ૨૨૮
એટલે તેજ સમયે બીજો એક પત્ર લાવનારો પુરુષ શત્રુજય પર્વતથી
એવું લેખ લઈને ત્યાં આવ્યો અને મત્રીએ પોતેજ એ લેખને વાંચ્યો.
૨૨૯ તેમા આ પ્રમાણે લખ્યું હતું — 'હે મત્રિન ! દેગમર, જેવું તૈયાર
થયું કે તુરંતજ પાછું મળમાથી તૂટી પડ્યું છે." ૨૩૦ આ જાણીને
મત્રીને તો હિલટો બમણો આનંદ થયો, ત્યારે ખેદ પામેલા મમત્ર
સભાના લોકોએ મત્રીને કહ્યું કે, ૨૩૧ હે મત્રિન ! આ ખેદ કગવાના
મમયે તમને બમણો દર્પ થયો, તેનું શું કાગણું ? ત્યારે મત્રીએ
કહ્યું — "માગ જીવતાજ આવું બન્યું તેથી મને દર્પ થાય છે કેમકે માગ
મગણું પછી જો આ દેગસર તૂટી પડ્યું હત તો તેને કાણું કરાવત ?
પણ માગ જીવતા તે પડી ગયું છે, તેથી હું તે ફગીથી બધાવીશ.
૨૩૨-૨૩૩ મત્રીના એ વિચાર સાંભળી સર્વ સલામદો તો ચક્રિતજ
થઈ ગયા તેઓ પોતાના મસ્તક ધૂણાવતા માહોમાહે કહેવા લાગ્યા
કે, ૨૩૪ અહો ! ધન્ય છે આ મત્રીનરને ! કે જેની શુદ્ધિ આવા
ઉત્સામનાળી છે ! ખરેખર પુરુષશાળી પુરુષોની શુદ્ધિ પત્રિત અને
દીર્ઘદષ્ટિવાળી હોય છે. ૨૩૫ પછી મત્રીએ, તે દામ કરનાગ મુખ્ય

પ્રસ્તાવ ૩.

કારીગરને બોલાવ્યો એટલે તે પણ તુરત શત્રુંજય પર્વતથી ત્યાં આવ્યો. ૨૩૬ એટલે મંત્રીએ તેને પૂછ્યું કે, હે સૂત્રધાર ! આ દેરાસર જેવું તૈયાર થયું કે તુરતજ તૂટી પડ્યું તેમાં શું કારણ છે ? ૨૩૬ આના ઉત્તરમાં કારીગરે કહ્યું કે, આપણે બાંધેલા તે દેરાસરને ધુમટ બાંધવામાં આવ્યો જેથી તેના અંદરના ભાગમાં વાયુ પ્રવેશ કરીને ઘણાજ નેરથી ઘેરાયા કરતો હતો અને તેથીજ દેરાસર તૂટી પડેલું છે. ૨૩૭ આ સાંભળી મંત્રીએ કહ્યું:—“ જો એમજ હતું તો પછી ધુમટવાળું દેરાસર કેમ બાંધ્યું ? ” મંત્રીએ તેવો પ્રશ્ન કર્યો એટલે મહાશુદ્ધિમાન પેલા કારીગરે ઉત્તર આપ્યો કે, “ હે દેવ ! જો ધુમટવાળું દેરાસર બાંધવામાં ન આવે તો તેને બાંધાવનાર પુરુષનો વંશ અતિ અલ્પ સંતતિવાળો થાય-લગભગ તેનો નિર્વંશ જાય. ૨૩૮-૨૪૦. તે સાંભળી મનને સ્વસ્થ કરી મંત્રી બોલ્યો:—“ રે ભાષ ! મોક્ષનું કારણ શું સંતતિ છે ? (નહિજ) પોતાનું પુણ્ય એજ જીવને સ્વર્ગ કે મોક્ષમાં લઈ જાય છે. માટે જ. ફરીથી મૂળભાગમાંથીજ દેરાસરને મજબૂત અને નક્કર તૈયાર કર. અને મારી કીર્તિરૂપ સંતતિને જેમ બને તેમ શાશ્વતી કર. ૨૪૧-૨૪૨ પેલો કારીગર પણ મંત્રીની એ આજ્ઞા પ્રાપ્ત કરીને શત્રુંજય પર્વતપર ગયો અને થોડાજ દિવસમાં તેણે મજબૂત અને નક્કર દેરાસર પૂર્ણ કર્યું. ૨૪૩ એ રીતે દેરાસર સંપૂર્ણ તૈયાર થયું એટલે શ્રીમંત મંત્રી વાગ્લટ, પોતાના સ્વામીની રજા લઈ શત્રુંજયની યાત્રા કરવા ચાલી નીકળ્યો. ૨૪૪ તે વેળા વાદિત્રાના ધ્વનિઓથી સમગ્ર દિશાઓને તેણે ગળાવી મૂકી હતી, આચાર્યો વગેરે સંઘ તેની સાથે હતા અને તેનો દેખાવ બીજા ચક્રવર્તી જેવો જ જણાતો હતો. ૨૪૫ ત્યાં જઈને તેણે અરબલિત અન્નસત્રો ખુલ્લાં મૂક્યાં, મોટા ઉત્સવોનો આરંભ કર્યો અને ચત્યની પ્રતિષ્ઠાપૂર્વક શ્રી. ઋષભદેવ ભગવાનની સ્થાપના કરી. ૨૪૬ ખરેખર એ મહાતીર્થમાં

શત્રુજયના ઉદ્ધારનો દેશલનો નિશ્ચય

દેગસગનો ઉદ્ધાર કરવાને બહાને મત્રીશ્વર વાગ્લટે પોતાના પૂર્વ-
જોનો ઉદ્ધાર કર્યો હતો ૨૪૭ એ ઉદ્ધારમાં અત્યંત આનંદને, ક્ષીધે
પ્રકુલ થયેલા ચિત્તથી મત્રી વાગ્લટે બે કરોડ ને મત્તાણુ લાખ દ્રવ્યનુ
ખર્ચ કર્યું હતું ૨૪૮ એ પ્રમાણે શત્રુજયના પ્રામાદના ઉદ્ધારરૂપ
મહોત્સવને કરીને વાગ્લટ ધર્મદાર્ય તથા રાજદાર્ય કરવા લાગ્યો
૨૪૯ આ રીતે એ મહાતીર્થમાં વાગ્લટ પાયમો ઉદ્ધારક થઈ ગયો
છે બગ, આ પાય તીર્થોદ્ધારકો પૃથ્વી પર પ્રખ્યાત થયા છે ૧૫૦
માટે હે દેગલ ! આ શત્રુજય પર્વત જ્યાસુધી હયાત છે ત્યાંસુધી
કષ્ટ પણ બગડ્યું નથી માત્ર તીર્થનો ઉદ્ધાર કરનાર જ શોધી નાંઘે
જોઈએ ” ૨૫૧

શત્રુજયના ઉદ્ધારનો દેગલનો નિશ્ચય

શુરુના એ વચન સાંભળી દેશવ બે દાય જોડીને બોલ્યો કે
આ પર્વત આવું મહાન તીર્થ છે એમ તો મેં હમણાજ જાણ્યું,
માટે હે પ્રભુ ! હું પોતેજ તીર્થનો ઉદ્ધાર કરાવીશ, કેમકે હમણા
મારી પાસે સમગ્ર મામત્રી છે ૨૫૨-૨૫૩ ભુજબળ, ધનબળ,
પુત્રબળ, મિત્રબળ, ગજબળ અને ઉત્તમ દાનશક્તિ-આ રીતે સર્વ
શક્તિ છે, તો પણ આપનું જો કૃપાબળ મને સહાયકતાં થાય તો,
હું આ તીર્થનો ઉદ્ધાર કરાવું ૨૫૪-૨૫૫ તે મમયે શ્રીસિદ્ધસગિએ
પણ કહ્યું કે, ધર્મદાર્યમાં શુરુની કૃપા સર્વદા મહાય કરવાને
તત્પર હોય છે ૨૫૬ માટે હે દેગલ ! તું આ તીર્થનો સત્વર ઉદ્ધાર
કરાન કેમકે આ જગપ્રસિદ્ધ કહેવત છે કે, ધર્મની ગતિ મત્વર હોય
છે-ધર્મના દાર્ય તુલતજ કરવા જોઈએ ૨૫૭ તે પછી સાધુમત્તમ
દેગલ શુરુની કૃપા મંપાદન કરીને પોતાને ઘેર ગયો અને પોતાની
તે મન કામના તેણે મમરસિદ્ધ આગળ નિવેદન કરી ૨૫૮ સમગ્ર
પણ કાનને અમૃત જેવું તે પિતાનું વચન સાંભળી તુલતજ અત્યંત
પ્રમત્ર થયો ૨૫૯ તેણે વિનંતિ કરી કે, હે પિતા ! તમે મને સત્વર

આજ્ઞા આપો એટલે હું સાવધાન થઈને આ તીર્થોદ્ધારના કૃત્યને સિદ્ધ કરી
આપું. ૨૬૦ પુત્ર તો એજ કહેવાય કે જે કાર્યરૂપ ગાડામાં બેઠાઈને
તેની ઝુંસરીને ઉપાડી લે અને પોતાના પિતાને એક સારથિરૂપે
બતાવી તેના કાર્યભારને પાર પહોંચાડે. ૨૬૧ તે પછી દેશલે સિંહ
સમાન પરાક્રમી તે સમરસિંહ પુત્રને લાગ્યવાન જાણીને તે કાર્યમાં
બેઠ્યો. ૨૬૨ એટલે સમરસિંહ પણ પિતાની આજ્ઞા સંપાદન કરીને
સાવધાન મનથી ગુરુ શ્રીસિદ્ધસૂરિ પાસે ગયો અને ત્યાં તેમના ચરણમાં
નમન કરી તેણે આ પ્રમાણે કહ્યું. ૨૬૩ હે પ્રભુ ! જેથી મારી કાર્ય-
સિદ્ધિ તત્કાળ થાય તેવો કાંઈ ઉપાય મારા પર કૃપા કરીને તમે
બતાવો. ૨૬૪ ત્યારે ગુરુએ પણ કહ્યું કે, જ્યાંસુધી આ કાર્ય તારાથી
પૂર્ણ ન થાય ત્યાં સુધી તારે અમુક અભિગ્રહોરૂપ બંધનથી બંધાયલા
રહેવું. તે સાંભળી સાધુ સમરે ગૃહાવેશના કલેશથી બુદ્ધિને અલગ
કરીને ગુરુ આગળ આવા અભિગ્રહો ગ્રહણ કર્યા. ૨૬૫-૨૬૬ “ જ્યાંસુધી
શત્રુંજયનો ઉદ્ધાર પૂર્ણ ન થાય ત્યાં સુધી હું બ્રહ્મચર્યવ્રત પાળીશ,
દિવસમાં બે વખત ભોજન કરીશ નહિ. ખેળ, તેલ, અને જળ-
આ ત્રણ વસ્તુ એકત્ર કરીને સ્નાન કરીશ નહિ, કેવળ એકજ
વિકૃતિ ગ્રહણ કરીશ અને પૃથ્વી પર શયન કરીશ. ” ૨૬૭-૨૬૮
આવા અભિગ્રહો ગ્રહણ કરીને સાધુ સમરસિંહ જિનમંદિરમાં આવ્યો
અને ત્યાં તેના પિતાને તેણે આ પ્રમાણે કહ્યું. ૨૬૯ “ હે તાત !
શ્રીમાન સુખા અલપખાનને પ્રસન્ન કરી હું આ તીર્થનો ઉદ્ધાર
કરવા માટે તેમની પાસેથી આજ્ઞાપત્ર મેળવી લઉં. ૨૭૦ માટે તમે
આજ્ઞા કરો, એટલે શ્રેષ્ઠ ભેટણાં મૂકી હું તેમને પ્રસન્ન કરું. કેમકે
કાંઈપણ કાર્યસિદ્ધિમાં રાખની કૃપા એ સુખ્ય કારણ છે. ” ૨૭૧ તે
સાંભળી એના પિતાએ કહ્યું :— “ હે પુત્ર ! પરિણામે શુભ થાય તેવું
તને જે કંઈ રુચે તે તું કર. કેમકે, સર્વકાર્યમાં મેં તનેજ પ્રમાણ
કર્યો છે. ” ૨૭૨

અલપખાન પાસેથી તીર્થોદ્ધારનું કંરમાન મેળવ્યું

પછી શ્રીસમગ્રિહે મણિ, મોતી, સુવર્ણ, વસ્ત્ર તથા અન્યકાં આદિ પુણ્ડળ ભેટ લઈને તેમજ ખીજ અને વસ્તુઓ માથે લઈને ગૂર્જરગમિના અધિપતિ અલપખાનની શુભ દિવસે મુલાકાત લીધી ૨૭૩-૨૭૪ ગાળ અલપખાન સમરસિંહને પોતાની પાસે આવેલો જોઈ અત્યંત આનંદ પામ્યો, અવવા તેવી વસ્તુઓ પોતાની પાસે આવે તો ફોણુ આનંદ ન પામે । ૨૭૫ તેણે હર્ષથી હાથ ઉચો ઢગીને ઉચ્ચ સ્વરે ઢહુ કે, આવ, લાઈ । આવ, તુ મત્વગ અહીં માગી પામે આન " ૨૭૬ પોતાના સ્વામીનો એ હર્ષ જોઈને તથા તેના પ્રકારે પોતાનો આદર મત્કાર થયેલો જોઈને માધુ સમગ્રિહે પોતાની કાર્યમિદ્ધિનું તેને શકુન માન્યુ ૨૭૭ અને તુગતજ પોતે આણેલી બધી ભેટો તેને નિવેદન કરી ૨૭૮ તે ભેટ જોઈને અલપખાન અત્યંત પ્રમત્ર થયો તેણે ઢહુ કે, અહો ! આજે તો તે મને પુણ્ડળ ભેટ ધગી છે તું નિત્ય માગી આજા પાળનાગે હોવાથી મને વણો જ પ્રિય છે, અને તને અહીં આવવા માટે કદી પણ મનાઈ કવવામા આવતી નથી, તો હે મિત્ર ! આ મમથે તારે આવવાનું કાગણુ શુ છે તે મને ઢહે ૨૭૯-૨૮૦ પછી સમગ્રિહે પ્રણામ ઢગીને ઢહુ કે, હે પ્રભુ ! જો તમે પ્રસન્ન થયા હો અને માડ માગેલુ જો તમે આપો તો મારે માડ મનવાંછિત કર્કઠ માગનુ છે " ૨૮૧ ત્યારે સુજો બોલ્યો - " હે સમગ્ર ! તારા ઢગતા મારો પુત્ર પણ મને પ્રિય નથી માટે તારી ઢચ્છા હોય તે તું માગી લે, તેમા વિચાર કર મા ' ૨૮૨ પછી માનુકેષ્ઠ સમગ્રિહે વિનતિ ઢગી કે, હે સ્વામિન ! હાલમા ગતુજયપર્વત ઉપગ્ના તીર્થોનો તમાગ મૈન્યોએ નાશ કર્યો છે આ તીર્થ જો હયાતીમાં હોય તો મમત્ર હિદુઓ ધર્મનિમિત્તે ત્યાંની યાત્રા કરે છે અને પોતાના ધનનો તે સ્થળે ઉપયોગ કરે છે ૨૮૩-૨૮૪ વળી તમારી હિદુ પ્રત્ન

પ્રસ્તાવ ૩

ત્યા જઈને બીચારાં ગરીબ મનુષ્યોને બોલન વગેરે આપીને તેમજ બીજી જે દ્રાઈ ઈચ્છા હોય તે સર્વ પૂર્ણ કરીને તેઓને પ્રસન્ન કરે છે. ૨૮૫ માટે જો તમે આજ્ઞા આપો તો હું તેનો ઉદ્ધાર કરાવું. આ તીર્થનો પ્રથમ નાશ કરીને તેમજ પાછી તેની પ્રવૃત્તિ કરીને તમેજ એના નવીન વિધાતા બનો. ” ૨૮૬ આ સાંભળી અલપખાન પણ સમર ઉપર પ્રસન્ન થયો. તેણે કહ્યું કે, હું તારા પર પ્રસન્ન થયો છું, ભલે, તું તારી ઇચ્છામાં આવે તેમ કર. ” ૨૮૭ તે પછી ફરી પણ સમરસિંહે કહ્યું કે, હે સ્વામિન! જો તમે પ્રસન્ન થયા હો તો એને માટે એક પ્રમાણપત્ર (પરવાનો) લખી આપો, જેથી માફ આ કાર્ય નિર્વિધને પૂર્ણ થાય. ૨૮૮ આ સાંભળી ગૂજરાત ભૂમિના અધિપતિ અલપખાને પોતાના વડા પ્રધાન બહિરામખાનને સમરસિંહ માટે પરવાનો લખી આપવાની આજ્ઞા કરી. ૨૮૯ તેણે પણ સાધુ સમરસિંહ પોતાને પ્રાણ કરતાં પણ અધિક પ્રિય હોવાથી તે આજ્ઞા ચતાંજ પરવાનો લખી આપવામાં ઘણીજ ખુશી બતાવી. ૨૯૦ પછી તેણે પોતાની ઓશીસમાં જઈને રાજની આજ્ઞા પ્રમાણે સત્વર અત્યંત માનપૂર્વક સમરસિંહને પરવાનો લખી આપ્યો. ૨૯૧ અને તે પરવાનો સાથે લઈ બહિરામ સમરસિંહની સાથે આદરપૂર્વક અલપખાનની પાસે આવ્યો. ૨૯૨ અલપખાને પણ તે પરવાનો હાથમાં લઈને વાંચી જોયો અને પછી તેણે પોતેજ ફરીથી બહિરામખાનને કહ્યું કે, મસ્તકના ટોપ સહિત એક સુવર્ણની તસરીફા જે મણિ તથા મોતીઓથી ભરેલી હોય તેને સત્વર આપણા ખજાનામાંથી લાવી આપો. ૨૯૩-૨૯૪ પછી બહિરામે ખજાનામાંથી તે તસરીફા લાવીને અલપખાનના હાથમાં આપી એટલે તેણે પોતેજ પાનતું બીકું તેમજ પરવાનો સમરસિંહના હાથમાં સોંપીને તે તસરીફા પણ તેને અર્પણ કરી અને કહ્યું કે, હે સાધુ! નિર્ભય થઈને તું તારું મન-

અલપખાન પાસેથી તીર્થોદ્ધારનું ફરમાન મેળવ્યું

વાંચિત સિદ્ધ કરૂં ૨૯૫-૨૯૬ પછી શુદ્ધિમાં બૃહસ્પતિ મમાન સાધુ સમરમિહે તેને પ્રણામ કરીને હર્ષથી તમરીફા લઇ લીધી અને અત્યંત આનંદપૂર્વક તેને તથા મસ્તકના ટોપને પહેરી લીધાં. વળી પગવાનાને મસ્તક પર મૂકીને તેણે કહ્યું કે પ્રમાણપત્રરૂપી સિદ્ધ મારી પામે છે, તેથી મને દુષ્ટ લોકો તરફથી અને મર્મર્થ પુરુષોથી પણ ક્યાય હાથ નથી ૨૯૭-૨૯૮ મેં તમારી કૃપારૂપી અડગ વહાણુ પ્રાપ્ત કર્યું છે, તેથી જલદી માગ કાર્યરૂપી મમુદના પાગને હું પહોંચી જઈશ ” ૩૦૦ ત્યાં પછી બીજો ઉચ્ચ શ્રવા હોયની, તેવો એક વોડો મગાનીને શ્રીમાને અલપખાને માધુ સમગમિહને અર્પણ કર્યો, ૩૦૧ એટલે બહિરામે અલપખાનની આજ્ઞાથી સમગમિહને તેને ઘેર લઇ જવા માટે ઘોડાપર ચઢાવી દીધો, અને પોતે પણ તેની સાથેજ ચાલ્યો ૩૦૨ તે વેળા વાદિત્રો વાગવા લાગ્યા, સ્તુતિપાઠકો સ્તુતિઓ લલુવા લાગ્યા, ગજમાર્ગમાં નગગના લોકો તથા ગાજ્યના અધિકારીઓ ચોતરફ સમગમિહની પ્રશંસા કરવા લાગ્યા, નગરની સ્ત્રીઓ ચંદન તથા અક્ષતથી તેને વધાવવા લાગી અને સઘના મુખ્ય પુરુષો મનમાં ઉત્કંઠિત થઇને તેની મામા આવ્યા પછી પોતાની સ્ત્રીઓએ મગલાચાર કર્યા એટલે સમરમિહે પોતાના નિવાસસ્થાનમાં પ્રવેશ કર્યો ૩૦૩-૩૦૪ તેણે પોતાના બાધવની પેઠે પોતાને પ્રેમ આવેલા પ્રધાન બહિરામને જાતજાતની ભેટો આપીને પ્રમત્ત કર્યા અને પછી તેને ગજ આપી ૩૦૬ પછી પોતે શ્રીસિદ્ધમુર્તિને વંદન કરવાની ઇચ્છાથી નગગના લોકોની માથે પૌષ્પશાળામાં ગયો ૩૦૭ ત્યાં ગુરુ મહારાજના ચગણુમાં વંદન કરી પ્રથમ આશીર્વાચન મેળવ્યું અને પછી તીર્થનેા ઉદ્ધાર કરવા માટે જે પોતાને પગવાનો મળ્યો હતો તે વાત ગુરુને નિવેદન કરી ૩૦૮ ત્યારે ગુરુએ કહ્યું કે, તારૂં લાભ અરેખ્ય ઉત્તમ પ્રકારે જાત્રત છે કેમકે, દેવોના દેવી અલપખાને

પ્રસ્તાવ ૩.

પણ આ કાર્યમાં તને સંમતિ આપી છે:૩૦૯ માટે હે સાધુ ! તીર્થનો ઉદ્ધાર કરવામાં હવે તું સત્વર ઉદ્યમ કર. અમે તને ધર્મલાલ આપીએ છીએ, તેના પ્રભાવથી તારી કાર્યશિદ્ધિ નિર્વિલંબે સફળ થાઓ.' ૩૧૦

તે પછી સમરસિંહે કહ્યું કે, શ્રીવસ્તુપાલ મંત્રીએ મંમાણુ પર્વતની એક શિલા પૂર્વે આગેલી છે અને તે શિલાને તેમણે પોતેજ ભોંયરામાં મુકી રાખી છે, જે હજી પણ અખંડપણે હયાત છે; તો હે પ્રભુ ! તેમાંથીજ એક નવી પ્રતિમા તૈયાર કરવામાં આવે તો કેમ ? ૩૧૧-૩૧૨ પછી સૂરિએ પણ પુણ્યશાળી દેશલને પોતાની પાસે બોલાવ્યો અને તેને તથા તેના પુત્રને આદરપૂર્વક કહ્યું કે:-૩૧૩ પૂર્વે મંત્રી વસ્તુપાલ જે મંમાણુ શિલા લાવ્યા હતા તે હાલમાં સંઘના તાબામાં છે; માટે ચારે પ્રકારના સંઘની સંમતિ લઈને તેમાંથી એક પ્રતિમા કરાવીને તેની મૂળનાયક તરીકે શત્રુંજય ઉપર પ્રતિષ્ઠા કરી શકાય. ૩૧૪-૩૧૫ વળી એવો નિયમ છે કે, સર્વ પ્રકારનાં ધર્મકાર્ય હમેશાં સંઘની સંમતિથીજ કરવાં, કેમકે તેથી તે સફળ થાય છે અને વિશેષે કરી આવા ધર્મકાર્યમાં તો આવું જોવાય છે. ૩૧૬ ગુરુની એ વાણી સાંભળીને દેશલે તથા સમરે તેમ કરવા કબુલ કર્યું અને ભવિષ્યના કાર્યનો વિચાર કરવામાં ઉત્કંઠિત થઈને પ્રસન્ન ચિત્તે તેઓ પોતાને ઘેર ગયા. ૩૧૭

તૃતીય પ્રસ્તાવ સમાપ્ત.

પ્રરતાવ ૪

તીર્થોદ્ધાર માટે મધની અનુમતિ

અયાન્યદા મુદા યુક્ત સમસ્તાન્ દ્વરિપુગધાન્ ।
ઉપાસકાન્ સઘમુખ્યાનાપિ સાધુરમીલયત્ ॥ ૧ ॥

દવે એક દિવસે સમરસિદ્ધે મોટા મોટા મમત્ર આચાર્યોને તથા
મધના મુખ્ય મુખ્ય શ્રાવકોને એક મથળે એકઠા કર્યા ૧ અને શ્રીમાન
અગ્નિદેવિ ભગવાનના મહિમા તે મમત્ર મધને ભક્તિપૂર્વક વધા-
યોમ્ય ગીતે બેમાડ્યો ૨ પછી તેઓને પ્રણામ કરી, બે દાય જોડી
મમરસિદ્ધે કર્યું કે, આ મમત્ર મધ માગી એક વિનંતિને સત્ત્વમાં
લેશે એમ હું ઇચ્છુ છું તમે જાણો છો કે દક્ષિણાળની પ્રજાગતાને
હીમે મેન્હેઓ શ્રીગનુજ્ય તીર્થનાયકનો તાલમાં નાચ કર્યો છે

પ્રસ્તાવ ૪

કેમકે કલિકાળ એ ધર્મનો સદા વૈરી જ છે. ૩-૪ આ તીર્થમાં તીર્થનાયકનો ઉચ્છેદ થતાં શ્રાવણના સર્વ ધર્મો પણ પૃથ્વી પર જાણે અસ્ત થયા હોય તેમ જણાય છે.^૫ તમે વિચાર કરો કે આવા તીર્થનો જો વિચ્છેદ થાય તો દ્રવ્યસ્તવના અધિકારી ભાવયુક્ત શ્રાવણ દ્રવ્ય-સ્તવનું આરાધન કેવી રીતે કરશે? શાસ્ત્ર કહે છે કે ધર્મના ચાર પ્રકારમાં ભાવનાનું મુખ્ય સ્થાન છે, અને તેના કરતાં મોક્ષરૂપ વૃક્ષને વૃદ્ધિ પમાડવામાં જળસમાન પ્રભાવના વધારે ઈષ્ટ છે.^૭ આ પ્રભાવના યાત્રામાં થઈ શકે છે અને યાત્રા જો તીર્થનાયક હોય તોજ સંભવે છે, માટે સંધ મને અનુગ્રા આપે તો હું આ તીર્થ ઉપર તીર્થનાયકની પ્રતિષ્ઠા કરાવું.^૮ મંત્રી વસ્તુપાલે મંમાણુ-ખાણુથી જો એક શિલા આણેલી છે તે હાલમાં એક ભોંયરામાં અખંડ પડી રહી છે અને તે શિલાને મંત્રીએ સંધના રક્ષણ તળેજ મૂકી છે, માટે જો સંધની આજ્ઞા હોય તો તે શિલામાંથી એક મૂળનાયકની પ્રતિમા હું ધડાવું અથવા ખીજી કલહી મંગાવી ધડાવું. ? ”૯-૧૦

સમરસિંહના એ વચન ઉપર આચાર્ય મહારાજનેએ તથા સંધપતિ શ્રાવણનેએ પણ માંહોમાંહે પ્રથમ વિચાર ચલાવ્યો અને પછી તેઓએ આ પ્રમાણે કહ્યું: ^{૧૧-૧૨} હે સાધુ સમરસિંહ ! આજકાલ કલિકાળની લય-કર ઉજ્જ્વલતાથી આ સમગ્ર જગત અત્યંત તપી રહ્યું છે-સંતાપ પામી રહ્યું છે, પણ તેમાં તું એકજ અમૃતના એક તળાવ જેવો શાભે છે.^{૧૨} કેમકે આ કળિયુગના દાનવ સૈન્યોથી જો દેવોનો વિનાશ થયો છે અને જેઓ ગતપ્રાણ થયા છે તેઓને પણ પોતાની શક્તિથી સજીવન કરવાને તું ઇચ્છે છે.^{૧૩} હે સાધુ ! આવા હેતુથીજ દેશલ પુણ્યશાળીઓમાં મુખ્ય કહેવાય છે. કેમકે આવા કલિકાળમાં પણ તીર્થના ઉદ્ધાર કરવાની ઇચ્છાવાળો પુત્ર તેને ત્યાં વિરાજે છે.^{૧૪} તું કહે છે તેમ મંમાણુપર્વતની શિલા જો કે છે, તો પણ તે કેવળ રત્ન-

બિંબ માટે ફેલહી મંગાવવી

તુલ્ય છે અને મંત્રીએ પૂર્વે પુષ્કળ દ્રવ્ય ખર્ચાને તેને આણેલી છે ૧૫ હાલમાં તેવો સમય નથી કે જેથી શ્રીશત્રુજયના મંદિરમાં તેની પ્રતિમા કરાવી પ્રતિષ્ઠા કરી ચક્રાય કેમકે, કળિકાળ કૃતાંતના જેવો દૃષ્ટ છે અને તે રત્નોનો દૂધક અને છે ૧૬ માટે તે તો જેમ રાખવામાં આવી છે તેમજ બલે ગ્રહી, (હમણા તો) આગસન (આરસપહાણ)ની શિલામાંથીજ નવી પ્રતિમા તૈયાર કરાવ ૧૭ સધની એ આગા સાબણીને સમરગિહે ભરતક ઉપર હાથ જોડીને જાણે પોતાના ભાગ્યરૂપી ગૃહના દ્વારમાં તોગણુ બાધતો હોય તેમ સધ પ્રત્યે કહ્યું કે, ૧૮ “ મારે મધની આગા સર્વથા માન્ય છે કેમકે જિનેશ્વરને પણ મવનો આદેશ પ્રમાણુ હોય છે, તો પછી માગ જેવાને પ્રમાણુ હોય તેમાં શું આશ્ચર્ય છે ” ૧૯

બિંબ માટે ફેલહી મંગાવવી

પછી સધનો તે આદેગ પ્રાપ્ત કરીને તે પોતાને ઘેર ગયો અને દેશવતી આગળ તે મર્વ વૃત્તાત તેણે જણાવ્યો ૨૦ દેશવે પણ મધની આગા માન્ય કરી, જેવી સમરે આગસન ખાણુમાંથી જિનપ્રતિમા માટે શિવા લાવવા માટે પોતાની આગા પાળનાગ કેટલા એક પુરુષોને રવાના કર્યા ૨૧ એ પુરુષો સમગ્રગિહે લખી આપેલી આગમન ખાણુના ગ્વામી ઉપગની યોગ્ય વિગ્રહિ સાથે લખને તેમજ પુષ્કળ મોટા લેખને હર્ષથી તે તરફ આલી નીકળ્યા ૨૨ તેઓ, ઉત્માહરૂપ રથમાં બેસી એ દેશના ગાળથી આગ્રિત ત્રિસગમપુર નામના નગરમાં તરકાળ જઈ પહોંચ્યા ૨૩ ત્યાં મહીપાલદેવ નામે ગાળ ગાળ્ય કરતો હતો, તેણે જન્મથી આરબીનેજ માસ, મદિગ કે વિજયા (ભાગ)નું બક્ષણુ કર્યું ન હતું, તેમજ પોતાના દેશમાં પણ તેણે પ્રજામાં તેનો પ્રચાર અટકાવ્યો હતો ૨૪ તે પોતાના જીવની પેઠે ત્રમ જીવનો પણ કદી વધ કરતો ન હતો, અને તેના ગાળ્યમાં જીવ-

પ્રસ્તાવ ૪

હિંસાનો બોધ આપનાર કોઈ મનુષ્ય ટકી શકતો ન હતો. ૨૫ વળી તેની આજ્ઞાથી રાજ્યમાં કોઈ પણ મનુષ્ય, બકરો, પાડો કે જૂ જૂવા હલકા પ્રાણીનો પણ વધ કરી શકતું ન હતું, અને (માંકડનો નાશ કરવા માટે) ગોદડાં-ગાદલાંને પણ તાપમાં રાખી શકતું ન હતું. ૨૬ તેના રાજ્યમાં જીગાર રમવાને ઠેકાણે પણ પાસા જેલનારા જીગારીઓ “ હું આને મારું છું ” આવી વાણી કદી બોલી શકતા ન હતા (તે પછી પ્રજાઓમાં તે એવી વાણી હોયજ ક્યાંથી ?) ૨૭ તેના ઘોડાઓ પણ હમેશાં ગાળેલું પાણી પીતા હતા, માત્ર ફેટલા એક સાધુઓજ પાંચ છ (રાગાદિ કપાયો)નો નાશ કરનારા હતા. અર્થાત તેના રાજ્યમાં અહિંસાનુંજ પ્રાધાન્ય હતું અને સાધુઓ પણ ચારિત્ર્યવાન હતા. ૨૮ વળી તે રાજ્ય દિવસમાં સદા એક વખતજ ભોજન કરતો હતો, તે શૈવધર્મો હતો છતાં પણ તેની બુદ્ધિ જૈનધર્મમાં દઢ હતી. ૨૯ તે પોતાની પ્રજાનું એવા પ્રકારે પાલન કરતો હતો કે જેથી તેની ખ્યાતિ “ આ નવો કુમારપાળ છે ” એવી જગતમાં પ્રસિદ્ધ થઈ હતી. ૩૦ એનો મુખ્ય મંત્રી સમુદ્રના જેવો ગંભીર પ્રકૃતિવાળો હતો. તેનું નામ પાતાક હતું. માત્ર આશ્ચર્ય એજ હતું કે સમુદ્ર જેમ દોષાકર (ચંદ્રમા) ઉપર પ્રીતિ રાખનારો છે તેમ એ મંત્રી દોષાકર (દોષોના સમુદાય) ઉપર પ્રીતિ રાખનારો ન હતો. ૩૧ સમરસિંહે મોકલેલાં માણસો વિજ્ઞપ્તિ તથા ભેટણાં સાથે લઈને શ્રીમહીપાલદેવને મળવા માટે ગયા. ૩૨ તેઓએ રાણા મહીપાલદેવની આગળ જઈને પ્રણામ કર્યા અને ભેટ અર્પણ કરીને સમરસિંહનો વિજ્ઞપ્તિપત્ર પણ નિવેદન કર્યો. ૩૩ એટલે પુરતજ રાણાશ્રીની આજ્ઞાથી મુખ્ય મંત્રીએ વિજ્ઞપ્તિપત્ર હાથમાં લીધો અને ઉચ્ચ સ્વરે વાંચી સંભળાવ્યો. ૩૪ તે પછી શ્રીમહીપાલરાણાએ તે પત્રનો અર્થ જાણીને પોતાને ઈન્દ્રની લક્ષ્મી પ્રાપ્ત

બિંબ માટે ફલહી મંગાવવી

યદ્ય હોય તેમ મનમાં હર્ષ પામીને આ પ્રમાણે કહ્યું —૪૫ “ ખરેખર, આ સમગ્રસિદ્ધને ધન્ય છે અને તેનો જન્મ પણ મફત છે. કેમકે આ કળિકાળમાં પણ તેની બુદ્ધિ મત્યયુગને અનુમંગનારી છે. ૪૬ તેમજ મને પોતાને પણ ધન્ય છે, કે જેના તાળામા આરામથી પત્યગ્ની ખાણુ છે જો આ ખાણુ માગ તાળામા ન હત તો આવા પ્રમગે માફ રમગણ પણ દોણ કગત ૧૪૭ હે પાતાક મત્રી! સાધુ સમગ્રમિહ તરફથી આવેલી આ ભેટને તમે પાછી આપી દો કેમકે આવા ધાર્મિક કાર્યમા આપણાથી ધન કેમ લેવાય ૧૪૮ ધર્મનું તો ધન, પરિવાર તથા શ્રવિત સુદ્ધ અર્પણ કરીને પણ ઉપાર્જન કરવામા આવે છે, તેજ ધર્મને માત્ર આવી ભેટથી આપણે વ્યર્થ કેમ ગુમાવવો જોઈએ ? ૪૯ આપણી ખાણુમાથી પ્રતિમા માટે પાટો ત્રહણ કરનાર પાસેથી જે રાખનો કર લેવાય છે પરંતુ હવે એ કરનો પણ હું ત્યાગ કરૂ છુ ૪૦ ઝોટલુંજ નહિ પણ આ ત્યાગ કરવામાં જે કંઈ જોઈએ તે મર્વમા હું પોતે સદાય ડગીશ અને તેથી આ કાર્યનો પુણ્ય લાગ મને પણ પ્રાપ્ત થશે ” ૪૧ એમ કહી તે ગજ સમરસિદ્ધના માણસોને તથા પાતાક મત્રીને માથે લઈ આગમણની ખાણુ ઉપર ગયો ૪૨ ત્યા જઈને તેણે આરામણની પાટો કાઢનાગ મર્વ કારીગરોને પોતાની પાસે બોલાવ્યા અને સન્માન-પૂર્વક પ્રતિમા માટે શિલા કઢાવવાના મૂલ્યની આકણી કરાવી ૪૩ તે વેળા કારીગરોએ પોતાની ઇચ્છાનુસાર જે દ્રવ્યની માગણી કરી તેના કરતા પણ અધિક દ્રવ્ય આપવાની મહીપાલ ગજએ ખુશી બતાવી ૪૪ તે પછી શુભ વારે, શુભ મુહૂર્તે અને શુભ નક્ષત્રે મહીપાલ ગજએ ખાણુની પ્રથમ પૂજા કરીને બિંબમાટેની શિલા કઢાવવાનો આગ લ કર્યો ૪૫ તે વખતે સમરસિદ્ધના માણસોએ પણ બોજન, સુવર્ણના અલકારો, વસ્ત્ર તથા તાળલ (પાન બીડા) વગેરે આપીને કારીગરોને

સમગ્ર યાચકોને પણ પુષ્કળ દાન આપી તેણે સંતોષ્યા. ૭૧ એ પ્રમાણે વધામણું કરીને દેશલે સંઘ આગળ એ હાથ બેઠી આવી વિનંતિ કરી કે, ૭૨ સંઘના આદેશની કૃપાથી મૂળનાયકની મૂર્તિ માટે એક નિર્દોષ શિલાપાટ તૈયાર થઈ ગઈ છે. ૭૩ માટે તેમાંથી હું પ્રતિમા કરાવું કે વસ્તુપાત્ર મંત્રીએ આણેલી શિલામાંથી કરાવું? આ વિષે સંઘ ફરી મારા પર કૃપા કરીને મને આજ્ઞા આપે. ૭૪ તે સાંભળી સંઘે પ્રથમ જે પ્રમાણે કહ્યું હતું તેજ પ્રમાણે કહ્યું. કેમકે સજ્જનોનું વચન પત્થર ઉપરની રેખાની પેઠે કદી અન્યથા થતું નથી- બદલાતું નથી. ૭૫ તે સમયે સંઘના આગેવાન પુરુષોએ સમરસિંહને કહ્યું કે, હે સાધુ! શત્રુંજય ઉપરનાં સર્વ દેવમંદિરોનો ઉદ્ધાર કરાવે બેઠાં. ૭૬ કેમકે, મ્લેચ્છ લોકોએ મુખ્ય દેરાસરનો તો નાશ કર્યો છે, પણ તેની આસપાસ રહેલી સર્વ દેહરીઓ સુદ્ધાંતો પણ નાશ કર્યો છે. ૭૭ માટે આપણે બધાય આ પુણ્યકર્મની વહેંચણી કરી લઈએ અને સમસ્ત સંઘ તે કર્મ કરવા માટે સર્વને સૂચના આપે. ૭૮ આ સાંભળી તેઓમાં કોઈ એક પુણ્યવાન પુરુષ બોલી ઉઠ્યો કે, શત્રુંજય ઉપરના મુખ્ય દેરાસરનો હું ઉદ્ધાર કરાવીશ, માટે સંઘ તે વિષે મને અનુમતિ આપે. ૭૯ ત્યારે સંઘ બોલ્યો:—“જે પુરુષ પ્રતિમા કરાવનારો છે તેજ મુખ્ય દેરાસરનો ઉદ્ધાર પણ લલે કરાવે, કેમકે જેનું ભોજન હોય તેનુંજ પાન ખીકું તે ચોગ્ય ગણાય. ૮૦ આ વાતનો એ પ્રમાણેજ નિર્ણય થયો. તે પછી સંઘે તે તે ધર્મકૃત્યની કેટલાએક મુખ્ય પુરુષોને વહેંચણી કરી આપી. ૮૧ અને પછી સર્વેએ સંઘને તથા સંઘના વચનને પ્રમાણ કરીને પોતપોતાને સોંપવામાં આવેલાં કાર્ય કરવામાં ઉત્સાહ બતાવ્યો ને સૌ સૌને ઘેર ગયા. ૮૨ સાધુ દેશલ પણ પ્રભુના આદેશની પેઠે સંઘના તે આદેશને પ્રાપ્ત કરી કેવળ આનંદમય

બિંબ માટે ફેલહી મગાવવી

બની રહ્યો ૮૪ તેણે ફરી પણ પાતાક મત્રી પામે કેટલુંક ધન તથા સેવકોને રવાના કર્યા કેમકે તેવા કાર્યનો આરભ કરીને ટ્યો પુરૂષ ધનના અર્ચની ગણતરી કરે ૧૮૪ બીજી તરફ પાતાક મત્રીએ પણ ન્યારે તે નિર્દોષ શિક્ષાપાટ ખાણુમાથી નીકળી ત્યારે, ડારીગરોને સુવર્ણના કકણુ તથા વસ્ત્ર વગેરેના દાન આપીને સતોધ્યા ૮૫ ગળ મહીપાલ પણ તે બિંબશિક્ષાને નીજોલી માલજાને તેને વધાવવા માટે આનંદપૂર્વક પોતાના નગરમાથી તે ખાણુ ઉપર આવ્યો ૮૬ તેણે તો પ્રત્યક્ષ લગવાન નીકળ્યા હોય તેમ માની લકને ડસ્તુરી, કપૂર તથા પુષ્પો વગેરેથી તે શિક્ષાપાટનુ પૂજન કર્યું ૮૭ મોટા મોટા દાનો આવ્યા, નૃત્ય તથા મગીતનો આગલ કરાવ્યો, એટલા મળેલા લોકોને પાનપીઠા અર્પણુ કર્યા અને તે નિમિત્તે મોટો ઉત્સવ કરાવ્યો ૮૮ તે પછી ડારીગરોદ્વારા તે શિક્ષાપાટને ગળએ ખાણુ ઉપરથી નીચે ઉતારવી અને આગમણુમા તેનો પ્રવેશમહોત્સવ કરાવ્યો ૮૯ તે મમયે આગમણુની પાસે આવેલા ગામડાઓમાથી અનેક ભાવિક લોકો ત્યા આવ્યા હતા અને તે શિક્ષાપાટની ડપૂર પૂષ્પ વગેરેથી પૂજા કરી ગલા હતા ૯૦ બીજા આવકોએ પણ ગીત ગાન કરીને, મહા ગભીર શબ્દોવાળા વાદિત્રો વગડાવીને તથા હર્ષના કાલાહલો કરીને મર્વ પ્રદેશને ફેવળ ગળદમય કરી મૂક્યો હતો ૯૧ તે પછી પાતાક મત્રીને સર્વ યોગ્ય લતામણુ ઢરીને ગળ મહીપાલ-દેવ પોતાના નગરમા ગયો અને મત્રી પાતાક મોટા એક ગથઉપર તે શિક્ષાને ચઢાવીને પર્વત ઉપરથી નીચે ઉતારવી તે વખતે તેના આગળ પાછળના માર્ગમા અનેક પુષ્પો વળગેલા હતા, મળવાન ઘોળા બળતે તેને ખેચી ગલા હતા, માર્ગમા પગલે પગલે કાદાળા વાળા માણુસો (ખાડા-ખડીયાવાળી જમીનને) ખોદી ગલા હતા અને ગથના બન્ને પૈડાઓની ધરીઓ ઉપર અવિચ્છિન્ન રીતે

તેલની ધારાઓ પાડવામાં આવતી હતી. આ રીતે મોટા આરંભથી તે શિક્ષાપાટને મંત્રીએ ઉતરાવી. ૯૨-૯૪ એ મહાન રથ કુમારસેના નામના ગામના ઉપવનની સપાટ જમીન પર જ્યારે આવ્યો ત્યારે ત્યાંથી લગાર પણ આગળ ચાલ્યો નહિ. ૯૫ તે સમયે ત્રિસંગમપુર વગેરે સ્થાનોમાં રહેનારા સંધે ત્યાં આવીને અન્યોન્યની સ્પર્ધાપૂર્વક મોટાં ઉત્સવો કરાવ્યા. ૯૬ બીજી તરફથી મંત્રીએ પાટણ નગર તરફ એક માણસને મોકલીને સાધુને ખબર કહેવરાવી કે, પ્રતિમા માટેની શિક્ષાપાટ કુમારસેના ગામ સુધી આવી પહોંચી છે. ૯૭ આ સાંભળીને સમરસિંહ પણ મેઘનેા ધ્વનિ સાંભળીને જેમ મયૂર પ્રસન્ન થાય તેમ પ્રસન્ન થયો. ૯૮ પછી તેણે ઉત્તમ બળદો લાવવા માટે પ્રત્યેક ગામે પોતાનાં માણસો મોકલી દીધાં, ને માણસોએ પણ સર્વ ઠેકાણે તપાસ કરવા માંડી. ૯૯ ત્યારે પોતપોતાના ગામમાં જેને બળવાન બળદો હતા તેને લઈને સર્વ લોક સમરસાધુ પાસે આવવા લાગ્યા. ૧૦૦ તેઓમાં કેટલાએક ખેડુતો હતા, કેટલાએક રજપૂતો હતા, કેટલાએક બ્રાહ્મણો હતા અને કેટલાએક શ્રાવકો હતા. તેઓ સર્વે અત્યંત સ્પર્ધાપૂર્વક પોતપોતાના બળદોને સમરસિંહ પાસે મૂકતા હતા. ૧૦૧ સાધુ સમરસિંહ પણ તે બળદોની ઘણી મોટી કીંમત આપતો હતો. તે જોઈને કેટલાએક મિથ્યાદષ્ટિ મનુષ્યો પણ આ પ્રમાણે કહેતા હતા:- ૧૦૨ અહો ! ધન્ય છે આ ગૂર્જર-ભૂમિને, જેમાં ધર્મમંદિરના સૂત્રને ધારણ કરનારો સાધુશ્રેષ્ઠ સમરસિંહ રહે છે. ૧૦૩ જે આ સમરસિંહ નહતો તો આજકાલના સમયમાં મ્લેચ્છોએ નાશ પમાડેલા શત્રુંજય મહાતીર્થનો ઉદ્ધાર કેમ થાત? ૧૦૪ અહો ! ધન્ય છે સમરસિંહની માતાને, જેણીએ રોહણાચળની ભૂમિ જેમ રત્નને જન્મ આપે છે તેમ, જગતના ભૂષણરૂપ સમરસિંહ પુત્રને જન્મ આપ્યો છે. ૧૦૫ તેમજ ધન્ય છે સમરસિંહના પિતાને

બિબ્લ માટે ફેલહીનું મંગાવવું

કે જેણે આવા પુત્રને ઉત્પન્ન કર્યો છે કેમકે આ કળિત્રાળ રૂપ દૂવામાં
 હુબી જતા ધર્મનો (આ સમગ્રમિહે) ઉદ્ધાર કર્યો છે ૧૦૭
 ખરેખર લોકોત્તર અગ્નિવાળા આ સમગ્રસિદ્ધના દર્શન કરીને આપણે
 આ મમયે કૃતાર્થ થયા છીએ કેમકે મત્પુરુષોનું દર્શન સર્વને પવિત્ર
 કરનાર હોય છે ૧૦૮ હે સમગ્રસિદ્ધ આ ધર્મદાર્યને માટે તમે આ
 બળને સ્વીકારો અને યોગ્યનો યોગ્ય દાર્યમાં ઉપયોગ થવા દો,
 તમે આ દાર્ય કરીને લોકમાં પ્રમિદ્ધ થાઓ ૧૦૯ વધુ મત્પથી પણ
 તમારૂં પ્રયોજન પ્રાપ્ત થાય તેમ નથી કાંઈ પણ માણુમ એક પોળાથી
 અગર ખરીદ કરતો નથી ૧૧૦ એ પ્રકારે મર્વ લોકોનું કંઠેનું માલ
 જાતે વિચારવેતા સમગ્રમિહે મનમાં વિચાર કરીને તુલતજ માગ
 સાગ વીશ બળને તેઓ પાસેથી ગ્રહણ કર્યા ૧૧૧ તે વખતે જેઓના
 બળને તેણે લીધા નહિ તેઓ જાણે શરમાયા હોય તેવા થઈ ગયા
 અને (ઇષ્ટ વસ્તુ નહિ મળવાથી) પાત્રકાની પેઠે નિગરા થયા
 ૧૧૨ મમરમિહે પણ તેઈ લીધું કે, જેઓના બળને તેણે લીધા ન
 હતા તેઓ ધણાજ શરમાઈ ગયા છે, જેથી તેણે અમૃત જેની મીઠી
 વાણીથી કંથુ કે હે મહાનુભાવો ! તમારે એક કરવો યોગ્ય નથી
 કેમકે તમે ધર્મ નિમિત્તે પોતાના બળને અદિ લાગ્યા તેથી તમે ધર્મજ
 ઉપાર્જન કર્યો છે ૧૧૩-૧૧૪ પ્રુદ્ય મ પાદન કરવામાં ભાવના એજ
 મુખ્ય દાગણ છે અને એ ભાવના તમાગમાં પગિપૂર્ણ છે વળી ગામ
 કહે છે કે, દાનદાતા મનુષ્યને જેટલું પ્રુદ્ય મળે છે તેટલુંજ પ્રુદ્ય
 દાનમાં અનુમોદન આપનાગને પણ મળે છે ૧૧૫ એમ કહીને
 સમગ્રમિહે, ભોજન પાન-બીડા વગેરે આપીને તેઓનું સન્માન કર્યું
 અને બળનેના તે તે સ્વામીઓને વેર જવા માટે રમ્મ આપી ૧૧૬
 પગી તેણે એક ગાડુ કેટલા એક બળદો તથા માર્ગમાં ઉપચાર

* આ સ્લોક ૬૭૬ અસ બદ્દ હોય તેમ લાગે છે

(૧૭૭)

કરવામાં તત્પર રહે તેવા પુરુષોને કુમારસેના ગામ તરફ મોકલી દીધા. ૧૧૭ પાતાક મંત્રી લોખંડથી જડેલા મજબૂત અને વિશાળ તે ગાડાને જોઈને જાણે મોટા એક રથ આવ્યો હોય તેમ માનીને અત્યંત આનંદ પામ્યો. ૧૧૮ પછી તે ગાડામાં તેઓએ શિક્ષાપાટને જેવી ચઢાવી કે તુરતજ તે (ગાડું) જાણે જીર્ણ હોય તેમ લાંગીને લુકો થઈ ગયું. ૧૧૯ તે જોઈ મંત્રી એક પામ્યો. તેણે ફરીથી ખીજું એક મજબૂત ગાડું સમરસિંહ પાસેથી મંગાવી લીધું. ૧૨૦ અને તે ગાડામાં પણ પેલી શિક્ષા જેવી ચઢાવી કે તુરતજ તે પણ લાંગી પડ્યું, અથવા ખરું છે કે દેવનો ભાર ઉપાડવાને કારણે સમર્થ થાય? ૧૨૧ તે પછી ફરીથી મંત્રીએ માણસો મોકલીને સમરસિંહને આવાત જણાવી અને તેણે પણ “નહિ કંટાળવું તે” લક્ષ્મીનું મૂળ છે” એમ માનીને ખીજું ગાડું મોકલી આપ્યું. ૧૨૨ પણ એ ગાડાનીયે એજ દશા થઈ. જેથી ચિંતાતુર થઈ મંત્રીએ માણસ મોકલીને સમરસિંહને ખબર આપી. ૧૨૩ ત્યારે એ વૃત્તાંત જાણીને સમરસિંહ ચિંતારૂપ લતાની જાળમાં સપડાયો અને વ્યાકુળ થયો. ૧૨૪ તેને ચિંતા થવા લાગી કે સર્વ પ્રદેશોમાં ઘણા તપાસ કરીને જે જે દુર્લભ ગાડાંઓ મેળવ્યાં હતાં તેઓ સર્વે જ્યારે લાંગી પડ્યા, ત્યારે હવે ખીજું ગાડું (જે ન લાંગે તેવું હોય તે) ક્યાંથી મેળવવું? ૧૨૫ આ શિક્ષા મોટા રથમાં આવતી નથી, ગાડાંઓમાં આવતી નથી તેમ પુરુષોની ખાંધ ઉપર પણ આવતી નથી, તો પછી મારા પિતાનો મનોરથ કેમ સફળ થશે? ૧૨૬ આ રીતે સાધુ સમરસિંહ ચિંતારૂપી સમુદ્રમાં ડુબકાં ખાતો હતો, અને તેમાં ડૂબી જવાનો જાણે ભય લાગ્યો હોય તેમ, તેના નેત્રમાંથી નિદ્રા પણ ચાલી ગઈ. ૧૨૭ પછી તેનું ચિત્ત ચિંતાને લીધે અત્યંત વ્યાકુળ બની ગયું ત્યારે શાસનદેવીએ પ્રત્યક્ષ

બિંબ માટે ફેલેલીનું મંગાવવું

૨૩૫માં આવીને કહ્યું કે, તુ ખેડક મા ઝાઝા નામે ગામમા જે એક દેવી છે તેની યાત્રા માટે એક ગાકુ ડરાવવામા આવ્યું છે તે દેવતાથી અધિષ્ઠિત છે અને મજબૂત છે ૧૨૮-૧૨૯ એટલું જ નહિ પણ યાત્રા વખતે પચામ માણુમે તેના ઉપર બેમે છે તો પણ તે ગાકુ બે દાશ જેટલે અંતરે જોડેલા માત્ર બે બળદો વડે ચાલ્યું જાય છે. ૧૩૦ આ ગાકુ પોતાના ભક્તને ઉપદેશ કરીને દેવી પોતે તને આપરો, જેથી તારો મનોગ્ધ સિદ્ધ થશે ૧૩૧ શામન દેવીનું આ વચન મંલિણી સમગસિદ્ધ પોતાના આત્માને જગતમાં સર્વાધિક માનવા લાગ્યો અથવા માર્ગભ્રષ્ટ થયેલો-માર્ગે ભૂલો પડેલો ક્યો મનુષ્ય દરી માર્ગમાં આવીને આનંદ ન પામે ૧ ૧૩૨ તેણે પ્રાતઃકાળમા પોતાના પિતા આગળ જઈને દેવીનો તે મર્વ આદેશ સ્વીકારી મળ્યાવ્યો એટલે તેના પિતા પણ દેવીના દર્શનથી પોતાના પુત્રને લાગ્યશાળી માનવા લાગ્યો ૧૩૩ તે પછી એ ગાકુ લાવવા માટે ગમગમિ હે તૈયારી કરી કે તેજ સમયે દેવીએ મોકલેલો દેવીનો એક પુખ્તરી તેની પામે આવ્યો અને જોલ્યો—“દેવીએ મને આજા સ્વીકારે કે સમગસિદ્ધ પામે જઈને તું કહે કે, માગ ગાકુ વડે સુખેથી તે શિના પોતાના ઇષ્ટ આત્માને જઈ પહોચશે, ૧૩૪-૧૩૫ માટે હું માણુ દેવીએ આપેલા આ ગાકુને તુ લાકા વિનાજ લઈ લે, દેવીની કૃપાથી તારા મર્વ મનોગ્ધો સિદ્ધ થશે ” ૧૩૬ માણુ સમગસિદ્ધ દેવીના તે ભક્તને વસ્ત્ર-અવકાશ વગેરે આપીને સારી રીતે સતોથો અને પછી ગાકુ માટે તેની સાથે પોતાના માણુમેને રવાના કર્યા ૧૩૭ તેઓ, દેવતાથી અધિષ્ઠિત અને મજબૂત એવું તે ગાકુ લઈને કુંભાગ્રસેના ગામમા જઈ પહોંચ્યા અને તે ગાકુ મત્રીને સુપ્રત કર્યું ૧૩૮ પછી મત્રી વગેરે સર્વ પુરુષોએ તે ગાકુને શિલાપાટની આગળના ભાગમા સજ્જ કર્યું અને તેના ઉપર એ શિલાપાટ જેવી ચઢાવવા માડી કે એની મેજેજ

તે ઉંચકાઈ રહી, - અને અતિ અલ્પ પ્રયાસે મંત્રીએ કારીગરો પાસે તે શિલાપાટને ગાડા ઉપર સુખેથી ચઢાવી દીધી. ૧૩૯-૧૪૦ તે વેળા રેતીના સમુદ્રરૂપ દુસ્તર માર્ગમાં સહેલાઈથી તરવા જવા માટે તે શિલાપાટે મજબૂત પાટીયામાંથી બનાવેલ તે ગાડારૂપ વહાણનો બાજુ આશ્રય કર્યો હોય તેમ લાગતું હતું. ૧૪૧ પછી મંત્રીશ્વર પાતાકે શુભ મુહૂર્તે તે ગાડામાં વીસ બળદો બેડી દીધા અને સો માણસો તેને વળગાડીને ત્યાંથી ચાલતું કર્યું. ૧૪૨ તેમજ પોતાના દેશના સીમાડા સુધી મોટા ઉત્સવપૂર્વક પોતે સાથે આવીને મંત્રી પાતાકે ત્યાંથી કર્યો. ૧૪૩ માર્ગમાં કોદાળીઓ વાળાં માણસો ખાડા ખડીયાઓ પૂરી દબને રસ્તો સપાટ કર્યો જતા હતા તેથી એ ગાડું દેવથી પ્રેરાયું હોય તેમ વેગથી આગળ ચાલવા માંડ્યું. ૧૪૪ માર્ગે જતાં ઠેક ઠેકાણે અને પગલે પગલે તે શિલાપાટનું લોકો પૂજન વંદન કરતા હતા અને એમ કરતાં કરતાં અનુક્રમે તે શિલાપાટ 'ખેરાલૂ' નામના નગર સમીપ આવી પહોંચી. ૧૪૫ જ્યારે તે શિલાપાટ ત્યાં આવી ત્યારે એ નગરમાં રહેનારા સંધે તેનું પૂજન કરીને તેનો પ્રવેશમહોત્સવ કર્યો. ૧૪૬ પછી બીજે દિવસે ત્યાંથી તે આગળ ચાલી અને કેટલેક દિવસે સુખેથી ભાંડુ ગામની સમીપ આવી પહોંચી. ૧૪૭ સાધુ દેશલે પોતાની એ શિલાપાટને ત્યાં સુધી આવેલી બાણી એટલે તે તથા તેને પુત્ર બન્ને જણુ તેનાં દર્શન કરવા માટે ઉત્કંઠિત બન્યા. ૧૪૮ અને તેજ સમયે શ્રી સિદ્ધસૂરીને તથા પાટણના સર્વ નાગર લોકને સાથે લઈ દેશલ ભાંડુગામ બાણી ગયો. ૧૪૯ ત્યાં જઈને તેણે બેયું કે શિલાપાટ અત્યંત શુદ્ધ છે અને ચંદ્રની કાંતિ સમાન ઉજ્જવળ છે, ત્યારે તેનાં નેત્રરૂપ ચંદ્રકાંત મણિમાંથી આનંદના અશ્રુઓ રૂપ અમૃત ગળી પડ્યું—શિલાપાટને જોઈને દેશલનાં નેત્રોમાંથી હર્ષાશ્રુ ગળી પડ્યાં ૧૫૦ અને તેનાં નેત્રો હર્ષથી પ્રકુલ

બિંબ માટે ફેલહી મંગાવવી

ચંદ્ર ગયા પછી તેણે કુકુમ, કપૂર તથા ચંદન વગેરેથી શિલાપાટની પૂજા કરી. ૧૫૧ તે વખતે હજારો ગવૈયાઓ તથા હજારો સ્તુતિ-પાઠકો ત્યાં એકઠા મળ્યા હતા, જેથી સમરસિદ્ધે પિતાની આજ્ઞા પ્રમાણે વસ્ત્ર વગેરે આપીને તેઓનું સન્માન કર્યું. ૧૫૨ બીજા લોકોએ પણ ચપો, આસોપાલવ, કેડો તથા બોરસળી-વગેરે પુષ્પોથી અત્યંત પ્રસન્નચિત્તે તે શિલાપાટનું પૂજન કર્યું. ૧૫૩ અને “ભવિષ્યદાળની વસ્તુમા ભૂતવદ્ ઉપચાર ચંદ્ર શકે છે” આવા વ્યાઘ્રણુ શાસ્ત્રના વચનને તેઓએ સત્ય કરી બતાવ્યું અને તે શિલાપાટને ભવિષ્યમા ચનાગા બિંબ માની માણસો પૂજવા લાગ્યા ૧૫૪વળી તે વખતે વાદિત્રોના ધ્વનિઓથી, ગીતગાનના શબ્દોથી અને લોકોના કાલાહલથી અત્યંત ગાજી રહેલી દિશાઓ જાણે દેશક્ષના શુભગાન કરતી હોય તેમ લાગતું હતું ૧૫૫વળી તે મમયે પાટણનગરમા તેવો કાઈ પણ બાળક, સુવાન કે વૃદ્ધ મનુષ્ય ન હતો, જેણે એ શિલાપાટના દર્શન કર્યા ન હોય સર્વ મનુષ્યો પણ એકી સાથે આનંદ પામીને સાધુ દેશક્ષને તથા તેના પુત્રને ધર્મોદ્ધારક તરીકે સ્તુતિપાઠકોની પેઠે ગતવી ગયા હતા ૧૫૬ પછી દેશક્ષે સર્વને સમાન રીતે ભોજન આપ્યું તથા પરમ હર્ષથી માધર્મિકોનું વાતમત્ય કર્યું ૧૫૭-૧૫૮તેમજ મર્મહારીગરોને, માર્ગ માફ કરનારાઓને, સાથે આવેલા બીજા માણસોને, બળગેને તથા મારયિઓને પણ સુવર્ણના અલંકાર વગેરે આપીને સતોષ્યા ૧૫૯પછી દેકેકોણે ભાટચાગોણે ગવાતી પોતાની શુભાવલીને માલગતા દેશક્ષે શિલાપાટને આગળ ચલાવી અને પોતે પોતાના શુરુ, કેટલાએક સ્તુતિ-પાઠકો તથા બીજા લોકોની સાથે પોતાને ઘેર આવ્યો ૧૬૦-૧૬૧ પેલી શિલાપાટ પણ દરેક ગામ, દરેક નગર તથા દરેક ગોડુગમા ચંદ્રને પાટણ તરફ ચાલવા લાગી અને માર્ગમા તે તે ગામ-નગરોના મધ્યે સ્પર્ધાપૂર્વક આવીને તેની પૂજા કરવા માંડી ૧૬૨ તે પછી એ શિલાપાટ જેમ જેમ આગળ ચાલવા માંડી તેમ તેમ તેના આ-

પ્રસ્તાવ ૪

ગળથી કલિયુગનો સમગ્રગો નાશ થતો ચાલ્યો. ૧૬૩ માર્ગમાં જતાં જ્યાં સપાટ પ્રદેશ આવતો હતો ત્યાં તેની પાછળ ચાલનારા લોકો ધારતા હતા કે હવે તો બે કોશ સુધી આ ગાડું દોડતું જશે, ૧૬૪ પરંતુ એ રથને દેવના પ્રતાપથી એક પગલું પણ તે ગાડું આગળ (વધારે) ચાલતું ન હતું અને જ્યાં વિપમ (ચડઉતર) માર્ગ આવતો હતો તેમજ રેતીથી ભરપૂર હોઇને ચઢતો માર્ગ જણાતો હતો ત્યાં તેની પાછળ ચાલનારા લોકો ધારતા હતા કે આ રથને તો એક કોશનો માર્ગ હોવા છતાં આ ગાડું લાગ્યે દશેક દિવસેજ આગળ નીકળશે, પણ તેવે રથને તો ચુનાની છોખધ જમીન ઉપર જેમ ગોળી દોડી જાય તેમ તે ગાડું અનાયાસે લગલગ ચાર કોશ જેટલું આગળ નીકળી જતું હતું. ૧૬૫-૧૬૮ એ રીતે માર્ગને કાપ્યે જતી અને લોકો વડે હંમેશાં પૂજતી તે શિલા શત્રુંજય પર્વતની તળેટીમાં જઈ પહોંચી. ૧૬૭

ફેલહીનું શત્રુંજય ઉપર ચઢાવવું.

તે વખતે પાદક્ષિપ્ત (પાલીતાણા) નગરનાં સંધે તેનો પ્રવેશમહોત્સવ કર્યો અને સાધુ દેશલના પરિવારે અવિચ્છિન્ન વધામણું કર્યું. ૧૭૦ તે પછી વધામણું કરનારા માણસોએ તેજ સમયે સાધુ દેશલ પાસે જઈને ખબર આપી કે, શિલાપાટ શત્રુંજય પર્વતની સમીપ જઈ પહોંચી છે. ૧૭૧ આ વાત સાંભળીને સાધુ દેશલે પણ તેજ સમયે, એ માણસોને ત્યાંથી પાછા મોકલીને સંદેશો કહાવ્યો કે, શિલાપાટને પર્વતની ઉપરના ભાગમાં ચઢાવી દો.” ૧૭૨ તેમજ સર્વ કળા જ્ઞાનમાં કુશળ ધરાવનારા સોળ કુશળ કારીગરોને પ્રતિમા ધડવા માટે પાટણમાંથી રવાના કર્યા. ૧૭૩ વળી જેને નવ સોરઠ દેશના અધિપતિ મંડલિક રા’ કાકા’ કહેતા હતા તે બ્રહ્મચંદ્રનામના મુનિને જૂનાગઢથી દેશલે માણસો મોકલીને સત્વર શત્રુંજય ઉપર તોડાવ્યા. ૧૭૪-૧૭૫ અદ્યપ્રજ્ઞાનરૂપ અધિકારથી

ખિંબનું ઘડવું

જવાયલા મનવાળાં લોકોને જ્ઞાન પ્રદાન અર્પણ કરવામાટે ચંદ્રના જેવા બાલચંદ્ર મુનિ પણ ત્યાં જન્મ પહોંચ્યા ૧૭૬ તેમણે કારીગરોદ્દાગ શિક્ષાપાટને ગાડા ઉપરથી ઉતારાની અને તેને કંઈક હલકી કુર્ચીને પર્વત ઉપર ચઢાવવાને યોગ્ય કરાવી ૧૭૭ તે પછી ખાલે ભાર ઉપાડનાગ યોગશી પુરોને દાન વગેરેથી પ્રસન્ન કરીને એકલા કર્યા ૧૭૮ એટલે તેઓએ યુક્તિથી લાકડીઓ દોઢા વગેરેથી શિક્ષાપાટને બાધી ખાલે ઉપાડનારા સર્વ પુરોના ખસા ઉપર મૂકી ૧૭૯ પછી તેઓ ઘણીજ ઝડપથી તેને પર્વત ઉપર ચઢાવવાને ચાલવા લાગ્યા અને માધુ દેશનની પવિત્ર કીર્તિને જાણે ઉપર લઈ જતા હોય તેમ જણાવા લાગ્યા ૧૮૦ જ્યારે સોજન કુવાનો સમય થયો હતો અને તેઓ ભુખ્યા થઈને જ્યાં વિત્રાતિ લેતા હતા ત્યાં માધુના માણુએ તેઓને યથેષ્ટ ભોજન આપતા હતા ૧૮૧ એ પ્રમાણે પગને પગને પૂજની તેમદાન શિક્ષાપાટ, ૭ દિવસે ઉપર ચઢી ગઈ ૧૮૨ પૂર્વે જાવડિએ ૭ મહિને પોતાનું તથા પોતાની સ્ત્રીનું શરીર ટેડની ટેડીને જ્યાં આદિનાથની પ્રતિમાને ચઢાવી હતી, ત્યાંજ માધુ દેશનની એ શિક્ષાપાટ દેવની દુપાવી માન ૭ દિવસેજ પહોંચી ગઈ ૧૮૩-૧૮૪

ખિંબનું ઘડવું

તે પછી ઉત્તમ લગીગગેએ દેવમદિના તોળણુદ્દાગના આગળના ભાગમા તે શિક્ષાપાટને ઘડવી થઈ ગઈ ૧૮૬ તે વખતે ટાકણાના આગાતથી ખિંબમાયો જે યજ્ઞ નીકળતો હતો તે પાપરૂપી હાથીને મિદની ગર્જના જેવો લયકર જણાતો હતો અને શિક્ષાપાટમાથી ટાકણાના આવાનથી ઉલ્લસવળ ગજલો નીકળતા હતા તેઓ પુરુષરૂપી દૂવના ગ્વગ્વ શીજ હોય તેવા જણાતા હતા ૧૮૭-૧૮૮ તેમજ ટાકણાના આવાનથી ઉડતી ગ્વન ગ્વ દેશનના યજ્ઞરૂપી કપૂરના ચૂર્ણની પડે ચારે દિશાઓમા ઉજળતી હતી ૧૮૯ બાળચંદ્ર મુનિ, જેમર્વ મિલા-

ઓમાં કુશળ હતા તે હમેશાં એકાંતરે આહાર કરીને તેઓને (કારીગરોને) શિખામણ આપ્યા કરતા હતા. ૧૯૦ પછી પ્રતિમા ન્યારે બરાબર ઘડાઈ ગઈ, તેને ધસીને લીસી કરવામાં આવી અને તે તેજસ્વી અને વિચિત્ર જણાવા લાગી ત્યારે ખાલચંદ્ર મુનિએ તુરતજ તેને કોઈ મુખ્ય સ્થાને લેવડાવી લીધી. ૧૯૧ તે વખતે કેટલાએક ખળપુરુષો, જેઓ કળિયુગના પ્રજાવધી અસહનશીલ હતા તેઓ, ધર્મધાર્યમાં પણ ઇર્ષા કરવા લાગ્યા. કેમકે ખળપુરુષો તેવાજ હોય છે. ૧૯૨ કળિયુગ તો ખળની પેઢેજ અનાર્યપણાધીજ ભરેલો છે અને સનજનોમાં કોઈ પ્રકારનો દોષ ન હોવા છતાં પણ તેઓ પર દોષારોપ કરે છે. ૧૯૩ આવા કારણથી કેટલાએક સનજનો પણ કળિયુગમાં રહેવાના સંસર્ગથી તેના સ્વભાવને પામે છે. કેમકે આંખો પણ લીંબડાના સંગથી શું કડવો થતો નથી ? ૧૯૪ પરંતુ પવિત્રાત્મા દેશલના પુણ્ય પ્રતાપથી, સાહુણપાલના બુદ્ધિવૈભવથી તથા સમરસિંહના સત્ત્વથી તે ખળપુરુષો પણ પોતાની મેજેજ આવીને હર્ષપૂર્ણ થઈને સાધુ (દેશલ) ઉપરની દુર્જનતાથી રહીત થયા અને ઉલટા તેનું કાર્ય કરનારા થઈ પડ્યા. ૧૯૫-૧૯૬ પછી ખાલચંદ્ર મુનિએ ભગવાનની પ્રતિમાને મૂળસ્થાને મૂકીને શ્રીપાટણનગરમાં સાધુ દેશલને ખબર માકલી. ૧૯૭ એટલે દેશલ આનંદ પામીને પોતાના પુત્ર સમરને કહ્યું કે હે પુત્ર ! ખિંબ તૈયાર થઈ ગયું છે અને તેને પોતાને સ્થાને હાલ મૂક્યું છે, જેથી આપણી ઇચ્છા હવે સિદ્ધ થઈ છે. ૧૯૮ માટે ચાર પ્રકારના સંઘની સાથે ત્યાં યાત્રાએ જઈને જો આપણે તેની પ્રતિષ્ઠા કરીએ તો ખરેખર કૃતકૃત્ય થઈએ. ૧૯૯ આગલી વાત થયા પછી તેખન્ને પિતા પુત્ર પોષધશાળામાં ગુરુ શ્રીસિદ્ધસૂરિને વંદન કરવા માટે ગયા. ૨૦૦ ત્યાં જઈને તેઓએ પ્રણામપૂર્વક કહ્યું કહ્યું કે, આપ પૂજ્યના ઉપદેશ રૂપ જળસિંચનથી અમારૂં આશારૂપી વૃક્ષ અંકુરિત થયું હતું તે નિરંતર આપનાં ઉપદેશમૃતથી સિંચાઈ સિંચાઈને હાલમાં ખિંબના

બિબ્બુ ઘડવું

મૂળસ્થાને સ્થાપનથી કૃણીભૂત થયું છે ૨૦૧-૨૦૨ તો હે પ્રભુ ! તેની પ્રતિષ્ઠા કરવાના અમારા ઉત્તમ દોહલાને હવે તમે તુરતજ મદ્દજ કરો. ૨૦૩ તેમજ હે ભગવન ! હેઘકથી માડીને કલશ પર્વ ત મુખ્ય દેગસગના શિખરનો ઉદ્ધાર પરિપૂર્ણ કરાવ્યો છે ૨૦૪ અને દેવની જમણી બાજુ એવીશ ભગવાનોથી યુક્ત અષ્ટાપદ સમાન દેખાવતું એક નવું દેગમઝ પણ કરાવ્યું છે ૨૦૫ વળી બલાનજ મડપનો ત્રિશુવન-મિહ પોતાના પૂર્વજોનો ઉદ્ધાર કરવા માટે ઉદ્ધાર કરાવ્યો છે. ૨૦૬ અને તે જ મત્પુરુષે ચાલુ સમયમાં પૃથ્વી પર વિદ્વાઝ કરી ગહેલા (વિદ્વાન) અરિહતોનું પણ એક નવું દેગમઝ મૂળનાયકજી ભગવાનના પાછળના ભાગમાં બધાવ્યું છે ૨૦૭ તેમજ નિર્દોષ શુદ્ધિવાળા સ્થિતદેવના પુત્ર સાધુ લહુકે, નાની નાની ચાર દેહરીઓ બધાવી છે ૨૦૮ અને જૈન તથા કૃષ્ણ નામના બે મધપતિઓએ જિન-બિબ્બી યુક્ત મુખ્ય આડ દેહરીઓ કરાવી છે ૨૦૯ વળી સાધુ પૃથ્વીભટની જાણે કીર્તિ હોય તેવા મિદ્ધ કાટકિરિના ચૈત્યને ચેચ્છ લોકોએ પાડી નાખ્યું હતું તેનો પણ હરિચંદ્રનો પુત્ર સાધુ કેશન, જે મહાભાગ્યશાળી છે અને ઉત્તમ ગુણોનો આધાર છે તેણે ઉદ્ધાર કરાવ્યો છે ૨૧૦-૨૧૧ તેમજ જે કોષ્ટ અન્ય દેહરીઓનો ચૂનો વગેરે ઉખડી ગયો હતો, તે સર્જને કાષ્ટ કોષ્ટ પુણ્યગાળી પૂરુષે કરાવી છે ૨૧૨ એ રીતે ગત્રુજ્ય ઉપરના મર્વ સ્થાનકો પૂર્વની પેડે મૂળ સ્થિતિમાં આવી ગયા છે અને તેવું એક પણ સ્થાન કોષ્ટ ઠેકાણે નથી કે જેનો ભગ થયો હોય એમ કોષ્ટ જાણી શકે ૨

મર્વ અગિહત ભગવાનોના કૃણાગની તથા દડની પ્રતિષ્ઠા અમારે કરવી છે ૨૨૧૪

તે માલગી શુરુ બોલ્યા — “ હે સાધુ ! પ્રતિષ્ઠા માટેનું મુહર્ત ન્યાયે ઉત્તમ હોય, ત્યારે તે કરી જોઈએ, જેથી તે યથા થાય. ”

૨૧૫ પછી અત્યંત ગુણવાળા કેટલાએક આચાર્યોને તથા જ્યોતિષ શાસ્ત્રને જાણનારા બ્રાહ્મણોને એકઠા કરવામાં આવ્યા, કે જેથી મુહૂર્તની ખરાબર શુદ્ધિ જોવામાં આવે. ૨૧૬ પછી સાધુ દેશલે ઉત્તમ દિવસે તથા શ્રેષ્ઠ મુહૂર્તે મુખ્ય આચાર્યોને તથા ખીજા જ્યોતિષીઓને પણ જોલાવ્યા અને શ્રેષ્ઠ એવા સર્વ શ્રાવકોને પણ જોલાવીને તેઓની એક સલાહ લીધી તથા અનાકુળ થઈ સર્વને ઉચ્ચ આસને બેસાડ્યા. ૨૧૭-૨૧૮ પછી હિભો થઈ એ હાથ જોડીને દેશલે જ્યોતિર્વેત્તાઓમાં શ્રેષ્ઠ આચાર્ય મહારાજને પ્રાર્થના કરી કે, હે પ્રભો ! કાંઈ શુભ મુહૂર્ત શોધી આપો. ૨૧૯ આ સાંભળી તે સર્વ શાસ્ત્રવેત્તાઓ વારંવાર માંહિમાંહે અનુવાદ કરવા લાગ્યા અને આખરે તેઓએ એક નિર્દોષ મુહૂર્તનો નિર્ણય કરી તેને જાહેર કર્યું. ૨૨૦ એ લગ્ન સર્વને સંમત થયું એટલે દેશલે એક મુખ્ય જ્યોતિષ શાસ્ત્રી પાસે તુરંતજ લગ્નપત્રિકા લખાવી. ૨૨૧ જે લગ્નપત્રિકા કંકુના છાંટણાંથી છંટકાયલી હોઈને સાધુ દેશલના ધર્માનુરાગરૂપી સમુદ્રના તરંગોની છોળોથી જાણે છંટકાઈ હોય તેવી શોભતી હતી. ૨૨૨ જ્યોતિષશાસ્ત્રીએ તે લગ્નપત્રિકા કલ્યાણરૂપ નિધિના લાભ માટે જાણે એક સિક્કો હોય તેમ સાધુ દેશલના હાથમાં અર્પણ કરી. ૨૨૩ તે પછી સાધુ સમરે આચાર્ય મહારાજોના ચરણ ઉપર ચંદનનું તિલક કરીને તેમના મસ્તકનું કપૂરના પરાગથી પૂજન કર્યું અને તેમને વંદન કર્યું. ૨૨૪ તેમજ ખીજા જ્યોતિર્વેત્તાઓના લક્ષાટમાં કાલાગરુના તિલક કરીને તેઓને ઉત્તમ વસ્ત્રો, દ્રવ્ય તથા પાનખીડાં અર્પણ કરી સન્માન આપ્યું. ૨૨૫ શ્રાવકોને ચંદનના તિલક અને કુંસુમાદિથી વિભૂષિત કરી તથા કપૂર સહિત પાનના ખીડા આપી સંતુષ્ટ કર્યાં. તે સમયે સ્તુતિપાઠકો પણ દેશલના યશોગાન ગાવા લાગ્યા ને કીર્તિપાઠ ભણવા લાગ્યા. એ રીતે મુહૂર્તસંબંધી

મહોત્સવ કરીને તેમજ ચાચકોને જ્ઞાન-માનાદિથી સતોષીને માધુ દેશલે
બહુમાનપૂર્વક મળેને વિદાયગીરી આપી ૨૨૬-૨૨૭

મંઘનુ પ્રયાણ

પછી પ્રતિષ્ઠાનો મમય પામે આવ્યો એટલે દેશલે સર્વ દેસોમાથી
સવને બોલાવવા માટે કાષ્ઠક ઠેકાણે પોતાના કુટુંબીઓને વિસ્ટિપત્ર
આપીને મોકલ્યા, કાષ્ઠક ઠેકાણે પોતાના પૌત્રોને મોકલ્યા, કાષ્ઠક ઠેકાણે
પોતાના મહાદુકારોને તથા બીજા પુત્રોને ગ્વાના ડ્યા અને પોતે પ્રત્યક્ષ
ગયના જેવું અને યાત્રાને માટે યોગ્ય એવું એક ચિત્ર વિચિત્ર
દેવાલય તૈયાર કરાવ્યું ૨૨૬-૨૩૧ એ દેવાલયને પૌપધશાળામા લઇ
જઈને ગુરુ શ્રીસિદ્ધસરિ પામે તેના પર વામક્ષેપ નખાવ્યો ૨૩૨
અને પછી દેશલે શુભવારે તથા શુભ નક્ષત્રે દેવાલયના પ્રસ્થાનને
મનમા વિચાર કર્યો ૨૩૩ તે દિવસ જ્યારે મમીપ આવ્યો ત્યારે પ્રયા-
ણને માધવાની ઇચ્છાવાળા દેશલે પૌપધશાળામા જઈને સર્વ સવને
એકઠો કર્યો ૨૩૪ જેમ પ્રથમથીજ અત્યંત ઉત્કર્ષિત ચિત્તવાળી
બાળાને મયૂરનો શબ્દ વધારે ઉત્કર્ષિત કરે તેમ પોતાની મેજેજ
અત્યંત ઉત્સુક મધ તુરત એઠો થયો ૨૩૫ પછી પોતાના પિતાની
આજ્ઞાથી સમગ્રસિદ્ધે આચાર્યોને, ઉપાધ્યાયોને તથા બીજા સાધુઓને
અનુક્રમે શ્રેષ્ઠ આમનો પર બેમાડ્યા ૨૩૬ તેમજ ગોટી મોટી પ્રવ-
ર્તિનીઓ તથા બીજા જે કાષ્ઠ સાધીઓ ત્યા આવી હતી તેઓને
પણ મમગ્રમિદે યોગ્યતાનુમાર ત્યા બેસાડી ૨૩૭ બીજા આવઝો તથા
શ્રાવિદ્યાઓ પણ મમગ્રમિદના અત્યંત માનવી તથા ભક્તિથી મનમાં
પ્રમન્ન થઈ પોતપોતાને સ્થાનકે બેઠા ૨૩૮ તે પછી સાધુ દેશલ,
પૃથ્વી પર દીક્ષણ મુકીને સિદ્ધસુગિની આગળ પોતાના પર વાસક્ષેપ
નખાવવા માડ્યો એઠો ૨૩૯ ગુરુએ તેના લલાટમા બૃહસ્પતિ જેમ
વિજયની ઇચ્છાવાળા ઇન્દ્રના લલાટમા તિલક કરે તેમ કલ્યાણના

પ્રસ્તાવ ૪

કારણરૂપ એવું તિલક કર્યું, ૨૪૦ તેમજ એના મસ્તકપર વાસક્ષેપતું ચૂર્ણ નાખ્યું, જે ચૂર્ણ જગતની લક્ષ્મીને વશ કરવામાં એક કામણ-રૂપ થઈ પડ્યું. ૨૪૧ તે પછી સદ્ગુરુ શ્રીસિદ્ધસૂરિએ સમરસિંહના મસ્તકપર પણ વાસક્ષેપ નાંખ્યો અને તેને આશીર્વાદ આપ્યો કે, સર્વ સંઘપતિઓમાં તું મુખ્ય થા. ૨૪૨ પછી દેશલે ગુરુએ કહેલા સમયે પોતાના ધરમાંહેના દેવમંદિરમાં આદિનાથની જે પ્રતિમા હતી તેને હર્ષપૂર્વક ગ્રહણ કરીને મંગલપૂર્વક પેલા દેવાલયમાં સ્થાપિત કરી, તે વેળા પાંચ પ્રકારના હર્ષના કોલાહલથી સર્વ દિશાઓ ગાળી ઉડી ૨૪૩-૨૪૪ એ પ્રમાણે દેશલના દેવાલયમાં તે દેવની જ્યારે સ્થાપના થઈ હતી ત્યારે પોષ મહિનાની અજવાળી સાતમ હતી ૨૪૫ અને તેથીજ એ પોષમાસ, જે પ્રથમ સાંસારિક કાર્યોમાં ત્યાજ્ય ગણાતો હતો તેજ (એ દિવસથી આરંભીને) ધર્મનો પોષક બની કલ્યાણનો આશ્રય બન્યો છે. સર્વ કાર્યમાં પોષમાસ ઉત્તમ ગણાય છે. ૨૪૬ પછી તે સમયે કપર્દી યક્ષે, શ્રીસ્તયા દેવીએ તથા શાસન દેવીએ તુરતજ સમરસિંહના શરીરમાં સ્થિતિ કરી. ૨૪૭ અને બીજી તરફ પેલા દેવાલયમાં જે બળવાન બળદોને જોડવામાં આવ્યા. તે બળદોનાં શીંગડાં કસુંબી રંગથી રંગવામાં આવ્યાં હતાં, તેઓનાં શરીરપર કસુંબી વસ્ત્રો ઓઢાડ્યાં હતાં, તેઓના પર કંકુના ચાપા પણ કર્યાં હતાં, તેઓની આસપાસ ધુધરીઓના ઝણકાર થતા હતા, તેથી સાંભળનારના કાનને તેઓ અત્યંત સુખ આપતા હતા, અને તેઓ બન્નેનાં શીંગડાં, ઝુંસરી, દેહ તથા કાંતિ સમાન હતાં. ૨૪૮-૨૪૯ શાસ્ત્રકારો કહે છે કે, જે બળદો ઘોળા હોય, રથની ઝુંસરીને વહી શકે તેવા હોય અને જગતની સ્થિતિ કરનારા હોય તેઓ દેવાલયનો આશ્રય કરે, દેવમંદિરને વહે તે ચોગ્યજ ગણાય ૨૫૦ તે પછી ધન્વની યાત્રા વખતે તેના રથ ઉપર જેમ

માતલિ સાગયિ આરોહણ કું તેમ મામન્ત હાયમા ગણ પક-
ડીને દેવાસયરૂપ ગય ઉપર ચઢી બેઠો ૨૪૧ તે મમયે એક મુવા-
મિની સ્ત્રી, ચોખાથી લરેલો અને ઉપરના ભાગમા જેમા નાકીએ
હતુ તેવો એક થાળ લધને ત્યા આવી પહોચી ૨૫૨ અને તેણે
મા'નુ દેરાતના તથા સમગસિંહના મન્તર ઉપર અક્ષય નિધિની પેઠે
અક્ષત નાખ્યા, ૨૫૩ તેમજ એક નાળીએ તેમના હાયમા આપીને
તથા શ્રીખડતુ તિલક ડરી ગળામા પુષ્પની એક માળા નાખીને
તેણીએ આરીર્વાદ દ્વા ૨૫૪ પછી સામન્ને આગળના
ભાગમા શ્રેષ્ઠ વાદિત્રોના શબ્દપૂર્વક ઘણાજ દર્પથી જગતને જાગ્રત
કરીને દેવાસયને આગળ ચલાવ્યું ૨૫૫ તે વખતે શોભાયમાન એવો
એક હાથી, બળદ, માવીઓ તથા પલાણેલો ઘોડો આવા પ્રકારના
અનેક શુભ શકુનો થયા, જેઓને જોઈને માધુ દેસલે પોતાના દાર્યની
મિદ્ધિને હાયમા ગહેલીજ માની ૨૫૬-૨૫૭ વળી તે સમયે મોટા મોટા
મગિઓ ગૌની આગળ ચાલતા હતા અને ઘણા મુનીશ્વરો પણ માયે
ડતા, જેથી તે અપૂર્વ દેવાસય જાણે દેવમાર્ગમા ચાલી ગયું હોય તેનું
જણાતુ હતુ ૨૫૮ દેટલાએક આવકો પણ રાજાઓની પેઠે ગતોના
અતદાગેવી મુગોલિત ચર્ધ વોડેન્વાગ તરીકે દેવાસયની આગળ ચાલતા
હતા ૨૫૯ વળી તે વખતે ચોતગ્દ કેસાર્ધ ગહેલા વાદિત્રોના રાખ્દેથી
જાણે બોલાવેલા હોય તેમ એટલા બધા માણસો એકઠા મળ્યા હતા,
કે તેઓ ગેરીઓમા સમાતા પણ ન હતા ૨૬૦

તે વેળા માર્ગમા એટલી બધી ગીડદી હતી, જેથી લોકો
એક પગનું ચાલવાને પણ અમમર્ય થઈ પડ્યા હતા, અને એ-
ખીજાએ જાણે ઉપાડી લીધા હોય તેમ મહામકે આગળ ચાલતા
હતા ૨૬૧ સર્વ મધના પગલથી ઉડેલી ધૂળ છેક આકાશ સુધી
પહોચી હતી અને સૂચવતી હતી કે સધનું આગધન દગવાથી ક્યા

પ્રસ્તાવ ૪

મનુષ્યની ઉચ્ચપદે સ્થિતિ થતી નથી? ૨૬૨ સંઘથી વીંટાયલો દેશલ પણ તે વેળા પાલખી ઉપર બેસીને દેવાલયની આગળ ચાલતો હતો અને સંઘનો નાયક બન્યો હતો. ૨૬૩ સમરસિંહ પણ ઘોડેસ્વાર થી વીંટાઈને ઘોડેસ્વાર થયો હતો અને ઉચ્ચૈઃશ્રવા ઉપર બેઠેલા ઇન્દ્રની પેઠે અદ્ભુત શોભાવાળો થઈ આગળ ચાલતો હતો. ૨૬૪ એ વખતે મહાભેરી નામના વાદિત્રોના ઉગ્ર શબ્દો થઈ રહ્યા હતા, તેમજ કાહલાંના ધ્વનિઓ સંભળાતા હતા, જેથી ભયથી ત્રાસ પામેલો ક્ષિકાળ ત્યાંથી બીજે રથલે ચાલ્યો ગયો હોય તેમ લાગતું હતું ૨૬૫ વળી બીજાં પણ ગંભીર શબ્દ કરનારાં અસંખ્ય વાદિત્રો વાગતાં હતાં, જેથી લોકો માનતાં હતાં કે, સત્યયુગનો પ્રવેશોત્સવ શું થઈ રહ્યો છે !! ૨૬૬ અરે! કેટલાએક અનાર્થ મનુષ્યો પણ જેઓ અમંગળભાવવાળા હતા તેઓ એ ઉત્સવ બેઠને ધર્મની પ્રશંસા કરવા લાગ્યા અને ભદ્રિકલાવને પ્રાપ્ત થયા. ૨૬૭ લોકના કાલાહલથી ઉડેલાં પક્ષીઓ પણ આકાશમાં ઉગ્રે જઈ તે પ્રસ્થાનમહોત્સવને બેઠ રહ્યાં હતાં. ૨૬૮ અને તિર્યચ પ્રાણીઓ પણ તે વખતનાં મંગળગીતને સાંભળીને શાંતિપૂર્વક બળે નૃત્ય કરતાં અને પ્રસન્ન થયાં હોય તેમ તે ઉત્સવને બેઠ રહ્યા હતા ૨૬૯ એ રીતે પગલે પગલે વંદન કરાતું તથા ઘેર ઘેર પૂજતું એ દેવાલય, પહેલે દિવસે શાંખારિકા સુધી ગયું અને ત્યાં દેવાલયે તથા સંઘપતિ દેશલે સ્થિતિ કરી એટલે સમરસિંહ સંઘની સાથે ફરી પાટણમાં ગયો. ૨૭૦-૨૭૧ ત્યાં જઈને સંઘની સાથે તે પૌષધશાળામાં ગયો અને યાત્રા માટે સર્વ આચાર્ય મહારાજને ક્ષમાત્રમણ આપીને પ્રાર્થના કરી તેમજ શ્રાવકોને પણ સંઘસહિત તેઓને ઘેર જઈને આદરપૂર્વક પ્રાર્થના કરી; વળી કેટલાએક જેઓ ઉત્સવને માટે ઉત્સુક હતા અને યાત્રાના રસના આનંદને ધારણ કરનારા હતા તેઓને પણ તેણે બોલાવ્યા. ૨૭૨-૨૭૫

મંદમાં આચાર્ય અને મુનિઓ

તે પછી મર્વ ધાવકો, બધી મામત્રી તૈયાગ દ્રીને સમરના ગુણથી જાણે
આધર્મીયા હોય તેમ, પોતપોતાને 'સ્થાનકથી' નીકળીને સત્વર ત્યા
આવી પહોંચ્યા ૨૭૬

સઘમાં આચાર્ય અને મુનિઓ

શ્રીમાન વિનયચદ્ર નામના આચાર્ય, જેઓ મર્વ
મિદ્ધાતરૂપ અગાધ મહામાગઝમા નૌઝ સમાન હતા, તેઓ પણ
યાત્રાને માટે નીકળ્યા ૨૭૭ શ્રીરત્નાડગચ્છિ, જેઓ બૃહદ્ગચ્છરૂપી
આઝાશમા ચદ્રસમાન હતા અને સુદર ચારિત્રને ધાગણુ કરનાર હતા
તેઓ પણ મવની સાથે ચાલી નીકળ્યા ૨૭૮ શ્રીપદ્મચદ્ર નામના
મુનિ, જેઓ સર્વત્ર પ્રતિષ્ઠા પામ્યા હતા અને શ્રીદેવમૃગિગચ્છના
હતા તેઓ પણ મવની સાથે યાત્રા માટે નીકળ્યા
૨૭૯ શ્રીપદ્મચદ્રગચ્છના શ્રીમાન સુમતિમુનિ પણ જિનદર્શનની
ઉત્કૃષ્ટ ઇચ્છાથી શાત ચિત્તે ચાલી નીકળ્યા ૨૮૦ ભાવડાગચ્છના
લક્ષ્મીના મુખ ઉપર તિલક મમાન શ્રીવીરમુનિ પણ પ્રમન્ન ચિત્તે
યાત્રા કરવા માટે ચાલ્યા ૨૮૧ શ્રીસ્થાગપદ્મગચ્છના શ્રીમર્વદેવમુનિ
તથા શ્રીપદ્માણુગચ્છના શ્રીમાન જગત્મુનિ પણ યાત્રા માટે ચાલતા થયા
૨૮૨ શ્રીમાન નિવૃત્તિગચ્છના આમ્રદેવમુનિ, જેમણે યાત્રાનો ગમ
કરેલો છે તેઓ પણ તે મમથે યાત્રા કરના નીકળ્યા ૨૮૩
શ્રીનાણુકગચ્છરૂપ ગગનમહાને સૂર્યની પેઠે ગોભાવનારા મિદ્ધમેન
આચાર્ય પણ દેશલની સાથે ચાલતા થયા ૨૮૪ બૃહદ્ગચ્છમા ઉપાન્ન
થયેલા ધર્મધોપમુનિ પણ યાત્રાના આનંદથી છત્રક્રતા હોયે નીકળી
પડ્યા ૨૮૫ શ્રીમન્નાગેન્દ્ર ગચ્છના શ્રીપ્રભાનદમુનિ જેમણે બીજી
નામ ૨૧૪જીરુ હતું તેઓ પણ મધ માથે ચાલતા થયા ૨૮૬ અને શ્રી-
હેમાચાર્યની પગપગને પાવન કરનારા શ્રીવજ્રસેનમુનિ જેમની
ભાવના શુદ્ધ હતી તેઓ પણ યાત્રા કરવા નીકળ્યા ૨૮૭ આ

શિવાયના ખીજા ઘણા આચાર્યો, જેઓ અનેક પ્રકારના લિન્ન લિન્ન ગચ્છરૂપ સમુદ્રમાં કૌરતુલ મણિ જેવા હતા તેઓએ પણ પુરુષોમાં ઉત્તમ અને સંઘના નેતા દેશલનો આશ્રય કર્યો. ૨૮૮ તેમજ શ્રી-ચિત્રકૂટ, વાલાક, મારવાડ તથા માળવા વગેરે પ્રદેશોમાં જે પદ્મ સુનિઓ વિહાર કરતા હતા તેઓ સર્વે પણ લગલગ તે સંઘમાં આવી મળ્યા હતા. ૨૮૯ તે પછી શુભ દિવસે અને શુભ મુહૂર્તે સર્વ દર્શનને જાણનારા શ્રીમાન સિદ્ધસૂરિ, દેશલની સાથે જવા માટે ચાલતા થયા. ૨૯૦ તે સમયે સંઘપતિ દેશેલે સર્વ દર્શનવેતા શ્રી-સિદ્ધસૂરિનો સંઘમાં પ્રવેશમહોત્સવ કર્યો. ૨૯૧

સંઘમાં શ્રાવકો.

જૈન અને કૃષ્ણ નામના બે ભાઈઓ, જેઓ ધર્મધુરંધર હોઈને સંઘના નાયક હતા તેઓ પણ દેશલના રત્નેહુગુણથી બંધાઈને સંઘ સાથે ચાલી નીકળ્યા. ૨૯૨ હુરિપાલ વકતુર જે મોતીમાં પણ ગુણનો (દોરાનો) સંયોગ કરી જાણુનો હતો—મોતીઓ વીંધવાનો ધંધો કરતો હતો તે પણ સંઘમાં આવી મળ્યો. ૨૯૩ સંઘપતિ દેવપાલ પણ સંઘને સાથે લઈ સત્વર દેશલના સંઘમાં મળી ગયો. ૨૯૪ સ્થિરદેવનો પુત્ર લંદુક, જે શ્રીવત્સનામના કુળમાં કંઈપવૃક્ષ સમાન હતો તે પણ યાત્રાએ જવાની ઇચ્છાથી હર્ષપૂર્વક મળ્યો. ૨૯૫ સમરસિંહના સન્માનથી સંઘમાં આવવા ઉત્સાહી બનેલો પ્રહ્લાદન પણ કે જે સુવર્ણનો વ્યાપાર કરનારાઓમાં મુખ્ય હતો તે પણ સંઘમાં આવવા ચાલતો થયો. ૨૯૬ શ્રાવકોમાં ઉત્તમ સોઢાક, જે સત્યવાણીરૂપી લતામાંડપને પ્રકુલ કરવામાં મેઘ સમાન હતો તે પણ સંઘમાં જઈ મળ્યો. ૨૯૭ ધર્મવીરપણાને ધારણ કરનારો વીર નામનો જે શ્રાવક હતો તેણે પણ દેશલનો સંઘરૂપ જળપ્રવાહમાં અચળ ભાવે ચાલવા માંડ્યું. ૨૯૮ વળી એક દેવરાજ નામનો શ્રાવક, જેણે ગરીબ મનુષ્યોને દાન આપી પરલોકનું

સંઘમા આવકો

અખુટ ભાતુ તૈયાઁ કૃયું હતું તે પણ એ મધમા દેવગાજ-પ્રદની પેટે
 ગોળી રહ્યો હતો ૨૯૯ એટલુજ નહિ પણ તે કાળમા ગૂજગતની
 ભૂમિ ઉપર જેટલા આવકો હતા તેઓ માહેનો કાર્થ પણ મમગમિહ
 ઉપગના રનેહને લીધે મધમા આવવાને પાછો પડ્યો ન હતો ૩૦૦
 એ પ્રમાણે મમગ દેગોમાથી મયો આવી મળ્યા એટલે દશલે મનને
 આગળ ચલાવ્યો ૩૦૧ તે વખતે એ મધમા, મડપમા જેમ રતભો
 હોય તેમ જૈત્ર, કૃષ્ણ, લલુક અને હુગિપાલ-આ ચાર જણા મૌથી
 આગળ પડતો ભાગ લેનારા થયા હતા ૩૦૨ બીજી તરફથી સમગ-
 મિહ, શ્રીમાન અલપખાનની સમતિ લેવા માટે મોટી બેટ લાદને
 ગજમહેલ તરફ વિદાય થયો ૩૦૩ તેણે શ્રીખાનમાહેલ પાસે
 જઈને પોતે આણેલી બેટા તેમની આગળ ગ્લુ કરી એટલે ખાન-
 સાહેબે પણ પ્રમન્ન થઈને ઘોડાની માથે એક તમરીકા તેને અર્પણ
 કરી ૩૦૪ તે પછી મમગમિહે પોતાના ગ્વામી ખાનમાહેલ પાસે
 દુબેટાને શિક્ષા કરવામા મમર્થ અને પોતાના નામને મત્ત કરી બતા
 વનાગ જેટલાએક જમાદારોની માગણી કરી ૩૦૫ એટલે ખાનમાહેબે
 પણ મંવની ગ્લા કરવા માટે મોટા અમીગવશના વીર અને ધીર
 એના દગ મુખ્ય જમાદારો તેને સ્વાધીન ર્યા ૩૦૬ તેઓને માથે લઈ
 માધુ મમગમિહ મધના નાયક દેશતને મળ્યો તે પછી દેવાવય ૩૫
 પોતાના પુણ્યમાર્ગને દર્શાવતો અને પાલખીમા બેટેનો દેશલ મુખેથી
 માની આગળના સાગમા જવા લાગ્યો ૩૦૮-૩૦૯ માધુ મહજ-
 પાલનો પુત્ર મોમમિહ મનની પાછળ ગલીને નિર્વિદાગપણે મનુ
 ગ્લાણ કરવા લાગ્યો ૩૦૯ સગત ચક્રવર્તીની પેટે જેના હાથમા ચક્રનું
 લાછન ગોળી ગ્લું હતું એવો મમગમિહ તો એક બોજન તથા આ-
 આદન વગેરેની મવડ કરી આપીને મર્વ શાસિની આગતા ગ્વાગતા
 કર્યે જતો હતો તેની આમપામ જેટલાએક ઘોડેસ્વારો ચાલતા

હતા. તેના આગળના ભાગમાં ધનુર્ધારીઓની મોટી ટોળા ધસ્યે જતી હતી અને તે પોતે પણ મસ્તક ઉપર મુકુટ તથા મયૂરછત્રને ધારણ કરી સાક્ષાત્ કલ્પવૃક્ષથી ઢંકાયો હોય તેવો લાગતો હતો. વળી તે પોતાના ઉન્નત ભાગ્ય ઉપર આરૂઢ થયો હોય તેમ, ઉત્તમ ઘોડાપર સ્વાર થયો હતો અને સંઘની આગળ તથા પાછળ પોતે જાતેજ રક્ષા કરતો હતો. ૩૧૦-૩૧૩ જેમ વિજયુતો પાંચજન્ય શંખ પોતાના ધ્વનિથી દિશાઓને ગળવી મૂકે તેમ, આગળ ચાલતા સંઘમાં જે શંખ-ધ્વનિઓ થતા હતા તે પણ દિશાઓમાં ફેલાઈને તેઓને ગળવી મૂકતા હતા. ૩૧૪ વળી ભેરીઓ તથા કાહલાંનો શબ્દ પણ પ્રમાદનિદ્રામાં પડેલા ભવ્ય જીવોને જાણે જાગ્રત કરતો હોય તેમ થઈ રહ્યો હતો. ૩૧૫ ગાડાઓની પંક્તિ, જેને અન્યોન્યની સ્પર્ધાપૂર્વક બળદો ખેંચી રહ્યા હતા તે પણ સંઘના નાયક પુરુષની ઉપરના સામાન વગેરેથી સજ્જ કરેલા હાથીઓની પંક્તિની પેઠે ચાલ્યે જતી હતી. ૩૧૬ સંઘમાં જે ઉઠા હતા તેઓ પણ ઉતાવળાં પગલાં મૂકી મૂકીને ચાલતા હતા અને ભવ્ય જીવોને બતાવી આપતા હતા કે ધર્મની ગતિ આવી ઉતાવળી હોવી જોઈએ; ૩૧૭ તે વેળા આકાશ પણ ઘોડાઓના હણહણાટથી, પૈડાંઓની ચીચીઆરીઓથી અને મતુષ્યોના કાલાહલથી વ્યાપ્ત થયેલું હોઈને જાણે ગર્જના કરતું હતું કે જીઓ, ‘શબ્દ મારો ગુણ છે. ૩૧૭ કેટલાએક ધાર્મિક પુરુષો, જેઓએ પગે ચાલવાનોજ અભિગ્રહ લીધો હતો, તેઓને જોઈને પૃથ્વી પોતાને પવિત્ર કરવા માટે રજના બહાને તેઓને જાણે પગે પડતી હોય તેમ લાગતું હતું. ૩૧૮ સંઘના લોકો પણ નિરંતર એવા પ્રકારે મુસાફરી કરતા હતા કે જેથી ખાડા ખડીયાવાળા ભાગો લગભગ સપાટ થઈ જવાથી પૃથ્વી જાણે સમાન થઈ ગઈ હોય તેમ લાગતું હતું. ૩૧૯ માર્ગમાં પણ સંઘના લોકો એવી રીતે ચાલતા હતા, જેથી એક બીજાથી જૂદા પડી જઈને

ન્યા સુધી ગયાને પહોંચ્યા ન હોય ત્યા સુધી એક ખીજને મળતા
 ન હતા ૩૦૦ વળી માર્ગમા કોઈ મોટું તળાવ આવતું હોય ત્યા
 પણ જે લોકો મૈથી આગળ પહોંચ્યા હોય તેઓ સ્વચ્છ પાણી
 પીતા હતા, જેઓ તેના પછી પહોંચ્યા હોય તેઓ ડહોળાયેલું પાણી
 પીતા હતા અને જેઓ મૈથી પાછળ પહોંચતા હતા તેઓ લગભગ
 દાદવવાળું પાણી પીતા હતા ૩૨૧ દરેક ગામ ગામના આગેવાનો
 મથપતિ સમગ્રમિહને આવેલો જોઈ તેની આગળ દહીં દૂધ-વગેરે પુષ્કળ
 પદાર્થો હાજર કરતા હતા ૩૨૨ તેમજ ગામડે ગામડે ધાર્મિક મનુ-
 શ્યોના ટોળેટોળાં અત્યંત સ્પર્ધાપૂર્વક આવીને દુર્પથી દેશક્ષના ચગલુ-
 યુગલનું પૂજન કરતા હતા ૩૨૩ મવની એ મેનામા પણ કોઈક ગાડા
 વાળાઓ ખીજઓની સ્પર્ધા કરીને પોતાના બળગેને એવા આગળ
 ચલાવતા હતા કે જેથી તેઓ પોતાની પામે પડતા પોતાના
 નાયકને પણ ગણતા નહિ ૩૨૪ કેટલાએક ગાડા હાકનાગઓમા પો-
 તાના ગાડાને મૈથી આગળ લઈ જવા માટે ત્યારે વિવાદ થતા
 લાગ્યો, ત્યારે તેઓના ગાડામાથી પડી ગયેલી ખીત્રીઓ પગમા
 લાગવાથી પામે ચાબનાગ માણ્યો, તેઓના એ વિવાદને મદન ડરી
 શક્તા નહિ ૩૨૫ જે વખતે મધ ગરિના મમયે મુમાફરી કર્યો હતો,
 ત્યારે દીનીઓ દાયમા ગખીને અમખ્ય પુરુષો તેની પામે પાસે
 આસતા હતા, જેથી દીપોત્તમના જેવો દેખાવ થતો હતો ૩૨૬ ત્યારે
 દેવાલયમા લોકો હમેશા નાટકાદિ પ્રેક્ષણના મમયે ગ્રિય દષ્ટિથી
 જોતાં હતાં, ત્યારે નૃત્ય કરનાગ દેવોની પેઠે ગોબતા હતા ૩૨૭ એ
 મમયે દેશક્ષે મદાને માટે સાર્વજનિક અન્નસન ખુલ્લા મન્યા હતાં
 અને ભોજનના મમયે હિચ્ચ સ્વરે કહેવામા આવતું હતું કે જે કોઈ
 મનુષ્ય બૂખ્યો હોય તેણે આવીને ભોજન કરી જવું ૩૨૮ એ રીતે
 નિગત મધના પ્રયાણ થતા હતા ત્યારે મથપતિ દેવસ, શ્રીમેરીમા

નામના તીર્થમાં જઈ પહોંચ્યો. ૩૨૯ ત્યાં શ્રીપાર્શ્વનાથ ભગવાન ઉચે પ્રતિમાના સ્વરૂપે રહ્યા છે, અને આ કિયયુગમાં પણ ધરણેન્દ્ર તેમના ચરણની સેવા કરી રહ્યો છે. ૩૩૦ પૂર્વે એ ભગવાનને દેવની આજ્ઞાથી એક કારીગરે આંખે પાટા બાંધીને માત્ર એકજ રાત્રિમાં ઘડી કાઢ્યા છે. ૩૩૧ વળી શ્રીનાગેન્દ્રગચ્છના અધીશ્વર શ્રીમાન દેવેન્દ્રસૂરિએ પોતાની મંત્રશક્તિથી સર્વ અલીષ્ટ સામગ્રી સંપાદન કરીને તેમની પ્રતિષ્ઠા કરી છે. ૩૩૨ અને તે ઉપરાંત તેજ દેવેન્દ્રસૂરિએ સંમેતશિખર પર્વત ઉપરથી પોતાની મંત્રશક્તિવડે વીશ તીર્થનાયકોને આણ્યા છે અને તેમાંના ત્રણ કાંતિપુરીમાં રહેલા છે ૩૩૩ તેજ દિવસથી આરંભીને દેવેન્દ્રસૂરિએ એ ઉત્તમ તીર્થની સ્થાપના કરી છે કે જે તીર્થ દેવના પ્રભાવને લીધે મનુષ્યોનાં સર્વ વાંછિતને પૂર્ણ કરનાર છે. ૩૩૪ સાધુ દેશલે એ તીર્થમાં સ્નાત્ર, મહાપૂજા, મહોત્સવ તથા મહાધ્વજ—આદિ સર્વ કર્મ કર્યા પછી તેની આરતિ ઉતારી. ૩૩૫ વળી તે સ્થળે અન્નસત્રમાં પ્રાણીઓને યથેચ્છિત ભોજન આપ્યાં અને સમરસિંહે ગવૈયાઓ તથા સ્તુતિપાઠકોને સુવર્ણના અલંકારો અને વસ્ત્રો અર્પણ કર્યા. ૩૩૬ તે પછી એક અઠાઇ ઉત્સવ કરીને દેશલે સંઘ સાથે પ્રયાણ કર્યું અને અનુક્રમે તે, શ્રીક્ષેત્રપુર (સરખેજ) જઈ પહોંચ્યો. ૩૩૭ ત્યાં પણ અતિભક્તિપૂર્વક અરિહંત ભગવાનોની પ્રતિમાઓ પૂજીને તથા મોટો મહીમા પ્રાપ્ત કરીને તે ધવલક નગર (ધોળકા) ગયો. ૩૩૮ ત્યાં ત્યાં સર્વ ગામ-નગરમાં તે ચૈત્યપરિપાટી કર્યે જતો હતો અને મહાધ્વજ-પૂજા આદિથી પુણ્યોપાર્જન કરતો હતો. ૩૩૯ એમ કરતાં કરતાં અનુક્રમે સંઘપતિ દેશલ, જેનો વૈભવ સ્વર્ગપતિ ઈન્દ્રની સમાન હતો અને જે પાપરહિત હતો તે ખીપરાણી નામના ગામમાં આવ્યો, ત્યાં પ્રાણીઓના પુણ્યસત્ર સમાન શ્રીશત્રુંજય પર્વતને જોઈને તે જાણે અમૃતમાં મગ્ન થયો હોય તેવો જણાવા લાગ્યો. ૩૪૧ તેણે ચતુર્વિધ સંઘની સાથે જયંત

મહાજપાલ અને સાહસુનું સઘસહિત આગમન

સહિત ધન્દ્ર હોય તેમ સમગ્રસિંહ સહિત પ્રતિષ્ઠારૂપ મહાકાર્ય કરવા સજ્જ થઈ લાપશી કરીને મોટા ઉત્થવપૂર્વક તે મહાપર્વતની પૂજા કરી. ૩૪૨-૩૪૩ તે પછી દેશલ પોતાની અનિમેષ દૃષ્ટિથી શત્રુજય પર્વત સામે ન્યારે બેતો હતો ત્યાં પોતાના નેત્રના ડિરેક્શનથી તેને જાણે આઠધી ગ્રેહો હોય તેવો ભાસતો હતો ૩૪૪ તે ગિરિરાજના દર્શનના આનંદથી પરવશ થયેલા દેશલ અને સમગ્રસિંહે અગણિત યાચકોને મહાદાનો આપ્યા ૩૪૫

પછી બીજે દિવસે તીર્થના દર્શનની ઉત્સાહથી ત્યાંથી વેગપૂર્વક પ્રયાણ કરીને શત્રુજયની તળેટીમાં તે જઈ પહોંચ્યો. ૩૪૬ ત્યાં પર્વતની પડોશમાં જ લલિતાદેવીએ બધાવેલા સરોવરને કંઠિ સમરસિંહે સઘ માટે અનેક પ્રકારના તણુઓ બધાવી દીધા ૩૪૭ *આગળ મોટા વામોની ઝાડીને ધારણ કરનાર આ મહાપર્વત પડેલો છે અને તેની પાસે રાજાની પેઠે દેવાલય ગોબે છે (૧) ૩૪૮ મોટા પર્વતો કે જેમાં વામના ઝાડની વટા રોબી ગઈ છે તે સઘપતિ દેશલના નિવાસને માટે થયા ૩૪૯ તે મધની ચારે બાજુ વાસની હતાઓનો બનેલો કુર્ગ-કિલ્લો હતો જાણે કે સમરસિંહે પાપરૂપી વૈરીનું નિવારણ કરવાને તૈયાર હોયો હોયની ? ૩૫૦ મધપતિ દેશલની અશ્વચાળામાં જાણે પ્રલય રેવન્ત હોય તેવા ઉત્તમ તેજવાળા અને મોટા વેગવાળા ઉત્તમ જાતિના વોડાઓ બાધવામાં આવ્યા હતા ૩૫૧ મધમાં સર્વત્ર ઉત્તલન તણુઓ બાધનામાં આવ્યા હતા તે પાતાલમાંથી નીકળેલા નાગલોકના આવાસગૃહોની પેઠે ગોલતા હતા ૩૫૨

મહાજપાલ અને સાહસુનું સઘસહિત આગમન

જેટલામાં દેશલ વિમલાચળ પર્વત ઉપર હજી ચઢ્યો નહતો

* આ શ્લોકનો અર્થ બરોબર રૂપે સમજતો નથી

પ્રસ્તાવ ૪

તેવામાં તો વધામણી આપનારો એક માણસ સ્તંભતીર્થથી—ખંભાતથી ત્યાં આવ્યો. ૩૫૩ અને તેણે સમાચાર આપ્યા કે, દેવગિરિથી સહજપાત્ર અને સ્તંભતીર્થથી સાહણ—ખન્ને જણા સંઘની સાથે અહીં આવી પહોંચ્યા છે. ૩૫૪ તે સાંભળીને સંઘ ઉપરની ભક્તિ અને ભાષના સ્નેહને લીધે સમરસિંહને જેમ સુવર્ણ અને સુગંધનો યોગ બાણી આનંદ થાય તેમ આનંદ થયો. ૩૫૫ તે પછી સંઘનાયક સમરસિંહ સજ્જનોનાં મનને ઉત્કંઠિત કરીને સંઘની સાથે તેઓની સામે ગયો. ૩૫૬ તે વખતે અપાર ઘોડેસ્વારોથી, ઘોડાઓયુક્ત રથોથી, અનેક પાળાઓથી અને વેગવાળા ધનુર્ધારીઓથી પૃથ્વીને ડંપાવતો તેમજ લોકના સમુદાયથી પૃથ્વીને ભરી દેતો અને કાહલાનાં શબ્દોથી દિશાઓને ગળવી મૂકતો તે સ્નેહથી સાંદ્ર થયેલા મનથી તુરતજ એક યોજન સુધી તેઓની સામે ગયો. ૩૫૮ જેમ કામદેવ વસંત તથા ચૈત્ર માસને મળે તેમ, જગન્માન્ય, સજ્જનોને આનંદ ઉપબવનારો અને લક્ષ્મીનો પ્રીતિપાત્ર તે સમરસિંહ પોતાના ખન્ને ભાષઓને મળ્યો. ૩૫૯ તેણે પોતાના ખન્ને ભાષઓને ભેટી પડી તેઓને પ્રણામ કર્યા, ત્યારે લોકો તેની મહત્તા તથા ભક્તિ જોઈને આશ્ચર્ય પામ્યાં. ૩૬૦ બીજી તરફથી સમરસિંહના ખન્ને ભાષઓએ પણ તેને આલિંગન આપીને આવો આશીર્વાદ આપ્યો કે, હે ભાષ ! દીર્ઘકાળ પર્યંત સંઘપતિપણાનું તું પાલન કર. ૩૬૧ તે પછી સ્તંભ તીર્થના સંઘર્મા જે ધણા આચાર્યો હતા તેઓના ચરણમાં ભક્તિનમ્ર એવા સમરસિંહે વંદન કર્યું. ૩૬૨ વળી એ સંઘમાં મંત્રીશ્વર પાતાક તથા સાંગણ—એ ખન્ને જણા શ્રીસ્તંભતીર્થ નગરથી આવ્યા હતા, ૩૬૩ તેમજ પોતાના વંશક્રમથી પ્રાપ્ત થયેલા સંઘેશપણાને ધારણ કરનાર સંઘના ભૂષણરૂપ લાલાનામનો સંઘપતિ તેમાં હતો. ઉત્તમ ભાવને લીધે વીતરાગને પણ જેણે પ્રસન્ન કર્યા છે

સહજપાલ અને સાહજનું સંઘસહિત આગમન

તે સિંહલટ નામે શ્રાવક પણ સઘમા આવ્યો હતો ૩૬૪ શ્રીવસ્તુ-
પાલ મત્રીના વશમા મગળદીવા સમાન મત્રીશ્વર વીજલ પણ
હર્ષથી મધમા આવ્યો હતો ૩૬૬ તેમજ મદન, મોહાડ, રત્ન-
મિહ વગેરે બીજા અસખ્ય શ્રાવકો પણ પ્રતિષ્ઠામાં ઉતઠ્યા ધગનીને
તે મધમા આવ્યા હતા ૩૬૭ માધુ સમરસિંહે એ સર્વ શ્રાવકોની
યોગ્યતા પ્રમાણે સલાવના કરી સર્વને યથાયોગ્ય માન આપ્યું.
કેમકે ભુદ્ધિમાન પુરુષો કોઇનું આદરાતિથ્ય કરવામા કદી પ્રમાદ કરે ?
(ન જ કરે) ૩૬૮ એ રીતે મમત્ર મનુ સન્માન કર્યા પછી સમરમિહ
પોતાના બન્ને ભાઇઓની સાથે ઉત્સવપૂર્વક શ્વશ્ન-પતાકાવાળા મોટા
મનમા આવી પહોંચ્યો ૩૬૯ ત્યાં શ્રીગમ અને લક્ષ્મણની પેઠે બન્ને
ભાઇઓએ પિતા દેશલના ચગણુમા લકિતપૂર્વક વદન કર્યું. ૩૭૦
ત્યારે દેશલ પણ પુત્રના રનેહરૂપ અમૃતના સિંચનથી શરીરે રોમાચ
થવાને બહાને જાણે અકુરિત થયો હોય તેવો જણાવા લાગ્યો ૩૭૧
તે પછી સઘપતિ દેશલ, કે જેનું ચિત્ત પોતાના પુત્રોના આવવાથી
આનંદમગ્ન થયું હતું તે મમત્ર સામગ્રીઓ તૈયાર કરીને લગવાનની
પ્રતિષ્ઠા કરવા માટે વિમળાચળ ઉપર ચઢવાને તત્પર થયો ૩૭૨

ચતુર્થ પ્રસ્તાવ સમાપ્ત

પ્રસ્તાવ ૫

અથ પ્રભાતે પુરપાદલિત-

નિવાસિનં પાર્શ્વજિનં પ્રણમ્ય ।

ચોરં ચ તીરે સરસોઽર્ચયિત્વા

શૈલસ્ય મૂલં સ યયૌ સસંઘઃ ॥

સંઘ સહિત દેશલતું શત્રુંજય ઉપર જવું

તે પછી પ્રભાતમાં પાદલિપ્ત (પાલીતાણા) નગરમાં રહેલા શ્રીપાર્શ્વનાથ ભગવાનને પ્રણામ કરી તેમજ તળાવના કાંઠા ઉપર રહેલા શ્રીવીર ભગવાનતું પૂજન કરી સંઘપતિ દેશલ, સંઘની સાથે પર્વતના મૂળ ભાગમાં ગયો.^૧ ત્યાં પણ શ્રીનેમિનાથ ભગવાનતું પૂજન કરી સંઘપતિ દેશલ, પોતાના પુત્રોની સાથે ઉન્નત પર્વત ઉપર ચઢવાને તૈયાર થયો અને તે વેળા એ પર્વતને જ તેણે

સઘ સહિત દેગણનું શત્રુજય ઉપર જુવું

મોક્ષના પગથીઆ રૂપ માની લીધો ૨ તેણે શ્રીસિદ્ધસુરિ પ્રભુને તે વખતે પોતાના હાથનો ટેકો આપ્યો અને બન્ને પ્રકારના પતનથી (પર્વતની નીચે પતનથી તથા નગપતનથી) મુક્ત થઇને પર્વતનાં પગથીઆ ઉપર ચઢવાનો આગ્રહ કર્યો ૩ તે વખતે આસોપાલવ, સાદડ, દેવદાર, આળા અને સાગ વગેરે વૃક્ષોની છાયામા વિશ્રાન્તિ સ્થળે ભવ્યજનો સમાગ્ના તથા શરીરના પરિશ્રમને દૂર કરવા લાગ્યા ૪ વળી એ પર્વત ઉપર પોતાની ડોક પહોળી કરીને મયૂર શબ્દ કરતો હતો તેને સાભળીને તથા તેનું નૃત્ય જોઇને દેટલાએક મનુષ્યો તે શિખી લઇ તે પ્રમાણે શ્રીભગવાન આગળ નૃત્ય કરવાને તે મયૂરનેજ પોતાના અધ્યાપક તરીકે કહેતા હતા ૫ બીજી તરફ હાગીત, ચકોર, આપ, મયૂર, કારડવ અને સાગસ વગેરે પક્ષીઓ સુદર સ્વરે ગીત ગાઇ ગયા હતા, તે સાભળીને મનમા પ્રમન્ન થયેલા ભવ્યજનો, પર્વત ઉપર ચઢવાના પરિશ્રમને ગણતા ન હતા ૬ વળી તે સ્થળે પર્વતમાથી જે ઝરણા ઝરતા હતા તેનો ગભીર શબ્દ માભળીને લોકો, " આ મેઘધ્વનિ છે " એવી ભ્રાંતિથી પોતાનાં વસ્ત્રોને બાધી લેતા હતા ૭ તે પર્વત ઉપર જે પવન વાતો હતો તે ઝરણાના જળકણે સાથે મળીને તેમજ ફૂલ ઝાડના વનમા અથડાઇને ધણેજ ધીમે ધીમે સર્વત્ર ફેલાતો હતો અને લોકોના શરીરનો સ્પર્શ કરીને તેઓને મતોષ આપતો હતો ૮ મંધપતિ દેશલ, કે જેના ગુણસમુદાયનું ભવ્યજનો ગાન કરી ગયા હતા અને જેની પાછળ દેવસમાન તેના ત્રણે પુત્રો ચાલી ગયા હતા તે છેક ઉપરના ભાગમા ચઢ્યો અને ત્યાં ચઢીને પ્રથમ પ્રવેશ કરતાજ આદિનાથ ભગવાનની માતાનાં તેણે દર્શન કર્યા અને પોતાના મનમા તેણે માન્યુ કે, હજારો માતા પોતાના પુત્રથીજ જગતમા વધ થાય છે ૧૦ પછી સર્વ વિધિને મનમા જાણનાગ તે દેશલે, પોતે ઉદ્ધરણી

તે મરુદેવી માતાનું વિધિપૂર્વક પૂજન કર્યું અને આગળ ચાલી શ્રી-
શાંતિનાથના દેરાસરમાં જઈ તે ભગવાનનું પણ તેણે પૂજન કર્યું.^{૧૧}
પછી સંઘપતિ દેશલ, આદિનાથ વગેરે જિનેશ્વરોની પૂજા કરીને
સંઘની સાથે કપર્દિ યક્ષનાં દર્શન કરવા માટે ગયો, કે જેની મૂર્તિને
તેણે પોતેજ ઉદ્ધાર કર્યો હતો. ^{૧૨} ત્યાં જઈને તે આખા સંઘની
સાથે ઉભો રહ્યો અને ફરકતી પતાકાવાળા દેરાસરને જોઈને તેણે
માન્યું કે, સંસારસમુદ્રને સામે પાર જવા માટે આ એક
નૌકાપાત્રજ તૈયાર કરવામાં આવ્યું છે. ^{૧૩} એ રીતે એક દૃષ્ટિથી
તેને જોતો જોતો સંઘપતિ દેશલ અનુક્રમે યુગાદિનાથ ભગવાનના
સિંહદ્વારમાં જઈ પહોંચ્યો. તે દ્વાર પ્રવેશ કરતી વખતે મોક્ષલક્ષ્મીનુંજ
જાણે ખારણું હોય તેવું જણાતું હતું. ^{૧૪} ત્યાં ઉભા રહીને દેશલે
શ્રીયુગાદિનાથ ભગવાનનાં દર્શન કર્યાં અને પછી હર્ષપૂર્વક સુવર્ણ,
વસ્ત્રો, મોતીઓ તથા અલંકારો-વગેરે પુષ્કળ ધનની વૃષ્ટિ કરી. ^{૨૫}
તે પછી દેરાસરના મધ્ય પ્રદેશમાં પ્રવેશ કરી તેનું ચિત્ત પોતે કરાવેલી
આદિનાથ ભગવાનની મૂર્તિને વંદન કરવા માટે આતુર બન્યું અને
તુરતજ પૃથ્વી પર લોટી પડીને સંઘપતિ દેશલ આદિનાથ ભગવાનની
સમીપમાં ગયો. ^{૧૬} પછી પોતે ઉભો થઈને અમૃતની મૂર્તિને જેમ ભેટી
પડે તેમ, સર્વાંગે એ ભગવાનને ભેટી પડ્યો. કેમકે સમગ્ર જગતને
સજીવન કરનારા-જીવિતદાન આપનારા દુર્લભ ખજાનાને સંપાદન
કરી ક્યો મનુષ્ય મદમત્ત ન બને-આનંદમગ્ન ન થાય? ^{૧૭} તેણે ભક્તિ-
પૂર્વક પ્રણામ કરીને આદિનાથની તે લેખ્યમય મૂર્તિનું પુષ્પો વગેરેથી
પૂજન કર્યું અને પછી તેમને પ્રદક્ષિણા કરવાનું મન કરીને કાટા-
કાટીના ચૈત્યમાં રહેલા સર્વ અરિહંતોની પણ પૂજા કરી. ^{૧૮}
તે પછી સંઘનાથ દેશલે (સાં રહેલી) પાંડવોની પાંચે મૂર્તિઓનું
તથા (તેઓની માતા) કુંતીનું પણ પૂજન કર્યું અને ત્યાંથી આગળ

પ્રતિષ્ઠાવિધાન

જાન્ય પ્રિયાતત્ત્વ (ગાયત્રી)ની નીચે ગ્રહેશ્વ શ્રીયુગાદિદેવના પગલાનું પૂજન કર્યું. ૧૪ તે યજ્ઞે પોતે દગવેલી મયુરની મૂર્તિ કે જે લોકાને આશ્રય ઉપજાવે તેવી હતી, તેને જોઈને તેના મનમાં અત્યંત હર્ષ થયો, તેથી તે યજ્ઞે તેણે મોતી અને સુવર્ણના અવદાગે વગેરેની વૃષ્ટિ કરી મૂઢી ૨૦ એ પ્રકારે દેશવની અદ્ભુત ભક્તિ જોઈને આદિનાથના એ તીર્થ ઉપર ગાયત્રીનું જે એક વૃક્ષ હતું, કે જે હજી પણ એની એ ગિરિતિમા જ છે તેણે અમૃતની પેઠે પોતાના ક્ષ્ધ (ક્ષીર) વડે તે મમયે વૃષ્ટિ કરી ૨૧ તે પછી માત્રુ દેશને મોટા ઉત્સવો કર્યા, યાચકોને વઆદિના દાન કર્યા, બાવીસ તીર્થદેવોની પૂજા કરી અને મર્વચ્છે પ્રદક્ષિણા કરી ૨૨ તે પછી છેલ્લે પૃથ્વીતલ ઉપર મન્તક મૂઢીને આદિનાથ ભગવાનને પ્રણામ કરી પોતાના પુત્રોની માથે તે પોતાના નિવામગ્ધાનમાં ગયો અને પ્રતિષ્ઠા દગવવા માટે મત્તર તત્પર થયો ૨૩

પ્રતિષ્ઠા વિધાન

તેણે પ્રતિષ્ઠાવિધિની તૈયારી દગવવામાટે પોતાના પુત્ર મમગ્ધિહને આગ્રા કરી કેમકે બધા પુત્રો સમાન હોય છે તો પણ તેઓમાં ક્ષાપ્ત એટલું જ ભાગ્ય આવું કાર્ય કરવાને યોગ્ય હોઈને સર્વોત્ક્રાંતિ હોય છે ૨૪ પિતાની એ આગ્રા મ પાદન કરીને સમગ્ધિહે પણ પોતાની યોગ્યતાને મુનિના ગૌરવ જેવીજ માની-પોતાનામાં મુનિના ગૌરવની યોગ્યતા જેવી યોગ્યતા માની (?) કેમકે વેદમાં પણ કહેવાય છે કે, કાર્યમાં નિયોગ-ગ્રેણુ તે બહુ માનનું કારણ બને છે ૨૫ તેણે અદાગ પ્રકારની રૂપમાં ઉપયોગી મીકાષ (૪) ઉત્તમ પ્રતિના પકવાનો તથા મેડોડા (મુગવી) મૂળીયા વગેરે સર્વ વસ્તુ, કે જે પ્રતિષ્ઠા-વિધિમાં ઉપયોગી છે તેને તૈયાર દગવીને એકત્ર કરી ૨૬ તે મમયે મૌગાપ્તના નવ વિભાગમાંથી તથા વાળાકમાંથી અનેક ઉત્તમ,

મધ્યમ તથા અધમ મનુષ્યો, એ પ્રતિષ્ઠાવિધિને જોવામાં ઉત્સુક બનીને આવ્યા હતા અને તેઓ સર્વ બાહુઓને ઉંચા કરીને પર્વત ઉપર ચઢી ગયા હતા. ૨૭ પછી માધ માસની શુક્લ ત્રયોદશી ને ગુરુવારને દિવસે સાધુ દેશલે યાત્રા કરવા માટે ચારે પ્રકારના સંધને એકઠો કર્યો, ૨૮ અને પછી શ્રી સિદ્ધસૂરિ વગેરે આચાર્ય મહારાજોની સાથે સાધુએષ્ટ દેશલ સંધની આગળ ચાલનારા સમરસિંહની સાથે કુંડમાંથી જળ લાવવા માટે નીકળ્યો. ૨૯ તેણે દિક્પાલનું, કુંડના અધિપતિ દેવનું તથા સૂર્ય વિગેરે ગ્રહોનું વિધિપૂર્વક પૂજન કર્યું એટલે સમરસિંહે, શ્રીસિદ્ધસૂરિએ મંત્રાધાનથી પવિત્ર કરેલા જળ વડે સમગ્ર કળશો ભરાવ્યા. ૩૦ તે વખતે વાદિત્રોના તથા જ્યજ્યકારના શબ્દો પર્વતની ગુફાઓમાં પ્રવેશ કરીને લગલગ બમણા થઈ પડ્યા હતા, જેથી પર્વત પણ એ મહોત્સવ જોઈને જાણે ગર્જના કરતો હોય તેમ લાગતું હતું. ૩૧ પછી સુવાસિની સ્ત્રીઓના મસ્તકો ઉપર તે કળશો મૂકીને સમરસિંહ સમગ્ર સંધની સાથે મોટા ઉત્સવપૂર્વક શ્રી-ઋષભદેવ ભગવાનના ચૈત્યમાં આવ્યો. ૩૨ ત્યાં જળના કળશોને યોગ્ય સ્થાને સ્થાપીને સાધુ સમરસિંહે, પ્રતિષ્ઠારૂપ લતાની મૂળ ભૂમિ સમાન સેંકડો મૂળોને પીસાવવાનો આરંભ કર્યો. ૩૩ તેને વાટવામાં, જેના માતા, પિતા, સસરા, સાસુ તથા પતિ-આ પાંચ જણા જીવતા હોય તેવી સુવાસિની સ્ત્રી જ યોગ્ય ગણાય છે, બીજા કાઠ નહિ. ૩૪ પણ સમરસિંહને તો તેવા પ્રકારની ચાર સો સુવાસિની સ્ત્રીઓ તે વેળા મળી આવી હતી, જેઓ તેને આનંદ ઉપજાવનારી થઈ પડી હતી. તે સર્વ સ્ત્રીઓને સાધુ સમરસિંહે સેંકડો મૂળોને વાટવા માટે ઉત્સવપૂર્વક સત્વર બેસાડી દીધી, ૩૫ શ્રીસિદ્ધસૂરિ પ્રભુએ અનુક્રમે તે સર્વ સ્ત્રીઓના મસ્તક ઉપર વાસક્ષેપ નાંખ્યો જેથી અધિક ઉત્સાહમાં આવી જઈને તે સ્ત્રીઓએ અન્યોન્યની સ્પર્શપૂર્વક

પ્રતિષ્ઠાવિધાન

સેડો મૂળોનું ધર્પણ કરવા માડ્યુ.૩૬ તે સ્ત્રીઓ મગળગીતના ગાન-
 પૂર્વક દર્પથી તેને વાટવા લાગી અને મોક્ષલક્ષ્મીને વશ કરવા માટે
 જાળો ચૂર્ણ તૈયાર કરવામા આવતુ હોય તેવુ ચૂર્ણ તૈયાર થવા
 લાગ્યુ ૨૭ બીજી બાળુથી સમગસિદ્ધ, અનેક પ્રકારના ક્ષેષ્ટ પદ્મસૂત્રો
 તથા વસ્ત્રો તે સ્ત્રીઓને આપવા લાગ્યો અને પોતાના પુણ્યના ગ્ળ-
 કણુ સમાન તે મેકડો મલના ચર્ચુને કોડીયામાં નાખના લાગ્યો ૩૮
 ૩૯ તે પછી જિનમદિગની ચારે દિશામા નવ નવ પ્રકારની અગવેદિકાઓ
 સ્થાપી દેવામા આવી, કે જેઓ સમરમિદના પુણ્યથી આગળા
 થઇને ત્યા પ્રાપ્ત થયેલા નવ નિધિઓની પેઠે ગોબી રહી હતી ૩૯
 તેની આમપાસ ચારે બાળુ લીલા યવના અકુરો પણ મૂખી દેવામા
 આવ્યા હતા, કે જેઓ નવે નિધિઓના અંતરના આનંદથી પ્રકટ
 થયેલા ગેમાકુરોની પેઠે તે રોલતા હતા-ને યવાકુરો નવનિધિઓના
 દર્પના શેમાય હોય તેવા ગોબી ગળા હતા ૪૦ તે પછી સાધુ સમગ-
 મિદે દેવના આગળના ભાગમા મડપની વચ્ચે ચાર ખૂણાવાળી એક
 વેદિકા તૈયાર કરાવી તે વેદિકા એક હાથ ઉચી હોઇને નદ્યાવર્ત
 નામનો પદ તેના પર ગાદી ચઢે તેવડી મોટી હતી ૪૧ તે વેદિકા ઉપર
 માધુશ્રેષ્ઠ મગસિદે એક મડપ તૈયાર કરાવ્યો તે મડપ આગ ખૂળો
 ગ્રહેવા આગ ચાલવા ઉપર બધાયો હતો, તેના ઉપરના ભાગમા મુવ-
 ધ્વનો એક કળગ આવી ગલો હતો, તેની ગોભા અતુલ હોઇને મર્-
 પ્રકારે પરિપૂર્ણ હતી અને વિવિધ પ્રકારના વસ્ત્રોથી બનાવેલા કળના
 સ્તબોની ગોમાથી તે અત્યંત મુગ્ધ લાગતો હતો ૪૨ એ મડપની
 પામે શ્રાન્કડપમદેવ ભગવાનના મુખ્ય દેગમગ માટેનો એક પ્વન દડ
 પણ નકાની દેવામાં આવ્યો કે જેના ઉપર એક મદાન પ્વન દુગ્ધી
 રહી હતી આ દડને દારીગમે પામે પ્રતિષ્ઠા કરાવવા માટે બગાન
 તૈયાર કરીને ત્યા સ્થાપવામાં આવ્યો હતો ૪૩ શ્રી આદિનાથ ભગ-

વાનના દેરાસરની ચોખ્ખાણુ ખીજી ફેટલીએક વેદિકાઓ પણ તૈયાર કરાવવામાં આવી હતી. તે સર્વ વેદિકાઓ અત્યંત સુંદર દોહને વિચાળ હતી, ઉંગી હતી અને તેની આસપાસ રેતી, ફેટલાંએક મૂળીયાં તથા દર્બો પાથરી દેવામાં આવ્યા હતા. ૪૪ ભગવાનના દેરાસરનું જે દાર હતું તેના પર આંગાનાં સુંદર પાંદડાંઓનું એક તોરાણ પણ આંધી દેવામાં આવ્યું હતું. કે જે ચૈત્યલક્ષ્મીના કંઠામૂળાગમરેતી નવાં નીલ-મની પ્રદીપ્ત માળાની પેઠે શોભતું હતું. ૪૫ તે પછી શ્રીસિદ્ધસૂરિએ ચંદનનો લેપ લગાડીને મહાકીર્તી એવાં ગોરોચન, કુંકુમ, કપૂર તથા કસ્તૂરી વગેરેથી નંદાવર્ત પટ ચીતરી કાઢ્યો. ૪૬ અને પછી ઘટીકાર (ઘટીયંત્ર)ની ઘડીઓ જળથી ભરેલા પાત્રમાં પાણીથી પૂરી ભરાઈ જવાથી નીચે એસવા કાગી ભારે પ્રતિષ્ઠાનો સમય પાસે આવેલો જાણી અત્યંત શુદ્ધ બુદ્ધિવાળા શ્રીસિદ્ધસૂરિ સત્વર જિનમંદિરમાં ગયા. ૪૭ એટલે તેજ વખતે તેમની પાછળ ખીજી પણ આચાર્ય મહારાજને જિનમંદિરમાં જઈને પોતપોતાનાં આસનો ઉપર ખીરાળ્યા અને પ્રતિષ્ઠાવિધિમાં સાવધાન થયા. ૪૮ તે સમયે મંધપતિ દેશલ પણ પોતાના પુત્રની સાથે સ્નાનાદિથી પવિત્ર થઈને, સુંદર પવિત્ર વસ્ત્રો ધારણ કરીને તેમજ શ્રીખંડની મુદ્રાથી લલાટમાં ચિન્હ કરીને (કપાળમાં શ્રીખંડ-ચંદનનું તિલક કરીને) ત્યાં આવ્યો અને તેણે ભક્તિ-પૂર્વક જિનમંદિરમાં પ્રવેશ કર્યો. ૪૯ વળી તે વેળા ફેટલાએક શ્રાવકો પોતાનાં બિંબોને ગ્રહણ કરીને ત્યાં આવ્યા અને ફેટલાએક પ્રતિષ્ઠા-વિધિને જેવા માટે હર્ષથી વ્યાખ્યાનિતવાળા થઈને ત્યાં આવ્યા. ૫૦ પછી શ્રીસિદ્ધસૂરિ પ્રભુ રત્ન તથા સુવર્ણની મુદ્રાઓ આંગળીઓમાં રાખીને, હાથમાં કંકણ રાખીને તથા છેડાવાળાં જે વસ્ત્ર ધારણ કરીને શ્રી-જિનભગવાનની આગળ ઉભા રહ્યા. ૫૧ સાધુ દેશલ સાહણ્યે સાથે રાખી ઋષભદેવ ભગવાનની જમણી બાજુએ બેઠો અને સહજપાલ તથા

પ્રતિષ્ઠાવિધાન

સમરમિહ જિનભગવાનને સ્નાન કરાવવા સજ્જ થઇ તેમની ડાબી બાજુ બેઠા પર પવિત્ર શુદ્ધિવાળો સામત, કે જે પોતાના કુળની મર્યાદાનુ પાલન કરનારો હતો તે, પોતાના સમાન ગુણુવાળા સાંગણ નામના ભાઈની સાથે ઉજ્જવળ મુદ્ર ચામર ધારણ કરી જિન ભગવાનની આગળ ઉભો ગ્હો ૫૩ પછી લોકોની નજર ન લાગે તે માટે અરિષ્ટ વર્ણુવાળા એક અરિષ્ટ ગ્હની માળા ભગવાનના વક્ષ સ્થળમા ધ્યાપન કરી કેમકે આ જગતમા જે વસ્તુ લોક પ્રસસ્ત હોય છે તેની રક્ષા દરથી તે યોગ્યજ છે ૫૪ જે કે શ્રીજિનભગવાન સર્વનુ રક્ષણ કરવા માટે સમર્થ છે, છતા તેમની રક્ષા માટે જે રક્ષા-રાખડી પહેગવવામા આવી હતી, તે એમ સૂચવતી હતી કે કામક્રોધાદિ આતર શત્રુઓથી પીડા પામતા સમગ્ર જગતનુ આ ભગવાનજ રક્ષણ કરશે ૫૫ તે પછી કપૂર, ચંદન, શ્રીફળ, અક્ષત, પુષ્પ, ધૂપ, ગાંધાગરૂ, અને કમ્તૂરી વગેરે જે જે વસ્તુઓ પ્રતિષ્ઠાવિધિમા યોગ્ય ગણાય છે તે સમગ્ર ત્યા મૂકવામા આની ૫૬ (અને તે વખતે ભગવાનના હાથ ઉપર ઋદ્ધિ અને વૃદ્ધિ ઔપધિ મહિત મીટળ બાવવામા આવ્યુ ત્યારે દ્વિએ તેની આ પ્રમાણે ઘટના કરી -) હે જિનવર ! આપના હાથ ઉપર આ મીટળ મહિત ઋદ્ધિવૃદ્ધિ (ઔપધી) બાધવામા આવેલી છે તેનું કાગણુ હું જાણુ છુ તે એજ છે કે, ભવ્ય જીવોને તમે ઋદ્ધિ તથા વૃદ્ધિ અર્પણુ કરો છો અને આપે સૌની પહેલા મદનફળ-એટલે કામવા-મનાના ફળરૂપ આ સંસારગ્રમણનો નાશ કર્યો છે ૫૭ પછી ગુરુ શ્રી સિદ્ધસૂરિએ દેશલ આદિ શ્રાવકોના કકણુયુક્ત હાથ ઉપર માવધાન થઇને કુલાનાકુ બાધી દીધુ ૫૮ એ પ્રમાણે પ્રતિષ્ઠાની સામગ્રી કરાઈ રહી એટલે સિદ્ધસૂરિએ સ્નાન કરનારાઓ દ્વારા મત્રપૂર્વક સ્નાત્રનો આરભ કરાવ્યો ૫૯ અને ક્રમપૂર્વક તીર્થપતિ જિનભગવાનના મર્-સ્નાત્રો તેમણે પોનેજ કરાવ્યા તેમજ ખીજ આચાર્યોને માટે જે યોગ્ય હતા

તે સર્વકર્મો તેઓની પાસેજ તુરત કરાવી લીધાં. ૬૦ તે પછી મુહૂર્તની ઘડી પ્રાપ્ત થઇ ત્યારે શ્રીસિદ્ધસૂરિએ એકચિત્ત થઇને સારા નિમિત્તિઆઓ વડે અપાયલા પ્રતિષ્ઠાના ઉત્તમ મુહૂર્તને સાધી આવ્યું. ૬૧ અને પછી ઉત્તમ મુહૂર્તે સિદ્ધસૂરિએ જિનેશ્વરની પ્રતિમાને લાલરંગનાં શ્રેષ્ઠ વસ્ત્રોથી ઢાંકી દેઇને શ્રીખંડ તથા વાસદેવ વગેરેથી તેનું પૂજન કર્યું ને મંત્રોવડે તેને કલાયુક્ત કરી. ૬૨ તે વખતે સાધુ સમરસિંહ ગુરુની પોપધશાળામાં ગયો અને ત્યાં રહેલા નંદાવર્તના પટ્ટને સુવાસિનીના મસ્તક ઉપર મૂકીને સત્વર આદિનાથ ભગવાનના દેરાસરમાં આવ્યો. ૬૩ ત્યાં એક તરફથી વાદિત્રો વાગવા શરૂ થયાં અને બીજી તરફથી જિનભગવાનના ગુણોને લોકો ગાવા લાગ્યા, ત્યારે સંધપતિ સમરસિંહે મંડપની વેદિકા ઉપર તે પટ્ટનું સ્થાપન કર્યું. ૬૪ પછી સિદ્ધસૂરિપ્રભુ દેવાલયમાંથી નીકળીને તુરતજ એ પટ્ટની પાસે આવ્યા. અને તેમણે કપૂરના ચૂર્ણથી એ લિખિત મંત્રનું વિધિપૂર્વક પૂજન કર્યું. ૬૫ એ રીતે નંદાવર્ત મંડળ માંડીને મંત્ર-તંત્ર જાણનારા શ્રીસિદ્ધસૂરિએ કપૂર આદિથી તેનું મુદ્રા સહિત પૂજન કરી કળિના દોષને શીઘ્ર ભેદી નાખ્યો. ૬૬ તે પછી બીજા પણુ સર્વ આચાર્યોએ ત્યાં આવીને ભક્તિપૂર્વક સિદ્ધાંતવિધિમાં કલા પ્રમાણે નંદાવર્તની પૂજા કરી. ૬૭ શ્રીસિદ્ધસૂરિ તો ફરી પણુ શ્રીઋષભદેવ ભગવાન પાસે જઇ પહોંચ્યા અને લગ્ન સાધનની સિદ્ધિ માટે સાવધાન થયા. ૬૮ તે સમયે કુંભાનાડાને બહાને ગુરુના હાથ ઉપર જે રાગ લાગેલો હતો તે, પોતાને જિતનારા જિન ભગવાનને શાંત પાડવા માટે જાણે ઇચ્છતો હોય અને તેથીજ ત્યાં આવ્યો હોય તેમ લાગતું હતું. ૬૯ તે પછી પ્રતિષ્ઠાનું મુહૂર્ત જ્યારે પાસે આવ્યું, ત્યારે શ્રીસિદ્ધસૂરિ રૂપાની એક કટોરીને એક હાથમાં લઇને તેમજ બીજા હાથમાં સોનાની એક સળી લઇને તૈયાર થયા. ૭૦

પ્રતિષ્ઠાવિધાન

અને પ્રતિષ્ઠાનો તે સમય પાસે આવ્યો, ત્યારે આદિનાથ ભગવાનની સન્મુખ ઉભેલા સર્વ લોકોએ “પ્રતિષ્ઠાનો સમય થયો, થયો ” એમ સર્વ દિશાઓમાં ઉચ્ચ સ્વરે ઝહેવા માડ્યું ૭૧ તે વખતે શ્રીસિદ્ધસૂરિ પ્રભુએ જિનેશ્વર ભગવાન ઉપરથી વસ્ત્ર ખસેડી લીધું અને તેમના બન્ને નેત્રનું એક જાતના સુગંધાળુ તથા કપૂરવાળું અંગન કરીને ઉન્મીલન કર્યું—બન્ને નેત્રોને વિકસ્યર કર્યા ૭૨ એ રીતે વિક્રમ મવત ૧૩૭૧ ના માઝ શુદ્ધ ચૌદશને સોમવાગ્ને દિવસે પવિત્ર પુણ્ય નક્ષત્ર અને બળવાન મીન લગ્ન હતું ત્યારે શ્રીસિદ્ધસૂરિ ગુરુએ શત્રુજય પર્વત ઉપર ભગવાન નાભિનદન ઝડપાવેલી અચળ પ્રતિષ્ઠા કરી તે સમયે માગસિક વાદિત્રો વાગી રહ્યા હતા, દેશન તથા સમગ્રસિંહની ગુણકીર્તિ ગવાઈ ગઈ હતી અને સ્તુતિપાઠકાના ધવળમગળ ધ્વનિઓ થઈ રહ્યા હતા ૭૩-૭૪ શ્રીસિદ્ધસૂરિની પૂર્વે શ્રીવજ્ર સ્વામિએ શત્રુજય ઉપર પ્રતિષ્ઠા કરી હતી અને તેમના પછી શ્રી સિદ્ધમુરિએ પ્રતિષ્ઠા કરી આ રીતે પ્રતિષ્ઠાની દૃષ્ટિએ શ્રીવજ્રસ્વામી તથા શ્રીસિદ્ધસૂરિ બન્નેની મમાનતાજ ગણાય ૭૫ વળી શ્રીસિદ્ધમુરિએ પોતાના તેજથી ભૂમિભાગને પ્રમગિત કર્યો હતો, તેમને સ્વભાવ સ્વચ્છ હતો, તેમનું સત્ત્વ તથા સાર બધું ઉચ્ચ હતાં અને તેમણે શ્રી જિનેન્દ્ર ભગવાનની મુદ્રા ધારણ કરીને સ્થિતિ કરી હતી, જેથી તેમને શ્રીવજ્રસ્વામીની તુલના પ્રાપ્ત થાય તે યોગ્યજ છે ૭૬ ત્યારે શ્રીસિદ્ધસૂરિએ મુખ્ય ભગવાનની પ્રતિષ્ઠા કરી ત્યારે તેમની આઘાથી વાચનાચાર્ય નાગેન્દ્રે મુખ્ય દેગમર ઉપરના ધ્વજડની પ્રતિષ્ઠા કરી. ૭૭ અને પછી દેશને પોતાના મમત્ર પુત્રોની સાથે આદિનાથ ભગવાનના શરીર ઉપર ચઢનું તથા કપૂરનું વિલેપન કર્યું અને ઉત્તમ પ્રકારના પુષ્પો ચઢાવીને માતે (નગ્કાનો) વિજ્ય કર્યો ૭૮ તેમજ દેશને શ્રીજિનેન્દ્ર ભગવાનની આગળ પાંચ પદ્માન્ન વગેરે નૈવેદ્ય

(૨૮૬)

નિવેદન કર્યું તથા જ્ઞાતજ્ઞાતના કુળો મધ્યાં.૭૯ તે વખતે દેવલાગેક લગ્ન જતો ભગવાન આદિપ્રભુના તાથને કંઠશુધી યુક્ત નેમને અત્યંત આનંદમાં આવી ગયા અને હર્ષના લારથી જાગે નમી પડતા હોય તેમ, કરવા લાગ્યા.૮૦ વળી દેવલાગેક લગ્ન-જતો જિનેશ્વરના મુખ ઉપર પોતાનાં નેત્રો સ્થાપીને ગીત ગાનમાં મસ્ત બન્યા અને પૃથ્વીપર હિભા રહી આદિજિનેશ્વરની ગુણાવળી ગાવા લાગ્યા.૮૧ દેવલાગેક મનુષ્યો કર્તૃરી વગેરે લઇને ભગવાનના શરીર ઉપર સુંદર વિલેપન કરવા લાગ્યા. ત્યારે બ્રીજ દેવલાગેક મનુષ્યો પુષ્પ વગેરે ઉત્તમ પદાર્થો લઇને ભગવાનનું પૂજન કરવા લાગ્યા.૮૨ શ્રીશત્રુંજય ઉપર માત્ર એક અંગુષ્ઠ જેવડી પ્રતિમા સ્થાપનારાને પણ ધણું પુણ્ય પ્રાપ્ત થાય છે તો પછી એ તીર્થ ઉપર તીર્થ નાયક આદિપ્રભુનીજ પ્રતિષ્ઠા કરનારાને જે પુણ્ય પ્રાપ્ત થાય તેને તો પ્રભુ જિનેશ્વરજ બાણી શકે તેમ છે.૮૩ જે શત્રુંજય પર્વત ઉપર માત્ર એક હાથ જેવડી નાની દેહરી કરાવી હોય તો પણ વર્ણન કરવાને અશક્ય-અતુલ પુણ્યનું કારણ થાય છે તેજ શત્રુંજય ઉપર મુખ્ય જિનેશ્વરના ચૈત્યનો ઉદ્ધાર કરનારાને જે પુણ્ય તથા જે કીર્તિ પ્રાપ્ત થાય તેને માપવાને માટે કાણુ સમર્થ છે ? ૮૪-૮૫ એ પ્રમાણે તે સમયે લગ્ન લોકો સ્તુતિ કરી રહ્યા હતા, ગીતનૃત્ય આદિ કરવામાં મગ્ન બન્યા અને લગ્ન મોક્ષરૂપી પ્રાસાદને પ્રાપ્ત થયેલા હોય તેમ માનવા લાગ્યા.૮૬ એ પ્રકારે લગ્ન લોકો મહોત્સવ કરી રહ્યા હતા ત્યારે દેશલ દેવાલયના શિખર ઉપર ધ્વજદંડ ચઢાવવાને તૈયાર થયો, તેણે દેવાલયના શિખર ઉપર સુખેથી ચઢવા માટે માણસો પાસે પગ-થીયાં બંધાવ્યાં, કે જે પગથીયાં સ્વર્ગ ઉપર ચઢવા માટે મજબૂત નીસરણી જેવાં જણાતાં હતાં.૮૮ તે પછી સંધ્યપતિ શ્રીદેશલ પોતાના પુત્રની સાથે શ્રીસિદ્ધસૂરિપ્રભુને હાથનો ટેકા આપીને તેમજ મોટા

પ્રતિષ્ઠાવિધાન

૪૩ને આગળ કરીને દેગમગ્ના શિખર ઉપર ચઢયો ૮૯ તે વખતે સિદ્ધસૂત્રિ ગુરુએ શિખરગ્ના કળશ ઉપર વામક્ષેપ નાખ્યો અને તે કળશનેજ દેશલના કુળમા જાણે સ્થાપિત કરતા હોય તેમ શોભવા લાગ્યા ૯૦ પછી સઘનાયક દેશલે મદાચારી કારીગરો પાસે પોતાના કીર્તિસ્તભની પેઠે દડની પ્રતિષ્ઠા કરાવી ૯૧ અને તેના ઉપર ચંદ્રના જેવી ઉજ્જવળ એવી એક ધ્વજ બધાવી તે ધ્વજ, ભયકર કલ્પિત્રાજના વિજયથી ઉંચે ફરકા ગહેલી દેશલની વિજયપતાકા હોય તેવી શોભતી હતી ૯૨ તેમજ મર્વજ ભગવાનના દેગમગ્ ઉપર વિસ્તાર પામેલી ઉજ્જવળ પતાકા, અત્યંત લાખી તથા કાળા અગરના હસ્તક (થાપા) થી યુક્ત હોઇને ભગ્ય લોકોને પવિત્ર કરવા માટે મર્વગમાથી ઉતરતી અને ચક્રવાક પક્ષીથી યુક્ત એવી ગગાની પેઠે શોભતી હતી ૯૩ પોતાના પાચ પુત્રોથી યુક્ત માધુ દેશલ, પાચ ધન્વિયોથી યુક્ત શુવની પેઠે જ્ઞાન ધર્મોમાં અત્યંત શુદ્ધ બુદ્ધિવાળો હોઇને મર્વ મનુષ્યોમા પગમ શોભાને પ્રાપ્ત થયો હતો ૯૪ પૂર્વે જનડિએ પોતાની સ્ત્રી માથે જ્યા નૃત્ય કરું હતું અને તે વખતે વાયુ જેમ રૂને ઉરાડી નાખે તેમ વિનાતાએ તેને ક્યાર્થ ફેકી દીધો તે હજી સુધી પણ કાંઈ જાણી શક્યુ નથી, તેજ મ્થળે ભાગ્યશાળી દેશલે સમગ્ર સઘની માથે નૃત્ય કરવાનો આગલ ટ્યો અને તેમા તેનો મનોરથ મિલ્લ થયો, તેમજ સમગ્ર પુત્રોની સાથે તે વિજયી થયો ૯૫-૯૬ તે ગમયે આનંદ પૂર્ણ મનવાળા માધુ દેગને નૃત્ય કરતા કરતાં યાચકોને અનેક પ્રકારના દાનો આપ્યા હતા, તેમજ સુવર્ણ, ઘોડા, વસ્ત્રો તથા અલંકારોના પણ પુષ્કળ દાનો કર્યા હતા ૯૭ વળી જે વેળા દેવાલયના ઉપરના ભાગમાં ગલીને તે નૃત્ય કરતો હતો, ત્યારે તેણે કદપટલની પેઠે નીચે ગહેલા મનુષ્યને અત્યંત દર્દથી સુવર્ણ તથા ગતોના અલંકારો અને વસ્ત્રોરૂપ રૂળો અર્પણ કરી

હતાં.૯૮ તેમજ સાધુ સદ્ગુણ, સાદણ, સમરમિદ, સામંત, અને સાંગણ-એ પાંચે જણાએ પણ ધનની વૃદ્ધિ કરી હતી.૯૯ એ રીતે તેઓ જ્યારે યાચકાને દાનો આપતા હતા, ત્યારે તે બેઠેલે લોટાએ માન્યું હતું કે પરસ્પર સ્નેહવાળા આ પાંચે પાંડવો છે કે શું? ૧૦૦ તેમજ મનમાં વિરમય પામેલા સર્વ લોટા તે વેળા પર-સ્પર કહેતા હતા કે, તીર્થનો ઉદ્ધાર કરવા માટે તે પાંડવોજ કરી આવેલા છે કે શું? ૧૦૧ એ રીતે અત્યંત ઉત્કંઠાથી ઉત્સવ કર્યા પછી સાધુ દેશલ જિનપતિનું મુખકમળ જોવા માટે શિખર ઉપરયા ઉતર્યો અને અત્યંત આનંદથી તથા વેગથી જિન ભગવાન પાસે ગયો. ૧૦૨ પછી તેણે બલ્લાનક મંડપના આગળના ભાગમાંથી ખસેડીને દેવના મસ્તકના વિભાગથી આરંભી છેક શિખરના દંડ સુધી રેશમી વસ્ત્રો જેની વચ્ચે સાંધેલાં હતાં તેથી મોટી મોટી ધ્વજ-જાઓ ખંધાવી. ૧૦૩ અને દેવને નિમિત્તે ત્રણ છત્રો તેણે અર્પણ કર્યા. તે છત્રોમાં એક એક છત્ર જાણે ત્રણ લોકનું અધિપતિપણું મેળવવાની ઇચ્છાથી હોયની તેમ હિમાંશુ-રૂપા, પટ્ટાંશુ-રેશમી વસ્ત્ર અને સુવર્ણનું બનેલું હતું. ૧૦૪ તેમજ દેશલે સ્વર્ગનું રાજ્ય મેળવવા માટે હોયની તેમ ગંગાના તરંગ સમાન સુંદર અને ચમરીના દેશથી બનાવેલાં બે ચામરો આદિનાથ ભગવાનને અર્પણ કર્યા. ૧૦૫ તે ઉપરાંત બીજાં બે ચામરો, કે જેઓનો દંડ સુવર્ણનો હતો તથા તંતુઓ રૂપાના હતા તે પણ અર્પણ કર્યા. ૧૦૬ વળી જેમ પોતાના પુણ્ય-સમુદાયરૂપ મણિઓના પર્વત ઉપર જાણે નિધિ સ્થાપન કરવા તૈયાર થયો હોય તેમ, દેશલે સુવર્ણના, રૂપાના, તથા પિત્તળના સ્નાત્ર કળશો જિન ભગવાનને અર્પણ કર્યા. ૧૦૭ દેશલે મંગલમય અને આરાત્રિક-શાશ્વત સ્થાન મેળવવા માટે ઉત્સુક હોયની તેમ રૂપાનો એક સુંદર મંગળદીવો તથા આરતિ આપી, ૧૦૮ વળી તેણે દેવા-

પ્રતિષ્ઠાવિધાન

સયના ચારે ખૂણામાં તથા મર્વ મડપોમાં રેશમી વસ્ત્રથી બનાવેલા તથા મોતીની મેરોવાળા ચદરના બધાની દીધા હતા ૧૦૯ સંધનાયક દેરાસે મર્વ દોપોથી ગદ્દિત એવા ભગવાન જિનેશ્વરની આગળ અખડ (અણીશુદ્ધ) ચોખાઓથી, મગથી, મોપારીઓથી, નાળાએચ્થી તથા અલકાગેથી મેઝ પર્વત પૂર્વે અને જિનેશ્વર ભગવાનના જન્મ-સમયે જેમ મેરુપર્વત ઉપર સ્નાત્રોત્તમ થયો હતો તેવોજ સ્નાત્રોત્તમ એ સમયે આદિનાથ ભગવાનનો દ્યો. ૧૧૦-૧૧૧ તે પછી દેરાસે ઉપવાસ તથા વ્રત કરી પવિત્ર ચંદ્રને પોતાના પુત્રો, પૌત્રો અને અનુયાયીઓની સાથે બીજા પશુ-સ્ત્રવ જિનેશ્વરોનું પૂજન દ્યુ અને દસ દિવસનો ઉત્સવ ચાલુ કર્યો ૧૧૨ તે વેળા પશુ દેરાસે પૃથ્વીના મર્વ ખડોની લક્ષ્મી સંપાદન કરવા માટે ઉત્તમ પ્રકારના કપૂરથી તથા ચદનથી ભગવાનના શરીરનું અર્ચન દ્યુ ૧૧૩ તેમજ મગ્ધ પછી દેવોની લક્ષ્મી પ્રાપ્ત કરવા માટે તે શુદ્ધ મનવાળા દેરાસે ભોગમળા, કેવડો, ચપો તથા જૂદ વગેરેના પુષ્પોથી આદિનાથ ભગવાનની પૂજા કરી ૧૧૪ માધુ માદણપાલ ગત્રિના સમયે પત્રપ્રમાણ કપૂર ધુટીને અને તે વડે વિલેપન કરીને આદિનાથ ભગવાનના શરીરને કન્નૂરીથી જૂપિત કરતો હતો અને લાખોની મખ્યામાં માલતી, કેવડો, મોગરો તથા ચપો-વગેરેના પુષ્પોથી અદ્ભુત મહાપૂજા ગ્યતો હતો ૧૧૫-૧૧૬ માધુ મમગમિદ તે વખતે જિન ભગવાન આગળ પ્રજ્વલિત અગ્નિમાં ઉત્તમ જાતનું કપૂર તથા ઠાણુ અગર હોમતો હતો, જેથી તેના ધૂમાડાને બદલે દેરાસના પાપો તેના પુણ્યથી જાણે દૂર થતાં હોય તેમ લાગતું હતું ૧૧૭ તે પછી દેરાસ મદ્દજપાલની સાથે મડપમાં ઉભો ગદી અરિ-દત ભગવાન ઉપર પોતાની દૃષ્ટિને ગ્રિય કરતો હતો અને તીર્થ-નાથના ગુણમાં જુદાં જુદાં નાટ્યમદોત્તમ કરાવતો હતો

પ્રસ્તાવ ૫

૧૧૮ પ્રતિદિન પ્રાતઃકાળે શ્રીસિદ્ધસૂરિ ગુરુના ચરણયુગલમાં પ્રણામ કરી સર્વ સાધુઓને સંપૂર્ણ તૃપ્તિ કરનારાં ભાતપાણી વહેરાવીને પ્રસન્ન કરતો હતો અને તે પછી પોતે પોતાના પુત્રોની સાથે પારણું કરતો હતો. ૧૧૯ એટલુંજ નહિ પણ ઉત્તમ વૈભવવાળો તે દેશલ ભાટ-ચારણોને તથા સર્વ ગવૈયાઓને પણ યથેષ્ટ ભોજન કરાવતો હતો. ૧૨૦ ઉપરાંત યોગીઓ, દીનમનુષ્યો, અનાથો તથા દગ્ગિરીઓને પણ ભોજનની સવડ થાય, તે માટે તેણે એક અન્નસત્ર ખુલ્લું મૂક્યું હતું. ૧૨૧ એ રીતે સંઘનાયક દેશલ ધર્મમાં પરાયણ થઈને હમેશાં દાન આપતો. બરાબર દશ દિવસ સુધી તીર્થનાથનો દશ દિવસનો મોટો ઉત્સવ કર્યો. ૧૨૨ પછી અગીઆરમે દિવસે પ્રભાતમાં પોતાના ગુરુ શ્રીસિદ્ધસૂરિને હાથે દેશલે, સમગ્ર સંઘની સાથે લગવાનના હાથેથી કંકણબદન છૂટું કરાવ્યું અને પોતે નવા કરાવેલા સુવર્ણના મુકુટ, હાર, શોભાયમાન કંઠાભૂષણ, બાણબંધ તથા કુંડલ આદિ અલંકારો ચઢાવીને જગત્પ્રભુ આદિનાથનું પૂજન કર્યું. ૧૨૩-૧૨૪ તે વેળા બીજા પણ ભવ્ય જનોએ જિનલગવાનની આગળ અનુક્રમે અતિસુંદર મોટી ધ્વજાઓ બંધાવી, મેરુપર્વત પૂરાવ્યા અને રનાત્ર કરાવ્યાં. ૧૨૫ તેમજ સંઘમાં આવેલા સર્વ સંઘ પુરુષોએ પણ પોતપોતાના વારા પ્રમાણે લગવાનની મહાપૂજા, દાન તથા અન્નસત્રો વગેરે પુણ્યકર્મો કર્યાં. ૧૨૬ અને પછી દેશલ, સમગ્ર સંઘની સાથે તથા સુગુરુઓની સાથે હાથમાં આરતિ ઉંચી કરીને આદિનાથ લગવાનની આગળ ઉભો રહ્યો અને તે વખતે તેના બન્ને બાહુ આગળ ધર્મમાં નિત્ય ઉદ્યમી રહેનારા અને ગુણના ભંડારરૂપ સાધુ સાહણ તથા સાંગણ હાથમાં આંમર ધારણ કરીને ઉભા રહ્યા. ૧૨૭ બીજી તરફથી સામંત અને સહજપાલ પણ હાથમાં કલશ ગ્રહણ કરીને પોતાના પિતા સાધુ દેશલની બન્ને બાજુ ઉભા રહ્યા. ૧૨૮ તે વખતે સાધુ સમરસિંહે

પ્રતિષ્ઠા વિધાન

ભક્તિમાન ચંદ્રને પોતાના પિતાના ચરણથી આરબીને નવે અંગોનું ચંદનના તિલક કરીને પૂજન કર્યું. ૧૨૯ અને તેમના લગ્નાટમા મુખડનું તિલક કરીને તે ઉપર તેના ભાગ્યની જાણે પુષ્ટિ કરતો હોય તેમ અક્ષત-ચોખા ચોઢ્યા ૧૩૦ પછી સમરસિંહે માલતી, બોગમળી, ચપો અને મોગરો-વગેરેના પુષ્પોથી મુથેલી માળા, મોક્ષલક્ષ્મીના સ્વયંવરની જાણે વગમાળા હોય તેમ, પોતાના પિતાના કંઠમા પહેગવી ૧૩૧ તેમજ મંવના ખીજા પુરુષોએ પણ સાધુ દેશવના ચરણમા તથા લલાટમા મક્ષયચંદનના તિલક કર્યા, આગતિની પૂજા કરી તેના કંઠમા પુષ્પોની માળા પહેગવી અને સુવર્ણની વૃષ્ટિ કરી ૧૩૨ તે મમયે કેટલાએક ગવૈયાઓ શ્રીજિનેન્દ્ર ભગવાનના ગુણગાન કરવામા તસ્લીન બની ગયા હતા, તેઓને સમગસિંહે પોતે કીંમતી સુવર્ણ-કંકણ, ઘોડા તથા વસ્ત્રોના દાન કરીને પ્રમત્ર કર્યા ૧૩૩ પછી દેશને આદિનાથ ભગવાનની આરતી ઉતારી અને તેમની પૂજા કરી પ્રણામ કરીને મગજદીવો પ્રહણ કર્યો ૧૩૪ તે વેળા ખારોટ વગેરે ભાટો મિહના જેવા ગભીર સ્વગથી શ્રીયુગાદિ જિનેશ્વરની ગુણાવલી ગાવા લાગ્યા ૧૩૫ ખીજા સ્તુતિપાઠકા પણ સાધુ દેશનની તથા સમગમિહની કીર્તિશ્રતાને મેર મમાન પોપણ આપનાર બિરદાવણીને આનંદપૂર્વક હાથ ઉઠાવી કરી કરીને બોતવા લાગ્યા ૧૩૫ તે માલગી મમગમિહે ખારોટ વગેરે ભાટોને રૂપ, સુવર્ણ, ગતો, ઘોડા, હાથી તથા વસ્ત્રોના હર્ષપૂર્વક દાન આપ્યા ૧૩૬ તે પછી શ્રાદ્ધરત્ને મુગધી કપૂરના ખડવડે મગજદીવો પ્રગટ કરીને મગજદીપસ્તવન બણવા માંડ્યું કે તુરતજ તેની આથે મોટા વાદિત્રોના ચબ્દો પણ ચવા લાગ્યા ૧૩૮ એ રીતે મગજા વો ઉતારી હર્ષ દેશલે, મધની માથે પોતાના ડાળા દીગ-ણને મઠોચી લઈ પૃથ્વી પર મૂક્યો અને મુખને પૃથ્વીપર ગાળી, મસ્તક ઉપર બે હાથ લેડીને શકન્તવથી આગ્નિનાથ ભગવાનની સ્તુતિ કરી

૧૩૯ તેજ પ્રમાણે શ્રી સિદ્ધસુરિએ પણ સંઘની આગળ રહીને શકસ્તવ ઉપરાંત આદિજિનેશ્વરની અમૃતાષ્ટક વડે સ્તુતિ કરી:—૧૪૦ “હે દેવ ! અમૃતના સ્થાનરૂપ આપના મુખનાં દર્શન કરીને અમારી બુદ્ધિરૂપી દષ્ટિવિપવાળી નાગણીએ મિથ્યાત્વમોહરૂપી ઝેરનો ત્યાગ કર્યો છે, અને હવે તો પુષ્કળ આનંદ મગ્નજ બની રહી છે. ૧૪૧ હે દેવ ! આપના મુખચંદ્રના અમૃતમય કુંડમાંથી શ્રેષ્ઠ જ્ઞાનિપુરુષોએ અમૃતની વૃષ્ટિ કરનારા જે શાસ્ત્રો રચ્યાં છે તેનું શ્રવણ કરીને માણં મન મંસારથી ઉત્પન્ન થનારા દાહનો ત્યાગ કરીને હવે શાંત થયું છે. ૧૪૨ હે જિનદેવ ! આપનો આ હાથ વિશેષે કરીને અમૃતના સમાન આનંદ ઉપજાવે છે, અને હું માનું છું કે, રતિ, કુદૃષ્ટિ અને વિકારના ત્રણે દોષો આપ માંથી દૂર થયા છે, જેથી આપ જગતમાં દર્શનપાત્ર થયા છો. ૧૪૩ અહો ! હે દેવ ! અજવાળી આઠમના ચંદ્રતુલ્ય આપના લલાટને જોઈને આજે મારા નેત્ર રૂપી ચક્રારપક્ષીનું યુગલ, તેની (લલાટની) કાંતિના તરંગસમૂહનું પાન કરી તેજ ક્ષણે પુષ્ટ બની ગયું છે. ૧૪૪ હે દેવ ! આપનું આ શરીર, કે જે અગણિત પુણ્યસમુદાયથી ભરપૂર છે અને અનંત કલ્યાણનું કારણ છે, તેનું જે માત્ર એકજવાર દર્શન થયું હોય તો, ભવ્ય જીવોને મરણ પછી અજ-રામર મોક્ષસુખ અર્પણ કરે છે. ૧૪૫ હે દેવ ! આપની જિહ્વા, ખરેખર અતિરસ ભરેલાં વાક્યામૃતની એક તળાવડી સમાન જ છે. કેમકે તે પોતાની સ્પંદન ક્રિયાથી ઉત્પન્ન થયેલા સરસ વચન સમૂહોના વિસ્તારરૂપ જળતરંગોનુંજ સિંચન કરીને અમારા શરીરને શીતલ કરે છે. ૧૪૬ હે જિનપતિ ! આપનાં બન્ને નેત્રો, જગતનું કલ્યાણ કરનારા આપના શરીરમાં આવી રહેલા અમૃતના બે સમુદ્રો સમાન છે. કેમકે, હે જિનેશ ! એમાં સંસારથી ઉત્પન્ન થનારાં દુઃખરૂપી દાહની શાંત થાય છે. ૧૪૭ હે દેવ ! લાલ કાંતિવાળા અને

પ્રતિષ્ઠા વિધાન

સાવણ્યરૂપ અમૃતથી યુક્ત આપના બન્ને ચગણુ, મમાગરૂપ નિર્જળ-
માર્ગમા ભ્રમણ કરીને આતુર બનેતા અને પુણ્યરૂપ જળથી ગ્રહિત
એવા સંસારીઓને સરણરૂપ થાઓ ૧૪૮ એ પ્રમાણે હે નાથ !
આ અમૃતાષ્ટક ગ્રંથોત્તરી અત્યંત આનંદપૂર્વક મે આપની સ્તુતિ કરી
છે, માટે હે નાલિનદન જિન ! આપ માગ પર પ્રમન્ન થાઓ અને
મને મોક્ષના સુખ અર્પણ કરો ” ૧૪૯ શ્રી મિદ્ધસુગ્ધિએ એ રીતે
જગતના નાથ શ્રી આદિનાથ જિનેશ્વરની હૃદયપૂર્વક સ્તુતિ કરી અને
પછી સાધુ દેશલની માથે તે પાછા આવ્યા, ૧૫૦ તે પછી દેશલના
પાથે પુત્રોએ પણ સવના મર્વ મનુષ્યો માથે અદ્ભુત આનંદ ધાગણ
કરીને ભગવાનની આરતિ ઉતારી ૧૫૧ માધુ દેશલ, એ પ્રમાણે
પ્રતિષ્ઠામહોત્સવ કરીને પોતાની ઈષ્ટ મિદ્ધિથી અત્યંત આનંદમા
આવી ગયો, જેથી તેણે આદિનાથ ભગવાનની આગળ પોતાના પુત્રો
તથા મવની માથે નૃત્ય કર્યું ૧૫૨ તે દેશલે ત્રણે લોકની પ્રભુતા
બધે પ્રાપ્ત થઈ હોય તેવો મનમા વિચાર કરીને તે વેળા નૃત્ય કર્યું
અને હૃદયથી પોતાના બન્ને હાથ ઉઠા કરીને જિન ભગવાન આગળ
તેણે આ પ્રમાણે વિનંતિ કરી-૧૫૩ “ હે પ્રભુ ! સસાગમમુદ્રમા કુબેલા
પ્રાણીઓના ઉદ્ધાર કરવામાં આપ એકજ ધીર-વીર છો હે દેવ !
આજે તમે માગ પર પ્રમન્ન થાઓ, અને પુન પુન આપના દર્શન મને
આપતાજ રહો ” ૧૫૪ તે પછી માધુ દેશલ યુગાદિ દેવની આરાધના મા-
ગીને કપર્દી યક્ષના મંદિરમા ગયો અને પોતાના મુખને પ્રમન્ન કરી
લાકુ, નાળાએર-વગેરેથી તે યક્ષની પણ તેણે પૂજા કરી ૧૫૫ તેમજ
એ યક્ષના મંદિર ઉપર પણ તેણે રેશમી વસ્ત્રની અપૂર્વ ધ્વજ બધાવી,
જે ધ્વજ, પ્રદીપ એવા પોતાના યશસ્વી મડપને ગોલાવવા માટે
ચઢાવેલી પતાકા મમાન દેખાતી હતી ૧૫૬ પછી સાધુ દેશલે જિના-
ર્યોની વિધિમા નિગત તત્પર ગુરુનાગ કપર્દી યક્ષને પ્રાર્થના કરી કે

સંઘની સાથે ત્યાં આવેલો સાંભળી તેની સામે આવ્યો. ૧૭૭ તે વખતે વજ્ર તથા ચક્રનાં ચિન્હથી યુક્ત હાથવાળા જૂનાગઢનો રાજા તથા સમરસિંહ પ્રીતિપરાયણ થઈને અન્યોન્યને જ્યારે મળ્યા, ત્યારે ઇન્દ્ર તથા ઉપેન્દ્ર સમાન શોભવા લાગ્યા. ૧૭૮ તેઓ બન્ને પરસ્પર આલંગન કરીને એક આસન પર બેઠા અને પ્રેમપૂર્વક કુશલપ્રશ્ન આદિ વાર્તાલાપ કરીને પ્રસન્ન થયા. ૧૭૯ સાધુ સમરસિંહે જાત-જાતનાં ભેટણાં ધરીને રાજાને સંતોષ્યો અને તે રાજાએ પણ બમણી ભેટ આપીને સમરસિંહને સંતુષ્ટ કર્યો. ૧૮૦ પછી શ્રીમહીપાલદેવે સમરસિંહની સાથે આવીને સંઘપતિ દેશલનો પ્રવેશમહોત્સવ કર્યો. ૧૮૧ અને સમરસિંહદ્વારા તેજપાલપુરની પાસે સંઘ માટે રહેવાની વ્યવસ્થા કરાવીને રાજા પોતાના નિવાસસ્થાનમાં ગયો. ૧૮૨

સંઘનું ગિરનાર ઉપર જવું

તે પછી ગિરનારના મસ્તક ઉપર મુકુટસમાન શ્રી નેમિજિનને વંદન કરવા માટે દેશલ, પોતાના ગુરુ તથા સમસ્ત સંઘની સાથે પર્વત ઉપર ચઢ્યો. ૧૮૩ અને ત્યાં પણ સાધુશ્રેષ્ઠ સંઘપતિ દેશલે મોટી ધ્વજ ચઢાવી, સાર્વજનિક અન્નસત્ર ખુલ્લાં મૂક્યાં પૂજાઓ કરી અને દાનાદિક સર્વ વિધિ શત્રુજયની પેઠેજ કર્યા. ૧૮૪ તેણે પ્રદ્યુમ્ન તથા સાંબનાં હિંચાં શિખરોનાં દર્શન કર્યા અને ત્રણ કલ્યાણકોને લીધે મુખ્ય ગણુતાં દેરાસરોમાં પણ લગવાનનાં દર્શન કર્યા. ૧૮૫ તેમજ ત્યાં યાત્રા કરતાં કરતાં દેશલે સર્વ દેરાસરોમાં મોટી પૂજાઓ કરી, મોટી ધ્વજાઓ અર્પણ કરી અને એ પ્રમાણે કરીને તે મહાખુદ્ધિમાન પુરુષે પોતાના પૂર્વજોનો અત્યંત ઉદ્ધાર કર્યો. ૧૮૬ વળી સંઘપતિ શ્રીદેશલે પુત્રો તથા પૌત્રોની સાથે અંબામાતાનું જ્યારે પૂજન કર્યું કે તેજ સમયે પ્રસન્ન થઈને માતાએ સમરસિંહને પુત્રનો લાલ આપી તેની

સમરસિહને મુગંદરાજનું આમત્રણ

કૌટુંબિક વૃદ્ધિ કરી ૧૮૭ અને તે ચોગ્યજ ગણાય કે જેના ખોળામાં હમેશા પુત્રો રહ્યા છે એવી અમા પુત્રો આપે છે લોકમા પણુ આ વાત પ્રસિદ્ધ છે કે જે વસ્તુ હોય છે તેજ આપી શકાય છે ૧૮૮ એ રીતે સમગ્રમિહને પુત્રપ્રાપ્તિરૂપ ઉન્નતિ પ્રાપ્ત થઇ, ત્યાંજ દેશલે વિરોધે કરી શ્રીઅમાજીનું પૂજન કર્યું અને પુત્રના લાભથી 'આ ધર્મ' તુરતજ ફળ આપે છે' આવો મનમા વિચાર કરી તેનું વર્દાપન કરાવ્યું ૧૮૯-૧૯૦ તે પછી દેશલે ભવ્યસોડાના દોષોને દૂર કરનાર શ્રી ગજેન્દ્રપદ્મડના જળમા સ્નાન કર્યું અને તેના પ્રભાવથી પાપને જલાજલી આપી-પાપથી મુક્ત થયો ૧૯૧ સહજપાલ વગેરે દેશવના નીતિમાન પુત્રોએ પણ સ્વચ્છ હૃદય સમાન એ કુંડમા સ્નાન કર્યું અને સમાગરૂપ ધોગ વનમા ફગવાથી થયેલી ગ્દાનિને દૂર કરી આનંદ પ્રાપ્ત કર્યો ૧૯૨ એ પ્રમાણે દશ દિવસ એ તીર્થમા ગહીને સવપતિ દેશલ શ્રીનેમિનાથની આજ્ઞા લઈ ગિગનાર ઉપગથી ઉતર્યો ૧૯૩

સમગ્રમિહને મુગંદરાજનું આમત્રણ

તે મમયે દેવપત્તન (પ્રભામપાટણ)તો ગળ સમગ્રમિહને મળવા માટે ઉત્કૃષ્ટિ થયો ૧૯૪ તેણે મમગ્રમિહની પાસે પોતાના પ્રધાનોને મોકલ્યા અને એક વિગ્રમિ પત્ર (તેઓદ્વાગ) તેના હાથમા આપ્યો તેમા તેણે જણાવ્યું હતું કે હે સમગ્રમિહ ! મમગ્ર કળાઓને ધાગણુ કરનાગ અને પવિત્ર એવા તમે એક અદ્રૂપ છો, માટે તમારે એ પ્રમાણે કરવું જોઈએ, કે જેથી મારા ચિત્તરૂપી અક્રોગ પ્રમત્ર થાય ૧૯૫-૧૯૬ આ લેખનો અર્થ જાણી લઇને સમગ્રમિહ ત્યા જવા માટે ઉત્સુક બન્યો કેમકે, એક મનુષ્ય લૂખ્યો હોય અને તેને જોજનનું નિમત્રણ આવે તેવુંજ એ બન્યું હતું (અર્થાત્ સમરસિહને ત્યા જવાની ઇચ્છા તો હતીજ અને ત્યાંથી નિમત્રણ આવ્યું) ૧૯૭ તે

પછી કામસમાન સુંદર તે સમરસિંહ, (જૂનાગઢના રાજા) શ્રીમહી-
પાલદેવની રજા લેવા માટે ભેટણાં હાથમાં લઈને તેની પાસે ગયો.
૧૯૮ ત્યારે શ્રીમહીપાલદેવે સંતોષ પામીને સમરસિંહને રેશમી સામા-
નવાળો એક ઘોડો તથા શ્રીકરી અર્પણ કર્યા. ૧૯૯ તે પછી શ્રી-
મુગ્ધરાજનો પત્ર આવવાથી જેનો ઉત્સાહ તથા હર્ષ વૃદ્ધિ પામ્યો
હતો એવો શ્રીદેશલ, સમગ્ર સંઘની સાથે શ્રીદેવપત્તન નગર તરફ
આવ્યો. ૨૦૦ માર્ગમાં લક્ષ્મીના સ્થાનરૂપ એવાં વામનપુરી (વણથળી)
વગેરે સર્વ સ્થાનોમાં ચેત્યપરિપાટીના મહોત્સવને કરતો હતો અને
ચંદ્રસમાન ઉજ્જવળ તથા સુંદર કીર્તિવાળો તે સંઘપતિ, હર્ષ તથા
સહાયકોની સાથે દેવપત્તન પહોંચી ગયો. તે વખતે સમરસિંહને પાસે
આવેલો સાંભળી મુગ્ધરાજ, તુરતજ તેને મળવાના આનંદથી ઉદ્ધાસ
અને રોમાંચયુક્ત થઈ રહ્યો. ૨૦૨ છત્ર-ચામર આદિથી યુક્ત તે મુગ્ધ-
રાજ પોતાના પરિવારની સાથે સંઘપતિની સામે આવ્યો. ૨૦૩ તે
વખતે પોતાનાં કિરણોથી આકાશને પ્રકાશિત કરનારા સૂર્ય અને
ચંદ્રની પેઠે સમરસિંહ તથા મુગ્ધરાજ-બન્ને જણા અન્યોન્યની
પાસે આવીને મળ્યા. ૨૦૪ અને સમરસિંહને ભેટીને મુગ્ધરાજ
આનંદમગ્ન થયો, તેમજ સાધુ સમરસિંહ પણ રાજાને કુશળ સમા-
ચાર પૂછીને અમૃતમગ્ન થયો હોય તેમ આનંદ પ્રાપ્ત્યો. ૨૦૫ તે
પછી તેઓ બન્નેએ પરસ્પર ભેટણાં અર્પણ કર્યા તથા એક
બીજાનાં ભેટણાં ગ્રહણ કર્યા. તેઓ બન્ને જણા એક બીજા ઉપર
પ્રસન્ન થઈને પોતપોતાના સમાગમને શુભ પરિણામવાળો માનવા
લાગ્યા. ૨૦૬

સંઘ સહિત સમરસિંહનો દેવપત્તનમાં પ્રવેશોત્સવ

પછી સંઘપતિ દેશલે સમરસિંહને આગળ કરી ચારે
પ્રકારનાં સંઘની સાથે તથા દેવાલયની સાથે, ઈન્દ્ર જેમ અમરાવ-

મમરસિંહનો દેવપતનમાં પ્રવેશોત્સવ

તીમા પ્રવેશ કરે તેમ, પ્રભાસપાટણમાં પ્રવેશ કર્યો તે વેળા મોમ-
નાથનો મુખ્ય મહત્ત્વ તેની આગળ ચાલતો હતો, તે મહત્ત્વતા ખીજા
અનુયાયીઓ પોતાની મેળે ઉત્સવ કરીને તેના ઉત્સાહમાં વૃદ્ધિ કરતા
હતા, પાટણનગરમાં પણ દરવાજે દરવાજે તોરણો લટકાવી દીધા
હતા અને ચોતરફ પતાકાઓ ફરકી રહી હતી ૨૦૭-૨૧૦ મત્સ્યરૂપોને
માન્ય એવો તે દેગણ, શ્રીમોમેશ્વર મુઝરાજની પામે હર્ષની માથે
ઉત્સવપૂર્વક એક પ્રદર મુધી ગહો ૨૧૧ અહો! આ ધણુ આશ્ચર્ય
ગણાય કે, જે પૂર્વકાળમાં સપ્રતિગળ, ગાતવાદન, ગિજાદિત્ય,
તથા આમ ગળ વગેરે ગળઓએ, તથા મત્સ્યુગમાં ઉત્પન્ન
થયેલા ખીજા ધનવાન જોનોએ તથા કુમારપાલ જેવા મહા-
ગળએ પણ જે વરને દુર ધ્યુ ન હતું તે વેગ દેશવના ભાગ્ય-
યોગે હમણા કળિકાળમાં પણ દુર થયુ ૨૧૨ શ્રીજોનશામન અને
શિવશામનનુ પગરપગ ગ્વાભાવિત વેગ દુર કરીને તે બન્ને મુઝરાજ
તથા મમગમિદની પર્યદ મિત્રની મભાની જેમ ગોલની હતી ૧૧૩
મવપતિ દેવને એ પ્રિય મેળાવડામાં સમસ્ત મધને ગ્યાપિત કર્યો
અને વેગભાવ દુર થવા ૩૫) જે આશ્ચર્ય મત્સ્યુગમાં પણ બન્યુ ન
હતું તે એના ભાગ્યયોગે તે વેળા બન્યુ ૨૧૪ એ મમયે કોઈ એક
દિવસે આ પ્રમાણે ગાયુ હતું—આ પૃથ્વી ઉપર દેવતા મવપતિઓ
થવા નથી? અર્થાત્ અનેક મધપતિઓ રાધ ગયા છે, પણ હે
માધુરી મમગમિદ! તેઓમાં એકેય તારા માર્ગને અનુમગી રાક્યો
નથી તારા જેવુ કર્મ કરી રાક્યો નથી કેમકે તે શ્રીનામિનદન
ભગવાનનો ઉદ્ધાર કર્યો, દરેક નગરમાં ત્યાના ગળઓ તારી માથે
ગામ્યા અને છેરે શ્રીમોમનાથના નગરમાં (પ્રભાસ પાટણમાં) પણ
(ત્યાના રાવધમીઓના આનદ સાથે) તે પ્રવેશ કર્યો આ પ્રકારે
તારી નવી કીર્તિ જગતમાં અજકી રહી છે ૨૧૫ દેશને તે પ્રભાસ-

પાટણમાં પણ અસ્ખલિત દાન આપ્યાં, જિન ચૈત્યોમાં અઘ્રાષ્ઠ ઉત્સવો કર્યા અને સોમનાથની પૂજા કરાવી. ૨૧૬ તે પછી સમરસિંહ, મુઘ્ધ રાજા પાસેથી શ્રીકરી (?) અને એક ઘોડો મેળવીને અમ્બાધરપુર તરફ શ્રીપાર્શ્વનાથ ભગવાનને વંદન કરવા માટે દેરાલની સાથે નીકળ્યાં. ૨૧૭

એ નગરમાં જે પાર્શ્વનાથ ભગવાન છે તે, સમુદ્રમાં મુસાફરી કરતા કોઈ એક વહાણવટીને સ્વપ્નમાં પોતાને બહાર કાઢવાનો આદેશ કરીને તેમાંથી નીકળ્યા છે અને તે વહાણવટીએજ તેમનું અતુલ દેરાસર ત્યાં બંધાવ્યું છે. ૨૧૭ એ સ્થળે પણ મહાધ્વજ, મહાપૂજા વગેરે મહોત્સવ કરીને દેશલ, સંઘ સાથે કોડીનાર નગરમાં ગયો. ૨૧૮

તેના સંબંધમાં આવી એક આખ્યાયિકા છે:-પૂર્વે (કોડીનારમાં) અંબિકા નામની એક પ્લાહણી હતી. તેણે મુનિઓને અન્ન-દાન કર્યું, તેના પતિના અત્યંત ગુસ્સે થવાથી તે પોતાના બે પુત્રોને સાથે લઇને તેણી શ્રીનેમિનાથ ભગવાનનું સ્મરણ કરતી ગિરનાર પર્વત ઉપર ચાલી ગઈ. ત્યાં ભગવાનને વંદન કરી પોતાના બે પુત્રોને ફળથી તૃપ્ત કરવા માટે તેણી એક આંખ નીચે ગઈ. પણ તેવામાં પોતાના પતિને ત્યાં આવતો જોઈ લેયને લીધે અત્યંત ગભરાઈ ગઈ અને તેના ચિત્તમાં વૈરાગ્યવાસના પણ ઉદ્ભવી હતી, જેથી તેણીએ શ્રીનેમિનાથનું શરણ લઈ પર્વતના શિખર ઉપરથી ઝંપલાવ્યું અને એ તીર્થક્ષેત્રમાં મરણ પામી ત્યાંની અંબાદેવી નામે તીર્થની અધિષ્ઠાત્રી થઈ. ૨૧૯-૨૨૧ એ અંબિકાનું એક દેવળ, કોડીનારમાં પણ હતું. કેમકે, પ્રથમ તેણી ત્યાં રહેતી હતી. આ દેવળમાં કપૂર, કંકુ વગેરેથી તેનું પૂજન કરી સંઘપતિ દેશલે મોટી એક ધ્વજ ત્યાં અર્પણ કરી અને મોટો ઉત્સવ કર્યો. તે પછી સંઘ અનુક્રમે દ્વીવ બંદરે ગયો. ૨૨૩-૨૨૪ એ વખતે મૂળરાજ નામનો ત્યાં રાજા હતો. તેણે સમરસિંહ ઉપરની

આચાર્યપદ

ત્રીતીથી એક નામને બીજી નૌકા સાથે જોડીને ઉપર માદડીઓ પાથરી દીધી અને તેના ઉપર મવ સહિત દેવાલયને ચઢાવીને જળમાર્ગે નગરમા તે મર્વને પહોચાડી દીધા ૨૨૫-૨૨૬ વર્ષા એ દીવમા હુગિપાલ નામનો એક કરોડોપતિ વ્યવહારીઓ ગહેતો હતો તે ધણેજ સુદ્ધિમાન હતો, અને તેણે સવમહિત દેગણનું આન્ગ-તિથ્ય પણ ઘણું સારું કર્યું હતું ૨૨૭ મવપતિ દેગણે ત્યાં પણ અકાષ ઉત્તમવ કરીને યાચકોને ઈચ્છિત દાન અર્પણ કર્યું અને પછી ફરીથી તે ગતુજયતીર્થ ઉપર ગયો ૨૨૮

આચાર્યપદ

આ તરફ શ્રીસિદ્ધશ્રી ગુરુ કષ્ટક વ્યાધિને લીધે શરીરે અન્નવસ્થ થયા, તેથી તેઓ જૂનાગઢમાજ ગહી ગયા ૨૨૯ તે સમયે સમગ્ર મવે પગિવાર સાથે એકત્ર થઇને એક દિવસ ગુરુને વિનતિ કરી કે હું પ્રભુ ! આપનું શરીર કષ્ટક વ્યાધિગસ્ત થયેલું જણાય છે, વળી ચાલુ મમયમા ટાઇને વિશિષ્ટ જ્ઞાન નહિ હોવાથી ઠાનું આયુષ્ય કેટલું છે તે જાણી ગદાતુ નથી, માટે કાષ્ટક શિષ્યને આપ સુગિમત્ર અર્પણ કરો ૨૩૦-૨૩૧ તે માલગી ગુરુએ સર્વમમક્ષ પોતાનો અભિપ્રાય જણાવ્યો કે, મારું આયુષ્ય પાંચ વર્ષ, એક માસ અને નવ દિવસનું હજી બાકી છે ૨૩૨ અને શ્રી-સત્યાદેવીએ કહેલો શિષ્ય પણ મારી પાસે છે, પણ હમણાં ટાઇને આચાર્ય તરીકે ગ્યાપી શકું તેમ નથી સમય આવશે ત્યારે સુગી તરીકે સ્થાપીશ ૨૩૩ ગુરુના એવાં વચન સાંભળી ફરી પણ મવે વિનતિ કરી કે, હું પ્રભુ ! હજી પણ બીજી એક વિનતિ આપને કરવાની છે, અને તે એજ છે કે, આપ પૂજ્યપાદે હમણાં સ્થાવર તીર્થ (શત્રુજય ઉપરનું) તો ગ્યાપિત કર્યું પણ હવે તેજ પ્રમાણે અમાગ પર કૃપા કરીને જમમ તીર્થની (આપના પદ ઉપર કાષ્ટ શ્રી મદ્દા-રાજની) સ્થાપના કરો ૨૩૪-૨૩૫ તે પછી મધની એ વિનતિથી

(૨૨૫)

પ્રસન્ન થઈને પ્રભુ શ્રીસિદ્ધસૂરિએ મેરુગિરિ નામના પોતાના એક શિષ્યને ‘કક્કસૂરિ’ એવા નામથી આચાર્યપદે સ્થાપિત કર્યા. ૧૩૬ વિક્રમ સંવત્ ૧૩૭૧ ની સાલના ફાલ્ગુન માસની શુદ્ધિ પાંચમને દિવસે કક્કસૂરિને આચાર્યપદ આપવામાં આવ્યું હતું. ૨૩૭ તે સમયે તેમના ગુરુપદની સ્થાપનાના સંબંધમાં ચૈત્રગચ્છમાં ઉત્પન્ન થયેલા **લીમદેવ** નામના એક વિદ્વાને આવો એક શ્લોક ગાયો હતો. ૨૩૮ ગુરુએષ્ઠ શ્રીકક્કસૂરિની કાણુ સ્તુતિ ન કરે? કેમકે જેમનો ઉદય થતાં સર્વ કલ્યાણસિદ્ધિઓ ઉત્પન્ન થાય છે. ૨૩૯ વળી તે સમયે ધારસિંહ નામના મંત્રીએ સર્વસૂરિઓ, સાધુઓ તથા શ્રાવકોની સમક્ષ કક્કસૂરિના ગુરુપદનિમિત્તે મહોત્સવ કર્યો. ૨૪૦ એ રીતે તે જનનાગઢમાં જ ઉત્સવપૂર્વક પાંચ દિવસ સુધી રહીને તેઓ ફરીથી શત્રુંજય ઉપર જઈને દેશલના સંધને મળ્યા. ૨૪૧.

સંધનું પાટણ તરફ પ્રયાણ

દેશલ પણ શત્રુંજય મહાતીર્થમાં ફરી યાત્રા કરીને ગુરુની સાથે પાટલાપુર (પાટડી) ગયો. ૨૪૨ તે સ્થળે પૂર્વે જરાસંધની સાથે શ્રીકૃષ્ણનું જ્યારે યુદ્ધ થયું હતું અને ને યુદ્ધમાં શત્રુઓએ આખા સૈન્યમાં જ્યારે ભંગાણ પાડ્યું હતું, ત્યારે શ્રીનેમિનાથે એકલાએ પોતાનો શંખ વગાડીને એક લાખ રાગ્નઓને જિતી લીધા હતા. તે સમયે શ્રીકૃષ્ણે ત્યાં નેમિનાથની સ્થાપના કરી.

ત્યાં તે જિનની પૂજા કરી સંધ શંખેશ્વર ગયો. ૨૪૩-૨૪૪ તે પુરના અલંકારરૂપ શ્રીમાન પાર્શ્વજિનેશ્વર છે. જેની ગ્રાણુત સ્વર્ગના ઇન્દ્રે ચોપન લાખ વર્ષ સુધી પૂજા કરી છે. આવી રીતે પ્રથમ સ્વર્ગમાં તેના ઇન્દ્રે તેમજ ચંદ્રે, સૂર્યેન્દ્રે અને માતાલમાં નાગેન્દ્રે પણ ભક્તિપૂર્વક તેટલાજ વર્ષ તે પ્રભુની પૂજા કરી છે. ૨૪૫-૨૪૯ વળી ધરણેન્દ્રે પણ જે સમયે પ્રતિ વાસુદેવ-જરાસંધની સાથે શ્રીવાસુદેવ-કૃષ્ણનું યુદ્ધ થયું અને તેમાં મરકીના ઉપદ્રવથી પોતાનું સૈન્ય જ્યારે વ્યાકુળ થયું, ત્યારે સૈન્યોના ભયને

સર્વનું પાટણ તરફ પ્રયાણ

હવે હવે શ્રીનેમિનાથની આજ્ઞા પ્રમાણે કૃષ્ણે, પાતાલમાયી એ પાર્શ્વનાથ ભગવાનને પ્રગટ કર્યા અને તેમના આગળના સિંચનથી સર્વ મનુષ્યોને નીરોગી કર્યા તે પાર્શ્વનાથ ભગવાન સર્વનું કલ્યાણ કરે. ૨૫૦ માંથી દેશલે એ શામેશ્વર તીર્થમાં મહાદાન, મહાપૂજા અને મહાધ્વજ-વગેરે સર્વ વિધિ કર્યા અને શ્રીપાર્શ્વભગવાનને પ્રણામ કરી હારીજ નામના ગામમાં તે ગયો. ત્યાં શ્રીઋષભદેવ ભગવાનને વદન કરી તેણે પાટણ તરફ પ્રયાણ કર્યું. ૨૫૧-૨૫૨ શ્રીપાટણની પામે 'સોમના' નામનું એક ગામ આવેલું છે, ત્યાં આવીને દેશલે સમગ્રસિંહદ્વારા મધના નિવામગ્યાનો ડગવ્યા અને મધનો ત્યાં પડાવ નખાવ્યો. ૨૫૩

એ વખતે શ્રીદેશલને મવના લોકો માથે કુચળક્ષેમ ત્યાં આવેલા સાલળી, પાટણના લોકો હર્ષથી પ્રકુલ થઈ ગયા અને તેઓ મર્ પોતપોતાના દાર્યો પડતા મકાને મરની મામે આવ્યા. ૨૫૪ તે અન્યોન્યની સ્પર્ધાપૂર્વક ત્યાં એકઠા મળેલાં સર્વ મનુષ્યોએ મધપતિ દેશલના તથા મમગસિંહના ચગલનું ચદન તથા સુવર્ણના પુષ્પોથી પૂજન કર્યું અને દેવના ચગલુમાં જેમ પ્રણામ કરે તેમ, તેઓના ચગલુમાં મસ્તક નમાવીને ભક્તિપૂર્વક પ્રણામ કર્યા, તેમજ તેઓએ પોતે પણ શ્રીવિમલાચલ તીર્થની જાણે યાત્રા કરી હોય તેમ માન્યુ. ૨૫૫-૨૫૬ તે પછી નગરનાં લોકોએ, યાત્રા કરીને પોતાના નગરમાં આવેલા તથા જયલક્ષ્મીને પામેલા ધર્મચક્રવર્તી એ દેશલના દહમાં હર્ષપૂર્વક પુષ્પની માળા પહેગરી. ૨૫૭ તે સમયે અન્યોન્યના દર્શન કરીને જેઓનાં નેત્ર અતૃપ્ત જ રહ્યા હતાં એવા તે નગરવાસીઓમાં બધું પોતાના બધું, પિતા પોતાના પુત્રને, મિત્ર પોતાના મિત્રને અને પિતા પોતાના કુટુંબને અન્યોન્યના શરીરમાં શરીર નાખી દેવા ઇચ્છતા હોય તેમ બેટી પડ્યા. ૨૫૮ એટલુંજ નહિ પણ જેઓ તીર્થ કરીને આવ્યા હતા તેઓને પૂજ્ય

માનીને જાણે પૂજતા હોય તેમ, પોતપોતાના સ્વજનોના કંકમાં તેઓ પુષ્પમાળાઓ પહેરાવવા લાગ્યા. ૨૫૯ તેમજ પોતે આણેલાં ભોજનો, કે જેમાં મસાલાઓથી મધમધી રહેલાં ગ્રાસામણો તથા લાડુઓ મુખ્ય હતા, તેથી આંગતુને-અતિથિઓને જમાડવા લાગ્યા. ૨૬૦ સંક્ષેપમાં એટલુંજ કહેવાય કે, તે વેળા પાલણુ, ક્ષત્રિય, વૈશ્ય, કે શૂદ્ર-એમાંનો તેવો કોઈ પણ નગરવાસી ન હતો, કે જે દેસલના તથા સમરસિંહના ગુણથી આકર્ષાઈને આગ્રહપૂર્વક તેઓની સામે ન આવ્યો હોય. ૨૬૧ સંઘપતિ દેશલ તથા સમરસિંહ તેઓ પ્રત્યેક મનુષ્યને તાંબૂલ તથા વસ્ત્ર વગેરે અર્પણ કરીને ઘણાજ માનપૂર્વક સન્માન કરવા લાગ્યા. ૨૬૨

દેશલનો પાટણમાં પ્રવેશોત્સવ

પછી સંઘપતિ દેશલે શુભ મુહૂર્તે નગરમાં પ્રવેશ કરવાની તૈયારી કરી એટલે સંઘના સમગ્ર લોકો પણ શૃંગાર કરીને સંઘપતિની પાછળ પાછળ ચાલતા થયા. ૨૬૩ સમરસિંહ વગેરે સંઘમાં દેવસમાન જણાતા પુરુષો ઘોડાઓ પર સ્વાર થયા, ત્યારે સંઘાધિપતિ દેશલ અલપખાનની પાલખીમાં બેસી મુશોભિત થઈને પાટણ આવવા ચાલતો થયો. ૨૬૪ તે સમયે સૌની આગળના ભાગમાં દેવાલય હતું, તેની બંને બાજુ શ્રીસિદ્ધસૂરિ વગેરે મુનીશ્વરો તથા બીજા શ્રાવકો ચાલતા હતા અને ચામરધારિણી સ્ત્રીઓ તેની ચોતરફ ચામર ધુણાવતી હતી. ૨૬૫ નરધાં, ભેરી તથા ઢોલ વગેરે વાદ્યોની ગર્જનાને લીધે દિશાઓના વિભાગો ગાજી રહ્યા હતા અને ઝાંઝ વગાડનારી ટોળીઓ, ભગવાનના ગુણાનુવાદ ગાઈ રહી હતી, ત્યારે પાટણમાં પ્રવેશ કરવાની ઇચ્છાથી દેશલ ચાલ્યો. ૨૬૬ એ રીતે સંઘપતિ દેશલને નગરમાં પ્રવેશ કરતો સાંભળી સર્વ મનુષ્યો, હર્ષપૂર્વક સર્વ ઘર ઉપર આવીને તથા બજારમાં આવીને તેને જોવા માટે એકત્ર થયા. ૨૬૭ તેમજ

દેશલના પાટણમાં પ્રવેશોત્સવ

થેર વેર કુના ચાપા કરીને, પ્રકૃષ્ઠિત તોગણો બાધીને તથા પૂજેલા પૂર્ણદક્ષિણો સ્થાપીને નગરના લોકોએ નગરને શણગાર્યું અને ડેર ડેર પતાકાઓ બાધી દીધી ૨૬૮ તે પછી સિતા વડે જેમનું પડખું ગોળી ગણું હતું, શ્રીમાન લક્ષ્મણ જેમની સાથે હતા અને ગવણને લપાનડ એવા શ્રીગમચ્છે જેમ અયોધ્યામાં પ્રવેશ કર્યો હતો તેમ, અમર-સિંહે પાટણમાં પ્રવેશ કર્યો ૨૬૯ તેની પાછળ મવપતિ દેરાલ, દેવાલય તથા ગુરુદર્શનની માથે પાટણની સ્ત્રીઓના ઓવાગણા ગ્રહણ કરતો નગરમાં દાખલ થયો, ૨૭૦ અને માર્ગમાં શ્રદ્ધાળુ મનુષ્યોએ કરેલી યાત્રાની પ્રશંસાને માલજતો તેમજ મગલોને ગ્રહણ કરતો પોતાના ઘર પામે આવી પહોંચ્યો ૨૭૧ તે સમયે સુવાસિની સ્ત્રીઓએ દીવો, દૂર્વા (ધરો), અક્ષત તથા ચદન વગેરે પાંચે થાળમાં મૂકીને શ્રીદેશલના તથા સમરસિંહના લલાટમાં પ્રથમ તિલક કર્યું અને તેનાપર ચોખા ચોઢ્યા ૨૭૨ તે પછી સુદર ગીતમડળ થવા લાગ્યા અને લાટ-ચાગણોના જયજય શબ્દો ઉચ્ચાગાધ ગયા ત્યારે દેશલે પચ પગમેદિનું મનમાં અમરણ કરીને પોતાનું ઘર ચો-લાળુ-પોતાના ઘરમાં પ્રવેશ કર્યો ૨૭૩ અને દેવાલય ઉપરથી આદિ-નાથ ભગવાનને તથા કપર્દી યક્ષને ઉતારી લઈ પોતાના ઘર દેગસ-ગમાં તેણે પધગાયા ૨૭૪ પછી પોતાના પુત્રો સાથે તે આમન ઉપર બેઠો એટલે નગરના લોકોએ તેના ઓવાગણા લીધા, તેને આશીર્વાદ આપ્યા તથા વદન કર્યું આ બધું જોઈને દેશલના નેત્રમાં હર્ષના આસુ ઉલગાધ તીક્ષ્ણ ૨૭૫ તે વેળા સમરસિંહે પણ પોતાને કૃતાર્થ માનીને નગરવાસી લોકોને વચ્ચે, તાજૂદા વગેરે અર્પણ કર્યા અને તેઓનું સન્માન કર્યું ૨૭૬ એટલું જ નહિ પણ લાટો, ચાગણો, સાલગો તથા બીજા ચાચો, કે જેઓ ઉપરાઉપરી આશીર્વાદો આપી ગયા હતા તેઓ સર્વને પણ ગમગમિહે સતોધ્યા ૨૭૭

તે પછી સહજપાત્ર વગેરે વિનયનત્ર પુત્રોએ, પોતાના પિતા દેશલના ગનને ચરણોને દૂધ વડે ધોયા. ૨૭૮ અને દેશલે પાટણમાં આવ્યા પછી ત્રીજે દિવસે દેવભોજ્ય (નોકારસી) કરાવ્યું, જેમાં સર્વ સાધુઓને ઇચ્છાનુસાર ભાત-પાણી વહોરાવ્યાં. ૨૭૯ એ દેવભોજ્યમાં પાંચ હજાર નગરવાસીઓને ભક્તિપૂર્વક જમાડવામાં આવ્યા હતા તે સાર્વજનિક અન્નસત્રમાં તો જમનારા લોકોની સંખ્યા જ થઇ શકે તેમ ન હતી. ૨૮૦ સંઘનાયક દેશલે એ તીર્થોદ્ધારના કૃત્યમાં સત્તાવીશ લાખ ને સિત્તેર હજાર રૂપીઆનો ખર્ચ કર્યો હતો. ૨૮૧ એ તીર્થ-કાર્ય પૂર્ણ કરીને સંઘપતિ દેશલ પોતાના આત્માને કૃતાર્થ માનવા લાગ્યો અને ધર્મકર્મમાં નિત્ય આસક્ત રહી ધરનાં કામ કરવામાં પણ તત્પર થયો. ૨૮૨ તે જ પ્રમાણે સમરસિંહ પણ રાજ્યના સન્માનથી મોટી ઉન્નતિ પામીને મુખ્યત્વે પરોપકાર કરવામાં જ દિવસો ગાળવા લાગ્યો. ૨૮૩

દેશલનું યાત્રા માટે ફરી તીર્થગમન.

તે પછી ફરી પણ વિક્રમ સંવત ૧૩૭૫ માં દેશલે, સાત સંઘપતિઓ તથા પોતાના ગુરુ સાથે મોટાં મોટાં સર્વ તીર્થોમાં એ વખત યાત્રા કરી હતી. તે વેળા એની સાથે લગભગ એ હજાર માણસો હતા. ૨૮૪-૨૮૫ એટલું જ નહિ પણ એ યાત્રાઓમાં દેશલે પોતે જાતે જ લગભગ અગીઆર લાખ રૂપીઆ વાપર્યાં હતા. ૨૮૬

એ રીતે તે કાળમાં સુરાષ્ટ્ર દેશના મુસલમાનોનાં લશ્કરોએ પકડેલા તમામ મનુષ્યોને સમરસિંહે મુક્ત કરાવી તે ક્ષેત્રમાં તે મોટો જીમૂતવાહન થયો. (કારણ કે જીમૂતવાહને ગરુડના ભયથી સાપને મુક્ત કર્યા હતા અને સમરસિંહે તો બધા મનુષ્યોને મ્લેચ્છોના ભયથી મુક્ત કર્યા.) ૨૮૭

સિદ્ધસૂરિનું સ્વર્ગગમન

દેગલનું સ્વર્ગગમન

એ મમયે શ્રીસિદ્ધસૂરિએ પોતાના આયુષના ત્રણ મહિના બાકી રહેતા જાણીને દેશવને કહ્યું કે, હે માધુ ! તારૂં આયુષ પણ હવે એક માસનું બાકી છે ૨૮૮ મારે તો હવે ઊકેશનગરમા જવું જોઈએ અને ત્યાં મુખ્ય પદ ઉપર હું પોતે જ સાવધાન થઈને કક્કસૂરિને જેમાડીશ ૨૮૯ માટે જો તમારી પણ ઇચ્છા હોય તો હવે મત્વર ચાલો કેમકે તે મ્થળે દેવતાઓએ મ્થાપેલા વીર ભગવાન ઉત્તમ તીર્થંકર છે "૨૯૦ આમ કહીને શ્રીસિદ્ધસૂરિએ સમગ્ર મામમી તૈયાર કરી અને એકત્ર મળેલા મધની માથે તથા સાધુ દેશલની માથે ઊકેશપુર તરફ પ્રયાણ કર્યું ૨૯૧ માર્ગમા સાધુ દેશલને પુણ્યવાન જાણી ચિત્તમા જાણે ઉત્કંઠા પામી હોય તેમ સ્વર્ગની દેવાગનાઓ તેને વરી-દેગલએથી સ્વર્ગમા ગયો ૨૯૨ શ્રીસિદ્ધસૂરિએ ઊકેશ-નગરમા જઈને માધમામની પૂર્ણિમારૂપ પૂર્ણા તિથિને દિવસે પોતાને દ્વાયે કક્કસૂરિને મુખ્યસ્થાન પર જેમાડ્યા ૨૯૩ તેમજ મુનિગતને, ઉપાધ્યાયપદ અને શ્રીકુમાર તથા એમેન્દુને વાચનાચાર્યપદ અર્પણ કર્યા ૨૯૪ વળી તે રથને દેગલના પુત્ર સદજપાલે, પોતાના અઢારે ગોત્રની માથે વિધિપૂર્વક વીરનાત્ર દ્વાર્ય અને સાર્વજનિક અન્નમત્રો ખુદ્દા મધ્યા, આચાર્ય મહાગજેને આદ્યાગદિગ્ન તથા માધર્મિક વાતસત્ય પાત્ર તેણે ઉત્સાહથી કર્યું ૨૯૫-૨૯૬ તે પછી ત્યાં અઢાર ઉત્સવ કરીને શ્રીમદ્સૂરિ, સદજપાલની માથે ફલવર્દિકા (ફલોધીનીર્થ) તરફ ગયા અને ત્યાં શ્રીપાર્શ્વનાથ ભગવાનને વદન કર્યું એ રીતે અવિચ્છિન્ન પ્રયાણથી યાત્રા કરીને શ્રીસિદ્ધસૂરિ મધની માથે પાટનું નગરમા આવ્યા ૨૯૭-૨૯૮

સિદ્ધસૂરિનું સ્વર્ગગમન

ત્યાં આવીને પોતાનું એક માસનું આયુષ બાકી રહ્યું એટલે

તેમણે કુક્કસુરિને કહ્યું કે, હવે પછી મારું આયુષ માત્ર એક માસનું છે; માટે તેમાંથી જ્યારે આઠ દિવસ બાકી રહે ત્યારે સંધને ખમાવીને મને અનશન વ્રત આપવું. ૨૯૯-૩૦૦ અહો ! આ કલિયુગમાં પણ આવું જ્ઞાન હોય આવો મનમાં વિચાર કરીને કુક્કસુરિએ, તેમણે કહેલા દિવસે તેમને અનશન ન કરાવ્યું. ૩૦૧ શ્રીસિદ્ધસુરિ ગુરુએ પણ પોતાની મેળે જ બે દિવસના (પ્રથમ) ઉપવાસ કર્યા અને પછી સંધની પ્રત્યક્ષ તેજ સમયે અનશન વ્રત ગ્રહણ કર્યું. ૩૦૨ તે સમયે સહજપાલ વગેરે લક્ષિતમાન શ્રાવકોએ અન્યોન્યની સ્પર્ધાપૂર્વક મોટા મોટા ઉત્સવો કર્યા. ૩૦૩ અને નગરમાં વસતા ચારે વર્ણના લોક, બાળક, યુવાન તથા વૃદ્ધ પર્યંત તેમને વાંદવા માટે આવવા લાગ્યા. ૩૦૪ એટલું જ નહિ પણ પાટણની આસપાસ પાંચ પાંચ યોજન સુધીમાં જેટલાં ગામડાં હતાં, તેમાં પણ ક્રાધ એવો મનુષ્ય ન હતો કે જે તે વેળા વાંદવા આવ્યો ન હોય ! ૩૦૫ તે પછી બરાબર છ દિવસે, પોતે કહેલી વેળાએ જ શ્રીસિદ્ધસુરિ એકાગ્રચિત્તે નમસ્કાર મંત્રનો જાપ કરતા કરતા સ્વર્ગલોકમાં સિધાવી ગયા. ૩૦૬ તેમણે પોતાનો મરણસમય કહ્યો હતો અને તે વેળા નગરનાં જે જે લોક ત્યાં એકઠાં થયાં હતાં તેઓ પરસ્પર કહેતા હતા કે, ચાલુ સમયમાં વિશિષ્ટ જ્ઞાન નથી, એમ વિદ્વાનો શા ઉપરથી કહે છે ? જુઓ, આવી રીતે જીવન કે મરણ વિશિષ્ટ જ્ઞાન વિના કેમ જાણી શકાય ? માટે હજી પણ વિશિષ્ટ જ્ઞાન તો છે જ. ૩૦૭-૩૦૮ એ પ્રમાણે લોકોએ ખૂબ પ્રશંસા કરી ને તે સમયે અત્યંત આનંદપૂર્વક દેવો જેમ તીર્થંકરનો ઉત્સવ આરંભે તેમ, ઉત્સવનો આરંભ કર્યો. ૩૦૯ અને છ દિવસમાં એકવીશ મંડપવાળી વિમાનાકાર પાલખી તૈયાર કરી અને પાલખીમાં સાધુઓએ સિદ્ધસુરિના શરીરને સારી રીતે પૂજીને પધરાવ્યું. ૩૧૦ તે વેળા સ્ત્રીઓનાં ટોળે ટોળાં દરેક સ્થાને

સમરસિંહનું દીલ્હીના બાદશાહ ફત્તુલ્લુદ્દીન પાસે જવું

એકદા મળ્યા હતા, લાડડીઓ વડે ગસ ચઢી રહ્યા હતા અને સૂરિ મહાગજની પાલખી આગળ તરેહ તરેહના પ્રેક્ષણકો સાથે વાદિત્રો વાગી રહ્યા હતા ૩૧૧ તે પછી વિમાનમાં એઠેલા પ્રત્યક્ષ દેવમમાન જણાતા સતિ મહારાજ, સ્વર્ગ લોડમાં જવાની ઇચ્છાથી નગરમાંથી બહાર નીકળ્યા ૩૧૨ માર્ગમાં સ્પર્ધાપૂર્વક ઉત્ક્રાંતિ શ્રાવકો પાલખીને બાધ દેવા લાગ્યા અને એક દાસ જેટલે દૂર તે પાલખીને લાઇ ગયા ૩૧૩ ત્યાં ચંદન તથા અગરના પુષ્કળ લાકડાથી તેમજ કેવળ દ્રુપદથી પૂજ્યશ્રીનો દેહદાહ થયો, તેમાં બીજી જાતના લાકડાનું તો નામ પણ ન હતું ૩૧૪ એ રીતે વિષ્ણુ સવત ૧૨૭૬ ના ચૈત્ર શુદ્ધ ૧૪ ને દિવસે સિદ્ધસૂત્રિએ સ્વર્ગવાસ કર્યો ૩૧૫ પ્રભુ શ્રીસિદ્ધસૂત્રિ સ્વર્ગે ગયા એટલે હાલમાં શ્રીકૃષ્ણસૂત્રિ ગચ્છનું પાલન કરે છે ૩૧૬

સમરસિંહનું દીલ્હીના બાદશાહ ફત્તુલ્લુદ્દીન પાસે જવું

તે સમયે શ્રીફત્તુલ્લુદ્દીન નામના બાદશાહને માધુ સમગસિંહના સુણે માલજવામાં આવ્યા, જેથી તેને મળવા માટે તે આતુર બન્યો ૩૧૭ તેણે એક આજ્ઞાપત્ર મોકલીને સમગસિંહને બોલાવ્યો, જેથી તે પણ સમગ્ર સામગ્રી તૈયાર કરીને દીલ્હી તરફ ગયા ૩૧૮ ત્યાં પહોંચતાજ સુલતાન ફત્તુલ્લુદ્દીને અત્યંત માનપૂર્વક સમગસિંહને બોલાવી તેની માથે પોતે મળ્યો ૩૧૯ તે વેળા સમગસિંહ પણ જાતજાતના ભેટણા મૂકીને ગજ આગળ નમી પડ્યો અને પૃથ્વી પર લોટી પડેલા તેને ગજાએ ઉત્ક્રાંતિપૂર્વક લેયો ૩૨૦ સુલતાન ફત્તુલ્લુદ્દીન સમગસિંહ ઉપર અત્યંત પ્રમત્ત થયો તેણે પોતાની મહેગ્યાની બદલ મર્દદારના વેપારીઓમાં સુખ્યપણું સમરસિંહને અર્પણ કર્યું ૩૨૧ એ રીતે ત્યાં રહીને ગજની નવી નવી કૃપા તેણે મપાવવા કરી અને કટલોક કાળ આનંદપૂર્વક પીતાવ્યો ૩૨૨ દાનવીર

સમરસિંહે, ત્યાં રહીને ઠાઠ એક ગાયન કરનારાને માત્ર એકજ ગાયનના ધનામ તરીકે એક હજાર રૂપીઆ અર્પણ કર્યા હતા. ૩૨૩

સમરસિંહના કાર્યો

ત્યાર પછી શ્રીમાન કુતુબુદીનની રાજ્યલક્ષ્મીને તિલક સમાન ગ્યાસુદીન નામનો બાદશાહ થયો. ૩૨૨ તેણે અત્યંત પ્રેમથી સાધુ સમરસિંહને ઘણું માન આપ્યું હતું અને અલખખાનની પેઠેજ ઘણું સન્માન કરીને પોતાના પુત્ર તરીકે તેને સ્વીકાર્યો. ૩૨૫ બુદ્ધિ-

ન સમરસિંહે ત્યાં રહીને, સુલતાનના કેદી થયેલા પાંદુ દેશના વ રવલ્લ નામના રાજાને છોડાવ્યો હતો, અને તેને તેના દેશમાં ફરી રાજ્યાસને બેસાડીને ‘રાજસંસ્થાપનાચાર્ય’ એવું બિરુદ (ઇલ્લાખ) પ્રાપ્ત કર્યું હતું. ૩૨૬-૩૨૭ ધર્મવીર સમરસિંહે, બાદશાહના ઘણા માનને લીધે નેમિનાથ ભગવાનની જન્મભૂમિ મથુરામાં તથા હસ્તિનાપુર નગરનો સંઘ કાઠીને અનેક સંઘ પુરુષો સહિત શ્રોત્રિ-નમ્રભસૂર સાથે તીર્થ યાત્રા કરી હતી. અને એ રીતે પોતે સંઘપતિ થયો હતો. ૩૨૮-૩૨૯

સમરસિંહને તિલંગ દેશનો અધિકાર

(તે પછી તૈલંગ દેશમાં સુઆ તરીકે રહેલા) ગ્યાસુદીનના પુત્ર ઉલ્લખાન, કે જેને પોતાના પિતા તરફથી ઘણું માન મળતું હતું તેનો સમરસિંહે આશ્રય કર્યો. ૩૩૦ એટલે ઉલ્લખા-ને પણ ‘સમરસિંહ મારો ભાઈ છે અને વિશ્વાસપાત્ર છે’ એમ માનીને તેને તૈલંગદેશનો અધિપતિ બનાવ્યો. ૩૩૧ ત્યારે સમરસિંહે પણ પોતે નિબ્બાપ બુદ્ધિવાળો હોઈને તુર્ક લોકોના કેદી તરીકે પકડાયેલાં અગીઆર લાખ મનુષ્યોને છોડાવ્યા. ૩૩૨ અનેક રાજાઓ, રાણાઓ અને વ્યવહારીઓ ઉપર તેણે ઘણો ઉપકાર કર્યો તેમજ સર્વ દેશોમાંથી આવેલા શ્રાવકોને પણ કુટુંબની સાથે ત્યાં વસાવ્યા

સમરસિ હને તિલગ દેશનો અધિકાર

૩૪૪ અને ઉગલ નામના નગરમા જિનદેરાસરો બધાવીને જિનશા-
સનનું માત્રાજ્ય એકછત્ર તેણે કર્યું ૩૪૫ પરનારીમહોદઃ સ-
મગસિ હે તૈલગદેશનો સ્વામી થઈને પણ મર્વનો ઉપનાર કરવામાજ
પોતાની પ્રભુતા માનીને પોતાના પૂર્વજોને દીપાગ્યા હતા ૩૪૬ તેની
ભાગ્યમ પત્તિ જન્મથી આગળીનેજ પ્રતિદિન અધિકાધિક ઉત્તત થયે
જતી હતી અને તેથીજ જિનશામનમાં તે ચક્રવર્તી મમાન થઈ શક્યો
હતો ૩૪૭ વળી તે સમગ્રસિ હ અત્યંત માત્તિવક હતો, જેથી પૃથ્વી-
પર મમત્ર મનુષ્યના ચિત્તને આનદદાયક થઈને તેઓના હૃદયમાં વસી
ગયો હતો ૩૪૮ તેણે તૈલગ દેશનું નીતિથી રક્ષણ કરીને શ્રીગામ-
ચક્રની મમાનતા મંપાદન કરી હતી, સુપાત્રોને નિઃતર અતુલ દાન
આપીને કર્ણની તુલના પ્રાપ્ત હતી અને સર્વજીવોને રક્ષણ આપી
શુભતવાહનની મમાનતા મેળવી હતી આ રીતે બીજા ભરતગાજ
મમાન તે સમરસિ હના વખાણ કરવાને કાણુ મમર્ય છે ૩૪૯ કલિયુગના
મમયમા પણ પૃથ્વીમા એ પ્રમાણે મત્યયુગ પ્રવર્તાનીને મમગસિ હ સ્વ-
ર્ગમા પણ સત્યયુગ પ્રવર્તાનવા માટે ત્યાં આલ્યો ગયો ૩૪૦ ને જે
પૂર્વદાળમા પણ ભરતગાજ વગેરે અનેક પુરપો ગાનુજયનો ઉદ્ધાર
કરનાગ થઈ ગયા છે, પણ તેમા દષ્ટ આશ્ચર્ય ગણાય નહિ કેમકે
તેઓ જે મમયે જન્મ્યા હતા તે સમય પવિત્ર અને સુખમય
મત્યયુગનો હતો, વળી તે પુરપો પણ પોતે ગાજ હોઇને મોટા શ્રી-
મત હતા, પણ આ વિષમ ઢાળમા માધુ સમગ્રસિ હ, જેને માત્ર
વલ્લિકર્મતિમાજ ઉત્પન્ન થયો હતો છતાં પણ તેણે ગાનુજ્યોદ્ધાર
વગેરે અદ્ભુત કર્મો કર્યા (એજ આશ્ચર્ય ગણાય) અને તેથી તેને
કાની ઉપમા આપીને વર્ણવી શકાય ?

એ પ્રમાણે શ્રીવિમલાચળના અલકારૂપ ૩૪૧ ભગવાન આદિ-
જિનેશ્વરના ઉદ્ધારક માધુ દેશલનું આ ચર્ચિત અમુક અલ્પ અશમાજ

સમરસિંહને તિલંગ દેશનો અધિકાર

માત્ર વિનોદની ખાતર મેં જણાવ્યું છે. ૩૪૨ શ્રીગુરુચક્રવર્તી શ્રીસિ-
દ્ધસૂરિ કે જેઓ શત્રુંજય ઉપરના તીર્થનાથની પ્રતિષ્ઠાવિધિ કરવામાં
અગ્રેસર હતા; તેમના શિષ્ય કક્કસૂરિએ આ ચરિત્ર રચ્યું છે. ૩૪૩
વિક્રમ સંવત ૧૩૯૩ માં કાંજરોટ નામના નગરમાં (રહીને) શ્રીમાન
કક્કસૂરિએ આ પ્રબંધની રચના કરી છે. ૩૪૪ આ ગ્રંથ લખવામાં
મુનિકલશ સાધુએ પોતાનું હિત ધ્યેયીને ગુરુને નિત્ય સદાય કરી
છે. ૩૪૫ જ્યાં મુધીઆકાશમાં સૂર્ય ચંદ્ર પ્રકાશ્યા કરે અને પૃથ્વીપર
મેરુ પર્વત સ્થિતિ કરે ત્યાં મુધી આ પ્રબંધ સત્પુરુષોમાં માનપાત્ર
થાઓ ૩૪૬

પંચમ પ્રસ્તાવ સમાપ્ત

સુધારો વધારો

ચતુર્થ પ્રસ્તાવમાં ૩૧૬ અને ૩૧૭ ના શ્લોકની વચ્ચેનો આ
શ્લોક રહી ગયો છે—

ગાઢા સંતુઃ (?) કરમાશ્વેલુશ્ચલ્પદક્રમાઃ ।

દીશન્તીવૈતે મવ્યાનાં ધર્મસ્ય ત્વરિતા ગતિઃ ॥

પ્રસ્તાવનાના ૨૩ મા પેજની ૯ મી પંક્તિ ‘બલ્લાનક મંડપમાં
રહેલા સિંહનો પણ ઉદ્ધાર કરાવ્યો છે’ આ પ્રમાણે છે, તેને બદલે
“નિભુવનસિંહે બલ્લાનક મંડપનો ઉદ્ધાર કરાવ્યો છે” એ પ્રમાણે
સુધારો.

नमोऽथ ण समणस्स भगवओ महावीरस्स ।

श्रीनाभिनन्दनोद्धारप्रबन्धः ।

- तं जिने नौमि नाभेयं यदङ्गं घृपमं श्रितः । मंगलम् ।
लेभे धैर्यल इत्याख्यां विश्वधूर्वहनक्षमं ॥१॥
वीरः स-धः श्रिये भूयाद् यो रागादिमहारिपून् ।
एक एवाजयद् धीरनाम लेभे जिनेष्वतः ॥२॥
5. सतां दोषापहास्तन्तु परेऽपि जिनभानवः ।
जायते यत्करस्पर्शाद् विकचा भव्याम्बुजावली ॥३॥
तानहं स्वगुरुन् नौमि मुक्ताशुक्तिपुटोपमान् ।
येभ्यो जडोऽपि मौक्तिकभायमस्मि प्रपन्नवान् ॥४॥
समस्तादा शारदाऽस्तु हस्तो यत्सेवयाऽभवत् ।
10 शुद्धपक्षस्तथा दक्षो नीर-क्षीरविवेचने ॥५॥
स्तुयेऽहं सज्जनान् येषां प्रज्ञा सूक्ष्मार्थदर्शिनी । सज्जनस्तुति ।
सदोपेष्वपि येक्षत परेष्वेकमणुं गुणम् ॥६॥
दुर्जनोऽपि कथं निन्द्यः स्तुत्य एवोपकारकः । दुर्जनस्तुति ।
यः स्यादुकविताखण्डादोपकर्करमुखरेत् ॥७॥
15 इयं कृतनमस्कारः कथयामि कथामिमाम् । वस्तुनिर्देशः ।
भीशनुजयतीर्थेशसमुद्धारो यथाऽभवत् ॥८॥
बहवोऽत्र समुद्धारा सुपमासमयेऽभवन् ।
तन्नाश्वर्यं यतः स्वर्णभूमौ स्वर्णमवाप्यते ॥९॥
दुःपमायामयं जक्षे यत्र धर्मकथाऽपि न ।
20 एतच्चित्रं मरौ यत्स्यात् कल्पवृक्षसमागमः ॥१०॥
मतस्तत्कीर्तनं युक्तमपूर्वकरणादिह ।
अपमकेवलस्यैव वेदिनो गुणघर्णनम् ॥११॥

यः समुद्धृतविम्बस्य प्रणिष्ठां निर्ममे गुरुः ।

उत्तारं कतरयांचकं यथासां आवको यथा ॥१२॥

नभेनयोः पुण्यवनोः प्रणिष्ठो-द्धारकारिणोः ।

नरितं कीर्तयिष्यामि काव्योः(कल्यो) कृतवतोः कृतम् ॥१३॥

5 एतच्चरितमाग्यानुं वागीशोऽपि नहीश्वरः ।

माइशस्य तु का शक्तिः तच्चरित्रस्य कीर्तने ॥१४॥

तथाऽपि कथयिष्यामि स्वशक्त्या मन्दधीरपि ।

गजाननपि द्रवेण मयूरः किं न नृत्यति ॥१५॥

पङ्क्तुः शीघ्रगमाशक्तौ मन्दं मन्दं न याति किम् ।

10 कुञ्जश्च तरौ रभसान्न निक्षिपति किं करम् ॥१६॥

अतो मया यथाहृष्टं(ष्टं)कलिकालेऽपि पापहृत् ।

एतद् वृत्तं कीर्त्यमानं भव्याः शृणुत सादराः ॥१७॥

अस्ति स्वस्तिचव्व(कव)द्भूमेर्मरुदेशस्य भूषणम् । उपकेशपुर-

निसर्गसर्गसुभगमुपकेशपुरं वरम् ॥१८॥ वर्णनम् ।

5 सागा यत्र सदारामा अदारा मुनिसत्तमाः ।

विद्यन्ते न पुनः कोऽपि तादृक् पौरेषु दृश्यते ॥१९॥

यत्र रामागतिं हंसा रामा वीक्ष्य च तद्वतिम् ।

विनोपदेशमन्योन्यं तां कुर्वन्ति सुशिक्षिताम् ॥२०॥

सरसीषु सरोजानि विकचानि सदाऽभवन् ।

20 यत्र दीप्रमणिज्योतिर्ध्वस्तराग्नितमस्त्वतः ॥२१॥

निशासु गतभर्तृणां गृहजालेषु सुभ्रुवाम् ।

प्राप्ताश्चन्द्रकराः कामक्षिता रूपा शरा इव ॥२२॥

यत्रास्ते वीरनिर्वाणात्सप्तत्या वत्सरैर्गतैः ।

श्रीमद्रत्नप्रभाचार्यैः स्थापितं

। वीरमन्दिरं

25 तदादिनिश्चलासीनो यत्राख्याति

श्रीरत्नप्रभसूरीणां प्रतिष्ठाऽतिशयं

- यत्र कृष्णागरुद्रुतधूमश्यामलितत्विषा ।
 सदैव ध्रियते तस्मान्नभसा श्यामलं वपुः ॥२५॥
 मृदङ्गचनिमाकर्ण्य मेघगर्जितविभ्रमात् ।
 मयूरा कुर्वते नृत्यं यत्र प्रेक्षणकक्षणे ॥२६॥
- 5 प्रतिवर्षं पुरस्यान्तर्यत्र स्वर्णमयो रथः ।
 पौराणा पापमुच्छेत्तुमिव भ्रमति सर्वतः ॥२७॥
 यत्रास्ते विदग्धा नाम चापी वा(चा)पीनविभ्रमा ।
 निस्त्राऽधोऽधोगामिनीभिर्याऽसौ सोपानपङ्क्तिभिः ॥२८॥
 यस्या यैः कौतुकी लोक कृतकुट्टुमहस्तकैः ।
- 10 सोपानैर्यात्यधोभागं न निर्याति स तैः पुनः ॥२९॥
 तत्पुरप्रभवो वंश ऊकेशाभिध उन्नतः । ऊकेशवशवर्णनम् ।
 सुपूर्वा सरलः किन्तु नान्त शून्योऽस्ति य क्वचित् ॥३०॥
 तत्राष्टादश गोत्राणि पत्राणीव समन्ततः ।
 विभ्रान्ति तेषु विख्यात श्रेष्ठिगोत्रं पृथुस्थिति ॥३१॥
- 15 तत्र गोत्रेऽभवद् भूरिभाग्यसम्पन्नवैभवः । वेसटस्य वर्णनम् ।
 श्रेष्ठी वेसट इत्याख्याधिरयात क्षितिमण्डले ॥३२॥
 यद्वत्तधनसन्तानैर्निचितेऽर्थिवेश्मसु ।
 तत्रामादिव दारिद्र्यं त्वरित दूरतोऽव्रजत् ॥३३॥
 कीर्त्या यस्य प्रसर्पन्त्या शुभ्रया भुवने विधुम् ।
- 20 विनाऽपि कौमुदोल्लासः समजायत शाश्वतः ॥३४॥
 यस्यां सोमोऽपि सोमोऽपि न साम्यं समुपेयिषान् ।
 पेश्वर्येणानुत्तरेण सोम्यत्वेन नवेन च ॥३५॥
 ऋद्ध्या समृद्ध्या येन धनदेवेन(नेव) व(शी)लितम् ।
 लेभे ननु कुत्रेत्वं न पिशाचकिताऽपि च ॥३६॥
- 25 कोऽप्यपूर्वस्तद्रूपानां स्वभावः प्रभवत्ययम् ।
 मनोऽन्यगुणसम्बद्धं मोचयन्त्यपि धीक्षिताः ॥३७॥

तस्य शस्यतमस्यापि कुतश्चिदपि कारणात् ।

विरोधः सहजाज्जले नागराग्रेसरैः सह ॥३८॥ वेसटस्य नागरेः

ततश्च वेसटः श्रेष्ठी यत्र वैरं परस्परम् । सह विरोधः ।

तत्र देशे न वास्तव्यमिति नीतिमाचिन्तयत् ॥३९॥

5 एवं विचार्य सोऽथार्यमतिर्गन्तुमना मनाक् ।

बभूव भूमिभाजां किं क्वचिदस्ति स्थिरा मतिः ॥४०॥

ततः सर्वस्वमादाय दायाद इव गोत्रतः ।

अभिमानेन सा श्रेष्ठी बभूव नगरात् पृथक् ॥४१॥ वेसटस्य प्रयाणः ।

सोच्छ्रा(रसा)हं रथमारूढः शुभायतिविसूचकैः ।

10 शकुनैः प्रेरितोऽचालीत् सुवाग्भिः स्वजनैरिव ॥४२॥

अविलम्बैः प्रयाणैः स गच्छन्नच्छाशयः पथि । कीराटकूप-

किराटकूपनगरं प्राप पापविवर्जितः ॥४३॥ नगरप्राप्तिः ।

सुरसम्पत्ताकाभिश्चलन्तीभिश्चतुर्दिशम् । कीराटकूपस्य

पथिकानाञ्जयतीव यत्पुरं सर्वदिग्गतान् ॥४४॥ वर्णनम् ।

15 यत्र वापीषु कूजन्तो राजर्हसादिपक्षिणः ।

कथयन्तीव पान्थानां वारिणो रमणीयताम् ॥४५॥

दृष्टमानागरूढतधूमोर्मिकलितेऽम्बरे ।

वर्षारात्र इवाभाति यत्र नित्यं घनोन्नतिः ॥४६॥

नानादेशागतोपान्तविश्रान्तानन्तसार्थिकम् ।

20 सार्थं तन्नगरं वीक्ष्य श्रेष्ठी स्थितिमतिं व्यधात् ॥४७॥

तत्र विश्रासिताशेषशात्रवो देशनायकः । तस्य राजा

परमारकुलोत्पन्नो जैत्रसिंहाभिधः सुधीः ॥४८॥ जैत्रसिंहाभिधः ।

निवेद्याथ परिवारं पुरोपवनसीमनि । श्रेष्ठिनो राज्ञः

गृहीत्वोपायनान्याशु स ययौ नृपमन्दिरम् ॥४९॥ समीपे गमनम् ।

25 द्वाःस्थसंदर्शितपथो नृपेपार्श्वमुपेत्य सः ।

प्रणम्य पुरतः सर्वमुपानयमुपानयत् ॥५०॥

प्रसन्नः प्राभृतैर्भूष स्वागतप्रश्नवीक्षणै ।

संतोष्य श्रेष्ठिर्न पट्टवस्त्रादिभिरमानयत् ॥५१॥

पप्रच्छ च कुतः श्रेष्ठिन् ! किमर्थं त्वमिहागमः ।

ब्रूहि श्रेष्ठिगरिष्ठाशु किं करोमि तवेहितम् ॥५२॥

5 श्रेष्ठ्याह देव ! कीर्तिस्ते भ्राम्यन्ती भुवनेऽपिले ।

मट्टिनीय समाख्याति हृष्टा त्वद्गुणसौष्ठवम् ॥५३॥

तद् देव ! त्वद्गुणैः सर्वदेशेभ्यो निखिला जना ।

स्थयमेव समायान्ति यद्वा इव तवान्तिकम् ॥५४॥

तथाऽहं त्वद्गुणैर्बद्धो देवोक्तेः शपुराद्वरात् ।

10 निवासं त्वत्पदोपान्ते कर्तुमस्मि समागतः ॥५५॥

अथो मिथोमिलहन्तकान्तिनेत्रनिरीक्षितैः ।

संसर्गं विशदां कुर्वन्नाह साहसिको नृपः ॥५६॥

अथानवद्यषपुषा भवता समुपेयुषा ।

नूरत्नेन समुद्रेण सशोभं भविता पुरम् ॥५७॥

15 एकेन राजहंसेन सरसः पार्श्ववर्तिना ।

यथाऽपूर्वा भवेच्छोभां तथा त्वयि समागते ॥५८॥

तत्तल्लकुव मे श्रेष्ठिन् ! नगरं करवर्जितः ।

प्रयोजनं च यत् किञ्चित् कथयेस्त्वं तदात्मनः ॥५९॥

नृपाप्रसस्या मुदितः श्रेष्ठी प्राह महीपते ! ।

20 त्वमीदृशीर्गुणैर्युक्तं जगच्चेतासि बद्धवान् ॥६०॥

तव प्रसन्नया दृष्टिवृष्टयैवास्मन्मनोमही ।

सिक्ता रोमोद्गमन्याजादभूदंकुरिता धिमो ! ॥६१॥

सप्रसादप्रियालापसुधान्तं प्रीणितो निजः ।

भाग्यमूमीरुद्धो भूष ! फलितः कलितो मया ॥६२॥

25 अथैवं विदग्धालापपरयोः श्रेष्ठि-भूषयोः ।

वृत्तमेत्य प्रतीहारो व्यजिज्ञपदिव नतः ॥६३॥

देव ! विज्ञपयत्येवं मन्मुखेन महाजनः । महाजनस्या-
मिलित्वा देवपादानां सिंहद्वारमुपस्थितः ॥६४॥ मारियाचनम् ।
यदस्ति देव ! ऋषभस्वामिचैत्यमिहोत्तमम् ।
द्वाभ्यां पञ्चाशद्देवकुलिकाभिर्विभूषितम् ॥६५॥

5 चैत्येऽत्र मूलविम्बस्यारात्रिकं जायते यदा ।
तदा द्विपञ्चाशतोऽपि भवेयुस्तानि तत्समम् ॥६६॥
प्रतिवर्षं षष्ठ्यधिकत्रिंशतेषु दिनेष्वपि ।
अष्टाहिका विधीयन्ते तत्र नित्यमुपासकैः ॥६७॥
शुकनासस्थिताः सिंहा यत्र व्यात्तानना बभुः ।

10 पापेभमिवागच्छन्तं वीक्ष्य हन्तुं समुद्यताः ॥६८॥
उत्तुङ्गः पृथुलो यस्य पुरस्ताद्भङ्गमण्डपः ।
भाति पुण्यश्रियः पुण्याः स्वयंवरकृते कृतः ॥६९॥
भान्ति यस्मिन् शातकुम्भकुम्भाः प्रासादमौलिगाः ।
पुण्यपद्मागममहे न्यस्ता पूर्णघटा इव ॥७०॥

15 रथस्य देवतस्तस्य भविष्यति पुरेऽधुना (?) ।
यात्रा ततो जीवमारिवारणं याचते जनः ॥७१॥
स्मित्वाऽऽह नृपतिः श्रेष्ठिन् ! धर्मेऽस्मिन् वणिजां सदा ।
अमारिघोषणं पूर्वं कार्यते पृष्ठतोऽपरम् ॥७२॥
श्रेष्ठ्याह वणिजां धर्मो न संगतमिदं वचः ।

20 यतो मन्दाकिनीतीर्थं किं कस्यापि हि पैत्रिकम् ॥७३॥
धर्मं करोति यः प्राणी स एव फलमश्नुते ।
य एव भोज्यमश्नाति तृप्तः स स्यान्न चापरः ॥७४॥
धर्मोऽयं क्षत्रियैरेव क्रियते सत्त्वशालिभिः ।
न तु सम्यक् त्रिभागोनमृत्तिकोत्पन्ननैगमैः ॥७५॥

5 ये सन्ति वणिगाराध्या देवा देव ! जिनेश्वराः ।
इतोऽपि ये भविष्यन्ति ते क्षत्रियकुलोद्भवाः ॥७६॥

क्षत्रियाणामयं धर्मं कुलक्रमसमागतः ।

युक्त्या भवेत्पर कोशाध्यक्षा सम्प्रति नैगेमा ॥७७॥

अमारिघोषणं पूर्वं वणिग्भिः कार्यते ततः । अहिंसोपदेशः ।

यद् देव ! प्राणिना रक्षा धर्ममूलं निगद्यते ॥७८॥ यत उक्त

- 5 "वरमेकस्य सत्त्वस्य दत्ता ह्यमयदक्षिणा । भारते-
न तु विप्रसहस्रेभ्यो गोसहस्रमलङ्कृतम्" ॥७९॥ अन्यथा-

"एकतः काञ्चनो मेरुर्यहुरत्ना वसुन्धरा ।

एकस्य जीवितं दद्यान्न च तुल्यं युधिष्ठिर" ॥ शंवागमेऽ

"ईश्वरो जीवकलया प्रविष्टो भगवानिति । प्युक्तम्-

- 10 तस्मात् सर्वाणि भूतानि मानयेन्नापमानयेत्" कौलागमेऽ,
"अहिंसा प्रथमं पुष्प पुष्पमिन्द्रियनिग्रहम् । प्युक्तम्-

सर्वभूतदयापुष्पं भावपुष्पं चतुर्थकम् ॥८२॥

पञ्चमं तु क्षमा पुष्पं षष्ठं क्रोधविवर्जनम् ।

सप्तमं ज्ञानपुष्पं तु न्यानपुष्पमथाष्टमम् ॥८३॥

- 15 इत्येवमष्टमिः पुष्पैः पूजयेत् त्रिपुरा सदा ।

तस्य हानं च मोक्षं च इत्येवं भैरवोऽब्रवीत्" ॥८४॥

तदेवं देव ! सर्वत्र सर्वदर्शनसंमता ।

धर्मस्य जननी जीवदया पापनिवारिणी ॥८५॥ यत —

"न सा वीक्षा न सा भिक्षा न तद्दानं न तत्तपः ।

- 20 न तज्ज्ञानं न तद्ध्यानं दया यत्र न विद्यते" ॥८६॥

सम्यग् जैनाः पालयन्ति देव ! मांसपराङ्मुखाः ।

न मन्यन्ते पुनः क्रूरमानसाः मांसलोलुभाः ॥८७॥

न मांसमक्षकृते विद्यन्ते जीवघातकाः ।

अतो लिप्येत मांसाशीः सर्वजीववधेन सा ॥८८॥

- 25 भुवेतदुल्लसद्ब्यक्तविनेको नृपतिर्जगौ ।

तद्योऽमार्कं का मयि श्री गतिः श्रेष्ठिन् ! कृतैनसाम् ॥८९॥

वयं मांसाशनरता मृगयाऽभिरता अतः ।

तिलेष्विव न कृष्णानां संख्याऽस्त्यस्मासु पाप्मनाम् ॥९०॥

श्रेष्ठयूचे देव ! पुण्यात्मा स यः कृत्वाऽनुत्पद्यते ।

पापी हृष्यति तत्कृत्वा सिंहमारकवत्पुनः ॥९१॥

5 देवस्तदस्ति पुण्यात्मा धर्मयोग्यस्ततः प्रभो ! ।

सुवर्णमिव निश्चित्य दयाधर्मं समाश्रय ॥९२॥

नृपः प्रोचे कथं हिंसां निजवंशक्रमागताम् ।

मांसाशनं च मुञ्चामि सुस्वादमतिदुर्लभम् ॥९३॥

स प्राह वंशजं व्याधिं दारिद्र्यं वा क्रमागतं ।

10 न जहाति समायोगे कः सुधीः सुखकारिणि ॥९४॥

कुलक्रमागतां हिंसां यो जहाति स पुण्यवान् ।

यस्य तु क्रियते वंशे हिंसा किं न परित्यजेत् ॥९५॥

कुलक्रमागतां यस्तु हिंसां त्यजति शुद्धधीः ।

धनदेव इवाप्नोति समृद्धिं स भवे भवे ॥९६॥

15 श्रेष्ठिन् ! कोऽसौ धनदेव इति पृष्टे महीभुजा ।

अथो कथां कथयितुमारेभे श्रेष्ठिसत्तमः ॥९७॥

भरतेऽप्राप्तिं वैताड्यनामा रूप्यमयो गिरिः ।

कपूरधूर्णसम्पूर्णसीमन्त इव भूस्त्रियाः ॥९८॥ धनदेवदृष्टान्तः ।

यः पञ्चाशद्योजनानि पृथुलः पञ्चविंशतिः ।

20 योजनानि समुत्तुङ्गः पूर्वापरपयोधिगः ॥९९॥

यस्योर्ध्वं भूमितो गत्वा योजनानि दशैव हि ।

द्वयोः स्तः पार्श्वयोः श्रेण्यौ योजनानि पृथू दश ॥१००॥

यस्योपरि रत्नमयं सिद्धायतनमुत्तमं ।

शाश्वतप्रतिमायुक्तं किरीटमिव राजते ॥१०१॥

25 यत्र सिद्धवधूगीतश्रवणाक्षितचेतसः ।

जेवरा मणिमेवाक्षा देवायन्ते नरा अपि ॥१०२॥

तत्रास्ति दक्षिणश्रेण्यां वरं स्वर्णपुरं पुरम् ।

यद् विलोक्यालकावासे सुरा जाता निरादरा ॥१०३॥

तत्क्षेचरनृपो हेमरथः पालयते पुरम् ।

कीर्त्या यस्य प्रतापेन निर्जितौ शशि-भास्करो ॥१०४॥

5 यो विद्याभिरनेकाभिः स्फूर्जद्गूर्जस्वलद्युतिः ।

मृगारातिर्जालिकाभिरिवाजेयोऽभयत्परैः ॥१०५॥

तत्प्रिया हेममालाऽभूत् सतीजनमतल्लिका ।

धामलेनापि शीलं कान्तचित्तमरञ्जयत् ॥१०६॥

सोऽन्यदा लोकवृत्तान्तमवलोकयितुं निशि ।

10 संचचार पुरेऽथौपीत् श्लोकमेकं च कुत्रचित् ॥१०७॥

“सर्वत्र धवला हंसा मधूराश्चित्रिता पुनः ।

सर्वत्र जन्म-मरणे भोगा सर्वत्र भोगिनाम्” ॥१०८॥

भुत्वा त नृपतिर्वध्यौ तव्यमर्धग्रयं भवेत् ।

इदं न घटते किन्तु यद्भोगा भोगिनां सदा ॥१०९॥

15 भूपालोऽपि यत् पूजां स्वदेशे समवाप्नुयात् ।

परदेशगत सोऽपि रङ्गवद् वाध्यते क्षुधा ॥११०॥

नृपप्रसादाद् रङ्गोऽपि नद्यो भवति भूपतिः ।

तत् श्लोकोक्तमिदं वाक्यं नैन सङ्गतिमङ्गति ॥१११॥

महारुचिप्रणीतं तु कथं विघटते तत् ।

20 यामि मुक्त्वा निर्जं राज्यं क्वचिदज्ञातमण्डले ॥११२॥

तत्र चेदस्मि भोगाना संभविष्यामि भाजनम् ।

तदा सत्यमिदं वाक्यं यथा रत्न परीक्षितम् ॥११३॥

विचिन्त्येति राज्यमारं मन्त्रिषु न्यस्य भूपतिः ।

एकाकी तत्पुरं त्यक्त्वा ययौ ताम्रपुर क्षणान् ॥११४॥

25 सुरुपेण लुपेपेण सर्वं सर्वत्र गोरघम् ।

लभते तद्वदं-पूर्वाग्र्या मुञ्चामि सर्वथा ॥११५॥

मथो हेमरथो विद्यां स स्मृत्वा कामरूपिणीम् ।
 क्षणाच्चक्रे तत्प्रभावादात्मानं कुष्ठिनं नृपः ॥११६॥
 विनष्टनासिकः स्थूलाधरोष्ठो गलदक्षियुक् ।
 स्थूलकर्णोऽतिवीभत्सो विशीर्णोद्विकराङ्गुलिः ॥११७॥

5 प्रस्फुटरस्फोटिकापूतिरसप्लुततनुस्ततः ।
 मक्षिकावेष्टितो जङ्घे कुण्ठ्येवंविधरूपवान् ॥११८॥
 विलम्बमानो निःश्वासापूर्णोरस्कः पदे पदे ।
 प्रविश्य स पुरं तस्थौ पतित्वाऽथ चतुष्पथे ॥ [विशेषकम्]
 इतश्च तत्र भूपालस्ताम्रचूडाऽभिधो बुधः ।

10 भास्थानमण्डलमलंचक्रे शक्रपराक्रमः ॥१२०॥
 रत्नासिंहासनासीनं सामन्तामात्यमन्त्रिणः ।
 मन्येऽपि बहवो राजलोका एत्याऽनमन्नुपम् ॥१२१॥
 नखोपविश्य ते तस्थौ (तस्थू) राजलोका यथातथम् ।
 सुवर्णमणिमाणिक्यविभूषणविभूषिताः ॥१२२॥

15 सुमनोभिः सभासद्भिर्विबुधैश्च सुपर्वभिः ।
 पूरिता शुशुभे संसत् पुरन्दरसभेव सा ॥१२३॥
 तदा समाययौ राजपुत्री मदनमञ्जरी ।
 कथा नृपमुपाविशत् तदंके तदनुज्ञया ॥१२४॥
 तमाबद्धमणिस्वर्णभूषणांशुभिरम्बरे ।

20 शक्रचार्यं सूत्रयन्तं सभालोकं विलोक्य सः ॥१२४॥
 हर्षोल्लासाल्लसद्दन्तद्युतिर्विर्भावभावितैः ।
 बचोभिर्धवलीकुर्वन्नधरं भूपतिर्जगौ ॥१२६॥ [युग्मम्]
 भो भो सभासदो ! ब्रूथ भवतां वृद्धिरीदृशी ।
 कस्य प्रसादतोऽभूत(च्च) प्रसादान्तव तेऽवदन् ॥१२७॥

25 विह्वलिताक्षं सा कन्या विदधे मुखमोदनम् ।
 नील्य राजाऽपि तच्छेच्छं तनयां समभावत ॥१२८॥

- किं वत्से ! भवती भ्रुवा विदधे मुष्णमोटनम् ।
 किमलीकमिदं प्रोक्तं किं वाऽन्यत्कारणं घट् ॥१२९॥
 सा प्राह पितरेते ते सेवादक्षाः सुसेवकाः ।
 उचितं रुचितं यस्यात् स्वामिनां कथयन्ति तत् ॥१३०॥
- 5 अतोऽस्तस्यममी सभ्याः सर्वथा कथयन्ति यत् ।
 सर्वं पूर्वार्जितस्यैव कर्मण फलमश्नुते ॥१३१॥
 देवा अपि न यच्छन्ति पूर्वकर्माधिकं फलम् ।
 किं पुनर्मानवा दधुरस्थिमासप्रसेविका ॥१३२॥ यत उक्तम्—
 “धनिषु मुधा किमु धावसि तूष्णीमाध्वं न साध्विदं चरितम् ।
- 10 विधिलिखिताक्षरमालं फलति कपालं न भूपाल ” ॥१३३॥
 तात ! चेत् त्वत्प्रसादेन जायन्ते धनिनो जना ।
 तदस्मिन्नगरे लोका कथं केचिद् दरिद्रिणः ॥१३४॥
 दूरे सन्तु परे लोका ये नित्यं तातसेवका ।
 तेऽपि सर्वे समानर्विभाजो दृश्यन्त एव न ॥१३५॥
- 15 यदेके त्वत्समा श्रद्धया वीक्ष्यन्ते सेवकेष्वपि ।
 परे स्कन्धे वहन्ति त्वामुन्मिष्टं(च्छिष्टं)भुञ्जते परे ॥१३६॥
 एके दासतयमालीना अन्ये चत्वारो(धर्या)धिकारिणः ।
 तत्रैवं तात ! सर्वोऽपि स्वकर्मफलमाप्नुयात् ॥१३७॥
 येना न भाग्य तेना तु न तातोऽपि समृद्धिद ।
- 20 यत्रान्ते शृणु ह्यष्टान्तमेकमेकाग्रमानसः ॥१३८॥
 यथाऽभयद्राजपुत्र कश्चिद्भाग्यप्रिवर्जित ।
 मगिनी तस्य केनापि परिणीताऽस्ति भूमुजा ॥१३९॥
 सा रूपेण जितप्रीतिं प्रीतिं पर्युरषधयत् ।
 तस्या भ्राता तु निर्भाग्य क्रमशो दुर्गतोऽभवत् ॥१४०॥
- 25 स विदीदन्नथ प्रातः[.] मायुकस्य मदीपनेः ।
 समीपं भास्करस्येव क्षणे क्षीणयस्तु शरीरी ॥१४१॥

- स्वस्वसुमिलितः सोऽथ तया पत्युश्च दर्शितः ।
 भूपेनापि सलन्मानं सेवायां ल नियोजितः ॥१४२॥
 सोऽपि भूपप्रसादनानिवारितगमागमैः ।
 कुर्वाणोऽवलगां नित्यं सभायां संगतोऽजनि ॥१४३॥
- 5 तस्यापि कुर्वतः सेवां तुष्यति प्रत्यहं नृपः ।
 परं दिशति चेत्किञ्चित् तदपुण्योदयात्तदा ॥१४४॥
 आकस्मिकः कश्चन स्यादन्तरायो यतो नृपः ।
 अन्यचित्तो भवेत्तावत् सभाऽपि हि विसृज्यते ॥१४५॥
 पूर्ववत् तं विषीदन्तं पट्टदेवी सहोदरम् ।
- 10 वीक्ष्य प्राह नृपं नाथ ! प्रियाऽहं न प्रिया तव ॥१४६॥
 किमितीति नृपेणोक्ते साऽऽहैको मे सहोदरः ।
 तव पार्श्वसु[स्थि]तोऽस्ति दत्से तस्मै न किञ्चन ॥१४७॥
 यथा कश्चित्पयःपूर्णं तटस्थोऽपि सरोवरे ।
 तृषया तप्यते तद्वत् त्वत्पार्श्वे मम बान्धवः ॥१४८॥
- 15 भवाम्यभीष्टा तेऽहं चेद्भाताऽपि स्यात्ततो मम ।
 यतः पटे प्रिये तद्वल्लोके स्यात्पटवेष्टनम् ॥१४९॥
 सन्नते फलिते वृक्षे कुब्जो तन्मूलसंस्थितः ।
 स्वयं फलानि नाप्नोति किं तरोस्तत्र दूषणम् ॥१५०॥
 तथा सेष्यं निजगदे जगदेकप्रतारकः ।
- 20 त्वत्तो नान्योऽस्ति यो वक्ति चित्तप्रत्ययकं वचः ॥१५१॥
 यो दत्ते कोऽपि किं धत्ते प्राकृतोऽपि हि तं करे ।
 कल्पशुभिव यच्छलन्तं भवन्तं तु रुणद्धि कः ॥१५२॥
 नृपः प्रोचे प्रगे तर्हि प्रत्यक्षं दर्शयामि ते ।
 तस्याभाग्यफलं देवि ! त्वं धीरा भव मा कुपः ॥१५३॥
- 25 तं निगूढमणिं मातुलिङ्गं तस्मै ददौ नृपः ।
 शालकाय न सोऽशासीद् रत्नं तत्र स्थितं पुनः ॥१५४॥

- गृहीत्या स्यगृहं गच्छन् त्रिन्तयामास चेतसि ।
 इन्द्रियान्नरैस्तावल्लब्धमेतन्नृपात्फलम् ॥१५५॥
 चिकीर्ष तदमुं कुर्वे मूल्येनाभ्यास भोजनम् ।
 उपभुक्तमिदं न स्यात्तादृक् तृप्तिकर पुनः ॥१५६॥
- 5 स निर्भाग्यः शारूपशब्दे गत्याऽथ तत्क्षणात् ।
 चिकीर्षाते मातुलिङ्गं कस्यापि घणिजः करे ॥१५७॥
 प्राप्तं कोऽपि मातुलिङ्गं तदेवादाय मूल्यत ।
 घणिग् भूपतिभारादुमुपायनमुपानयत् ॥१५८॥
 कृत्वा करे बीजपूरं नृपो वीक्ष्य च सादरम् ।
- 10 तदेवेदं विनिश्चैको (चिकीर्षे) रत्नछिद्रेण लाञ्छितम् ॥१५९॥
 पप्रच्छ शालकं कल्ये मया यद्वीजपूरकम् ।
 तथ दत्तमभूद्भद्र ! भवता तत्कथं कृतम् ॥१६०॥
 स आह यधिरात्राप्तं त्वत्तस्ताडनरोरिव ।
 फलं न भक्षणीयं न्याद्विकीर्तं तमया तत ॥१६१॥
- 15 विस्मय्य स समां राजाऽप्यन्त पुरमुपागमत् ।
 दर्शयित्वा मातुलिङ्गं पट्टदेवीमभाषत ॥१६२॥
 देवि ! पश्य निजभ्रातुरभाग्यगलगर्जितम् ।
 यश्चासीत्कोटिमूल्यं गुरत्नं निहितं मया ॥१६३॥
 मयेदं तु तत्र भ्रातुर्दत्तं कल्पतनेऽहनि ।
- 20 आसीत्तेन करेणात्तं नात्त तत्त्वमजानता ॥१६४॥
 पिशीत विषणो तस्मान्गुनमर्ग्यार्थमागमम् ।
 यथोर्मिनिर्गतं नश्य गुणयोनि पारिधिम् ॥१६५॥
 तद् देवि ! किमदं कुर्वे तत्र भ्रातुरभाग्यत ।
 दियतोऽन्वतोऽप्यन्तराय न्यान्मम रधिदचिन्तिनः ॥१६६॥
- 25 आदिष्टव्यं च नश्य राशे राश्या अर्धं नद ।
 न तत् साऽपि वीक्ष्यान् गद्येति प्रति(त्य)पद्यत ॥१६७॥

- ततः कर्माधिकं तात ! न कोऽपि लभते नरः ।
 परं दंडोऽनुवृत्तित्वादेते जल्पन्ति त्वत्प्रियम् ॥१६८॥
 तच्छ्रुवा गोपतिः कोपतिरस्कृत्य(स्कृत)मनाः स्थितः ।
 अचिन्तयत्सभाऽध्यक्षं मानो मे खण्डितोऽनया ॥१६९॥
- 5 तदुःखे पातयाम्येनां तनयामपि वैरिणीम् ।
 यदाशाखण्डनादन्यन्मरणं भूभुजां न हि ॥१७०॥
 ध्यात्वेति तां नृपः प्रोचे पापे ! चेत्कर्मणः फलम् ।
 सर्वोऽश्नुते तदात्मीयकर्मणः फलमाप्नुहि ॥१७१॥
 साऽपि हर्षेण सोत्कर्षं पतित्वा पादयोः पितुः ।
- 10 प्राहाबालमतिर्बाला प्रमाणं तातभाषितम् ॥१७२॥
 तस्यां गतायां भूपाल(लो)मूलारक्षमथादिशत् ।
 यः कोऽपि दुःखिनां सीमां तं कंचन समानय ॥१७३॥
 सोऽपि प्रणम्य नगरेऽन्विष्यन्नथ चतुष्पथे ।
 तमेव खेचरं कुष्ठिरूपिणं समलोकयत् ॥१७४॥
- 15 अचिन्तयदिदं दुःखिजनताशीर्षशेखरः ।
 नृपेणानायितो यादृक् तादृगेव निरीक्ष्यते ॥१७५॥
 तमुत्पाठ्य नरैः सोऽपि सायं भूपुरोऽनयत् ।
 भूपोऽपि वीक्ष्य तादृक्षं दुःखिनं मुमुदेतराम् ॥१७६॥
 ऊचे च मत्सुतापाणिग्रहणं कुरु मन्मतम् ।
- 20 सोऽप्याह कुष्ठिना सार्द्धं किं हास्यं क्रियते विभो ! ॥१७७॥
 न हास्यं किंचिदप्यत्र जामाताऽसि यतो मम ।
 माननीयः सुताकान्तो नोपहास्यः क्वचिद्भवेत् ॥१७८॥
 कुष्ठी प्राह ततः कोऽयं विचारो विबुधस्य ते ।
 कुष्ठिनो भ्रियमाणस्य यत्कन्या दीयते मम ॥१७९॥
- 25 क्षेत्र्यं रूपेण रम्भाऽऽभा गलत्कुष्ठः क्व चास्स्यहम् ।
 यदयं सङ्गमो न स्यात् करेणु-खरयोरिव ॥१८०॥

राजाऽऽह न विचारोऽत्र कर्तव्यः कश्चिन(श्चन)खया ।
 दैवेनास्या धरो वत्तस्तद्विवाहाय(हय)मे सुताम् ॥१८१॥
 मदाज्ञामप्रमाणा चेत्करिष्यसि मरिष्यसि ।

यद्यमस्तु प्रतिज्ञाते तेन दृष्टोऽभवन्नृपः ॥१८२॥

5 स गान्धर्वविवाहस्य सामग्रीं सकलामथ ।

भूपतिः कारयामास तन्मातुर्मन्दिरे क्षणात् ॥१८३॥

माता तत्त्वमजानाना स्वसुतां गौरवात्सलम् ।

आबद्धकङ्कणकरामुपानिन्ये नृपान्तिके ॥१८४॥

दृष्ट्वा तं कुष्ठिनं राक्षी घरमायद्धकङ्कणम् ।

10 पमच्छ भूपतिं कुत्र धरो यः परिणेष्यति ॥१८५॥

कुष्ठिनि क्वापिते राक्षी जातमूर्च्छाऽपतत् क्षितौ ।

शीतोपचारतो लब्धचैतन्या विललाप च ॥१८६॥

हा निर्घृण ! किमारब्धं भवता दुष्टचेष्टितम् ।

यदीदृशधरायेमा सुतां दास्यसि सद्गुणाम् ॥१८७॥

15 भूतावेशान्यथाभूतचित्तः किमु भवानभूत् ।

किंवा दैवाद् इतमतिर्विपरीतोऽजनि प्रिय ॥१८८॥

भोगिनः कञ्चुकाविष्टा कुटिलाः क्रूरचेष्टिता ।

सुरीद्रा मन्त्रसाध्याश्च राजानः पद्मगा इव ॥१८९॥

इदं पूर्वकविप्रोक्तं सुक्तं सत्यीकृतं त्यया ।

20 स्वापत्यं श्रिपता दुष्टोदरेऽस्मिन् जिह्वगे धरे ॥१९०॥

राजा प्राह प्रिये ! किं मामुपालम्भयसे मुधा ।

उपालम्भय कर्मैव पुण्याः पूर्वमयार्जितम् ॥१९१॥

इयमेव यतो यत्किं सर्वं स्वकृतकर्मण ।

अत्राप्नोति फलं तस्मात्रास्म्युपालम्भमाजगम् ॥१९२॥

25 वारुणा नृपाशयं राक्षी प्रोचे मदनमञ्जरीम् ।

ह्ये ! खल्वप्य तातं रथं यथा कोपं विमुञ्चति ॥१९३॥

- किञ्चिद्विनष्टमद्यापि विद्यते नैव नन्दिनि ! ।
 अर्वागशिध्रमचतुष्टयादन्यो वरो भवेत् ॥१९४॥
 अम्बामूचे सुता गातर्मा विपीद गुदं कुरु ।
 उत्तुता स्यादात्मापुण्या पितृपुण्या कदापि न ॥१९५॥
- 5 मातस्तातस्य दोषोऽयं न कोऽप्यत्र हि विद्यते ।
 गम पूर्वभवोपात्तकर्मविस्फूर्जितं त्विदम् ॥१९६॥
 भुञ्जानः स्वार्जितं सर्वो धत्ते गुदमनुत्तरम् ।
 परेणोपार्जितं कोऽपि संप्राप्नोति न वक्ष्ये ॥१९७॥
 नृपोऽप्येकाग्रहां पुत्रीं तेन तां पर्यणाययत् ।
- 10 साऽपि तं दैवतमिव निजं पतिममन्यत ॥१९८॥
 हठात्तन्मातरं राजा तत्स्थानान्निरवा[स]यत् ।
 तनयां कुष्ठीनं चापि प्रैपीत्पुर्वहर्निनैः ॥१९९॥
 विलुठन् निःश्वसन् कुष्ठी तत्रातिष्ठत् स कष्टितः ।
 शुश्रूषमाणा साप्यस्य पादौ पत्युः पतिव्रता ॥२००॥
- 15 स तदाकूतकुतुकी निःश्वस्य स्खलिताक्षरम् ।
 मन्दस्वरं निजगाद निशीथे नृपनन्दिनीम् ॥२०१॥
 निर्भाग्यस्य कुष्ठिनो मे सुभगे ! भाग्यशालिनि ।
 संवाहयसि किं पादौ न किं श्रुतमिदं त्वया ॥ यत उक्तम्-
 “राजदण्डो ज्वरः कुष्ठपीनसं नयनामयम् ।
- 20 पञ्चैते व्याधयो राजन् ! संक्रामन्ति नरान्नरम्” ॥२०३॥
 रूपं जितोर्वशीरूपं तव मत्सङ्गदोषतः ।
 क्षीरवत्काञ्जिकात्सद्यो विनङ्क्ष्यति हहा मुधा ॥२०४॥
 किञ्चिद्विनष्टमद्यापि विद्यते न हि सुन्दरि ! ।
 तन्मातुलगृहं गच्छ किं वाऽन्यं कुरु वल्लभम् ॥२०५॥
- 25 राजपुत्री पतिं प्रोचे सा सा वोचः प्रियेदृशम् ।
 पितृदत्तः कुलस्त्रीणामेक एव यतः पतिः ॥२०६॥

- कुलस्त्रियोऽपि यद्यन्य करिष्यन्ति पतिं पुनः ।
 तासां पण्याङ्गनाना च भविष्यति किमन्तरम् ॥२०७॥
 तत् त्वमेव तातवत्स- पतिर्मे जीवितावधि ।
 यतो राधां सता चोपत कन्यादानं सद्यद्भवेत् ॥२०८॥
- 5 कुष्ठो दृष्टनः प्राह सत्यमेव त्रयोदितम् ।
 सादृश्ये किन्तु दम्पत्यो सद्गतं स्यादिदं यचः ॥२०९॥
 "गत मृते प्रयजिते ह्यग्ने च पतिते पतौ ।
 पञ्चस्वापस्तु नारीणा पतिरन्यो विधीयते" ॥२१०॥
 इति पूर्वकविप्रोक्तप्रामाण्यादपरं पतिम् ।
- 10 कुर्यतीनमे(नाम)पि त्रीणा न स्यादण्वपि दृषणम् ॥२११॥
 गलकुष्ठाभिभूतोऽहं जीविष्यामि दिनप्रथम् ।
 अलक्षितैव तद्गच्छ रात्रावेव यथारुचि ॥२१२॥
 लगित्वा पादयो साऽपि जगदे गद्गदस्वरम् ।
 न वाच्यमीदृशं वान्यं हास्येनापि पुन प्रिय ! ॥२१३॥
- 15 त्वं देवस्त्वं गुरुरेव च नाथस्त्व जीवितं तथा ।
 मनो-वचन-कायैस्त्वदन्यो नैव एवो मम ॥२१४॥
 एवं तन्निश्चय ज्ञात्वा येचरो मुदिताशयः ।
 निजरूपचिकीर्षिणा स्मृतवान् रूपकारिणीम् ॥२१५॥
 यथाऽन्नपटलात्पूपा भूमिकाया नटो यथा ।
- 20 कुष्ठित्वाभिर्गतो जज्ञे तथा सोऽपि स्वरूपभाक् ॥२१६॥
 सचलकुण्डल स्वर्ण-मणि-मौक्तिकभूषण. ।
 अमर्त्य इव शर्यर्यामपि विप्रोतमादधे ॥२१७॥
 तमुदीक्ष्य यथाऽवस्थं विस्मयेन भयेन च ।
 सफीर्णरसमापन्ना शो रे विधाधरेण सा ॥२१८॥
- 25 जान्ते ! ना स्म मनोऽकान्त कार्यारस्मि तत्र प्रिय ।
 न एष गोचरीभूतो मन्यस्त्रेदमसदशयम् ॥२१९॥

खेचरोऽयं हेमरथो भोगाः सर्वत्र भोगिनाम् ।

इत्यर्थे संशयं कुर्वन् कुप्यी भूत्वा समागमम् ॥२२०॥

सा सानन्दाऽभवत् कान्तं कान्तरूपं निरीक्ष्य तम् ।

कुमुदतीव कौमुद्या शशिनं शुद्धदीधितिम् ॥२२१॥

5 समग्रं सपरीवारं स प्रज्ञप्तिविद्यया ।

शीघ्रमाकारयामास तत्क्षणादाययौ च सः ॥२२२॥

सर्वरत्नमयस्तम्भसहस्रस्थिरसंस्थितम् ।

चञ्चत्पञ्चालिकारूपवीक्षाऽऽक्षिप्तमनोजनम् ॥२२३॥

यद् दूरादागतमिव विश्रामार्थमिह स्थितम् ।

10 पपौ गवाक्षैर्विततैर्वायुं व्यात्तैरिवाननैः ॥२२४॥

उद्यद्गन्तप्रभावीचिव्याप्तभूजलधौ स्थितम् ।

सपताकं यानमिवाह(रो)चयत् कलत्तनागरम् ॥२२५॥

यस्योपरि रत्नमया शुश्रुभे कलशावलिः ।

सूर्यालीवागमद् द्रष्टुं विधातुं स्वौक ईदृशम् ॥२२६॥

15 तमी(दी)दृशं स्वर्विमानसमानं सप्तभूमिकम् ।

भुवनं विद्यया विद्याधरो विद्याकरोऽकरोत् ॥२२७॥

[पञ्चभिः कुलकम्]

तथाऽवरोधसौधानि शालाश्च गजवाजिनाम् ।

सभामण्डप-हृद्धानि सर्वमित्यादि स व्यधात् ॥२२८॥

20 ततः प्रातर्वहिः पौरा गता वीक्ष्य तदीदृशम् ।

किमिदं नगरं त(क)स्मादागतं ते व्यचिन्तयन् ॥२२९॥

व्यजिज्ञपन्नमी राज्ञे सोऽपि भीतोऽथ वन्दिनः ।

प्रजिघाय परिज्ञातुं तस्माकस्मिकमागतम् ॥२३०॥

ज्ञात्वा तेऽपि समेत्याशु कथयन्ति स्म भूपतेः ।

25 विद्याधरो हेमरथो द्रष्टुं त्वामस्त्युपागतः ॥२३१॥

ततः समग्रसामग्र्या मिलनायास्य पार्थिवः ।

ययौ तत्र च यत्रास्ति सेचरो नगराद् वहि ॥२३२॥

विद्याधरपरीवार दिव्याम्बरविभूषणम् ।

विलोम्य विस्मितो राजा नाकः किं भुवमागतः ॥२३३॥

मन्दुरा हस्तिशाला च(वा)पूर्णा चाजि-मतङ्गजैः ।

5 पश्यन्नास्यत् तदा सद्यो निजैश्वर्यमदं नृपः ॥२३४॥

अयोत्तीर्य गजाद्राजा सौधान्तं प्रविवेश सः ।

जलकान्ततले चारिध्रान्त्योर्ध्वं चरामाददे ॥२३५॥

धेश्री प्राह हसित्वा तं नेदं जलमियं महीं ।

कोऽय ते भ्रभो भूप ! किं गृहोर्व्या जलं भवेत् ॥२३६॥

10 ततो विलक्षोऽग्रे गच्छन् क्वचिद्रतमयोतुना ।

जीवतेव पुरो याता दुःशकुन इति सिधत ॥२३७॥

विलम्ब्याथ पुरो गच्छन् सोऽपश्यत् शालभञ्जिका ।

कुर्वती सर्वकार्याणि सजीवा इव सर्वत ॥२३८॥

सचित्राणि विचित्राणि पश्यन्नैवविधान्यथ ।

15 आरुरोह नृप सौधे सप्तमीं भूमिमद्भुताम् ॥२३९॥

तत्र सिंहासनासीनो विद्याधरशिरोमणि ।

वीक्ष्य क्षितिपमायान्तमभ्युत्तस्यौ स सादरः ॥२४०॥

प्रणम्य भूपतिं सद्यः स्वासने सनि(न्य)वेशयत् ।

कान्ताऽऽहृताऽय सा तत्र प्राप्ता मदनमञ्जरी ॥२४१॥

20 सा प्रणम्य पितु पादौ प्राञ्जलि पुरतः स्थिता ।

सोऽपि स्वपुत्रां विधाय विपिन्नात्मा वि(व्य)चिन्तयत् ॥२४२॥

मा विधेहि विधे ! जातु वशे कस्यापि नन्दिनी ।

घुणावलीव या जन्मस्थान द्रूपयति क्षणात् ॥२४३॥

चपलेव चला नारी नदीवन्नीचगामिनी ।

25 क्षणरागा च सन्ध्येव ततोऽसौ कुलदूषिका ॥२४४॥

प्रत्यक्षा विदधे शस्त्री स्त्री वैवे[न] नाशकारिणी ।

कण्ठलला तदाऽऽधत्ते शतघ्राणं वरं क्षणात् ॥२४५॥

ममेयं तनया जले निषितं कुलपांशुना(ला) ।

परिणीतं वरं मुक्त्वा याऽन्यमेतं समाश्रिता ॥२४६॥

इति चिन्तावशापन्नविषादजनसं नृपम् ।

5 वीक्ष्य विद्याधरः प्राह संशयं कुरु मा मुषः ॥२४७॥

सोऽहं कुप्टी वरो योऽस्याः कोपतः परिणयितः ।

क्षेयं तव सुता सत्या संजाता भाग्यसम्पदा ॥२४८॥

सर्वत्र भोगिनां भोगा इति पूर्वसुभाषितम् ।

परीक्षयि(रीक्षि)तुमियं माया प्रयुक्ताऽऽसीन्मया नृप ॥२४९॥

10 तदस्या लाभतो भूष ! सत्यीभूतमिदं वचः ।

तदेतदुक्तं मन्यस्व वचनं सुप्रतिष्ठितम् ॥२५०॥

एवमुक्ते खेचरेण स नरेश्वरखेचरः ।

उल्लसत्पुलको हर्षादूचे मदमलञ्जरीम् ॥२५१॥

तनये ! विनये सुप्ते विधेहि निजमानसम् ।

15 सानुकर्यं सप्रसादमप्रसादकरे मयि ॥२५२॥

सोचे शुचिसमाचारा किमिदं पितरुच्यते ।

ददता वरमीदृशं प्रसादोऽयं कृतस्त्वया ॥२५३॥

उपकारशतैर्यस्यापत्यं जायेत नानृणम् ।

तातस्योपरि कस्तस्य विदधाति सुधीः कुधम् ॥२५४॥

20 हृष्टः प्राह नृपः पुत्रि ! कुलीनऽसि वदस्यतः ।

प्रियमेव कटुः किं स्याच्चूर्णिताऽपि हि शर्करा ॥२५५॥

तनयेऽक्षि कृतघ्नानां कुलीनानां भवत्यपि ।

लेभे रेखासाराशाङ्कुलहस्तकिरणोदयम् ॥२५६॥

ततो हेमरथो विद्याधरो धृत्वा नृपं करे ।

25 सम्बोध्य तौ पूर्वमिव मिथः प्रीतिमवर्धयत् ॥२५७॥

अभ्यर्थ्य भूपतिर्जामातरं सत्वरमानयत् ।

स्वसौधे मिलनायास्या जनन्या हर्षहेतवे ॥२५८॥
 रसवत्या सुरसया तद्विधैः कृतयाऽऽदरात् ।
 भोजयामास तं राजा खेचर सपरिच्छदम् ॥२५९॥
 स भोज्यैर्विधैर्वल्लैर्भूषणैश्चापि भूषति ।

5 संमदात् सपरीवारं जामातरमपूजत् ॥२६०॥
 निषेद्य तनयाम्ने दिव्यवस्त्रविभूषणै ।
 श्रमानयमाननीया प्रियालार्पश्च सुन्दरै ॥२६१॥

अथो हेमरथो भूपमनुज्ञाप्य प्रियायुत ।
 आरुह्य सपरीवारो विमानानि समुद्ययौ ॥२६२॥

10 क्षणेन स्वपुर प्राप्य त्रिवेश समहोत्सवम् ।
 विद्याधराधिपत्यं स चिरकालमपालयत् ॥२६३॥
 अथान्यदोद्यानपालो भूमिपाल न्यजिज्ञपत् ।
 देवाग्र सुवताचार्या घहिरन्ति समागत ॥२६४॥
 ज्ञानेन सातिशयेन तत्रस्थमर्चयेद्देहिनाम् ।

15 त्रिन्दात सशयानमिति सोऽतीतानागतानपि ॥२६५॥
 तत्रागमश्रुतेरद्भुतार्जि (जै) रिव महीपति ।
 शिष्टपण्डित्य मुदापूर्णस्तूर्णमासीत् सुपत्रयुक् । ॥२६६॥
 शक्रन्धावारैरणारे. स वेष्टित शिष्टचेष्टित ।
 चन्दनाय समादाय प्रिया सह ययो नृप ॥२६७॥

20 विमुन्य चामर-च्छत्र-मुकुटो-पानद्वादिकम् ।
 राजचिह्न महीपाल सूरिणा पुरतोऽगमत ॥२६८॥
 चन्दन द्वादशावर्त भद्राजर्तविमुक्तये ।
 स द्रौ परया भक्त्या साधूनन्यान् ननाम च ॥२६९॥
 सूरयोऽय निषण्णायां राजप्रमुग्गर्पदि ।

25 कर्तुमारेभिरेऽधर्मनाशिनीं धर्मदेशनाम् ॥२७०॥
 भो ! भो ! अपारस्तमारमद्भिनामङ्गितमयम् ।

चुल्लकादिभिराख्यानैर्दुर्लभो मानुषो भवः ॥२७१॥

मानुषोऽपि(पेऽपि)रसा-स्थि-त्वग्-मेदो-मज्जा-ऽन्त्र-वर्चसा(साम्)

पात्रं गात्रं कृतघ्नं च स्यादसारमशाश्वतम् ॥२७२॥

पयसा पोषितादस्माद् देहाद् रम्भातरोरिव ।

5 सारमेकमुपादेयं तद्धर्मासेवनं फलम् ॥२७३॥

धर्मादेव यतः सर्वे संपद्यन्ते समीहिताः ।

अर्था इह मनुष्याणामैहिकाः पारलोकिकाः ॥२७४॥

स्वर्वधूकृतसङ्गीतप्रीतचित्ताः सदा सुराः ।

चिन्तासम्पन्नकार्याश्च जायन्ते धर्मतो ध्रुवम् ॥२७५॥

10 षट्खण्डभरतक्षेत्रनाथा नव निधीश्वराः ।

धर्मादेव प्रजायन्ते सर्वेऽमी चक्रवर्तिनः ॥२७६॥

चतुर्विंश[द]तिशयभ्राजिनोऽमी जिना अपि ।

भवन्ति धर्मतो नूनं त्रिजगज्जनपूजिताः ॥२७७॥

तथाऽन्यदपि सौभाग्य-रूप-वीर्यादिकं च यत् ।

15 चित्ताह्लादकरं विश्वे विद्यते धर्मतो हि तत् ॥२७८॥

अनन्तं शाश्वतं यच्चानावाधमतुलं सुखम् ।

सिद्धिसंबन्धि तज्जीवो धर्मादेव समाप्नुयात् ॥२७९॥

विज्ञाय तमिमं धर्मप्रभावं भावसंयुताः ।

धर्म एव सदा धूर्यं भव्या भवन्तु सादराः ॥२८०॥

20 धर्मानुभावमाकर्ण्य नत्वा हेमरथो गुरुम् ।

अवादीद् भगवन् ! पूर्वं किं मया सुकृतं कृतम् ॥२८१॥

गुरुराह महाबाहो ! शृणु पूर्वभवं निजम् ।

यं विबुध्य विशुद्धात्मा भविष्यति भवानपि ॥२८२॥

कूर्मग्रामेऽभवद् भद्रप्रकृतिः कुलपुत्रकः ।

राज्ञः पूर्वभवीयधनदेवकथा ।

25 धनदेवाभिधस्तस्य वल्लभाऽस्ति यशोमती ॥२८३॥

स कुसंसर्गतो जातपापर्द्धिव्यसनः सदा ।
 मासलुब्धो लुब्धकेषु मिलितो हन्ति देहिन ॥२८४॥
 अन्यदाऽवाप पापर्द्धिं विधातुं स वनान्तरम् ।
 नश्यतो हन्तुमारेभे प्राणिनो नेत्रगोचरान् ॥२८५॥
 धावतोऽनुदधावेऽथ चलतोऽन्वचलच्च सः ।

5 स्वहतान् क्रन्दत सत्त्वान् वीक्ष्याधिकमुद दधौ ॥२८६॥
 मृगमेकमनु व्रस्तं धावन्नथ शरासने ।
 शरं संयोज्य चिक्षेप तं हन्तुं निष्कृपाशयः ॥२८७॥
 कुरङ्गोऽथ लतागुल्मं प्रविश्य परतो गतः ।
 स हतो न हतो वेति वीक्षितुं पृष्ठतोऽगमत् ॥२८८॥

10 प्रविवेश लतागुल्मे यावत् तावत् पुरःस्थितम् ।
 मुनिमेकमपश्यच्च तत्पुर पतितं शरम् ॥२८९॥
 धनदेवस्ततो भीतः पतित्वा मुनिपादयो ।
 आह स्तोकेन न विमो ! लिप्तोऽहं तत्त्वद्वधेनसा ॥२९०॥
 तत्प्रसीद न विज्ञातस्तिष्ठन्निह भवान् प्रभो ! ।

15 श्रितः शरो मृग हन्तुं पृष्ठतो धावता मया ॥२९१॥
 ध्यानविन्यस्तचित्तेऽस्मिन् न ददत्युत्तर मुनौ ।
 धनदेवोऽतिभीमघ्नो लग्नोऽस्य पादयो पुनः ॥२९२॥
 भगवन् ! भवता लोकोत्तरतेजस्विना पुर ।
 देवा अपि तृणमात्र किं पुनर्मादृशो जनः ॥२९३॥

20 न भ्राता न पिता पुत्रो न स्वामी कोऽपि पिद्यते ।
 मटव्योतोः श्रुतिच्छेदस्तदय मारणे मम ॥२९४॥
 तद् विमुञ्च मयि क्रोध रोधं दत्मे यदङ्गिनाम् ।
 तत् प्रसद्य पृष्ठहस्त यच्छ स्वच्छमना भव ॥२९५॥
 पारयित्वा मुनिध्यानं धनदेवमुवाच तम् ।

25 भो ! प्रकृत्या जितक्रोधयोगाः स्युः साधय सदा ॥२९६॥

साधवः सापराधेऽपि न कुर्वन्ति कुध्रं क्वचिन् ।

कः कोपस्यावकाशो हि त्वयि भद्र ! निरागसि ॥२९७॥

अपराधं विधायापि यो जन्तुः परितप्यते ।

सोऽपि कोपपदं न स्यान्निर्मन्तुः किं पुनर्भवान् ॥२९८॥

तद् विमुच्य भयं भद्र ! स्वस्थोभूय मयोदितम् ।

5 आकर्ण्य यतो दुःखी न भवेस्त्वं भवान्तरे ॥२९९॥

यथा महाभयं भद्र ! विद्यते मृत्युतस्तव ।

परेषामपि जानीहि तादृगेव तथाऽङ्गिनाम् ॥३००॥

उच्यमानो म्रियस्वेति जायते दुःखितो यदि ।

जन्तुस्तन्निशितैः शस्त्रैर्हन्यमानः कथं भवेत् ॥३०१॥

10 कुष्ठी कुष्ठाभिभूतोऽपि न मर्तुमभिवाञ्छति ।

किं पुनर्यः सुखी तस्मान्मृत्युभीरुभयोः समा ॥३०२॥

तथा विद्युच्चले भोगसंयोगे जीविते पुनः ।

गजकर्णचले युक्ता न पापाभिरतिर्नृणाम् ॥३०३॥

नान्यज्जीववधात् पापस्त(पम्)लं किञ्चन विद्यते ।

15 प्रभवन्ति यतो दुःखलक्षाण्याशु भवान्तरे ॥३०४॥

पापं स्त्री-पुत्र-पत्नीनां कृते येषां करोति ना ।

ते रक्षन्ति न तं यान्तं नरके विवशं पुनः ॥३०५॥

तथाऽन्ये स्वजना दूरे सन्तु योऽस्ति सुपोषितः ।

देहो विघटते सोऽपि कुमृत्य इव संगरे ॥३०६॥

2) तत् कुरुष्व मर्ति धर्मं शर्मकारिणि शाश्वते ।

न भवन्ति यतो दुःखान्यैहिकामुष्मिकान्यपि ॥३०७॥

तं पीयूषोपमं सोऽपि पीत्वा मुनिमुखेद्वृतम् ।

उपदेशरसं सद्यो मिथ्यात्वा(त्व)गरमत्यजत् ॥३०८॥

धनदेवोऽपि मुनिपादौ नत्वा व्यलपयत् प्रभो ! ।

25 भवान्वरूपे पततो मम हरतोऽञ्जलम्बितः ॥३०९॥

- अद्यप्रभृति जीवानां विधास्यामि वधं न हि ।
 खादिष्यामि न मासं च नियमोऽस्तु सदा मम ॥३१०॥
 मुनिरप्याह न त्वत्तः पुण्यवानस्ति कश्चन ।
 य समस्तं सदाऽभ्यस्त पाप तत्याज तत्क्षणात् ॥३११॥
 5 तदेकचित्तं स्वोपात्तं नियमं जीवितावधि ।
 पालय ता(तं) भवेद्यस्मान्निश्चयफलदायिकः (दायकः) ॥३१२॥
 स प्राह सुप्रभो ! प्राप्तं परित्यजति को निधिम् ।
 गतं चक्षुरवाप्तं चेत् विशिषेत् कः शलाकया ॥३१३॥
 नियमं पालयिष्यामि प्रयतो जीवितावधि ।
 10 को हि कृत्पद्रुमे लब्धे नादर कुरुते सुधीः ॥३१४॥
 प्रणिपत्य मुने पादौ भक्ष्त्वा चाप-शरादिकम् ।
 मृगयोपस्करं सर्वं जगाम गृहमात्मन ॥३१५॥
 दृष्ट्वा तमागतं क्रान्तं निर्मास निर्धनुःशरम् ।
 प्रिया पप्रच्छ किं किञ्चित् त्वत्पाश्वे नाद्य वीक्ष्यते ॥३१६॥
 15 अथाचक्ष्यौ स वृत्तान्तमखिलं दयिताग्रतः ।
 साप्याह क्रान्त ! धन्यस्त्वं यस्याभून्मुनिसंगमः ॥३१७॥
 नियमो विदधे यच्च सोऽत्यन्तं मेऽपि संमतः ।
 तदमुं पालयिष्यामो मिलित्वा द्वावपि प्रिय ! ॥३१८॥
 ततस्तयो पालयतोर्नियम मुदितात्मनो ।
 20 कालं कियान् व्यतीयाय शुद्धद्रव्यार्जनाजुषो ॥३१९॥
 दुर्मिक्षमापतद् रक्ष हव लोकश्रयंकरम् ।
 कदाचन जनो यत्र न कोऽपि सुषितोऽभवत् ॥३२०॥
 जनन्योऽपि निजं पुत्रं यत्रास्तसु(त्रात्तमु)पयाचितैः ।
 वञ्चयित्वा रहः स्थित्वा कदन्नमपि भुञ्जते ॥३२१॥
 25 जनका अपि यत्र स्वं मूल्यमादाय नन्दनम् ।
 यिक्रीणन्ति तृणमिव संत्यक्तीनिरिग्नय ॥३२२॥

- भ्रुधार्ता पतिता यत्र दृश्यन्ते द्रमकाः क्षितौ ।
 दुवाताद् गलितानीव पापवृक्षफलान्यधः ॥३२३॥
 यत्र प्रतिगृहं द्वारसंस्थिता द्रमकावलिः ।
 विहितार्त्तस्वरा दीनाऽऽख्यातीव निजदुष्कृतम् ॥
 5 तस्मिन्नेवंविधे जाते दुर्भिक्षे क्षयकारिणि ।
 अज्ञाभावे जनः प्रायो बहुमृत्युमुपागतः ॥३२५॥
 योऽप्यस्ति सोऽप्यभून्मांसमक्षणाभिरतो जनः ।
 विमुच्य कोऽपि तं ग्रामं क्रमशोऽगच्छदन्यतः ॥३२६॥
 धनदेवः सभार्योऽपि सीदन्नक्षयेन तु ।
 10 चचाल सह सार्थेन स(आ)सन्नविषयोपरि ॥३२७॥
 सार्थलोकोऽपि मांसेन प्राणवृत्तिमकल्पयत् ।
 गच्छतः स्म निराहारौ तावज्ञाभावतः पथि ॥३२८॥
 अथान्नालाभतस्तौ तु पथि चंक्रमंणाक्षमौ ।
 मिथः पर्यालोचयतामिदं मृत्युभयातुरौ ॥३२९॥
 15 दूरेऽन्नबहुलो देशो द्वावप्यग्रे गमाक्षमौ ।
 नियमः पालनीयश्च यावज्जीवमयं पुनः ॥३३०॥
 तद् बलान्मृत्युरायातः स स्वयं यदि साध्यते ।
 सकामनिर्जरायोगात् तदा स्यान्निर्मलो भवः ॥३३१॥
 तौ विचिन्त्येति चक्रातेऽनशनं शुद्धमानसौ ।
 20 विपद्य च स्वर्गलोकं प्रथमं समुपेयतुः ॥३३२॥
 यद्युवाभ्यां पूर्वभावे हिंसा-मांसनिवृत्तितः ।
 नियमः पालितस्तेन सम्पन्ना सम्पदीदृशी ॥३३३॥
 ततश्च्युत्वा भवान् विद्याधरो भ्रघरथोऽभवत् ।
 यशोमती पुनरीयं जाता मदनमञ्जरी ॥३३४॥
 25 तदाकर्णाय तावीहापोहसंहतमानसौ ।
 संजातजातिस्मरणौ दम्पती मुनिमूचतुः ॥३३५॥

- ५ दिष्टं प्रभुणा यन्नौ वृत्तं वृत्तं पुरातनम् ।
 तत् पुरःस्थमिवाध्यक्षं जातं जातिस्मृतेः समम् ॥३३६॥
 तत्प्रसीद गृहस्थानामुचितं धर्ममादिश ।
 न वयं दुष्करस्यास्य व्रतस्य करणे क्षमा. ॥३३७॥
- 5 मुनिः सम्यक्त्वमूलानि द्वादशापि व्रतान्यथ ।
 सम्यगुच्चारयामास दम्पती विनयान्वितौ ॥३३८॥
 प्रपद्य तौ जैनधर्मं वन्दित्वा मुनिपुङ्गवम् ।
 पुरं विविशन्तुः स्वीयं मुनिरप्यन्यतो ययौ ॥३३९॥
 प्रतिपाल्य विशुद्धं तौ गृहिधर्ममनाकुलौ ।
- 10 पर्यन्तसमये प्रायोपवेशनमगृह्णताम् ॥३४०॥
 निरतीचारमाराध्य स्वर्गं तौ जग्मतुस्ततः ।
 श्रुत्वा महाविदेहेषु मानवीभूय सेत्स्यतः ॥३४१॥
 [इति धनदेवदृष्टान्तः]
- तदेवं देव ! यः कोऽपि धनदेव इवाङ्गिनाम् ।
- 15 न करोति धर्मं मासं न दादति स पुण्यतान् ॥३४२॥
 आरुण्यैवं जैत्रसिंहो भूपतिर्वैसटं जगौ ।
 श्रेष्ठिन् ! शक्तः परित्यक्तुं न मांसमहमन्वहम् ॥३४३॥
 न स्वयं देहिनां घातं करिष्यामि निरागसाम् ।
 मासे मासं पञ्चदश त्यस्यामि दिवसान् पुनः ॥३४४॥
- 20 श्रेष्ठी प्राह प्रभो ! धन्यस्त्वमेव यदियत्यपि ।
 श्रुते सकृज्जीववधं परित्यजाज यः स्वयम् ॥३४५॥
 तदेव सत्यवचसा भवता निजभाषितम् ।
 परिपाल्य यतो धर्मं सता सत्यव्रत(त) सदा ॥३४६॥
 जैत्रसिंहो जगौ श्रेष्ठिन्नुपरोधः किमत्र ते ।
- 25 बुभुक्षितस्य किं नाम भोजनाभ्यर्थना भवेत् ॥३४७॥
 भूपः प्रोचे पुरा मान्यस्त्वमभ्यागत इत्यभूः ।

धर्मोपदेशादधुना जातः पूज्यतमो मम ॥३४८॥
 तदत्र तिष्ठ मदत्तावासे पौरशिरोमणिः ।
 कृतो मया पुनर्नित्यमागच्छेरस्मदन्तिकम् ॥३४९॥
 संघस्य रथयात्रायामादेशं वेत्तिणा ददौ ।

- 5 सर्वत्र नगरेऽमारिघोषणां चाप्यकारयत् ॥३५०॥
 वेसटाय वरावासादेशं मन्त्रिपुरो ददौ ।
 स गत्वा श्रेष्ठिना सार्धं नृपादेशं तथाऽकरोत् ॥३५१॥
 वहिस्तः स समादाय श्रेष्ठ्यपि स्वकुटुम्बकम् ।
 तस्थौ तस्मिन् भूपदत्तावासे वासववेश्मने ॥३५२॥
- 10 यातायातैः प्रियालापैः श्रेष्ठिनोऽस्य च भूपतेः ।
 निचिता प्रीतिरुत्पेदे बल-केशवयोरिव ॥३५३॥
 राजप्रसादमप्याप्य परुषं न वचोऽवदत् ।
 चन्द्रकान्तो न पीयूषं विमुच्य परिवर्पति ॥३५४॥
 मन्यमानः स भूपेन लोकोपकृतिमातनोत् ।
- 15 विन्यस्तः सर(शिर)सीशेन सदोपकुरुते शशी ॥३५५॥
 कुर्वन् सदा सकलपौरशिरोमणित्वं
 दानेन निर्जरतरोः समतां दधानः ।
 संपूरयन् निजयशोलसितैः स विश्वं
 तद् वेसटः पुरवरं चिरमभ्युवास ॥३५६॥
- 2.1 इति श्रीशत्रुञ्जयमहातीर्थोद्धारप्रबन्धे प्रथमः प्रस्तावः ।

अथ द्वितीयः प्रस्तावः ।

वासमासेदुपस्तस्य धर्मकर्मजुपस्तथा ।

प्रसिद्धिरासीत् स यथा द्युपमानमभूत् सताम् ॥१॥

अस्याभूद् चरदेवालो चरदेव इवात्मज ।

चित्रं य सुमनास्तपि न सुरालयसंस्थितिः ॥२॥

5 क्रमेण वेसट् स्रुजं नियोज्य गृहसम्पदि ।

स्वयं गृहीत्वाऽनशन शुभध्यानो दिवं ययौ ॥३॥

पिनेव चरदेवोऽपि पालयन् पौरमुच्यताम् ।

लोकोपकारं कुर्वाणः स्यातोऽभूत् क्षितिमण्डले ॥४॥

क्रमेण तस्य पुत्रोऽपि जिनदेवाह्वयोऽभवत् ।

10 जिनदेवपदद्वन्द्वसमाराधनपद्धतिः ॥५॥

पिताऽपि तस्मिन् सयोज्य गृहभारमपारधी ।

स्वयं स्वर्गमगाद् ग्रामं ग्रामादिव पयि स्थितः ॥६॥

जिनदेव सदा देवपूजादिकरणोद्यतः ।

काल निनाय सोऽपायरहितं महितः सताम् ॥७॥

15 तस्याय समये स्रुजुरनूतगुणसेवधिः ।

बभूव भूधवश्रेणिमान्यो नागेन्द्रनामकः ॥८॥

यः शेष इव सत्यालो गोत्रोद्धारकरत्नतः ।

किन्तु तस्य द्विजिह्वन् नासीच्च कुटिला गतिः ॥९॥

तस्मिन्नात्तमरे पुत्रे जिनदेवः कटाचन ।

20 निशाशेषे मुक्तनिद्रो निस्तन्द्र समचिन्तयत् ॥१०॥

त्रिध्वस्मिन्नपि विध्वेऽत्र वस्तूनि सकलान्यपि ।

क्षणिकानि निरीक्ष्यन्ते प्रत्यक्ष स्वयमंगिमि ॥११॥

तथाऽपि निद्रिष्टप्रीतियन्त्रिता वपुरादिषु ।

न कुर्वन्ति हितं धर्मं दत्तं येन धनादिषु ॥१२॥

तथा मोहग्रहावेशविवशा गृहवासिनः ।

विडम्ब्यमानं स्वं तेन वराका नैव जानते ॥१३॥

तथाऽत्र नारी वारीव वशं नरगजं क्षणात् ।

कुरुतेऽतः समर्थोऽपि लभते न लमीहितम् ॥१४॥

5 अपत्यनिगडं दैवो वितीर्य पदयोर्मम ।

तथाऽकरोद् यथा सुक्तिर्दुर्लभा खलु मी(वी)क्ष्यते ॥१५॥

तदहं प्रत्यहं शृण्वन्नपि जैनवचा(चः)सुधा[म्] ।

निनाय यौवनं कामग्रहग्रहिलमानसः ॥१६॥

तारुण्यं निर्गतं देहं जरयोद्वरयाऽऽवृत्तम् ।

10 तद्दीक्षायोग्यता नास्ति शक्तिहीनस्य मेऽधुना ॥१७॥

मदादेशवराः खलुरात्तवेश्मभरोऽस्ति यत् ।

तद् व्ययित्वा धनं धर्मे श्रयेऽर्थं पारलौकिकम् ॥१८॥

तदाकार्यं गुरुन् तेषां प्रत्यक्षं देववेश्मनि ।

अष्टाहिकाः कारयामि महोत्सवपुरस्सरम् ॥१९॥

15 साधर्मिकाणां वात्सल्यं सन्नागारमवारितम् ।

कारयामि यथोपात्तं वित्तं स्यात् सफलं मम ॥२०॥

विचिन्त्येति प्रगे पुत्रमाकार्यार्यनृणां वरः ।

आख्याति स्म सनिःशेषं रात्रिचिन्तितमात्मनः ॥२१॥

पुत्रः प्रीति(त)मनाः ग्राह ततो निजभुजार्जितम् ।

20 धर्मे धनं व्ययति चेत् तदन्यत् प्रार्थये किमु ॥२२॥

पुत्रः पितुः क्षणं(क्षणं) दत्ते मृतस्यापि धनग्रहात् ।

स्वयं तातो व्ययति चेत् तद्वतर्णः सुतो भवेत् ॥२३॥

सुतोदितेन तेनाथ जिननाथपथि स्थितः ।

संजातद्विशुणोत्साहो जिनदेवोऽभवत् तदा ॥२४॥

25 द्रुतमाकारयच्छ्रेष्ठी कक्कसूरिगुरुनथ ।

तथा व्यधाजिनदेवः सम्पूर्णं स्वमनोरथम् ॥२५॥

श्रेष्ठी हृष्ट कृतकृत्यो गुरुनूचे कृताञ्जलिः ।

क्रियदायुर्ममाद्यापि विद्यते चिन्त्यता प्रभो ॥२६॥

विविन्त्य सूरयः प्रोचुरायुर्मासत्रयावधि ।

विद्यते जिनदेव ! त्व तद्धर्मनिरतो भव ॥२७॥

5 गुरुनभ्यर्थ्य स श्रेष्ठी तत्रैवात्थापयत् (?) ततः ।

अभवत् सोद्यमो धर्मे मृत्यौ सामीप्यमीयुपि ॥२८॥

आचार्य समये सूरान् तत्समक्षमनाशकम् (?) ।

आददे सर्वं सत्त्वाना क्षामणं विदधे तथा ॥२९॥

संपाल्य निरतीचारमनाशकमयं दिवम् ।

10 ययौ मृत्यूत्सव सर्वं पुत्रोऽकारयदस्य तु ॥३०॥

नागेन्द्रोऽथ गृहैश्वर्यं पालयन् कालयोगतः ।

पुत्र प्राप्योपयाचितशतैर्मुदमुपागमत् ॥३१॥

निरीक्ष्यासौ तदङ्गेषु लक्षणश्रेणिमद्भुताम् ।

सल्लक्षण इत्यभिर्यां चक्रे पुत्रस्य सोत्सवम् ॥३२॥

15 सदभ्यस्त सकलासु स कलासु क्षणादभूत् ।

व्यवहारे तथाऽऽचारे गुणेषु निपुणोऽपि च ॥३३॥

पुत्रे न्यस्तभर सोऽपि नागेन्द्रोऽथ निज धनम् ।

कृत्वा कृतार्थं क्षेत्रेषु सतस्वपि दिवं ययौ ॥३४॥

अथ ताते दिव याते साधुसल्लक्षणोऽभवत् ।

20 स्ववेश्मविभवस्वामी चामीकरसमद्युतिः ॥३५॥

देवपूजाऽऽवश्यकादिधर्मकर्मसु वरुधी ।

गुरुभक्तिपर काल निनाय सुखित सदा ॥३६॥

अथान्यदा गूर्जरत्रादेशात् कोऽपि समाययौ ।

सन्मार्थं सार्थपोऽगण्यपण्यमादाय य(त)त्पुरम् ॥३७॥

25 निजापणसमासीन स्वस्थ सार्थपति मुदा ।

कौतुकेन क्रिवदन्तीं प्रष्टु सल्लक्षणाऽवदत् ॥३८॥

आगतोऽसि कुतो देशात् स किदृशगुणर्द्धिमान्
 पुरं तत्र वरं किंच सर्वमाख्याहि मे पुरः ॥३९॥
 स आख्यद् गौर्जराद् देशादायातोऽरिम महामते ! ।
 शक्तः स्यां तद्गुणान् वक्तुं यदि जित्वा सहस्रवाक् ॥४०॥

5 तथाऽपि लेशतो देशगुणान् कानपि वर्णये ।
 समृद्धिर्यद्यपीन्द्रस्याद्भुता तर्त्तिक न कथ्यते ॥४१॥
 समस्तसस्यसम्पत्तिनिष्पत्तिप्रत्यलाऽचला ।
 प्रत्यासन्नजलापूर्णकूपाऽनूपाऽस्ति यत्र भूः ॥४२॥
 यत्र नारंग-जंवीर-जम्बू-निस्व-कदम्बकाः ।

10 रंभा-शोभांजना-स्वच्छकपित्थ-करमर्द्दकाः ॥४३॥
 प्रियालु-पीलु-माकन्द-श्लेष्मातक-विभीतकाः ।
 बीजपूर-खर्जूर-द्राक्षे-क्षु-पनसादयः ॥४४॥
 वकुलः केतकी जाती चस्पकः शतपत्रिका ।
 मल्लिका-वालक-जपा-समूला-यूथिकादयः ॥४५॥
 15 फलन्ते(न्ति) येषु(ये तु) पुष्प्यन्ति तरवः केऽपि भूतले ।
 कियन्तस्तव कथ्यन्ते सन्ति सर्वेऽपि तत्र ते ॥४६॥

[चतुर्भिः कलापकम्]

मुद्गा-ढकी-शालि-माष-गोधूमाश्च युगंधरी ।
 इत्याद्यन्नानि सर्वाणि जायन्ते तत्र भूगुणात् ॥४७॥

20 यन्निवासी जनः सर्वो वेलाकूलेषु भूरिषु ।
 व्यवसाये कृतेऽल्पेऽपि निःसीमश्रियमश्नुते ॥४८॥
 यत्र नागरखण्डानि नागवल्लीदलानि च ।
 रञ्जयन्ति मलिनास्यं मित्राणीव सदाऽङ्गिनाम् ॥४९॥
 यत्र पाथेय-पानेय(नीय)वाहिनः केऽपि नाध्वगाः ।
 25 प्रपा-कूप-सरो-ग्रामसत्राकारादिषु स्थिताः ॥५०॥
 यत्राविरलवृक्षालीतलसंचारिणः पथि ।

- पान्था न जानु सन्तापं लभन्ते तपनातपात् ॥५१॥
 शत्रुञ्जय-रैवनरुमुख्यनीर्यानि यत्र च ।
 भर्त्यरुपास्यमानानि प्राप्यन्ति परं पदम् ॥५२॥
 सोमनाथो ब्रह्मस्थानं मूलस्थानं रविस्तथा ।
 5 यत्रेत्यादिकर्तीर्यानि विद्यन्ते लोकिकान्यपि ॥५३॥
 यत्र को(कु)सुम्म-मा(म)ञ्जिष्टारक्तवस्त्राणि सर्वदा ।
 विचित्राणि पटसूत्रव्युतान्याददते जनाः ॥५४॥
 उपकारैः सदाचारैः प्रियालापैर्यदङ्गिनाम् ।
 सुदितैर्विबुधैः प्रोच्ये यो विवेकबृहस्पतिः ॥५५॥
 10 विद्यते ये क्षितौ देशा जायन्ते नास्य ते समाः ।
 स्वर्गो न दृष्टस्तत् तेन कथयामि कथं समः ॥५६॥
 यस्य ग्रामा अपि पुरा(र)समा असमन्मवाः ।
 ततः पुराणा संस्थानं कथयामि कथं तव ॥५७॥
 अणद्विष्टपुर-स्नम्भतीर्थमुख्यानि यत्र च ।
 15 पुराणि सन्त्यसंस्थानानि स्व पुरामानि सत्तम ! ॥५८॥
 परं प्रल्हादनपुरं साम्प्रतं पुरमस्ति यत् । प्रल्हादनपुर-
 तत्तमानं किमपि चेत्स्वर्गं भवति वा न वा ॥५९॥ यणतम ।
 अपारधनसंस्मा(भा)समुपाजर्जनयोगनः ।
 स्थलवेलाकूलमिति यत्पुरं गीयते जर्ज ॥६०॥
 20 प्रल्हादनविहाराख्य श्रीग्रामेयजिनेशितुः ।
 विद्यते मन्दिरं यत्र सुरमन्दिरसुन्दरम् ॥६१॥
 सद्बालानकमूर्धस्थमुषणंकपिशिर्षकः ।
 आयद्धरोधरमिगामानि देवगृहेषु यत् ॥६२॥
 मीषणंदण्डयन्तशा-मदसारककान्तिमि ।
 25 प्रातर्लोक्य दत्तात्रेयं यदृश्यं भेक्षितुं क्षमाः ॥६३॥
 यत्रात्रिकेलाया निश्चयान्ध्यानव(त)र्जित ।

कलिकालरिपुस्तस्मात् पुराद् दूरं पलायितः ॥६४॥

अगण्यपण्यपूर्णासु यस्मिन्नापणवीथिषु ।

क्रेयस्य न स्मरन्ति स्म जना अन्यान्यथे(वी)क्षिणः ॥६५॥

सगुणाः सवसूल्लासा रोहणाद्राविवान्वहम् ।

5 संघेशमणयो यत्र जायन्ते जनभूषणाः ॥६६॥

किमन्यद्वर्ण्यते तत्र कौतुकं यत्र साधवः ।

सकलत्रा अप्रतिमाः सन्ति देवलया अपि ॥६७॥

ईश्वराः सुगताः पौरा बुद्धा यत्र च जिष्णवः ।

अर्हन्तोऽपि शिवासक्ताः किं चित्रं वर्ण्यते परम् ॥६८॥

10 तस्मादहमिह श्रेष्ठिन् ! आगतो यदि तत्पुरम् ।

प्रत्यक्षं वीक्ष्यते दृष्ट्या कृतार्थो जायसे तदा ॥६९॥

श्रुत्वा सार्थपतिप्रोक्तं साधुधुर्यः सलक्षणः ।

समपद्यत सद्योऽसौ प्रल्हादनपुरोन्मनाः ॥७०॥

क्रमेण लभ्यं सम्बन्धं विधाय स्ववशे ततः ।

15 तेनैव सार्थपतिना सार्धं पन्थानमाश्रयत् ॥७१॥

प्रल्हादनपुरं प्राप सोऽप्यच्छिन्नप्रयाणकैः ।

विशतः पुरमध्ये तु शकुनास्तस्य जज्ञिरे ॥७२॥ यथा-

पोतकी दक्षिणे पक्षे प्रदेश(री)शाद्वले स्थिता ।

दृष्ट्वा सुचेष्टा कृत्वाऽथ पृथ्वारावं शिरःसमम् ॥७३॥

20 वामं यात्वा तरौ तत्र सहकारे न्यवीविशत् ।

तत्र स्थिताया भक्ष्याप्तिः स्वयमेवास्यगाऽभवत् ॥७४॥ [युग्मम्]

मणिकण्ठोऽपि सोत्कण्ठो दक्षिणाद् वामगोऽभवत् ।

श्वा सुस्थाने मूत्रयित्वा वामाद् दक्षिणमागमत् ॥७५॥

तदन्तर्विशतस्तस्य श्रीवामेयजिनेशितुः ।

25 रथः संमुखमायातः ससङ्घोऽथ पुरेऽभ्रमत् ॥७६॥

तदाऽवदच्छाकुनिको मारवः सार्धभागतः ।

- तत्रात्र तिष्ठतः पुत्र-धनलामो भविष्यति ॥७७॥
 त्वत्सन्तातिसमुत्पन्नास्तनयाः सङ्घनायकाः ।
 भाविनः केऽपि तेऽप्यन्ये देववेदमविधायिनः ॥७८॥
 तीर्थोद्धारकरः सोऽपि चतुर्थ्यो तवसन्ततौ ।
 5 भविता यदयं तुर्यः संजातः शकुनो रसः ॥७९॥
 सन्मान्य तं शाकुनिकं धन-ताम्बूलदानतः ।
 नत्वा रथस्थश्रीपार्श्वं गुरुनय ननाम सः ॥८०॥
 प्रत्यक्षं वीक्ष्य तादृक्षं वर्णिताभ्यधिकं पुरम् ।
 मन्यते स्म कृतार्थं स्वे लोचने जन्म-जीविते ॥८१॥
 10 समादाय निवासायावासमायासवर्जितः ।
 तस्यौ स्वस्थमना मानी सुप्तेन धनमार्जयत् ॥८२॥
 तस्या(स्य चा)वद्धमूलस्य तिष्ठतः सुतरोरिव ।
 काप्यपूर्वाऽभवच्छाया सर्वेपामाश्रयो यथा ॥८३॥
 तत्रोपकेशगच्छस्य निश्रायां पार्श्वमन्दिरम् ।
 15 विद्यते तत्र स श्रेष्ठी हृष्टो गोष्ठिकृतां दधौ ॥८४॥
 अथ तस्यामवत् पुत्र आजडो जलधेरिव ।
 चन्द्रः सर्वकलामोगयोगग्रीणितभूतलः ॥८५॥
 विशेषतः पुनरयं भक्तिं श्रीपार्श्ववेदमनि ।
 चकार पोषधागारे स्वगुरूणां च सादरः ॥८६॥
 20 पितर्युपरते कालयोगतः सोऽथ तत्पदे ।
 आजडोऽजनि लोकानां मान्यो नान्योऽस्ति यत्पुरः ॥८७॥
 वस्तुप्रकाशं विदधल्लोकोपकृतिमन्वहम् ।
 स तत्राभ्युदयी जज्ञे पूर्वाचल इवार्यमा ॥८८॥
 एकविंशत्यङ्गुलाङ्गं नामेयं मूलनायकम् ।
 25 तत्परिकरत्रिम्यानां सप्तत्याऽभ्यधिकं शतम् ॥८९॥
 विधाप्य श्रीमदूकेशगच्छीये पार्श्वमन्दिरे ।

श्रीदेवमुत्तसूरिम्यः प्रतिष्ठाप्य यथाविधि ॥९०॥

नूतनां देवकुलिकां कारयित्वा न्यवेशयत् ।

तत्पुरश्चातिविस्तीर्णं यो मण्डपमकारयत् ॥९१॥

[त्रिभिर्विशेकम्]

5 एवं वर्तमानस्य धर्मकार्येष्वहर्निशम् ।

क्रमेणास्य समुत्पन्नस्तनयो गोसलाह्वयः ॥९२॥

स पित्रा सदुपाध्यायात् सकला ग्राहितः कलाः ।

तथा यथाऽसावक्षेपात् दक्षजाताधिपोऽभवत् ॥९३॥

रूप-यौवनसम्पन्नां कुल-शीलगुणान्विताम् ।

10 कन्यां मुणमताऽभिख्यां तावत् तं पर्यणाययत् ॥९४॥

जाया-पत्योस्तयोः प्रीतिभावभावितचेतसोः ।

कालः क्रियान् व्यतीताय सुखेन निरपाययोः ॥९५॥

अथाजडोऽपि विज्ञाय स्वायुः प्रान्तमुपागतम् ।

श्रीदेवगुप्तानाकार्यं विज्ञप्तिं तत्पुरोऽकरोत् ॥९६॥

15 प्रभो ! यदस्मिन् समये युक्तं कर्तुमुपासकैः ।

निस्तारणार्थमधुना पूज्यैस्तदुपदिश्यताम् ॥९७॥

सूरयः कारयामासुर्मिथ्यादुष्कृतपूर्वकम् ।

भाराधनां तस्य शुद्धां सिद्धान्तोक्तां यथाविधि ॥९८॥

ततश्चतुर्विधं संघं साधुः क्षामयति स्म सः ।

20 सर्वानप्यपरान् सत्त्वान् त्रिविधं त्रिविधेन च ॥९९॥

सप्तक्षेत्र्यामपि धनं व्यापितुं निजसूनवे ।

शिक्षामदात् स्वबन्धूनां विभज्य च पुनः स्वयम् ॥१००॥

चतुःशरणमाश्रित्य शुद्धध्यानपरः सुधीः

आदायानशनं पञ्च परमेष्ठिनमस्कृतीः ॥१०१॥

25 उच्चरन्नात्मना शृण्वन्नपि भव्यमुखोदिताः ।

शुद्धध्यानोऽमलगेहं ने(दे)हं मुक्त्वा दिवं ययौ ॥१०२॥

- गोसलोऽपि पितुर्मृत्युत्सवमाधाय साधयन् ।
 सर्वकार्याणि पौराणां निन्ये कालमनाकुल ॥१०३॥
 धन्या मुणमताऽसूत लोकानन्दकरान् वरान् ।
 क्रमेण ग्रामपि सुतान् कण्ठशक्तिरिव स्वरान् ॥१०४॥
- 5 आसाधरस्तेषु मुरयो द्वितीयो देसलाह्वयः ।
 लावण्यसिंहो लघुरप्यलघुर्योऽभवद्गुणैः ॥१०५॥
 संयुतस्तैस्त्रिभिः पुत्रैः फणैरिव स तक्षकः ।
 अधृत्योऽभवदन्येषामधिपो भोगिनामपि ॥१०६॥
 तेऽथ त्रयोऽपि तातेन कन्यकाः परिणायिताः ।
- 10 रत्नश्रीर्भोलिका लक्ष्मीरित्यासां क्रमशोऽभिधाः ॥१०७॥
 निजादेशरुतां तेषां त्रयाणां तनुजन्मनाम् ।
 साहाय्येन सुयेनैव कालोऽप्यति(त्य)वाहयत् ॥१०८॥
 क्रमेण कर्मणो योगात् गोसलो निर्धनोऽभवत् ।
 किं कस्यापि स्थिरा लक्ष्मी स्वगृहेऽग्रेऽपि या चला ॥१०९॥
- 15 ततः स्वत्पद्धिर्कीमूतो गोसलोऽपि समाधिना ।
 मृत्युं प्रापत् पापनुद्धिवर्जितः स्वायुषः क्षये ॥११०॥
 आसाधरो लघुरपि धेदमभारमपारधीः ।
 दधौ किमिदं धीरेयो वयो गणयति फवचित् ॥१११॥
 अथ जातु देवगुप्तसूरीणां जन्मपत्रिकाम् ।
- 20 आसाधरोऽदर्शयत् स्यां स्यामहमपि धनी प्रभो ! ॥११२॥
 मिचिन्त्य तां सूरयोऽपि प्रोचिरे शृणु भद्र ! भो ! ।
 भविष्यस्यचिरेणैव त्वमपाग्धनेश्वर ॥११३॥
 पर यद्यर्जितं धर्मं न व्ययिष्यसि तद्धनम् ।
 स्वयं यास्यसि मर्त्यतत् कुर्यां पुण्यमनश्चरम् ॥११४॥
- 25 स प्रणम्य गुरुनूचे चेत् प्रभो ! भविता धनम् ।
 व्ययिष्यामि तदाऽयत्र विना धर्मं न कुत्रचित् ॥११५॥

प्रतिज्ञायेत्यसौ साधुस्ततः प्रभृति यद्धनम् ।

उपार्जयत्यल्पमपि सर्वं तद्धर्मसात्करोत् ॥११६॥

अन्यदा श्रीदेवगुप्तसूरीणां वन्दनाय सः ।

ययौ पोषधशालायां शालायां पुण्यदन्तिनः ॥११७॥

5 देवतावसरं तत्रावसरे कुर्वतो गुरुन् ।

वन्दित्वा समुपाविक्षद् गुरुशुश्रूषणाय सः ॥११८॥

तदा गमे(ते)षु भिक्षार्थं साधूपपाश्रये रयात् ।

क्रीडन्ती कन्यका काचिदाययौ सप्तवार्षिका ॥११९॥

तदानीमेव तद्देहेऽवतीर्णा सत्यका सुरी ।

10 पृष्टा प्रभुभिराचख्यौ सर्वार्थाश्चित्तचिन्तितान् ॥१२०॥

आशाधरोऽपि हि गुरुन् नत्वा प्राह प्रभो ! मम ।

कदा कस्माद्धनं भावि न वेति पृच्छत्यतां सुरी ॥१२१॥

गुरुपर्यनुयुक्ता सा जगाद् जगदीश्वरी ।

स्वलपैरहोभिरेवास्य मिलिष्यति धनं बहु ॥१२२॥

15 परं दिशो दक्षिणस्या भावी लाभोऽस्य सर्वदा ।

नोत्तरस्या न पूर्वायाः पश्चिमायास्तथा नहि ॥१२३॥

इत्युदीर्यान्तर्हितायां सत्यकायामथ प्रभुः ।

आशाधरशिरस्याधाद् वासानाशातरूधि(नसातरोध)कान् ॥

ततो देवगिरावाशाधरः साधुरमंडयत् ।

20 यातायातैर्बान्धवानां व्यवहारमनारतम् ॥१२५॥

क्रमेण व्यवसायेन मन्दरेण विलोडित- ।

दक्षिणाशाम्बुधौ लक्ष्मीं स लेभे पुरुषोत्तमः ॥१२६॥

पूर्वादिष्टगुरुणां स संस्मरन् धर्मकर्मसु ।

व्ययति स्म धनं सप्तक्षेत्रेषु विशदाशयः ॥१२७॥

25 अथ लक्षेश्वरीभूतः साधुरासाधरोऽन्यदा ।

श्रीदेवगुप्तसूरीणां विज्ञप्तिं पुरतोऽकरोत् ॥१२८॥

- ग्लान[भा]वास्थिताः पूज्या विजयन्ते जरावृताः ।
 तत् कुरुध्वं सूरिपदं कुर्वेऽहं विभवव्ययम् ॥१२९॥
 तच्छ्रुत्वा सुरयः प्रोचुः साधो ! नेयं गणस्थितिः ।
 यद्विना सच्चिकादेशमपरः क्रियते गुरुः ॥१३०॥
- 5 सैव देवी तदादेशं यदाऽस्माकमपि स्वयम् ।
 प्रदास्यति विधास्यामस्तदा सूरिं न चान्यथा ॥१३१॥
 साधुः प्राह प्रभोऽन्यत्रैकैकस्मिन्नपि सुरयः ।
 क्रियन्ते यद्वचः किं नो गण एको भवेद् गुरुः ॥१३२॥
 तद् गच्छसंस्थितिं पूज्याः ! किञ्चित् श्रावयताधुना ।
- 10 यद्विज्ञातवृत्तान्तो मर्त्यो भावि(वी)विमूढवत् ॥१३३॥
 गुरुकृचेऽपिलं वृत्तं गदितुं न वयं क्षमाः ।
 संक्षेपेण शृणु परं कथ्यमानमिदं मया ॥१३४॥
 अस्यामेवावसर्पिण्या त्रयोविंशजिनेशितुः ।
 केशगच्छसंस्थितिः ।
 शिष्यः श्रीपार्श्वनाथस्य शुभदत्तो गणेश्वरः ॥१३५॥
- 15 केशिनामा तद्विनेयः यः प्रदेशिनरेश्वरम् ।
 प्रबोध्य नास्तिकाद्धर्माज्जैनधर्मेऽध्यरोपयत् ॥१३६॥
 तच्छिष्याः समजायन्त श्रीस्वयंप्रभसूरयः ।
 विहरन्त क्रमेणैयुः श्रीश्रीमालं कदापि ते ॥१३७॥
 तस्युक्ते तत्पुरोधाने मासकल्पं मुनीश्वराः ।
- 20 उपास्यमानाः सततं भव्यैर्मवतश्छिन्दे ॥१३८॥
 तदा च वैताल्यन्तो मणिरत्न इति प्रभुः ।
 विधाधराणामैश्वर्यं पालयन्नास्ति विश्रुतः ॥१३९॥
 स धान्यदाऽष्टमद्वीपे दक्षिणस्या दिशि स्थिते ।
 नित्योद्यताञ्जनगिरौ शाश्वतान् जिननायकान् ॥१४०॥
- 25 विवन्दिपुर्निमानानां लक्षेण सदितोऽम्यरे ।
 गच्छद् ददर्श तान् सूरान् मुनिपञ्चशतीयुतान् ॥१४१॥

- नोल्लङ्घ्यं जङ्गमं तीर्थं मत्वाऽतोऽवततार च ।
 प्रणम्य भक्त्या न्यपदद् देशनाकर्णनेच्छया ॥१४२॥
 सूरयोऽपि हि संसारासारतापरिभाविकाम् ।
 तादृशीं देशनां चक्रुः स यथाऽभूद् विरक्तधीः ॥१४३॥
 5 निवेदयाम् सुतं राज्येऽनुज्ञाप्य च निजं जनम् ।
 विद्याधरपञ्चशतीयुतो व्रतमुपाददे ॥१४४॥
 स गीतार्थः क्रमेणाथ सूरिभिः स्वपदे कृतः ।
 मुनिपञ्चशतीयुक्तो विजहार धरातले ॥१४५॥
 कदाचिदूकेशपुरे सूरयः समवासरत् ।
 10 सूरिणां तस्थुषां कोऽपि नाकार्षीद् वन्दनादिकम् ॥१४६॥
 तमनादरमालोक्य सूरिणां शासनामरी ।
 गौरवार्थं शासनस्योत्सर्पणायै मनो व्यधात् ॥१४७॥
 इतश्च श्रेष्ठी तत्रास्ते ऊहडः कृष्णमन्दिरम् ।
 कारयन्नतुलं नित्यं पुण्यवान् पुण्यहेतवे ॥१४८॥
 15 तन्मूलनायककृते श्रीवीरप्रतिमां नवाम् ।
 तस्यैव श्रेष्ठिनो धेनोः पयसा कर्तुमाहणात् ॥१४९॥
 घटोद्गी श्रेष्ठिनो धेनुः सायं निर्गत्य गोकुलात् ।
 लावण्यहृदनामाद्रौ क्षीरं क्षरति नित्यशः ॥१५०॥
 गोपालः श्रेष्ठिनाऽप्रच्छि दुग्धाभावस्य कारणम् ।
 20 तेन सम्यग् विनिश्चित्य कथितं दर्शितं च तत् ॥१५१॥
 सोऽपि विप्रानथापृच्छच्छ्रेष्ठी दर्शनिनोऽखिलान् ।
 स्वगोर्दुग्धस्रावहेतुं तेऽप्याख्यनैकभाषया ॥१५२॥
 मिथोविभिन्नवाच्येभ्यस्तेभ्यः संदिग्धमानसः ।
 मासान् पञ्च व्यतिक्रामत् साधिकान् कतिभिर्दिनैः ॥१५३॥
 25 सूरयोऽपि मासकल्पं तत्र कृत्वाऽन्यतो गताः ।
 चतुर्मासकल्पान्ते पुनस्तत्पुरमागमन् ॥१५४॥

- तान् पुरोद्यानभूमाने संस्थितानवगत्य सः ।
 सूर्योपेत्य पप्रच्छ श्रेष्ठी संदेहमात्मनः ॥१५५॥
 तद्विज्ञाय शुभोदकं सूरि प्रोवाच तं स्फुटम् ।
 ततस्ते सशयं श्रेष्ठिन्नपनेष्याम्यसंशयम् ॥१५६॥
- 5 श्रद्धान् स तद्वाक्यं स्वमन्दिरमयाद् रयात् ।
 सूर्योऽपि व्यधुर्ध्यानं निद्रयागाच्छासनामरी ॥१५७॥
 व्यजिष्णपदिदं देवी प्रभो ! धीरजिनेशितु ।
 कुर्वाणाऽस्मि नयं विन्मं पणमास्या तद् भविष्यति ॥१५८॥
 प्रभय प्रोचिरे देवि ! प्रत्यक्षीभूय तत्पुरः ।
- 10 सर्वमेतत् समाख्याहि सू(स्व)मुजेन यथायथम् ॥१५९॥
 साऽपि गुर्वाक्षया गत्वा तत्र प्रत्यक्षरूपिणी ।
 श्रेष्ठिनं गतनिद्रं द्राक् माह विस्मितमानसम् ॥१६०॥
 भो श्रेष्ठिन् ! गर्वमुज्ञाता जा(ऽऽया)ताऽहं शासनामरी ।
 गोधा(क्षा)वहेतुं निरतुं (?) शृणु तत्प्रयताशय ! ॥१६१॥
- 15 त्वद्गोक्षीरेण धीरस्य कुर्वाणा प्रतिमा नवाम् ।
 यतःऽहं मास तत्कार्पी सन्देहं गेहमेनसः ॥१६२॥
 शयुक्त्या सा तिरोऽग्रत् सोऽपि मोहवशंवदः ।
 प्रान्तगत्या च नत्वा च गुरुपादाबुपाविशत् ॥१६३॥
 सयोज्य पाणी सोऽपृच्छत् प्रश्नं स्वीयमथ प्रभुः ।
- 20 भोचे शासनदेवी स जाचचक्षे स्वयं निशि ॥१६४॥
 यद्यप्येवं परं पूज्यंस्तथापि प्रतिपाद्यताम् ।
 तत सर्वं यवावृत्तं गुरुराख्यातवानपि ॥१६५॥
 व्यजिष्णपद्य श्रेष्ठी शीघ्रं सचलतो(त) प्रभो ! ।
 यथा धीरजिनेशस्य विन्म निष्काश्यतेऽधुना ॥१६६॥
- 25 सूर्योऽपि त्रिलम्यस्य सा(श/रद) नसवासरीम् ।
 धानेष्याम शुभे लग्ने पूर्णभूतमिदं जगुः ॥१६७॥

श्रेष्ठ्यपि ग्राह तल्लग्नं शुभं यत्र सुरीवचः ।

पूज्यादेशश्च(स्तु)तच्चू(चू)र्णं (?) पूर्णं कुरु मतं मम ॥१६८॥

अत्याग्रहात्तस्य पूज्याश्चेलुश्चञ्चलतोज्झिताः ।

श्रेष्ठिना सहितास्तत्र यत्र वीरजिनेश्वरः ॥१६९॥

5 तत्र स्वर्णमयवस्वस्तिकं कुसुमानि च ।

वीक्ष्य स्वयं खनितोर्वीं श्रेष्ठि(ष्टी)प्राकाशयज्जिनम् ॥१७०॥

हृदये निम्बुकफलसमग्रन्थीद्वयान्वितम् ।

वर्धमानजिनं श्रेष्ठी हृष्टो देवगृहेऽनयत् ॥१७१॥

ततः प्रतिष्ठालग्नानि शोधयित्वा विशुद्धधीः ।

10 लग्नमेकं विनिश्चिकथे सर्वदोषविवर्जितम् ॥१७२॥

माघमासे शुक्लपक्षे पूर्णायां पञ्चमीतिथौ ।

ब्राह्मे मुहूर्ते चारे च गुरु(रौ)लग्नं पुनर्धनुः ॥१७३॥

तदुपस्करकार्याणां मीलने यावदादृतः ।

श्रेष्ठी प्रवर्तते व्यग्रः सूरिवाक्याद् यथाविधि ॥१७४॥

15 तावत्कोरंटकपुरा(रात्) संघविशेषिपाणयः ।

श्रावकाः समुपेत्याशु सूरिपादान् ववन्दिरे ॥१७५॥

व्यजिज्ञपदिदं पूज्याः ! कोरंटकपुरे वरे ।

श्रीवीरमन्दिरं संघो बिम्बं चाकारयन्नवम् ॥१७६॥

तत्प्रतिष्ठाविधानाय संघाभ्यर्थनयाऽनया ।

20 प्रसीद भगवन्नेहि पूरयास्मन्मनोरथान् ॥१७७॥

तदेष लग्नं विशिष्टैरवधार्य धियां निधिः ।

सूरिः प्रोचे कथं भव्या ! घटतेऽस्माकमागमः ॥१७८॥

यत्तत्राण्यूचे चैकं लग्नं शुद्धं न चापरम् ।

तद्व्रत्यं कथं त्यक्त्वा कार्यमन्यत्र गम्यते ॥१७९॥

25 तच्छ्रुत्वा सविषादांस्तान् वीक्षापन्नान् विलोक्य च ।

प्रभुराह मा स्म यूयं विषीदध्वं मुग्धा बुधाः ! ॥१८०॥

देहैक्यादिह लग्नत्वान्न समं लग्नसाधनम् ।

परमत्र साधयित्वा व्योम्नाऽऽयास्यामि तत्र हि ॥१८१॥

कार्या प्रतिष्ठासामग्री भवद्भिः कृतनिश्चयैः ।

तथा तत्रैव लग्नेऽहं कुर्वे संघसमीहितम् ॥१८२॥

5 ततः प्रोल्लसितानन्दा श्रावका सूरिपुङ्गवम् ।

वन्दित्वा स्वपुरं जग्मुः संघार्यचरधुराशु ते (?) ॥१८३॥

ततः सर्वापि सामग्री प्रतिष्ठाया उपासकैः
मिलित्वा मीलयामासे माघे मासे यथाविधि ॥१८४॥

ततः श्रीमत्पुष्पकेशपुरे वीरजिनोरीतु ।

10 प्रतिष्ठा विधिनाऽऽधाय श्रीरत्नप्रभसूरयः ॥१८५॥

कोरण्टकपुरं गत्वा व्योममार्गेण विद्यया ।

तस्मिन्नेव धनुर्लगे प्रतिष्ठां चिदधुर्वरम् ॥१८६॥ [युग्मम्]

श्रीमद्वावीरनिर्वाणात्सप्तत्या चत्वरैर्गतैः ।

ऊकेशपुरवीरस्य सुस्थिरा स्थापनाऽजनि ॥१८७॥

15 भूयोऽपि व्योमयानेन व्याहृत्प्रागुत्थागत्य सूरयः ।

श्रेष्ठिनं योधयामासुर्जिनम्नानार्चनक्रियाम् ॥१८८॥

न क्रमादूहट श्रेष्ठी जिनधर्मधरोऽभवत् ।

शुद्धमन्यक्त्यभृद् यस्य परिवारोऽपि चाभवत् ॥१८९॥

श्रीरत्नप्रभसूरीणां भागत्यागत्य तस्थुषाम् ।

20 मानकल्पा घनेने च व्यतीयुः कल्पसेविनाम् ॥१९०॥

एवं तत्र पुरे पूज्याः संस्थिता वणिजामयः ।

अष्टादश सहस्राणि जंघाना प्रत्यगोधयन् ॥१९१॥

अन्यदोपासका पूज्ये प्रोक्ता मा चण्डिकार्चनम् ।

कुरुत्वं यद्विर्य मत्प्रधानपातकिर्ना सदा ॥१९२॥

25 सप्रभाया प्रभो ! देवी नार्च्यते यदि तद् धुर्वं ।

तन्नि न मरुद्व्यानप्येवं प्रादुरगामका ॥१९३॥

अहं रक्षां करिष्यामीत्युक्ते सूरिभिरर्चनात् ।

निवृत्ताः श्रावकाः सर्वे कुप्यन्ति स्माथ सा गुरौ ॥१९४॥

छलं विलोकयन्त्यस्थात् सा गुरुणामहर्निशम् ।

सायं ध्यानविहीनानां नेत्रपीडामकल्पयत् ॥१९५॥

5 विज्ञाय हानतो हेतुं पूज्या देवीमकीलयन् ।

तथा यथा सकष्टाऽभूच्छल्यकीलितदेहवत् ॥१९६॥

अज्ञानभावविहितोऽपराधः क्षम्यतां मम ।

न विधास्ये पुनः स्वामिन्नेवं जातु प्रसीदत ॥१९७॥

सूरिरूचे कथं रोपः साऽऽह गतसेवकान् भवान् ।

10 अरक्षयन्मदभीष्टं कुर्वाणान् तेन रोपिणी ॥१९८॥

किमभीष्टमिति पृष्टे कडडामडडा मम ।

दास्येऽहं देवि ! तेऽभीष्टं मदुक्तं चेत् करिष्यसि ॥१९९॥

लब्धेऽभीष्टे प्रभोऽवश्यं वक्ष्या त(त्व)त्कामितं द्रुतम् ।

भवित्रीति वदन्तीं त्वां जगुराचार्यपुङ्गवाः ॥२००॥

15 निजप्रतिज्ञावचने स्थिरीभाव्यं त्वया सदा ।

कडडां मडडां देवि ! दास्ये तत्र रतिं कृथाः ॥२०१॥

प्रतिज्ञाय गुरुक्तं तत् देवी सद्यस्तिरोदधे ।

प्रातः सर्वानपि श्राद्धान् गुरवः प्रत्यमीलयन् ॥२०२॥

मिलितानां श्रावकाणां पुरतः सूरयोऽवदन् ।

20 पक्वान्नानि वि[धा]प्यन्तां सुहाल्याप्रभृतीनि भो ! ॥२०३॥

प्रतिगेहं घनसारा-गरु-कस्तूरिकादिकः ।

भोगः संमीलि(ल्य)तां भा(भो)ग्यो गृह्यतां कुसुमानि च ॥

कृत्वैवं पौषधागारे शीघ्रमागम्यतां यथा ।

चण्डिकायतने यामः संघेन सहिता वयम् ॥२०५॥

25 पूज्योपस्करमादाय श्रावकाः पौषधौकसि ।

अभ्येयुः सूरयः सार्धं तैर्देवीसदने ययुः ॥२०६॥

अपूपुजन् सुरीं श्राद्धैः सूरयो द्वारसंस्थिताः ।

अवदश्च निजामीष्ट लाहि देवि ! ददाम्यहम् ॥२०७॥

इत्युक्त्वोभयपार्श्वस्थपक्वाभृतशुण्डिके ।

पाणिभ्या चूर्णयित्वोचुः स्वाभीष्टं देवि ! गृह्यताम् ॥२०८॥

5 अथ प्रत्यक्षरूपेण सूरिणा पुरतः स्थिता ।

प्राह प्रभो ! मदभीष्टा कडडा मडडा परा ॥२०९॥

गुरुन्वे न सा युक्ता लातुं दातुं च ते मम ।

पलादा राक्षसा एव देवा देवि ! मुधाशना ॥२१०॥

ततो जीवद्वयाधर्म सारमेकं समाश्रय ।

10 युद्धा तमुररीकृत्य गुरुक्त प्राह सा सुरी ॥२११॥

परमस्मि सारणायाः स्मर्तव्या समये सदा ।

धर्मलाभ प्रदातव्यो देवतावसरे कृतो (तौ) ॥२१२॥

तथा रुद्रकुम-नैवेद्य-कुसुमादिभिरुत्तैः ।

श्रावकैः पूजयेत्च मा यूय साधर्मिकीमिव ॥२१३॥

15 दीर्घदर्शिभिरालोच्य श्रीरत्नप्रभसुरिमि ।

तद्वाक्यमुररीचक्रे यत् सन्तो गुणकाक्षिण ॥२१४॥

सत्यप्रतिष्ठा जातेति चण्डिका पापघ्नष्टिका ।

सत्यमेति ततो नाम्ना व(पि)दित भुवनेऽभवत् ॥२१५॥

एव प्रयोष्य ता देवीं सर्वत्र विहरन् प्रभु ।

20 सपादलक्षं श्राद्धानामधिकं प्रत्यगो ययन् ॥२१६॥

धीमदापीरनिर्वाणाद् द्विपञ्चाशति चत्सरं ।

गुरो सुरिपदं प्राप्य ततोऽष्टादशदायनं ॥२१७॥

ऊक्ते श-योरष्टकयो पुरयोऽत्रिशलाभुव ।

तिनस्य विम्बे संस्थाप्य चामुण्डा प्रनिर्वाच्य च ॥२१८॥

25 सपादलक्षमधिकश्राद्धाग प्रनिर्वाच्य च ।

चारित्रं निर्वाच्य पालयिष्या यथोत्तिमम् ॥२१९॥

यक्षदेवालयं सूरिं स्वपदे विनिवेश्य च ।

वर्षाणां चतुरशीतिरायुपोऽन्ते दिवं ययौ ॥२२०॥ [चतुर्गिः

श्रीयक्षदेवस्तत्पदे पूर्वाचल इचार्यमा ।

कलापव.म]

सूरिरभ्युद्यतो रेजं तमःस्तोमहरोऽङ्गिनाम् ॥२२१॥

5 सूरिः क्रोरण्टकपुरे कदापि विहरन् ययौ ।

माणिगद्गाययक्षस्य सञ्जनि स्थितिमादधे ॥२२२॥

तच्छिष्यो लघुकः कोऽपि यक्षसूर्द्धनि मौर्यतः ।

वालभावाच्चञ्चलत्वात् पात्रक्षालनवार्यधात् ॥२२३॥

ततः प्रकुपितो यक्षः शिष्यं तं ग्रहिलं व्यधात् ।

10 सूरयो घ्नानतो ज्ञात्वा निग्रहं साग्रहं व्यधुः ॥२२४॥

निगृहीतः स आचार्यः सेवकत्वं प्रपन्नवान् ।

यक्षाराद्धपदस्यास्य सान्वयं नाम चाभवत् ॥२२५॥

कक्षसूरिं गुरुं सोऽपि स्वपदेऽस्थापयत् प्रभुः ।

यद्गुणान्नेश्वरो गातुं सोऽपि चित्रशिखण्डिजः ॥२२६॥

15 तस्य पदे सिद्धसूरिर्गुरुरासीद्वियां निधिः ।

वीक्ष्य यत्पूक्ष्मदर्शित्वं कविः स्वाक्षि रूपाऽकृषत् ॥२२७॥

तत्पदे श्रीदेवगुप्तसूरयो गुणभूरयः ।

जज्ञिरे यद्यशःशौक्यदूषितोऽगात्रभः शशी ॥२२८॥

नामभिः पञ्चभिर्गच्छः पञ्चानन इवाननैः ।

20 भासमानोऽभिनत् वादिकुम्भिकुम्भस्थलान्ययम् ॥२२९॥

एवं व्यतीयमानेषु गच्छेऽस्मिन् सूरिषु क्रमात् ।

कक्षसूरिगुरुर्जज्ञे विज्ञवर्ण्यगुणाश्रयः ॥२३०॥

तदन्वये यक्षदेवसूरिरासीद्वियां निधिः ।

दशपूर्वधरो वज्रस्वामी भुव्यभवद् यथा ॥२३१॥

25 दुर्मिक्षे द्वादशाब्दीये जनसंहारकारिणि ।

वर्तमाने नाशकेन(केऽत्र) स्वर्गेऽगुर्वहुसाधवः ॥२३२॥

- ततो व्यतीते दुर्भिक्षे विशिष्टेषु तु साधुषु ।
 मिलितेषु यक्षदेवाचार्याश्चन्द्रगणो(णम्)मिलन् ॥२३३॥
 तदादि चन्द्रगच्छस्य शिष्यप्रव्राजनाविधौ ।
 श्राद्धानां वासनिक्षेपे चन्द्रगच्छः प्रकीर्त्यते ॥२३४॥
- 5 गण. कोटिकनामापि वज्रशाखाऽपि सम्मता ।
 चान्द्रं कुलं च गच्छेऽस्मिन् साम्प्रतं कथ्यते ततः ॥२३५॥
 शतानि पञ्च साधूनां पुनर्गच्छेऽमिलनिह ।
 शतानि सप्त सार्धानां तथोपाध्यायसप्तकम् ॥२३६॥
 दश द्वौ वाचनाचार्याश्चत्वारो गुरवस्तथा ।
- 10 प्रवर्तकौ द्वावभूतां तयैवोभे महत्तरे ॥२३७॥
 द्वादश स्युः प्रवर्तिन्य सुमती द्वौ महत्तरौ ।
 मिलिते(तौ) चन्द्रगच्छन्तेः(च्छान्तः) संख्येयं कथ्यते गणे ॥
 पञ्चनामक्रमेणाथ जायमानेषु सूरिषु ।
 सूरयः समजायन्त पुनः श्रीरुद्रसूरयः ॥२३९॥
- 15 श्रीसत्यदेवी-सर्वाण(र्वाणु)भूति-चक्रेश्वरीगिरा ।
 श्रीरत्नप्रमसूरीणां यक्षदेवस्य च प्रभो ॥२४०॥
 नास्ती निवारयामास गुरुः पात्राणि साम्प्रतम् ।
 तादृशि न भविष्यन्ति दीयेते यादृशमिमं ॥२४१॥
 तदादि नामलितयः सुख्यः कोशे व्यग्रस्थितम् । [युग्मम्]
- 20 वर्तमानभिदानीं तु पाश्चात्यमभिप्रायम् ॥२४२॥
 नामत्रयक्रमेणाथ सूर्यो भूर्योऽभयम् ।
 यावत् श्रीसिद्धसूरीणां पट्टेऽभूयमहं गुरुः ॥२४३॥
 एवं श्रीण्येय नामानि जायन्तेऽत्र गणे क्रमान् ।
 चतुर्थं नाम न भवेदेक एव गुरुस्ततः ॥२४४॥
- 25 परं येऽत्र गणे पूर्वं गुरवो गुणिनोऽभयम् ।
 तेषां स्थातिवृत्तानि यदि वेदगुरुः स्पष्टम् ॥२४५॥

* X

X

X

परमेकोऽपि गच्छेऽस्मिन् भवेदूकेशवंशजः ।

विशुद्धोभयपक्षो यः स आचार्यो गुणाश्रयः ॥२४६॥

ततः साधो ! यदा देवी स्वयमेवोपदेक्ष्यति ।

तदा सूरिपदं दास्ये गोलकं त्वत्करेऽथवा ॥२४७॥

5 एवमुक्तो देवगुप्तैः साधुराशाधरोऽवदत् ।

पूर्यतां भगवन् ! कः किं स्वस्थितिं लङ्घयेत्सुधीः ॥२४८॥

वर्षाणां चतुरशीर्तेर्गतानां गुरवो निजाम् ।

विज्ञातुमायुर्ध्यानस्थास्ते स्मरन्ति स्म सत्यकाम् ॥२४९॥

प्रत्यक्षीभूय साण्डूचे त्रयस्त्रिंशद्दिनानि ते ।

10 आयुरस्ति तदत्रैव कुरु सूरिपदं स्वयम् ॥२५०॥

देवि ! सूरिपदस्यैषु शिष्येष्वहो न वीक्ष्यते ।

तत्कस्मै दीयते सूरिपदं किं करवाण्यहम् ॥२५१॥

श्रेष्ठ्युचे वालचन्द्रोऽयमर्हः सूरिपदस्य ते ।

ऽभिहिता भाग्यवानेवाजीवं सिद्धकरोऽपि च ॥२५२॥

15 अथाशाधरमाकार्यं प्रोचिरे सूरयः गिरम् ।

अद्य मे देवताऽऽदेशो निशीथिन्यामभूदयम् ॥२५३॥

यदितो दिवसादायुस्त्रयस्त्रिंशद्दिनानि ते (मे) ।

आस्ते तद्वालचन्द्रं द्राक् निजपदे निवेशय ॥२५४॥

पूर्वमेवात्र कार्यं ते कार्यं भावोऽभवत्ततः ।

20 साधो ! विधेहि सामग्रीं सप्तग्रामपि सत्वरम् ॥२५५॥

स्वं गुर्वादितो धन्यं मन्यमानः सपद्यपि ।

स साधुः कारयामास सामग्रीमखिलामपि ॥२५६॥

ख-वह्नि-वह्नि-चन्द्राब्दे (१३३०) श्रीविक्रमनृपाद् गते ।

पाल्गुने मासि नवमीदिवसे शुक्रवासरे ॥२५७॥

अत्यादरसमाहृते समग्रगुणसूरिषु ।

समायातेषु सत्साध्वी-श्रावक-श्राविकादिषु ॥२५८॥

मन्दिरे पार्श्वनाथस्य महामहपुरस्सरम् ।

श्रीदेवमुक्तः स्वपदे सिद्धसूरिं गुरुं व्यधात् ॥२५९॥

5 [त्रिभिर्विशेषकम्]

साधुराशाधरः संघवात्सल्यं विदधे तथा ।

अस्मरन् वस्तुपालस्य सर्वदर्शिनिनो यथा ॥२६०॥

श्रीदेवगुप्ता गुरव क्रमेण त्रिदिवं गताः ।

तत्संस्कारधरायां तु स्तूपं साधुरकारयत् ॥२६१॥

10 अथ श्रीसिद्धसूरीणां स्थापनाकरणादनु ।

साधोराशाधरस्यासीत्समृद्धिरधिकाधिका ॥२६२॥

योऽमर्त्यमहितोऽमेयमन्दरागस्थितिं बहन् ।

सर्वकामितदानेषु कल्पद्रुम इवार्थिनाम् ॥२६३॥

यस्य घेष्मनि सूरीणां साधवो युग्मसंस्थिताः ।

15 प्रासुकैरन्नपानाद्यैर्विचरन्ति यथारुचि ॥२६४॥

एकाकिनः साधवो ये प्रियन्ते गच्छन्ति, सुता ।

तेषां विचरता सस्या कर्तुं कोऽपि न हि क्षमः ॥२६५॥

योगिनस्तापसा विप्रा रक्षा क(का)पटिकास्तथा ।

भट्टाश्चिट्टा गायना ये ददौ तेषामपीदितम् ॥२६६॥

20 आशाधरोऽप्यभूदाशारूपको यः सदाऽर्थिनाम् ।

धृतसत्त्वोऽपि यः सत्त्वोपरतो हृतनिश्चय ॥२६७॥

रेजे रत्नश्रिया पत्न्या स माग्याधिकया तथा ।

रोहिण्येव निशानाथः स्फुरदम्बरतारया ॥२६८॥

अनुतया नायिकया सुसुष्यो(मुग्या)क्षेत्रसप्तके ।

25 सन्यवापविधिश्चक्रे यः मुनेः शृङ्गस्थया ॥२६९॥

अन्यद्वा पौन्यगागरे साधुराशाधरो ययौ ।

सिद्धसुरिगुरुशत्वा प्राञ्जलिः समुपाविशत् ॥२७०॥

सूरयोऽथ यथावस्थभवभावविभाविकाम् ।

कर्तुमारेभिरे धर्मदेशनां मुक्तिरा गिरा ॥२७१॥

यथा भवेऽत्र भ्रमतां देहिनां दुर्लभा किल ।

5 मानवत्वादिसामग्री धर्मसाधनहेतुका ॥२७२॥

मानुष्यमार्यविषयः सुकुलं भावना तथा ।

गुरुपदेशश्रवणं नीरोगत्वं विवेकिता ॥२७३॥

तद् दुष्प्रापामिमां प्राप्य सामग्रीमखिलां बुधैः ।

धर्म एवोद्यमः कार्यः सिद्धिः स्यात् सुलभा यथा ॥२७४॥

10 भूमौ जिनैरयं प्रोक्तः सावद्यार्थविवर्जनम् ।

सर्वतो देशतो वापि द्विभेदः स भवेत् पुनः ॥२७५॥

सर्वसावद्यविरतिश्चारित्रं व्रतिनां भवेत् ।

आद्यो भेदोऽपरो देशविरतिर्गृहिणामपि ॥२७६॥

अहिंसा-सूनृता-स्तेय-ब्रह्मचर्या-परिग्रहैः ।

15 सर्वतस्त्यक्तसंगानां यतीनां स महाव्रतैः ॥२७७॥

अहिंसा-सूनृता-स्तेय ब्रह्मचर्या-परिग्रहैः

देशतस्त्यक्तसङ्गस्य गृहिणो हि व्रतात्मकः ॥२७८॥

दिग्विरतिप्रभृतयो गृहिधर्मं गुणास्त्रयः ।

तथा सामायिकाद्यं च शिक्षाव्रतचतुष्टयम् ॥२७९॥

20 एवं द्वादशभेदः स्याद् गृहिधर्मस्तथाऽपरे ।

दान-शील-तपो-भावास्तेराराध्यो विशेषतः ॥२८०॥

तन्निदानं सदा दानं पात्रेभ्यो देयमुत्तमम् ।

पेहिकामुष्मिका लक्ष्म्यो लभ्यन्ते शंखवद्यतः ॥२८१॥

तथाहि-

25 अस्यैव जम्बूद्वीपस्य दक्षिणाशाविशेषके ।

धर्मश्चा(द्या)न्यभयक्षेत्रे क्षेत्रे अरतदायनि ॥२८२॥

} पात्रदानविषये

} शंखगजकथा ।

विद्यते मध्यदेशेषु पुरं रत्नपुरं वरम् ।

यद् विलोम्य मरुलोकः स्वर्लोकेऽभूद् गतस्पृहः ॥२८३॥

प्रतापद्रहन्प्लुष्टदुष्टपक्षः क्षमापति ।

तत् पालयति भूपालपालिसेव्यो नरोत्तमः ॥२८४॥

5 यदास्यविजितः सोमो नभो ह्रीण इवागमत् ।

सुकुला सुफला तन्य पट्टदेवी वसुन्धरा ॥२८५॥

अथो मिथोऽनुरागेत्थप्रीतिनिर्भरचेतसोः ।

कालः कियान् व्यतीयाय निरपायध्रियोन्मयो ॥२८६॥

अन्यदा वन्यदावाग्निधृमाभतिमिरातुरे ।

10 वसुन्धरा निशामध्ये सुपुत्रा स्वप्नमैक्षत ॥२८७॥

यथा शाङ्गभृता दत्तः स्वशंख स्वकरान्मम ।

प्रविश्य वदने तस्थौ मुक्ता शुक्ताधिवोदरे ॥२८८॥

प्रभुद्धाऽथ समुत्थाय कायहैगुण्यभृन्मुदा ।

गत्वा प्रियाय चाचर्यौ स्वदृष्टं स्वप्नमादरात् ॥२८९॥

15 आरुण्यं कर्णपीधूपप्रतिमं तद्वचो नृपः ।

उल्लसत्पुलकाङ्कुरपूरस्थपुटितोऽभवत् ॥२९०॥

विमृश्य स्वधिया स्वप्नं तत्पुरो व्याकरोत्यलम् ।

विष्णुवज्रिष्णुरर्चास्तु भार्या सुतनु । ते सुत ॥२९१॥

अपुर्णवह्निवत्सवाङ्गीणकण्टकिता मुदा ।

20 प्रन्या उद्वा स्ववखान्ते स्वप्नं साऽऽत्तमिव व्यधात् ॥२९२॥

ततः स्वपत्यनुधाता याता सा निजमन्दिरम् ।

तदैवागतरत् कोऽपि नत्कुशौ त्रिदिवात् सुरः ॥२९३॥

गोहर्णावीव तत्कुक्षिश्चिन्तामणिमिवात्मजम् ।

यभार सर्वसत्तारसारभूतं विभूतिदम् ॥२९४॥

25 गर्भं क्रमेण वर्धिष्णुर्विदधे शुभदोहदान् ।

वेषपूजा-महादानो-पकारप्रमुपानमौ ॥२९५॥

पूरयामास वसुधाधीशः सकलदोहदान् ।

तादृग्भाग्यवतां कार्ये किं विलम्बः क्वचिद् भवेत् ॥२९६॥

मनोऽनुकूलैराहारैर्विहारैः शयनासनैः ।

सिचयैः सिचयैस्तुष्टा पुष्टिं गर्भस्य साऽऽदधे ॥२९७॥

5 सा व्यतीतेषु पूर्णेषु मासेषु दिवसेष्वपि ।

स्वोच्चस्वक्षेत्रसंस्थेषु ग्रहेषु निखिलेष्वपि ॥२९८॥

जयन्तमिव पौलोमी सुखेन सुपुत्रे सती ।

सूनुमन्यूनपुण्याढ्यं दीपयन्तं दिशो रुचा ॥२९९॥ [युग्मम्]

फुल्लगल्लैः सौविदल्लैर्दासीभिश्च प्रमोदितः ।

10 गत्वा स्पष्टमवर्धिष्ट भूपतिः सुतजन्मना ॥३००॥

वर्धापकेभ्यो विविधाः प्रसादा ददिरेऽमुना ।

असुभ्योऽपि वसुभ्योऽपि यत्सुतो जगतोऽधिकः ॥३०१॥

विपक्षा अपि यज्जन्माकर्ण्य हर्षमुपाययुः ।

युद्धश्रद्धां प्रवृद्धः सन्नसौ पूरयितेति नः ॥३०२॥

15 आयुर्वृतमिति प्रोक्तं गुडमायुर्यमप्यतः ।

ददौ गुडान्ये पुत्रायुर्वृद्धयै लोकाय भूमिपः ॥३०३॥

मृत्तिकामातृकापाठं पठद्भिर्बालकव्रजैः ।

समं समेत्योपाध्याय(या)राजानं तुष्टुबुर्गुणैः ॥३०४॥

उपायनान्युपादाय राजलोकानुपागतान् ।

20 पौरांश्च पूजयामास तुष्टिदानैर्नृपोऽखिलान् ॥३०५॥

मुमोच कारागारेभ्यो बन्दिनो बन्दिनोऽपरान् ।

भृशं नृपोऽनुजग्राह समुदानिय(मुपायनि)तैर्धनैः ॥३०६॥

प्रतिहृष्टं प्रतिगृहं नागरैरुद्वृत्तैर्ध्वजैः ।

पुत्रजन्मोत्सवे हर्षान्नृत्यतीव पुरं तदा ॥३०७॥

25 दीयमानं(न)महादानं नृत्यत्पादकुलाकुलम् ।

कर्पूरक्षोदमेव(द)स्त्रि प्रमोदकुसुमोत्करम् ॥३०८॥

मिथ प्रदत्ताम्बूलमुल्लङ्घनियन्धुरम् ।

उल्लसत्पुलकं हल्लीसकसंस्थमद्वलकम् ॥३०९॥

नृत्यद्वाराङ्गनावारद्वाराद् गलितमौक्तिकै ।

विन्यस्तस्वस्तिकमिव कुन्दकुमार्द्रमहीतले ॥३१०॥

5 विहितोदारशृङ्गारभूषणलैणमीदृशम् ।

दशाहानि विशामीशः सूनुजन्मोत्सव व्यधात् ॥३११॥

[चतुर्भि कलापकम्]

विशुद्धौ सूतकस्याथ कृताया स्वरुलस्थितौ ।

सुवासिनीभिर्विदधे पितु सूनोश्च मङ्गलम् ॥३१२॥

10 निमन्त्रिगोत्रि-मित्रादिस्वजनान् विविधाशनैः ।

भूपालो भोजयामास भक्त्याऽऽत्मात्मना समम् ॥३१३॥

भुक्तोत्तरमथाराध्य ताम्बूल-वसनादिभिः ।

स्वजनान् प्राञ्जली राजोवाच वाच सुधामुचम् ॥३१४॥

यदत्र पुत्रे गर्भस्थे मात्रा शपो हरे करात् ।

15 प्राप्तस्तेनास्य नामास्तु शंभो भवदनुज्ञया ॥३१५॥

एवमस्त्विति तैरुक्ते प्रीतचित्ता पितृष्वसा ।

शिशुर्शीर्षेऽक्षतक्षेपपूर्वं नाम चकार तत् ॥३१६॥

सकाम इव धात्रीभिर्विषयेच्छामिरन्वहम् ।

पञ्चभिः पोष्यमाणोऽसौ स्वक्षेत्रोपचय दधौ ॥३१७॥

20 पिता स्वमङ्कमारोप्य सिञ्चन्प्रीतिरसै सुतम् ।

सहेलं लालयामास कल्पवृक्षं सुमेरुयत् ॥३१८॥

संचचारेष्वेव प्रति तदा भूपसुता नृपम् (?) ।

क्षणे क्षणे राजधनु पुषेवान्यान्यराशिषु ॥३१९॥

माता तमुक्त्वाऽऽगित्यलेप स्तन्यपानोत्सुका(क)तुकम् ।

25 तवा(दाऽऽ)स्यमधुपानोद्यन्मूर्च्छाढ्या किन्तु नास्मरत् ॥

छितीयेन्दुरिवानन्ददायी देहेन तेजसा ।

परभागमवापासौ कलाभिः प्रतिवासरम् ॥३२१॥

क्रमेण पादचारेण खेलन् घुर्घरकारवैः ।

क्षिपतीव सुरात् क्रीडानभिज्ञान् बालकैः सह ॥३२२॥

पदमंडक-दानादि-क्षौरकर्मादिकाः क्रियाः ।

5 अकारयत् पिता सर्वा महेन महता सह ॥३२३॥

सवयोः सवयोभिः सहितः स्व(स)/हितः सदा ।

कुमारः स्वैरगक्रीडत् स्मरवन्माधवादिभिः ॥३२४॥

अथान्ययनयोग्योऽयमित्यवेत्य सुतं पिता ।

उपाध्यायाय पाठाय ददौ सत्कारपूर्वकम् ॥३२५॥

10 इवीकुर्दाणश्च स कलाः सकला अपि तत्क्षणात् ।

सकौतुकमुपाध्यायं चक्रे किं पठितं पुरा ॥३२६॥

कलाविशेषान् सर्वान् यः कुम्भयोनिरिवोदधीन् ।

कृत्वा कण्ठगतानासीदनन्तमहिमारूपदम् ॥३२७॥

द्वंसोज्ज्वलकलः कण्ठे रेखानयमयं दधत् ।

15 शङ्खः शंख इवोल्लासिसाधुनादोऽभवद् भुवि ॥३२८॥

मुमोच स क्रमाद् बाल्यं सुधीर्मात्यमिवात्मकम् ।

तादृक्कलावतां यद्वा बालत्वं कुत्र तिष्ठति ॥३२९॥

तदङ्गं यौवनोत्तुङ्गं चङ्गतामभवत्तराम् ।

स्वभावसुभगं स्वर्णं विशिष्योज्जालितं हि तत् ॥३३०॥

20 मित्रमण्डलमध्यस्थश्चरन्नपि सदाऽद्भुतम् ।

महोदयी राजसूनुर्जज्ञे वक्रगतिर्न तु ॥३३१॥

समुद्र इव गंभीरो धीरो मेरुरिव स्थिरः ।

क्षीरवन्निर्मलयशाः पिकवत् प्रियभाषितः ॥३३२॥

कल्पपादपवद् दाता प्रतापी सवितेव सः ।

25 गुणैरशेषैरप्येवं वर्णनीयो न चापरः ॥३३३॥ [युग्मम्]

स कदाऽपि गजारूढो गज-वाजि-पदातिभिः ।

- वृत्त पुरन्दर इव विदधे राजपाटिकाम् ॥३३४॥
 कदाचिद् मद्रजातीना शिष्याणामिव शिक्षणम् ।
 चक्रे गजाना जानानो वाजिनामपि तद्रतम् ॥३३५॥
 कदाऽपि बुधगोष्ठीषु निविष्ट शिष्टसंस्थितिः ।
 5 विदुषा संशयानानां गुरुस्तत्त्वं गृणन्नभूत् ॥३३६॥
 उद्यानयान-सद्गीतिगीति-प्रेक्षणकेश्णैः ।
 प्रीति(त)चित्त-सुखं निन्ये काल स दिवि देवघत् ॥३३७॥
 जितस्वर्गसुरीचर्गा अनेका भूपकन्यकाः ।
 लक्ष्मीवत्यादिका राजा कुमारेण व्यवाहयत् ॥३३८॥
 10 शंख सिपेवे विषयान् पञ्चाप्यथ य'गसुखम् ।
 धिवेन्यपि न दूष्येत समयोचितमाचरन् ॥३३९॥
 वर्मा-र्य-कामानभुनक् प्रीनप्येव नृपाङ्गज' ।
 क्रमेण वर्षा-शिशिर-प्रीप्मर्तुरिव ह्यायनः ॥३४०॥
 धर्मोऽर्थजनको लोके इत्यसत्यं वचो यत् ।
 15 धर्मस्योत्पादकोऽस्यार्थो दान-देवार्चनादिभिः ॥३४१॥
 संचरन्नपि सर्वत्र तत्याज न निजस्थितिम् ।
 त्रिध सुखासनस्योऽसौ भ्रम्यति स पुरे मुदा ॥३४२॥
 निशि सोऽन्येधुरेकाकी निर्गतो धीरचर्यया ।
 पठ्यमानं श्लोकमेतं केनापि स्म शृणोति सः ॥३४३॥
 20 "यो न निर्गत्य नि'शेषा मिलोकयति मेदिनीम् ।
 धनेकाध्वर्यसम्पूर्णा स नर कृपद्दुर " ॥३४४॥
 नदाकर्ण्य तत् प्रीनश्चिन्तयामास चेतसि ।
 मत्स्य सोऽहं कृपमेको यतेऽनस्तदिदृशया ॥३४५॥
 निश्चित्य चेतसा सोऽय कस्यापि हि निरेद्य न ।
 25 कृपाणपाणिरेकाको नगराग्निशि रा(निर)ययौ ॥३४६॥
 न मातुर्न पितुन्नातुर्न ग्रीणा गृह्णन् न च ।

- धनस्य नास्मरत् किन्तु वसुधादर्शनस्य सः ॥३४७॥
 गच्छतोऽस्य पुरोपान्ते क्षप्रियः कोऽपि विक्रमी ।
 विदेशे राजसेवार्थं प्रस्थितः पृष्ठतोऽमिलत् ॥३४८॥
 कुमारं प्रणिपत्याथ प्राञ्जलिर्जल्पति स्म सः ।
 5 यानन्यत्रास्मि सेवार्यै श्रये त्वामेव सुप्रभुम् ॥३४९॥
 उदारधीः कुमारोऽपि महासत्त्वशिरोमणिः ।
 मित्रत्वेनाश्रयत् तं हि महान्तो नतवत्सलाः ॥३५०॥
 अहो राज्यं परित्यज्य निर्ययावेककः पुरात् ।
 कुमारः सद्वितीयोऽभूद्भाग्यं जागर्ति यत्सताम् ॥३५१॥
 10 तत्कालमेव मिलितो(तौ)निर्मलौ क्षीरनीरव,२ ।
 प्राप्तावैक्यमतः प्रीतेः क(का)रणं शुद्धचित्तता ॥३५२॥
 मिथः पथि कथाः प्रौढाः कुर्वन्तौ तौ प्रचेलतुः ।
 भूवीक्षाकौतुकेनाहो दिवो देवाविवागतौ ॥३५३॥
 सपादयामसमये ग्राममेकमुपागतम् ।
 15 समित्रः कुत्रचिद् भेजे छायामायासशान्तये ॥३५४॥
 तावता ग्रामतः कोऽपि कुटुम्बी बहिरागतः ।
 कुमारं स्मरमध्यक्षं समाधवमिवैक्षत ॥३५५॥
 प्रणम्य प्राञ्जलिः प्रोचे स कुमारमुदारधीः ।
 मदगृहं स्वपदस्पर्शान्(शात्) कुरु कल्याणभाजनम् ॥३५६॥
 20 दाक्षिण्य-दक्षिणाक्षिस्थस्पन्देरितमनाः क्षणात् ।
 समुत्थाय समं तेन ससुहृत् तद्गृहं ययौ ॥३५७॥
 ततः स्नाना-शनाद्याश्च प्रतिपत्तीर्विधाय सः ।
 कुमारस्य पुरः स्वीयां श्रीमतीमानयत् सुताम् ॥३५८॥
 व्यजिज्ञपच्च संयोज्य पाणी प्राणितवन्मम ।
 25 कृतार्थय सुतां स्वामिन् ! स्वपाणिग्रहणादिमाम् ॥३५९॥
 प्रभुभूपल्लवोल्लाससंक्षितोऽथ सखाऽवदत् ।

अज्ञातकुलशीलाय किमस्मै दीयते सुता ॥३६०॥
 सचरन्ति यतो धूर्ता प्रच्छन्न जगतीतले ।
 तन्माऽस्मै तनया(या)देहि काकाय इव फोफिला[म्] ॥३६१॥
 स प्राह भवता सुशेनाशेनेव किमुच्यते ।

5 लब्ध्वा सद्गुणमाणिन्यं तत्कुलं को विलोकयेत् ॥३६२॥
 गुणा. स्वयंप्रकाशा. स्युर्दृष्ट एव सुवस्तुनि ।
 घनसार. कथं सार. सुरभि स्यात्परीक्षणात् ॥३६३॥
 ततो घृदान्य ! मान्योऽयं नून मे पार्थनाविधिः ।
 यतस्तत्सफलीकार सता हि प्रथमं यतम् ॥३६४॥

10 प्रत्युत्तरमदत्त्वाऽसौ कुमारस्तमनस्यत (?) ।
 उचितं रुचितं यस्तु क. सुधीस्त्यक्तुमिच्छति ॥३६५॥
 कुटुम्बी इत्यरेणाथ तेनैता पर्यणाययत् ।
 पार्थतीमीश्वरेणैव हिमालय इवाचल ॥३६६॥
 तथा सह सुखं स्वैरमुपभुज्य विनम्रयम् ।

15 तामनुज्ञाप्य सोऽवालीत् पुरो देशादिदक्षया ॥३६७॥
 भीमतीक्ष्णपाथेय कुमार पथि संचरन् ।
 विपिन्न जिग्ध-सच्छायं घटं बन्धुमिवैक्षत ॥३६८॥
 उष्णे शीता हिमे तप्ता छाया यस्य सुप्राचहा ।
 कान्ता-नग-पट्टीतुल्या तं धृक्षं स समाश्रयत् ॥३६९॥

20 मित्रदत्तासनो यावत् कुमारस्तत्र तिष्ठति ।
 तावद्वटस्थो यक्ष. प्रत्यक्षो घाघमूचिघान् ॥३७०॥
 अहो मदाश्रये कस्त्य कस्यादेशेन तस्मिन्घान् ।
 गच्छ स्वच्छ ! तत शीघ्रं विजिगीषति चेद् भवान् ॥३७१॥
 तदाकर्ण्य कुमारोऽपि गोपितोत्कर्षचिह्नम् ।

25 प्राह च्छायार्थिनाघाघा धृक्षमेतमुपागता ॥३७२॥
 वेधसा तरप. सृष्टा सर्घस्योपरुते हृते ।

पथि स्थि(तो)विशेषेण स्वामीयसि ततोऽसि किम् ॥३७३॥

पादपा जलदा नद्यः सूर्याश्चन्द्रमरीचयः ।

स्वयं सदोपकुर्वाणा नाप्नुवन्ति परेशताम् ॥३७४॥

तत्त्वं वृथा किमात्मानं विगोपयसि वारयन् ।

5 मंत्री भवन्ननापृष्टः परवेदमनि मूढवत् ॥३७५॥

प्रत्यक्षीभूय यक्षोऽपि वभाषे परुषाक्षरम् ।

रे रेऽनात्मन्य(ज्ञ !)मां वेत्सि न किं स्वामिनमस्य हि ॥३७६॥

तदात्मानं विजानीहि सम्प्रत्येव हि(य)मातिथिम् ।

प्रत्युत्तरयसे यन्मे तदिष्टं स्मर दैवतम् ॥३७७॥

10 विहस्याह कुमारस्त्वं देवजात्यैव बलासि (?) किम् ।

न वेत्सि सतां पुंसां किं करन्ति सुरा अपि ॥३७८॥

खड्ग एव क्षत्रियाणामिष्टदैवतमुच्यते ।

करगोचरमैवैतन्नित्यं तन्मे पुरो भव ॥३७९॥

सावष्टम्भगिरा तस्य विज्ञायासमसाहसम् ।

15 यक्षः प्राहोल्लसत्प्रीतिस्फीतदन्तावलिद्युतिः ॥३८०॥

स्वार्मिस्त्वत्साहसक्रीतः प्रीतस्ते दर्शनादपि ।

सम्पन्नः सेवकीभावमन्वहं स्यां तवानुगः ॥३८१॥

राजसूनुरपि प्राच्यसंस्तुतमिव[त]त्सुरम् ।

प्रीत्या प्रसादयामास सन्तः सार्द्रहृदो यतः ॥३८२॥

20 क्षणं विश्रम्य भुक्त्वा च पुरस्तरुतलादसौ ।

ईश्वरो नन्दि-चन्दिभ्यामिव ताभ्यां सहाचलत् ॥३८३॥

व्योमाध्वना व्रजन् यक्षः कुमारस्य दृशो मुदे ।

विधाय विविधाश्चेष्टाः साश्चर्यं च मनो व्यधात् ॥३८४॥

यथा पान्थो रथारूढः समियन्नस्ति कश्चन ।

25 यक्षेणालक्षिता तस्यापहत्य दयिता कृता ॥३८५॥

विलपन्नाकुलः पान्थः कुमारस्यापतत्तदा ।

देव ! केनाप्यलक्ष्येणापद्रुता मम चक्षुषा ॥३८६॥
 स विद्वस्याह भो ह्रीन् ! जायामपि न रक्षसि ।
 याति मस्तकशून्यानां राज्यं वाऽत्र किमद्भुतम् ॥३८७॥
 प्रत्यक्षीभूय यक्षोऽपि प्रोचे स्वामिन्नसौ द्रुतम् ।

5 लभते स्वप्रिया चेत्ते रथं यच्छेत् सशम्यलम् ॥३८८॥
 कार्यं रथेन मे नास्य प्रिया शीघ्रं समर्पय ।

कुमारेणेति गदिते यक्षस्ता प्रकटा व्यधात् ॥३८९॥

वलितां वीक्ष्य यक्षस्याचिन्तयचेतसि स्फुटम् ।

कुमारः कौतुकायासौ मिलितो मम नाटकी ॥३९०॥

10 पुनः स्वामिनिनोदार्थं पयि काश्चिद्भृताशुका ।

मिलूनमूलि(र्व)जा काश्चिद् यक्षश्चक्रे नितम्बिनी ॥३९१॥

रथं व्य(वि)धाय वीरेयमुक्तं पान्थस्य कस्यचित् ।

धुर्यो(र्यौ)पिनापि वेगेन यक्षो यान्तमदर्शयत् ॥३९२॥

पथः चेदापनोदाय कुमारस्य स यक्षराट् ।

15 चेष्टा विचक्रे विविधा मुमुक्त इव सेवकैः (क) ॥३९३॥

तत्कृतं कुतुकैरेवमजानान् श्रमं क्वचित् ।

कुमारः ससहायोऽपि प्राप रत्नपुरं पुरम् ॥३९४॥

विशन् सोऽपि पुरेऽश्रौषीद् राजमृडिडिमध्वनिम् ।

दितवाक्यमिदं श्रोतुं नय श्रोत्रमसज्जयन् ॥३९५॥

20 नृपचक्षुषमभूपालपुत्रा मदनसुन्दरीम् ।

गृहीत(ना)मुग्रदोषेण रथेन शफरीमित्र ॥३९६॥

उन्मोचयति यस्तस्य राजा यच्छति यान्त्रितम् ।

यथं श्रुत्येति यक्षोक्तं शयोऽपि टिण्डिममस्पृशन् ॥३९७॥

[युगमम्]

25 तिन्ये पाटदिकेनाग्न्यायुषभूपः स भूपम् ।

विदिनम्यागतो राजा ग्रासगम्(र्मा)पवेदयत् ॥३९८॥

- शंखं वीक्ष्य नृपो दध्याघो(वे)कोऽयं दस्रयोर्दिवः ।
 किमियाय तनूजायाः सौस्थ्यसम्पादनाय मे ॥३९९॥
 सप्रश्रयं नृपोऽथाह महाभाग ! ममाङ्गजाम् ।
 गामिवेभारिणाऽऽक्रान्तां दोषग्रस्तां विमोचय ॥४००॥
- 5 न स मन्त्रो मन्त्रिकाणां न स तन्त्रोऽस्ति तन्त्रिणाम् ।
 न सा विद्या सविद्यानां भिषजां न च भेषजम् ॥४०१॥
 किं चान्यदपि तत्रास्ति सुतीर्थे विहितं न यत् ।
 परं व्यर्थमभूत् सर्वं खलोपकरणं यथा ॥४०२॥ [युग्मम्]
 किञ्चिदालोच्य यक्षेण शंखोऽऽङ्गीकृतवानथ ।
- 10 राज्ञा सोऽन्तःपुरं निन्ये सुता यत्रावतिष्ठते ॥४०३॥
 चन्दना-गुरु-कर्पूर-कस्तूरी-कुङ्कुमादिभिः ।
 अभ्यर्च्य मण्डलं तत्र राजसुतां न्यवेशयत् ॥४०४॥
 ध्यानमापूर्य नासाग्रन्यस्तदृष्टिरनाकुलाः(लः) ।
 तस्थौ मन्त्रं स्मरन् यद्वा सर्वत्राडम्बरो जयी ॥४०५॥
- 15 शंखस्तदानीं शुद्धोऽपि हृदि कौटिल्यमुद्रहन् ।
 प्रियंवदोऽपि किन्त्वत्र निन्ये स्वं नामसत्यताम् ॥४०६॥
 सखंशजस्य चापस्य गुणस्यास्याथवा यथा ।
 वक्रता कार्यकाले स्यान्निन्द्या नैव तथाऽस्य हि ॥४०७॥
 दोषोऽथ वपुषस्तस्या यक्षशक्त्या घट(टि)त्यपि ।
- 20 पलायत(यितः) यतः सन्ति बलिभ्योऽपि बलाधिकाः ॥
 विधुन्तुवेनेव विधोमूर्तिदोषेण सा तथा ।
 विमुक्ताऽऽदित्योदिते द्युत्या किंचाधिकवपुःश्रिया ॥४०९॥
 पितृ-मात्रादिवर्गस्तां विमार्ग्याथ निरामयाम् ।
 पुनर्जातासिव सुतां मेने सदनमञ्जरीम् ॥४१०॥
- 25 तवैव पितरौ प्रीतौ भुण्णग्राह्योऽयमेव हि ।
 धरोऽस्त्वस्या विचिन्त्येति कुमारं प्रत्यजल्पताम् ॥४११॥

- यथा कृतार्थीकृतवान् दर्शनेन दृशौ हि नौ ।
 तथाऽपि पाणिग्रहणेन(ना)स्मत्पुत्रीं कृतार्थय ॥४१२॥
 किंगुण. किंकुल. कोऽयमिति यस्य न निर्णयः ।
 घराय तस्मै नात्मीया सुता देया कदाचन ॥४१३॥
 5 इति शंपवच. श्रुत्वा भूष प्राह धियां निधे । ।
 प्रत्यक्षेणोपलब्धेऽर्थं कोऽनुमानं निरीक्षते ॥४१४॥
 तद् (त्वद्) गुणाधारगेहेन देहेनैव तद्याग्निलम् ।
 कुलादि विदितं तन्मा माऽचमंस्था मनागपि ॥४१५॥
 प्रतिपन्नमिदं ज्ञात्वा तन्मौनादय भूपति ।
 10 शुभेऽहनि महेनैतामुदवाहयदात्मजाम् ॥४१६॥
 मुष्णं सिपेवे स यथा स्वेच्छं विपयजं तत ।
 दिनानि कतिचित् तत्र शंष कन्दर्पदर्पत ॥४१७॥
 भूयो देशदिदृक्षोक्षा(त्क) स्तामनुज्ञाप्य सोऽप्रत ।
 ययौ ताभ्या सम यद्वा स्थिर पवे क्वचिन्न हि ॥४१८॥
 15 व्रजन् क्वापि वने सायमायासापह्नवाय स ।
 तस्यौ स्वस्यमना मित्रम्लक्षपल्लवप्रस्तरः ॥४१९॥
 निर्दीयेऽथ समासन्नं ज्वलज्ज्वालमुदर्चिपम् ।
 धीक्ष्य यक्ष समादिक्षत् तन्मूलोत्पत्तिवित्तये ॥४२०॥
 शीघ्रं यक्षोऽपि विज्ञाय कुमाराय व्यजिज्ञपत् ।
 20 साधयन् प्रियते विद्या देव । कोऽप्यत्र सिद्धराद् ॥४२१॥
 तस्य चित्रकवलीय तदधिष्ठायकामरी ।
 आयास्यतोऽपि नायाति निर्भाग्यस्य दृशो पथम् ॥४२२॥
 सोऽशक्तोऽपि पर देवसाहाय्यासाधयिष्यति ।
 विद्यामनूयन्द् मानुस्वीरुते पान्तसङ्गतिम् ॥४२३॥
 25 दिष्ट्वा करिष्ये साहाय्यं स्वदेहव्ययतोऽप्यहम् ।
 शयूचे भूपभूर्यठाऽन्यायं सृष्टि. सता सता ॥४२४॥

जगाद् योगिनं गत्वा कुमारोऽपि रयादिदम् ।

अहो सहाये निर्भीको मयि स्वार्थं समापय ॥४२५॥

इत्युदित्वाऽसिमादाय तत्समीपमवस्थिते ।

शंखे योगी महाविद्यां ध्यायति स्म समाधिना ॥४२६॥

5 क्षणेन क्षणदाकालः पुरः काल इवापरः ।

प्रादुरासीदसिकरः कोऽप्यधृष्यो निशाचरः ॥४२७॥

शंखमाक्षिप्य सोऽवोचद् भ्रुकुटीभङ्गभीषणः ।

किमनात्मज्ञ ! संचिन्त्य भवानिह समागतः ॥४२८॥

अहमेनं हनिष्यामि योगिनं याहि तद् द्रुतम् ।

10 मा मुधा रजकस्थाने मृत्युं खरम(अ)वाप्नुहि ॥४२९॥

स प्राह साहसी हंहो मयि सत्यस्य रक्षके ।

नालमाखण्डलोऽपि स्यात् प्रतिकर्तुं तु को भवान् ॥४३०॥

तदाकर्ण्योल्लसद्रोपात् दोषाचरवरो नु तम् ।

दध्रावे खड्गमुद्यस्य देवेन्द्रमिव दानवः ॥४३१॥

15 शंखः सिंह इवाभीको निखिशं नर्तयन् मुदा ।

निशाचरं द्विपमिव प्रति हन्तुमढौकत ॥४३२॥

यावद् व्यापारयत्युग्रं मण्डलाग्रं निशाचरः ।

तावदाहत्य खड्गेन खड्गं तस्य द्विधाऽकरोत् ॥४३३॥

पलादोऽप्यसिमुत्सृज्य तं भुजाभ्यामपीडयत् ।

20 त्यक्तासिः सोऽपि तं दोर्भ्यामादायादयमाश्लिषत् ॥४३४॥

वनेभाविव युद्धयन्तौ तौ सुहृद्-यक्ष-योगिनाम् ।

भय-विस्मय-हर्षादिरसहेतू बभूवतुः ॥४३५॥

पादबन्धाद् बाहुबन्धान्मुष्टिघातात् परस्परम् ।

भूमिलु[ठ]नतो मल्लाविव तौ श्रममापतुः ॥४३६॥

25 शंखोऽपि लब्धलक्षत्वाल्लब्ध्वाऽवसरमात्मनः ।

धृत्वा पदे तं परितो मौलेरभ्रमयत् क्षणम् ॥४३७॥

- सहस्र राक्षस रूप दिव्यदेहद्यु(ता)दिशः ।
 द्योतयन्ती प्रादुरासीदथ विद्याधिदेवता ॥४३८॥
 उवाच वत्स ! विद्याधिदेवताऽस्मि समाचरम् ।
 नैशाचरमिदं रूप तव सत्त्वं परीक्षितुम् ॥४३९॥
- 5 जात्य स्वर्णमिवानर्घ्यं सत्त्वं ते सात्त्विकाग्रणी ।
 तेन तुष्टाऽस्मि तच्छीघ्रं चाञ्छितं च पुनः सूरि ॥४४०॥
 प्रार्थयस्वार्थमप्यन्यत् किञ्चिद्वत्स ! ततोऽब्रवीत् ।
 कुमारो देवि ! समये स्मृताऽऽगच्छेर्ममान्तिकम् ॥४४१॥
 ओमित्युक्त्वा तिरोऽयत्त साय योग्यपि भूपजम् ।
- 10 उत्थाय सस्रजे स्वार्थपूर्तिस्फूर्त्योल्लसन्मना ॥४४२॥
 त्वत्प्रसादादियं सिद्धिर्महामागामघन्मम ।
 यश्चन्द्रकान्तादमृतद्रुतिस्तच्चन्द्रवलितं(वर्तितम्) ॥४४३॥
 इत्यादिस्तुतिभृद् योगी कुमाराय वलादपि ।
 अदत्त गुटिकामेकामदृष्याकारकारणम् ॥४४४॥
- 15 गृहीत्वा गुटिकां गोष्ठ्या सिद्धेन सह शर्वरीम् ।
 अतिवाह्य प्रगे शंख पुरोपान्तमुपागत ॥४४५॥
 कञ्चित् कोलाहलाकीर्णं लोकमालोभ्य पिंडितम् ।
 कुमार कौतुकी तत्र मित्र-यक्षयुतो ययौ ॥४४६॥
 अपश्यच्च तदन्तं स्वं शकटं कर्कटीभृतम् ।
- 20 तत्समीपस्थितं कञ्चिद् वणिजं च वनेश्वरम् ॥४४७॥
 अथ कञ्चिन्नर शम्भोऽप्राक्षीत् भो ! किमयं वणिक् ।
 चिर्मटीविक्रयायोग्यो वीक्ष्यते तटसंस्थितः ॥४४८॥
 नर प्राह महामाग ! अनेन धनदो ह्ययम् ।
 सार्थेशः श्रीढयाऽऽदाय चिर्मटीः प्रोचिवानिदम् ॥४४९॥
- 25 योऽस्ति सर्वा श्मा एतद्व्यानस्य कर्कटी पुमान् ।
 ददामि नग्यं दीनारत्नक्षमंक्रमनूनकम् । ४५०॥

- परं न कोऽप्यलंभूणुः कर्तुमेतच्च दुष्करम् ।
 लोकरत्तदुष्ण(त्त)रच्छाया इव ध्रमति पार्श्वतः ॥४५१॥
 सार्थैशवचनं शंखः प्रतिज्ञायेति कर्कटीः ।
 जघास ग्रासवत् सर्वा यक्षशक्त्यैकहेलया ॥४५२॥
 5 सिद्धोऽयं किमु देवोऽयं खेचरोऽयं किमीदृशैः ।
 चरितैश्चित्रकन्नूनं सामान्योऽयं न मानवः ॥४५३॥
 स्तूयमानो जनेनेति कुमारोऽभ्यर्थ्य सादरम् ।
 सार्थाधिपतिना सद्यः स्वीयं गेहमनीयत ॥४५४॥
 विविधैरशनैः पानैर्भोजयित्वा सगौरवम् ।
 10 उपानीय पुरः पुत्रीं प्राञ्जलिर्जल्पति स्म सः ॥४५५॥
 देवाद्य नन्दिनीयं मे त्वद्भार्याभावमीयुपी ।
 कृतार्थास्त्विति किं चास्यास्त्वदाने गृणु कारणम् ॥४५६॥
 पुरेऽत्र सागराहोऽहं वणिक् दारिद्र्यमन्दिरम् ।
 मरौ कल्पलतेव मदगृहेऽजायतात्मजा ॥४५७॥
 15 आजन्म दिवसादस्या भाग्येनाकस्मिकैर्धनैः ।
 अचिरेणागतैः पूर्णा(र्णोऽ)भूवं सर इवोदकैः ॥४५८॥
 रूपेणास्त्र(स्त)सुरस्त्रैणा सर्वाङ्गीणसुलक्षणा ।
 मनो रमयतीत्येषा लोकैरुक्ता मनोरमा ॥४५९॥
 प्रवर्धमाना सकला अध्यगै(गी)ष्ट कला अपि ।
 20 क्रमेण प्राप सा चारुतारुण्यचतुरं वयः ॥४६०॥
 वीक्ष्येमां यौवनप्राप्तां वरचिन्तामहोदधौ ।
 मज्जन्नवापमात्मीयगोत्रदेवीमहातरीम् ॥४६१॥
 तथैवाश्रितया शीघ्रमादिष्टोऽस्या वरो भवान् ।
 त्रपुषीभक्षणं चाभिज्ञानं वरपरीक्षणे ॥४६२॥
 25 तदेनां पुण्यसम्प्राप्तां पुत्रीमुद्वह मामकीम् ।
 पटी तवोच्छीर्षके सावृते कर्तनपि जने (?) ॥४६३॥

- ध्रुत्वेति कुमारे मौनं श्रिते तां सागरः सुताम् ।
महेन महता तेन व्यवहयदमूढधी ॥४६४॥
मनोरमा मनस्तस्य याचत्किञ्चिदपाहरत् ।
तावदेशदिदक्षाऽपि कटाक्षीकुरुते स्म तम् ॥४६५॥
5 प्रकाश्य स्वेप्सितं तस्यै समिश्रोऽथ पुरोऽचलत् ।
यद्विशेषातिदेशोहि प्रकृतं नैव याधते ॥४६६॥
प्राप प्रियंवदजना स क्रमात् मियिला पुरीम् ।
याऽग्निमुखेभ्यो भीतेवाभ्यागता स्वःपुरी भवम् ॥४६७॥
जितारिस्तत्र भूपालपालिलालितशासनः ।
10 भूपतिः कुरुते राज्यं प्राज्यं स्वर्गलमर्द्धिभि ॥४६८॥
तस्यास्ति सुन्दरी नाम्ना पट्टदेवी पतिव्रता ।
यस्याः शीलोष्मणा प्लुष्टः किञ्चिच्छयामोऽभवच्छशी ॥४६९॥
तत्कुक्षिसरसीहंसी सुताऽऽस्ते रतिसुन्दरी ।
यद्रूपसम्पदं द्रष्टुं शक्तो जज्ञे सहस्रदृक् ॥४७०॥
15 विधया धाक्यदेवीय कामकान्तं च रूपतः ।
सौभाग्येन रमेवासौ क्रमेण प्राप यौवनम् ॥४७१॥
कुतश्चित्कारणाज्जज्ञे नरविद्वेषिणी तु सा ।
पाणिपीडननामापि न सहे स्वस्य तत्तदा ॥४७२॥
विवाहमीदृते नैव त्यक्तीत्यै पितृगेहगा ।
20 भवेत् किं तर्हि कुर्वेऽहं क श्रये यामि कुत्र वा ॥४७३॥
इति चिन्तापगापूरप्लावनोऽदृष्टचेतन ।
अश्नाति न न निद्राति दुःखार्त इव भूपति ॥४७४॥
तच्चिता(त्त)न्यग्रताहेतु पौराणा जल्पता मिथः ।
आकर्ण्य भूपभूर्जग्रे सद्यस्तद्दर्शनोन्मना ॥४७५॥
25 मन्त्रयित्वाऽथ यज्ञेणादृश्यो गुटिकयाऽभवत् ।
तेन दक्षिणमार्गोऽस्त्रौ पश्याऽन्तःपुरमाभिवाञ् ॥४७६॥

- विलोफ्यानन्यरूपां तां दध्यौ हृदि नृपाङ्गुजः ।
 हित्वाऽनङ्गं पतिं नूनमत्रेयं रतिसुन्दरी ॥४७७॥
 यक्षः शक्या शुकीभूय मणिकण्डविभूषणः ।
 पक्षाक्षेपभृदागत्य कुमारीपुरतः स्थितः ॥४७८॥
- 5 यावत् सा तं भद्रजात्यं कीरं राजसभावरम् ।
 वीक्ष्याक्षेपेण चिक्षेप पाणिं तद्ग्रहणेच्छया ॥४७९॥
 तावन्नरगिरा प्राह शुको भूपभवे ! कथम् ।
 पुरुषद्वेपिणी भूत्वा नरमास्प्रष्टुमीहसे ॥४८०॥
 किं च ते पुरुषद्वेपदोषदूषितवर्ष्मणः ।
- 10 स्पर्शोऽपि न शुभो यस्मात् सर्वथा कुपिनां यथा ॥४८१॥
 सस्मितं स्माह भो कीर ! युक्तं नोक्तं त्वया यतः ।
 न गुणद्वेपिणी तत् स्यां किमुपालम्भभागहम् ॥४८२॥
 सन्ध्याभ्रसमरागेषु निःस्नेहेष्वदयेषु च ।
 नरेषु गुणलेशोऽपि कीर ! कोऽपि न दृश्यते ॥४८३॥
- 15 प्रति तृणानीं(नि)निक्षिप्य मुखं यात्यन्यतो वृषः ।
 तथा नारीं नरस्त्यक्त्वा तत्किमन्तरमेतयोः ॥४८४॥
 सोपहासं शुकः प्रोचे धिक् त्वां कूटविचक्षणाम् ।
 यदेकस्य हि नैर्गुण्याज्जातिं दूषयस्ते नृणाम् ॥४८५॥
 अश्वश्चेवूकलः कश्चित् तद्वदुच्चैःश्रवाः कथम् ।
- 20 सर्पेषु गोनसोऽस्त्येकः शेषो भूद्धारकृत् परः ॥४८६॥
 नैव तदेकहीनत्वे जातिदूष्या विपश्चिता ।
 यन्नेभ्यन्ते समगुणास्त्वदेहेऽवयवा अपि ॥४८७॥
 तत्स्वदेहाङ्गवैषम्यमर्म वीक्ष्य विचारय ।
 न पिता न सुतः सोऽस्ति यो मिथः सदृशैः गुणैः ॥४८८॥
- 25 यथा वल्ली विनाऽऽधारं कौसुदी शशिनं विना ।
 न कन्दति तथा नारी मुग्धे ! काऽपि पतिं विना ॥४८९॥

पत्याश्रयं विना नारी सगुणाऽपि न शोभते ।
मुक्तकृगिव भूभ्रष्टा स्त्रीकण्ठलुठनोचिता ॥४९०॥
न भ्राता न पिता तद्वत् स्त्रीणा स्यात् स्वार्थपूरकः ।
यद्वत् पतिर्जीवलोके नदीनामिव वारिदः ॥४९१॥

5 तद् भद्रे ! पुरुषद्वेषदोषाग्रहममुं त्यज ।
दुर्लभ मानुषं जन्म लब्ध्वा हारयसे कथम् ॥४९२॥
श्रुत्येति कुमरी प्राह यदुक्तं म(मे)शुक ! त्वया ।
परं तु नरनेर्गुण्यं मया प्रत्यक्षमीक्षितम् ॥४९३॥
यथा पूर्वभवं नन्दिग्रामेऽभूत्सद्दलो द्विजः ।

10 तस्याहं गेहिनी नन्दाऽभूद्य शुद्धकुलोद्भवा ॥४९४॥
भुक्ते भुक्तवती पत्यौ सुते सुता स्थिते स्थिता ।
नायच्छायेव सर्वत्राभूवं तदनुगामिनी ॥४९५॥
कदाचित्तत्र दुर्भिक्षं लोकस्याभाग्यतोऽभवत् ।
नमात्पुत्रको यत्र जनोऽजायत दुःखित ॥४९६॥

15 अथ लोकं श्रुधाकान्तं कोऽपि क्वापि ययौ ततः ।
यियासुर्मत्प्रियोऽप्यासीन्मा विहायान्वनीवृत्ति ॥४९७॥
मयाऽभाणि प्रिय ! तु मा हित्वा किं गन्तुमर्हसि ।
न द्विजिहान्परः कोऽपि प्रिया कञ्चुलिका त्यजेत् ॥४९८॥
इत्यादियुक्तिभिः सूक्तैश्चोक्तोऽनिच्छन्नपि प्रियः ।

20 मयाऽन्वयायि यत्सन्त्या न याति न रविं कथम् ॥४९९॥
यजघ्नरण्यमन्येष्टुरनुरागवर्ती सतीम् ।
मुक्त्वा सुता निशि क्वापि ययावेकाकिनीं स माम् ॥५००॥
सुतोत्थिताऽपि नापश्यं यावत् क्वचिदपि प्रियम् ।
पपात तापत्सदस्ता भूमी भग्नेव वह्नरी ॥५०१॥

25 मूर्च्छाऽपगमे व्यलप्य मातस्तानेति दा प्रिय ! ।
मामनायामरण्यानीमन्ये मुक्त्वा कथं गतः ॥५०२॥

पूथभ्रष्टा कुरङ्गीव सार्धभ्रष्टेव सुन्दरी ।

अहं भ्रान्ताऽस्म्यनालम्बा चतुर्दिशु प्रियेक्षिणी ॥५०३॥

कुत्रापि वीक्षितं(तुं) चित्तेऽचिन्तयं निश्चितं प्रियः ।

मुक्त्वा मां प्रस्थितोऽन्यत्र यत्पुराप्युक्तवानिदम् ॥५०४॥

5 ध्यात्वेति स्थानकं किञ्चिल्लक्ष्यीकृत्य प्रतस्थुषी ।

क्षुधार्ता पञ्चभिर्ग्रासैर्ग्रासमेकमवाप्नुवम् ॥५०५॥

भिक्षां भ्रमन्ती ग्रामेऽहं दृष्ट्वा साध्वीरुपाश्रये ।

गत्वा प्रणम्य चाश्रौषं तदन्ते धर्मदेशनाम् ॥५०६॥

पूर्वं पतिपरिस्यागदुःखोत्कर्षकषायिते ।

10 मच्चित्ते निविडो धर्मरागो बल इवालगत् ॥५०७॥

दीक्षामादाय तत्पार्श्वे परिपाल्य कियच्चिरम् ।

विषय मन्दिरे राज्ञो जनेऽहं रतिसुन्दरी ॥५०८॥

यौवनाभिमुखी यावत् तावद्वातायनस्थिता ।

भ्रजन्ती राजमार्गेऽहं जातु साध्वीरलोकयत् ॥५०९॥

15 जातं तदर्शनाज्जातिस्मरणं तत्क्षणान्मम ।

स्मृत्वा तत्पतिवैयात्यं पुरुषद्वेषमागमम् ॥५१०॥

तदहं नरवैगुण्यं दृष्ट्वैवाभवमीदृशी ।

न गुणद्वेषिणी किन्तु गुणाः पूज्या यतः सताम् ॥५११॥

शुक्रोऽवादीद् निर्गुणः स सत्यं पूर्वभवप्रियः ।

20 तत्रैव द्वेषमुत्कर्षं नयन्ती युक्तमञ्चसि ॥५१२॥

परं भीरु ! रणाद् भीरुर्यदि कोऽपि पलायितः ।

ततोऽन्यः सुभटः शूरो राज्ञा नाद्रियते किमु ॥५१३॥

तथैकदा हतश्चौरैः पथि पान्थः क्वचिद् ब्रजन् ।

तत्रान्येन न गन्तव्यं निजकार्यार्थिना किमु ॥५१४॥

25 सूक्तैः शुकस्य साकूतैरुद्यत्प्रमदमेदुरा ।

उवाच कुमरी कीर ! न सामान्यगुणो भवान् ॥५१५॥

- तद् ब्रूहि कस्य भूपस्य भूपपुत्रस्य वा पुनः ।
 कस्या वा भूपपत्न्यास्त्रं शुक ! प्राणप्रियोऽभवः ॥५१६॥
 शुकोऽथ प्राह सोत्साहं शृणु श्रोत्रसुखावहम् ।
 यस्य नामापि मागल्यं स स्वामी मम सुन्दरि ! ॥५१७॥
- 5 कोऽसाविति तयोन्ते स प्राह रत्नपुरे पुरे ।
 नृपो नरोत्तमस्तस्य शंखोऽस्ति कुमरो वरः ॥५१८॥
 यः सोमोपि न दोषाधीः शूरोऽपि न हि तापनः ।
 ईशोऽपि न विरूपाक्षो जिष्णुर्यां न जनार्दनः ॥५१९॥
 किरीट्यपि न वीभत्सो रामोऽपि न हलायुधः ।
- 10 इन्द्रोऽपि न दुश्च(श्च्य)वन मोऽय रुद्र इव वर्ण्यते ॥५२०॥
 चङ्गं यदङ्गं संवीक्ष्य स्वीयरूपप्ररूपणात् ।
 यस्मिन् विरक्तोऽनङ्गत्वं भेजे कामस्तदाद्यतः ॥५२१॥
 यत्त्रङ्गदण्डे निवडे(त्रिडे) शक्तिगङ्गलया जिता ।
 सततं स्थिरतामाप चपलाऽपि हरिप्रिया ॥५२२॥
- 15 यो नीरनिधिगम्भीर क्षीरोज्ज्वलयश कलः ।
 क्षमाभारसमुद्धारालं कर्मणमुजावल ॥५२३॥
 षडान्य सर्वमान्यश्चानन्यसामान्यसद्गुणः ।
 सर्वाङ्गसुभगलैणवर्ण्यमानोऽनुमन्दिरम् ॥५२४॥
 यः सिद्ध इव सर्वत्र कामचारी विचक्षणः ।
- 20 स शपकुमर स्वामी गम तस्यास्मि घल्लमः ॥५२५॥
 स्मित्वाऽऽह सानुरागं सा शुक ! प्रियनिवेदनात् ।
 पूज्योऽसि तद्वद कथं स भवेद् दृष्टिगोचरः ॥५२६॥
 शुकः प्राह स सर्वज्ञ इवान्यजनचिन्तितम् ।
 श्रुत्वा तदिच्छया व्योम्ना विद्याधर इवेति च ॥५२७॥
- 25 एवं चेद्दर्शनपथं स समेतु मम प्रिय ।
 शरयुक्ते गुटिकामास्यान्निष्कास्याविरमूष्य मः ॥५२८॥

- वीक्ष्यामरमिवाध्यक्षं शंखं सा भूरिवाभवत् ।
 आनन्दरससंस्विता प्रोल्लसत्पुलकाङ्कुरा ॥५२९॥
 क्षणं मन्दाक्षवैलक्ष्यलक्षिते क्षणमीक्षितः ।
 तथा शंख सुधाकुण्ड इवातुण्डं समज्ज सः ॥५३०॥
 5 अथ प्रोचे शुको भद्रे ! तव प्राणाप्रियो हयम् ।
 एतश्चिन्तित एवात्र तद्विधेहि यथोचितम् ॥५३१॥
 शंखोऽथ दर्शयन् स्नेहं तां प्रत्यूचे वरानने ! ।
 त्वदुत्कण्ठित एवाहं स्मृतमात्र इहागमम् ॥५३२॥
 साऽऽह स्वामिन् ! विलम्बं मा कुरु मामन्यतो नय ।
 10 ज्ञातं नृपेण चेदेतन्मृत्यु हो(र्नो)भविता तदा ॥५३३॥
 शुक रूपं परित्यज्य यक्षः प्राह शुभे मम ।
 त्वदर्थोऽयं प्रयासस्तदविलम्बं चल द्रुतम् ॥५३४॥
 हत्वा कस्याप्यायुधानि धनुरादीनि यक्षराट् ।
 रथं कस्यापि संनाह्य कुमारपुरतोऽनयत् ॥५३५॥
 15 सुहृत्सूतं शस्त्रभृतं रथमारुह्य सप्रियः ।
 निःससार कुमारोऽथ पुराद् यक्षसखो वहिः ॥५३६॥
 तावच्छ्रुद्धान्तं सैरन्ध्यो गत्वा राज्ञे व्यजिज्ञपन् ।
 कुतोऽप्यागत्य केनापि कुमारी हियते विभो ! ॥५३७॥
 राजाऽऽह स्वेच्छया यान्ती कुमारी ज्ञायतेऽथवा ।
 20 छलेनापहृता तद्वत्क्रियतेऽपक्रियोच्यताम् ॥५३८॥
 सा देव ! यान्ती हृष्टेव कुमारी विदितैर्गितैः ।
 दासीभिरिति निर्दिष्टे स्पष्टमेतद्वचोऽवदत् ॥५३९॥
 पुरुषद्वेषिणी भूत्वा स्वयं चेद् भजते पतिम् ।
 तदयं कासतो गण्डः स्फुटितः स्वयमेव हि ॥५४०॥
 25 तदानीय तमेवात्मस्रुतां तेन विवाहयेः ।
 हस्ततो रुदतो यः स्यादतिथिर्हस्ततोऽस्तु सः ॥५४१॥

- ततो राजा समारुह्य वाजिनं य(ज)घनं जवात् ।
जगाम तत्र यत्रास्ति शंखो बहिरवस्थित ॥५४२॥
ज्ञान्तरूपं समायान्तं शंखो वीक्ष्य नृपं मुदा ।
अभ्येत्य प्राणमद्यद्वा सन्तो भ्रश्यन्ति नोचिताद् ॥५४३॥
- 5 राजा जामातरं वीक्ष्य चिन्तयामास चेतसि ।
श्रैरेत्या शर्कराक्षेपस्तदयं यदयं पति ॥५४४॥
अन्योऽहं यस्य जामाता अन्येयं मम नन्दिनी ।
यस्याः पतिरयं धन्यो यज्जज्ञे सङ्गमोऽनयो ॥५४५॥
दृष्टं पुरान्तरानीय स शखं ससखं नृप ।
- 10 शुभेऽहनि महोन्नत्या विवाहं विदधेऽनयोः ॥५४६॥
दत्त्वा हस्त्यश्वहेमाद्युपायनं पाणिमोचने ।
आवासे परमप्रीत्या जामातरमवासयत् ॥५४७॥
क्रियत्कालं कुमारोपि स्थित्वाऽभूद् गमनोत्सुकः ।
इच्छानुरूपतो भाग्यवता स्याद्यद्विचेष्टितम् ॥५४८॥
- 15 स्वाभिप्राय निवेद्यास्यै त्यक्त्वा चाश्वादिकं धनम् ।
अचालीढचलावीक्षाकौतुकी भूपभूः पुरः ॥५४९॥
वज्रन् शुश्राव लोकेभ्यः शंखः सौवीरपत्तने ।
अरिकेशरिरात्रोऽस्ति सुता मदनमञ्जरी ॥५५०॥
स्वयंवरमहस्तस्या पित्रा सूत्रितोऽपिलः ।
- 20 दूताहूतानृपा सन्ति समेता ईदृशं च ॥५५१॥ [युग्मम्]
शंखोऽपि निरूपे तस्मिन् पुण्यस्वर्णं परीक्षितुम् ।
य(यि)यासुरभवन्मित्रयुग्मयुक्तश्चचाल च ॥५५२॥
क्रमेण सौवीरपुरं प्राप पापविवर्जितम् ।
यदेवौक इवोद्भूतपताकं कोटिनायकैः ॥५५३॥
- 25 तद्वद्विस्ताद् विदस्ताभिर्नारीभिः स्वस्थकर्मसु ।
सङ्कुलं कलयांबजे स स्वयंवरमण्डपम् ॥५५४॥

- सत्तोरणमणिश्रेणिमयूखैरुन्मुखैर्गतैः ।
 विजितः(त)स्वर्विमानो यः स्वःश्रियेवोच्छिद्यतश्चजः ॥
 दानधारिश्रितो ह्येष नैवमस्मीति चिन्तयन् ।
 वातोद्धूतपताकाभिः स्वर्गं तर्जयतीव यः ॥५५६॥
- 5 चञ्चलश्चन्द्रोदयस्फारतारको गुरुवासितः ।
 नभोदेश इवाभाति यः स्वर्यवरमण्डपः ॥५५७॥
 तत्र मञ्चेषु पञ्चेषुश्रियः सिंहासनासिनः ।
 क्रमादहशिरे भूपभुवा भूपतिसत्तमाः ॥५५८॥
 दिव्याम्बरधरा दिव्यभूषणा दूषणातिगाः ।
- 10 नृपा नृपसुताऽऽलोकोत्कण्ठिता तस्थुरस्थिराः ॥५५९॥
 तावत्ताताज्ञया कन्या स्नाता श्वेतविलेपना ।
 श्वेतवस्त्रावृता मुक्ताहारादिशुचिभूषणा ॥५६०॥
 याप्ययानं समारुह्य हस्तन्यस्थ(स्त)सुमालिका ।
 सवयोभिर्वयस्याभिर्वृता मण्डपमासदत् ॥५६१॥
- 15 वसुन्धरेव ध्र(ल)सन्मध्यदेशा ललितकुन्तला ।
 दोषेष विस्फुरत्तारालोका सद्विजराजभा ॥५६२॥
 वार्द्धिवेलेव सन्नक्रा हृद्यशीर्षा च शालिवत् ।
 विलसत्कर्णगाङ्गेया या कौरवचमूरिव ॥५६३॥
 एवमद्भुतरूपायां तस्यां भूपदशः समम् ।
- 20 धारा धराधरस्येव धरायां त्रि(न्य)पतन्नथ ॥५६४॥
 करात्तवरमाला सा यावत्तिष्ठ[ति] मण्डपे ।
 तावदभ्येत्य तां कोऽपि जहे श्येनः खगीमिव ॥५६५॥
 कन्येयं याति यातीति दर्श(दृश्य)मानोन्मुखैर्नृपैः ।
 अभूददृश्या सहसा यान्ती विद्युदिवाम्बरे ॥५६६॥
- 25 अरिकेसरिराजाऽपि पुत्रीहरणदुःखतः ।
 व्याकुलो व्याजहारिर्द शयामुखैः पुत्री वयः ॥५६७॥

- भो ! भो ! शृणुत भूपाला ! लोका ! यः कोऽपि मत्सुताम् ।
 प्रत्याहरति राज्यार्थं तस्य इच्छामि तामपि ॥५६८॥
 मुद्रितेष्विव सर्वेषु मौनभाजिषु राजसु ।
 शंखः प्राह महोत्सहस्त्वत्सुतामहमानये ॥५६९॥
 5 घ(वि)दितं विदितं वत्स ! तद्वत् जीवितं मम ।
 त्वर त्वरितमेवास्व(व त्वं) राम. सीतामिवानय ॥५७०॥
 शंखः सतदिनान्तस्तामानयामि न चेत्तदा ।
 नयामि जीवितं बहूनावाहुतिं प्रोचिवानिति ॥५७१॥
 प्रतिष्ठापूरणायाय निर्गतः पार्थिवाग्रतः ।
 10 साक्षर्यमीक्षमाणोऽसौ राजभि. सत्त्वशालिभिः ॥५७२॥
 गार्धैकान्ते स सस्मार देवीं पूर्ववरप्रदाम् ।
 तदैवैत्यावदद् वत्स ! वदास्मि करचाणि किम् ॥५७३॥
 स आह देवि ! कोऽप्येत्य राजपुत्रीं स्वयंवरात् ।
 जहार धालककरान् काकोल. पोलिकामिव ॥५७४॥
 15 स्वयंवरसमेतानां भूपानां पश्यतां पुर. ।
 हत्वा कोऽपि ययौ सिद्ध इव न दायते हि सः ॥५७५॥
 देवि ! ज्ञानेन विनाय वदादिश गता क्व सा ।
 हता केन यथा युग्मप्रसादादानयामि ताम् ॥५७६॥
 देव्याह वत्स ! जानामि यस्नस्या अपहारकः ।
 20 तद्वद् त्वा यथा तत्र नयामि क्षणमात्रत ॥५७७॥
 पयमस्त्विति तेनोक्ते देवी व्योमाध्वनाऽथ तम् ।
 निनाय तत्र यत्रास्ति प्रदेशे रक्षिता कनी ॥५७८॥
 उच्चार्य सूर्या मुक्तोऽसौ चञ्चन्मणिविभूषणः ।
 संवचार सदाचारा(र) सुमुचेगार्भको मुचि ॥५७९॥
 25 यद्य देवी तिरोऽधत्त सोऽपि गच्छन् पुर. पुरम् ।
 दर्श दर्शनं दौद्धमित्र शून्याभयं च तन् ॥५८०॥

विन्ध्याद्रिवनवञ्चारु निपतन्मस्तयारणम् ।

वेद्यायासगृहमिव भोगिभिर्मुक्तकञ्चुकम् ॥५८१॥

धार्मिकस्वामिनो राज्यमिव ध्वस्तसुरालयम् ।

कौलदर्शनवन्नष्टपरलोकगतिस्थितिः ॥५८२॥

5 गतचित्रमपि क्वापि विलसद्बहुचित्रकम् ।

यद्विशालमपि प्रोच्चशालामालाविराजितम् ॥५८३॥

ईदृशं तत्पुरं शून्यं विशन् मध्ये ददर्श सः ।

सर्वाङ्गसुन्दरं राजप्रासादं सप्तभूमिकम् ॥५८४॥ [चतुर्भिः

यावदारोहति भुवं सप्तर्षी तस्य वेदमनः । कुलकम्]

10 तावदभ्रान्तनेत्राश्रुप्लुतास्याऽदर्शि शाकिनी(सा फनी) ॥५८५॥

सहागतेन यक्षेण प्रोचे सा सहसा शुभे ! ।

त्वद्गुहं हन्तुमेतोऽस्ति वीरोऽयमवलोक्य ॥५८६॥

तामदृष्टगिरं श्रुत्वा यावदुन्मुखमीक्षते ।

तावच्चक्षुरभूत्तस्याः सत्रीडं साज(ज)सं समुत् ॥५८७॥

15 निरूप्यासमरूपं तं दध्यौ ध्रिग् मासनर्थिनं(नीम्) ।

काकिण्यर्थ इवार्थं मे कोटिः कष्टेऽयमेष्यति ॥५८८॥

तदेव ! किमहं जाता जाताऽपि हि मृता न किम् ।

यदीदृशनृत्नस्य संभवित्री विसूत्रिका ॥५८९॥

ध्यात्वेति सदया चित्ते प्राह साहसिकाग्रणीः ।

20 अत्रानिन्ये राक्षसो मामपहत्य स्वयंवरात् ॥५९०॥

सोऽधुना राक्षसद्वीपे गतोऽस्त्यत्र विमुच्य माम् ।

उत्तर एकान्तर इव स पापी पूःसमे(पुरमे)ष्यते ॥५९१॥

तत् सर्वगुणज्येष्ठः श्रेष्ठरूपोऽपि सात्त्विकः ।

दुष्टोऽयं राक्षसोऽनिष्टं कर्ता तेऽतो ब्रज द्रुतम् ॥५९२॥

25 जगादे सभटः शंखो बभाषे सुभु ! सा मुह ।

यदस्मि रक्षसां वर्ते निग्रहे विहिताग्रहः ॥५९३॥

- समेत(तस्त)दसौ प्रातर्द्रक्ष्यसि स्वयमेव तत् ।
 साध्ये प्रत्यक्षलब्धेऽर्थऽनुमिच्छ(त्स)ति सुधीः किमु ॥५९४॥
 प्रत्यक्षो न्यादद् यक्ष. संशयं मा वृथा कृयाः ।
 आखण्डलोऽपि यस्याग्रे तृणं का रक्षसा कया ॥५९५॥
 5 हेलया मेरुमुत्पाट्य यो नर कुरुते करे ।
 तस्य सिद्धार्थधरणे सुमु ! किं वद कौतुकम् ॥५९६॥
 तदा त्वदर्थं दुःसाधमप्यूरीकृतवानयम् ।
 इन्दिरार्थमपा नाथमग्नादच्युतो यथा ॥५९७॥
 किं च त्वदर्थं चेदम्याशुम स्याच्छुभमेव तत् ।
 10 तत्पाज सीताहेतो[] दशास्योऽपि दशाननीम् ॥५९८॥
 मन्दाक्षमन्दाक्षरचाशुवाच न्यञ्चदानना ।
 प्राणा ममैतदायत्ता वञ्चनावञ्चन परम् ॥५९९॥
 इति प्रीतिरसोल्लासवशप्रमुदितात्मनाम् ।
 व्यतीपाय सुप्तेनाहोरात्र तेषा क्षणादपि ॥६००॥
 15 यभापे राक्षसोऽभ्येत्य शार्ङ्गं रेरे ! नराधम ! ।
 मुमूर्षुस्त्यमिहायातस्तदिष्ट स्मर दैवतम् ॥६०१॥
 प्रत्युत्तरयते यावत् कुमारस्तावदम्यरात् ।
 देव्येत्य निग्रिड वद्ध्वा भूमौ राक्षसमक्षिपन् ॥६०२॥
 शङ्खोऽघात्रीत्तया देवि ! किमिदं विहितं हृदा ।
 20 अद्यापि मम दोर्दण्डरुण्टतिस्त्वद(तावद्वा)स्थिता ॥६०३॥
 देव्याह वास ! ते भाग्यानुमावेनैव साहसम् ।
 अकार्षमन्यथा काऽस्ति शक्तिर्म रक्षसो ग्रहे ॥६०४॥
 पलाटं प्राह मां नाथ ! विमोचय दयामय ! ।
 दुर्विलसिनमीदृक्ष न भूय. करवाण्यहम् ॥६०५॥
 25 शङ्खं प्राह पलाट ! त्वा मोचयामि मया सह ।
 युध्यस्वातुच्छान्छाऽस्ति न छलं मदता रणे ॥६०६॥

तव दृष्ट्यापि दृष्टोऽहं गतप्राण इवाभवम् ।

देव ! देव्या ततो वद्धोऽन्यथा केयं पुरो मम ॥६०७॥

युद्धेन तदलं मातुर्निर्यत्प्राणं विमोचय ।

दह्यते कूर्चमेकस्यापरो दीपचिकीः खलु ॥६०८॥ [युग्मम्]

5 इत्युक्ते सहसा शंखो बन्धनात्तममोचयत् ।

यतः स्युर्वच्छ(त्स)लाः सन्त उपशान्ते रिपावपि ॥६०९॥

तथाहि कीदृशो भद्र ! नारीराक्षसयोरयम् ।

चिकीर्षितस्त्वया विद्युद्घातयोरिव संगमः ॥६१०॥

इति पृष्टे कुमारेण स्वाञ्जलिं जलजाकृतिम् ।

10 विन्यस्य शिरसि प्रोचे नृचक्षास्तत्पुरस्तिवदम् ॥६११॥

चेष्टते देव ! कीदोऽपि विना हेतुं न हि क्वचित् ।

किं पुनर्मादृशो देवजातिजातो विभङ्गवान् ॥६१२॥

कारणं हरणे त्वस्याः शृणु स्वामिन् ! समाहितः ।

अस्तीह भरते नाम्ना सुग्रामो ग्रामसत्तमः ॥६१३॥

15 नानाविधवृषा वा(धा)रिगाङ्गेया बहुनन्दयः ।

सुरूपाख्या(क्षा)हसन्ति स्म यद्वास्तव्या अपीश्वरम् ॥६१४॥

धनदेवो वणिक् तत्र मन्त्रसूत्रितवैभवः ।

धनदोऽपि कुबेरोऽभूत् ध्रुवं यद्धनदूषितः ॥६१५॥

तस्य सूनुः सूरदेवो देववद्विबुधप्रियः ।

20 बभूव भवनीभागभाजिपुञ्जागभूषणम् ॥६१६॥

स पित्रा समये कन्यामनन्यां रूपसम्पदा ।

सौभाग्यसुन्दरीं नाम्ना विभूत्या परिणायितः ॥६१७॥

क्रमेण विषयानस्य सेवमानस्य रागतः ।

तया सह समुत्पेदे स्नेहस्याभ्यन्तरो रसः ॥६१८॥

25 पितर्युपरते सूरदेवो धनमदा(नमादाय)सह ।

विशिष्टभोगसम्पत्स्यै ययौ पोतनपत्तनम् ॥६१९॥

- तत्रैकं सौधमादाय कान्तयाऽसौ तथा सह ।
निवसन्नतुलं प्राप रतिं स्वेच्छा धनु(न)व्यये ॥६२०॥
श्लेहानुबन्धो दम्पत्योर्मिथोऽनुरक्तयोस्तयोः ।
क्रमेणैकत्वमापन्नो गुह्यनाग इवामवत् ॥६२१॥
- 5 अन्यदा दैवयोगात् तत्कान्ता वातायनस्थिता ।
ददशे पोतनपुरस्यामिना जितशत्रुणा ॥६२२॥
सा तु मोहनचह्नीव तथा मोहयति स तम् ।
तथा भूपस्य तस्याभूत् तदेकस्मरणं मनः ॥६२३॥
श्रीकटाक्षा कालकूटे ततो वा विपमा हि ते ।
- 10 उपमुक्ते विपे मोह पपु स्यादक्षितेष्वपि ॥६२४॥
श्रीकटाक्षा कालकूटादप्येते विपमा यतः ।
विपेहे विपमीशोऽपि न कटाक्षान् पुनः स्त्रियः ॥६२५॥
मोहावेशवशो राजा नाकुः(क)लघत्कुलायशः ।
अपहार्यं नरैरार्यामेतामन्तःपुरेऽक्षिपत् ॥६२६॥
- 15 महाजनमुपादाय सूरदेवः प्रियाकृते ।
उपभूपमुपागत्य नत्वोचे रचिताञ्जलिः ॥६२७॥
स्पृशन् परकलत्राणि महानप्यधमां दशाम् ।
अवाप्नोति यथा पूर्वमीश्वरोऽपि हि पण्डनाम् ॥६२८॥
सर्वेषां क्षेप्यरक्षायै भवान् वृतिरिवास्ति यत् ।
- 20 स पवास्य कार्यस्य नाशकः शासकोऽस्तु सः (कः) ॥६२९॥
अन्यस्त्रीदुर्गतिहारदर्शने दीपिका विमोः ।
तद्विषं दूरतस्याज्यास्ततस्तापमयादिव ॥६३०॥
अकीर्तिपटहस्तस्य देव ! यन्नाम भूतले ।
परनारीमनीषाऽपि पुंसा येन विनिर्ममे ॥६३१॥
- 25 पुरा देव ! दशास्योऽपि परपत्न्यपहारन ।
असमर्थितवाङ्मोऽपि विषय नरके ययौ ॥६३२॥

आम्ने तुम्बीव संलशा त्वयीयं न विराजते ।

प्रसीद देहि मे देवि(व!) जायां वणिग्जनोचिताम् ॥६३३॥

महाजनोऽपि नत्वोचे कान्ता देवास्य दीयताम् ।

यस्यायरोपका भूपा अन्यायं कुर्वते कथम् ॥६३४॥

5 सतीपु राजकन्यासु शुद्धान्तेऽस्यां तवोचितः ।

न कर्तुं कल्पवल्लीपु घोपातक्यामिवाग्रहः ॥६३५॥

उक्ते(कत्वे)ति पुरतः पौरैर्भूपतेरुक्तयुक्तिभिः ।

सर्वं व्यर्थमभूद् यद्वद् वज्रे नखविलेखनम् ॥६३६॥

धृत्वा कण्ठेपु सोल्लण्ठैर्वण्ठैर्निष्ठुरभापिभिः ।

10 बहिष्कृताः कृतागस्का इव पौरा नृपाक्षया ॥६३७॥

सूरदेवः स्वसुन्दर्या वियोगदहनार्चिषा ।

दह्यमानोऽन्तरत्यन्तं शुष्यति रम स वृक्षवत् ॥६३८॥

स चक्र इव चक्रन्द प्रियाविरहविह्वलः ।

वभ्राम परितो राजकुलं सर इवाकुलः ॥६३९॥

15 न जने न वने रङ्गे न द्रङ्गे न धनेऽपि च ।

क्वापि प्राप्य रतिं पापव्याप(प्राप ताप)तप्त इवांशुमान् ॥

दुःखार्तः सोऽन्यदोद्याने गतोऽदर्शि तपस्विना ।

शैवेनैकेन दुःखस्य कारणं पृष्टवानपि ॥६४१॥

तं साद्यन्तमुदन्तं खं स जगाद् तपस्विने ।

20 तस्यार्तस्यौषधमिवोपदेशं स मुनिर्ददौ ॥६४२॥

रसेनोपदेशेन तेनान्तेन क्षणादसौ ।

अपेतमोहो वैराग्यात् तस्माद्दीक्षासुपाददे ॥६४३॥

प्रतिपाल्य चिरं दीक्षां पूर्णायुर्मृत्युमाप च ।

सञ्जातो राक्षसद्वीपे सोऽहं राक्षसनायकः ॥६४४॥

25 ज्ञात्वा विभङ्गज्ञानेन जितशत्रुं व्यसूत्रयम् ।

तस्येदमिति वैरेण द्रङ्गमप्युदवासयम् ॥६४५॥

- देशयासी समस्तोऽपि लोकोऽस्तोकमिया मम ।
 आदाय जीवितान्याशु काकनाशं पलायितः ॥६४६॥
 तदादि राक्षसद्वीपादागत्यागत्य कर्हिचित् ।
 श्रीङ्गाम्यमा सजातीयै श्रीङ्गास्थानमिदं ततः ॥६४७॥
- 5 सौभाग्यसुन्दरी साऽपि भूपशुद्धान्तमागता ।
 जैनदर्शनिना पार्श्वेऽश्रौपीद्धर्मं कदाचन ॥६४८॥
 श्राद्धधर्मं समाराध्यापटते वत्सरद्वयीम् ।
 प्रपाल्यायुर्विपद्येयं जाता मदनमञ्जरी ॥६४९॥
 रक्तोऽप्यहं कुमारीति नाहमेतामपाहरम् ।
- 10 जाते स्वयंवरे नून कोऽपि संपरिणेष्यति ॥६५०॥
 परस्यैतत्पतिभार्यं न सहेऽहमिति तत्कुया ।
 उपानयमिमामत्र स्त्रीवैर-यत् फलेग्रहि ॥६५१॥
 कुमारभाग्यविस्फूर्त्या साहसेनासमेन ते ।
 तुष्टोऽस्मि तदिमा वत्स ! समुद्रह कुलोद्बह ! ॥६५२॥
- 15 राज्यमप्यस्य देशस्य स्वीकुरु स्वीकुरु प्रजाः ।
 निवसन्ति यथा ग्रामा अगरा नगराणि च ॥६५३॥
 ओमित्युक्त्वा पुनः प्राह यदि सप्तदिनान्तरे ।
 आनयामि न ता वह्नौ तद्विशामि विशापतेः ॥६५४॥
 इति प्रतिशामाधाय विधातु न विलम्बनम् ।
- 20 युक्तं स्याद्देशवासाय स्थितस्यादस्यमेव तत्(?) ॥ [युग्मम्]
 प्रत्यर्पिष्यामि श्रुत्वेति कन्यामुञ्च्यावसत्यपि (?) ।
 उद्वोढा मा न वेत्येष क्षणमक्षिणता भवत् (?) ॥६५६॥
 वारं तदाऽस्याः पस्पन्दे लोचनं दुःपमोचनम् ।
 शुश्राव राव तत्कालमशोकेशोरूपक्षिण ॥६५७॥
- 25 निमित्तद्वितयेनेषा मनीषा हितकारिणा ।
 स्वस्मिन् संभाषयामास्तानुकूलं दैवमस्ति यत् ॥६५८॥

नाभिनन्दनोद्धारप्रबंधः ।

- भक्तिभाजा राक्षसेनात्वर्यमभ्यर्थ्य पद्दिनीम् ।
संस्थाप्य स्वागतानन्त्याच्छंखोऽतोप्यत सादरम् ॥६५९॥
यक्ष-राक्षस-देवीभिर्विमानेऽथ विनिर्मिते ।
आरुह्योभौ क्षणाद् व्योम्ना यान्तौ पोतनमीयतुः ॥६६०॥
- 5 स्वयं स्वयंवरे शक्रो रक्षार्थं समुपैति किम् ।
नवरं स सहस्राक्षदोषी न त्वेष तादृशः ॥६६१॥
किमादित्यो दुरालोकः सोऽयं तु प्रियदर्शनः ।
तदयं खेचरोऽभ्येति कन्यायै कश्चिदुत्सुकः ॥६६२॥
इति नानाविकल्पालीं राजलोकस्य कल्पतः ।
- 10 पारापत इव व्योम्न कुमारोऽवातरत् पुनः ॥६६३॥
विलोक्य तनयां भूपोऽध्यक्षां मुदमिवागताम् ।
आशिश्लेष समुत्पन्नलोचनः के चुचुम्ब च ॥६६४॥
निर्व्यूढकार्यभारं तं कुमारं वीक्ष्य भूपतिः ।
धरित्री रत्नगर्भेति वाक्यं सत्यममन्यत ॥६६५॥
- 15 कुतः कथं कुमारासावानीता मत्सुता त्वया ।
ज्ञाता वा तदिदं सर्वं निवेदय पुरो मम ॥६६६॥
तावता राक्षसः सर्वं प्रत्यक्षीभूय भूयसा ।
तरसा कथयामास वृत्तान्तं भूपतेः पुरः ॥६६७॥
तदाकर्ण्य स वर्ण्यश्रीसंभारेण समागतान् ।
- 20 सन्मान्य भूपतीन् सर्वान् विससर्ज महीपतिः ॥६६८॥
शुभे दिने शुभे लग्ने भूपतिर्भूपसूनुना ।
सुतामुद्धारयामास महोत्सवपुरःसरम् ॥६६९॥
राजा व्यचिन्तयच्चित्ते तस्याः करविमोचने ।
कन्याहर्त्रे स्वराज्यार्धदानमूरीकृतं मया ॥६७०॥
- 25 तदस्य देयमेतावन् सुतो मे नास्ति कश्चन ।
सुमन्त्रमिव पात्राय राज्यमस्मै ततो ददे ॥६७१॥

राजाऽपि मन्त्रि-सामन्तैर्द्वीभिः सह समतम् ।
विधाय सौधे नीत्वाऽसौ खासने त न्यवेशयत् ॥६७२॥
अलिके तिलक तस्य चान्दनं विदधे नृपः ।

भाग्यावासस्त्रिराकारे किल शासनपट्टिकाम् ॥६७३॥
5 शिरो विधृत्य वामेन पाणिना दक्षिणेन तु ।
स न्यधादक्षराणीव तिलकोपरि तन्दुलान् ॥६७४॥
अवनम्रशिरा किञ्चिन्नतो भूपभुवं नृपः ।
अनु तं मन्त्रि-सामन्ताः नता पौरजना अपि ॥६७५॥
निःस्वाना दध्वनुर्नन्दीप्रवृत्तौ मङ्गलध्वनिः ।

10 उल्लास नृपस्त्रीणा वन्दिना च जयारवः ॥६७६॥
श्रीपते, श्रीरिवार्धाङ्गभाजिर्ना कुम(मा)रस्य सा ।
अयाप पट्टदेवीत्व(त्वा)भिषेकममुना सह ॥६७७॥
पुरा-कर-क(घ)रग्राम-धाम-कोशा-श्व-हस्तिनः ।
किं चान्यदपिलं तस्मै दत्तवान् भूपतिः स्वयम् ॥६७८॥

15 स्वय सर्वविदेवैपा(प) शिक्षाऽनहोऽस्ति तन्नृपः ।
ददौ न शिक्षा किं लेखशालामर्हति शारदा ॥६७९॥
सामन्त-मन्त्रिमुख्यस्य राजलोकस्य भूपतिः ।
पौराणा च पुरोऽवादीत् भो लोका ! श्रूयतामिति ॥६८०॥
असौ वैदेशिक कोऽपि भूपोऽभूदिति चेतसि ।

20 मा कुरुध्वं यतः पूपाऽन्यदिनेऽपि दिनेश्वरः ॥६८१॥
कुलक्रमागत राज्य म्यादयं न हि निश्चयः ।
सर्वत्र श्रूयते यस्माद् वीरमोज्या(ग्या)वसुन्धरा ॥६८२॥
सिंहानां सात्त्रिकाना च समैकैव व्यवस्थितिः ।
यत्र क्षेत्रे व्रजन्त्यते तेषां पित्रर्जित हि तन् ॥६८३॥

25 मत्तोऽप्यधिकमेताम् गणध्वं गुणात्रिकम् ।
शसौ सिंह इव न्नीयभुजोपाजिनमसि य ॥६८४॥

तातदत्तं त्वस्मि राज्यं सदोपभुक्तपूर्वदम् ।

श्वानोऽपि रक्षामिना दत्तमश्नानि मुदितोऽशनम् ॥६८५॥

अस्याक्षां साऽवगम्यध्वं कदापि समदाशयाः ।

सहिष्यते न हि स्वल्पमप्यागोऽयं चिदंशजः ॥६८६॥

5 गुरोर्भूपस्य तस्यानुशास्ति शिष्या इवाप्य ते ।

भक्त्याऽवनम्रशिरसस्तथेति प्रतिपदिरे ॥६८७॥

अथ प्रदाय दानानि दीनादिभ्योऽरिकेशरी ।

वन्यवृत्त्या गणवृते तपश्चरितुमुद्यतः ॥६८८॥

जातेऽपि वैभवाभिरुये स्वमित्रं शंखभूपतिः ।

10 सस्मार वारिधिः किं स्याद्वर्षास्वप्यन्यथा स्थितिः ॥६८९॥

धिग् पशं य इते मित्रे कोशं गोपयति क्षितौ ।

पाणिपद्मस्तु भूदस्य मित्रे कोशविकाशकः ॥६९०॥

विससर्ज सुरीं भूरिभक्त्याऽभ्यर्च्य भुवो ध्रुवः ।

यक्षं स्वराज्याभिप्रातृदेववर्गाधिपं व्यधात् ॥६९१॥

15 भूपो विज्ञपयामासे तावताऽभ्येत्य रा(र)क्षसा ।

स देवशून्यो विषयः पुरं च समवास्यताम् ॥६९२॥

प्रार्थनां विफलीकर्तुमसहिष्णुः स भूपतिः ।

प्रतिपद्य पलादोक्तं मित्रस्यान्वेषयन्मुखम् ॥६९३॥

धरान्यस्तशिराः सोऽपि प्राज्ञो वि(व्य)ज्ञपयन्नुपम् ।

20 प्रसादो दीयतां देवदेशेन स्वानुगामिनः ॥६९४॥

सुमित्र ! तत्र सत्त्वानां प्रयाहि-सह रा(र)क्षसा ।

सुवासमुद्भसं देशं कुरुष्व नगरं च तत् ॥६९५॥

॥ पञ्च धिक्, यः क्षितौ इते-क्षीण गते अस्तं गते वा मित्रे-सुहृदि सूर्ये वा, कोशं-निधि कोशक वा गोपयति-प्रच्छन्न रक्षति सकोचयति वा; अस्य राजः पाणिपद्मस्तु क्षिणौ इते दैन्यावल्गा गते मित्रे कोशनिर्वाजकः-- गंधेष्टद्वैतेत्यर्थः ।

तद्देशैश्वर्यमप्युरीकृत्य तिष्ठेर्यथासुखम् ।

ममेत्य समये भूयाद् भूयो मे दर्शनातिथिः ॥६९६॥

प्रमाणमादेश इति प्रपद्य सह रक्षसा ।

गत्या गगनयानेन क्रमात् पुरमयासयत् ॥६९७॥

5 देशस्य रक्षमा भ्रान्त्वा लोक सर्वोऽपि मीलित ।

देशश्च गुचसश्चक्रे किं न म्यादेवनिर्भितम् ॥६९८॥

रक्षोऽपि तत्र न भूष प्रिनिवेद्य यथागतम् ।

जगाम व्यम्भीचक्रे च भूष सर्वं सुनीतित ॥६९९॥

जलालोकेन सलग्ना प्रजा सर्वा नृपेऽभवत् ।

10 उपतापहरा तसिन् रक्ताकर्षणतन्परा ॥७००॥

अहो शप्तनृपो अन्यो य परोपकृता पर ।

अचिरान् प्रीतिपात्राय राज्य मित्राय दत्तवान् ॥७०१॥

मित्र विधातु वानाऽपि न राजानमल क्वचित् ।

अपूर्वाज्य मित्रिर्मृपो मित्र राजानमादधे ॥७०२॥

15 इतश्च श्रीशङ्खभूष श्रीमत्पोतनपत्तने ।

शशाम न(अ)परान् पौरवासिलोकाननाकुल ॥७०३॥

श्रीराम इव सर्वत्र न्यायन पूजितोऽभवत् ।

उच्चचार वच क्वापि वेदेहीति कदापि न ॥७०४॥

कुन्देन्दुविशद यस्य यश प्रसरदम्बरे ।

20 भुवनोपरि किं रेजे श्वेतश्रोमप्रितानवन् ॥७०५॥

न्यायाज्जनानुरागोऽस्मान् संपत्सम्पत्तिर्द्भुना ।

दानं ततो यशस्तस्मात्सर्वमम्योत्तरोत्तरम् ॥७०६॥

असौ प्रिसूत्रयामास बुद्धिसूत्रेण शाश्ववम् ।

किं कोऽपि गुटसाध्येऽर्थं निषयीकुरुते त्रिषम् ॥७०७॥

25 अथोपेत्य नृपा केऽपि धन्या कन्या उपायते ।

उपाशय मुदा तेन शुभजा पर्यणाययन् ॥७०८॥

देशेषु भ्रमताऽनेन जाया याः स्युर्विवाहिताः ।

समानाध्यत(न्त) म(अ)खिलास्ता आदरपुरस्सरम् ॥७०९॥

अतिस्फीतिसमापन्नराज्यद्वयविभुः प्रभुः ।

प्रतापी[स] तपनवत् ख्यातिं प्रापदनुत्तराम् ॥७१०॥

5 नरोत्तमनरेशोऽथ सुतशुद्धिमवाप्य सः ।

प्राद्वैपीदौष्टि(ष्टि)कयुगं तस्याकारणकारणे ॥७११॥

तावेत्य त्वरितं शंखभूपतिद्वारि तस्थुषौ ।

वेत्रिणा वेदितौ राक्षे नीतावन्तस्तदाज्ञया ॥७१२॥

नतौ दण्डप्रणामेनोपलक्ष्य पितृसेवकौ ।

10 आश्लिष्टौ सहसा राज्ञा हर्षोद्द्युपितवर्ष्मणा ॥७१३॥

भूपोऽतिमुदितः स्वीयदेश्यदर्शनात्तयोः ।

स्वदेशादागतो वातो मुदे स्यात् किं पुनः पुमान् ॥७१४॥

क्षेमोदन्तं पितुर्मातुः परिवारजनस्य च ।

राज्यस्य सकलस्यापि प्रपच्छ त्वच्छमानसः ॥७१५॥

15 तेऽप्यास्थन् देव ! सर्वेषां कुशलं विद्यते परम् ।

त्वद्दर्शनमहौषध्याऽधुना भावि निरामयम् ॥७१६॥

अर्पयामासत् राजादेशपत्रं महीभुजे ।

प्रीतिसर्वस्वमिव सोऽग्रहीत् तातस्य भक्तितः ॥७१७॥

तमुन्मुद्य स निस्तन्द्रो वर्णावलिमवाचयत् ।

20 तथाहि स्वस्तिसहिताच्छ्रीमद्रत्नपुरात् पुरात् ॥७१८॥

नरोत्तमनराधीशः शंखं शंखसमश्रियम् ।

सुतमादिशति प्रीतिस्फीतिपल्लवितान्तरम् ॥७१९॥

यदादि प्रस्थितो वत्स ! मामनापृच्छय कुत्रचित् ।

तदादि प्रस्थिता निद्रा-बुभुक्षा-रतयो मम ॥७२०॥

25 तथा स्वमातुर्मम च चक्षुषोर्नीलिकां किल ।

स्वदर्शनांजनेनाशु समेत्यापनयेः स्वयम् ॥७२१॥

इति लेखार्थमालोच्य सोत्कण्ठस्तातदर्शने ।

वभूवोन्मथिता वाला श्रुत्वा केकिरव यथा ॥७२२॥

आकार्य मित्रं दत्त्वाऽस्यानुशास्ति राज्ययोर्द्वयो ।

चचाळ मिलनायासौ स्वपितु शुभवासरे ॥७२३॥

5 अनन्ता भूपसामन्ता महामात्या गतात्यया ।

चतुरङ्गचमृयुक्ता गोत्रा गोप्तारमन्त्रगुः ॥७२४॥

कपीलमूलविगलन्मदसिक्ताऽचलातलम् ।

वि(य)स्रोत्तानपट्टमिष क्रमैर्न्यस्तेरिवारुचत् ॥७२५॥

चलद्वयथाङ्गोत्थधूलि'यामि(म)लिताम्बरे ।

10 हेमदण्डज्जलत्कारा अग्ने विद्युद्विद्युत्तत् ॥७२६॥

चलद्भिर्वाजिभिर्नि(र्न्य)स्ते खुरैर्भूमिरराजत ।

उच्चाटाय विद्धिपता ठकारैरिव मण्डिता ॥७२७॥

सेनाया पत्तयो रेजु स्फारस्फरकपाणय ।

ताक्ष्याण्या स्नेहनन्ताक्ष्यं द्वैतो बहुरूपभाम् ॥७२८॥

15 अनोभिर्वृषमैरुष्टैः परैरश्वतरैरपि ।

चेलुर्लोका लक्षसंख्यान्तेन भूपतिना सह ॥७२९॥

प्रतिग्रामं प्रतिपुरं स गृहणन्नुपदा नृपः ।

क्रमाद् रत्नपुरोपान्त प्राप्तोऽर्थिविहितेहित[] ॥७३०॥

नरोत्तमनरावीशो धात्वा सूनो समागमम् ।

20 चन्द्रस्य वारिधिरिव हर्षात्कल्लोलवानभूत् ॥७३१॥

सकलेऽपि पुरे मञ्ज-ध्वजा-तोरणकारणम् ।

आदिदेश विशामीश स्वच्छेऽनुच्छं महोत्सवम् ॥७३२॥

राजादेशे पुरारक्षैर्विहिते सकलेऽप्यथ ।

सान्त पुरपरीवारो निम्नसार पुरान्नृप ॥७३३॥

25 शत्रोऽपि तातमायान्तमालोक्यावातरद् दिपात् ।

देययात्रिकवद्भूमौ लुट्यस्ताताग्रनो गत ॥७३४॥

गजादुत्तीर्य राजाऽपि कुमारमिमुखं ययौ ।

तौ महीरावणो दध्यौ रुमी (?) इव मिमीलतुः ॥७३५॥

पपात तातपदयोः कुमारः सारभक्तिमान् ।

पिताऽपि वक्षसाऽऽश्लिष्य सुतं शीर्षं चुचुम्ब च ॥७३६॥

5 पादौ ववन्दे स्वाम्बाया अम्बिकाया इवाग्निभूः ।

आश्लिष्यत् सुतमेपाऽपि सिञ्चन्ती संमुदाश्रुभिः ॥७३७॥

तन्मुदश्रुजलैर्जले युक्तं रोमाङ्कुरोद्गमः ।

चित्रमेतत्तु यत्तस्य शोषिता शोऽनवल्लरी ॥७३८॥

अन्यासामपि मातृणां मुदितो न्यपतत् पदोः ।

10 उत्तार्य न्युच्छनान्यस्मै सर्वास्ता ददुराशिपः ॥७३९॥

अन्येऽपि स्वपरीवारवर्गः पौरजनोऽपि च ।

नमन् शंखेऽपि सर्वे(र्वां)ऽपि यशोचितमभाष्यत (?) ॥७४०॥

चिरं जीव चिरं नन्द चिरं पालय मेदिनीम् ।

प्रवृद्ध(वर्ध)स्व समृद्धयेति स पौरैरभिनन्दितः ॥७४१॥

15 श्वश्रूचरणयोः सर्वाः स्नुषास्तोषभृतान्तराः ।

विनता आशिपस्ताभिः प्रदत्ताः प्रतिपेदिरे ॥७४२॥

नरोत्तमनृपः पट्टहस्तिनं सह सूनुना ।

जये(यन्ते)नेव हरिर्हस्तिमल्लमारुढवानथ ॥७४३॥

उद्यदध्वानैः स निःस्वानैर्भैरीसांकारहारिभिः ।

20 वाद्यमानैर्भहामानैर्वादित्रैरपरैरपि ॥७४४॥

वन्दिनां जयनिर्घोषैर्हयहेषारवैरपि ।

दिशः शब्दमयीः कुर्वन् प्रविवेश पुरं नृपः ॥७४५॥

हर्षहास्योल्लसदन्तकान्तिविचलुरिताधरम् ।

पुरंध्रयो दर्शयामासुः कुमारं सस्पृहं मिथः ॥७४६॥

25 सकटाक्षैर्मृगाक्षीणां क्षीराडिण्डीरसोदरैः ।

संलग्नैर्विशदाङ्गश्रीः [शंखः]शंख इवाभवत् ॥७४७॥

प्रतिहृष्ट प्रतिगृह प्रतिरन्यान्तर नृपः ।

द्वौरुनैर्विविधै पूज्यमान सोधमुपागमत् ॥७४८॥

यक्षो नगरनि.सारात्प्रभृति प्रसृतौजसः ।

शंखस्य चरितं सर्वमाचक्षे नृपाग्रतः ॥७४९॥

5 नरोत्तमनृप शंख प्राप्ताराज्यद्वयं स्वयम् ।

चक्रे स्वराज्यभर्तारमपि त जनसमतम् ॥७५०॥

न्यस्तराज्यभरस्तस्मिन् निश्चिन्तश्चरणोन्मुख ।

नृपस्तन्यावेतदेव चार्थं युक्तमीदृशम् ॥७५१॥

उपशान्तो नृप पृथं प्रतापी च नवादितः ।

10 शृणुप्रतिपदा प्राप (प्राप्य) सांमार्काविव रेजतु ॥७५२॥

तस्य पालयतो लोकानन्यदोद्यानपालक ।

एत्य विनययामासेऽन्योद्याने देव ! केवली ॥७५३॥

नाम्ना शुभकर सर्वसर्वतन्द्देहदेशक ।

आगतोऽस्ति मदीनाय ! कृतायय दशौ तत ॥७५४॥[युग्मम्]

15 नरोत्तमनृप श्रुत्वा स्वेष्ट रोगीव भेषजम् ।

विश्रा एव ददा तस्मै मुदितः पारितोषिकम् ॥७५५॥

नरोत्तमनरेशोऽथ शयराजसमन्वित ।

सान्त पुरपरीवारो निर्गतो घन्दितु मुनिम् ॥७५६॥

तौ केवलिनमालोभ्य गजादुत्तीर्य भूपती ।

20 उत्सृज्य राज्यत्रिहानि पञ्चधाऽभिगमान्वितौ ॥७५७॥

मुनिमानेमतुर्ममिषीडपञ्चाङ्गसङ्गमौ ।

तेनापि हि यर्मलाभाशिषा तावमिनन्दितो ॥७५८॥

जाम्बीनौ प्रिनयाधीनौ भूपौ केवलिन पुर ।

विश्रान्तु देशना मोऽपि बोधार्थमुपचक्रमे ॥७५९॥

25 जन्म-मृत्यु-जरातीरु(ल)कल्लालकुलमकुल ।

पमग्दया । रो गो(पाथो)ऽथ य(ग)दोभिग्मित धित ॥७६०॥

लसन्मोहमहावर्तगुप्यत्सत्त्वसमुच्चयः ।

मध्यप्रज्वलितक्रोधवडवानलदारुणः ॥७६१॥

मानसानुमदाघातध्वस्तयानशिवस्थितिः ।

मायवेत्रलतामुल्मदुःसंचाराङ्गिसद्गतिः ॥७६२॥

5 तृष्णादिहादिनीपूरपुष्पल्लोभजलोच्चयः ।

सोऽयं भीमो भवाम्भोधिर्भो भव्या ! दुस्तरोऽङ्गिनाम् ॥७६३॥

[चतुर्भिः कलापकम्]

तस्योत्ताराय[य]दहो यत्नं कुरुत साम्प्रतम् ।

अन्यथा सर्वसिद्धार्थं सिद्धिद्वीपं न चाप्स्यथ ॥७६४॥

10 अस्य चोत्तरणोपायः सर्वज्ञैः कीर्तितो ह्ययम् ।

संयमो यानपात्रं तदत्र कार्यो महाग्रहः ॥७६५॥

यद्वहुलोहसम्बद्धमपि सत्सत्त्वकारकम् ।

सत्कर्णधारं तद्यानपात्रं स्यात्कस्य नो मुदे ॥७६६॥

आकर्ण्य देशानां रक्तं भूत्वा भूपमनः स्थिरम् ।

15 विरक्तं समभूत् साद्या मुनिशक्तिरहो नवा ॥७६७॥

नरोत्तमनृपो नत्वाऽपृच्छत् केवलिनं मुदा ।

प्रभो ! पूर्वभवे पुण्यं किं कृतं सूनुना मम ॥७६८॥

यत्र यत्र जगामैष राज्यं हित्वैकको निजम् ।

तत्र तत्र समिन्नोऽपि प्राप सम्पदमद्भुताम् ॥७६९॥

20 आचख्यौ केवली भूप ! सावधानमनाः शृणु ।

शस्त्रपूर्वभवीयकथा ।

अस्तीह भरते ग्रामसत्तमः सुस्थिताभिधः ॥७७०॥

तस्येशो ललिताभिख्यः क्षत्रियान्वयसंभवः ।

बभूव यदसिर्मन्त्री शत्रूच्चाटं चकार तत् ॥७७१॥

25 तारादेवीति तस्याभूत् प्रिया देशप्रिया प्रिया ।

या नियध्य शुणैश्चक्रे स्थिरं कान्ताननःकपिम् ॥७७२॥

- स ग्रामीणप्रजा गोप इव गा पालयन् समा ।
यभूच दोग्धा यशसा पयसा विशदात्मनाम् ॥७७३॥
ग्रामद्वारि स आसीनोऽन्यदाऽऽस्ते ग्रामपर्षदि ।
अपश्यत् पुरुषं केचिल्लग्नं *वालेयवालवौ ॥७७४॥
- 5 खरेण चरणाभ्यां स हन्यमानोऽपि चालधिम ।
नामुचद् गात्रसंकोची यथा पुच्छवृतोरगम् ॥७७५॥
ग्रामीणैर्मुञ्च मुञ्चोक्तेऽप्यमुञ्चन् परताडित ।
पपात निःसहः शापाभ्रष्टः कपिरिवारटन् ॥७७६॥
ग्रामेशादिजन सर्वस्तमुत्थाप्यानुकम्पया ।
- 10 घणुः प्रमार्ज्य चस्त्रान्तैः शीतं जलमपाययत् ॥७७७॥
पर्षधानीय पृष्टोऽसावेतावान् किं तवाग्रहः ।
हन्यमानोऽप्युच्यमानोऽप्यौज्झत् पुच्छं परस्य न ॥७७८॥
सोऽप्याह देव ! मात्राऽहमुक्तो जात ! त्वमीदृशः ।
भरिष्यस्युदरं घस ! कथं कार्यरुधादर. ॥७७९॥
- 15 तदाऽन्यादिष्टमदेशं लब्ध्वा तत्र कृत्ताग्रहः ।
तथा भवेस्त्वं लोकस्य यथा स्याः सर्वदा प्रिय ॥७८०॥
अभ्यादेशेन तत्पुच्छं नामुञ्चस् विहिताग्रहः ।
धारयामु खरमिति तत्स्वामिमणितो ह्यहम् ॥७८१॥
श्रुत्वेति ग्रामनायोऽन्तरचिन्तयदय युवा ।
- 20 मुग्धोऽस्ति तदमु नीतिगृहे सस्थाप्य शिक्षये ॥७८२॥
अयासौ सह नीत्वा तं कर्मकृत्वे(त्ये) न्ययोजयत् ।
भोज्यमाच्छादन शिक्षां दत्तेऽस्मै दयया पलु ॥७८३॥
भोजनावसरेऽन्येद्युर्ग्रामेशाद्वायनाय सः ।
प्राद्वैपे पत्न्या ग्रामीणममायामभितस्थुषः ॥७८४॥
- 25 सोऽप्येत्य मौर्यात्सर्वेषा नृण्वता प्रकट जगौ ।

शब्देन महता स्वामिन् ! रब्बा भवति शीतला ॥७८५॥

ग्रामेशोप्यत्यहो रब्बामित्यसौ सहवासिभिः ।

हस्यमानो गतो गेहं मौख्यं धिगिति चिन्तयन् ॥७८६॥

तं निवेश्य रहः प्रोचे सभायां संस्थितस्य भो ! ।

5 न वाच्यं वाचकं किञ्चिन्निर्देश्यं उत्थितस्य मे ॥७८७॥

एवं शिक्षां प्रदायासौ भोजनं विदधे स्वयम् ।

स चक्रे स्त्रोचितं कर्म कर्मकृन्मूर्खशेखरः ॥७८८॥

दह्यमाने गृहेऽन्येद्युः प्रेषितः कान्तया पुनः ।

आकारणाय कान्तस्य देवीयात्राग्रहस्थिते ॥७८९॥

10 ग्रामोपान्तवने देवीयात्रायातजनोच्चये ।

वीक्ष्य ग्रामेशमासीनं पूर्वशिक्षां हृदि स्मरन् ॥७९०॥

चिरं मौनधरस्तिष्ठन् पृष्ठो ग्रामाधिपेन सः ।

उवाच कर्णलग्नस्ते गृहं ज्वलति वह्निना ॥७९१॥

धावन्निरीक्षते ग्रामाभिमुखं ग्रामनायकः ।

15 तावद् धूमः प्रापदैक्यं नभसा क्षीरनीरवत् ॥७९२॥

ग्रामेशः प्राह भो मूर्ख ! किमेत इयतीं भुवम् ।

कथं नाकथयिष्यस्त्वं स्थितः किं कीलितांगवत् ॥७९३॥

स प्राह स्वामिन्या प्रेषितोऽहं समागमम् ।

लोकमेलापकस्थस्य नाचख्यौ तव शिक्षया ॥७९४॥

20 ग्रामेशो ग्रामलोकेन सह याति त्वरागतिः ।

यावता तावता वेदम वह्निना भस्मसात् कृतम् ॥७९५॥

ततः कर्मकृतं प्रोचे ग्रामेशो मूर्ख ! दृश्यते ।

यत्र धूमः स्वयं क्षेप्यं धूलि-पङ्कादि तत्र हि ॥७९६॥

एवं करिष्येऽङ्गीकृत्य लशोऽसौ नि[ज]कर्मणि ।

25 ग्रामेशोऽपि नवं वेदम कारयामास तत्क्षणात् ॥७९७॥

वासांसि नवधू(धौ)तानि ग्रामेशदयिताऽन्यदा ।

- गृहापवरकान्तःस्था धूपयामास धूपनैः ॥७९८॥
 प्रसरन्तमग्नयेभ्यो हृष्टा धूम विनिर्गतम् ।
 कर्मरुत् तत्र चिक्षेप पङ्कधूल्यादिकाशुचिम् ॥७९९॥
 विवेश वेदमनो मध्ये तारा कार्ये क्वचिद्यदा ।
- 5 तदा तद्वैरुत वीक्ष्य सहसा पूञ्चकार सा ॥८००॥
 रे पापिष्ठ दुराचार मूर्ख ! किं विहित त्वया ।
 सद्यो वीतानि चासासि यत्रैतानि विनाशयः (ये) ॥८०१॥
 स ग्राह स्वामिनाऽऽदिष्ट विहित स्वहित न हि ।
 प्रभूक्त न करिष्ये चेत् कर्ताऽन्यत् ब्रूहि किं नतः ॥८०२॥
- 10 साऽपि भर्तारमाकार्य तच्चेष्टितमदर्शयत् ।
 सोऽवदत् सुभु ! भूयोऽपि क्षालयेथा यथारुचि ॥८०३॥
 सा ग्राह क्षालन पश्चादपि भावि पर त्वमुम् ।
 निष्काशय गृहान्मूर्ख सदा सन्तापकारकम् ॥८०४॥
 एकोऽप्यस्मद्वेदमकर्म विधातु सर्वमप्यलम् ।
- 15 तत्र त्याजे (ज्यो)ऽनूररपि यथा सूर्यस्य सारथिः ॥८०५॥
 सोचे भर्तरह कर्म करिष्यामि स्वय गृहे ।
 निष्कादयोऽसौ सुवर्णेन तेन किं यत्तु कर्णहृत् ॥८०६॥
 किं च कर्मरुताऽनेन कान्ताज्ञेन गुणस्तव ।
 नशोमाऽपि घर शाला गूल्या चौरभृता न यत् ॥८०७॥
- 20 स ग्राह स्वीरुतो मूर्खोऽप्येव किमुच्यते प्रिये ! ।
 पशु[पशु]पतिर्यातिरिति किं त्यजतीवर ॥८०८॥
 तदाऽसावन्वह शिक्ष्यमाणो भावी त्रिचक्षण ।
 यच्छैलसरिद्रागाऽपि वृत्त स्याद्बहुवर्षणात् ॥८०९॥
 साऽऽह स्वामिन्सौ भारी न दक्ष शिक्षितोऽपि हि ।
- 25 सदभ्यस्तोऽपि किं कुर्यात्काकोल कोकिलाम्बरम् ॥८१०॥
 शास्त्रेऽपि श्रूयते किं च स्वामिन्नेतत् सुभाषितम् ।

पण्डितोऽपि वरं शत्रुर्मा मूर्खो हितकारकः ॥८११॥
 किं चान्यः सेवकः स्वामिन् ! पतिमात्मानमप्ययम् ।
 विनाशयेद्यथात्मानमामकुंभ इवोदकम् ॥८१२॥
 अनर्थं पातयेदज्ञः स्वमन्यानपि संश्रितान् ।

5 ग्रामीणांस्तापसो जाल्मो यथापूर्वमपातयत् ॥८१३॥

कः स तापस इत्युक्ते साऽऽह वैताढ्यपर्वते ।
 विद्याधरो वेगचूलाभिधो विद्युत्पुराधिपः ॥८१४॥ तापसकथा ।
 अन्यदा स सभाऽऽसीनो जडत्वं शिवशासने ।
 श्रुत्वेति सूक्तं तत्सत्यवीक्षायै भुवमागमत् ॥८१५॥

10 तदा पोलासकग्रामादाहर्तुं समिधो गतः ।

विद्यते तापसः कोऽपि सोऽस्याभूत् दृष्टिगोचरः ॥८१६॥
 विचक्रे खेचरो धेनुं चरन्तीं मुनिगोचरे ।
 वीक्ष्य स्थूलतनुं तां गां मेने कामगवीमृषिः ॥८१७॥
 खमुत्पपात सा यावत् तावत्पुच्छेऽलगन्मुनिः ।

15 स्वदेहेन स्वयं स्वर्गं गन्तुकामस्तया सह ॥८१८॥

साऽपि वैद्याधरी माया वैताढ्यमगमत् क्षणात् ।
 तत्पुच्छविलग्नः सोऽपि मेने स्वर्गं तमेव हि ॥८१९॥
 खेचरस्तं गृहे नीत्वा खादयामास मोदकान् ।
 मुनिः स्वर्गफलान्येतान्यमन्यत महाप्रमान् ॥८२०॥

20 स्वादुभिर्मोदकैस्तृप्तोऽचिन्तयत्तापसो हृदि ।

धिगियन्ति दिनान्यस्मज्जन्म यातं निरर्थकम् ॥८२१॥
 कृतार्थः सांप्रतमहं प्राप्यापूर्वं दिवोऽशनम् ।
 तदमुं ग्रामलोकस्याप्यानये दर्शनातिथिम् ॥८२२॥
 किं तया क्रियते लक्ष्म्या परदेशेष्ववाप्तया ।

25 या भवेन्न जनाध्यक्षा परद्वीपे रवेरिव ॥८२३॥

निश्चित्येति पुनर्धनोर्गच्छन्त्याश्चरणाय सः ।

- पुच्छलग्नो भुवं प्राप स्त(सु)व्यावर्तितसूत्रवत् ॥८२४॥
 सोऽपि ग्राममुपेत्याशु न्यगदन्मोदकाशनम् ।
 पुरो जनानां श्वानस्य क्षैरेयी किं स्थिरोदरे ॥८२५॥
 उत्फुल्लगल्लः स्वर्गस्य फलानां वर्णनां मुहुः ।
 5 कुर्वाणो विदधे ग्रामलोक तल्लोकनोत्सुकन् ॥८२६॥
 मूर्खैर्पिबचसा मूर्खलोकाः स्वर्गदिदृक्षवः ।
 तस्मिन् रक्ता हि रज्यन्ते सदृशा सदृशैर्यतः ॥८२७॥
 सोऽपि तान् सह कृत्वाऽथ ययौ यत्रास्ति सा गयी ।
 विलग्नः प्रथमं पुच्छे तत्पयामिह इत्यसौ ॥८२८॥
 10 गोरुत्पतस्तत्पादे लग्नोऽन्यस्तत्पदे पर ।
 पच लग्नाः सर्वलोकाः यथा स्युः शृङ्खलाकुटा ॥८२९॥
 तत्पुच्छलग्नलोकानां श्रेणी रेजे विदूरगा ।
 प्रमातुमन्तरं द्यावाभूम्यो सूत्रमिदं किमु ॥८३०॥
 यावत्किञ्चिद्गता श्रेणिस्तावदेकेन केनचित् ।
 15 तन्मध्यस्थेन सोऽप्रच्छि किंप्रमानि(णि)फलान्यहो ॥८३१॥
 सोऽपि मौर्यात्कराभ्या तत्प्रमां विवदिषु कुधी ।
 अमुचद्वस्तयोः पुच्छं चार्द्धं पोतमिव क्षणात् ॥८३२॥
 पपात तावती श्रेणिर्गामीणानां तथाऽम्भरात् ।
 यथा भग्नास्थिनिचयः सोऽपि तेऽपि क्षयं गता ॥८३३॥
 20 विमुञ्च तदमुं स्वामिन् ! मूर्खशेखरसेवकम् ।
 यालानामगलानां च हितमादीयते वच ॥८३४॥
 एवमस्त्विति तामुक्त्वा सेवकं निरवासयत् ।
 प्रायो नरा पुरंध्रीणा मन्याना इव हस्तगा ॥८३५॥
 अथान्यः सुभगो नास्ति विदधे सेवकोऽमुना ।
 25 भद्रकप्रभृ(रु)तिर्दक्ष स्वामिमक्तश्च सोऽभवत् ॥८३६॥
 ग्रामेशोऽपि तदा तेन सेवकेनाभवत्सुपी ।

- सर्वकर्मकरेणासौ गरुडेन यथा हरिः ॥८३७॥
 भोजनावसरेऽन्येद्युर्ग्रामेशस्य गृहे मुनिः ।
 मूर्तौ धर्म इवागच्छन्मासक्षपणपारणे ॥८३८॥
 तं वीक्ष्य जङ्गमं कल्पवृक्षं स्वगृहमागतम् ।
 5 मुदितो ग्रामनाथोऽपि मुनिसन्मुखमाययौ ॥८३९॥
 हर्षप्रकर्षौद्धुसितगात्रो ग्रामपतिर्मुनेः ।
 निपत्य पादयोः पत्नीमादिदेशेति सादरम् ॥८४०॥
 यदस्ति राद्धं क्षीरान्नं कान्तं कान्ते ! तदानय ।
 दत्तं यदस्ते पात्राय दानमानन्त्यमेति तत् ॥८४१॥
 10 साऽपि प्रमुदिता यत्क्षीरान्नं पुरतो मुनेः ।
 मुमोच खण्डमाज्यं च सेवकेन समानयत् ॥८४२॥
 सा प्रियेण समादिष्टा हृष्टा दातुं समुद्यता ।
 पायसं परया भक्त्या विशुद्धं शुद्धभावना ॥८४३॥
 साधुरस्याः पुरो दध्रे स्वपात्रं यानपात्रवत् ।
 15 संसारवारिधेरेतत्किलोत्ताराय कल्पितम् ॥८४४॥
 सा सार्धं शर्कराज्याभ्यां पायसं परया मुदा ।
 ददौ दापयिता भर्ता यच्छ यच्छेति वागभूत् ॥८४५॥
 ददाना मुमुदे दानं दापयन्नेप तत्पातिः ।
 चित्त-वित्त-पात्रयोगादुभाभ्यां पुण्यमर्जितम् ॥८४६॥
 20 मुमुदे ददती दानमाददानो मुनिस्तथा ।
 धन्याऽस्मि दात्री धन्योऽहं हर्षिता मनसा मतिः ॥८४७॥
 सेवकोऽपि मुदा दानं तद्वत्तमनुमोदयन् ।
 आर्जयत् पुण्यमतुलमहोदानमहोऽद्भुतम् ॥८४८॥
 तस्य सत्पात्रदानेन दानराज्यस्य किं स्तुवे ।
 25 जगत्पूज्योऽपि यत्साधुः पुरो यस्य करप्रदः ॥८४९॥
 अहो सत्पात्रदानस्य वलितं किञ्चिद्भुतम् ।

- दाताऽघ्नमात्रदानाद् यल्लभतेऽनन्तसम्पदम् ॥८५०॥
 अन्यत्रागान्मुनिर्दानं लात्वा तेऽपि वृषोद्यता ।
 स्वस्वायु प्रतिपाल्याथ मृत्युमाप समाधिना ॥८५१॥
 त्रयेऽपि देवाः सौधमैऽभूवन् सहचरा मिथः ।
 5 भुक्त्वा स्वर्गसुखान्येते जाता भूप ! क्रमादमी ॥८५२॥
 ग्रामेशजीवस्त्वत्पुत्रः पत्नीजीवोऽस्य तत्सखा ।
 व्र्युत्वा सेजकजीवस्तु मनुष्यभयमन्तरा ॥८५३॥
 विधाय तत्र मिथ्यात्विससर्गादनुचर्य च ।
 अज्ञानकष्टमभवद्यक्षोऽत्र प्रीतिमानसौ ॥८५४॥ [युग्मम्]
 10 पुत्रपूर्वमव श्रुत्वा नरोत्तमनरेश्वरः ।
 ससारविरक्तमना गुरून् नन्वा व्यजिह्वपत् ॥८५५॥
 कालस्वरूपाद् भयदात् प्राणिनां दारुणायते ।
 ससारराक्षसादस्मात्प्रभो ! मा पाहि पालक ! ॥८५६॥
 गुरुराह महाराज ! जिनमुद्रानियन्त्रितः ।
 15 सदागममहामन्त्र(न्त्रा)श्रयः स्यान्न यथाऽस्य भौः ॥८५७॥
 एकमुक्त्वा नृपो गत्वा पुरान्तर्जिनेवेश्मसु ।
 विधायप्रादिका दानं दीनादिभ्यः प्रदाय च ॥८५८॥
 सर्वद्वर्था शयभूषालालुगतो नगतो मुनिम् ।
 नरोत्तमनृपो दीक्षा कक्षोचके च हर्षत ॥८५९॥
 20 शयभूषोऽपि स गुरु प्रणम्य पितर मुदा ।
 आगमन्नगर तातवियोगपिधुराशय ॥८६०॥
 क्षेत्राणां जीवनं यच्छन् सस्यसम्पत्तिरुन्नृप ।
 प्रजा अजीजनद्धन्या चर्याकाल इवोन्नतः ॥८६१॥
 नरोत्तममुनिं सार्धं गुरुणा विहरन् मुनिः ।
 25 जने क्रमादनूचानो चाचयमशिरोमणि ॥८६२॥
 सोऽन्यत्रा विहरन् रत्नपुर पुरमुपेयिमान् ।

- श्रुत्वा तदागमं शंखभूपतिर्वन्दितुं ययौ ॥८६३॥
 प्रणम्योपविवेशाथ भूपो विनयवामनः ।
 संसारवारिधितरीं वितेने देशनां मुनिः ॥८६४॥
 यथा ह्यनन्ते संसारे भ्रमतां भववासिनाम् ।
 5 छायाद्रुम इवानर्घो दुर्लभो मानुषो भवः ॥८६५॥
 भव्यास्तत्रापि दुष्प्रापमार्यक्षेत्रकुलादिकम् ।
 यावत्सुगुरुसंयोगे(गं) लब्ध्वाऽपि पुण्यतस्तकम् ॥८६६॥
 महाव्रतमहारत्नान्य(न्या)दद्रूध्वं तद्गुरोः करात् ।
 परदेशगता यद्वद् रत्नाढ्यव्यवहारिणः ॥८६७॥
 10 अन्यथा दुर्लभे भूयोऽपीदगूरत्नगुरौ मुरौ ।
 लब्धे निधाविव गते हस्तामर्पे(र्शं) करिष्यथ ॥८६८॥
 शंखोऽपि देशनां श्रुत्वोल्लसद्दीर्यवलो गुरुम् ।
 महाव्रतमहारत्नान्ययाचत नृपोत्तमः ॥८६९॥
 गुरुराह महाभाग ! विलम्बो न विधीयते ।
 15 महाव्रतमहारत्नसंग्रहे कुरुतादरम् ॥८७०॥
 औमिति प्रतिपद्याथ शंखभूपः पुरे ययौ ।
 राज्ये न्यवेशयत्सुरपालाख्यं तनयं नयी ॥८७१॥
 तस्यापि नवभूपस्यार्धासने तस्थुषः पिता ।
 शिक्षां विचक्षणस्यापि ददौ वात्सल्यतो यथा ॥८७२॥
 20 वत्साज्यां न्यायतो लक्ष्मीः स्थिरा कीर्तिकरी हि सा ।
 देहे बलेन या वृद्धिः सा शस्या ननु शोफतः ॥८७३॥
 भाव्यं नात्यन्तरक्तेन न विरक्तेन सर्वथा ।
 मध्यस्थेन त्वया सेव्या वत्स ! वश्येव काश्यपी ॥८७४॥
 वश्येव काश्यपी कस्य न भूता न भविष्यति ।
 25 आयत्ता नवरं नैव वशा कचन जायते ॥८७५॥
 महत्यापि[त]या दर्पं मा कृथा [अ]तिक्रमेण च ।

श्रूयते यद्वशास्योऽपि प्राप दर्पेण दुर्वशाम् ॥८७६॥

न कस्यापि विश्वासो वत्स ! कार्यः कदाचन ।

वाङ्मैर्बिश्वासमुत्पाद्य किं कृतं वडवाग्निना ॥८७७॥

समोऽनुगजने वत्साण्युत्तमा-धम-मध्यमे ।

5 तुलाकण्टकवद् भूयात् यथा स्यास्त्वं प्रमाणभूः ॥८७८॥

नारीषु नाग्रहः कार्यो नदीष्विव कदापि यत् ।

उद्यत्कुशा नयन्त्येतान् नृन्नुद्वाह्यान्बुधौ भवे ॥८७९॥

धर्मे वत्सोद्यमः कार्यः सर्वदा सर्वदायके ।

जायते तेजसो वृद्धिः सूर्यस्यापि वृषाश्रयात् ॥८८०॥

10 दत्त्वेति सूनेवे शिक्षा साधर्मिकजनेष्वथ ।

भक्त्या विधाय वात्सल्यं दीनादिभ्यो धनं ददौ ॥८८१॥

मुनींश्च परया भक्त्या प्रतिपाल्याथ पुस्तकान् ।

अभ्यर्च्यार्घ्याद्विका जैनवेदमसुल्लासिनीर्व्यधात् ॥८८२॥

त्यक्त्वाऽन्तःपुर-रत्नादिसारवस्तुपरिष्कृतम् ।

15 राज्यं सर्वमभूद्दीक्षाकक्षीकारस्तमुद्यतः ॥८८३॥

[त्रिभिर्बिंशोपकम्]

वाद्यमानैर्महानादैर्वादित्रैर्विविधै रसैः ।

स पौरादिजनान्वायमानमार्गं सुतेन च ॥८८४॥

शिघ्रिकासस्थितं स्वर्णमणिभूषणभूषितं ।

20 नगराग्निरगान् शप्ते दीक्षादानोत्सुको नृप ॥८८५॥ [युग्मम्]

मुन्यग्निकमुपागत्य शंखो दीक्षामयाचत । शयनपदीना ।

सोऽपि तस्य ददौ पञ्चमहाव्रतमणीनय ॥८८६॥

नार्यो भद्रमञ्जरीवयः पतिपथानुगाः ।

वना अभूयत्रयया योयितामुचितं ह्यद ॥८८७॥

25 शस्त्रमित्रमपि श्रुत्या शयनदीक्षां प्रदाय च ।

सुरपालाय राज्ये ह्ये स्त्रीचक्रे स वनं गुरो ॥८८८॥

सुरपालनृपो नत्वा पितरं च पितामहम् ।

गत्वा स्वपुरमध्यास्त शास्ताऽभूत् सकलक्षितेः ॥८८९॥

शंखोऽथ गुरुभिः सार्धं विहर्तुमुपचक्रमे ।

साध्योऽपि पार्श्वे साध्वीनां वव्रजुर्गुर्वनुक्षया ॥८९०॥

5 परिपाल्य चिरं दीक्षां प्राप्य केवलसम्पदम् । जंघमुनिमोक्षः ।

प्रबोध्य भविनोऽनेकान् स समित्रः शिवं ययौ ॥८९१॥

श्रुत्वा श्रुतिहृतिकरं श्रवणप्रियाणाम्

नृणां नृपस्य चरितं किल शंसनान्नः ।

भव्या भवन्तु सततं निरता भवन्तो

10 दाने निदानरहिते शिचलश्लेकेऽत्र ॥८९२॥

[दानविषये शंखराजकथा समाप्ता ।]

तथा—

सर्वेषां श्रेयसां मूलं शीलं पाल्यं विवेकिना ।

यतः सिंहादि-हस्त्याद्या वशे स्युरवशा अपि ॥८९३॥

15 तपो द्वादशधाऽपि स्यात् विधातव्यं विपश्चिता ।

निकाचितानामप्याशु विगमः कर्मणां यतः ॥८९४॥

अहर्निशं भावनीया भावना विशदाशयैः ।

सफलानि यतोऽमूनि दान-शील-तपांस्यपि ॥८९५॥

क्षत्रभूयोऽभ्यधिका साधो ! जयत्यन(लं ?)प्रभावना ।

20 तीर्थयात्रादिभिः कृत्यैः साऽऽधेया गृहमेधिभिः ॥८९६॥

साधो ! संघाधिपत्यं तु दुष्प्रापं चक्रिणामपि ।

समाश्रय यतस्तीर्थकरनामापि लभ्यते ॥८९७॥

गुरुपदेशो हृद्यस्य वज्रलेप इवालगत ।

तथाऽस्मिन् संबद्धा निश्चलाऽजनि धर्मधीः ॥८९८॥

25 अथ निखिलदेशेभ्यः संघं संमील्य शुद्धधीः ।

शत्रुञ्जयमहातीर्थप्रमुखेषु स सप्तसु ॥८९९॥

तीर्थेषु महतीं कुर्वन् जिनधर्मप्रभावनाम् ।

यात्रां निर्माय निर्माय संघेशत्वमवाप यः ॥९००॥ [युग्मम्]

ततो वर्षद्वयेऽतीते सप्तभिः सघनायकैः ।

सह सद्यपतिश्चक्रे जिनयात्राममात्रधीः ॥९०१॥

5 नूतनैः कारितैर्मिम्बैः पुस्तकैश्च विलेखितैः ।

निभृतानि सुरागार-पौषवौकांसि यो व्यधात् ॥९०२॥

विविधानि विवायाथ धर्मकृत्यानि सर्वदा । आशाधर स्वर्ग

साधुराशाधरः स्वर्गं जगाम सुप्रधाम सः ॥९०३॥ जगाम ।

तल्लघुदेशलो देश-विदेशविलसद्यथाः । देशलः ।

10 गृहनायकता भेजे विष्णूरसीव कौस्तुभः ॥९०४॥

तस्य भोलीति या जाया मायावर्जितमानसा ।

विद्यते विद्यमानाना सतीना सा शिरोमणिः ॥९०५॥

शीलक्रीलकसविद्धो यन्मनःपञ्जराद्वहिः ।

वल्लिष्ठोऽपि न निर्गन्तु क्षमते कामकेशरी ॥९०६॥

15 साऽसूत सूतत्रितय त्रितयं यस्य जन्मनि ।

चक्रम्पे भयमापन्नं कार्पण्यं किल्विष कलिः ॥९०७॥

प्रथम सहज(जः) स्नेहसहज यस्य सर्वदा । प्रथम सहजः ।

धर्मकर्माभिमुख्यं यद्वैमुख्यं पापकर्मणः ॥९०८॥

यद्दानेन जिता कामगवी कामगवीश्वरम् ।

20 जगामोपासितु मेरौ कर्तुं कल्पनदस्तपः ॥९०९॥

चिन्ता चिन्तामणिर्नृते यस्य दानेन निर्जितः ।

प्रयोऽपि तत् क्षितिं त्यक्त्वा गता कचन सम्प्रति ॥९१०॥

तल्लघु सादण साधुगुणज्ज्वलगुणाश्रयः । तल्लघु सादणः ।

यद्यश सरसी(सि?) मन्ये दशश दस इवात्रमौ ॥९११॥

25 जनो यत्सुश्मदर्शित्वं वक्ति युक्तिं तदेति न ।

स्थूलानपि हि यदोपान् परस्यामो न पश्यति ॥९१२॥

- तृतीयः समरसिंहो यः स्यादगणितोयते(?) । तृतीयः समरसिंहः ।
 परं स एव संजज्ञे गुणैर्गम्यतमो नृणाम् ॥९१३॥
 यस्यापूर्वो गुणः कश्चिन्न ददौ कस्य विस्मयम् ।
 मोचयन् बन्धनाल्लोकं सरलत्वं सदा बहून् ॥९१४॥
- 5 देशलानुजलावण्यसिंहस्य श्रीपतेरिव । देशलानुजलावण्यसिंहः ।
 लक्ष्मीर्लक्ष्मीनामिकाऽभूत् पत्नी सत्त्वहितावहा ॥९१५॥
 यत्पञ्चशाखो दानेन कल्पद्रुम इवार्थिनाम् ।
 चित्रं स करपत्राणामप्यसावुपरि स्थितः ॥९१६॥
 साऽसूत धौरिव सुतौ सूर्याचन्द्रमसाविव ।
- 10 भासयन्तौ भुवं विश्वविश्वोपकृतिकर्मणौ ॥९१७॥
 सामन्तनामा प्रथमः सत्तमो योऽभवत् सदा । सामन्तनामा प्रथमः ।
 शम-शौच-सत्य-शील-सत्त्व-संयमशालिनाम् ॥९१८॥
 अनुजः साङ्गणाभिख्योऽभवद् भुवनविश्रुतः । अनुजः सांगणः ।
 श्रुतिप्राप्ता अपि नृणां लगन्ति हृदि यद्गुणाः ॥९१९॥
- 15 अथो लावण्यसिंहेऽपि स्वर्गवर्गमुपेयुषि ।
 देशलो मन्दिरैश्वर्यं भेजे भाग्याधिकः सदा ॥९२०॥
 स साधुः पञ्चभिः पुत्रैः संवृतोऽणुव्रतैरिव ।
 शुभंयुभिरसौ रेजे गृहिधर्म इवाङ्गवान् ॥९२१॥
 ज्येष्ठं सुतं गुणज्येष्ठं विचार्य सहजं पिता ।
- 20 प्रेषयामास वासार्थं श्रीमदेवगिरौ पुरे ॥९२२॥
 तल्लघुं साहणं सर्वकलाकौशलशालिनम् ।
 वीक्ष्य तातः स्तंभतीर्थे निवासायासुवत् पुरे ॥९२३॥
 स्वयं सर्वत्र पुत्राणां धुर्याणामिव सारथिः ।
 शिक्षाप्रतोददानेन व्यधात् सत्पथगामिताम् ॥९२४॥
- 25 सहजः श्रीदेवगिरौ रामदेवं नृपं गुणैः । सहजो देवगिरौ रामदेवं
 तथा निजवशं चक्रे यथा नान्यकथामसौ ॥९२५॥ नृपं वशं चक्रे ।

कर्पूरपूरसुभगं ताम्बूलं यस्य यच्छतः ।

कर्पूरधाराप्रवाहयिरुदं वन्दिनो वदुः ॥९२६॥

तिलङ्गाधिपतिर्यस्य कीर्त्या श्रुतिमुपेतया ।

प्रेरितः स्वपुरि स्थानं प्रवदौ देववेदमनः ॥९२७॥

5 कर्णाट-पाण्डुविषये यद्यशः प्रसरत् सदा ।

तदधीशमुण्यलोकमुत्कं तद्दर्शनेऽकरोत् ॥९२८॥

अन्यदा देशल साधुः श्रीमद्देवगिरौ पुरे ।

नूतन जैनभवनं कर्तुमैच्छदतुच्छधीः ॥९२९॥

स साधुः सिद्धसूरिभ्यो गुरुभ्यः स्वमनोरथम् ।

10 आचर्यो यन्ममेच्छाऽस्ति जैनमन्दिरकारणे ॥९३०॥

प्रभुप्रसादात् तदिय पूर्यतां मे झट(टि)त्यपि ।

को मूलनायकाग्निन क्रियतामायतौ हित ॥९३१॥

प्रभु प्रोचे तवोद्वाऽसायभवद् भाग्ययोगतः ।

जिनौकसा कारकाणां यत स्यादुच्छ्रिता गति ॥९३२॥

15 दुष्टारिष्टहरः पार्श्वनिनः धीमूलनायकः ।

विधाप्यतामयं साधो ! सर्वकामितदायकः ॥९३३॥

अथ देवगिरिस्थस्य सहजस्य जिनौकसः ।

विधापनार्थमादेशं प्रेषयामास देशल ॥९३४॥

सोऽप्यादेश पितु सद्यो यथा क्षीरं सशर्करम् ।

20 आददे प्रमदापूर्णो बुभुक्षित इवाधिकम् ॥९३५॥

श्रीरामदेवभूदेवं सन्तोष्योपायनैरयम् ।

जिनौकोभूमिमादत्त वमं को हि विलम्बने ॥९३६॥

स्वल्पैरहोभिरनिशं दीयमानैर्घनेर्घने ।

जप्ते घञ्जानिकोत्साहान् सम्पूर्णं देवमन्दिरम् ॥९३७॥

25 शीतशीधितिसकाशमारासनशिलामयम् ।

अधासौ कारयामास देसलो मूलनायकम् ॥९३८॥

चतुर्विंशतिविम्बानि द्वे विम्बे च बृहत्तरे ।

सत्या-ऽम्बा-शारदायुग्म-गुरुमूर्तीरकारयत् ॥९३९॥

श्रीसिद्धसूरीनभ्यर्च्य सहादाय च देशलः ।

विम्बानि स्कन्धवाहानां दत्त्वा स्कन्धेषु सोऽचलत् ॥९४०॥

5 श्रुत्वा सहजपालोऽपि गुरुविम्बागमं मुदा ।

संधेनाभ्याययौ सार्धं प्रयाणकचतुष्टयम् ॥९४१॥

सम्प्राप्तानां देवगिरौ गुरुमूलार्हतामथ ।

सहजः कारयामास स प्रवेशमहामहम् ॥९४२॥

महोमङ्गलतूर्याणां विभाति प्रतिशब्दितैः ।

10 कलिनिद्रावशं धर्मं जगत्युत्थापयन्निव ॥९४३॥

प्रतिवेशमद्वारसंस्था बु(व)भुर्वन्दनमालिका ।

भक्त्यानां पुण्यवल्लीभ्यो निर्गताः पल्लवा इव ॥९४४॥

गृहे गृहे पूर्णकुम्भा विन्यस्ता अवभासिरे ।

पुण्यरत्नौघसम्पूर्णा निधयः प्रकटा इव ॥९४५॥

15 असमाने वर्तमाने सहजोऽथ महोत्सवे ।

विम्बं देवगृहेऽनैषीत् स्वगुरुन् पौषधोकासि ॥९४६॥

क्रमेण जलयात्रादिमहोत्सवपुरस्सरम् ।

प्रतिष्ठालम्ने समयं सिद्धसूरिरसाधयत् ॥९४७॥

ततश्चतुर्विधं संघं भोजनैर्वसनैर्वरैः ।

20 अपूपुजन् मुदा साधुदेशलः पेशलोदितः ॥९४८॥

मण्डपं कारयामास प्रासादपुरतः पृथुम् ।

देसलो देवकुलिकाचतुर्विंशतिसंयुतम् ॥९४९॥

प्रासादपरितो रम्यहर्म्यश्रेणिसमन्वितम् ।

मोहप्रवेशरक्षायै दुर्गं दुर्गमसूत्रयत् ॥९५०॥

25 स प्रसादे सातकुम्भकुम्भं साधुर्न्यवेशयत् ।

स्फुरद्दीप्तिं दीपमिव स्वकुलोद्द्योतहेतवे ॥९५१॥

तथा स्वर्णमयं दण्डं दधौ मूर्ध्नि जिनौकसः ।

विश्वे भ्रमन्त्याः स्वकीर्तैरवष्टम्भाय यष्टिवत् ॥९५२॥

साधुर्विधाय विविधैरथ धर्मकृत्यैः

श्रीजिनशासनसमुन्नतिमत्र देशे ।

5 श्रीगूर्जरावनिविभूषणपत्तनेऽसौ

सार्धं जगाम गुरुभिर्गुरुकार्यसिद्धौ ॥९५३॥

इति श्रीशत्रुञ्जयोद्धारप्रयन्धे वंशवर्णनो द्वितीयः प्रस्तावः ॥

अथ तृतीयः प्रस्तावः ।

तदा तत्र सुरत्राणोऽलावदीनो नदीनवत् । अलावदीनो नृपोभवत् ।

उद्वेलद्वाजिकल्लोलोर्वराव्यापी नृपोऽभवत् ॥१॥

यः श्रीदेवगिरौ गत्वा वद्ध्वा च तद्धीश्वरम् ।

न्यवेशयत् तं तत्रैव जयस्तम्भमिवात्मनः ॥२॥

5 सपादलक्षाधिपतिं वीरं हम्मीरभूपतिम् ।

हत्वाऽभिमानिनं सर्वं स तत्सर्वमुपादधे ॥३॥

श्रीचित्रकूटदुर्गेशं वद्ध्वा लात्वा च तद्धनम् ।

कण्ठबद्धं कपिमिवाभ्रामयत्तं पुरे पुरे ॥४॥

गूर्जरात्राधिपः कर्णस्तूर्णं यस्य प्रतापतः

10 नद्धा गतो विदेशेषु भ्रान्त्वाऽथो रंकवन्मृतः ॥५॥

ईशो मालवकस्यापि दुर्गस्थो बहुधासरान् ।

वन्दीव निन्ये तत्रैव मृतः पौरुषवर्जितः ॥६॥

कर्णाट-पाण्डुविषय-तिलङ्गादिमहीपतीन् ।

यः समस्तान् वशीचक्रे शक्रविक्रमभासितः । ७॥

15 समियानक-जावालिपुरमुख्यानि योऽगृहीत् ।

स्थानानि विषमाणीह तेषां संख्यां करोति कः ॥८॥

खर्पराधिपसैन्यानि भ्रमन्ति विषये निजे ।

तथा चकार न यथा तत्सैन्यं पुनरागमत् ॥९॥

प्रसादपात्रं तत्रास्ते सुरत्राणमहीपतेः । अलपखानाख्यस्तत्रास्ते ।

20 सेवकोऽलपखानाख्यः पत्तने नरनायकः ॥१०॥

विहितप्रोषितपतिरिपुनारीजनोऽस्य न ।

निद्राति निद्रयाऽश्रान्तश्च(स्त्र)वदश्रुविलोचनः ॥११॥

यस्यास्य राजपत्न्योऽपि वन्दीभावमुपागताः ।

गौरवं निगदन्तीव क्वणत्कङ्कणनिःस्वनैः ॥१२॥

तस्य श्रीसमरसिंह साधुदेशलनन्दनः ।

विदधाति सदा सेवां सर्वकार्यकरी हि सा ॥१३॥

भूपोऽपि तद्गुणप्रीतः प्रीतिं बन्धाविवाफरोत् ।

तस्मिन् साधौ यतो नृणां गुणा गौरवकारणम् ॥१४॥

5 मित्रोष्माणमपि प्राप्यासहाः केचन धूलिवत् ।

राजप्रसादतोऽप्येव शीतलश्चन्द्रकान्तवत् ॥१५॥

भूप्रसादं सम्प्राप्य स देशस्वामिनामपि ।

विदधाति स्म कार्याणि बाढ्यार्थास्तवारिमेघवत् ॥१६॥

जनानन्दकृता तेन सुवृत्तेन सुतेजसा ।

10 देसलः सूनुना रेजे चन्द्रेणेव पयोनिधि ॥१७॥

तस्याग्रं वनदस्येव समग्रैश्वर्यशालिन ।

कालः कियान् व्यतीयाय सुप्तेन सरलात्मनः ॥१८॥

कदाऽपि दुःपमाकालानुभावाद् भुवि वर्तिनाम् ।

- भावानां चञ्चलत्वाच्च श्रेयसा विघ्नधर्मतः ॥१९॥

15 श्रीशशुङ्गयतीर्थेश्वरीनामितनुजन्मनः ।

दैवादजनि विध्वंसो म्लेच्छसैन्यविनिर्मित ॥२०॥ [युग्मम्]

तदाकर्ण्य कर्णशूलसदृशं सुदृशा मनः ।

तथा परवशं जज्ञे न सस्मार यथाऽऽत्मनः ॥२१॥

तदु पदु पितधियः शिश्रियुः केऽप्यनाशकम् ।

20 श्रवदधुप्लुतदृशो रुरुदु केऽपि चानिदम् ॥२२॥

स शिशु कोऽपि न युवा न वृद्ध कोऽपि नाप्तवत् ।

आयकः श्राविका वाऽपि यः पयोऽपि तदाऽपि यत् ॥२३॥

देसलोऽपि तदाकर्ण्य वज्राहत इवापतत् ।

शीतोपचारसंज्ञातचैतन्यां तिललाप न ॥२४॥

25 विक् त्वा फलियुगं पापं धर्मविघ्नप्रिनायकम् ।

तीर्थविध्वंसकं मत्प-शौच-सज्जनदूषकम् ॥२५॥

यदिदं भवपाथोधिपारसंप्रापणक्षमम् ।

शत्रुञ्जयमहातीर्थं त्वया पाप ! विनाशितम् ॥२६॥

विवेकिनमपि प्राप्तसन्तोषमपि मानवम् ।

कलिर्विडम्बयत्येव पिशाच इव दुष्टधीः ॥२७॥

5 पुण्यवारिभृतं भव्यघटं चञ्चुविदूषकः ।

कलिर्विडालयत्येव काकोलवदनुज्ज्वलः ॥२८॥

एवं संशोच्य गत्वा च सिद्धसूरिप्रभोः पुरः ।

साधुः शशंस तीर्थस्य सर्वं म्लेच्छविचेष्टितम् ॥२९॥

श्रीसिद्धसूरयः श्रुत्वा श्रुतश्रो(स्रो)तस्विनीश्वराः ।

10 ऊचिरे कुरु मा खेदं साधो ! शृणु भवस्थितिम् ॥३०॥

अस्मिन्नसारे संसारे सदा क्षणविनश्वरे ।

न कोऽपि भावः स्थिरतामाप्नुवन्ननुभूयते ॥३१॥

यतः कल्लोलतरलं जीवितं यौवनं धनम् ।

सर्वार्थसाधकं गात्रमपि विद्युल्लताचलम् ॥३२॥

15 वातोद्धूतार्कतूलाभाः संभोगाः प्रियसङ्गमाः ।

पुरा-कर-सरो-ग्राममुख्यं वस्त्वखिलं चलम् ॥३३॥

विशेषतोऽयमधुना दुःषमासमयोऽस्ति यः ।

तत्रानन्तगुणा हानिः प्रोक्ता तीर्थकरैरिह ॥३४॥

एवं विभाव्य संसारस्वरूपं साधुसत्तमः ।

20 न विषादो विधातव्यश्चेतसीदं तु चिन्तय ॥३५॥

धन्यः स एव धनवानुद्धारं यो जिनेशितुः ।

कारयिष्यति तीर्थस्य न भङ्गो जायते यतः ॥३६॥

तीर्थमेष सदा भद्र ! श्रीशत्रुञ्जयपर्वतः ।

स यावद्विद्यते भूमौ तावदेतदनश्वरम् ॥३७॥

25 यावन्तो जलधौ साधो ! विद्यन्ते जलबिन्दवः ।

तावन्तोऽत्र समुद्दाराः समभूवन् पुराऽपि हि ॥३८॥

तेषु पञ्च समुद्धारा विख्याताः क्षितिमण्डले ।

समजायन्त नान्येषां विज्ञातुं नाम शक्यते ॥३९॥

अथ विप्रपयामास प्राञ्जलिर्देशलो गुरुन् ।

प्रभो ! प्रसादस्तीर्थस्य वर्णनेन विधीयताम् ॥४०॥

5 वास(कस)रेभ्यः क्रियद्बन्धोऽर्वाग् महातीर्थमभूदिदम् ।

कश्चास्य महिमा केऽत्र समुद्धारकरा पुरा ॥४१॥

गुरुराहावत्सर्पिण्युत्सर्पिणीषु गतास्वपि । तीर्थम्योद्धारा ।

वक्षीष्विदं महातीर्थं साधो ! न स्वल्पकालिकम् ॥४२॥

तदोद्धारकारका ये तदानीमभिवा(धया)स्वया ।

10 न ज्ञायन्ते साम्प्रत ना वटुकालव्यातिष्ठमान् ॥४३॥

अस्यामेवावसर्पिण्यां यस्तीर्थमहिमा पुरा ।

अतिमुक्तादिभिः प्रोक्तस्त वस्ये किञ्चनाधुना ॥४४॥

भरतेऽत्र पुरा नाभिजन्माजनि जिने/वर ।

नीर्थकराणां प्रथमः केवलज्ञानमास्करः ॥४५॥

15 तस्यासंश्चतुरशितिसत्याका गणपारिण ।

पुण्डरीकाभिवस्तेषु मुनयोऽभूद्भरतात्मभू ॥४६॥

सोऽन्यदा केवलज्ञाने स्वस्यामु(नु)ल्लसति प्रभुम् ।

प्रणम्य प्रोचिधानेप त्रिषादविषदुर्मेना ॥४७॥

पय पूर्णेऽपि नीरस्यमृत्पाकोऽपि सरोजरे ।

20 यथाऽर्यते तथा नाथ ! दुर्बलो लवणाकरे ॥४८॥

निवसन्नप्यलण मोक्ष भुङ्क्ते यथाऽचलम् ।

न कर्करमवाप्नोति स्नेहमानोऽपि रोदनम् ॥४९॥

तथाऽहं तव पीत्रोऽपि शिष्योऽपि भक्तिमानपि ।

स्वर्मापस्योऽपि सततं प्रानं किं न लभे प्रभो ॥[त्रिभिर्विशेषकम्]

25 भगवानभ्यधादेवं महासत्त्व ! प्रीतिं मा ।

यतो मोहादयोऽद्यापि तत्र सन्यान्तरारय ॥५०॥

- यदा शत्रुञ्जये तीर्थे महासत्त्व ! गमिष्यसि ।
 त्वमान्तररिपून् जित्वा केवलं लप्स्यते तदा ॥५२॥
 नत्वा प्रभुं पुण्डरीकः स्वार्थसिद्धिविधित्सया ।
 ततः प्रतस्थेऽप्येकाकी को हि वैरिजये स्थिरः ॥५३॥
- 5 पुण्डरीकं गणधरं यान्तं शत्रुञ्जयाय तम् ।
 अन्वयुर्यतयः केऽपि जिनेशपरिवारतः ॥५४॥
 गच्छन् पथि तस्याथ ग्रामतो ग्रामतोऽमिलन् ।
 गत्वा गत्वा पञ्च पञ्च सप्त सप्त मुनीश्वराः ॥५५॥
 एवं यावत्पुण्डरीकः पुण्डरीकगिरिं ययौ ।
- 10 तावत्तस्यामिलन् पञ्चकोटिसंख्यास्तपोधनाः ॥५६॥
 इयता परिवारेण संयुतो गणभृद् गणी ।
 आहरोह गिरौ तत्र शत्रुविनासनोत्सुकः ॥५७॥
 तैः समं पुण्डरीकोऽपि जग्राहानशनं शमी ।
 मासेन केवलं लब्ध्वा सद्यो मोक्षमवाप सः ॥५८॥
- 15 चैत्रमासे पूर्णिमास्यां(यां) पुण्डरीकोऽत्र निवृत्तः ।
 तेन तस्य गिरेर्जङ्घे पुण्डरीके इतीङ्गना ॥५९॥
 जिनः श्रीनाभिजन्मापि पुण्डरीकगणेशितुः ।
 सर्वं निर्वाणवृत्तान्तमाचख्यौ भरताग्रतः ॥६०॥
 विज(व्यजि)ज्ञपजिनं सोऽपि प्रोलसत्पुलकाङ्कुरः ।
- 20 धन्योऽहं नन्दनो यस्य सिद्धोऽभूजितविद्विषन् ॥६१॥
 तदत्र तीर्थे भगवन् ! विधाप्य जिनमन्दिरम् ।
 अहमप्यर्जये पुण्यं तीर्थं स्यात् प्रकटं तथा ॥६२॥
 जिनोऽप्याह युक्तमेतद्विधातुं जिनमन्दिरम् ।
 अन्यत्रापि कृते पुण्यं न सामान्यं किमत्र तु ॥६३॥
- 25 अथासौ भरतश्चकी धर्मचक्रनिदेशतः । भरतस्य प्रथमोद्धारः ।
 रूप्य-मणि-स्वर्णमयं तत्र चैत्यमकारयत् ॥६४॥

श्रीनाभिनन्दनजिनप्रतिमां रत्ननिर्मिताम् ।

न्यवेशयद् गर्भगृहमध्ये तं मूलनायकम् ॥६५॥

तथा मूर्तिं रत्नमयीं पुण्डरीकगणेशितुः ।

मणि-स्वर्ण-रूप्यमयोज्ज्वलामूर्तीं परा अपि ॥६६॥

5 ततः प्रसिद्धमभवत्तीर्थमेतदिह क्षितौ ।

शत्रुञ्जय-पुण्डरीकाद्येकविंशतिनामकम् ॥६७॥

तदस्मिन् विमलगिरौ भरतः प्रथमोऽभवत् ।

उद्धारकारी श्रीनाभिसूनुसन्ननिवेशनात् ॥६८॥

पञ्चाशद्विस्तृतो मूले योजनानि दशोपरि ।

10 अष्टावुच्चो योजनानि श्रीशत्रुञ्जयपर्वतः ॥६९॥

एतत्प्रमाणश्चतुर्वारकेऽसौ पर्वतस्ततः ।

हीयमानोऽरके भावी पञ्चमे सप्तहस्तकः ॥७०॥

तीर्थेऽस्मिन् ऋषभसेनप्रमुखाः परमेष्ठिनः ।

असण्याः समवसृत्य सिद्धिं प्रापुः पुराऽपि हि ॥७१॥

15 यत्र त्रयोविंशतिश्च ऋषभप्रमुखा जिनाः ।

श्रीनेमिचर्जाः समवसृता केवलशालिनः ॥७२॥

श्रीपद्मनाभप्रमुखा भावितीर्थकरा अपि ।

यत्तीर्थं पावयिष्यन्ति स्पृष्ट्वा स्वपदपंकजैः ॥७३॥

श्रीबाहुवल्लिना यत्र समवसरणान्वितम् ।

20 मन्दिरं श्रीमरुदेव्याश्चारुत्नैरकार्यत ॥७४॥

यस्मिन्नभिर्विनमिश्च मुरयौ विद्याधराधिपौ ।

उमाभ्या मुनिकोटिभ्या सहितौ सिद्धिमीयतु ॥७५॥

श्रीनाभिनन्दनजिनसन्ताने येऽभवन्नराः ।

असंख्यास्ते ययुर्यत्र मोक्षमाजिततीर्थपम् (?) ॥७६॥

25 अद्भुतोऽजितनाथस्य सगरो भरताधिपः । सगम्य द्वीतीयोद्धार ।

यत्र चैत्यसमुद्धारं कृत्वा मुक्तिमवाप सः ॥७७॥

सगरश्चक्रवर्ती स श्रीशत्रुञ्जयपर्वते ।

उद्घारेषु प्रसिद्धेषु पञ्चसु द्वितीयोऽभवत् ॥७८॥

यत्र रामादिसाधूनां तिस्रः कोट्यः शिवं गताः ।

नारदानां च नवतिर्लक्षा एकाधिकास्तथा ॥७९॥

5 कोट्यो दशास्मिन् द्रविड-वालिखिल्यादिभूभुजाम् ।

सिद्धिं गता निष्ठिताष्टकर्मरूक्षा क्षणादपि ॥८०॥

प्रद्युम्न-शाम्बरप्रमुखाः कुमारा यत्र कोटिभिः ।

सार्द्धाभिरष्टभिः सार्धं सिद्धिं प्रापुः सनातनीम् ॥८१॥

पञ्चापि पाण्डवाश्चैत्यं विम्बं चापि मणिमयम् ।

10 संवीक्ष्य दुःषमाकालं प्रधाय च भाविनाम् ॥८२॥

लोकानां लोभिनां रक्षां विम्बं कुत्राप्यगोचरे ।

देशे विन्ध्यस्य लेप्येन मूलविम्बमकारयत् ॥८३॥ [युग्मम्]

प्रासादमिष्टका-काष्ठमयमेते व्यधापयन् । पाण्डवानां तृतीयोद्धारः ।

विख्यातास्तदमी लोके तृतीयोद्धारकाः ॥८४॥

15 कुन्त्या जनन्या सहितास्तेऽत्र पञ्चापि पाण्डवाः ।

मुक्तिमाप्सुर्मुनीशानां सह विंशतिकोटिभिः ॥८५॥

थावच्चासूनुना सेलग-शुकप्रमुखसाधवः ।

भरतप्रभृतयोऽस्मिन्नसंख्याताः शिवं ययुः ॥८६॥

यत्राजित-शान्तिनाथौ जिनौ द्वितीय-षोडशौ ।

20 स्वस्वकाले चतुर्मासीं वर्षासु स्थितिमापतुः ॥८७॥

ततः श्रीनन्दिषेणेन यद्यात्रार्थमुपेयुषा ।

श्रीनेमिनाथशिष्येणाजितशान्तिस्तवः कृतः ॥८८॥

विम्बस्य यत्र चैत्यस्याप्युद्धारा गणनातिगाः ।

प्रत्येकं जज्ञिरे तेनाम्भोधिविन्दुमाः(गाः) स्मृताः ॥८९॥

25 यदन्यतीर्थे तपसा विहितेन फलं भवेत् ।

तदत्र दृष्टमात्रेऽपि भावतो लभ्यते फलम् ॥९०॥

- पुसा यथेच्छमन्यत्र कोश्या भोजितया फलम् ।
यदाप्यतं तदर्थकोपवासेनापि लभ्यते ॥९१॥
यानि कान्यपि तीर्थानि जयन्ति जगतीतले ।
तानि सर्वाणि दृष्टानि दृष्टेऽस्मिन् तीर्थनायके ॥९२॥
- 5 वीक्षिते यत्र नरक-तिरश्चा गतिवारणम् ।
भाविनामभवन्नून कुदेव-कुनरत्वयोः ॥९३॥
हिंसाजुषोऽपि हिंसा(स्त्रा)यास्तीर्थेऽस्मिन् सस्यिता सदा ।
यान्ति प्रभावादेनास्य सुगतिं गतरुल्मपाः ॥९४॥
नृजन्मन फलमिदं जीवितस्य वनस्य च ।
- 10 शत्रुञ्जयगिरौ गत्वा यज्जिनेशो निरीक्ष्यते ॥९५॥
यदुपास्ति तपो दान धृत शील जपक्रिया ।
श्रियमाण सदाऽनतफलमेतद्वेदिह ॥९६॥
योऽत्राद्गुप्तामत्रमपि विम्व स्थापयते सुधीः ।
स भुक्त्वा चक्रवर्त्यादिसमृद्धिं स्वर्गमाप्नुयात् ॥९७॥
- 15 यत्र यक्ष कपर्द्याक्ष (स्य) श्रीनामेयज्जिनेशितु ।
सेवको भवति भयाना सन्तत व्यक्तभक्तिमान् ॥९८॥
तदमुष्य मुख्यतीर्थनायकस्य क ईशते ।
प्रमाणवर्णना कर्तुं साधुमत्तमदेसल ! ॥९९॥
तथाऽत्र वीरनिर्माणान् सम्प्रतिर्नरनायक ।
- 20 विक्रम-पदलिप्ता-ऽऽम दत्ता श्रीशातवाहन ॥१००॥
उद्धारकारका एते परंऽपि यद्वयोऽभवन् ।
फाले कलौ व्यधान साधुरुद्धार जावदि, पुनः ॥ [युग्मम्]
सोऽकाग्यग्रथादार जावदिधार्मिकाग्रणी । चतुर्था जावद्विद्वा ।
यथाश्रुतमह यस्ये तं साजो ! शृणु मादरम् ॥१०१॥
- 25 मधूकाग्यपुरे पूर्वे प्रागजाटकुलमभव ।
जावदश्रेष्ठिन सृनु गमजायन जावदि ॥१०३॥

सीतादेवीनामिकाऽऽसीत् सुशीलाऽस्य सधर्मिणी ।
 सीताऽवतीर्णा प्रत्यक्षा न रावणप्रिया तु या ॥१०४॥
 सोऽन्यदा सहितः पत्न्या श्रीशत्रुञ्जयपर्वते ।
 श्रीनाभिनन्दनजिनयात्रायै जावडिर्ययौ ॥१०५॥

5 अतिहर्षवशोल्लासिपुलकांकुरसुन्दरः ।

जावडिर्जलसम्पूर्णैः कुम्भैर्जिनमसिस्नपत् ॥१०६॥
 बिम्बं लेपमयं तेन पतता स्नात्रवारिणा ।
 किञ्चिदाशातितं वीक्ष्य जावडिर्जायया सह ॥१०७॥
 विखिन्नमानसस्त्यक्त्वा स चतुर्विधभोजनम् ।

10 तीर्थेशस्यादिनाथस्य पुरतः समुपाविशत् ॥१०८॥

जातैर्विशत्योपवासैस्तमूचे शासनामरी ।
 सिद्धो बुद्धो जिनः स्वामी किं दास्यति स उत्तरम् ॥१०९॥
 परं कपर्दिनामास्य यक्षस्तीर्थस्य रक्षकः ।
 आस्ते तत्पुरतो गत्वोपवासान् स्वैरमातनु ॥११०॥

15 जावडिः शासनसुरीगिरा गत्वा तदालये ।

न्यषदत् सीतया युक्तः स्वसमीहितसिद्धये ॥१११॥
 षष्ठे जातेऽथोपवासे यक्षः प्रत्यक्षरूपभाक् ।
 प्राह साह ! किमप्राग(प्राङ् न) निजं ब्रूहि प्रयोजनम् ॥११२॥
 स ऊचे धर्मबुद्ध्या मे कुर्वतः स्वपनं जिनः ।

20 किञ्चिदाशातितः पापं तन्मया महदर्जितम् ॥११३॥

अयं कलङ्कसम्पर्को यावच्चन्द्रदिवाकरौ ।
 तापयास्य(यिष्य)ति तेनाहमद्रष्टव्यमुखोऽभवम् ॥११४॥
 तद् यक्षेश ! तथा धेहि प्रसादं विशदाशय ।
 यथैतस्यैनसः किञ्चिद्विमुक्तिर्मम जायते ॥११५॥

25 यक्षः प्रोचे गज्जनके श्रीबाहुबलिकारितम् ।

चक्रेश्वर्या महादेव्या पूज्यमानमहर्निशम् ॥११६॥

- विम्वमस्त्यादिनाथस्याधुना भूमिगृहे स्थितम् ।
तदानीय स्थापयात्र प्रासादे मूलनायकम् ॥११७॥
जावडिः प्राह मे गेहे विद्यते न घनं धनम् ।
दूरदेशाद्गज्जनकात् विम्वमानीयते यथा ॥११८॥
- 5 यश्च प्रोवाच मा चिन्तामत्रार्थे कुरु काचन !
यानि द्वादशवर्षेभ्यः परतो बाह्नानि भो ॥११९॥
भवंता प्रेषितान्यासन् तानि पूर्णानि सम्प्रति ।
सनेष्यन्त्यष्टादशापि शीघ्र भाग्यवशात्तच्च ॥१२०॥ [युग्मम्]
यक्षेशादेशतो हृष्टो जावडिः सीतया युतः ।
- 10 नि.सन्देहं कार्यसिद्धिममन्यत स भाविनीम् ॥१२१॥
सप्तविंशे दिने सोऽथ सप्रिय पारणं व्यधात् ।
नहि मृत्यु गतः कोऽपि पञ्चमं गायति न्वचित् ॥१२२॥
घन्दित्वाऽधो तीर्थनाथ जावडि स्वपुर गतः ।
कपर्दियक्षस्यादेशे नि सन्देहमना द्रुतम् ॥१२३॥
- 15 द्रव्यलक्षत्रय दत्त्वा शुल्कशालानियोगिनाम् ।
सन्दिग्धागमयानाना दाननिर्णयमादधे ॥१२४॥
अष्टादशापि यानानि सम्पूर्णानि महाधनैः ।
आयातान्यचिन्तितानि श्रेष्ठी हर्षमुपागतः ॥१२५॥
यीस्यानेकलक्षदान विलक्षा शौल्कशालिका ।
- 20 स्वकुरौ वर्षयन्ति स्म गतेऽयं द्यूतकारवत् ॥१२६॥
सपण्यैरथ चिकीर्तैर्वहुकोटीश्वरोऽभवत् ।
मनोरथोऽपि पुण्यस्य सद्यः फलति देहिनाम् ॥१२७॥
महाव्योपायन श्रेष्ठी समादायाथ गज्जने ।
जगाम जायडिर्यक्षोपदिष्टजिनहेतवे ॥१२८॥
- 25 तस्मिन् ज(य)वनजानीय नुरत्राणोऽस्ति नायकः ।
जावडिर्विचित्रैर्वयः गाम्भ्रैस्तमतोपयत् ॥१२९॥

- सोऽपि तुष्टोऽवदच्छ्रेष्ठिन । वद किञ्चित्प्रयोजनम् ।
 करोमिं तदहं साध्यं यदन्येन न केनचित् ॥१३०॥
 जावडिः प्राह भूपाल ! ददासि यदि याचितम् ।
 प्रार्थयामि तदाऽहं त्वां कल्पद्रुममिवार्थिनाम् ॥१३१॥
- 5 ओमित्युक्ते नृपेणाथ श्रेष्ठी विस्वमयाचत ।
 विस्वं किमिति स प्राह(हा)नभिज्ञो स यत्र गोचरे ॥१३२॥
 व्यजिज्ञपज्जावडिस्तं प्रभो ! योऽस्माभिरर्च्यते ।
 देवोऽस्य विस्वं तन्मूर्तिरत्र भूमिगृहेऽस्ति सा ॥१३३॥
 भूपः प्रोचे गृह्यतां द्राक् वेत्सि भूमिगृहं यदि ।
- 10 यक्षोदितैरभिज्ञानैरक्षासीत्स्थानकं स तत् ॥१३४॥
 यावदाविर्भावयन्ति भूमिं भूमिगृहान्विताम् ।
 पुंषाः श्रेष्ठिनस्तावद् विस्वं प्रादुरभूततः ॥१३५॥
 चक्रेश्वर्या देवतयाः पूज्यमानमहर्निशम् ।
 यदासीद् विविधै रत्नाभरणैर्दिव्यदामभिः ॥१३६॥
- 15 तं दृष्ट्वा जवनाधीशः साक्षात् कर्तकनिसृतः ।
 इति ध्यात्वा प्रणिपत्य महोत्सवमकारयत् ॥१३७॥
 प्रशशंस सुरव्राणो जावडिश्रेष्ठिनं मुदा ।
 धन्यस्त्वं पुण्यवान् यस्य प्रसीद[ति] सुरा अपि ॥१३८॥
 तद् गृह्यतामिदं विस्वं पूरय स्वं मनोरथम् ।
- 20 ममापि पुण्यलाभोऽस्तु स्वस्थानादस्य दानतः ॥१३९॥
 दुकूलवसनैः स्वर्णभूषणैरथ जावडिम् ।
 सन्मान्य प्राहिणीद् भूपः सविस्वं महता सह ॥१४०॥
 क्रमेण मार्गमुल्लङ्घ्य दुर्लङ्घ्यमपि भाग्यतः ।
 देवतातिशयाद् विस्वं श्रीशत्रुञ्जयमापतत् ॥१४१॥
- 25 जावडिर्यावतीं भूमिं गिरिरुपरि वासरे ।
 तद्विस्वमारोहयति महायासपरैर्नरैः ॥१४२॥

- व्यावृत्त्य व्यन्तरो विम्यमुत्तारयति तावतीम् ।
 एवमायाम्यतस्तस्य पण्मासा व्यतिचक्रमुः ॥१४३॥
 विपि(प)ण्णो जावडिर्यक्षं चिन्तयामास चेतसि ।
 सोऽपि प्रत्यक्षतामागादुपादिशदिति स्फुटम् ॥१४४॥
- 5 त्वं च प्रिया च ते श्रेष्ठिन् ! चलतः शकटस्य हि ।
 चक्रयोरुभयो पश्चात् भवेत प्राववद्युवाम् ॥१४५॥
 द्वितीयदिवसे श्रेष्ठी सप्रियश्चक्रधारयो ।
 पश्चाद्भूयावप्रम्भोपलवत् सहसा श्रिय (?) ॥१४६॥
 सुप्तेन विम्यमारोहद्विरेरुपरि तत्क्षणात् ।
- 10 सत्त्वं हि कारणं सिद्धेः सर्वं सत्त्वेन जीयते ॥१४७॥
 श्रीविक्रमनृपादष्टोत्तरे वर्षशते गते ।
 जावडिः स्थापयामास तद्विम्यं मूलनायकम् ॥१४८॥
 उत्थापितो निजस्थानाद्यदा लेप्यमयो जिनः ।
 तद्वि(व्य)न्तरा महाराटिं क्षोपावेशात्तदाऽत्यजन् ॥१४९॥
- 15 प्रसर्पता निनादेन सकलं तेन भूतलम् ।
 तथा चक्रं ये स यथा द्विधाऽभूद्विमलाचलः ॥१५०॥
 मूर्च्छापन्ना सूत्रधाराः अपरेऽप्यखिला जना ।
 भूमौ निपतिताः सद्यो वार्द्धिरुत्थलवि(च्छलति)स्म च ॥१५१॥
 विश्वसक्षोभमार्वाक्ष्यं जावडिर्व्याकुलाशयः ।
- 20 लेप्यविम्याग्रतः स्थित्वा नत्वं च ते व्यजिज्ञपत् ॥१५२॥
 स्वामिन् ! ममापराधोऽयं क्षम्यता कारणात्कृतः ।
 प्रसीद ममकृपाः महा कृपां कुरु कृपानिधे ! ॥१५३॥
 मन्त्रादेशपर्ययान् वराकान् कर्मकारिणः ।
 उज्जीवय नरानेतान् सर्वसत्त्वद्वितोऽसि यत् ॥१५४॥
- 25 तथा ते प्रथमं ज्ञेयं ! स्नात्रपूजादिका क्रिया ।
 लोकः करिष्यति सदा नूतनस्यार्दनमनत ॥१५५॥

इति व्यवस्थावचनां तान्नरान् व्यन्तरामराः ।

सद्यः उज्जीवयन्ति स्म न देवा दुर्वलापहाः ॥१५६॥

श्रीवज्रस्वामिगुरुणा शुभलप्ते शुभाशयः ।

विम्बमस्थापयच्छ्रेष्ठी प्रतिष्ठाप्य यथाविधि ॥१५७॥

5 विम्बस्यानयने हेमलक्षाणि नव सोऽव्ययत् ।

दश लक्षान्प्रतिष्ठायां जावडिः श्रेष्ठिपुंगवः ॥१५८॥

अथ पृथुप्रमोदेन प्रासादोपरि संस्थितौ ।

जायापती विदधतुर्नृत्यं भृत्यसमन्वितौ ॥१५९॥

नृत्यन्तौ व्यन्तरैः पूर्ववैरि(र)तः प्रापितो(तौ) क्वचित् ।

10 तौ तत्र यत्र न ज्ञातौ पाण्डवैर(?) हि दुस्त्यजम् ॥१६०॥

तदसौ जावडिः श्रेष्ठी चतुर्थोद्धारकारकः । वाग्भटस्य पञ्चमोद्धारः ।

प्रसिद्धोऽभूद्दहो वक्ष्ये पञ्चमोद्धारकारकम् ॥१६१॥

श्रीमच्छ्रीमालवंशोऽभूद् बोहित्यः पुरुषः पुरा ।

यो दौस्थ्यान्बुनिश्रेः पुंसां बोहित्य इव तारकः ॥१६२॥

15 सूनुराग्रेष्वरस्तस्य देहिलाह्वश्च तत्सुतः ।

जज्य(जुज्ज)नागो महाभागस्तस्यापि तनयोऽजनि ॥१६३॥

तदात्मजो वीरदेवनामा देव इवापरः ।

चित्रं न कविविद्वेष्टी तथा दानवशंवदः ॥१६४॥

तत्सूनुर्दयनाथ्य उदयङ्गालभास्करः ।

20 विश्वे प्रकाशमाधत्त विस्फुरत्करदीधितिः ॥१६५॥

तस्य पुत्रौ द्वावभूतां सदा हितकरौ संताम् ।

प्रथमस्तयोर्वाग्भटो लघुराग्नभटोऽपरः ॥१६६॥

श्रीजयसिंहदेवेन स्वभूमण्डलमण्डपे ।

उदयनस्तम्भ इव स्थापितः सत्त्वसंयुतः ॥१६७॥

25 स प्रधानशिरोरत्नं व्यापारं प्राप्य भूपतेः ।

तथा कार्यकरो जज्ञे यथाऽऽसीत् प्राणवत्प्रियः ॥१६८॥

तदुत्तारितचिन्तोऽसौ भूपो भुनक्ति केवलम् ।
राज्यसौत्य सुखेनैव मन्त्री राज्यधुर दधौ ॥१६९॥
कदापि श्रीसिद्धचक्रवर्ती स्वप्रतिपन्धिनाम् ।
जैत्रसिंहं सुराष्ट्रासु जेतु मंत्रिणमादितत् ॥१७०॥

5 मन्त्र्यप्युदयनो राज्ञ आश्रमादाय मोदत ।
चञ्चल चलयन्नावखुराघातैर्वसुन्धराम् ॥१७१॥
चतुरस्रबलोल्लासिरेणुभिस्तरणि दिवि ।
तिरयन् तेजसाऽप्याप च रमानपुर रयान् ॥१७२॥
सप्रेप्य स्वयल सर्वं सुरधारापवर्जना (?) ।

10 स्वयं स्वत्परीवारं श्रीशत्रुञ्जयगिरिं ययौ ॥१७३॥
प्रणम्याथ तीर्थनाथं स्नपयित्वा विशुद्धधी ।
अपूपुजद् धरैः पुष्पैः सनाभरणैरपि ॥१७४॥
यावदारान्निक पाणी कृत्वाऽस्थात् स्वामिनं पुर ।
मन्त्री गन्धर्वसङ्गीयमानजैनगुणादृत ॥१७५॥

15 तावदाखुर्दीपवर्ति च्चलन्तीं जिनपार्श्वतः ।
गृहीत्वागाद् भित्तिमध्ये ददर्शोदयनोऽपि तत् ॥१७६॥
चिन्तयामास मनसि यदाऽस्मिन् काष्ठनिर्मिते ।
जिनैरुसि लगत्यग्निस्तदा देव प्रमाद्यते ॥१७७॥
तदहं मूलतोऽप्येतद् देवनेदमाश्मभिः स्थिरम् ।

20 कारयित्वा ततो भोक्ष्ये द्वितीयं भोजनं दिने ॥१७८॥
पल्ली-तैल-जलैः सार्जं मिलितं वस्तुभिर्जिभिः ।
तदा स्नानं करिष्यामि यदा पूर्णं भविष्यति ॥१७९॥
प्रतिज्ञायेति चन्द्रित्वा जिननाथं गिरेरथ ।
ममुत्तीर्यार्यभिमुग (?) मन्त्री चक्रे प्रयाणकम् ॥१८०॥

25 अथो मिथो मिलितयोः सैन्ययोरुभयोरपि ।
महारणं प्रवृत्ते चङ्गापान्निं शराशरि ॥१८१॥

क्रमेण जैत्रसिंहस्य सैन्येनातिविमर्षता ।

५ मन्त्रिसैन्यं कांदिशीकं गन्तुमेच्छद्विशोद्विशाम् ॥१८२॥

एवं सैन्यं नश्यदुद्धीक्ष्य धीरयन्मन्त्रिपुंगवः ।

संवर्मितोऽरिघाताय युद्धाय स्वयमुत्थितः ॥१८३॥

५ जैत्रसिंहपुरः स्थित्वा मन्त्री स प्राह साहसी ।

अहो स्मरामीष्टदेवं किं वा शखं करे कुरु ॥१८४॥

यतोऽहं श्रीसिद्धचक्रवर्ती(र्ति), हस्ती समगतः ।

तत्तूर्णं शरणं याहि मन्स्वामिचरणाब्जयोः ॥१८५॥

सोऽप्याह साहसं ज्ञातं वणिजामस्ति नः सदा ।

१० तदादत्स्व तुलां हस्ते कृपाणं मुञ्च मा मुहः ॥१८६॥

यथा स्युश्चणका भक्ष्या न तथा मरिचान्यपि ।

यथा स्वर्वनिता घात्या न तथा सुभटोऽपि हि ॥१८७॥

अपसृत्य ततो याहि मद्दृष्टिप्रसरादसि ।

न किराटामुपरि मच्छस्त्रं वहति क्रुधम् ॥१८८॥

१५ सेनानीर्विहितोऽस्मीति स्वामिना कुरु मा मदम् ।

सिंहनेपथ्यधारी श्वा सिंहनादं करोति किम् ॥१८९॥

मन्थूचे पौरुषं शक्त्या व्यक्तीस्याद् न बह्वृक्तिभिः ।

यत्पोडशकपं स्वर्णं भवेद् व्यक्तं कपोपले ॥१९०॥

तद्धीरीभूय वणिजः पश्येस्तोलयतः करौ ।

२० गुडपिण्डं तव मुण्डं तरवारितुलास्थितम् ॥१९१॥

तदाकर्ण्योल्लसत्कोपाटोपारुणितलोचनः ।

अभ्यधावल्लसद्गुह्यं जैत्रसिंहोऽनुमन्त्रिणम् ॥१९२॥

मन्थ्यप्यभिमुखं तस्य प्रोद्भू(द्भू)तासिरधावत ।

तद्गुह्यं चाभिगच्छन्तं चिच्छेद् विदुरोन्तरा ॥१९३॥

२५ तयोः खड्गाखड्गि युद्धं रभसात् कुर्वतोरथ ।

छलं लब्ध्वाऽसिना मन्त्री तं निहत्य द्विधाऽकरोत् ॥१९४॥

जित जितमिति प्रोचैर्मन्त्रिणा वन्दिनामिति ।
धनानुच्छलिते शत्रुसैन्यमाशु पलायितम् ॥१९५॥
मन्त्र्यप्युदयनो वैरितरवारिप्रहारतः ।

नि सहाङ्ग पपार्तोऽर्थो कस्य कालायसं निजम् । १९६॥

५ रण संशोध्य सर्वेऽपि मन्त्रिणं सुभटा अथ ।

तुरङ्गात्पतित मन्त्रिणं परितोऽमिलत् ॥१९७॥

त निःश्वसन्त करुण कण्ठं दीक्ष्य मन्त्रिणम् ।

मन्त्रिण प्रोचिरे भद्र ! केय कानरता तव ॥१९८॥

यः स्वामिकार्यं सदग्रामं प्राणास्त्यजति सेवकः ।

१० स सूर्यमण्डल भित्त्वा स्वर्गं याति सुखारुरे ॥१९९॥

तत् त्व स्वस्वामिनः कार्यं विधाय रणमूर्द्धति ।

दृश्यस्थाने किं कुरुषे विपाद व्यथयाऽर्दितः ॥२००॥

तव घातप्रतीकारोऽगदद्वारं करिष्यते ।

नारुतु भविष्यति भवान् जगित्येव विपीद मा ॥२०१॥

१५ मन्त्र्युच्चे निश्चिने मृत्यौ को विपादो विपश्चिताम् ।

विशेषतो मम स्वामिकार्ये मृत्युमुपेयुषः ॥२०२॥

घातन्यथापि न तथा व्यथते मा मनागपि ।

यथा पुनश्चित्तशल्यं दुःखकृद् बाधतेऽधुना ॥२०३॥

किं शल्यमिति तै पृष्टं मन्त्री पाह यथा मया ।

२० श्रीशत्रुञ्जयतीर्थेशप्रासादोऽस्ति चिकीर्षितः ॥२०४॥

मनोरथोऽथ चित्तस्थो योऽभून्मयि मृतेऽथ स ।

तथैव विलयं याता शल्यमेतदिदं मम ॥२०५॥

मन्त्रिण प्रोचिरे मन्त्रिणस्मिन्नर्थं विपीद मा ।

वाग्मदन्तव पुत्राऽस्ति शक्तस्त्वहणमोचने ॥२०६॥

२५ पुत्र पितुर्गणं दत्ते इति नीतिगतं वच ।

नगराच्छाडितं चैत्यं कारयिष्यति वाग्मदः ॥२०७॥

वाग्भटं प्रेरयिष्यामस्तव पुत्रं तथा वयम् ।

पूर्णाकरिष्यति यथा शीघ्रं तव मनोरथम् ॥२०८॥

तैरित्युक्ते स मन्त्रीशः प्रमदापूर्णमानसः ।

अवदत्तदहं जज्ञे कृतार्थ इयता ननु ॥२०९॥

5 मन्त्री प्रोवाच मे नूनमायुः स्वल्पं तदौपधैः ।

न विधाप्यः प्रतीकारो धर्म एवाधुनौपधम् ॥२१०॥

तन्नो ! निर्यामकं कश्चिद् यतिमानय तद् द्रुतम् ।

आददेऽहं यथा तस्मात् पारलौकिकशम्बलम् ॥२११॥

तैस्तदा कटके कोऽपि नोपलेभे तपोधनः ।

10 आनीतो मुण्डितो वण्ठः कारितः व्रतवेपभाक् ॥२१२॥

मन्त्री तु तं सत्यसाधुं मन्वानो भावनान्वितः ।

प्रणम्य तत्पुरोऽकार्षीत् पर्यन्ताराधनं स्वयम् ॥२१३॥

समाधिना शुभध्यानी परमेष्ठिनमस्कृतीः ।

स्वयमेवोच्चरन् प्राणांस्यक्त्वा स्वर्गमवाप सः ॥२१४॥

15 वण्ठोऽपि तं साधुलिङ्गं चिन्तामणिमिवानघम् ।

न मुमोच दुरापं स प्राप्यानाभोगतोऽपि हि ॥२१५॥

कस्यापि स्वगुरोः पार्श्वं गत्वा दीक्षामुपाददे ।

विधिवत् पालयामास स व्रतं विशदाशयः ॥२१६॥

विधाय देहसंस्कारं मन्त्रिणोऽपि हि मन्त्रिणः ।

20 न्यवेशयन् शेलहस्तं सुराष्ट्रासु नृपाज्ञया ॥२१७॥

अन्ये ससैन्याः सर्वे मन्त्रिणः पत्तने पुनः ।

आययुर्नृपतेर्जैत्रसिंहसर्वस्वमार्पयत् ॥२१८॥

भूपोऽप्युदयनमृत्ये(त्या) तमुपेतमुपायनम् ।

सम्यग् नालोकयन्मन्त्रिदुःखसाश्रुविलोचनः ॥२१९॥

25 नृपोऽपि प्राभृतं सर्वं प्रसादीकृत्य वाग्भटे ।

ददाबुदयनोदयूढां मुद्रां मुद्रितदुर्जनाम् ॥२२०॥

- मन्त्री मुद्रां नृपगुरोर्लब्ध्वा सिद्धिकरीं जने ।
 समभूद् गोपस्थान (?) दुष्टनिग्रहकार्येण ॥२२१॥
 चाग्भटस्यान्यदा तेऽपि मन्त्रिणः प्रणताः पुरः ।
 सर्वं विज्ञपयामासुस्तत्तातोदयनेदितम् ॥२२२॥
- 5 चाग्भटोऽपि तदेवानु गृहीत्वाऽभिग्रहद्वयम् ।
 स प्रैपीत् ससूत्रधारान् विमलादौ नियोगिनः ॥२२३॥
 शुभे मुहूर्ते प्रासादप्रारम्भो विदधेऽथ तैः ।
 घत्सरेणैव सम्पूर्णः कलशान्तोऽप्यजायत ॥२२४॥
 कलशे चटिते तस्मिन् कर्मस्यायिनियोगिभिः ।
- 10 सविज्ञप्तिर्नरः प्रैपि तद्वर्धापनिकाकृते ॥२२५॥
 मुद्रामुन्मोच्य त लेप्स मन्त्री वाचयति स्म ।
 ततोऽवगत्य सम्पूर्णं प्रासादं मुमुदेतराम् ॥२२६॥
 तस्मै लेखोद्गाहकाय चाग्भटो मन्त्रिनायकः ।
 आनन्दोत्पन्नपुलको जिह्वा हेममयीं ददौ ॥२२७॥
- 15 नदत्तूर्यत्रिकाकीर्णव्योमभूमण्डलान्तर ।
 नृत्यत्पादकुलो यावत् प्रावर्तत महेत्सवः ॥२२८॥
 तावदन्यो लेप्सकरः शत्रुञ्जयगिरेर्नरः ।
 भाययौ लेप्समादाय मन्त्री स्वयमवाचयत् ॥२२९॥
 तत्रास्ते लिपितमेतन् प्रासादो यावताऽजनि ।
- 20 सम्पूर्णस्तावता मन्त्रिन् । प्रास्फुटन्मूलतोऽपि हि ॥२३०॥
 तदाकर्ण्य द्विगुणितानन्दो मन्त्रीश्वरोऽभवत् ।
 सकलोऽपि सभालोको त्रिपणो मन्त्रिण जगौ ॥२३१॥
 मन्त्रिन् ! विषादावसरे हर्षः किं द्विगुणस्तव ।
 स ग्राह्य यदिदं जज्ञे मयि जीवति तेन स ॥२३२॥
- 25 द्विधा भविष्यत्येव प्रामागे मदनन्तरम् ।
 तदा कोऽकारयिष्यन् त जीवन् कारयिताऽन्नहम् ॥२३३॥

मन्त्रिमन्त्रितमाकर्ण्य सकर्णास्ते सभासदः ।

धूनयन्तः स्वमूर्धानं प्रोचिरे वचनं मिथः ॥२३४॥

धन्यो मन्त्रीश्वरो यस्योल्लसिता मतिरीदृशी ।

यतः पुण्यवतां पुण्यमतिः स्याद्दीर्घदर्शिनी ॥२३५॥

5 ततो मन्त्री सूत्रधारं समाकारयति स्म तम् ।

सोऽपि शत्रुञ्जयगिरेः शीघ्रमेव समाययौ ॥२३६॥

मन्त्रिणाऽप्रच्छेद्यसौ सूत्रधारः किमिह कारणम् ।

सद्यो निष्पन्नमात्रो यत् प्रासादोऽयं द्विधाऽभवत् ॥२३७॥

सोऽप्यूचे परितो गर्भगृहस्य भू(भ्र)मिसंयुतः ।

10 प्रासादः प्रविशद्वायुवलावेशवि(व)शोऽस्फुटत् ॥२३८॥

कथं भ्रमियुतस्तर्हि प्रासादो भवता कृतः ।

इत्युक्ते मन्त्रिणा सूत्रधारः प्राह धियांनिधिः ॥२३९॥

देव ! चेद्भ्रमिसंयुक्तः प्रासादो न विश्रीयते ।

तदा कारयितुं (तुः) वंशो जायते स्वल्पसन्ततिः ॥२४०॥

15 अथ स्वस्थमनाः प्राह मन्त्री किं सन्ततिः शिवम् ।

जीवं नयति पुण्यं तु स्वर्गमोक्षौ ददाति भोः ! ॥२४१॥

तद् गत्वा मूलतो भूयः प्रासादं निश्चितं दृढम् ।

विधेहि शाश्वती कीर्तिसन्ततिर्मे भवेद्यथा ॥२४२॥

सूत्रधारोऽपि लब्ध्वास्यादेशं शत्रुञ्जये गिरौ ।

20 यात्वा स्वल्पदिनैश्चैत्यं सम्पूर्णं निविडं व्यधात् ॥२४३॥

प्रासादेऽथ सुनिष्पन्ने वाग्भटः प्रोद्भटः श्रिया ।

स्वस्वामिनमनुज्ञाप्य यात्रायां विमलाचले ॥२४४॥

चचाल वाचालिताशाचक्रश्चक्रधराकृत्तिः ।

निःस्वानध्वनिभिः सूरिमुख्यसंघसमन्वितः ॥२४५॥ [युग्मम्]

25 तत्रावारितसत्रादिपूर्वकं समहोत्सवम् ।

ऋषभस्थापनं चैत्यप्रतिष्ठां च व्यधापत् ॥२४६॥

महातीर्थेऽत्र प्रासादसमुद्धारच्छलेन सः ।

मन्त्रीशः स्वपूर्वजानामुद्धारं विदधे किल ॥२४७॥

उद्धारे व्ययितास्तिष्ठ कोट्यो लक्षत्रयोनिता ।

वाग्भटेनोद्धटानन्दवशोल्लसितचेतसा ॥२४८॥

5 एवं विधाय प्रासादसमुद्धारमहोत्सवम् ।

वाग्भटो धर्मकार्याणि राजकार्याणि चाकरोत् ॥२४९॥

पञ्चमोऽत्र महातीर्थे समुद्धारकरोऽजनि ।

तीर्थाद्धारकरा पञ्च त एते विधुता क्षिता ॥२५०॥

तद्गो ! शत्रुञ्जयगिरौ विद्यमाने न किञ्चन ।

10 आस्ते विनष्ट तीर्थस्योद्धृतिरुत् तु विलोप्यते ॥२५१॥

एवं गुरुदित श्रुत्वा प्राञ्जलिर्देशलोऽवदत् ।

अय निरिर्महातीर्थमिदानीं विदितं मया ॥२५२॥

तदहं कारयिष्यामि प्रभो ! तीर्थसमुद्धृतिम् ।

यत समग्रसामग्री साम्प्रत वर्तते मम ॥२५३॥

15 भुजावल वनत्रल पुत्राणामपि मे बलम् ।

गुह्यद्वल नृपवलं दानशक्तिस्तथोत्तमा ॥२५४॥

सत्यामेवं सर्वशक्तौ तत्प्रसादबल यदि ।

भवेत्सहाय तदहं कारयामि समुद्धृतिम् ॥२५५॥

श्रीसिद्धसूरयोऽप्याहर्धर्मकर्मसु सर्वदा ।

20 गुरुप्रसाद प्रवणं कर्तुं साहाय्यमन्वहम् ॥२५६॥

तत्तीर्थेन्य समुद्धारं शीघ्रं देशल ! कारय ।

विश्वप्रसिद्धं यदिदं धर्मस्य त्वरिता गति ॥२५७॥

गुरुप्रसादमासाद्य देशल साधुसत्तम ।

गृहे गत्वा समरस्य सूनोराख्यश्रिजेप्सितम् ॥२५८॥

25 सोऽपि श्रुतिपुटाभ्यां तर्पणग्रूपमिव पैतृकम् ।

निषेय वचनं सद्यः प्रीति(न)चित्तोऽजनि स्मर ॥२५९॥

व्यजिज्ञपदिदं तात ! ददस्वादि(दे)शमाशु मे ।

साधयामि यथा तीर्थोद्धारमस्मि समाहितः ॥२६०॥

सुतः स एव यः कार्यो(र्या)नसि धौरेयतां ब्रजन् ।

विधाय सारथिं तातं पारं नयति तद्भरम् ॥२६१॥

5 देसलोऽथ स्मरसिंहं सुतं सिंहपराक्रमम् ।

विज्ञाय भाग्यवन्तं तं तस्मिन् कार्ये नि(न्य)युङ्क्त सः ॥२६२॥

स प्राप्य पितुरादेशं सावधानमनाः स्मरः ।

गुरुश्रीसिद्धसूरीणां पार्श्वे गत्वाऽनमत् पदौ ॥२६३॥

जवैव मे यथा कार्यसिद्धिः स्यादचिरा यदि ।

10 प्रभो ! प्रसादमाधाय तथोपायः प्रदर्शयताम् ॥२६४॥

श्रीसिद्धसूरयोऽप्याहुरुपायः श्रूयतामिह ।

यदात्मनो विधीयेत गाढाभिग्रहयन्नि(न्त्र)णा ॥२६५॥

तत् श्रुत्वा समरः साधुरुच्चचार गुरोः पुरः ।

अभिग्रहानिति गृहावेशकलेशविविक्तधीः ॥२६६॥

15 ब्रह्मव्रतं पालयिष्ये द्विर्भोक्ष्यामि न वासरे ।

खली-तैल-जलैः स्नानं नाधास्ये मिलितैस्त्रिभिः ॥२६७॥

एकां विकृतिमादास्ये शयिष्ये च क्षितावहम् ।

यावन्न पूर्णतां नीता शत्रुञ्जयसमुद्धृतिः ॥२६८॥ [युग्मम्]

आदाय प्रभुपादान्ते साधुरेतानभिग्रहान् ।

20 जिनमन्दिरमागत्य तातमेवं व्यजिज्ञपत् ॥२६९॥

तात ! श्रीमन्तमलपखानं सन्तोष्य नायकम् ।

आददेऽहं स्फुरन्मानं तीर्थस्योद्धृतिहेतवे ॥२७०॥

तदादिश यथा सारोपायनैस्तोषयामि तम् ।

सृपप्रसादः कार्यस्य सिद्धौ यन्मुख्यकारणम् । २७१॥

25 कुरु स्वैरं वत्स ! यत्ते रोचतेऽत्र शुभायतिः ।

यतः प्रमाणं सर्वत्र त्वमेव विहितो मया ॥२७२॥

तत श्रीसमरसिंहोऽलपयानमुपायनै ।

मणि-मुक्ताफल-स्वर्ण-वसना-भरणादिभिः ॥२७३॥

अन्यैश्च विविधैर्वस्तुनिकरैरात्मना सह ।

गृहीतैर्गूर्जरोर्वीशमाशिश्चियं शुभे दिने ॥२७४॥ [युग्मम्]

5 त निरीक्ष्यालपयानो भूपतिः स्मरमागतम् ।

मुमुदे नितरा यद्वा तदाप्तौ को न माद्यति ॥२७५॥

हस्तमुल्लाम्य सोल्लास प्रोचे प्रौढे स्वर नृप ।

भागच्छागच्छ भो भ्रातः ! शीघ्रं शीघ्रमिहाग्रत ॥२७६॥

निरीक्ष्य त म्यामिद्वर्पमादरं च तयाग्निधम् ।

10 साधुस्तं शकुन मेने कार्यसिद्धेर्विधायकम् ॥२७७॥

प्राभृतानि पुरस्तस्य सद्यः साधुरढीकृतम् ।

विलोक्यालपयानोऽपि द्वौकनं मुमुदेतराम् ॥२७८॥

प्रसन्नोऽलपयानोऽपि प्रोचे भ्रातः ! कथं यद् ।

उपायनमिदानीं मे निहितं भवता मद्धत् ॥२७९॥

15 भवान् मे सदाऽभीष्टो मदादिष्टविधायकः ।

अवारितागमस्तत्र तत्सखे ! यद् कारणम् ॥२८०॥

प्रणम्य समरं प्रोचे प्रसन्नश्चेद् भवान् विमो !

याचितं दास्यते तदा याचे किञ्चिन्मनीषितम् ॥२८१॥

सोऽप्याह समरः ! त्वत्तो नापरं स्वसुतोऽपि मे ।

20 समतोऽस्ति ततः स्वैर निर्विचारं विमार्गय ॥२८२॥

अथ विज्ञपयामास समरः साधुपुंगवः ।

स्वामिस्तव चलैर्मग्नं तीर्थं नो विमलाचले ॥२८३॥

तीर्थेऽत्र विद्यमाने यत् समस्ता हिन्दुका जनाः ।

यात्रां कृत्वा धर्महेतोर्व्ययन्ति स्म धनं निजम् ॥२८४॥

25 तत्र गत्वा च दीनान् नृन् दुःस्थितानपि भोजनैः ।

हिन्दुकास्ते प्रयन्ति स्म सर्वदा सर्वकामितैः (?) ॥२८५॥

- तदादिश यथा तीर्थस्योद्धारं कारयाम्यहम् ।
 भञ्जनाद् घटना[द्] वाऽपि त्वं नवीनो विधिर्भव ॥२८६॥
 श्रीमानलपखानोऽपि प्रीतिमान् समरोपरि ।
 उवाच वाचं तुष्टोऽस्मि विधेहि स्वमनीषितम् ॥२८७॥
 5 तुष्टोऽसि यदि तत्स्वामिन् ! स्फुरन्मानं समर्पय ।
 निष्प्रत्यूहं यथा मे स्यात् कार्यमित्याह स स्मरः ॥२८८॥
 स भूर्जरधराधीशो बहिरामाभिधं ततः ।
 आदिशन्मलिकं साधोः स्फुरन्मानस्य लाघने ॥२८९॥
 विशेषतस्तस्य साधुः प्राणेश्योऽभ्यधिकः प्रियः ।
 10 अतः प्राप्य स आदेशं तत्र कार्यं मुदं दधौ । २९०॥
 देवतायतने गत्वा बहिरामो नृपाज्ञया ।
 साधो[ः] शीघ्रं स्फुरन्मानं स्फुरन्मानमलेखयत् ॥२९१॥
 विलेखितं स्फुरन्मानं स्वमादाय सादरः ।
 बहिरामः साधुयुक्तः खानपार्श्वमुपाययौ ॥२९२॥
 15 खानोऽपि स्वकरे कृत्वा स्फुरन्मानं सुलेखितम् ।
 वाचयित्वा स्वयमेव बहिरामं पुनर्जगौ ॥२९३॥
 तत्सरीफां शिरस्त्राणसहितां स्वर्णनिर्मिताम् ।
 मणिमौक्तिकसंयुक्तां शीघ्रं कोशात् लभानय ॥२९४॥
 सोऽपि कोशात् समादायालपखानकरे ददौ ।
 20 खानोऽपि समरायादात् ताम्बूलपुरस्सरम् ॥२९५॥
 स्वयं साधुकरे खानः स्फुरन्मानं वित्तियं तम् ।
 उवाच निर्भयः स्वीयं साधो ! साधय वाञ्छितम् ॥२९६॥
 पतित्वा पादयोः साधुस्तत्सरीफां मुदा सह ।
 शीघ्रं परिदधाति स्म शिरस्त्राणं च सादरः ॥२९७॥
 25 न्यस्य शीघ्रं स्फुरन्मानं स्मरसाधुः प्रणम्य च ।
 इति विज्ञपयामास स वासवगुरुर्धिया ॥२९८॥

स्वामिस्तव स्फुरन्माने पार्श्वपञ्चानने सति ।

भये न दुष्टलोकेऽपि विमुभ्योऽपि मम क्वचित् ॥२९९॥

त्वत्प्रसादप्रचहण साप्य निभृतस्थितिम् ।

कार्यपारावारपारं प्रयास्यामि ह्यटित्यहम् ॥३००॥

5 जात्यवाजिनमानाद्योश्चै श्रवसमिवापरम् ।

श्रीमानलपटानोऽथ साधवे न वितीर्णवान् ॥३०१॥

खानाक्षया वहिराम साधुमश्वेऽध्यरोपयत् ।

तस्यावासप्रवेशाय न्वयमेव सहाचलत् ॥३०२॥

वादित्रैर्वाद्यमानैः स पठद्विर्यन्दिभिः पुर ।

10 वहिरामयुत साधु साक्षादिव दिवस्पतिः ॥३०३॥

राजमार्गे राजलोकैः पौरलोकैश्च सर्वतः ।

स्तूयमान पूज्यमानो नारीभिश्चन्दनाश्रितैः ॥३०४॥

अभ्युन्नत सधमुखं पुरपैः सोक्त(त्क)मानसैः ।

प्रविवेश निजावास स्वस्वस्त्रीरुतमङ्गल ॥३०४॥

15 [त्रिभिर्विशोकम्]

मलिक श्रीवहिराम स्वग्रन्थवमिवागतम् ।

विविधोपायने नाधुस्तोपयित्वा वि(व्य)सर्जयत् ॥३०६॥

अथ श्रीसिद्धसूरीणा पदद्वय विवन्दिषु ।

साधुः सर्पारलोकोऽपि पौषधगागरमागतम् ॥३०७॥

20 अथ प्रभुपादौ नत्वा लब्ध्वा(ब्धा)शीर्वचनं स्मरः ।

तीर्थोद्धारस्फुरन्मानप्राप्तिमाख्यद् गुरोः पुर ॥३०८॥

गुरुरप्याह जागर्ति तव माग्यममङ्गुरम् ।

देवद्वेष्यपि पानोऽसौ यदत्रानुमर्ति ददौ ॥३०९॥

तीर्थोद्धारप्रियो साधो ! शीघ्रं कुरु समुग्रमम् ।

25 धर्मलाभानुभावेन मिद्धिरस्त्वविलम्बिता ॥३१०॥

अथ व्यजिज्ञपसाधुः श्रीनस्तुपालमन्त्रिणा ।

मम्माणशैलफलही पूर्वमानायिताऽस्ति यत् ॥३११॥

तेनैव सा भूमिगृहे विन्यस्ताऽद्यापि विद्यते ।

अक्षताङ्गाऽतस्तामेव किं प्रभो ! कारये भ(न)वाम् ॥३१२॥

सूरयोऽपि समाकार्यं देशलं पुण्यपेशलम् ।

5 आदिशन्निति तस्याग्रे सपुत्रस्यापि सादरम् ॥३१३॥

येयं पुरा समानीता मम्माणफलही वरा ।

मन्त्रिणा विद्यते सा तु संघोत्सङ्गे निवेशिता ॥३१४॥

चतुर्विधस्य संघस्य गृहीत्वाऽनुमतिं ततः ।

एतया कार्यते विम्बं तीर्थेऽस्मिन्मूलनायकम् ॥३१५॥

10 सर्वाणि धर्मकार्याणि संघसांनिध्यतः सदा ।

सफलानि भवन्त्यत्र विशेषात्तु तदीक्ष्यते ॥३१६॥

इति निशम्य गिरां स्वगुरुदितां

ससमरोऽपि सपद्यथ देशलः ।

अगमदायतियोगविमर्शनो-

15

त्सुकमनाः सुमना निजमन्दिरम् ॥३१७॥

इति श्रीशत्रुञ्जयमाहात्म्यवर्णनो नाम तृतीयः प्रस्तावः ।

अथ चतुर्थः प्रस्तावः ।

- अथान्यदा मुदा युक्तः समस्तान् सूरिपुंगवान् ।
उपासकान् संघमुख्यानापि साधुरमीलयत् ॥१॥
सूरिप्रमुखसंघस्य श्रीमतोऽरिष्टनेमिनः ।
मन्दिरे समरो भक्त्या यथा युक्त्या न्यवेशयत् ॥२॥
5 प्रणम्य पुरतः स्थित्वा प्राञ्जलिर्जल्पति स्म सः ।
अवधारयता संघो विवर्ति कुरु(र्व)तो मम ॥३॥
श्रीशत्रुञ्जयतीर्थेऽशोच्छेदो म्लेच्छविनिर्मित ।
कलिकालवशाज्जह्ने धर्मचैरी सदा स यत् ॥४॥
ततस्तस्मिन् समुच्छिन्ने तीर्थेऽस्मिन् तीर्थनायके ।
10 उपासकानां सर्वेऽपि वर्मा अस्तमिता भुवि ॥५॥
तीर्थाभावे भावयुक्ता कथं कथमुपासकाः ।
आराधयिष्यन्ति द्रव्यस्तवं तदधिकारिण ॥६॥
चतुर्विधेऽपि धर्मेऽस्मिन् मुख्यता भावनाऽश्नुते ।
प्रभावना ततोऽपि स्यान् श्रेष्ठा श्रेयस्तरो पयः ॥७॥
15 जायते सा च यात्रायां यात्रा स्यात् तीर्थेऽपि सति ।
अतस्तीर्थाधिपं सघानुज्ञया कारयाम्यहम् ॥८॥
मन्त्रिणा वस्तुपालेन याऽस्ति मम्माणयानितः ।
आनीता फलही भूमिगृहे सा विचतेऽक्षता ॥९॥
सा च सघसमुत्सङ्गे पुरा न्यस्ताऽस्ति मन्त्रिणा ।
20 सघादेशेन तामेव घटयाम्यथवा परम् ॥१०॥
आचार्यवर्या सघस्य पतय आसका अपि ।
साधूदित मिय सर्वं पर्यालोच्यानदन्निति ॥११॥

साधो समर ! निस्सीमभीमकालोष्मतापिते ।
सुधातडागवद् विश्वे भवानेव विराजते ॥१२॥

कलिदानवसैन्येन विध्वस्तानमरानपि ।

गतप्राणानात्मशक्त्या संजीवयतुमिच्छति ॥१३॥

5 साधो ! पुण्यवतां धुर्यो देशलः परिगीयते ।

कलिकालेऽपि यस्य त्वं तीर्थोद्धारचिकीः सुतः ॥१४॥

रत्नभूताऽपरमियं मस्माणफलही पुरा ।

मन्त्रिणाऽस्ति समानीता प्रभूतद्रविणव्ययात् ॥१५॥

तदस्याः समयो नैव कारयित्वा निवेशने ।

10 कलिः कृतान्त इव यद्वीयते रत्नदूषकः ॥१६॥

तदियं तिष्ठतु तथा यथाऽस्ति स्थापिता पुरा ।

आरासनफलहिकां तत्त्वं कारय नूतनाम् ॥१७॥

संघादेशं निशम्यासौ शिरस्यारोपयत्करौ ।

तत्स्वभाग्यगृहद्वारे तोरणं रचयन्निव ॥१८॥

15 ऊचे च संघस्यादेशः प्रमाणं सर्वथा सम ।

जिनानामपि मान्यो यत्संघः किमुत मादृशाम् ॥१९॥

एवं संघसमादेशं प्राप्य प्राप स्वमन्दिरम् ।

देशलस्याग्रतः सर्वं तमादेशं शशंस सः ॥२०॥

समरो देशलादेशादारासनखनेर्जिनम् ।

20 आनाययित(तुं) प्राहै(प्रै)षीन्नरानादेशकारिणः ॥२१॥

अथ ते स्मरविज्ञप्तिमारासनखनिप्रभोः ।

योग्यामादाय मुदाऽचलन् प्राभृतसंभृताः ॥२२॥

तेऽथ त्रिसंगमपुरं देशाधीशसमाश्रयम् ।

अवापुरचिरेणैव समुत्साहरथस्थिताः ॥२३॥

25 जन्मतोऽपि न यो मांसं विजयां मदिरामपि ।

नाभक्षयत् स्वयं देशेऽप्यपरेभ्यो न्यायवरत्न ॥२४॥

- यो न हन्ति प्रसं सत्त्व स्वजीवमिव सर्वदा ।
 राज्येऽपि यस्य रुचिन्नो बोधको लभते स्थितिम् ॥२५॥
 यस्याक्षया लघुं छागं सैरिभं वा न कश्चन ।
 द्रुतुं लेभे तथा यूकां शय्यां च धर्तुमातपे ॥२६॥
- 5 द्यूतस्यानेऽपि सारीभिः क्रीडन्त कितवा अपि ।
 मारयामीति न गिरं गृणन्ति स्म कदाचन ॥२७॥
 वाजिनोऽपि पिबन्त्यस्य जलं गलनगालितम् ।
 त्रिद्यन्ते साधवस्त्येके पञ्चपा(ञ्चपू?)नां विघातकाः ॥२८॥
 दिन एव सदा योऽयमेकमचीति भोजनम् ।
- 10 माहेश्वरोऽपि सन् जैनधर्मदृढमतिस्थितिः ॥२९॥
 स तत्र श्रीमहीपालदेवः पालयति प्रजाम् ।
 नवः कुमारपालोऽयमिति ख्यातिमवाप यः ॥३०॥ [सप्तभिः
 गम्भीरपङ्कतिस्तस्य समुद्रो भन्निनायकः । कुलकम्]
 पाताद्वयोऽस्ति चित्रं यो न दोषाकरबल्लभः ॥३१॥
- 15 समरस्य नरा लात्वा विघ्नपत्या सह दौकनम् ।
 श्रीमहीपालदेवस्य दर्शनायागमशमी ॥३२॥
 राणकस्य महीपालदेवस्य प्रणता पुरः ।
 उपायनमुपानीय विवर्ति ते समर्पयन् ॥३३॥
 मन्त्रिमुप्योऽपि सहसा गृहीत्वा विवर्ति करे ।
- 20 श्रीराणकस्य समादेशादुच्चे स्वस्मवाचयत् ॥३४॥
 तदर्थमवगम्याय श्रीमहीपालराणकः ।
 संभूतपुरद्वारश्रीरिव हृष्टमना जगौ ॥३५॥
 धन्यः समरसिंहोऽयमस्य जन्म फलेग्रहि ।
 यस्यामि कलिकालेऽपि मति कृतयुगानुगा ॥३६॥
- 25 धन्योऽहमपि यस्यास्ति अनिरारासणात्मनाम् ।
 अन्यथा कथमत्रार्थं भवेय स्मरणोचित ॥३७॥

शुभे मुहूर्ते मन्त्रीशो विंशत्या वृषभैर्युतम् ।
 शतेन सहितं नृणां शकटं तमचालयत् ॥१४२॥
 ततः पाताकमन्त्रीशः फलही समहोत्सवम् ।
 स्वयं स्वदेशसमानं व्यतिक्रम्य न्यवर्तत ॥१४३॥

5 सरणिं समीक्षुर्वह्निः सकुदालैर्नरैः पुरः ।
 तद्देवप्रेरितमिव चचाल शकटं रयात् ॥१४४॥
 स्थाने स्थाने पूज्यमाना वन्द्यमाना पदे पदे ।
 क्रमेण फलही प्राप खरालूनामकं पुरम् ॥१४५॥
 तत्रागतायां तस्यां ज्ञाक् मन्वस्तत्पुरसंस्थितः ।

10 प्रवेशोत्सवमातेने तदर्चनपुरस्सरम् ॥१४६॥
 अथ द्वितीये दिवसे फलही पुरतोऽचलत् ।
 सम्प्राप सा सुखेनैव भाण्डूग्रामं कियद्दिनैः ॥१४७॥
 साधुः समागतां तत्र फलही देसलो निजाम् ।
 विज्ञाय जजे समुत(द)स्तदर्शनसमुत्सुकः ॥१४८॥

15 तदैव श्रीसिद्धसूरीन् सर्वं पत्तनसंस्थितम् ।
 पौरलोकं समादाय स भाण्डूग्राममव्रजत् ॥१४९॥
 विलोक्य फलही शुद्धां शीतद्युतिसमद्युतिम्
 आनन्दाश्रुसुधां साधोश्चक्षुश्चन्द्रोपलोऽगलत् ॥१५०॥
 साधुर्लब्धानिधिरिव प्रमोदोत्फुल्ललोचनः ।

20 पूजां कुंकुम-कर्पूर-चन्दनाद्यैरकल्पयत् ॥१५१॥
 गायनानां वन्दिनां च सहस्राणि तदाऽमिलन्
 पित्रादेशात् समरोऽपि वस्त्राद्यैस्तानमानयत् ॥१५२॥
 लोकोऽपि चम्पका-शोक-केतकी-बकुलादिभिः ।
 सुमनोभिः सुमनसा फलही हितामपूजयत् ॥१५३॥

25 भाविनि भूतवदुपचारो व्याकरेणोष्विदम् ।
 वचनं सत्यतां निन्द्ये तां जिनेति जनोऽर्चयत् ॥१५४॥

नदत्तूर्यरवैर्गातैर्लोकाकोलाहलैरपि ।

दिशो मुखरिता रेजुर्गायन्त्य इव देसलम् ॥१५५॥

न बालो न युवा वृद्ध पत्तने न म कोऽपि ना ।

यस्तदानीं तत्र गत्वा फलही न व्यलोकयत ॥१५६॥

5 सर्वेऽपि देसल साधुसुत च समर जना ।

धर्मोद्धारकरन्त्येन सुवन्दिन इवास्तुवन ॥१५७॥

सर्वसाधारण भोज्य प्राद्यर्तयत देसल ।

साधर्मिकस्य चात्मन्त्य चक्रे परमया मुदा ॥१५८॥

स्वप्रधागन मार्गकागन नार्थ मच्चारिणो जनान ।

10 वृषान् स्रतानपि स्वर्णभूषणाद्यैरतोपयत् ॥१५९॥

स्थाने स्थाने मलकुटारत्नपु (?) त्रोटकोदितम् ।

चच्चरकैश्चञ्चरीषु गीता गीतेषु गायने ॥१६०॥

गीयमाना सुतीर्भट्टे पठ्यमाना गुणायलीम् ।

शृण्वन् स्वीया देशलोऽग्रे फलही तागचालयत ॥१६१॥

15 चालितायामथो तस्या देसल सुतमयुन ।

गुरुभि परलोकैश्चानुगतो गृहमागत ॥१६२॥ युग्मम्

प्रतिग्राम प्रतिपुर प्रतिगोकुलमप्यमी ।

पृज्यमाना मचचार सद्य सस्पर्द्धमागत ॥१६३॥

यथा यथा सचचार फलहीय पुर पुर ।

20 तथा तथाग्रतो नद्यन निर्नाशमगमत् कलि ॥१६४॥

नगस्तदनुगा यत्र समे पथि विजानते ।

यास्यति क्रोशद्विती(त)य शकट लुठन् ॥१६५॥

तदा देवानुभावेन न याति पदमप्यद ।

यदा तु विषमे मार्गे प्रोन्नते बालुकाकुले ॥१६६॥

25 त्रिदन्ति ते क्रोशमात्रो मार्गोऽय दशभिर्दिने ।

आप्रस्यतेऽपि कष्टेन न वातीहापग नग ॥१६७॥

तदा सुधालिप्तभूमौ गोलिकेव सुखेन तत् ।

आयासेन विना तेषां याति कोशचतुष्टयम् ॥१६८॥

[चतुर्भिः कलापकम्]

एवं सा पथि गच्छन्ती पुण्डरीकगिरेरधः । पुण्डरीकगिरि

5 फलही समुपेयाय पूज्यमाना जनैः सदा ॥१६९॥ फलही

पादलिप्तपुरस्यास्य संव आगमनोत्सवम् । समुपेयायं ।

चक्रे वर्धापनं साधुपरिवारोऽप्यवारितम् ॥१७०॥

अथ वर्धापकनराः समागत्याशु साधवे ।

शत्रुञ्जयगिरौ प्राप्तां शशंसुः फलहीभिः ॥१७१॥

10 साधुस्तैरेव भूयोऽपि प्रतीपप्रेषितैर्नरैः ।

अध्यारोहाय शैलेऽस्याः शिक्षां प्रेषयति स्म सः ॥१७२॥

सर्ववैज्ञानिकेभ्योऽथ विज्ञानं विज्ञाय षोडश ।

विम्बस्य घटनायास्तौ प्रेषयामास पक्ष्मात् ॥१७३॥

तथा श्रीजीर्णप्राकारात् मण्डलीकमहीभुजा ।

15 नवसंख्यसुराष्ट्राणामधिपेन य उच्यते ॥ १७४ ॥

‘पितृव्य’ इति तं साधुर्बालचन्द्राभियं मुनिम् ।

आनाययन्नरान् प्रेष्य शीघ्रं शत्रुञ्जये गिरौ ॥१७५॥ युग्मम्

किञ्चिज्ज्ञानतमोव्याप्तचेतसामथ तन्नृणाम् ।

समियाय प्रकाशाय बालचन्द्रोऽपि चन्द्रवत् ॥१७६॥

20 उत्तार्य शकटात्स्त्रधारैर्लङ्घ्वीमकारयत् ।

बालचन्द्रोऽथ फलही शैलाध्यारोहणोचिताम् ॥१७७॥

अथासौ चतुरशीति स्कन्धवाहनपौ(पू)रुषान् ।

अमीलयदीहितार्थदानसम्प्रीणितात्मनः ॥१७८॥

तैर्निर्बद्धा यथायुक्त्या काष्ठरज्वादिभिर्नरैः ।

25 फलही स्कन्धवाहानामंसेष्वेषा न्यवेक्ष्यत ॥१७९॥

तमारोहयितुं तेऽपि चेलुः शैलोपरि द्रुतम् ।

ऊर्ध्वं प्रापयितुं साधो साक्षात्कीर्तिमिवोज्ज्वलाम् ॥१८०॥

भोजनावसरे यत्र ते तिष्ठन्ति वृभुक्षिता ।
ददुस्तदा साधुनरास्तेषां भोजनमीहितम् ॥१८१॥

तथा यत्राययौ रात्रिस्तत्र साधुनरं कृतम् ।
वभूय भोजन तेषां शयन च तदन्तिके ॥१८२॥

5 पदं प्रयान्ती फलही पूज्यमाना पदे पदे ।
आरुरोह गिरौ पङ्क्तिर्वाग्मरैरतिशायिनी ॥१८३॥
पङ्क्तिर्मात्र्यदुपरि जावहि प्रथमं जिनम् ।

रथपृष्ठस्थितस्वाङ्गस्वप्रियाङ्ग पुराऽनयत् ॥१८४॥
तत्रेयं फलही साधो पङ्क्तिरेयं हि वासरैः ।

10 जगाम देवप्रामादमासमाद मपद्यपि ॥१८५॥
श्रीदधमन्दिरे द्वारतोरणस्य पुरस्थिताम् । [विम्बस्य
फलही घटयामासुस्ता वैज्ञानिकपुङ्गवा ॥१८६॥ घटनम् ।
घटयमानस्य विम्बस्य दृष्ट्वाघातभवो रव

पापद्वीपस्य त्रामाय मृगारातेरिवामभवत् ॥१८७॥

15 दृष्ट्वाघाते फलहीतो विच्युता विशदा कणा ।
प्रसक्तु पुण्यदुग्धोत्था इव किं फेनविन्दव ॥१८८॥
दंकाघाताद्भवा शुक्ला उच्छलन्ति स्म रेणव ।

देसलश्लोककर्पूरक्षोद्या इव चतुर्विंशम् ॥१८९॥

बालचन्द्रोऽपि हि मुनि सर्वविद्याविशारद ।

20 तेषां शिक्षा वदोक्तान्तराशनरत मदा ॥१९०॥
विम्बं मुच्यति घृष्टं तयोत्तेजितचित्रितम् ।

बालचन्द्रो मुनि(नि)मुख्यम्याने शौघमनाययत् ॥१९१॥

तदा खला केऽपि कठे प्रभावादसहिष्णव ।

धर्मकार्येऽपि मान्तर्यं दधुरेते यदीदृशा ॥१९२॥

25 कलि मल इवानार्यभरितो धर्ततेऽधुना ।

अमतोऽपि यतो दोषानारोपयति[यत्] मनाम् ॥१९३॥

तत् केऽपि सन्तस्तद्वाससंसर्गात् तत्स्वभावताम् ।
प्रपद्यन्ते किमात्रो न कदुः स्यान्निम्यसंगतः ॥१९४॥

परं पुण्यानुभावेन देशलस्य शुभात्मनः ।

शुद्ध्या साहणपालस्य सत्त्वेन समरस्य च ॥ १९५ ॥

5 स्वयमेव समागत्य तेऽपि प्रमुदमेदुराः ।

साधोः(ः)विमुच्य दीर्जन्यं जज्ञिरे कार्यकारकः(काः) ॥१९६॥

वालचन्द्रमुनिविम्बं मूलस्थाने निवेश्य तम् ।

श्रीपत्तने देशलस्य साधोः शुद्धिमकारयत् ॥१९७॥

तदा मुदा देसलोऽपि व्याजहार स्मरं सुतम् ।

10 बिम्बे निविष्टे म्वस्थाने वच्छ(त्स) ! सिद्धं समीहितम् ॥१९८॥

चतुर्विधसंघयुतां यात्रां गत्वा वयं यदि ।

प्रतिष्ठां कारयामस्तत्कृतकृत्या भवेमहि ॥१९९॥

ततो द्वावपि तौ तात-पुत्रौ पौषधवेश्मनि ।

गुरुश्रीसिद्धसूरीणां वन्दनार्थमुपागतौ ॥२००॥

15 प्रणम्य प्राहतु साध्व अस्मदाशातरुः पुरा ।

पूज्योपदेशपाथोभिः सिक्तो योऽङ्कुरितोऽभवत् ॥२०१॥

सिच्यमानोऽनिशं सोऽस्ति तैरेव वरवारिभिः ।

फलोन्मुखोऽधुना बिम्बमूलस्थानोपवेशनात् ॥२०२॥

तस्य प्रतिष्ठाकरणप्रसादवरदोहदान् ।

20 सफलीक्रिय(कुरु)तामेष सद्यः सम्प्रति सुप्रभो ! ॥२०३॥

तथैवच्छेदकान्मुख्यप्रासादशिखरोद्धृतिः । तीर्थोद्धारः

परिपूर्णां कारिताऽस्ति भगवन् ! कलशावधिः ॥२०४॥

तथाऽत्राष्टापदाकारं चतुर्विंशतिनाथयुक् ।

देवदाक्षिणबाहुस्थं नवं चैत्यं च कारितम् ॥ २०५ ॥

25 बलानकमण्डपस्य सिंहस्त्रिभुवनाग्रतः ।

उद्धारं कारयामास पूर्वजोद्धारहेतवे ॥२०६॥

तथा विहरमाणानामर्हता साम्प्रत भुवि ।

अकार्यन्नच चैत्य म माधुर्जिनपृष्ठत ॥२०७॥

भङ्गज स्थिरदेवस्य लङ्क माधुसूतम ।

चकार देवकुलिकाचतुष्टयमदुष्टधी ॥ २०८ ॥

५ जङ्घकृष्णाभिर्धा सघपती त्वष्टो च चक्रतु ।

प्रधाना देवकुलिका जिनविम्वसमन्विता ॥२०९॥

माधो पृथ्वीभटस्यैव कीर्तिस्तभो यभूव यत् ।

सिङ्गकोटाकोटिचेत्य तुरङ्गे पातित हि तत् ॥२१०॥

श्रीहरिश्चन्द्रतनय सावुराट केशवाक्षय ।

10 तमुदधार भाग्यस्याधार सागुणाश्रय ॥२११॥ शुग्मम्

तथाऽन्यदेवकुलिकालेपमुख्यमभूत च्युतम् ।

तत्सर्व कोऽपि किमपि कार्यामान पुण्यवान् ॥२१२॥

तीर्थे सर्वस्थानकानि जहिरे पृथ्वस्तथा ।

भग कस्यन (कश्चन) तीर्थन्य न विवेद यथाकचित् ॥२१३॥

15 तत्प्रभो ! कलशस्यापि दण्डस्यापि तथाऽर्हताम् ।

परेषामपि सर्वेषा प्रतिष्ठा कार्यतेऽधुना ॥२१४॥

गुरव प्रोचिरे माधो ! प्रतिष्ठालग्नमुत्तमम् ।

यदा म्यात तेन मा कार्या प्रतिष्ठा म्याद यथा म्यिग ॥२१५॥

तत सृग्गुणभृग्गुण द्विजान ज्योतिर्विदोऽपि हि ।

20 म[म]मीलयत लग्नस्य यथाशुद्धिर्विलोक्यते ॥२१६॥

अथ भज्यदिने भज्यमुहूर्ते मावुदेमल ।

आजृहयत सृग्गिर्यान् गुग्यान् ज्योतिर्विदोऽपि च ॥२१७॥

निघेद्य मर्शनायामे तथा श्रावकपुद्गवान् ।

आकार्योच्चैरामनेषु न्यवेक्षयदनाकुल ॥२१८॥

25 देमल प्राञ्जलिग्यो सृग्गिर्योतिर्विदायग ।

स्थित्वा प्रोचे शुभ किञ्चिदग्नमन्येयता प्रभो ! ॥२१९॥

- तेऽपि शान्त्रविदः सर्वे मिथोऽनृष्य सुहुर्मुहुः ।
 लग्नं प्रकाशयामासुर्निर्णय गतदूषणम् ॥२२०॥
- सर्वेषां सस्मते जाते देशलो लग्नपत्रिकाम् ।
 ज्योतिर्विदाऽथ मुख्येन लेखयामास सत्वरम् ॥२२१॥
- 5 वुसृणत्र(छ)टकस्विन्ना विरेजे लग्नपत्रिका ।
 साधोर्धर्मानुरागाब्धित्रीचिशोकरसङ्गिनी ॥ २२२ ॥
- ददे ज्योतिर्विदा सावुशये सा लग्नपत्रिका ।
 कल्याणनिधिलाभार्थमिव शासनभूर्जिका ॥२२३॥
- स्मरसाधुरथाचार्यपादौ चन्दनपुण्ड्रकैः ।
 10 शिरः कर्पूरपूरेण पूजयित्वाऽभ्यवन्दितः ॥२२४॥
- ज्योतिर्विदां ललाटेषु कालेयतिलकान्यथ ।
 कृत्वा ताम्बूल-वासोभिर्द्रविणेनाप्यनानयत् ॥२२५॥
- श्रीखण्डेतिलकैः श्राद्धान् विभूष्य कुसुमादिभिः ।
 स सकर्पूर-ताम्बूलैरसमानैरतोषयत् ॥२२६॥
- 15 गीतानि गायना गायन्ति स्म वैतालिका अपि ।
 साधोर्यशस्तुति पेटुरेवं प्रववृते महः ॥२२७॥
- एवं लग्नोत्सवं कृत्वा प्रीणयित्वाऽथ मार्गणान् ।
 वि(व्य)सृजद् देसलः संघं बहुमानपुरस्सरम् ॥२२८॥
- अथ प्रतिष्ठासमये प्रत्यासत्तिमुपेयुषि ।
 20 देशलः सर्वदेशेषु संघाह्वाननेहतवे ॥२२९॥
- कुत्रापि गोत्रिणः क्वापि पौत्रान् कुत्रापि मन्त्रिणः ।
 क्वाप्यन्यान् प्रेषयामास स्वविज्ञप्तिकरान् नरान् ॥२३०॥
- स्वयं देवालयं नव्यं प्रत्यक्षरथसंनिभम् ।
 यात्रायोन्यं सुचित्राद्यं(ह्यं)कारयामास देसलः ॥२३१॥ युग्मम्
- 25 गुरुश्रीसिद्धसूरीणां षौषधोक्तसि देसलः ।
 नीत्वा देवालयं तेभ्यो व्यासक्षेपं व्यधापयत् ॥२३२॥

अथ सर्वोत्तमदिने शुभे वारे शुभे च भे ।

देवालयस्य प्रस्थान देसल स व्यचिन्तयत ॥२३३॥

उपस्थिते दिने तस्मिन् प्रस्थान म निमाधिपु ।

साधु पोषधशालायां सर्व मघममीलयत् ॥२३४॥

5 मघ स्वयमुत्सुकोऽभूत् तदाहृतोऽमिलद् द्रुतम् ।

उन्मन्मथा यतो वालाऽन्यच्च केकिरवोऽजनि ॥२३५॥

अथ ताताज्ञया स्ररीनुपाध्यायास्तपोधनान ।

शुभास्तेनेपु ममर आनुपूर्व्या न्यवेशयत् ॥२३६॥

महत्तरा प्रवर्तिन्य साध्योऽन्या अपि सन्ति या

10 ममेतास्ता अपि यथायुक्त्योपादेशयत्स्मर ॥२३७॥

स्मरस्य बहुमानेन भक्त्या सतुष्टमानसा ।

उपासका श्राधिकाश्च स्वस्थाने उपाविशन् ॥२३८॥

माधुर्यराधृतजानु निष्ठस्वरिगुरो पुर ।

देसलो वामनिक्षपकारणार्थमुपाविशत् ॥२३९॥

15 तस्यालीके म तिलक शुभहेतुर्गुरव्यधात् ।

अधोक्षजाग्रजस्यैव सुरस्रग्निर्जयार्थिन ॥२४०॥

शिखस्याग्रेपयद्गामचूर्णमस्य गुरो (र) स्वयम्

जगलक्ष्मीवशीकारे तदेवाजनि कामणम् ॥२४१॥

तत ममरशीर्षेऽपि ग्रामाग्निशिष्य मदगुर ।

20 मुख्य मघपतीना त्र भूयादिन्याशिष ददौ ॥२४२॥

अयो गुरुक्तवेल्याया गृहदेवालयस्थिताम् ।

प्रतिमामादिनाथस्य ममादाय मुदाऽन्वित ॥२४३॥

पञ्चशद्वनिनादेमी (दे म) पृथगन्यभितो दिश । (मघस्य

देशलोऽस्थापयदेवालये मङ्गलपूर्यकम् ॥ २४४ ॥ प्रयाण)

25 तदाऽनृपोपमामस्य मितपक्षस्य सप्तर्मा ।

यत्र देवालये देवस्थापना जङ्गमाऽजनि ॥२४५॥ युग्मम् ।

मासः पूर्वमकर्मा योऽभवत्कार्येषु वर्जितः ।

साधूनां धर्मपोषाद्वि पौषाख्योऽभूच्छुभाश्रयः ॥२४६॥

यक्षः कपर्दी श्रीसत्यदेवी श्रीशासनामरी ।

तदानीं समरस्याशु शरीरे समवासरत् ॥२४७॥

5 शृङ्गकौशुम्भवस्त्राढ्यौ लिप्तौ कुङ्कुमहस्तकैः ।

विक्रणन्किङ्किणीकाणदत्तश्रुतिसुखासिकौ ॥ २४८ ॥

समशृंगौ समखुरौ समदेहौ समच्छवी ।

देवालये सौरभेयौ धौरेयौ नियोजितौ ॥२४९॥ (युग्मम्)

धवलानां धुरीणानां जगतः स्थितिकारिणाम् ।

10 वृषाणामुचितमेव यद्देवालयसंश्रयः ॥ २५० ॥

देवालयरथे हस्तकृतरश्मिः समारूढत् ।

सामन्तो मातलिरिव यात्रायां वज्रिणो रथे ॥२५१॥

तदा सुवासिनी काऽपि स्थालं सम्पूर्णमक्षतैः ।

पुरः स्फुरन्नालिकेरं समादाय समाययौ ॥२५२॥

15 साधोर्मूर्ध्नि देसलस्य समरस्य च हर्षतः ।

अक्षतानक्षयनिधीनिव निक्षिपति स्म सा ॥२५३॥

नालिकेरं करे दत्त्वा श्रीखण्डतिलकादनु ।

पुष्पमालां गले न्यस्य ददावाशीर्वचोऽपि हि ॥२५४॥

सामन्तोऽथ पुरो वर्यत्वर्यत्रयरवैर्मुदम् ।

20 जगतोऽप्युज्जागरयन् देवालयमचालयत् ॥२५५॥

श्रीकरी(रो)वृषभो रश्मिबद्धः पर्याणितो हयः ।

पुरोनिर्नयने तानि बभूवुः शकुनान्यथ ॥२५६॥

इत्यादिकान्यनेकानि शकुनानि निरीक्ष्य सः

साधुः सिद्धिं स्वकार्याणां मेने हस्तगतामिव ॥२५७॥

25 पुरोगैः स्वरिभिः सारैरनेकैश्च मुनीश्वरैः ।

मरुत्पथ इवापूर्वस्तदा देवालयोऽचलत् ॥२५८॥

उपासका अपि नृपा इव रत्नविभूषणै ।
विभूषिता हयारूढा देवालयपुरोऽञ्चलन् ॥२५९॥
तदा नान्द्या प्रसर्पन्त्या समाहृता इवाभितः ।
तथाऽमिलन यथा रथ्यास्वगुरुर्व(र्वा)भुजा जना ॥२६१॥

5 त(य)स्यापतत्पटी पुस स तामामदातुमक्षमः ।
आदत्तान्यस्य मौलिस्था निपतन्ती पटी मुदा ॥२६१॥
मिथो निचिष्टमम्पर्कात् पट्भ्यां गन्तुमशक्नुवन् ।
पकैकोत्पादित इव यया लोकस्तदा पयि ॥२६२॥
मघक्रमसमुद्भूता व्यानशे धूलिरम्यरम् ।

10 तत्पदाराधनात् कस्य न न्यादुश्च पदस्थिति ॥२६२॥
सुरासनसमास्तुते देवालयपुरञ्चलन् ।
सघनायकता भेजे देमल सघनधृत ॥२६३॥
ममरोऽप्यश्वचारश्च धारवृन्दवृतः पुर ।
अचालीददभुतश्रीको यज्ञीवोच्चैः श्रवस्थित ॥२६५॥

15 प्रसृतोऽग्रमहोभेरीभाकारे काहलारयै ।
कलिकालो भयघस्त इधानाये(र्ये)पु जग्मियान् ॥२६६॥
गम्भीरध्वनिभिस्त्वर्ध्वनद्भिर्गणनातिगै ।
जनो मेने कृतयुगप्रवेशस्य महोत्सवम् ॥२६७॥

अनार्या अपि पश्यन्तो वर्णयन्तस्तमुन्मथम् ।
20 अभट्टभावा भट्टन्व प्रापुर्धर्मप्रशसनात् ॥२६८॥
लोककोलाहलोद्गीना पक्षिणोऽपि विहायमि ।
पश्यन्ति स्म ममारुह्य सुप्रस्थानमहोत्सवम् ॥२७०॥
नान्दीश्रवादुच्छ्रमस्तिर्यञ्चोऽपि तमुन्सयम् ।

नृत्यन्ति स्म प्रित्तमत (वत्गन्त) पश्यन्तो मुदिता इव ॥२७०॥
25 पटे पटे बन्धमान पूज्यमानो गृहे गृहे ।
ययी देयाल्य शम्भारिकाया प्रयमे दिने ॥२७१॥

- तत्र देवालयस्तस्थौ संघनाथोऽपि देसलः ।
 स्मरोऽपि सह संघेन पुनः पत्तनमागमत् ॥२७२॥
 गत्वा पौषधशालासु संघेन सहितः स्मरः ।
 यात्रायै सर्वसूरीणां स क्षमाश्रमणं ददौ ॥२७३॥
- 5 सर्वानभ्यर्थयामास श्रावकान् सादरः स्मरः ।
 गत्वा प्रतिगृहं संघान्वितः साधुः सगौरवम् ॥२७४॥
 सगौरवं समाहूताः केऽपि केऽप्युत्सवोत्सुकाः ।
 केऽपि यात्रारसोत्पन्नप्रमोदाङ्कुरधारिणः ॥२७५॥
 विधाय सर्वसामग्रीं स्वस्थानेभ्य उपासकाः ।
- 10 समरस्य गुणाकृष्टा इव शीघ्रमुपाययुः ॥२७६॥
 अगाधसर्वसिद्धान्तमहोदधितरीसमाः । [संघे भाचार्यं
 श्रीमद्विनयचन्द्राद्वा यात्रायै स्वरयोऽचलन् ॥२७७॥ मुनयश्च]
 बृहद्गच्छवियच्चन्द्राश्चारुचारित्रधारिणः ।
 अचलन् सह संघेन श्रीरत्नाकरसूरयः ॥२७८॥
- 15 श्रीदेवस्वरिगच्छीयाः सर्वत्र गरिमाशयाः ।
 श्रीपद्मचन्द्रनामानः सूरयोऽपि सहाचलन् ॥ २७९ ॥
 श्रीखण्डेरकगच्छीयाः श्रीमत्सुमतिस्सूरयः ।
 जिनालोकोल्लसद्वाञ्छाश्रेलुः चञ्चलतोज्ज्वलाः ॥२८०॥
 भावडारकगच्छश्रीवदनस्य विशेषकाः ।
- 20 श्रीवीरस्वरयश्चेलुर्यात्रायां मुदिताशयाः ॥२८१॥
 श्रीस्थारपद्मगच्छीयाः श्रीसर्वदेवसूरयः ।
 चेलुर्ब्रह्माणगच्छीयाः श्रीमज्जगतसूरयः ॥२८२॥
 श्रीमन्निर्वृत्तिगच्छीया आम्रदेवाख्यसूरयः ।
 चेलुयैर्देसलस्यास्ति यात्राया रासकः कृतः ॥२८३॥
- 25 श्रीनाणकगणव्योमाङ्गणभूषणभास्कराः ।
 सिद्धसेनाह्वयाचार्या दसलेन सहाचलन् ॥२८४॥

सूरयो धर्मघोषारूपा बृहद्गणसमुद्भवा ।
चलन्ति स्मोच्छलद्रुमझामङ्गुरचेतसः ॥२८५॥
श्रीमन्नागेन्द्रगच्छीया श्रीराजगुरवोऽपरम् ।
नामावधाना सचेलु श्रीप्रभानन्दसूरयः ॥२८६॥

- 5 श्रीहेमसूरिसन्तानपाचना शुद्धभावना ।
श्रीवज्रसेननामान सूरय समुपागता ॥२८७॥
अन्येऽपि सूरयो नानागच्छसागरकोस्तुभा ।
आशिश्चियु सघनाथ देसल पुरुषोत्तमम् ॥२८८॥
श्रीचित्रकूट-वालाक-मरु-मालवकादिषु ।
10 पदस्था मुनयो ये स्यु प्राय सर्वेऽपि तेऽमीलन् ॥२८९॥
शुभे वारे शुभे लग्ने श्रीमन्त मिद्धमूरय ।
सर्वदर्शनसयुक्ताश्चेलुर्देसलसनिधौ ॥२९०॥
तेषां श्रीमिद्धमूरीणां सर्वदर्शनशालिनाम् ।
प्रवेशोत्सवमातेने सघे सघेशदेमल ॥२९१॥
15 जैत्र-कृष्णाह्वयी सघपतो धर्मधुरन्वरा ।
चेलुर्देसलस्नेहगुणावट्टी सहोदरी ॥ २९२ ॥
विधातु गुणसयोग मुक्तानामपि वेत्ति यः ।
स ममेत्यामिलत्तमये हरिपालोऽपि वत्कुरः ॥२९३॥
देवपाल मघपति मघमादाय मत्वरम् ।
20 देसलम्यागमत मघे श्रोत्यागभटघाटकान् ॥२९४॥
श्रीवत्सङ्गलकण्ठु स्थिरदेवम्य नन्दन ।
मघे य (यि) यासुर्यात्राया लेट्टकोऽप्यमिलन्मुखा ॥२९५॥
प्रहादनोऽपि मचेले मौवर्णिकशिरोमणिः ।
सघे समरमन्मानमयडितममुद्यमः ॥२९६॥
25 सत्यपाग्रततीव्रातसमुद्भासनचारिद् ।
गत्याऽमिलदयो मघ मोढाफ थाग्रकोत्तम ॥२९७॥

दधानो धर्मवीरत्वं वीराभिख्य उपासकः ।

चचालाचलभावेन सह संघौघवारिणि ॥ २९८ ॥

संघेऽत्र देवराजोऽपि देवराज इवावभौ ।

चक्रे प्रदाय दीनेभ्यो यो मर्त्येभ्योऽतिशंवलम् ॥ २९९ ॥

5 ये केऽप्युपासकाः प्रायो गूर्जरोर्व्या तदाऽभवन् ।

तेषु पश्चाच्च कोऽप्यस्थात् समरस्यानुरागतः ॥ ३०० ॥

एवं सकलदेशेभ्यः संघेषु मिलितेष्वथ ।

संघस्य कारयामास प्रयाणं देशलोऽग्रतः ॥ ३०१ ॥

जैत्र-कृष्णौ लंढकश्च हरिपालोऽपि मण्डपे ।

10 स्तम्भा इवासी चत्वारोऽभूवन् संघमहा(ही)धराः ॥ ३०२ ॥

श्रीमन्तमलपखानमनुज्ञापयितुं स्मरः ।

महोपायनमादाय जगाम नृपमन्दिरम् ॥ ३०३ ॥

अढौकयद् ढौकनानि श्रीखानस्य पुरः समरः ।

सन्तुष्टः सोऽप्यदात् तस्मै तसरीफां हयान्विताम् ॥ ३०४ ॥

15 स्मरोऽथ स्वामिनः पार्श्वे ययाचे यमदारकान् ।

ये दुष्टनिग्रहायालंभूष्णवः सत्यनामकाः ॥ ३०५ ॥

खानेनापि महामीरा वीरा धीरा दशामुना ।

वितीर्णाः संघरक्षार्थं प्रधाना यमदारकाः ॥ ३०६ ॥

तानादाय स्मरः साधुः संघं च पृष्ठतः स्थितम् ।

20 देसलस्यामिलत्संघे सोऽनघे संघनायकः ॥ ३०७ ॥

देवालयस्य पुण्यस्य मार्गदर्शी च देशलः ।

सुखासनादिरुढः सन् सुखेन पुरतोऽगमत् ॥ ३०८ ॥

साधोः सहजपालस्य सुतः संघस्य पृष्ठतः

सोमसिंहो निर्विकारश्चकार परिरक्षणम् ॥ ३०९ ॥

25 स्मरः करस्फुरच्चक्रो भोजनाच्छादनैर्वरैः ।

चक्रे भरतचक्रीव श्रावकाणामनूनाम् ॥ ३१० ॥

ससिल्लारैरश्ववारं परितः परिवेष्टितः ।

पुरोधनुर्द्धरवरश्रेणिछो(छा)दितभूतलः ॥३११॥

समगोऽपि लसन्मौलिर्मयूरातपवारणः ।

किल कल्पद्रुमेणवच्छन्न साक्षादुपेयुषा ॥ ३१२ ॥

5 अश्वरन्त समावृद्धो निजभाग्यमेवोन्नतम् ।

अग्रतः पृष्ठतो रक्षां सघस्य विदधे स्वयम् ॥ त्रिभिर्विशेषक्रमः ।

सघस्य चलतः शसनिनाद प्रमरन् दिशः ।

अपूरयत् तथा विष्णो पाञ्चजन्यरवो यथा ॥३१३॥

तथा निस्वानः भेरीणा कादलाना रघोऽभवत् ।

10 प्रमादनिद्राशयितान् भविनो बोधयन्निध ॥३१५॥

मच्चचारानमा श्रेणि मरुपर्द्ध त्यगितैर्वृषैः ।

मपर्याणगजेन्द्राणामिव सघनरेशितु ॥३१६॥

हयहेपाग्यैश्चक्रचीन्कारैर्जनशब्दितैः ।

शब्दो मदगुण इत्यामीद् व्याप्त गर्जदिवाम्बरम् ॥३१७॥

15 गृहीताभिग्रहान् पादचारिणो धीक्ष्य धार्मिकान् ।

रेणुव्याजात् तन्पदयो पाद्भिर्ध्यायालगद धरा ॥३१८॥

निरन्तर मच्चचार सघलोकस्तथा यथा ।

निम्नोन्नतममीकागत्समैवाभयदुर्धरा ॥३१९॥

तथा पथ्यचलत् मघो यथा लोक परस्परम् ।

20 पृथग्भूतो न मिलति म्यानप्राप्तौ न यायता ॥३२०॥

महत्यापि मरम्यापो जन म्यच्छ जल पपी ।

मध्यम कलुष पश्चादागतः कर्दम पथि ॥३२१॥

प्रतिग्राम ग्रामनाथा मधेश स्मरमागतम् ।

विलोक्य क्षधिदुग्धादिप्राभृतान्युपनिन्यरे ॥ ३२२ ॥

25 ग्रामे ग्रामे धार्मिकाणा मधैः मरुपर्द्धमागतेः ।

अच्युते स्म पददृष्ट देमदस्य मृदग्निर्गतेः ॥३२३॥

वाहिनीस्थस्तथा कोऽपि स्पर्द्धया त्वरयन् वृषान् ।
 यथा पतन्तं पार्श्वस्थं स्वामिनं नाप्यजीगणत् ॥३२४॥
 विवादे सति सूतानां स्वस्वाग्रतयाऽनसाम् ।
 प्रखल्य कीलकेल (भ)ग्रे तस्य (स्या) हस्यत पार्श्वगैः ॥३२५॥

5 प्रज्वलद्दीपिकाहस्तैरनःपार्श्वचरैर्नरैः ।

संघे चलति शर्वर्या दीपोत्सव इवाभवत् ॥३२६॥
 यत्र देवालये लोकाः प्रत्यहं प्रेक्षणक्षणे ।
 पश्यन्तोऽनिमिषान्मृत्युं देवा इव विरोजिरे ॥३२७॥
 सदैवावारितं सत्रं कारयामास देसलः ।

10 समेत्य क्षुधितो भुङ्क्तामित्युच्चैःस्वरपूर्वकम् ॥३२८॥

संघप्रयाणकेष्वेवं दीयमानेष्वहर्निशम् ।
 श्रीसेरीसाह्वयस्थानं प्राप देसलसंघपः ॥३२९॥ [सेरीसा]
 श्रीवामेयजिनस्तस्मिन्पूर्वप्रतिमया स्थितः ।
 धरणेन्द्राशसंस्थहिः (?) सकले यः कलावापि ॥३३०॥

15 यः पुरा सूत्रधारेण पटाच्छादितचक्षुषा ।

एकस्यामेव शर्वर्या देवादेशादघटयत ॥३३१॥
 श्रीनागेन्द्रगणाधीशैः श्रीमद्देवेन्द्रसूरिभिः ।
 प्रतिष्ठितो मन्त्रशक्तिसम्पन्नसकलेहितैः ॥३३२॥
 तैरेव सम्मेतगिरेर्विंशतिस्तीर्थनायकाः ।

20 आनिन्यिरे मन्त्रशक्त्या त्रयः कान्तीपुरीस्थिताः ॥३३३॥

तदादीदं स्थापितं सत्तीर्थं देवेन्द्रसूरिभिः ।
 देवप्रभावाद् विभवि सम्पन्नजनवाञ्छितम् ॥ ३३४ ॥
 तत्र स्नात्र-महापूजा-महामह-महाध्वजाः ।

विधाय देसलः साधुरारात्रिकमथाकरोत् ॥ ३३५ ॥

25 ददाववारिते सत्राकारे भोज्यं यथेप्सितम् ।

स्वर्णकङ्कणवस्त्राद्यं (द्वयं) स्मरो गायनबन्दिनाम् ॥३३६॥

अष्टाद्विकान्ते सद्यस्य कारयित्वा प्रयाणकम् ।

श्रीक्षेत्रपुर प्राप देमलः सद्यसंयुत ॥३३७॥ [क्षेत्रपुरं]

तत्राप्यर्हता प्रतिमा सम्पूज्यातिभक्ति ।

धवलक्षपुरेऽगच्छदतुच्छमहिमाश्रय ॥३३८॥ [धवलक्षपुरं]

5 प्रतिचैन्य चैत्यपरिपार्ता ग्राम-पुरादिषु ।

कुर्वन् महाध्वजा-पूजादिभि पुण्यमुपार्जयत् ॥ ३३९ ॥

क्रमेण देसलः सद्यपति स्व[]पतिवैभव ।

पिप्पलालीनाम पुर प्राप पापविजित ॥३४०॥ [पिप्पलाली]

पुण्डरीकगिरिं तत्र पुण्यमभिमिवाङ्गिनाम् ।

10 विलोक्य देमल सद्य सुधामग्न इवाभवत् ॥ ३४१ ॥

चतुर्विधेन मधेन सहित साधुदेसल ।

समरेण पुर स्थेन जयन्तेनेव वासव ॥ ३४२ ॥

साध्यमानमहाकार्यो विधाप्य लपनश्रियम् ।

गिरीश पूजयामास महोत्सवपुरस्सरम् ॥३४३॥ युग्मम् ।

15 एकदृष्ट्या पुण्डरीक वीक्ष्य(क्ष)माणे(णो)ऽ देसल ।

नेत्ररश्मिभिर्गवद्वच्च तमाकण्डुमिधार्थ(र्षं)यत् ॥ ३४४ ॥

तद्दर्शनानन्दपरग्रहो देसल सद्यप

समगेऽपि महादानान्यदादगणितार्थिषु ॥ ३४५ ॥

द्वितीयदिवसे तीर्थनायस्योत्कण्ठया ग्यात् ।

20 कृत्वा प्रयाण श्रीशशुभ्रयगैलतले यया ॥ ३४६ ॥

सरसो ललितादेयीकाग्नितस्य तटे स्मर ।

सद्यस्य काग्यामासायासानामग्नपर्यतान ॥ ३४७ ॥

चतुर्महाधराधरा(र) पतितो गजप्रशभृत् ।

देवालयपुरो रेजे राजेय चतुरो यग (?) ॥३४८॥

25 भूरयो राजगिग्यो विलसद्गशमाङ्गिका ।

मद्यपतेर्देसलस्य नित्यामाय तदाऽभयन् ॥ ३४९ ॥

निष्पन्नो वंशकम्बाभिर्दुर्गस्तत्परितोऽभवत् ।

सज्जीकृतः समरेण पापवैरिनिवारणः ॥ ३५० ॥

तेजस्विनो महावेगाः सजात्या यस्य आजिनः ।

अध्यक्षा इव रेवन्ता मंदुरासु विरेजिरे ॥ ३५१ ॥

5 संघे सर्वत्र दृश्यन्ते पटकुट्टयः समुज्ज्वलाः ।

आवासा भोगिलोकानां पातालादिषु निःसृताः ॥ ३५२ ॥

देसलो यावदारोहं न व्यधाद् धिमलाचले ।

तावद्वर्धापकनरः स्तम्भतीर्थाद् समाययौ ॥ ३५३ ॥

यदेषगिरेः सहजपालः श्रीस्तम्भतीर्थतः ।

10 साहणः संघसहितौ द्वावेतावित्युवाच सः ॥ ३५४ ॥

सङ्गानुराग-सौभ्रात्रप्रीत्या भ्रात्रोरथ स्मरः ।

प्राप्य स्वर्णं सुगन्धीव तच्छ्रुत्वा मुमुदेतराम् ॥ ३५५ ॥

अथ संघयुतः संघनायकः स्मरस्तयोः ।

ययावभिमुखं मुख्यः सतामुत्कण्ठिताशयः ॥ ३५६ ॥

15 अपारैरश्ववारैश्च सरयैः सपदातिभिः ।

धनुर्धरैर्वैगवरैर्धनयन् धरणीतलम् ॥ ३५७ ॥

प्रयन्नुर्वरां लोकैः ककुभः काहलारवैः

ययौ योजनमेकं द्राक् स्नेहसान्द्रीभवन्मनाः ॥ ३५८ ॥

जगन्मान्यो सदुल्लासकारणं नन्दनः श्रियः ।

20 स्मरः स्वबन्धवोरमिलत् मधुमाधवयोरिव ॥ ३५९ ॥ युग्मम्

भ्रातरौ गाढमालिङ्ग्य स्मरः प्रणनाम तौ ।

तादृक् महत्त्वं भक्तिं च वीक्ष्य लोकोऽस्य विस्मितः ॥

तावपि श्रीस्मरसिंहे गाढमालिङ्ग्य मोदतः ।

भ्रातश्चिरं वरं संघाधिपतिं पालयोचतुः ॥ ३६१ ॥

25 संघे ये स्तम्भतीर्थस्य स्वरयो भूरयोऽभवन् ।

अवन्दत पदस्तेषां समरो भक्तिवामनः ॥ ३६२ ॥

पाताकसचिषभ्राता मन्त्रीश साङ्गणाह्वयः । [श्राद्धाः]
श्रीस्तम्भतीर्थनगरात् तान्यां सह समाययौ ॥ ३६३ ॥

निजघशक्रमायान्त सघेशत्वमवाप य ।

सैष लालाभिध मधपति संघविभूषण ॥ ३६४ ॥

५ भावसारतया येन वीतरागोऽपि तोषित ।

न सिंहभटनामापि समेत श्रावकोत्तम ॥ ३६५ ॥

श्रीवस्तुपालसचिवान्वयमङ्गलदीपक ।

मन्त्रीशो बीजलाभिख्यो हर्षात् सघे समागत ॥ ३६६ ॥

तथा मदन-मोलहाक-रत्नसिंहादयोऽपरे ।

10 प्रतिष्ठोत्कण्ठिता श्राद्धा अमख्याता समागता ॥ ३६७ ॥

सर्वान् समाधयामास यथायोग्यमुपासकान् ।

माधु स्मर किमौचित्यात् प्रस्त्रलन्ति महाधिय ॥ ३६८ ॥

समान्य निखिल सघ स्मरमाधु सवान्धव ।

समाययावुत्पताके मधं महपुग्स्मरम् ॥ ३६९ ॥

15 देसलस्य पितृ पादौ तावुभावपि बान्धवौ ।

अवन्दता भक्तियुक्तौ श्रीरामलक्ष्मणाविध ॥ ३७० ॥

देसलोऽपि सुतस्त्रेहामृतमिक्तयपुल्लत ।

यतोऽभृदिति गोमाश्रव्याजतोऽङ्गाकुरावलि ॥ ३७१ ॥

अथ सुतयुगलस्याभ्यागमामन्दनन्द-

20 प्रमदगलितचेता देसल मधनाथ ।

विहितसकलकृत्याऽर्हन्प्रतिष्ठाविधाने

विमलगिगिशिरम्यारोहणायोचनोऽभत् ॥ ३७२ ॥

इति श्रीशृङ्गयोदारे देवालयप्रस्थान-मधचल्नो नाम

चतुर्थ प्रस्ताव ॥

अथ पञ्चमः प्रस्तावः ।

अथ प्रभाते पुष्पादलिप्त-

निवासिनं पार्श्वजिनं प्रणम्य ।

वीरं च तीरेससोऽ(तीर्थेश्वरम्)र्चयित्वा

शैलस्य मूलं स ययौ ससंघः ॥ १ ॥

5 श्रीनेमिनाथं परिपूज्य तत्र

श्रीदेसलः संघपतिः सपुत्रः ।

समुन्नतं पर्वतमारुरुक्षुः

शिवस्य सोपानममुं स मेने ॥ २ ॥

श्रीसिद्धसूरिप्रभुदत्तहस्त-

10 स्वहस्तसंयोजनतः स साधुः ।

द्विधाप्यधःपाततयेव मुक्त-

स्तस्मिन्नसावारभताधिरोढुम् ॥ ३ ॥

यस्मिन्नशोकार्जुन-देवदारु-

रसाल-सालादिमहातरूणाम् ।

15 छायासु विश्रम्य भवस्य देह-

स्यापि श्रमं भव्यजना नुदन्ति ॥ ४ ॥

यस्मिन् मयूरस्य रवं निशम्य

ग्रीवां निवृत्याथ विलोक्य नृत्यम् ।

तच्छिक्षणायाशु जना जिनाग्रे ।

20 कर्तुं तमध्यापकमामनन्ति ॥ ५ ॥

यस्मिंश्च हारीत-चकोर-चाष-

शिखण्डि-कारंडव-सारसानाम् ।

गधै. सुगीतेरिव दृष्टचित्ता

वदन्ति खेद गतिज न भव्या. ॥ ६ ॥

यत्रोज्झरन्निर्झरचारिपूर-

भव निशम्य ध्वनित गभीरम् ।

5 पयोदनादोऽयमितीव लोका

वद्धाणि किञ्चिन्परिवेष्टयन्ति ॥ ७ ॥

यस्मिन् मिलन्निर्झरशीकरेषु

स्खलन् सपुष्पद्रुमकाननेषु ।

शनै. शनैर्यानिनिल शिखेव (शीतां वा)

10 तनौ लगन् प्रीणयति स्म लोकम् ॥ ८ ॥

तस्मिन्नसौ भव्यजनोपगीत-

गुणव्रजो रासनकर्तनेषु (?)

सुतत्रयेणोपगतो निनाद

सुरत्रयेणोर्ध्वमिवारुरोह ॥ ९ ॥

15 तत्राधिरूढ. प्रथमप्रवेशे

युगादिभर्तुर्जननीं निरीक्ष्य ।

माता सुतेनैव जनाभिवन्द्या

भवेत्सदा देमल इत्यमस्त ॥ १० ॥

समुद्बु(द्ध)ता ता म्वयमेव साधु

20 सपूज्य पृजाप्रिधिरिहचित ।

श्री शान्तिनाथस्य ययौ स चैत्ये

चक्रे सपर्या च जिनस्य तस्य ॥ ११ ॥

नयाऽदिनाथादिजिनान समघ

श्रीदेमल मघपति प्रपूज्य ।

25 समुद्बुधृताया स्ययमेव मूर्ते

कपर्दिनो दर्शनहेतयेऽगात् ॥ १२ ॥

तत्र स्थितः संघपतिः ससंघो

निरीक्ष्य चैत्यं विलसत्पताकेम् ।

संसारसिन्धोः परपारयाने

यानं स मेने किल संघमेतत् ॥ १३ ॥

5 तदेकदृष्ट्यैव विलोकयन् स

क्रमेण सङ्घाधिपदेसलोऽगात् ।

युगादिनाथस्य जिनस्य सिंह-

द्वारं श्रियो द्वारमिवाविशन्त्याः ॥ १४ ॥

अथ स्थितस्तत्र युगादिदेवं

10 संवीक्ष्य हर्षेण धनं ववर्ष ।

स देसलः स्वर्ण-हिमांशुवासो-

मुक्तामणिनाणकभूषणादि ॥ १५ ॥

मध्ये प्रवे(वि)श्याथ तमादिनाथं

स्वकारितुं (तं) वन्दितुमुक्त(त्क)चित्तः ।

15 भूमौ लुठन् देसलसंघनाथो

युगादिनाथस्य समीपमागात् ॥ १६ ॥

उत्थाय सर्वाङ्गममुं जिनेशं

साधुः सुधामूर्तिमिवालिलिङ्ग ।

कः प्राप्य दुष्प्रापमशेषविश्व-

20 संजीवनं माद्यति नो निधानम् ॥ १७ ॥

प्रणम्य भक्त्या जिनमादिनाथं

तं लेप्यमूर्तिं परिपूज्य पुष्पैः ।

प्रदक्षिणां दातुमनाः स कोटा-

कोटिस्थितानार्चयदर्हतोऽथ ॥ १८ ॥

25 अपूपुजत् पाण्डवपञ्चमूर्तीः

कुन्तीं तथा देसलसंघनाथः ।

गत्वा प्रियालुप्तलस्थिता श्री-
युगादिदेवस्य पदद्वयीं च ॥ १९ ॥

स्वकारितां तत्र मयूरमूर्तिं
विलोक्य लोकाद्भुतकारिणीं न ।

५ नमुलसद्वर्पमना ववर्ष
मुक्ता-मणि-स्वर्ण-विभूषणादि ॥ २० ॥

गजादनोऽप्यादिजिनेशतीर्थे
य उद्धृतोऽभूत् स तथार्थ एवम् ।

१० दृष्ट्वा परा देसलसाधुभक्तिं
दुग्धेन द(वृ)ष्टिं सुधयेव चक्रे ॥ २१ ॥

महोत्सव साधु विधाय साधु-
र्चितीर्थं घञ्जादिक्रमार्थिना न ।

द्वार्चिशर्ति तीर्थपतीन् प्रपूज्य
प्रदक्षिणां सर्वगतां चकार ॥ २२ ॥

१५ अथादिनाथ प्रणिपत्य साधु-
मंहीमिलन्मौलिरसौ जगाम ।

स्वमाश्रय पुत्रयुत प्रतिष्ठा-
विधापनायाशु नमुद्यतोऽभूत् ॥ २३ ॥

२० साधु प्रतिष्ठाविधिकारणाय
तत्तद्भयं स्वैः स्मरमादिदेश ।

ममेपु सन्नुष्यपि कार्ययोग्य
कस्यापि हि स्यादतिशायि भाग्यम् ॥ २४ ॥

आदेशमासाद्य पितृ स्मरोऽपि
मभायना (ना) मान्(ता)मुनिगौरवस्य (?)

२५ विषेद् येदेषु यदुच्यतेऽद
कार्यं नियोगो यदुमानहेतुः ॥ २५ ॥

अष्टादश स्नात्रमयूर (मधुर-?) [प्रतिष्ठा]

पिण्ड-पक्वान्नयुग् मूलशतादि वस्तु ।

संमीलयामास स कारयित्वा

सर्वं प्रतिष्ठाविधिशायकं (सहायकं यत् ?) ॥२६॥

5 तथा सुराष्ट्रानवकात् समागता

बालाकतोऽप्युत्तममध्यमाधमाः ।

जनाः प्रतिष्ठाविधिवीक्षणोत्सुका

ययुर्यथाद्रौ विततोर्ध्वबाहवः ॥ २७ ॥

अथ प्रवृत्ते सितमाघमास-

10 त्रयोदशीसंगतस्वरिवारे ।

जनस्य यात्राकरणाय साधुः

चतुर्विधं संघममीलयत् सः ॥ २८ ॥

श्रीसिद्धस्वरिप्रमुखैः स स्वरि-

वर्यैः समं देसलसाधुधुर्यः ।

15 स्मरेण संघाग्रचरेण युक्तो

ययौ जलस्यानयनाय कुण्डे ॥ २९ ॥

दिक्पालकुण्डाधिपस्वरमुख्य-

ग्रहादिपूजां विधिवद्विधाय ।

श्रीसिद्धस्वर्याहितमन्त्रपूत-

20 नीरैः स्मरं(रः)पूरयति स्म कुम्भान् ॥ ३० ॥

तूर्यादिनादैर्जयशब्दवादै-

गुंहाप्रवेशद्विगुणैर्गिरीन्द्रः ।

गर्जस्तदानीं सुमहं निरीक्ष्य

हर्षादिवाक्षे(क्ष्वे)डितमाततान् ॥ ३१ ॥

25 सुवासिनीनां कलशान् शिरःसु

निवेश्य साधुः समरः संसङ्गः ।

मजायमानेन महामहेन

समाययौ श्रीऋषभस्य चैत्ये ॥ ३२ ॥

स्थानेऽथ सस्थाप्य निपानपां स (?)

सपी(पे)पणे मूलशतस्य साधु ।

5 आरम्भमासूत्रयत प्रतिष्ठा-

प्रतानिनीमूलमहीसमस्य ॥ ३३ ॥

माता पिताऽपि भवसुर पतिश्च

भवश्च जीवन्त्यपि पञ्च यस्या ।

सुगामिनी मूलशतस्य योग्या

10 सपी(पे)पणे नैव भवेन्न चान्या ॥ ३४ ॥

पञ्चनिधाना वनिताशताना

धनुष्टय तुष्टिकर स्मरस्य ।

सगच्छति स्मोन्मथपूर्धक ता

क्रमादुपावेशयदाशु माधु ॥ ३५ ॥

15 श्रीनिद्वसूरिप्रभवोऽनुपूर्व्या

धामान शिपन्ति स्म शिरस्तु तामाम् ।

मस्पद्वमेता अधिकाधिकार्य-

व्ययादवापु प्रथमा शतानि ॥ ३६ ॥

ता योपिता मङ्गलगोतगान-

20 ष्ठ्य मुदा त परिघर्तयन्ति ।

निर्घाणलक्ष्म्या किञ्च यद्यहेतो-

शृण्वं हि मञ्जीवियमाणमस्ति ॥ ३७ ॥

स्मरोऽथ नानाविधपट्टसुग्राम्य-

राणि दद्या प्रथगाणि नाभ्य ।

25 चिक्षेप निक्षेपमिथ म्यपुण्य-

म्येतच्छराये शानमृत्शृण्वम् ॥ ३८ ॥

ततश्चतुर्दिक्षु जिनालयस्य

निवेशिता भ्रान्ति नवाङ्गवेद्यः ।

चतुर्गुणीभूय किल स्मरस्य

पुण्यादुपेता निधयो नवानि ॥ ३९ ॥

5 यवाङ्कुरास्तत्परितः समन्ता-

न्यस्ता विभ्रान्ति स्म विनीलवर्णाः ।

हर्षान्नवानामपि किं निधीनां

रोमाङ्कुराश्चारव आविरासन् ॥ ४० ॥

देवाग्रतो मण्डपमध्यदेशे

10 साधुः स्मरोऽसौ चतुरस्रवेदीम् ।

हस्तोन्नतां कारयति स्म नन्दा-

वर्ताह्वपट्स्थितये पृथुं सा ॥ ४१ ॥

तदुपरि चतुरस्रस्तम्भसंरंभधीरं

कनककलशमौलिं मण्डपं साधुधुर्यः ।

15 व्यरचयदतुलश्रीस्वा(सा)र्वमानानुमानं

विविधवसनरम्भासङ्गशोभाभिरामम् ॥ ४२ ॥

तदन्तिके श्रीऋषभस्य मुख्य-

चैत्यस्य दण्डं सुमहदूध्वजोद्वयम् ।

न्यवेशयत् सूत्रधरैः प्रतिष्ठा-

20 विधापनार्यं प्रगुणं विधाय ॥ ४३ ॥

नाभेयचैत्यं परितः प्रतिष्ठा-

हेतोः परेषामपि वेदिकाः सः ।

अकारयच्चारुतराः पृथ्वाः

सवालुका व्यस्तसमूलदर्भा ॥ ४४ ॥

25 द्वारे निबद्धा सहकारचारु-

दलोवलीवन्दनमालिकाऽभातं ।

चैत्यश्रियोऽसौ नवनीलरत्न-

स्कृ(स्फि)तेव मालागलभूषणाय ॥ ४५ ॥

श्रीसिद्धसूरिप्रभवोऽथ नन्दा-

यतस्य पट्टं व्यलिखन महार्धं ।

5 गोरोचना-कुङ्कुम-चन्द्रकस्तु-

रिकादिभिश्चन्दनदत्तलेपम् ॥ ४६ ॥

अथो घटीकारघटे(टी)षु धारि-

पूर्णं विशन्तीषु भृतासु कुण्डे ।

वि(वे)ला विलोक्याश्वतिशुद्धबुद्धि

10 श्रीसिद्धसूरिर्जिनमन्दिरेऽगात् ॥ ४७ ॥

चैत्ये तदानीमपरेऽपि सूरि-

धर्या प्रतिष्ठाकरणाय गत्या ।

स्थस्वामनेषु स्थितिमादधाना

तस्या (स्थु)स्वयं तद्विधिमाधधाना ॥ ४८ ॥

15 श्रीदेसल सधपति सपुत्र

स्नात शुचिश्चारुविशुद्धवस्त्र ।

श्रीखण्डमुद्राङ्कितभालपट्टे

भक्त्याऽर्चि(ऽन्वि)तश्चैत्यमुपेयिषान् न ॥ ४९ ॥

उपासका केचिद्रपि स्वकीय-

20 र्थिवा(र्विवा)न्युपादाय समीयिषाम् ।

केचित्प्रतिष्ठायिधिषीक्षणान्छरा-

सनमम्पूर्णधिय (?) समीयु ॥ ५० ॥

श्रीसिद्धसूरिप्रभव सरत्न-

सुधर्णमुद्राङ्गुलयो जिनस्य ।

51 पुर म्यिता. कङ्कणपाणयोऽमी

दशान्वित वस्त्रयुग यसाना ॥ ५१ ॥

देसलो ऽथ ऋषभदक्षिणपक्षे
साहणेन सहितो विनिविष्टः ।

वामतस्तु सहजः स्मरयुक्तो
जायते स्म जिनमज्जनसज्जः ॥ ५२ ॥

5 सामन्तः शुभमतिरात्मवान्धवेन
संयुक्तोऽनुगुणगुणेन सांगणेन ।
आदायामलवल[दल]चामरो(रं) जिनस्या-
ग्रे तस्थौ स्थितिपरिपालकः कुलस्य ॥ ५३ ॥

चक्षु(क्षु)रक्षाहेतवेऽरिष्टवर्णा
10 न्यषो(स्ते)शस्योरःस्थलेऽरिष्टमाला ।
विश्वे यत्स्याद् वस्तु विश्वप्रशस्यं
कर्तुं युक्ता जायते तस्य रक्षा ॥ ५४ ॥

रक्षाक्षमस्यापि जिनस्य रक्षा-
करे निबद्धा दिशतीव लोके ।

15 यदा(थाऽ)ऽम्ब(न्त)रैर्वैरिभिरेव विश्वं
पास्यत्यजस्रं परितप्यमानम् ॥ ५५ ॥

कर्पूर-चन्दन-फलाक्षत-पुष्प-धूप-
कालेयका-गरु-कुरङ्गमदादिकानि ।

वस्तूनि यानि किल सन्ति विधिप्रतिष्ठा-
20 योग्यानि तानि निखिलान्यपि ढौकितानि ॥ ५६ ॥

मदनफलसमेते ऋद्धिवृद्धि(द्धी) निबद्धे
जिनवर ! तव पाणौ कारणं तत्र वेद्धि ॥

वितराति भविकेभ्यो यद्भवानृद्धि-वृद्धी
मदनफलविघातं यत्पुरा त्वं व्यधाच्च ॥ ५७ ॥

25 देसलादिश्रावकाणां कङ्कणान्येषु(ढवेषु) पाणिषु ।
गुरुः कौसुम्भसूत्रस्य बध्नाति स्म समाहितः ॥ ५८ ॥

एव प्रतिष्ठासामग्र्या कृताया सिद्धसुरय
स्नात्रारम्भ मन्त्रपूर्य स्नात्रकैरकारयन् ॥५९॥

अकारयत् तीर्थपतेर्जिनस्य
स्नात्राणि सर्वाणि यथाक्रमेण ।

३ श्रीसिद्धस्वरि(रि) स्वयमन्यस्वारि-
योग्यानि तानि प्रजिघाय सद्य ॥ ६० ॥

निवेशितायामय लग्नघट्या
श्रीसिद्धस्वरिगुरुरेकचित्त ।

असाधयत्साध्यधियासनाया
१० लग्न सुनेमित्तिकदिश्यमानम् ॥ ६१ ॥

आच्छाद्य जैनीप्रतिमा सुलग्ने
श्रीसिद्धस्वरिर्वररक्तवस्त्रे

श्रीखण्डवासादिभिरर्घयित्वा
मन्त्रैरथैता सकलीचकार ॥ ६२ ॥

१५ गत्वा गुरौ(रो) पौषधवेष्टम नन्दा-
वर्तस्य पट्ट समरो म माधु ।
सुयामिनीमूर्धनि सनिवेश्य
जगाम चैत्य वृषभस्य शीघ्रम् ॥ ६३ ॥

नान्दीनिनादे प्रसरत्यनेक-

२० लोकेषु गायत्सु गुणान् जिनस्य ।
अमण्डयन्मण्डपवेदिकाया
मद्वाधिपस्त ममरोऽथ पट्टम् ॥ ६४ ॥

श्रीमिद्धस्वग्निभवोऽथ मध्या(ध्या)-
दुपेत्य पट्टम्य ममीपमाशु ।

२५ कर्पूरपूरेण यथाविधान-
मपूपुजत् ॥ लिम्बित सुयन्त्रम् ॥ ६५ ॥

नन्द्यावर्तं मण्डलं मण्डयित्वा

सिद्धाचार्या मान्त्रिका तान्त्रिकाश्च ।

कर्पूराद्यैरर्चयित्वा समुद्र (द्रं)

वेद्व(भिन्द)न्ति स्मैतत्कलेर्दोषमाशु ॥ ६६ ॥

5 आगत्यागत्य सर्वेऽपि स्वरयस्तस्य सादराः

पूजां सिद्धान्तविध्युक्तां नन्द्यावर्तस्य चक्रिरे ॥ ६७ ॥

श्रीसिद्धस्वरयो भूयोऽप्यागत्य वृषभाक्षितम्

संजज्ञिरे सावधाना लग्नसाधनसिद्धये ॥ ६८ ॥

कौसुम्भकङ्कणव्याजाद् रागो गुरुकरेऽलगत्

10 स्वजेतारं जिनं सान्त्वयितुमैच्छदिवासु[स्तु]तः ॥ ६९ ॥

लग्नेऽथ लग्ने निकटत्वमेतुं

श्रीसिद्धसूरिः करयोगृहीत्वा ।

कच्चोलिकां रूप्यमयीं सुवर्ण-

मयीं शलाकामपि सोद्यतोऽभूत् ॥ ७० ॥

15 आसन्नतामुपगते समये प्रतिष्ठा-

सम्बन्धिनि प्रथमतीर्थपतेः पुरःस्थाः ।

उच्चैःस्वरेण समयः समयः प्रवृत्तो

लोका इति स्म निगदन्ति समस्तदिक्षु ॥ ७१ ॥

वस्त्रं प्रतिष्ठासमये जिनेशात्

20 श्रीसिद्धसूरिप्रभवोऽपसार्य ।

आदाय सौवीर-सिताढ्ययोग-

मुन्मीलनं नेत्रयुगस्य चक्रुः ॥ ७२ ॥

श्रीविक्रमादुडुपवाजिकृशानुसोम-

संवत्सरे १३७१ तपसि मासि चतुर्दशेऽद्वि ।

25 पुण्ये सुभे धवलपक्षशशाङ्कवारे

लग्ने श्लेषे च बलशालिनि वर्तमाने ॥ ७३ ॥

तृयंत्रिकेषु निगदत्सु पठत्सु भिख्या
वैतालिकेषु धवलध्वनिपूत्सल(हस)त्सु ।

श्रीनाभिनन्दनविमोरचलप्रतिष्ठा

श्रीसिद्धसूरिगुरवोऽरचयन् प्रतिष्ठाम् ॥७८॥

5 श्रीवज्रस्थामिना पूर्वमिदानीं सिद्धसूरिणा
अत्र प्रतिष्ठा विहिता तेनैव समता द्वयोः ॥७९॥

स्वतेजसा भासितभूमिभागः

स्यच्छस्वभावोऽलघुमस्वसारः ।

जिनेन्द्रमुद्राविहितस्यितिर्यो

10 युक्त ततो वज्रतुलामवाप ॥ ७६ ॥

मुख्यप्रासाददण्डस्य सिद्धसूरैरनुज्ञया

वाचनाचार्यनागेन्द्र प्रतिष्ठा निर्ममे तदा ॥७७॥

देसलः सकलसुनुसमेतश्चन्दनेन घनसारवरेण ।

आदिभर्तुरनुलिप्य शरीर सत्सुभैरय सप्त जयति स्म ॥७८॥

15 जिनस्य पुरतः पञ्च-पक्वाप्तप्रमुख बलिम्
देसलो ढौक्यामाम नानाविधफलानि च ॥७९॥

भव्यजना प्रथमस्य जिनेन्द्रो

पाणिमुदीक्ष्य मरुद्गुणबन्धम ।

द्वर्पभगोन्नमदानमदङ्गा

20 नृत्यममी रचयन्ति मरुद्गा ॥ ८० ॥

गीतरसालमदेहनिवेशा

केऽपि जिनास्यनियेशितनेत्राः ।

भूमिगता भयिनश्च तदानी-

मादिजिनस्य गृणन्ति गुणालीम् ॥ ८१ ॥

25 केऽपि कुरङ्गमदादि गृहीत्या

आदयिलेपनमस्य च चक्षुः ।

केऽपि पुनः सुमनोरथसारैः

पूजनमस्य जना रचयन्ति ॥ ८२ ॥

अङ्गुष्ठमात्रमपि यत्र निवेशितं सद्

बिम्बं भवत्यमितपुण्यकृते जनानाम् ।

5 तीर्थेऽत्र तीर्थविभुकारययितुः सुपुण्यं
यद्भावि तज्जिनपतिः प्रभुरेव वेद ॥ ८३ ॥

हस्तमात्रापि यदेवकुलिका यत्र कारिता

वचनागोचरश्रेयोहेतवे जायते किल ॥ ८४ ॥

तत्र मुख्यजिनेशस्य चैत्योद्धारकरस्य यत् ।

10 पुण्यं कीर्तिश्च तस्य स्यात्कः प्रमातुं तदीश्वरः ॥ ८५ ॥

इति स्तुतिपरा लोका गीतनृत्यादिकारिणः ।

भव्या भव्यं सिद्धिसौधं संप्राप्तमिव मेनिरे ॥ ८६ ॥

एवं विधीयमानेऽथ भव्यलोकैर्महोत्सवे ।

अथारोहयितुं दण्डं देसलोऽभवदुद्यतः ॥ ८७ ॥

15 आरोढुमेतच्छिखरे सुखेन

पद्यामवध्नातृभिरेष साधुः ।

स्वर्गाधिरोहार्थमभूत् किलैषा

सोपानपङ्क्तिर्निविडा जनानाम् ॥ ८८ ॥

श्रीसिद्धस्वरिप्रभुदत्तहस्तः

20 श्रीदेसलः संघपतिः सपुत्रः ।

उद्दण्डदण्डेन पुरः प्रयाता

प्रासादमौलिं सममारुह ॥ ८९ ॥

प्रासादकलशे वासान् सिद्धस्वरिगुरुः क्षिपन् ।

तमेव देशलकुले शुशुभे स्थापयन्निव ॥ ९० ॥

25 सूत्रधारैः सदाचारैर्देशलः संघनायकः ।

दण्डमस्थापयत् स्थाने कीर्तिस्तम्भमिवात्मनः ॥ ९१ ॥

अवन्वयत्कैरवन्वधशुद्धा

दण्डे जयन्तीमथ वैजयन्तीम् ।

कलेः करालस्य रिपोर्ज्ञेये या

समुच्छ्रिता म्वीयजयध्वजेव ॥ ९२ ॥

5 सर्वज्ञमूर्धानि सिता वितताऽतिदीर्घा

कालेयहस्तकयुता रुखे पताका ।

मन्दाकिनीष द्वितोऽत्र समुत्तरन्ती

कोकान्विता भविकलोकपवित्रतायै ॥ ९३ ॥

तथा सुते पञ्चभिरन्वितोऽसौ

तदा शरीरी करणैरिवाथ ।

10

स ज्ञानधर्मेष्वातिशुद्ध्युद्धि

सर्वेषु साधुः परभागमाप ॥ ९४ ॥

जाषडि किल पुग विदधानो

नर्तन दयितया सह यत्र ।

15

वायुना तृणमिवैष विधात्राऽ-

क्षिप्यत क्वचन कोऽपि न वेत्ति ॥ ९५ ॥

तत्र खग्नितमनोरथसिद्धि-

दैसलः सकलसङ्घसमेत ।

नृत्यति स्म मह मृनुभिरुष-

द्भाग्ययान विजययानजनिष्ट ॥ ९६ ॥ (युग्मम्)

20

तदा मुदा पूर्णमना स नाना-

विधानि दानानि च याचकेभ्यः ।

नृत्यन् ददौ काञ्चन-याजि-यम्ब-

विभूषणादीन्यनुलानि माधु ॥ ९७ ॥

25

नृत्यन्तमायामलमारकभ्यः

मुयर्णरन्नाभरणाम्बराणि ।

फलान्यधःस्थाय जनाय चैत्याद्

ववर्ष कल्पद्रुरिवातिहर्षात् ॥ ९८ ॥

साधुः सहजपालोऽपि साहणः समरोऽपि च ।

सामन्त-साङ्गणावेते पश्चापि ववृपुर्धनम् ॥ ९९ ॥

2 ददानान् वीक्ष्य दानानि वाच्छित्तानि जनोऽर्थिनाम् ।

मेने मिथः स्नेहभाजः पञ्चामृन् पाण्डवानिव ॥ १०० ॥

सर्व(र्वोऽथ) विस्मयमना मिथोऽवादीदिदं तदा ।

पाण्डवास्तीर्थमुद्धर्तुं किं त एवागताः पुनः ॥ १०१ ॥

इति विधाय महोत्सवमुत्सुको

10 जिनपतेर्वदनाम्बुजवीक्षणे ।

अवततार ततः शिखरांदसौ

शुभरसात्तरसा जिनमभ्यगात् ॥ १०२ ॥

महाध्वजाः पट्टदुकूलमध्या

वबन्धिर देवशिरोविभागात् ।

15 निःसार्य बालानकमण्डपाग्रा-

दनेन यावन्ननु चैत्यदण्डम् ॥ १०३ ॥

हिमांशु-पट्टांशुक-हाटकानां

प्रत्येकमैकैकमनेकचित्रम् ।

छत्रत्रयं तत्र च देसलोऽदाद्

20 विश्वत्रयस्येश्वरतामिवेप्सुः ॥ १०४ ॥

गङ्गातरङ्गसुभगां चमरीकेशसंभवाम्

स ददावादिनाथाय देसलश्चामरद्वयीम् ॥ १०५ ॥

तथाऽपरां हैमदण्डां निर्मितां रूप्यतन्तुभिः

स्वर्गराज्यमिवावाप्तुं चामरद्वितयं ददौ ॥ १०६ ॥

25 स्वर्णरूप्यमयमज्जनकुंभान्

पैत्तलानपि जिनाय ददौ सः ।

दसल स्वसुकृतालिमणीनां
शैलमृर्धनि निधीनिव कर्तुम् ॥ १०७ ॥

आरात्रिक मङ्गलदीपमप्यसौ
सायुर्ददौ रूप्यमय मनोहरम् ।

आरात्रिक स्थानमवाप्तुमुत्सुक-
स्तथा ल(स)पन्मङ्गलमेव यत् सदा ॥ १०८ ॥
चन्द्रोदयान् सर्वचतुष्किकासु
तथैव सर्वेष्वपि मण्डपेषु ।

अवन्धयत्पट्टदुकूलमूलान्
मुक्ताफलश्रेणिकृताघचूलान् ॥ १०९ ॥

अपूरयन्मेरुमसौ जिनस्या-
क्षतैरग्वण्डे पुरतोऽनघस्य ।
मुष्टे पुगैर्मोदक-नालिकेरे-
विभूषणैर्दसलसद्घनाथ ॥ ११० ॥

स्नात्रोत्सवो मेरुगिरौ पुरा यथा
भवेदमौ जन्मनि यज्जिनेश्वर ।
तथा मर्हद्दसलमाधुनाऽधुना
तस्यैव चक्रे किल मज्जने विधि ॥ १११ ॥

अथापगन् सर्वजिनानुषोपित
शुचिर्ब्रतस्थ परिपूज्य देमल ।
पुत्रैश्च पौत्रैश्च महानुयायिभि-
श्चक्रे जिनस्य प्रथम दशादियम् ॥ ११२ ॥

सारेण धनसारेण श्रीगण्डेन विभोर्यपु
आर्चयद्दशलस्तत्स्यादगण्डश्रीभगवते ॥ ११३ ॥

म सुमनां सुमनोभिरथो जिन
यगु-केतशी-रम्पक-जातिभि ।

प्रथमनाथमपूपुजदायतौ

समभिगन्तुमनाः सुमनःश्रियम् ॥ ११४ ॥

कर्पूरपूरैः स पलप्रमाणैः

संवर्तितैरादिजिनस्य देदम् ।

5

विलेप्य रात्रौ मृगनाभिपद्मे-

रमण्डयत्साहणपालसाधुः ॥ ११५ ॥

मालती-केतकी-मल्ली-चम्पकाद्यैः सुमैर्विभोः

लक्ष्यसंख्यैर्महापूजां विचित्रां साहणो व्यधात् ॥ ११६ ॥

साधुः स्मरो जिनपुरो घनसारसारं

10

कालागरं ज्वलति सज्ज्वलने जुहाव ।

धूमच्छलेन किल देसलदुष्कृतानि

यान्तीव तस्य सुकृतेन विहेठितानि ॥ ११७ ॥

देसलः सहजपालसंयुतो

मण्डपे निहितदृष्टिरर्हति ।

15

प्रेक्षणक्षणमसावकारयत्

तीर्थनाथगुणसावधानधीः ॥ ११८ ॥

श्रीसिद्धस्वरिगुरुपादयुगं प्रणम्य

प्रातर्यतीन् सुविहितानर्थ भक्तपानैः ।

सम्पूर्णतृप्तिजनकैः प्रतिलाभ्य सर्वान्

20

साधुः स्वसूनुसहितोऽकृत पारणं सः ॥ ११९ ॥

चारणान् गायनान् भट्टानखिलानपि भोजनैः

यथेष्टं भोजयामास देसलोऽब(क)लवैभवः ॥ १२० ॥

योगिनामथ दीनानामनाथानां दरिद्रिणाम्

अवारितं भोजनार्थं सत्रागारमकारयत् ॥ १२१ ॥

25

एवं प्रवर्तयन् दानं प्रत्यहं संघनायकः ।

विभोर्दश दशाहानि चक्रे धर्मवराशयः ॥ १२२ ॥

एकादशेऽथो दिवसे प्रभाते

श्रीसिद्धस्वरिस्वगुरो करेण ।

श्रीदेसल' कारयति स्म संघ-

युतो विभो कङ्कणबन्धमोक्षम् ॥ १२३ ॥

5 विश्वप्रभु स्वर्णकिरिट-हार-

श्रीकण्ठ-भूपाङ्गद-कुण्डलाद्यै ।

स्वकारितैर्नव्यविभूषणैस्त-

मपूपुजेद्देसलसघनाथ. ॥ १२४ ॥

अन्येऽपि सर्वे भविन क्रमेण

10 महाध्यजाभारुतरां वधन्धु. ।

पुरोऽस्य मेरुन् विभरावभूवु-

रकारयन् स्नात्रमथो जिनस्य ॥ १२५ ॥

सघे समागतै सघपुरुषै स्वस्ववारकै

सर्वैरपि महापूजादानसत्राणि चक्रिरे ॥१२६॥

15 सघेनाथ समन्वित' सुगुरभिं पार्श्वस्थितो देसल-

स्तस्यायादिजिनेश्वरस्य पुरतो हस्तोद्धृतारात्रिक

पुत्रौ चामरधारिणौ स्थितिमितां तद्बाहुपक्षद्वये

साधू सादृणसाङ्गणौ गुणनिधी धर्मे सदा सोधमौ॥१२७

सामन्त-सदृजपालौ पक्षयोरुभयोरपि

20 करात्तवरभृङ्गारौ साधोर्द्वावप्यवस्थितौ ॥१२८॥

चन्दनस्य पितु पादाधाराभ्याऽथ नवाप्यसौ ।

अङ्गानि तिलकै साधुर्भक्तिमानार्चयत् स्मर' ॥१२९॥

श्रीखण्डतिलकेऽलीके मोऽखंडान् तन्दुलाक्षतान् ।

न्यवेशयत्स्मरस्तत्स्यभाग्यपुष्टिर्हते किल ॥१३०॥

25 मालती-चण्डल-चम्पक-मल्ली-

गुम्फिता जनयित सुममाला ।

स्थापिता + निगरणे समरेण

श्रीस्वयंवरकरसागिवाभृत् ॥ १३१ ॥

अन्येऽपि संघपुरुषा मलयोद्भवेन

साधोर्विधाय पदयोस्तिलकेऽलिके च ।

5 आरात्रिकं च परिपूज्य तदीयकण्ठे

मालां क्षिपन्ति रचयन्ति सुवर्णवृष्टिम् ॥ १३२ ॥

श्रीजिनेन्द्रगुणगीतनायकान्

गायनान् समरसाधुरात्मना ।

स्वर्णकङ्कण-तुरङ्ग-वाससां

10 दानतो + धनपुषामतोषयत् ॥ १३३ ॥

विधायारात्रिकमसावादिदेवस्य देसलः ।

संपूज्य प्रणिपत्याथ मङ्गलदीपमादेद ॥ १३४ ॥

द्वारभट्टादयो भट्टाः श्रीयुगादिजिनेशितुः ।

सिंहनादनिनादेन पठन्ति स्म गुणावलीम् ॥ १३५ ॥

15 देसलस्य समरस्य च साधोः

कीर्तिवल्लिजलवाहसदृक्षाम् ।

वन्दिनः प्रमुदिता विरदाली-

मुच्चरन्ति विहितोन्नतहस्ताः ॥ १३६ ॥

रजत-स्वर्ण-रत्नानां वाजि-वारण-वाससाम् ।

20 द्वारभट्टादिभट्टानां ददौ दानं स्मरो मुदा ॥ १३७ ॥

उद्दीप्य कर्पूरदलैः सुगन्धैः

श्रीदेसलो मङ्गलदीपमुच्चैः ।

उच्चारयामास समं महाद्भि-

स्वर्यादिवादित्रगणैर्नदद्भिः ॥ १३८ ॥

* निगीर्यते अन्नादिकमनेनेति निगरणं गलमित्यर्थः ।

+ धनं पुष्पान्ति तेषां, मूल्यवतामित्यर्थः, स्वर्णादिपद-
स्य विशेषणमेतत्

आकुञ्च्य घाम निजजानुमास्य
निवेड्य भूमौ शिरसोद्धहश्च ।

सयोजितं पाणियुत समघ

शक्रस्तवेनाद्रिजिन नुनाव ॥ १३९ ॥

5 श्रीसिद्धसूरयोऽप्येवं स्थित्वा मघपुरस्तराः ।

शक्रस्तवोर्ध्वमादीश स्तोतुमारेभिरे जिनम् ॥ १४० ॥

देव ! त्वदीयघदनं सदन सुधाया

सवीक्ष्य [दृक्] दृष्टिचिपभाग् भुजगी ममैषा ।

मिथ्यात्वमोहगरल विरल विधाय

10 सम्प्रत्यमन्दमदसम्मदमासमाद ॥ १४१ ॥

देव ! त्वदास्यशशिनोऽमृतमुख्यकुण्डात्

सज्ञानियद्वयचनं वचन सुधामुक्

प्राप्त निपीय भयदावभय स्वदाह

सत्यज्य निर्वृतिमना अधुनाऽस्मि जातः ॥ १४२ ॥

15 देव ! त्वदीयशय ण्य विशेषपुण्यत्-

पीयूषधर्पममत मदमादधाति ।

मन्ये घयो रति-कुदृष्टि-विकारदोषा

यातामन्ततो जिन ! सुदर्शनतां गतोऽस्मि ॥ १४३ ॥

20 देव ! त्वदीयमिह भालतल विलोक्य

शुद्धाष्टमीकरसुधाकरमनिकाशम् ।

तत्कान्तिषीचिचयपुष्टमहो मदीयं

चक्षुश्चक्रोरयुगमघ वभूव सघ ॥ १४४ ॥

देव ! त्वदीयवपुरेतदगण्यपुण्य-

मभारमभृतमनन्तशुभस्य हेतु ।

25 इत्तेऽमृते शिषसुख विमुख भयाना

भव्याङ्गेनामपि निगीक्षितमेकपारम् ॥ १४५ ॥

देव ! त्वदीयरसना रसनायकस्य
 वाक्यामृतस्य सरसी सरसैर्यदेषा ।
 स्वस्पन्दसंभववचोनिचयप्रपञ्चैः
 शीतीकरोति सततं वपुरस्मदीयम् ॥१४६॥

5 त्वल्लोचने जिनपतेऽमृतसिन्धुनीमे
 संपेतुषी वपुषि विश्वभवे भवेताम् ।
 संजायतेऽत्र भवसंभवदुःखदाह-
 दाहोपशान्तिरखिलेऽपि यथा जिनेश ॥१४७॥

10 देव ! त्वदीयचरणौ शरणं भवेतां
 शोणच्छवी लवणिमामृतलक्षिताङ्गौ ।
 संसारमारवपथभ्रमणातुराणां
 संसारिणां सुकृतचारिविवर्जितानाम् ॥१४८॥

इत्यमृताष्टकसंस्तवसंस्तुत ! परमप्रमोदतो नाथ ! ।
 श्रीनाभिनन्दनजिन ! प्रसीद देह्यमृतसौख्यानि ॥१४९॥
 15 इति स्तुत्वा जगन्नाथमादिनाथं जिनं मुदा ।
 श्रीसिद्धसूरयः सार्द्धं साधुना पुनरागमन् ॥ १५० ॥
 पश्चापि सूनवोऽप्येवं सर्वसंघनरैः समम् ।
 आरात्रिकं विदधिरे दधाना मुदमद्भुतम् ॥१५१॥

एवं प्रतिष्ठाभहिमानमादि-
 20 नाथस्य कृत्वा पुरतो जिनस्य ।
 अभीष्टसिद्ध्योल्लसितप्रमोदो

ननर्त साधुः सुतसंघयुक्तः ॥ १५२ ॥
 साधुस्त्रिलोकीविभुतामवाप्तां
 विचिन्तयंश्चेतसि नृत्यति स्म ।
 25 हर्षोल्लसद्भस्तयुगो जिनाग्रे-
 विज्ञप्तिमेवं विदधे च साधुः ॥ १५३ ॥

प्रभो ! भवाम्भोनिधिमध्यमम-

प्राणिप्रतानोद्धग्णैकधीर ! ।

मम प्रसद्याद्य सदैव देव ।

पुन पुनर्दर्शनमेव दद्या ॥ १५४ ॥

असावनुज्ञाप्य युगादिदेव

कर्पद्वियक्षालयमाजगाम ।

अपूपुजन्मोदकनालिकेर-

र्यक्षं स साधुर्लपनश्रियाऽपि ॥ १५५ ॥

अबन्धयद्देवगृहेऽस्य साधु-

महाध्वजां पट्टमयीमपूर्वाम् ।

लसंघशोमण्डपमण्डनाय

समुत्सृतेय किल वैजयन्ती ॥ १५६ ॥

व्यजिज्ञपत् साधुरमु कपर्दि-

यक्ष जिनार्चाविधिवद्भक्तक्षम् ।

यक्षेश ! मे धर्मविधौ सहाय-

सदा भवेर्विघ्नविनाशकस्त्वम् ॥ १५७ ॥

पथमभ्यर्थ्य यक्षेशं देमल मघनायक

श्रीसिद्धसूरिभिर्माद्व शैलोत्तारोद्यतोऽभवत् ॥ १५८ ॥

तीर्थे स्थित्वा विंशति वासराणि

साधु श्रीमान् देमल सन्नुयुक्त ।

नत्वा सर्वाण्यर्हतामत्र विम्व-

न्याशु प्रातः पर्वतादुत्ततार ॥ १५९ ॥

क्रमेण पञ्चभिः पुत्रैः साधु शार्ङ्गीव पाण्डवै ।

विराजमानपाश्वर्चोऽमात्रश्वगारशतैर्वृत ॥ १६० ॥

घाघेषु घाघमानेषु महामहपुरम्भर ।

आययी मह मघेन मघाघासेषु देमल ॥ १६१ ॥

पक्वान्नैः पञ्चवर्णैरमृतकरसितैः स्वादुभिर्मोदकाद्यैः

सद्वन्धैः शालिसूपैः सुरभिभवधृतैर्व्यञ्जेनैश्चाप्यनेकैः ।

शुद्धैः श्रीदेसलोऽसौ मुनिवरवृषभानात्मनाऽभ्यर्थ्य गत्वा
*न्यक्षानिक्षेपतोऽथो अमलिनमनसाऽपृपुजन्पूजनाहान् ॥

5 सुस्वादुभिर्विविधभोजनपानकाद्यै-

रामन्ध्य संघमखिलं सपरिच्छदं सः ।

साधुः सुधासमवचःसुभगात्मभक्त्या

सन्तोष्य सन्मतिरभोजयदादृतः सन् ॥१६३॥

चारणान् गायनान्.....भट्टानपि च याचकान् ।

10 यथेच्छया रसवत्याऽभोजयद् देसलोऽखिलान् ॥१६४॥

विदेशायातदीनानां दुःस्थानामथ योगिनाम् ।

प्रीणनार्थमवारितसत्राका(गा)रमकारयत् ॥ १६५ ॥

आचार्य-वाचनाचार्यो-पाध्यायानां महोत्सवे ।

पदस्थानां पञ्चशतान्यायातान्यभवन्ननु ॥१६६॥

15 साधुः श्रीसहजपालो महाराष्ट्रतिलङ्गतः ।

स्त्वक्ष्माणि यानि चारूणि वासांस्यानयति स्म सः ॥१६७॥

पदस्थानां पञ्चशतीमपि तैर्वसनैर्वरैः ।

सानन्दः परया भक्त्या देसलः प्रत्यलाभयत् ॥१६८॥

साधुर्नानाविधैर्वस्त्रैरन्यानपि तपोधनान् ।

20 सहस्रद्वितयोन्मानान् प्रत्यलाभयतेप्सितैः ॥ १६९ ॥

चारणानां सप्तशतीं त्रिसहस्रीं च बन्दिनाम्

गायनानां सवृन्दानां सहस्रमधिकं स्मरः ॥ १७० ॥

दानमण्डपमासीनो वाजि-काञ्चन-वाससाम् ।

तन्मनोवाञ्छितैर्दानैः ससन्मानममानयत् ॥ १७१ ॥

* न्यक्षा-न्यक्कृतिः, तस्या निक्षेपः-दूरीकरणं तस्मात्
सन्मानपूर्वकमित्यर्थः

भग्नारघटा अवटाभावादुच्छिन्नपादपा ।

वृत्तैर्विना च याः काश्चिदभूवन् सूत्रवाटिका ॥१७२॥

समरः सर्वा अपि ता निन्यपूजाकृते प्रभो ।

वितोर्य मालाकारेभ्यो धन चक्रे पुनर्नवा ॥१७३॥ युग्मम्

जिनेन्द्रसेवानिरतानशेषान्

पूजाकृतो गायनसूत्रधारान् ।

भट्टादिकानीहितवृत्तिदाना-

दस्थापयद् धाम्भटघत् न लोकान् ॥ १७४ ॥

पथमारोप्य तीर्थेऽस्मिन् देसल पुण्यपादपम् ।

उज्जयन्तमथो तीर्थं नन्तु चक्रे उपक्रमम् ॥ १७५ ॥

देवालयश्चचालाय सुमुहूर्ते पुरःस्थित ।

तस्यानु देसल सधमद्वलोकान्वितोऽचलत् ॥१७६॥

अमरावत्यादिपुरग्रामेषु जिनशासनम् ।

भासयन्नश्रुते कृत्यैरज्जयन्तगिरिं ययौ ॥ १७७ ॥

श्रीजीर्णदुर्गपुरनाथमहोपदेव

श्रुत्वा समेतमुपदुर्गममु ससधम् ।

श्रीदेसल-न्मरगुणैरिष कृण्टचित्त ।

सधेश्वराभिमुखमेष समाजगाम ॥ १७८ ॥

घञ्चचक्राङ्कितकरो महोपालस्मरौ तदा ।

इन्द्रोपेन्द्राविवाभाता मिलितौ प्रीतितत्परौ ॥ १७९ ॥

परस्पर समालिङ्ग्य तौ निविष्टौ भमामने ।

क्षेमप्रश्नादिकालापे प्रीत्या हावप्यहृण्यताम् ॥१८०॥

विधिवोपायनै साधुर्महोपालमतोपयत् ।

सोऽपि प्रसाददानेन द्विगुणेन स्मर पुन ॥ १८१ ॥

श्रीमहोपालदेवेन स्मरेण महयायिनौ ।

सधपतेर्देसलस्य प्रवेशमहिमाऽऽदधे ॥ १८२ ॥

तेजःपालपुरासन्नान् संघवासान्महोपतिः ।

स्मरेण कारयित्वाऽथ स्वाचासं स्वयमाययौ ॥ १८३ ॥

उज्जयन्तगिरिमस्तकमौलिं

नेमिनं जिनमथो अभिनन्तुम् ।

5 देसलः सकलसंघसमेतोऽ-

प्यारुरोह गुरुभिः सह शैलम् ॥ १८४ ॥

महाध्वजा-ऽवारितसत्र-पूजा-

दानादिकं सर्वविधिं स तत्र ।

संघाधिपो देसलसाधुधुर्यः ।

10 शत्रुञ्जये तीर्थ इवाततान ॥ १८५ ॥

प्रद्युम्न-शाम्बयोस्तुङ्गे शिखरे चावलो(किते) ।

कल्याणत्रयमुख्येषु प्रासादेष्वखिलेष्वपि ॥ १८६ ॥

देसलो विदधद्यात्रां महापूजा-महाध्वजाः ।

ददौ स्वपूर्वजानुच्चैरुद्धार धियां निधिः ॥ १८७ ॥

15 अम्बामथानर्चं सपुत्र-पौत्रः

श्रीदेसलः संघपतिर्यदैव ।

तदैव तुष्टा विततार पुत्र-

लाभेन वृद्धिं समरस्य सद्यः ॥ १८८ ॥

युक्तमम्बा सुतान् दत्ते सदैवाङ्गस्थितात्मजा ।

20 विश्वेऽपि विश्रुतमिदं यत्सदेव वितीर्यते ॥ १८९ ॥

समरस्य सुतप्राप्तिसंप्राप्त(मह)दुन्नतिः ।

देसलः श्रीमदम्बाया विशेषेणाकृतार्चनम् ॥ १९० ॥

देसलः सुतलाभत्वात् वर्धापनमकारयत् ।

सद्यः फलति धर्मोऽयमिति चेतासि चिन्तयन् ॥ १९१ ॥

25 श्रीगजेन्द्रपदकुण्डवारिणि

भव्यलोकगणदोषवारिणि ।

स्नानमाशु विगच्छय्य देसलो ।

दत्तवानयमघे जलाञ्जलिम् ॥ १९२ ॥

स्नात्वा मृदुहृदयनिभे सहजादयोऽपि

श्रीदेसलस्य तनया सनया हृदेऽस्मिन् ।

5 ससारघोरधनसचरणप्रसूत-

[ग्लानि]क्षणादपनयन्ति मुद भजन्ति ॥१९३॥

दिनानि दश तीर्थेऽस्मिन् स्थित्या देसलमद्भुप ।

श्रीनेमिनमनुज्ञाप्य गिरिनाराडघातरत् ॥ १९४ ॥

मुग्धराजस्तदा देवपत्तनाधिपतिर्मुदा ।

10 साधो समरमिहस्य दर्शनोत्कण्ठितोऽभवत् ॥१९५॥

स्वप्रधानान् मुग्धराज प्रीपोत् समरमग्निधौ ।

इति विज्ञप्तिगर्भं च स्थलेखं तत्करे ददौ ॥ १९६ ॥

कलाभृता यद्भवता विधेय शुचिना तथा ।

मम चित्तचकोरोऽयं यथा स्यात्प्रीतिमान् स्मर ॥१९७॥

15 स्मरो विज्ञाय लेखार्यं तत्रामृदं गमनोत्सुक ।

एकं युभुक्षितोऽन्यच्च जातं किल निमन्त्रणम् ॥१९८॥

श्रीमहीपालदेवस्य मुत्कलापनहेतवे ।

जगामोपायनकरं ममरं स्मग्मनिभं ॥ १९९ ॥

सन्तुष्टं श्रीमहीपालं ममराय ददौ स्वयम् ।

20 त्रिपट्टांशुकसम्बद्धं घाजिनं श्रीकरीमपि ॥ २०० ॥

श्रीमुग्धराजनृपलेखसमागमेन

सर्वहितोद्यमगुणोऽनणुहर्षतर्प ।

श्रीदेमलं मकलसघपरीतपार्श्वं

श्रीदेवपत्तनपुरोपरि मचघाल ॥ २०१ ॥

25 श्रीधामधामनपुरीप्रमुखेषु मर्ध-

स्थानेषु चैन्यपरिपाटिमदान् दद्यातः ।

संधाधिपो विधुविभास्वरचारुकीर्तिः

श्रीदेवपत्तनमियाय +समुत् सहायः ॥२०२॥

मुग्धराजनृपतिः स्मरसाधुं

तंतो निशम्य निकटे समुपेतम् ।

5

तद्विलोकनरसोल्लसदङ्ग-

स्फारसारपुलकोऽजनि सद्यः ॥ २०३ ॥

श्रीसोमेश्वरश्छत्रचामरादिभिरन्वितः ।

स नृपः सपरीवारः संधाभिमुखमाययौ ॥ २०४ ॥

समरो मुग्धराजश्च स्वहस्तोल्लासिताम्बरौ ।

10

द्वावप्यागत्य गिलितौ सूर्या-चन्द्रमसाविव ॥२०५॥

मुग्धराजस्तमालिङ्ग्य संजज्ञे हर्षनिर्भरः

तत्पृष्ठकुशलः साधुः सुधामग्न इवाभवत् ॥ २०६ ॥

मिथोऽथ प्राभृतैर्दत्तैरादत्तैस्तावुभावपि ।

मन्येतां शुभोदकं प्रीतिमन्तौ स्वसङ्गमम् ॥२०७॥

15

अथ श्रीदेसलः संघनाथः स्मरपुरस्सरः ।

स चतुर्विधसङ्केन सह देवालयेन च ॥ २०८ ॥

जटाधरेण मुख्येन तत्पुरस्सरगामिना ।

गण्डैश्च वर्धितोत्साहः स्वयमुत्सवकारिभिः ॥२०९॥

श्रीदेवपत्तनपुरे द्वारोत्तम्भिततोरणे ।

20

लसत्पताके सर्वत्र शचीपतिरिवाविशत् ॥ २१० ॥

[त्रिभिर्विशेषकम्]

श्रीसोमेश्वरदेवस्य पुरतः सम्मतः सताम् ।

हर्षेण मुग्धराजस्य सोत्सवं प्रहरं स्थितः ॥ २११ ॥

पूर्वं सम्प्रति-शातवाहन-शिलादित्या-मराजादिभि-

25

भूपैर्भूरिधनाधिपैः कृतयुगोत्पन्नैश्च जैनैरपि ।

+ मुदा सहितः समुत्, अयेन सह सहायः

श्रीचौलुक्यकुमारपालनृपतिप्रष्टेन चक्रे न य-

ज्ञात देसलभाग्यतस्तदधुना काले कलावप्यहो ! ॥२१२॥

श्रीजैनशासनस्येशशासनस्य स्वभावजम् ।

मियो वैरम[प]द्वृत्य सौ (सु?) हृत्पर्पदिवारुचत् ॥२१३॥

5 सद्य सस्थापयामास सद्यः प्रियमेलके ।

भव्ये युगेऽपि यन्नाभत् तदभूद् भाग्यतोऽस्य हि ॥२१४॥

तथा चोक्तम्—

नैतस्मिन् कति नाम सङ्घुपतय क्षोणीतले जज्ञिरे

किन्त्येकोऽपि न साधुवीरसमर ! त्वन्मार्गमन्वग्ययौ ।

10 श्रीनाभेयजिनोदृति प्रतिपुरत्व(त)त्स्वामिनोऽभ्यागति-

श्रीसोमेशपुरप्रवेश इति य (ते)कीर्तिर्नया घला(लग)ति॥

तत्राप्यवारित दान ददानोऽष्टाद्विकामदम् ।

विदधे जिनचैत्येषु पूजा सोमेश्वरस्य च ॥ २१६ ॥

मुग्धराजनृपात्प्राप्य श्रीकरीं याजिन स्मर ।

15 चचालाजाघरपुरे नन्तु पार्श्व सदेसल ॥२१७॥

यो घाडिमध्याग्निरगाद् द्वितीया-

देश तगीशस्य पयोधिभाज ।

न विद्यते तद्विदिताऽसमान

चैत्यस्थितिस्तत्र जिनेशपार्श्व ॥ २१८ ॥

20 महाध्यजा-महापूजामुग्य तत्र महोत्सवम् ।

विद्याय कोढीनारेऽगादेमल मधमयुत ॥ २१९ ॥

यत्राम्बिका विप्रवधूर्मुनिभ्यो

दत्त्याऽन्नदान पतिरोपतोऽथ ।

भादाय पुत्रद्वयमुन्नयन्ते

25 ययायमौ नेमिजिनं स्मरन्ती ॥ २२० ॥

नत्या जिन वृततरोस्तलऽगान्

पुत्र सुतो प्रीणयितु क्षणेन ।

आयान्तमात्मीयपतिं निरीक्ष्य

भयेन वित्रस्तविरक्तचित्ता ॥ २२१ ॥

श्रीनेमिनार्थं शरणं श्रयन्ती

झपां ददौ पर्वतशृङ्गभागात् ।

5 विपद्य तीर्थेऽत्र बभूव सद्योऽ-

धिष्ठायिकाऽम्बाभिधदेवताऽसौ ॥ [त्रिभिर्विशेषकम्]
कोडीनारेऽपि तच्चैत्यमित्यभूत्पूर्ववासतः ।

तामर्चयित्वा कर्पूरकुङ्कुमाद्यैरनेकधा ॥ २२३ ॥

श्रीदेसलः सङ्घपतिर्दत्त्वा तत्र महाध्वजाम् ।

10 कृत्वा महामहं द्वीपवेलाकूले क्रमादगात् ॥ २२४ ॥ युग्मम् ॥

प्रीत्या समरसिंहस्य मूलराजस्तदीश्वरः ।

नावाऽऽयोज्यापरां नावमुपर्यस्थापयत्कटान् ॥ २२५ ॥

देवालयं तदुपरि ससंघं समहोत्सवम् ।

समारोप्यानयन्मध्ये वियते(ता) च जलाध्वना ॥ २२६ ॥

15 हरिपालो व्यवहारी तत्रास्ते कोटिनायकः ।

देसलस्य ससंघस्य वात्सल्यं विदधे सुधीः ॥ २२७ ॥

तत्राप्यष्टाहिकां कृत्वा दानं दत्त्वाऽर्थिवाञ्छितम् ।

पुनः संघपतिस्तीर्थं शत्रुञ्जयमुपागमत् ॥ २२८ ॥

इतश्च श्रीसिद्धस्वरिगुरवः किञ्चिदामयात् ।

20 साबाधा जज्ञिरे जीर्णदुर्गे तदवतस्थिरे ॥ २२९ ॥

संघोऽपि परिवारोऽपि संभूय गुरुमेकदा ।

व्यजिज्ञपत् प्रभो ! तावत्साबाधं भवतां पुनः ॥ २३० ॥

ज्ञायते ज्ञानहीनत्वान्नायुः केनापि सम्प्रति ।

तत्स्वरिमन्त्रं कस्यापि शिष्यस्य प्रतिपाद्यताम् ॥ २३१ ॥

25 स्वाभिप्रायं तदा प्राह सर्वेषां पुरतो गुरुः ।

आयुर्मे पञ्च वर्षाणि मासो नव दिनानि च ॥ २३२ ॥

विद्यतेऽद्यापि शिष्योऽपि श्रीसत्याकथितोऽन्तिकात् ।
 मुञ्चामि नाह तत् स्वरिं करिष्ये नमये परम् ॥२३३॥
 तदाकर्ण्य समग्रोऽपि सङ्घो भूयो व्यजिज्ञपत् ।
 यद्यप्येव प्रभोऽस्माभिः किञ्चिद्विज्ञाप्यते परम् ॥२३४॥
 5 श्रीपूज्यैः स्थावर तीर्थ साम्प्रत स्थापितं यथा ।
 कृत्वा प्रसादमस्मासु जङ्गम स्थाप्यतां तथा ॥२३५॥
 अथ तद्विज्ञप्तिप्रीता प्रभुश्रीसिद्धसुरय ।
 शिष्य मेरुगिरिं नाम्ना कङ्कस्वरिं गुरु व्यधुः ॥२३६॥
 त्रयोदशशतरेकसप्तत्याऽभ्यधिकैर्गते ।

10 फाल्गुने मासि पञ्चम्या शुक्लायामभवत् पदम् ॥२३७॥
 तदा पदस्थापनायाश्चैत्रगच्छसमुद्भव ।
 जगौ श्लोकमिदं(म) सद्यो भीमदेवाह्वय सुधी ॥२३८॥
 क क स्वरिं मा (त)स्तौति कङ्कस्वरिगुरुदयं ।
 यस्योदये प्रजायन्ते नर्वा कल्याणसिद्धय ॥२३९॥

15 धारणिहस्तत्र मन्त्री सृजे पदमहोत्सवम् ।
 चकार सर्वसूरीणा व्रतिना प्रतिलाभि(म)नाम् ॥२४०॥
 दिनानि पञ्च तत्रैव स्थित्वोत्सवपुरस्मरम् ।
 भूयो देवलमघम्य गन्त्रा शशुञ्जयेऽमिलत् ॥२४१॥
 शशुञ्जयमहातीर्थं पुनर्यात्रा विधाय न ।

20 देमलो गुरुभिः सार्धमगमत पाटलापुरे ॥२४२॥
 पुरा जगत्सि(स)धचतुर्भुजादये
 हरेर्वले वैरिप्रिनस्थुलेऽगिले ।
 श्रीनेमिनाथो नृपलभ्रमेक
 प्रपूर्य शम्भुं विजिगाय यत्र ॥ २४३ ॥

25 तदा नम्यापितस्तत्र श्रीनेमिर्विष्णुना जित ।
 त जित तत्र सम्पूज्य शम्भुश्चरपुरं ययौ ॥२४४॥

शंखः श्रीनेमिनाथेन यज्जरामन्धविग्रहे ।

नृपलक्षजयेऽपूरि तस्मात्शंखेश्वरं पुरम् ॥ २४५ ॥

तत्पुरालंकृतिः श्रीमानास्ते पार्श्वजिनेश्वरः ।

यश्चिरं प्राणतस्वर्गाधीश्वरेण पुराऽर्चितः ॥ २४६ ॥

5 चतुःपञ्चाशलक्षानि वर्षाणां प्रथमे गवि ।

पूजितस्तदधीशेन भावभूषितचेतसा ॥ २४७ ॥

लक्षानि तत्प्रमाण्येव चन्द्रेन्द्रेणाथ पूजितः ।

सूर्येन्द्रेण तत्प्रमा(नि)णि लक्षानि परिपूजितः ॥ २४८ ॥

पातालेऽपि च तावन्ति वर्षलक्षानि तत्प्रक. ।

10 पन्नगाधिपतिर्भक्तिसंयुतो यमपूपुजत् ॥ २४९ ॥

पातालात्प्रतिवासुदेवसमरे श्रीवासुदेवेन यः

सैन्ये मारिभयार्दिते विलसति श्रीनेमिनाथाज्ञया ।

तच्छान्त्यै प्रकटीकृतोऽथ सहसा तत्स्नात्रवारिच्छटा-

संयोगेन जनोऽखिलोऽपि विदधे नीरुक् स पार्श्वः श्रियो ॥

15 तत्र तीर्थे महादान-महापूजा-महाध्वजाः ।

कृत्वा सर्वविधिं साधुः श्रोतृपार्श्वं प्रणिपत्य सः ॥ २५१ ॥

हारिजनामनि ग्रामे गत्वा श्रीऋषभं जिनम् ।

नत्वाऽथ पत्तनपुरे परिचक्रे प्रयाणकम् ॥ २५२ ॥ [युग्मम्].

श्रीपत्तनपुरासन्ने ग्रामेऽसौ सोइलाभिधे ।

20 देसलः समरेणात्र संघावासानकारयत् ॥ २५३ ॥

श्रीदेसलं कुशलिनं सह संघलोकै-

राकर्ण्य पत्तनजनो निकटाभ्युपेतम् ।

हर्षोल्लसत्पुलकसंगविभूषिताङ्गः

संघस्य सम्मुखमियाय गताध्यपायः ॥ २५४ ॥

25 सर्वोऽप्यहंपूर्विकया समेतो

जनस्तदानीं किल देसलस्य ।

सधाधिपस्य स्मरसयुतस्या-

नर्चं क्रमौ चन्दनहेमपुष्पै ॥ २५५ ॥

सस्पृश्य केशैश्चरणौ तदीयौ

भक्त्याऽनमत् देवपदाविवायम् ।

5 अमन्यत श्रीत्रिमलाचलस्य

तीर्थस्य यात्रा विहिताऽऽत्मनैव ॥२५६॥

चिक्षेप हर्षादय पौरलोक

कण्ठे तदीये किल पुष्पमालाम् ।

यात्रा विधाय स्वपुर गतस्य

10 जयत्रिय धार्मिकचक्रिणोऽस्य ॥२५७॥

बन्धु स्वबन्धु जनक स्वजात

मित्र स्वमित्र जनक भगोत्रम् ।

पौरा *अभृताऽवकतोपपोपा-

स्तनु तनी क्षेप्नुमिवालिलिङ्ग ॥ २५८ ॥

15 स्वस्वस्वजनजनाना कण्ठेषु निवेशयन्ति सुममाला ।

तोर्थागतानिति जनास्तान् पूज्यान् पूजयन्तीव ॥२५९॥

अवण्डमण्डकैश्चण्डयामितैर्मोदकान्वितै ।

आगन्तून् भोजयन्ति स्म स्थानीतैर्भोजनैर्जना ॥२६०॥

प्राय स कोऽपि नगरे समभूत्त पौरो

20 विट-विप्र-शूद्र-यवनप्रमुखो ह्यमुत्र ।

यो देसलस्य समरस्य गुणैर्निबद्धो ।

वद्वाग्रहस्तदपि नैव समाजगाम ॥ २६१ ॥

* तोपश्च पोपश्च तोपपोपौ, न भृता अवकयो - नेत्रयो-
तोपपोपौ येषां ते अभृताऽवकतोपपोपा - अतृप्तनेत्रा इत्यर्थः ।

१ चडानि-सस्कारकद्रव्याणि (ममाला इति भाषायाम्)

संघाधिपोऽपि प्रत्येकं प्रत्येकं देसलः स्मरः ।
ताम्बूलवसनाद्यैस्तान् सगौरवममानयत् ॥२६२॥

शुभे मुहूर्तेऽथ पुरप्रवेशं
विधातुमाधत्त समुद्यमं सः ।

5 विधाय शृङ्गारमशेषलोकः
संघस्य संवेश्वरमन्विष्याय ॥२६३॥
अश्वदिरूढैः समरादिसंव-
सुरैर्नरैः संघपुरःस्सरैः सः ।
संशोभितः खानसुखासनस्थः

10 संघाधिपः पत्तनमन्वचालीत् ॥ २६४ ॥
श्रीसिद्धस्वरिप्रमुखैर्मुनीशै-
रुपासकैश्चापि परीतपार्श्वः ।
देवालयश्चामरधारिणीभि-
र्विधूयमानेषु सुचामरेषु ॥ २६५ ॥

15 मृदङ्ग-भेरी-पटहाद्विवाद्यै-
र्नदद्भिरापूरितदिग्विभागः ।
श्रीपत्तने कर्तुमनाः प्रवेशं
चचाल तालाचरक्लृप्तवृत्तः ॥ २६६ ॥ (युग्मम्)
निशम्य संघाधिपदेसलं तं

20 समापतन्तं जनता समस्ता ।
मुदाऽन्विता सर्वगृहेषु हृष्ट-
मार्गे स्मरं वीक्षितुमेकतोऽभूत् ॥ २६७ ॥
गृहे गृहे कुंकुमगुंहलीभिः
पुरः स्फुरद्बन्दनमालिकाभिः ।

25 संशोभितं पूजितपूर्णकुम्भै-
श्चक्रे जनस्तत्पुरमुत्पताकम् ॥ २६८ ॥

क्षमोद्वहो(द्भवो)-द्वासितपार्श्वदेश
 श्रीमत्सुमित्राङ्गजमयुतो च(ऽथ) ।
 आ(अ)रावणप्रीतिकरोऽभिरामो
 विवेश साकेत इव स्मरोऽसौ ॥ २६९ ॥

5 तत्पृष्ठं सघपति स देवा-
 लयेन सार्द्धं गुरुदर्शनेन ।
 पुर विशन् पत्तनमत्तनेत्रा-
 वर्गात(वर्गे कृत?)न्युज्छनकश्चचाल ॥ २७० ॥
 आकर्णयन् कर्णसुखा सकर्ण-

10 कृताश्च यात्राकरणप्रशसा ।
 स मङ्गलानि प्रविवेश गृह्णन्
 क्रमान्निजायाममुपाजगाम ॥ २७१ ॥
 प्रदीप-दूर्वा-क्षत-चन्द्रनाथ
 स्थाले निधायाशु सुधासिनीभिः
 श्रीदेसलस्य स्मरसयुतस्या-
 लिकेऽक्षताढ्य तिलक चकार (च चन्द्रे?)॥२७२॥
 अथ प्रवृत्ते कलगीतमङ्गले
 जयारवे बन्दिजनस्य आग्रति ।
 पश्चापि चित्ते परमेष्ठिन स्मर-

20 ब्रलश्चकार स्वगृह स देसल ॥ २७३ ॥
 गृहदेवालये देवालयदुत्तारितं जिनम् ।
 प्रथमं स्थापयामास देसल सकपर्द्दिनम् ॥२७४॥
 अथासनसमामीन पौरलोकैः सनन्दनः ।
 कृतन्युज्छनकैः साश्वराशी पूर्वमवन्त्यत ॥२७५॥

25 स्मरोऽपि पौरवर्गं तं यस्त्र-ताम्बूलदानतः ।
 कृतार्थं मन्यमान सः समन्मानममानयत् ॥२७६॥

वन्दिनो गायनान् विप्रान् याचकानपरानपि ।
 आशीर्वचनवाचालानखिलानप्यतोषयत् ॥२७७॥
 ततः सहजपालाद्यास्तनया विनयान्विताः ।
 क्षीरेण क्षालयामासुः क्रमादात्मपितुः पदौ ॥२७८॥

5 तृतीये दिवसे देवभोज्यं साधुरकारयत् ।
 तत्रेच्छाभक्तपानाद्यैः साधवः प्रतिलाभिताः ॥२७९॥
 पौरपञ्चसहस्राणि तत्राभुञ्जत भक्तितः ।
 अवारितसत्रागारे लोकसंख्या न विद्यते ॥२८०॥
 सप्तविंशतिलक्षाणि सहस्राणि च सप्ततिम् ।

10 तीर्थोद्दारे व्ययति स्म देसलः संघनायकः ॥२८१॥
 कृतकृत्यं मन्यमानः स्वं संघ[घाधि]पतिदेसलः ।
 धर्मकर्मरतो नित्यं गृहकार्योद्यतोऽभवत् ॥२८२॥
 स्मरोऽपि राजसन्मानसंवर्द्धितमहोन्नतिः ।
 परोपकारसाराणि वासराण्यत्यवाहयत् ॥२८३॥

15 पञ्चसप्ततिसंख्येऽब्दे देसलः पुनरप्यथ ।
 सप्तभिः संघपतिभिरन्वितो गुरुभिः सह ॥ २८४ ॥
 महातीर्थेषु सर्वेषु सहस्रद्वितयेन सः ।
 सार्धं याति करोति स्म द्विर्यात्रामेष पूर्ववत् ॥ २८५ ॥
 व्ययितास्तत्र यात्रायां लक्षा एकादशाधिकाः ।

20 द्विवल्लक्यद्रुमसत्काः स्वयं देसलसाधुना ॥२८६॥
 तदा सुराष्ट्रदेशेषु म्लेच्छवृद्धं स्मरोऽखिलम् ।
 जनं विमोच्य जीमूतवाहनोऽभवदुच्चकैः ॥२८७॥
 श्रीसिद्धस्वरयः स्वायुर्ज्ञात्वा मासत्रयावधि ।
 देसलं प्रोचिरे साधो ! तवाप्यस्त्येकमासिकम् ॥२८८॥

25 तदूकेशपुरे गत्वा कक्कस्वरिमहं स्वयम् ।
 चतुष्किकायां मुख्यायां स्थापयिष्ये समाधिना ॥२८९॥

भवतामपि चेदिच्छा तच्छीघ्रं चलताधुना ।
 देवतानिर्मितो वीरो यत्रास्ते तीर्थमुत्तमम् ॥२९०॥
 तत ममग्रसामग्रीं कृत्वा श्रीसिद्धसूरयः ।
 चेलुर्मेलितमघेन सार्व देसलसाधुना ॥२९१॥

5 गच्छन्नेव पथि स्वर्गरामाभिर्देसलो युतः ।
 पुण्यवानिति मोन्कण्ठचित्ताभिरिव सवृत ॥२९२॥
 माघमासपूर्णिमायां पूर्णायां सिद्धसूरयः ।
 मुख्यस्थाने कक्कसूरिं स्वहस्तेन न्यवेशयन् ॥२९३॥
 एकस्योपाध्यायपद वाचनाचार्यतां द्वयो ।

10 मुनिरत्न-श्रीकुमार-सोमेन्दूना क्रमाद्दु ॥२९४॥
 देसलस्य सुतस्तत्र वीरस्त्रात्र यथाविधि ।
 सहजः कारयामास गोत्राष्टादशकान्वितः ॥२९५॥
 तत्राधारितसत्रादि सूरिभ्यः प्रतिलाभनाम् ।
 माधर्मिकवात्मन्यमुत्साहात् कुरते स्म स ॥२९६॥

15 विधायाष्टादिका तत्र सूरय फलवर्धिकाम् ।
 सहजेन नम जग्मु श्रीपार्श्वस्तत्र घन्दित ॥२९७॥
 विधाय यात्रा व्यावृत्ता अविच्छिन्नप्रयाणकैः ।
 श्रीपत्तनपुर प्राप्ता नमया सिद्धसूरय ॥२९८॥
 अय मामावशेषे न्यायुपि श्रीमिद्धसूरयः ।

20 कक्कसूरिं प्राहुर्गायुर्मानमात्रमिती मम ॥२९९॥
 अहोमिग्वशिष्टैस्तेरष्टभिस्तदहो मम ।
 अनाशक प्रदातव्य सचक्षामणपूर्वकम् ॥३००॥
 किमिदानीं कलौ ज्ञान भवेदिति विचिन्त्य ते ।
 न तत् प्रोक्तेऽपि दिने कक्कसूरयोऽनशन ददु ॥३०१॥
 गुरयोऽपि न्ययमेधोपधासहितय व्यधुः ।
 मघप्रत्यक्षमक्षेपात्ततो ददुर्गनाशकम् ॥ ३०२ ॥

सहजप्रमुखाः सर्वे श्रावका भक्तिभावुकाः
महोत्सवं विदधिरे स्पर्द्धमानाः परस्परम् ॥३०३॥
चातुवर्णोऽपि यो लोको नगरे निवसन्नभूत् ।
बालो युवाऽपि वृद्धोऽपि वन्दनाय स आगतः ॥३०४॥

- 5 पञ्चभिर्योजनैरवाग् ग्रामाः केचन सन्ति ये ।
तेभ्योऽपि नास्ति स प्रायो यो नन्तुं नागतो जनः ॥३०५॥
षड्भिर्दिनैर्यथोक्तायां वेलायामेव स्वरयः ।
समाधिना नमस्कारोच्चारिणः स्वर्भुवं ययुः ॥३०६॥
स्वयं यथोक्तवेलायां मिलितैर्नागरैर्मिथः ।

- 10 प्रोक्तं किमिति न ज्ञानं प्रोच्यते साम्प्रतं बुधैः ॥३०७॥
ज्ञानं विना कथमिव ज्ञायते तादृशं स्फुटम् ।
जीवितं मरणं वाऽपि तदद्यापि हि विद्यते ॥३०८॥
इति प्रशंसामुखैर्नागरैरुत्सवस्तदा ।
प्रमदात् कर्तुमारेभे देवैस्तीर्थपतेरिव ॥३०९॥

- 15 षड्भिरेव दिनैर्जात एकविंशतिमण्डपे ।
विमाने मुनयः स्वरिशरीरं स्वर्चितं न्यधुः ॥३१०॥
स्त्रीणां हल्लीसकैः स्थाने स्थाने लकुटराशकैः
प्रेक्षणकैर्जायमानैर्वादित्रैश्च पुरस्सरैः ॥३११॥
स्वरिर्विमानसंस्थोऽसौ प्रत्यक्ष इव निर्जरः ।

- 20 स्वर्गलोकं यातुकामो निस्ससार पुरात्ततः ॥३१२॥
ततोऽहमहमिकया श्रावकैः स्कन्धदायिभिः ।
क्रोशं विमानं तन्निन्ये दर्शने वलिते सति ॥३१३॥
चन्दना-गरुकाष्ठौघैः कर्पूरैश्चैव केवलैः ।
पूज्यानां देहदाहोऽभूदन्य काष्ठकथाऽपि न ॥३१४॥

- 25 षट्सप्ततिसंयुतेषु त्रयोदशशतेष्वथ ।
चैत्रशुद्धचतुर्दश्यां स्वरयः स्वर्भुवं ययुः ॥३१५॥

स्वर्गभूमिं प्रपन्नेषु प्रभुश्रीसिद्धस्वरिषु ।

श्रीकृष्णसूरयो गच्छ साम्प्रत पालयन्त्यमी ॥३१६॥

तदानीं सार्वभृ(भौ)मः श्रीकुतवदीनाम्ना नृपः ।

साधुस्मरगुणान् श्रुत्वा जज्ञे तद्दर्शनोत्सुक ॥३१७॥

5 सप्रेष्य स स्फुरन्मान स्मरसाधुमयाह्वयत् ।

विधाय सोऽपि सामग्रीं प्राचलच्छिथिलोपरि ॥३१८॥

तत्र संप्राप्त पद्याय श्रीसुगन्नाणभृभुजा ।

सगौरव समाहूय समरो निरवर्ण्यत ॥ ३१९ ॥

विविधान्युपायनानि मुक्त्वा भृपपुर स्मरः ।

10 नमन् भुवि लुठन् राज्ञा मोत्कण्ठ ददृशे दृशा ॥३२०॥

सन्तुष्ट श्रीसुरन्नाण समराय स्वय ददौ ।

सप्रसाद सर्वदेशव्यवहारिषु मुख्यताम् ॥३२१॥

तत्र स्थितस्याभिनवाभिनवै स्वामिनिर्मितै ।

प्रसादैः प्रमुदन्तस्य ययौ काल कियानपि ॥३२२॥

15 दानवीरो गायनस्य समर पारितोषिके ।

ददौ सहस्र दृङ्गानामेकस्मिन् ब्रा(धु)जेक वृत्ते ॥३२३॥

श्रीमत्कुतवदीनस्य राज्यलक्ष्म्या विशेषकः ।

ग्यामदीनाभिधस्तत्र पातमादिस्तदाऽभवत् ॥३२४॥

तेनातीव प्रमोदेन स्मरसाधु सगौरवम् ।

20 सन्मान्य खानघट्टय पुत्रत्वे प्रत्यपद्यत ॥३२५॥

तन्नामो श्रीसुगन्नाणवन्दिवद् स्मर मुधी ।

पाण्डुदेशेश्वर योगवल्लभाभिधभृभुजम् ॥३२६॥

मोचयित्वा प्रभोर्भय म्बदेशे मध्यधाप्यत ।

राजमस्थापनाचार्यविरुद्ध समुपार्जयत् ॥३२७॥

25 पातमादिस्फुरन्मानाद्धर्मवीर स्मरस्तथा ।

मथुराया दन्तिनागपुरे +जै(जि)नजनिक्षितौ ॥३२८॥

+ जिनस्थ-श्रीनेमिनायक्य जनिक्षितौ-जन्मभूमौ

बहुभिः संघपुरुषैः श्रीजिनप्रभसूरिभिः ।

समन्वितस्तीर्थयात्रां चक्रे संघपतिर्भवन् ॥३२९॥[युग्मम्]

अथो तिलङ्गविषये ग्यासदीनसुतं स्मरः ।

आशिश्चयदुल्लखानं प्राप्तमानं सदा पितुः ॥३३०॥

5 खानेनापि प्रपेदेऽथ आतेति समरो मम ।

विश्वासपात्रं तदाऽसौ तिलङ्गाधिपतिः कृतः ॥३३१॥

तत्रैकादश लक्षाणि मानवानामपापधीः ।

तुरष्कवन्दिद्वानाममोचयदयं स्मरः ॥३३२॥

अनेकेषां भूपतीनां राणकानामपि स्मरः ।

10 व्यवहारिणामप्येष उपचक्रे च भूरिशः ॥३३३॥

श्रावकानपि सर्वेभ्यो देशेभ्यः समुपागतान् ।

सकुटुम्बान् स्थापयित्वा तिलङ्गविषये स्मरः ॥३३४॥

उरंगलाभिधपुरे कारयित्वा जिनालयान् ।

जैनशासनसाम्राज्यमेकच्छत्रमकारयत् ॥३३५॥

15 तिलंगविभुतां प्राप्य परनारीसहोदरः ।

सर्वोपकारकारी स द्योतयामास पूर्वजान् ॥३३६॥

जन्मप्रभृति यो नित्यमुदितोदितभाग्यभाक् ।

बभूव समरश्चक्रवर्तीव जिनशासने ॥३३७॥

विश्वप्रीतिकरत्वेन केषां चेतस्सु नास्पदम् ।

20 स चकार महासारः स्मरः स्मर इवावनौ ॥३३८॥

नीत्या येन तिलङ्गदेशमवता श्रीरासचन्द्रायितं

दानं चाप्रतिमं सदैव ददता पात्रेषु कर्णायितम् ।

जीवानामभिरक्षणं विदधता जीमूतपात्रायितम्

तं साधुं भरतेश्वरप्रतिनिधिं कः स्तोतुमीशः स्मरम् ॥३३९॥

25 कलावपि कृतयुगावतारं समरः क्षितौ ।

विधाय स ययौ स्वर्गं तत्रापि तच्चिकीर्षया ॥३४०॥

पूर्व ये भरतेश्वरप्रभृतय शशुञ्जयोद्धारका.

सज्जाता समये शुभे सुखमये ते भूभुज श्रीश्वराः।

किं त्वेष स्मरसाधुरत्र विषमे काले वणिक्स्तत्तमो-

प्याधत्तान्द्रुतकीर्तनानि तदसौ केनास्तु वर्ण्यं सम ॥३४१॥

5 इति विमलाचलमण्डनप्रथमजिनोद्धारकारकस्यास्य ।

चरितं देसलभाघो. कुतुकेन निवेदितं किमपि ॥३४२॥

श्रीपुण्डरीकगिरिशेखरतीर्थनाथ-

10 सस्थापनाविधिसुसूत्रणसूत्रधार ।

श्रीसिद्धसूरिरभवद् गुरुचक्रवर्ती

तच्छिष्य एतदतनोद् गुरुकृत्सूरि ॥३४३॥

काजरोटपुरस्थेन श्रीमता कृत्सूरिणा ।

त्रिनयतिसरये वर्षे प्रवन्द्योऽयं विनिर्मित ॥३४४॥

मुनिकलशसाधुनास्मिंस्त्रिखनसमुद्यमविधानतो ग्रन्थे ।

सततं गुरुसाहाय्यं विहितं स्वहितार्थिनात्यर्थम् ॥३४५॥

यावद्वधोमनि चन्द्रार्कौ यावन्मेरुर्महीतले

तावत्कालं प्रयधोऽयं वर्तता मम तं स्तताम् ॥३४६॥

इति श्रीविमलगिरिमण्डनपापमण्डनश्रीनाभिनन्दन-

जिनस्योद्धारप्रबन्ध सम्पूर्णो जातः ॥

श्रीरस्तु

શ્રી હેમચન્દ્રાચાર્ય જૈનગ્રન્થમાલામાં પ્રકાશિત થયેલા ગ્રન્થો.

વિક્રમ ચરિત્ર સ્વંદ ૧-૨. શુભશીલગણિવિરચિત. આ
ચરિત્ર તદ્દન સરલ સંસ્કૃત ભાષામાં લખાયેલું છે. તેમાં આવેલી
કથાઓ પળ ઘણી રસોત્પાદક છે. ૨-૦-૦

પંચસંગ્રહાદિ પ્રકરણ મૂલમાત્ર ૦-૧૨-૦

કર્મગ્રન્થ ભાગ ૧ લો વિવેચનસહિત.—વિવેચક-પં૦
ભગવાનદાસ હરચંદ. આ પ્રથમ ભાગમાં કર્મવિપાક,
કર્મસ્તવ અને બન્ધસ્વામિત્વ વિવેચનસહિત પ્રકાશિત
કરવામાં આવ્યા છે. વિવેચન તદ્દન સ્પષ્ટ અને સરલ ભાષામાં
સવિસ્તરપણે કરવામાં આવ્યું છે. ૧-૦-૦

નવતત્ત્વ વિવેચન સહિત. વિવેચક-પં. ભગવાનદાસ હર-
ચંદ. આ વિવેચન સ્પષ્ટ અને સવિસ્તર લખાયેલું છે. પારિ-
ભાષિક શબ્દોની વ્યાખ્યા વધારે વિશદ કરવામાં આવી છે.
અભ્યાસકને અત્યંત ઉપયોગી છે. ૦-૧૨-૦

નાભિનંદનોદ્ધારપ્રબંધ—ઉપકેશગચ્છીય કક્કસૂરિવિર-
ચિત. આ પ્રબંધમાં સમરસિંહ અને તેના પિતાણ વિ. ૧૩૭૨
માં કરેલા શત્રુઘ્નયોદ્ધારનું વર્ણન છે. કક્કસૂરિના સમયમાંજ
આ વૃત્તાન્ત બનેલો હોવાથી આ પ્રબંધનું ऐतिहासिक દ્રષ્ટિ
વળું મહત્વ છે. તે સિવાય આનુષંગિક બીજી ऐतिहासिक વાતો
પણ તેમાં આવેલી છે. ૨-૦-૦

શ્રીહેમચંદ્રાચાર્ય જૈનગ્રન્થમાલા.

ઠે. શ્રીજૈનવિદ્યાર્થીમંદિર.

કોચરબ-અમદાવાદ.

